

GAUDEO.

12

[illegible] 25 [illegible]

2[illegible] Ed: premiere à Paris

[illegible]

Note I P [illegible]

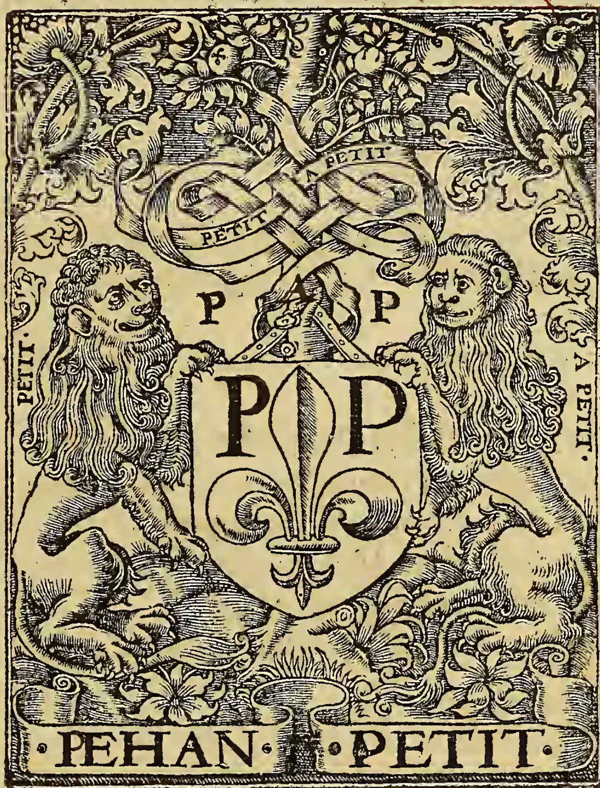
P

date only

ex libris Francisci Petit 1934

NOVVS ORBIS REGIONVM AC INSVLARVM VEteribus incognitarum, unà cum tabula cosmographica, & aliquot aliis consimilis argumenti libellis, quorum omnium catalogus sequenti patebit pagina.

His accessit copiosus rerum memorabilium index.

PARISIIS APVD IOANNEM
Paruum sub flore Lilio, uia ad sanctum Iacobum.

12

CATALOGVS EORVM QVAE HOC VOLVMINE CONTINENTVR

(Vartomanni
de quo Furetierus in lexico
Verbo escarboucle
cum retulisset quae hic
leguntur
addit Vartomannus ment
[illegible]ment; [illegible]

EXCELLENTI VIRO GEORGIO COLLIMITIO DANSTETTERO ARTIS MEDICAE ET DISCIPLINARVM MATHEMATICARVM OMNIVM FACILE PRINCIPI, SIMON GRYNAEVS S.

QVANQVAM hoc totum naturæ ſpectaculum, ex quo uelut uiuo libro condiſci opifex ille rerum debebat, luculenter conſiderationi hominum offert ſeſe: & quo minus uel euileſcere, uel faſtidium & ſatietatem parere contemplantibus ſe poſſet ullam, plenum dignitate maieſtatéque, quocunq; oculos & animũ conieciſti, occurrit, & nouis aſſidue cœli uicibus, iucundiſſime nos inuitat, dum alia aliáque quotidie ſydera & occidunt & oriuntur, noctis dieíque alia quotidie magnitudo, caloris & frigoris alia quotidie uis, alia quotidie aut ſeneſcentis aut reiuueneſcentis anni forma: tamen ignaua eſſe uitio & ſocordia hominũ uidetur, nec quicquam admirationis habere facies illa naturæ, éſtq; incredibile memoratu, quàm pauci mortales uel maieſtate eius ſumma, uel uarietate mirabili excitentur. Aduerſus hunc morbũ hominũ, omnis generis ſcriptores & inuentores rerum, diuina prouidentia ueluti medicos commenta obiecit, qui imperitis & inertibus iſtis uim naturæ eruerent, & tanquam in lucem proferrent, & per eam opificis admonerent. Ac ut artes cæteras, quæ uariæ & multiplices ſunt, aliam aliámq; unaqueque natutæ partem tactantes prætereani nunc, nullæ plus uel ſibiipſis auctoritatis, uel naturæ rerum admirationis parant, quàm quæ cœli & terræ ſitũ, quem illa & ſeorſum & quem inter ſeſe habẽt, deſcripſerunt (ἀστρονομικὴν, γεωγραφικὴν, κοσμικὴν Græci uocãt) non abſq; certa & euidenti multarum & difficilium artium notitia cõſtitutas. Quæ poſtquam inuentæ non abſq; ſingulari beneficentia dei, & proditæ literis fuerunt, rem prius impoſſibilem generi humano, ire non ſolum mente & cogitatione per cœli ſpatia, ſed terram oculis circuire, & mundũ perambulare licebat. Nam oculis & pedibus non ante uia per inuia maria patebat, quàm eſſet ratione expedita: quam ad rem poſitus cœli terræque cognitus neceſſarius fuit. Sequuta deinde corporum in natura ſummorum, cum earum magnitudinibus & interuallis notitia: quod quid aliud erat, quàm ad naturæ ſpectaculũ ualuis apertis admitti? Non eſt præſentis loci dicere, quæ lux tum hominum rebus illata ſit, certe fores rerum patuerunt. Nam ex hoc pleno rerum mirabiliũ naturæ theatro, cum ſtudioſi omnes, animis uelut œſtro concitis, & profundiſſima admiratione ſauciis rediiſſent, alii hoc impetu impulſi, maiora conari cœperunt, & intimius naturam ſcrutari, σόφους uocant: alii (hi ſunt μαθηματικοὶ) cum & ingenii & animi ope ſumma in hanc ſolam contemplationem incubuiſſent, & acie mentis finibus iam ſuis terrarum orbem circunſcripſiſſent, in anguſtum uaſtitate eius, præ cœli & maiorum corporum conſideratione, redacta, inuentione tantarum rerum excitati, ire oculis quocunque mentis acies præiuiſſet, & animi cogitationem per omnes difficultates exequi, ac molem terrarum orbis dudum

animo ſuo permeabilem,& undique acceſſibilem circuire luſtrareq; auſi, quod cæteri mortales pro inſano habent,patriam,parentes,uxorem,liberos relinquere,è tuto feliciq́ue rerum ſtatu(eſt enim & hæc cogitare,& cogitata exequi ampliſſimæ ſimul & mentis & fortunæ)in tot támque certa rerum diſcrimina,& mortem mediam coniicere ſe,illi non ſolum glorioſum ſed neceſſarium homini,ſibi uero unum præ omnibus rebus maxime expetendum iudicarunt: inuicti & uere diuini animi,quíque ſoli ius natura conceſſum homini,id eſt genuinam & non degenerem ſpiritus ſui nobilitatem retuliſſe,& imperium terræ & marium,à primis parentibus hæreditarium ſibi,uendicaſſe uidentur:in quibus ſolis uetus illa humani generis nobilitas reluxit. Quorum uultus & ora, cum ex illa per naturam & noua rerum miracula peregrinatione reuerterentur, cæteri homines uelut numina quædam non immerito obſtupuerunt,nouum cœlum,noua maria,nouas hominum & animantium figuras, nouos humanorũ cœtuum ritus,ampliora naturæ ſpatia commonſtrantium. Indignati uidentur excelſi animi homines,inſtigante numine,leuem & contemptibilem de natura rerum exiſtimationem,ac uindicare maieſtatem eius,&ignauiam hominum coarguere increpareq́ue aggreſſi,dum iſta communi uita uelut relicta aliud hominum genus,alium terrarum orbem, orbi ſuo,ſuis hominibus oſtenderunt. Non eſt autem putandũ quod hos aut cæca lucri cupiditas,aut temeritas quædam(nam & hæc uitia ſuos poſtea mores in hoc tam præclarum inſtitutũ intulerunt)in cæcam & inacceſſam naturæ mundíque partem tranſuerſos egerit,ſed ſolida uis animi,& robur circa pectus triplex,profundiore quadam è notitia cõceptum.Horum laudes extant per ænigmata ueteribus celebratæ,integris etiam uoluminibus.Nam hi ſunt qui clauſos captiuóſque utribus rationis ſecum uentos uexerunt.Quid enim nauiganti intereſt,uentos aut emittere cum lubet,aut admittere?Digni ſcilicet uate tanto, & Odyſſea longiore(nam in iſtis laudibus opus hoc totum eſt conſumptum)Hi ſunt qui nauim,cum primum in eam irrepſiſſent,Argo,id eſt animatã & aligeram fecerunt, uolitare per inacceſſa, partibusomnibus moueri,gyrari,flecti,reflecti,promittere,reuocare,ſiſtere curſum ac delphini inſtar inter medios fluctus ludere paratam:quíque numinis inſtar in quodcunque corpus ſeu organum immigraſſent,agile & uiuum & expeditũ reddiderunt,ut nihil tam ſit fabuloſum,quod nõ facilius fidem inueniat,quàm induſtria & uis humana.Nec eſt cur mihi quiſquam obiiciat uel nautam impium uel prædonem.Nam iſti deſides & ignaui ſpiritus,quod aliud corpus animent,qui ſuum ab ſe ſtupefactum non poſſunt? quod aliud munus obeant, qui tueri hominis nomen non ualent? ſed umbram tantum præbent, numerum complent,& oneri ſibi ſunt & terræ.Illi uero ſunt qui inter media mundi elementa præliantia,inter tempeſtuoſum mundi ſpiritũ,& inſanos immenſi pelagi,& immanium fluctuũ montes,ubi tot ſimul res exitium minitantur,explorata prius apud ſe naturæ fide & conſtãtia,quomodo ratione duce tanta diſcrimina traiicias docuerunt.Nam eoſdẽ ego & nauigandi luſtrandiq; terras nouas & nauiũ auctores,fuiſſe ſapientes illos & naturæ peritos ſcilicet credo. Erat aliquis & neget naturæ imperiũ homini conceſſum, qui terras ferro cohercet, pontibus flumina,nauibus maria committit,ratione uelifica in ſeruitutem

aduocat

aduocat uentos, iter quod per mare facit, è cœlo expedit, & in obſequium ſuũ naturam cogit uniuerſam, ipſius momentis & legibus ad res ſuas utiliter & opporturne accommodatis. Eſt ſcilicet ſagacitas ſpiritus illius ſupra omnem naturæ uim, & per omnia ſibi uiam parans, dum expleat amorem, quo tacito & ineffabili bene conſtituta mens captiua, per omnia ſequitur te deus pater, & eo nimio ſaucia, quanto propius ignes accedit ſuos, tanto propius in operibus tuis te pater rerum uidet, tanto profundius uulneratur, ardẽtiúſque uiſceribus concoquitur. Ergo per omnia maria, per omnia terrarum extrema uelut amens ſequitur te, laſſaque & exhauſta æſtu ſuo, amoribúſque & flammæ penitus conceptæ indulgens, deſiderio immoritur tui. Quæ res cum hominis maxime propria ſit, hominibus à uera hominis nobilitate alienis, alieniſſima homine uidetur. Itaq; pleríque mortales animi ſui naturam & ingeniũ paruipendentes (eſt enim ſapientis ſolius ſpiritum dei in ſe inueniſſe) ac diuinum illum morbũ, diuinos amores non intelligentes, proximis rebus ſtultis friuoliſq; expleri mentis deſiderium poſſe putant. Degeneres homines, qui ut naturæ lucem, qua uiuunt & qua utuntur per omnia, nullam uident, ita ſapientum inuenta & mirabiliũ rerum auctores, idcirco quia eas iam uſu contriuerunt, pro nihilo habent. Nobis autem ſecus in unaquaque re prima origo & fons eſt perueſtigandus. Neq; uero uana uideri uis naturæ debet, tanto deſiderio ad rerum cognitionẽ incenſa, nec uulgare exemplum, Orbis partem noſtro ſeculo inuentam eſſe tantam propemodum, quãta eſt Europa. Parum mihi etiam cætera dei opera animaduertere uidentur, qui iſta non curant. Cum igitur luſtrandi orbis exemplum uetus illud, quod iſti literarũ & omnis doctrinæ principes extulerunt iam olim noſtro ſeculo non infeliciter reuocarint quidam, omni laude digni uiri, quorũ memoriam literis exceptam docti quidam (utinam tanta dexteritate, quanta diligentia) poſteritati tranſmiſerunt: cúmque argumenti eius libellos aliquot uulgo oberrantes, Ioan. Hutichius uir doctus, & antiquitatis mire ſtudioſus, Heruagio noſtro excudendos dederit: eos uolui idcirco inſcribere tibi, quòd nemo noſtro ſeculo, quod ego ſciam, in illam diſciplinarum Mathematicarum lucem ſublimiore mentis acie intueatur: deinde quòd iſtam tam luculentem notitiam humanitate & ſuauitate, quam in moribus obtines, incredibili feliciter exornaris. Cuius utriuſque rei nemo teſtis fidelior eſſe poteſt quàm ego ipſe, qui ante annos plus minus quindecim cum ſumma & uoluptate & utilitate mea Viennæ te auſcultarem, facile & ingenii uim incredibilem animaduerti, & humanitatem ſæpe ſum expertus. Vale.

INDEX RERVM SCITV DIGNARVM EX ALOYSIO CADAMVSTO ET CHRISTOPHORO COLVMBO, ALIISQVE SEQVENTIVM NAVIGATIONVM SCRIPTORIBVS.

B

C

D

EX AMERICO VESPVtio & Ludouico Vartomamno patritio Romano index collectus.

N

R

INDEX E BROCARDO, MARCO PAVLO VENETO Haythono, Mathia à Michou, Paulo Iouio, Petro Martyre, atque Erasmo Stella nouarum insularum scriptoribus collectus.

Q

R

FINIS.

TYPI COSMOGRAPHICI ET DECLARATIO ET VSVS, PER SEBASTIANVM MVNSTERVM.

NON ignoramus, optime lector, quisquis es quid istud Historicum atque Cosmographicum opus in manus sumpturus es atq; lecturus, si destituaris Cosmographiæ mediocri peritia, te hinc non tantum capessiturum uoluptatis & reportaturum lucri, ac si terrenæ molis habitatas partes, regna, prouincias, insulas atque earum habitudines & situs memoriæ commendatos habueris, aut saltem in tabula regiones depictas iugiter inspexeris. Sic enim licebit te quodammodo comitem adesse singularum nauigationum atque peregrinationum, & spectatorē omnium illarum rerum, quas hi scriptores, quos in hoc uolumē coegimus, commemorant. Consultū propterea uisum fuit, huic tam insigni uolumini, & quale orbis hucusque uix uidit, adiicere uniuersalem orbis descriptionem, quæ exprimeret & ob oculos poneret totius terræ situm & dispositionem, maris amplissimas regiones & uarios sinus, montium quorundam & fluuiorum insigniū tractus, & quicquid demum pro terræ generali cognitione utile & necessarium uisum fuit. Non licuit quidem singularum regionum & quarumlibet insularum indicare situm, cum tabulæ angustia id minime pateretur, nec id etiam instituerimus. Verum cum Aloysius Cadamustus. Christophorus Columbus, & Albericus Vesputius nauigationes describant, traiectas in longinquissimas orbis partes, puta ad Nigritas, extremos Afros, Arabes, Calechutios & Indianas insulas Ludouicus uero Vartomannus patritius Romanus, & Marcus Paulus Venetus peregrinationes texant & itinera describant ad ultimos usque extensa Indos, tam ad meridiem quàm ad septentrionem expositos: sat esse duximus, si simpliciori lectori obiter indicauerimus, quē mundi locum hæc uel illa præcipua occupet regio, & quo pelago, qua plaga, quóq; itinere ad eam pateat accessus. Et certe si uel id ex hac orbis descriptione didiceris, ut faciē eius in genere memoria teneas, hoc est, ut scias quomodo terra ipsa mari mediterraneo interluitur, & hoc ipso Africa ab Europa seiungitur: mari uero Rubro Africa ab Asia secernatur terram non usq; adeo ad meridiē expositam quin nauibus circūiri possit, à septentrione uero id minime fieri posse, cum terra ipsa ferè ad polum Arcticum porrecta pateat: itémque ob uarias maris irruptiones plurimos emersos sinus, ut est sinus Adriaticus, Arabicus, Persicus, Barbaricus, Gangeticus &c. multas enatas insulas, peninsulas, Cherronesos, Isthmos & id genus alias quamplures & uarias terræ facies, abūde satis didicisti, & quo in historicis legendis & intelligendis plurimū te iuuare poteris. Alioquin si hac generali Cosmographiæ portione destitutus fueris, quid quæso cogitabis, si quandoq; audieris uel legeris, à Germania inferiori & ab Anglia ad partes Syriæ naues trāsfretare, præsertim cū Anglia septētrionē uersus in oceano sit sita: Palæstinæ uero in oriēte terminus sit maris mediterranei, aut per Vngariā & Bulgariā, & tandem per Asiā minorem

terreſtre iter patere ad terram promiſſionis, cum tamen mare Euxinum & Propontis interſint. Quid præterea apud te cogitabis, ſi quandoque legeris Venetos per ſinum Adriaticum, & per mare Mediterraneum atque Rubrum Calechut petere, Luſitanos uero per altum mare totam Africam circuire, & traiecto ſinu Indico, ad Calechut uſque peruenire? Hæc & ſimilia tibi forſan apparent ſcitu difficilia, præſertim quòd itinera illa non ſis emenſus, & tamen ſunt homini qui in Coſmographia uel mediocriter eſt doctus, compertiſſima, etiam ſi extra patriam ſuam nunquam mouit pedem. Nam hoc primum & præcipuum Coſmographiæ eſt ſtudium, ut ſciamus totius orbis & ſingularum eius partium ſitum. Ex hoc enim facile licebit cognoſcere, quæ mediæ regiones ſint peragrãdæ, ſi ab una prouincia ad aliam longe ab illa diſſitam ſit eundum, aut quo mari, quibúſque fluuiis illuc ueniri poſſit: denique quanto itineris interuallo inter ſe duæ certæ diſtent prouinciæ aut ciuitates, ſiue una ad Aquilonem, & alia ad Auſtrum ſit expoſita, ſiue una Occidentem, & alia teneat Orientem.

ORBIS FIGVRA.

CONVENIT inter omnes doctos molem terræ ſphæricæ eſſe figuræ, atque totius mundi occupare centrũ. Quo fit ut Hiſpani & Indi ſint antipodes. Quique enim homines in terra ſua rectos cum hac ſphæra conſtituunt angulos. Et poteſt eſſe, ut nobis Germanis ex tam multis Indianis inſulis etiam aliqui habitatores ſint antipodes, infra in oppoſito hemiſphærio auerſis reſpectu hemiſphærii noſtri degentes capitibus, mille ſeptingentis decẽ & octo miliaribus germanicis à nobis diſſiti. Tãta enim eſt terræ diameter & craſſitudo, quandoquidem ambitus eius continere deprehenditur quinque milia & quadringenta miliaria Germanica, reſpondentibus uni gradui (qui in circuitu terræ ut in cœlo numerãtur trecẽti ſexaginta) quindecim miliaribus communibus. Vnde aduertere licet, etiam latiſſimos montes qui in orbe reperiri poſſunt, terræ rotunditati minime obſtare, cum nullius ferè ſint momenti ad tantam terræ molem. Patet etiam ſi terra undique à mari eſſet ſegregata, & ſolo aere circunſcriberetur, poſſet ab homine circuiri in mille & octoginta diebus, hoc eſt, ferè in tribus annis qui quotidie iter quinque miliariũ conficeret: ſed cum mari ſit immerſa, iam id non licet. Patet quidẽ homini iter pedeſtre ab Hiſpania per Galliam, Germaniam, Vngariã, Græciam, Syriam, Babyloniam, Perſiam, &c. uſq; ad extremas Indiæ partes: ſed ulterius naui iter illud perficiendum eſt, quouſque in oppoſito hemiſphærio per tam uarias Indianas inſulas tandem circulo completo, ad Hiſpaniæ littora perueniatur. Quando igitur mappam ſeu terræ deſcriptionem intueris, non imaginaberis ſuperficiem terræ eſſe ſic planam, ut in tabula eſt proiecta: ſed duas eius extremitates recuruata tabula in ſphæræ figurã cogitabis eſſe connexas: ut qui eſt in Zipangri inſula, quam uides longe ultra Hiſpaniam in alto mari expoſitam, ſimul ſit circa extremas Indiæ oras id quod uel ex ipſo numero longitudinis, quem circa æquatorem deſcriptum uides, colligere poteris. Nam ut extremus meridianus circulus Indianus habet CCLX, ita meridianus qui Zipangri inſulam ab occidente circunſcribit, habet CCLX, cum ſint unus & idem circulus, & mox ſequens meridianus habet CCLXX. Et quoniam in hũc numerum incidimus, obiter indicabimus quid præſeferat.

Solent mathematici terram ſicut & cœlum duplici metiri uia, ſecundum longum & latum. Latitudo attenditur à polo in polum, ſeu potius ab æquatore ad utrunque polum. Et nos hunc latitudinis numerum ſignauimus in utraque tabulæ extremitate tam ad dextram quàm ad ſiniſtram numeris ab æquatore incipientibus & per decem diſcretis. Longitudo uero numeratur ab occidente in orientem, cuius initium Ptolemæus conſtituit in ultimis finibus Hiſpaniæ & Mauritaniæ. Et quanto regio uel ciuitas aliqua longius ab hoc intiio & meridiano circulo uerſus orientem diſtat, tanto maiorem dicitur habere longitudinem. Vt Calechut habet in longitudine circiter centum & quinque gradus, qui per quindecim multiplicati, oſtendunt Calechut MDLXXV miliaribus Germanicis à primo diſtare meridiano. Numerus igitur ille uerſus orientem extenſus, continuo creſcit donec tandem completo terræ circulo ad primũ recurrat meridianum. Nam ubi primus longitudinis gradus incipit, ibi finem habet CCCLX gradus.

TERRAE DIVISIO.

PRAETER zonarum ac climatum diuiſionem, unde dierũ noctiúmq; potiſſimum colliguntur longitudines & contractiones, uetuſtiores Geographi terræ molem ſeu habitabilem ſuperficiem in tres diuiſerunt partes, nempe in Europam Africam & Aſiam, quæ in ſua uaſtiſſima excurſione Indiã quoq; ipſam complectitur, etiamſi bona orbis pars illis nondum eſſet cognita. Nam multæ regiones orientales ultra CLXXX meridianum (ad quem Ptolemæus ſua exploratione peruenit) ſitæ, ueteres latuerunt, niſi forſan per Alexandrum Magnum, qui Orientem aperuit, nonnihil de extrema India occidentalibus innotuerit. At hodie qualis illarum regionum ſit facies, & quanta maieſtate magnus Cham, Tartarorum ſcilicet Imperator illis terris præſideat, Paulus Venetus & Haythonus edocẽt. Sic ſi ad Auſtrum ſpectes magna pars terræ noſtra tempeſtate explorata eſt, quam Ptolemæus ut incognitam reliquit: ab Hiſpanis uero cum in orientem nauigio contendunt, obambulatur & circuitur, ut paulo poſt diſſeremus. Quin & in oceano occidentali ferè nouus orbis noſtris temporibus ab Alberico Veſputio & Chriſtophoro Columbo, multíſque aliis inſignibus uiris inuentus eſt, qui non abs re quarta orbis pars nuncupari poteſt, ut iam terra non ſit tripartita, ſed quadripartita, cum hæ Indianæ inſulæ ſua magnitudine Europam excedant, præſertim ea quã ab Americo primo inuentore Americam uocant. Europa terminos habet ab oriente Tanaim fluuium, Mæotides paludes & pontum: A meridie mare mediterraneum, quod apud Gades primũ anguſtum, nec amplius decem milibus paſſuum patẽs. terras aperit atq; intrat: ſed ilico latiſſime diffunditur, & in orientem ad Syriam uſque extenditur, inſulas magnas & paruas ſine numero efficiẽs: Ab occidente uero habet Europa terminum oceanum magnum, & à ſeptentrione oceanum Britanicum. Oritur Tanais non à montibus, ut antiqui ſenſerunt, cum ducentorum miliariorum ſpatio circa Moſchouiam, in qua Tanais fontes uiſuntur, nulli montes inueniuntur, ſed latiſſimi ibi ſunt campi, & multæ paludes. De hac re late diſſerunt Mathias de Michou, & Paulus Iouius. Inſigniores regiones Europæ ſunt Hiſpania, Gallia, Germania, Italia, Pannonia, Illyris, quæ hodie ſunt Sclauonia, Ca-

rinthia, Bosna, Croatia, Coruatia &c. Post Germaniam sequitur Sarmathia, quæ nostro æuo in plurimas abiit regiones, nempe Poloniam, Lithuaniam, Liuoniam, Moschouiam, Russiam, Podoliam &c. Post Panoniā sequitur utraq; Mœsia, & Thracia, quæ hodie sunt Rascia, Seruia, Transsyluania, Bulgaria & Valachia: itémque Macedonia, Epirus, Achaia, & reliquæ Græciæ partes Europæ annumerantur. Hæ sunt fere omnes & præcipuæ Europæ partes præter insulas quasdam & peninsulas, ut sunt Britania, quæ hodie est Anglia, Dacia, Norbegia, Suetia: & in mari Mediterraneo, Maiorica, Minorica, Corsica, Sardinia, Sicilia, Candia, quæ & Creta &c. Hæc Europa licet comparatione aliarum terræ partium sit parua, est tamē cultissima & populosissima, ut etiam in ea re excedat totam Africam, non obstante quod illa in triplo sit maior. Nam est tota habitabilis, præterquam in exigua parte, ubi propter frigoris uim habitari nequit. Habet multitudinem pugnacem, & quæ agros colat, & quæ urbes quoq; contineat, Affert fructus optimos uitæ necessarios, & metalla quæcunque usui sunt. Similiter pecudum mitium exhibet copiam: at bestiarum ferarúmque habet raritatem. Odores & lapillos magni sumptus extrinsecus petit. Insignior fluuius Europæ est Danubius, qui & Hister, originem ducens ex Sueuia Germaniæ, labens per utranque Pannoniam & Valachiam, & tandem sexaginta nauigabilibus auctus fluuiis, septem magnis ostiis in mare Ponticum supra Constantinopolim sese exonerat. Montes uero insigniores habet Europa, Pyreneos & alpes. Hæc in genere de Europa dicta sufficiant.

DE AFRICA.

AFRICA altera pars orbis ad meridiem exposita, & magnis solis ardoribus obnoxia, terminatur ab occidēte mari Atlātico, à meridie oceano AEthiopico, à septentrione mari Mediterraneo, & ab oriente Nilo flumine, seu potius ut Ptolemæo placet, mari Rubro. Insigniores eius regiones sunt, Mauritania Tinganica & Cæsariensis, Africa minor, Numidia, Libya, Cyrene, AEgyptus, utraque AEthiopia & Troglodytarum regio. Verum hodie hæc nomina ferè omnia præter AEgyptum euanuerunt. Nam loco prouinciarū maritimarum successerūt Mauri, Barbaria, regnum Marochi, regnum Fessa, regnū Thunesii, quod ferè è regione Siciliæ in Africa locum habet, regnū Nubiæ sub AEgypto, regnum Gambræ in littore oceani occidentalis, regnum Melli & Nebeorum ad meridiem, de quibus & aliis Africæ meridionalioris maritimis prouinciis, ex nauigationibus Cadamusti plurima disces. Nescio si hodie Africæ interiora loca satis sint explorata, & à doctis cognita. Id unum omnes geographi fatētur, pleraque Africe loca inculta, & aut arenis sterilibus obducta, aut ab cœli situm humanæ habitationi incommoda, multo denique uenefico animalium genere infestata, ut uniuersa regio magis sit uasta quàm frequens, sed ubi incolitur eximie fertilis est. Contra meridiem plurimum est deserta ob nimios æstus: quà uero Europam spectat, frequentior est illi cultus. Eximia agrorum fertilitas, utpote qui locis quibusdam centesimo fœnore cultoribus reddunt messem. Mirum est quod de Mauritaniæ ubertate dicitur, esse in ea uites, quas duorum hominum complexus capere non possit, uuarum racemos cubitales, arbores circa Atlantem proceritate insigni ac enodi. Sed omniū nobilissima citrus, Romanis

deliciis inserta Alit Africa elephantos & dracones, qui ipsis beluis insidiantur, suóque cōplexu enecant leones, bubalos, id est, boues syluestres, pardos, capreas, & simias multas. Herodotus quoq; cornutos asinos ibi nasci asserit. Interiorem Africam inhabitant Nigritæ: & hæc quidem torret solis aspectu & uicinitate. In medio est arenosa, ad orientem deserta, circa occiduum montosa. Habet gentes non paucas, diuerso uultu, & specie horribiles. Regem ex sacerdotibus creant, qui omnia facere debet iuxta patrios mores. Plures solis propinquitate nudi agunt, ouillis pelliculis pudenda obtegunt: alii omnino pecorū uestiuntur pellibus. Pecuariam rem uulgo exercent, & sunt pecora pusilla admodū duri hirtíq; uelleris. Millii hordeíque frequens est apud illos usus, unde etiam potum conficiunt, cæteris carent frugibus, præter raras palmas. Quidā herbis uictitāt, tenuioribúsque harundinū radicibus. Hodie præsidet illis, ut Marcus Antonius Sebellicus ab ipsis locorū indigenis accepisse dicit, Prætoianes, seu ut uulgo aiunt, presbyter Ioannes, quem Giam, id est, potentem uocant: nam aiunt illum imperare sexaginta duobus regibus. Garma est urbs regia, quæ non muris, sed tabernaculis in ordinem digestis, ex serico bysso & purpura intextis extructa est. Bina messis est illis, & bina æstas. Agnoscunt etiam Christum: sed quicquid Lybicarum gentium ab hac AEthiopia est usque ad occidētem, omnes Mahumeti impietatem colunt, uiuúntque eodem cultu quo barbari qui in AEgypto sunt, & appellantur Mauri. Nugantur etiā quidam circa originem Nili habitare Pygmeos, qui cubitum non excedunt, hominibus in figura persimiles: recte incedunt, imperfecte loquuntur: tertio anno generant, & octauo moriuntur: usu rationis carent, non colunt iustitiam, uerecundiam aut honestatē, ideo non homines sed bruta censentur. Insignior & maior Africæ fluuius, & toto orbe celeberrimus, est Nilus, quem quidā aiunt oriri ex fontibus in extremis AEthiopiæ finibus. fertúrq; per plures & uarias regiones, faciens plures insulas, unam autem insignem Meroen nomine. A solstitio æstiuo usque ad æquinoctium immensa aquarum mole singulis annis inundat, & adeo totum AEgyptum adducto limo fœcundat, ut segetes quatuor aut quinque exactis mensibus, ad messem redeāt. Et interim uulgus ab operibus uacans, otiosum indulget epulis ac uoluptati: & pecora in stabulis reclusa nutriuntur. Proinde ex incremento huius fluuii AEgyptii uim aut penuriam futurarum frugum præuident. Nam cum Nilus duodecim cubitis tantum excrescit, AEgyptus famem sentit. In tredecim cubitis etiā annum esurit: sed quatuordecim cubiti hilaritatē afferunt: quindecim securitatem, sedecim delitias: quod iustū fertur esse incrementum. Et cū huiusmodi Nili inundationes agrorum limites confunderent, nunc minuēdo, nunc mutando aut delendo signa quædam, quibus proprium ab alieno discernebatur, iterum atque iterum mensurari eam terram oportebat: & sic ptimi dicuntur inuenisse artem geometriæ. Sunt in hoc fluuio crocodili: qui cum ex ouo simili ouo anserino prodeant, crescunt tamen longitudine uitæ ad sedecim cubitorū magnitudinem. Lingua carent, dorsum squamosum habent præcipua duricie, ut nullo tormēti ictu possint uulnerari Homines & animalia terrestria flumini appropinquantia unguibus discerpit. Habet quoque Africa montes plurimos & maximos, inter quos præcipuus est Atlas, qui è media arenarum uastitate consurgens, ultra

nubila caput erigit:& pars quæ ad oceanũ extenditur, manat fontibus,nemoribus inhorrefcit, & rupibus afperatur: non eft tamen herbida, fed nuda humo. Quà uero Africam fpectat minorem,eft opimus, nafcentibus fponte frugibus, arboribus opaciffimus,quæ ueftiuntur lanugine fericis,uelleribus nihilo uiliore. Vertex eius femper eft niualis.

DE ASIA.

ASIA TERTIA pars orbis, terminatur ab occidente ad Europam & Africam,hoc eft., ad Tanaiam & Mæotides paludes, & iuxta Africam ad mare Rubrum:à meridie uero habet mare Indicum maximum,& à feptentrione mare congelatum,feu Scythicum: porrò ab oriente oceanũ orientalem. Hæc pars orbis maior eft Europa atque Africa,& habet regiones prouinciáfque innumeras,regna & imperia multa atque potentiffima,montes & fluuios celeberrimos, uaria genera animalium & terrænafcentium,quæ in aliis orbis partibus non inueniuntur. Nam Arabia deferta in quadam conuali fert balfamum : & altera Arabia quæ propter fertilitatem & fructuum copiam felix nominatur, producit calamum,myrrham,thus,cafiam,cinamomum, ligna odorifera,& refinam fuauiffimi odoris, ut etiam mira fragrantia ex illa regione fpiret ad eos qui in mari à longe adueniunt. Qui uero intra regionem degunt, propter nimiam rerum fragrantiam ac intolerabilem in fenfibus percipiuntftuporem ut cogantur etiam illam leuare bituminis fuffitu & hirci barba. Abundat quoque hæc regio auro optimo,ut etiam inter terræ glebas temere iacentes aureæ maffæ glandium magnitudine reperiantur. Ganges fluuius Indiæ nominatiffimus alit crocodilos & delphinos, aliáfque horribiles beluas.Inueniuntur illic plurimi elephantes,& aues ad imitandum humanæ uocis fonum dociles. Mare quoque illud infundit littoribus gemmas & margaritas. In fyluis uero inueniuntur lauri & baccæ, Eft illic magna uis ferpentum,fquamis fulgorem auri reddentium.Circa littora Taprobanæ, quam hodie Sumatram uocant,uagantur paffim cetæ,animalia monftrofa, & tantæ magnitudinis, ut coles quidam littoribus aduecti uideantur, quorum dorfum longo fpinarum tractu exafperatur. Infeftiffima funt ambulantibus in littore, ut nemo facile ex eorum faucibus effugere poffit fi uifus ab eis fuerit. Habent tantos hiatus, ut fæpe nauem cum hominibus deglutiant. Iaua infula habet fyluam nucum mufcatarum. Mare Cafpium gignit criftallum & iafpidem. Hircania habet in fyluis tigres. Habet hoc animal multas maculas,& eft miræ uelocitatis, ut nihil adeo antecedat, quod non illico affequatur. Eius potentia maxime prædicatur, quando maternis curis incitatur. Nifi enim raptores mox in maris præfidio fuerint, nullus aftus uel fuga quanta libet liberat. Bactriana ficut & Arabia nutrit plurimos camelos. Eft animal hoc oneri ferẽdo accommodatiffimum. Sitim in quatriduum tollerat, & cum occafio bibendi data eft, refarcit omnia præterita defideria. Turbulentas aquas captat, puras refugit. Colchorum regio mel amarum producit. Babyloniæ regio crebris icta fulminibus, ex fcatebris illis euomit bitumen ad lateres ædificiáque oportunum. In Margiana & Aria aiunt fæpe reperiri uitem, cuius ftipitem duorum uix hominum ulnæ complectantur: racemum uero

duorum cubitorum longitudinem implere. Illic etiam uinum ad tres hominis ætates, id est, in nonagesimum annum perdurare, ídque in uasis minime picatis. India terra saluberrima bis in anno metit fruges, fert cinamomum, piper, & calamũ aromaticum, ebenum arborem, psitacum auem, monoceroten bestiam, beryllos, adamantes, carbunculos, margaritas, & alias gemmas. Caucasus mons Indiæ ea frõte qua soli obuersus est, habet arbores piperis, quas ad iunipe ri uel secundum alios, ad hederæ similitudinem fructus suos edere scriptores tra dunt. Sed quid pergo ista enumerare? cum Marcus Venetus, & Ludouicus Var tomannus illarum regionum nostra fere tempestate exploratores fuerint, & lucu lentissime conscripserint quid in Oriente uiderint: is quidem in India citeriori, & præsertim in Calechut: ille uero in India ultima, & magni Cham latissimo imperio. Lege libros ipsorum, & mira inuenies.

NAVIGATIO AB EVROPA AD CALEchut Indiæ emporium nominatissimum.

NEQVE HOMINVM memoria, neque antiquorum literis proditum est, nauigationes illas in oceano factas, quæ nostro tempore fieri cœperunt, Ptolemæus quidem & Strabo, ambo insignes & toto orbe celeberrimi Cosmographi, nescierunt ultra Hispaniæ & Africæ occidentalia littora terram aliam, præter Gades & Fortunatas insulas reperiri. Nec ulli alii mortaliũ post hos insignes uiros quicquam constitit de innumeris & maximis illis insulis, quæ medio itinere inter Africam occidentem uersus, & Indiam in oceano, nostro æuo sunt inuentæ. Sed nec apud ullum auctorem inuenies mortales unquam ausos, ut sese committerent pelago illi uastissimo, quod ab occidente per meridiem in orientem ducit: immò putarunt Africæ terram usque adeo uersus meridionalem polum protensam, ut ob immensa frigora non liceret hac parte nauem circunducere in Orientem. Quippe qui in hac fuerunt sententia ut exi stimarint terræ molem, præsertim in Africa, æque uersus meridiem ab undis denutam & habitatam ut in plaga septentrionali. Nam diuiserunt eam in quinque zonas, ex quibus duæ circa polos describuntur, frigidissime quidem, quòd maxime absint à uia solis, & propterea à paucis habitentur hominibus, hísque syluestribus, præsertim ea quæ subest polo Arctico. Nam sub polo Antarctico compertum est nullam esse terram, saltem solidam. Aliæ duæ zonæ temperatissimæ habentur, quæ scilicet sequuntur frigidas zonas, quia non nimio frigore rigescunt, nec nimio solis calore exuruntur, cum limites habeant circulos arcticos atque tropicos, quibus interiacent. Arcticum circulum quidam aiunt esse quem Vrsa maior priore describit pede. Alii uero intelligunt circulum quem polus zodiaci reuolutione primi mobilis describit. Et distat is circulus XXIII gradibus & dimidio à polo. Tu si uolueris, poteris eum signare in map pam nostram. Nam habet locum ferè inter sexagesimum & septuagesimum paralellum. Sic enim licebit uidere quas regiones sibi uendicet zona illa temperata, quam cõplectuntur circulus Arcticus & tropicus Cancri. Porrò si circa po lum Antarcticũ etiam inter paralellum sexagesimum & septuagesimum circulum Antarcticũ pinxeris, qui unà cum tropico Capricorni alterã continet tem-

peratam zonam, uidebis in ea ferè nullam esse terram continentem, sed mare duntaxat & insulas quasdam, nisi quod portio aliqua de Africa in eam extenditur. Cæterum quintam zonam aiunt esse inter utrunque tropicũ, & hæc ob solis continuos ardores uocatur zona torrida. Non est igitur, ut prisci putarũt, quod Africa in Australem frigidam & intemperatam zonam adeo excurrat, ut ob id orientalibus minime pateret per mare accessus in occidentem, aut contrà occiduis in orientem: cum hodie à Lusitania frequens sit nauigatio in Indiam & uiciniores orientis partes: non quidem per mare mediterraneum, cum id ducatum nequeat præstare naui nisi usque ad AEgyptum & Syriam, nõ autem in Arabiam aut Persiam, aut etiam Calecuht: sed per oceanum orbis circuitur meridianus, prætereuntúrque multa regna, prouinciæ, populi, terræ & insulæ, donec tandem perueniatur ad sinum Barbaricum, & hinc ad sinum Arabicum, atque Indicum. Igitur aduerte tabulam terrenæ descriptionis, & ducam te ab Hispania in Calecuth insigne emporiũ Indiæ, non quidem proximo itinere, quod est per mare mediterraneum, & deinde per Arabiam aut mare Rubrum, tandémque per sinum Indicum, iuxta quem Calecuth ponitur: sed per oceanum primo occidentalem, deinde meridionalem, & ultimo Indicum quod iter hodie à Portugallis frequentatur, & ab Aloysio Cadamusto primi libri auctore perquam diligenter describitur. Primum itaque cum Hispani in Indiam traiecturi sunt, petunt Portum sanctum, Mederam, & septem Canarias insulas, quæ olim Fortunatæ dictæ sunt, Hispanis ferè omnes subiectæ: de quibus habes quarto, quinto, sexto, & septimo capite uauigationis Aloysii. Hinc nauigatur ad Caput album, portum cõtinentis Africæ, ubi est poli eleuatio XIX graduum. Lege de hoc caput nonum Aloysi. Relicto Capite albo & insulis adiacentibus, uenitur ad regnum Senegæ, quod sic uocatur à fluuio Senega, qui præterlabitur & irrigat ferè totam AEthiopiam, disterminátque Azenagos à primo AEthiopum regno de quo in XIIII capite Cadamusti. Haud longe ab ora huius fluminis est Caput uiride, promõtorium insigne, sub eleuatione poli XIII graduum, quod Ptolemæus uocat promontorium AEthiopum: de quo capite trigesimo quinto. Relinquitur etiam ad dextram in alto mari insula, quam Hispani appellarũt Boni uisus, quam nos è regione Senegæ fluuii signauimus. Relicto Capite uiridi ductore Austro peruenitur ad ostium fluuii Gambræ, à quo regnum Gambræ denominationem habet, fluítque per anfractus & ambages multos, ut alter Mæandrus. Hinc nauigantibus offertur caput Sagres, ac deinde transito regno Meli: peruenitur ad caput Bonæ spei, quod corrupte & Hispanice De bona sperantza quidam appellant: & tenet extremam Africæ uersus meridiem, partem, quam Pomponius frontem Africæ appellat. Nam hinc nauis sensim redit uersus æquatorem, ubi scilicet est regnum Melindæ, & Troglodytarum regio: apud quos est aurifodina quam Zaphallam uocant, insula scilicet haud longe à sinu distans Arabico: ubi etiam est insula Achiloa seu Aquiloa, quam tamen alii uocant Chiloã, & distat sexaginta leucis à Zaphalla, uicinior quidem Arabiæ quàm Zaphalla. Omitto multa alia capita littorũ, insulas & prouincias, quæ nullibi non occurrunt in tam uasto pelago, & signo dũtaxat celebriora loca. Traiecto uero sinu Indico, peruenitur ad Calechut, no

bile illud orientis emporium, quod toti fermè mundo mittit aromata, etiam si pauca illic crescant. Numerantur itaque à Portugallia ad Calechut, mille & octingentæ leucæ, respondentibus uni leucæ quatuor miliaribus Italicis: non quidem recto itinere, sed in Austrum deflexo. Alioquin si ex mari mediterraneo mox liceret intrare mare Rubrum, longe propior nauigatio esset per mare illud, quàm per oceanum, id quod oculorum iudicio facile deprehendere poteris, si utrunque iter in mappa aduerteris. Veneti quidem cum soli ante triginta annos Europæ præsertim occidentali aromata suppeditarent, priusquam illa nauigatio à Lusitanis esset adinuenta, à sinu Adriatico per mare mediterraneum Alexandriam adierunt, quæ iuxta Nili ostia situm habet, & hinc aliquo spatio terræ emenso, per mare Rubrum ad Calechut peruenerũt, itinere quidem breuiori, & quo commodius haberi nequit. Hæc uolui simpliciori lectori paulo uerbosius indicare, non ignorans Geographicarum, sicut & aliarum mathematicarum rerum inexperto nihil satis dici posse. De aliis ciuitatibus, prouinciis & insulis, quæ ultra & citra Calechut ab Aloysio & Vartomãno sitæ describuntur, non est quod hic multa scribam, cum ipsi satis exprimant, quot leucis, aut quanto spatio ad illam uel illam distitæ sint plagam. Nos tamen situm Ormi insignis insulæ indicauimus, nempe sub sinu Persico, iuxta tropicum cancri. Gulphal insula ponitur in sinu ipso Persico, id quod apud Cadamustũ legis capite septuagesimo primo.

NAVIGATIO CHRISTOPHORI COlumbi, & Alberici Vesputii ad nouas insulas

CELEBRATVR Alexander magnus toto orbe terrarum, quòd primus ferè penetrarit Orientem, non nauigio, sed pedestri & tutiori itinere in illũ deductus. Verum parua erit laus illius, si cõparetur uiris illis qui nostro æuo maria etiam incomperta sulcare tentarunt, & Occidentem sua exploratione aperuerunt, innumeras insulas hominibus & opibus plenas in uastissimo mari adinuenientes: de quibus hactenus nulli mortaliũ quicquam cõstitit à duobus milibus annorum & suprà, nisi fortassis Indis orientalioribus & uicinioribus habitationes illæ hominum compertæ fuerint. Nemo inter doctos non putabat totã aquarum uim à principio creationis in illud pelagus reiectã, & aquam ipsam illic in magnam coaceruatam molem, ut possibile non fuerit ibi aridam quoquo modo apparere: sed falsi sunt omnes qui in hac fuere sententia, quũ nullibi non in mari emineãt insulæ, siue ad occidentem ieris siue ad orientẽ, siue meridiem lustres siue septẽtrionẽ. Insulas occidentales nempe Hispanã, Ioannam, Spagnollã, Cubam, Isabellam, Antiglias, Canibalorum terram, Americam, & reliquas incognitas terras primi mortalium adinuenerunt Christophorus Columbus & Albericus Vesputius, labores innumeros exantlantes, dum hinc inde per uastissimum & sæuissimum æquor uagantes, & innumera pericula subeuntes nouas contendunt quærere terras, etiam longissime à patrio solo abducti, quippe qui adeo in meridiem digressi sunt, ut polus antarcticus illis triginta tribus sustolleretur gradibus, sub qua eleuatione etiam insulam inuenerunt Melcham appellatam. Reliquas uero pro maiori parte inter utrunque repererunt tropicum, tametsi non

paucos etiam citra tropicum Cancri deprehenderint. Porrò qui mores, & quis uiuendi modus sit illarum terrarum incolis, non est quod hic referam, lege nauigationem Columbi, quam inuenies pagina septuagesimanona, & item nauigationem Vesputii, pagina centesima septima & quatuor eiusdem nauigationes, pagina centesimatricesimasexta, &tu edoceberis hæc omnia. Poteris etiam aduertere si orbis descriptionem adhibueris, qua linea, & quo itinere nauigatines suas ab Hispania in nouas insulas instituerint, quæque mirabilia experti sint.

CVRSVS PEREGRINATIONIS LVDOVICI Vartomanni patritii Romani ad partes Indiæ.

ITER QVOD Vartomannus ad regiones Orientales fecit, fuit tale, Ab Italia per mare mediterraneum ad AEgyptum primo demigrauit, & hinc per littus maris uersus septentrionem conscendens, ad Beryntum, Tripolim & Antiochiam, quæ ferè omnes sunt maritimæ, peruenit: & ab Antiochia paululum uersus Orientem digrediens, Damascum adiit. Hinc itinere quadraginta dierum & noctium ad Mecham concessit, quæ urbs in Arabia deserta quadraginta mille passibus, hoc est, magna dieta à littore maris Rubri, præsertim ab oppido Zida, quod portus est maris elegans, sita est, Pertransiit tamen medio itinere urbem Medinam, in qua gens cæca Saracenorum ueneratur corpus Mahumetis sui. A portu Zida per mare rubrum uenit ad Aden Arabiæ felicis urbem pulcherrimam & famigeratum emporium: lustratísque multis Arabiæ urbibus, commissus pelago, ut ad Persiam nauigaret, tempestate iactatus est in AEthiopiam, & illinc abcedens in Persidem uelificauit, ubi multis conspectis urbibus, ad Ormum ciuitatem & insulam insignem se transtulit. Ab hac rursus solués, ad Cambaiam Indiæ urbem haud procul ab Indo fluuio positam concessit. Et digrediens ad alias uiciniores urbes, nempe Ceul, Canonor, Decham, & alias quasdam, tandem ad Calechut peruenit. Et ab hac in ulteriorem profectus Indiam, uisis uariis urbibus, atque multis insulis, præsertim quæ species mittunt aromaticas, postliminio redit ad Calechut: & hinc cum Lusitanis in Europam reuersus, ad Hispaniam peruenit, & tandem ad Italiam patriã suam. Marci Pauli Veneti iter hic non duxi explicandum, cum ferè nullam signarit prouinciam, quam pertransierit, præter Armeniam, & quasdam circumiacentes regiones, ad quam traiecto Bosphoro & Euxino mari peruenit. Ab Armenia uero quas regiones permeauerit, donec ad extremos Scythas, qui hodie sunt Tartaria magna, peruenit, non scribit: rediens tamen ab oriente ad occiduas partes, signauit plures. Id unum ex sententia agit, ut nobis diligenter describat Orientem, tam terram continentẽ quàm insulas meridionales & orientales, potissimum quicquid locorum est sub ditione magni Cham. Presbyteri quoq; Ioannis facit mentionem, quippe cuius regnum conterminum ait imperio magni Cham, cum tamen cæteri ferè omnes regem illum in AEthiopia Africæ haud longe à Troglodytis dominari asseuerent. Sic enim habes apud Aloysiũ capite sexagesimo, nempe presbyterum Ioannem in Africa circa regnum Melindæ confinem esse Sultano. Idem sentit Ludouicus Vartomãnus libro secundo, capite decimoquinto. Nodum hunc soluendum tibi lector relinquo.

TYPVS COSMOGRAPHICVS VNIVERSALIS
Latitudo 80 Septentrionalis
Circius
SEPTENTRIO
MARE CONGELATVM
SCYTHIA
Regnū Calliæ
Aquilo seu Boreas
PIPER
MVSCAT
GARIOFILI
Islandia
Ibernia
Anglia
Dacia
Germania
Sarmatia
EVRO
PA
Gallia
Ita lia
Græcia
Hispa nia
Euxinus
Mosco uia
Ta na is
Sarmatia Asiatica
Paludes Meotides
Arme nia
Turchia
Mare Caspiū
Tartari Za uolhenses
Scythia intra Imaum
Scythia extra Imaum
Imaus mons
Regnum Cu maniæ
TARTARIA MAGNA
Terra Mongal
Regnum Corasinæ
Regnum Tharsæ
Regnū Cathay
ASIA
Media
Persia
Aria
Drāgiana
Gedrosia
Indus flu.
Gan ges flu.
Emodij mōtes
Regnum Turquestan
TROPICVS CANCRI
India extra Gangem
INDIA INTRA Gangem
INDIAE regnum
Camba prouincia magna
Sinus Gangeticus
Sinus magnus
Cale chut
Syria
Arabia deserta
Sinus Persicus
Arabia Felix
Mare rubrum
Athiopia
Zaphala
Barbaria
OCEANVS MAGNVS
Terra de Cuba
Terra Cor tesia
Isabella
Insulæ Antiglæ
Spagnolla
Portus sanctus
Medera
Insulæ Canariæ
TROPICVS CANCRI
Lisbona
Barbaria
Atlas mons
Aegyp tus
Terra alba
Caput album
Hodeni
Caput uiride
Gambra regnū
Getulia
NIGRITAE
Aethiopia
Sanga flu.
Gazaræ
Insula hominum
Sinus magnus
AETHIOPIA interior
Regnum Melli & Nebcorum
Regium Melin dæ
Gineg
Fauonius
Parias
Canibali
AMERICA
TERRA NOVA
Prisilia
TROPICVS CAPRICORNI
Terra psi tacorum
Caput bo næ spei
OCEANVS MERIDIONALIS
Chorus
Lips
CANIBALI
Aphricus
Latitudo 80 meridionalis
Caecius
Subsolanus
Vulturnus
Euro auster
Sinarū regio
Regnum Pego
Iaua
Regnum Malacha
Zeila
VARTOMANVS
INDIA ab Indo flu. sic appellata, oppidis a deo exculta dicitur, ut quidam 5000. in ea esse dicāt. Terra est saluberrima, bis in anno metit fruges. Fert cynnamomum, piper, & calamum aromaticum. Ebenum arborem sola producit. Psitacū auē & monoceron bestiam habet. Beryllis, adamantibus, carbunculis, margaritis, & alijs gēmis preciosis abundat. Centum & triginta annorum æuū ob temperatum cœlū quidam agunt. Cultus præcipuus cum gēmis: alij laneis, alij lineis peplis uestiuntur: pars nudi, pars obscœna tantum amiculati. Niger uulgo corporis color, ex materno utero sic nati. Potum ex riso & hordeo conficiunt. Aetati senū prærogatiuā nisi prudentia excellāt. Sunt tamen Indorum multæ gentes, diuersæ forma & lingua, nec eisdem uiuentes moribus.
SCYTHARVM natio primo parua & contempta fuit, sed postea in magnum imperiū & gloriā peruenit, agros amplians usq; ad Tanaim fluuium, à quo Scythia ipsa longo tractu uersus ortum protensa, Imao monte per medium uelut in duas Scythias diuiditur. Tartaria quæ & Mongal, maiorem Scythiæ occupans partem: regio est pluribus montosa, & ubi campestris est, admixta est glarea harenosa, multis patens desertis. Aër & cœlum intemperatum, tonitrua & fulgura in æstate adeo horrēda sæpe fiunt, ut præ timore homines intereant. Iam calor magnus est, mox frigus & densißimæ niues cadunt.

NAVIGATIO AD TERRAS IGNOTAS ALOYSII CADAMVSTI, ARCHANGELO MADRIGNANO INTERPRETE.

CAPVT I.

VM EGO Aloysius Cadamustus è Venetis patritiis primo animum induxerim sulcandi eius Oceani, qui à freto Gaditano per insulas Fortunatas, & AEthiopas inferiores uersus Austrum tendit: cúmq; ibi pleraque scitu cognitúq; non indigna deprehenderim, ut fiat testatum posteris, animo mihi hæsisse, hactenus incomperta quærere, & adire inaccessa, prout rebus memoria suppetet, excipiam & prosequar calamo, donec earum memorabilium rerum quæ uidi, & locorum quæ coram adiui, ueram prorsus efficiam historiam: quæ omnia si nostris conferantur, alterum profecto orbem efficient. Et si ea forte minus ordinate abs me describetur in rerum tantarum uarietate, non sum tamen defuturus, quin historiam ueram denarrem, & ubi fere incredibilia & prodigiosa occurrent, licet uera, temperabo tamen de industria, & sciēs citius nonnulla sum prætermissurus, quàm uel minima citra ueritatem relaturus. Primus igitur qui memoratum Oceanum & AEthiopiam supradictam adire est aggressus, post protoparentem nostrum Adam (unius Plinii historiam excipio) is fuit nostro æuo illustrissimus D. infans Don Huric natus Lusitaniæ rege illustrissimo Don Ioanne: qui quidem princeps infans, licet sui nominis præclara, & propè innumerabilia percenseri possent, prudēs præteribo omnia in præsens: id unū haud prætermiserim, quod Christi seruatoris nostri almæ fidei eximie studuit, & nihil magis in uotis gessit, quàm nomen Christianum à barbaris & dei hostibus asserere, matrimonii expers fuit, adolescentiam suam castitate mira honestauit, domi & militiæ strenuus. Mauros sæpenumero fudit, & bello clarus euasit. Cum itaque eius genitor dissolutionem corporis sibi imminere conspiceret, annorum iam plenus, prius naturæ non concessit, quàm saluberrimis præceptis filium monuerit, ut uidelicet sacratissimam Christi fidem animo inconcusso illibatóque coleret, nec deesset suis uotis, quibus instituerat Christi hostes debellare, & sancto nomini reddere subiectos. Adiecit etiam ad hæc, ut Lusitaniæ gentis, & in primis patritiæ Cordatæ meminisset, & ut paucis absoluam, sæpe dictus illustrissimus Don Huric patris monitis libens audiuit: fato iam functo parente, fratre tamen patrocinante, qui regno ætatis concessu successit. Huic nomen fuit Don Daruth, cuius auspiciis Mauros male accepit, qui id regnum occupant, quod Fesse dicitur: quod quidem regnum incipit ab Ampelusia promontorio Mauritaniæ, non longe à Gadibus, & mari Atlantico alluitur, & uergit ad Austrum. Singulis igitur annis ex instituto. Mauros

Don Huric

Don Daruth

lacessens, celoces suas mittebat, quo ad id promontorium deuentum est, quod Caput de Non appellatur ab incolis, argumēto, quod qui ultra dictum promōtorium iuere, non sunt regressi, & ibi prisci nautæ terminum semper constituerant suæ nauigationis. Hucusque itaq; celoces principis deuenere, nec ausæ sunt ueterem terminum excedere. Quæ ubi principi sunt renuntiata, animum accēdunt magis peragrandi orbis. Instituit propterea rursus cœptam prouinciā persequi, & promontorium Capitis de Non aliquando transcendere diis fauentibus quoniam celoces Lusitanæ omnibus Oceani Liburnicis eximie præstant, Et cum iam ad id opus nauandum præsto essent nonnullæ Celoces, censuit non difficulter posse nauigare uastum Oceanum, cupiens admodum loca hactenus inaccessa adire, & nouos populorū Africæ ritus uidere: quibus omnibus exploratis, in promptu haberet Mauros pro arbitrio profligare, & suæ ditioni addere. Iussit itaque celoces ternas expediri, cum armamentis, cum etiam comeatibus ferè omne genus, quibus uiros strenuos præfecit. Qui dicto principis audientes profecti sunt, & dictum promontorium Capitis de Non, littus haud deserētes, per centum ferè miliaria præteriere, & cum nihil præter incultam tellurem, ac omni habitatore uiduam comperissent, domum regrediuntur. Cum igitur princeps de nouis populorum Africæ moribus ac locorum sitibus, ex his nauigationibus nihil adhuc comperti haberet, rursus classem communit omni genere annonæ, & rebus omnibus, quibus hostes propulsare quirent, & suos diutius alere, data lege ut tandiu nauigarent, donec superiores suorum nauigationes per centum & quinquaginta miliaria excederent, & ultra (si eis uisum foret) progrederētur, quos pro labore tanto innumeris promissis onerat. Qui principi obsequentes, uela dedere, & cum nihil nacti fuissent nisi uastum & sterile solum, rediere, Quibus non obstantibus, princeps indies fit auidior nouarum rerum, animúsque accendebatur magis, ut assolet, in rebus uetitis: quare iam tertio mittit, qui terram huiusmodi explorent. Et ut breue faciam, tantisper annis singulis nouos expediuit nautas, donec ab Arabibus cultam terram inuenit, qui in desertis uitam trahebant: & paulo ultra progressi, nouos populos inueniunt, qui Azanegi appellantur: uiri coloris subcinericii, de quibus in sequentibus latius dicturi sumus. Et postremo iam ipsis adnauigantibus, tellus AEthiopum inferioris Africæ, quæ Oceano adiacet Australi, apparuit, rursúsque indies nouos populos, cum idiomate, tum etiam ritu & moribus differentes nanciscūtur, ut lectori diffusius deinceps liquebit.

Caput de Non.

Azanegi.

Cap. II.

CVM IGITVR ego Aloysius forem Venetiis, quæ urbs mihi solum est patrium, anno à partu uirginis M D I I I I annum agens alterum & uigesimũ: & cum iam ferè nostri maris, quod Mediterraneũ appellant, littora omnia lustrauissem, decreui in Celtogalliam iterum contendere, quò aliàs iueram commercii gratia: ea enim est regio Galliæ, quæ ab Oriente terminũ habet Rhenum fluuium, à Septentrione Oceanũ Britanicum, in quem exonerat Rhenus prædictus, & ibi nobile emporium uisitur. Brugim appellãt, nullis emporiis Septentrionalis regionis postferendum, & eò lucri causa contendebã. Cum ergo illò proficisci decreuissem, accinxi me itineri, non quidem multis onustus pecuniis, nam paucissimi census erant, & Liburnicas, quæ eò tendebãt, conscendi duce Marco Zenone equite splendidissimo, prius Christi nomine inuocato: Venetiis soluimus anno Christi memorato, Augusti octaua luce, & prosperis auspiciis uetus institutum inter nauigandum obseruantes, iter agentes per certa hospitia, hoc est, ad consueta loca applicuimus semper, donec in Hispaniam deuentum est. Et cum ui ingentis tempestatis ducti applicuissemus ad id promontorium, quod Sacrum Ptolemæus appellat, in Oceanum uaste prominẽs, nunc Caput sancti Vincentii: forte fortuna non longe ab hoc portu princeps infans per id tempus in oppido, cui nomen est Reposera, agebat animi causa. Is ut accepit nos aduentauisse, ad classem nostram internuntium mittit uirum, à suis secretis egregium, Antonium Conzallem nuncupabant, comite patricio Veneto, qui illic consulem Venetæ gentis agebat, ut diplomata Venetorum principum sigillo insignita declarabant: quíque sub principe infante stipendia merebat. Adiuere itaque nos ex præscripto principis saccarum ferentes promercale, sumptum ex insula Mederæ quæ Oceano Atlantico innatat, è regione Mauritaniæ: tulere etiam commercii gratia sanguinem draconis, & alia pleraque sumpta ab insulis principis prædicti. Dum igitur de saccaro, & aliis mercimoniis sermo fit inter nos, ut assolet merces commutantibus, percunctamur Lusitanos, unde hæc tam præclara euerint, & regiones locáque sciscitamur: plura referunt, principem suum subegisse gentes innumeras, Christiano nomini hactenus incompertas, unde & saccarum & draconis sanguis & alia quamplura naturæ conducentia exportantur: addidere etiam ad hæc, parua esse quæ retulissent, si conferantur cum aliis rebus, quas præclare dictus princeps egerat: aperiúntque nobis hunc principem egregium inaccessa maria sulcauisse per internuntios nautas, nouásque regiones peragratas, domitas prodigiosas gentes, res miratu dignas repertas: unde innumera lucra comparantur: adeo ut ex nummo denos efficias, nullúmque fœnus esse, quod lucrum superet huiuscemodi. Hæc illi sedulo denarrabant, mirantibus nobis & obstupescentibus præ rerum euentu conspicuo. Ea igitur me inter cæteros accendunt lucri auidissimum: statui propterea hunc principem coràm adire, ut si forte & nobis sulcandi dicta æquora potestatem faceret: quoniam suum est eius freti uectigal, custodit propterea ipse Gaditanum fretum non incuriose. Responsum habui ab eis, qui classem nostram, ut præfeci, adiuerant, me non difficulter impetraturum à principe, ut meo desiderio fiat satis: uerum scirem duorum optionem principem daturum, utrum uellem, sumerem. conditio hæc est, Qui celoces sua impensa expe-

Celtogallia.

Brugis.

Sacrum promont.

dit, suóque periculo agit omnia, is earum mercium quas ferret, principi quartam det partem, ex uetere instituto: aut princeps suo impendio classem expediat, quo ad armamenta & illa omnia quæ tueri possunt naues ab incursu hostium, reliqua ageret qui merces ducit, & cum rediisset, principi dimidium daret omnium: & ubi nihil mercis ex nauigatione allatum fuisset, omnem impensam & operam luderet mercator: licet haud dubie constet, eos qui illò contendent, consequuturos lucrum non mediocre: adiecit etiam principem, siqui è Venetis regiones prædictas inuisere uoluerint, id facillime concessurum, imò fauturum plurimum: quandoquidem sibi persuadebat, aromata omne genus, & alia pleraque mihi nautas reperturos, quæ in primis Veneti super omnem gentem callent ad amussim. Propterea principem prædictum adiui, qui me etiam ultra quàm par erat, honorifice excepit, & ea omnia quæ ex relatu suorum acceperam, præsens comprobauit: hoc etiam plus addidit, modo cœptam prouinciam non desererem, se ingentissimis fauoribus & gratiis prosequuturum hoc celebre uotum. Quibus auditis, apud me hæc omnia pensitatius reuoluebam, uegetam ætatem, habilitatem corporis, uires & ingenium, quæ omnem laborem subire poterant: & peragrandi orbis percupidus, accendebar magis, cum præsertim nullus è conterraneis meis hæc aggressus esset, non diffidens ex his magnis laboribus me aliquando, & honorem & emolumentum reportaturum. Decreui prorsus uotum meum absoluere, percunctaturus primo negociatores Lusitanos, quas merces magni facerent Nigritiæ, AEthiopes & Australissimæ gentes. Redii demum reuisum eos, qui Liburnicas in littore habebant, & ea quæ in Celticam Galliam uehere institueram, uni affini meo commendo, & mercatus Liburnicas, quæ nauigando itineri facerent satis, ad continentem applicui. At naues Venetæ in Galliam uela fecere.

Quando abierint Liburnicæ, & quibus uentis uela fecerint.

Cap. III.

CVM IGITVR eò loci me adhuc continerem, quem Caput sancti Vincentii appellant, aliter promontorium Sacrum, ut præfati sumus. Id gratum principi admodum fuit, excipiebat me propterea solito magis honorificentius, & elapsis quampluribus diebus, iubet celocem armari, quæ uehere dolia nonaginta queat: cui præfectus erat Vincentius Lagus incola oppidi cuiusdam à dicto promontorio distantis miliariis sedecim. Celocem uero muniunt omni commeatuum genere, & earum rerum præsertim, quæ nautis uictum diuturniorem suppeditarent. Deorum itaque implorato auxilio à promontorio soluimus die uigesimo & altero Martii, anni M D V flante uento Apeliote & Borea: & primo uela dedimus uersus insulam Mederæ iter agentes, eundo ad quartam Lebegii Occidentem uersus itinere recto: Die uigesimoquinto Martii applicuimus Mederæ per Portum sanctum circiter meridiem. Distat dicta insula à Sacro promontorio ferè miliariis sexcentis.

Descriptio Portus sancti & rerum in eo memorabilium.
Cap. IIII.

HAEC INSVLA Sancti portus parua admodum est, utpote quæ uiginti quinque miliarium circuitu patet, circa septimum & uigesimum annum à nauibus prædicti principis reperta. Hanc Lusitani iussu sui principis incolunt, aliàs à nostris nunquam cognitam. Huic moderatur Bartholomæus Polastrus dicti principis alumnus. Fert hæc insula innumeras fruges, triticum, siliginem, & alia id genus, boues, iuuencos, apros, & in primis cuniculis scatet, & ibi sanguis draconis, qui lachryma est arboris: nam stato anni tempore arbores ferro sauciant, quæ ubi sunt incisæ, anno sequente gummam emittunt per incisiones. Gumma uero ahenis decocta & defecata, sanguis efficitur, quem appellant draconis. Eius arbor producit fructū cerasi instar mense Martii gustu eximium, coloris Veneti. Insulam circunuectis constat piscium ubertatem maximam esse, in primis dentalium, & ostrearum. Portu caret, stationem uero habet perquam commodam ab omni uentorum afflatu tutam, excipio Subsolanum & Vulturnum, quibus haud tuto nautæ se freto committerent. Hæc Portus sanctus appellatur: mel gignit suauissimum, adeo ut nullibi sit præstantius: ceram quoque producit abunde: nam ibi apum confertissima cernuntur examina innumeráque.

Sanguis draconis.

Moncrhicus portus insulæ Mederæ.
Cap. V.

ILLINC DIE uigesimo septimo soluimus, uidelicet ab insula Sancti portus, & eadem die Portum Monchricum applicuimus: is est insulæ Mederæ portus, qui abest à Portu Sancto miliariis quadraginta, & ni nubes cœlum inumbrauerint, altera alteram uidet.

De insula Medera, eiusque præfectis.
Cap. VI.

MEDERA insula auspiciis & opera infantis principis colitur, frequens est habitatore. Hæc igitur à Lusitanis incolitur ab annis quatuor & uiginti, aliàs incognita: huic præfecit princeps uiros duos egregios equites: primo nomen est Tristanseræ, & hic mediæ iusulæ moderatur: alteri Ioanni Gonzalæ, qui insulæ quod superest moderandum suscepit. Et huic insulæ nomen inditum est à copia lignorum, id enim indigenarum lingua Medera significat, argumento quòd quicquid inibi erat soli, totum id syluis opacum condensissimis conspiciebatur. Operæpretium igitur fuit his, qui primo coluere insulam, ut igni multo compurgarent: qui adeo grassatus est aliquando, ut etiam uiros corripuisset, ni prope aquis humerotenus immersi sibi consuluissent. Nam dictus Ioannes Gonzales, ut ignem euaderet cum coniuge & natis, famem bidui iugiter in aquis tolerantissime sustinuit. Igne igitur expurgata insula, semini præparatur idonea. Hæc quatuor è partibus colitur, una appellatur Mōchricus, altera Sanctæ crucis: tertia Fonzala, ultima Iouis camera. Et licet quamplurimas alias habitationes habeat, hæ sunt tamen potissimæ. Si uiri percensendi forent, hi

Mederavnde dicta.

proculdubio octingenti essent, è quibus seligi possent equites centum. Insula circuitu patet quadraginta miliarium, portum non habet, uerum peropportunas stationes: feracis est soli, licet saltuosa, instar Siciliæ, scatet tamen frugibus ferè innumeris, legit quotannis tritici scaria 30000 Venetorum. Desiit tamen esse feracissima, licet fertilis adhuc plura producat, nam frequentiore semine attrita est: quoniam indies aratur, atteritur magis. Regio est irrigua fontibus, & amnibus conspicua, octo uisuntur ibi, qui insulam interfluunt: & ibi aquaticæ serræ, quibus in assamenta secantur ligna, & alia id genus efficiunt, ut sunt mensæ, tripodes, quibus ferè Lusitania omnis condecoratur eximie, necnon circumadiacentes regiones exornantur. Assamenta ibi multiiuga uisuntur, aliàs dedolantur in mensas ex cedro miri odoris, nec absimiles cupresso. Ex aliis fiunt abaci, tripodes, cophini, scrinia, & ferè omne genus receptacula, & in primis ex nasso fiunt pulcherrimæ, quæ quasi purpurei sunt coloris. Quoniam uero hæc insula frequentioribus irrigatur fluminibus, memoratus princeps saccareum harundinetum ibi plantari iussit, ex quo saccari quamplurimum legit: inde ueniunt scitissima saccara toto orbe præcipua, primæ decoctionis, necnon mixta, & quantum ex aliorum relatu colligere quiui, indies meliora saccara sperant: quoniam ea insula temperie cœli meliore saccarum suapte natura gignit: nam ea qualitas est plagæ illius, quæ Cypri & Siciliæ: nunquam algent, & ibi bellaria, & tragemata ex saccaro omnium generum, mellisque plurimum. Ceræ quidem satis, sed non tantum: uineas habet non despicabiles, in quibus taleas & malleolos maluatici plantare iussit princeps infans, afferuntur ex Creta insula, quam hodie appellant Candiam: uberes sunt uineæ, cœlo ad id inclinante: uites plus uuæ quàm foliorum ferunt, racemi proceriores, ut mensuram quatuor palmarum excedant, res uisu conspicua miráque uoluptate afficit intuentes: & ibi uuæ quibus color est niger, in arcuatis pensiles. Inde etiam exportantur ex nasso arcus celebres, qui feruntur in Occidentem, & fiunt ligna apta arcubus conficiendis. Et ibi paui quàm plurimi syluestres, colore ad albedinem inclinato. Perdices neque id genus alia ibi uidebis, præter coturnices, & apros innumeros in montibus. Memini etiam ab indigenis accepisse, ibi cum primo culta est insula, copiam maximam columborum fuisse: quibus capiendis non alia arte usi sunt aucupes, quàm alligato perticæ uncino ex arboribus, quibus illic insident, traherentur ad se non pauentibus auibus, sed mirantibus ueluti ad rem non uisam hactenus: quoniam nullo habitatore humano culta fuerat insula, à solis auibus & feris habitata. Fidem huic rei maiorem adstruit altera insula nostris temporibus reperta, natura non absimilis, præsertim in auium aucupio, ea utraque humani ritus expers fuerat: animalia ibi quamplurima usui humano apta: uiri illic etiam census non mediocris, complusculi dites ac locupletes: omnis insula adeo culta est, ut uiridarium & hortum repræsentet amœnissimum: quicquid ibi legitur ueluti aurum est. Et ibi celeberrima diui Francisci cœnobia uitæ obseruantioris sanctiorisque. Accepi etiam ab incolis fide haud indignis, uuas etiam maturescere circiter sanctam hebdomadam.

Saccarum.

Vuæ vernæ

Canariæ

Canariæ insulæ numero decem.

Cap. VII.

A' DICTA insula Mederæ Austro flante soluimus, quo duce iter confecimus, donec insulas Canarias applicuimus, quæ absunt à Medera ferè miliariis CCCXX. Hæ sunt decem numero, septem cultæ, tres desertæ. Quæ coluntur hæ sunt, priuis priua nomina. Primæ nomen est Fractælanceæ, secundæ Magnæsortis, tertiæ Grancamariæ, quartæ Teneriffæ, quintæ Gieneræ, sextæ Palmæ, septimæ Ferro. Nec id est prætereundũ, quòd ex memoratis septem insulis, quatuor Christianum nomen colunt, uidelicet Factalencea, Magnasors, Gienera & Ferrum. Tres uero quæ supersunt è septem, idolis seruiunt. Christianis insulis præest eques nobilissimus, qui Ferrara nuncupatur, oriundus ex urbe Sibilia, ditionis Hispaniarum regis. Qui colunt has insulas, uiuunt pane hordeaceo, carnibus, & lacte plurimo, & in primis caprino, quibus abundant. Hæ uini & tritici impatientes sunt, nisi aliunde importetur eis, prorsus carent: fructus ferè nulli, reliqua uero optima: scatet onagris, id est, syluestribus asinis, præsertim ea quæ dicitur Ferrum. Distant inuicem hæ insulæ miliariis quadraginta: atque ita alia respicit aliam, ut de industria continenterque subordinatæ uideantur, & Orientem prima, ultima uero Occidentem respicit.

Quarum sint rerum feraces Canariæ.

Cap. VIII.

EX HIS insulis aduehitur herba, quæ oricola dicitur, cuius colore uestes inficiuntur, quæ quidem herba Gades in sinu Sibiliæ comportatur, & illinc in Orientem, & demum in Occidentem itur: exportatur etiam inde corii hircini copia ingentissima, quod cæteris præstat: seui plurimum, casei uero multum: & incolæ harum quatuor insularum nomini Christiano parent, & Canarii dicuntur. Idiomate differunt, adeo ut alter alterum haud intelligat: mœnia non habent, sed uicos undequaque patentes, uerum in eminentissimis montibus specus excauant, ubi degunt tuti ab omni impetu hostili. Sunt hi montes suapte natura ferè inaccessi, ideo inexpugnabiles, perinde ut nulla uis eò penetret, nisi una fames aditum præberet: & ambitus minoris harum insularum non minus patet miliariis nonaginta. Tres uero quæ idola colunt uastiores sunt, & frequentiore habitatore, præsertim Canaria magna, quæ hominibus circiter octo milibus exornatur. Teneriffa autem trium maior est, hominum quindecim milia, si utrunque sexum spectes, emitteret. Palma uero rarissimo est habitatore, uisu tamen conspicua, & delectabilis admodum. Id etiam apprime est dignum scitu, quòd nulla alia de causa hæc regio est propè inexpugnabilis, nisi ob situs locorum propè inaccessos, & strenuam gentem: fitque propterea ut subdita sit nemini, licet pluribus sit lacessita præliis. Nec silendum puto de insula Teneriffæ, quæ & eximie colitur, & inter orbis insulas est eminentior. Nam cœlo sereno eminus conspicitur, adeo ut qui absunt ab ea ad leucas Hispanas sexaginta uel septuaginta, non difficulter eam intueantur: & si leucarum rationem colligas, miliaria ducenta quinquaginta excedunt. Quòd cernatur à longe, id efficit acuminatus lapis adamantinus, instar pyramidis in medio. Qui metiti sunt lapidem, aiunt altitudine leucarum quindecim mensuram excedere ab imo ad summum uerticem. Is lapis iugi-

Leucæ Hispanæ

ter flagrat instar AEtnæ montis, id affirmãt nostri Christiani, qui capti aliquando hæc animaduertere. Hi præfectos habent nouem, quos duces appellant: nec iure hæreditario succedunt, sed ius est in armis: inuicem digladiantur, & sæuiunt ut beluæ: armis carent, quia ferrum non habent, uerum lapidibus & scipionibus res geritur inter eos: nam lignis acuminata cornua adfigunt, ut uicem ferri gerãt: nudi ferè omnes incedunt, tamen nonnulli auerse & aduerse pellibus caprinis teguntur: carnem inungunt seuo hircino condito herbarum quarundam succo, ut cutis effecta densior algorem toleret facilius: licet ibi uix algeant, quoniam ad Austrum sunt positi: domos non habent, neque mapalia, nec quidem uiles casas, uerum specus & cauernas montium incolunt. Hordeo, carnibus, & caprino lacte pascuntur, abundant nonnullis fructibus, & in primis ficis, metunt fruges mense Martii & Aprilis: fidem habent nullã, nec deum norunt, sed alii alia idola colunt, solem nonnulli, & alii lunam, & planetas, superstitiose admodum idolis seruiunt: mulieribus quidem in promiscuum non utuntur, sed pro arbitrio ducunt innumeras. Virgines coniuges prius non accipiunt, quàm à principe deflorentur, & id apud eos ingens decus & honos ducitur. Verum siquis forte argutulus diceret, unde hæc nosti? Id pro responso nobis erit, Incolas uidelicet conterminarum insularum quæ Christo parent, ex instituto uitæ consueuisse hos infideles crebris incursionibus lacessere, noctu præsertim: & ubi aliquando in congressu succumbunt infideles, captiui ducuntur sexus utriusque, qui sic capti in Hispaniam mittuntur, hæc nos docuere. Vsu euenit aliquando, ut è nostris corripiantur aliqui, quos Canarii ad contumelias seruant, & ut publico sint ludibrio, lanii officio fungi eos cogunt, eisque exenterandis bobus & suibus addictis, quod apud eos ignominiæ specimen & dedecoris ducitur magnum: tantisper captiuitatem tolerant, donec permutatione aliqua redimantur.

Seruant etiam alium morem Canarii in augurandis principibus. Nam cum sceptra suscipiunt, complusculi sese offerunt certatim in memoriam & honorem noui principis morituros, & sponte quispiam uitam deuouet: congregantur propterea in ualle deuexa, & ibi peractis nonnullis ceremoniis, ac prolatis uerbis quibusdam, ille qui sua morte festum principis est exornaturus, se dat è rupe præcipitem, perinde ut ferè in frusta concisus exanimetur. Pro qua re quoniam fit in gratiam principis, debet princeps superstitibus agnatis defuncti, prosequiturque eos beneficiis, ac fauoribus innumeris. Hunc morem licet ipsimet improbent, seruant tamen, & pro comperto habemus uerum esse quod retulimus: saliunt mirum in modum agiles supra quàm referre queam, instar funambuli & petauristæ corpora librant, & ut hinuli de saxo in saxum migrant, licet multum distent, & id nudis pedibus. Lapidem iaciũt ultra aliorum ictum, & quicquid pro scopo ac signo dederint, nusquam aberrant: uim maximã ac propè incredibilem lacertis inferunt, adeo ut uno uel altero ictu umbonem infringant. Memini dum illic agerem, uidere è Christianis Canariis quendam hoc ludicri genus agentem: conditionem proponebat, propositámque sanciebat pignore, uiris tribus mala Assyria duodena dabat, ut omnes ea iacerent in eum, nec propius accederent quàm ad octo uel decem passus, aberraturos omnes asseuerabat: nec ipse eorum poma medica tangere uolebat, nisi manu

repercutiendo

repercutiendo, alioquin inanes illorum iactus futuros prædicabat. Ille uero duodecim sumebat, & in uiros prædictos uibrabat, nullo aberrante. Abnuêre conditionem omnes, quandoquidem probe nouerant quantum præstaret corporis dexteritate, nec eos latebat ipsum etiam plura facturum quàm iactauisset. Hæc summa est igitur, ipsos Canarios mobilitate ac agili natura fere omnes anteire mortales. Hi etiam eximium cultum censent, herbarum succo tingere corpora colore multiplici, modo Puniceo, Prasino modo, nonnunquam Veneto, aliquando ceruleo, & nihil cultius ornatiúsue ducunt colorum uarietate, & hæc pictura est eius ornatus apud eos, cuius ornatiores uestes apud nos sunt. Ex his insulis, igitur Canariis, duas ego Aloysius præsens inuisi Gomorram uidelicet & Ferrum. Palmæ quidem applicui, uerum nusquam classem deserui, ut cœptum iter consummarem.

Descriptio Capitis Albi cum insulis proximioribus.
Cap. IX.

SOLVIMVS ab hac insula flante Austro AEthiopiam uersus, & breui peruenimus ad id loci, cui Capiti Albo nomen est, abéstque à Canaria miliariis fere septingentis septuaginta: & illud præsertim est sciendum, quòd qui à Canaria insula ad Caput Album proficiscuntur, hi littora Africæ nonnihil deserunt: quoniam qui Austro ducuntur, ad læuam Africam relinqunt, quantóque magis quis ducit naues in altum, tanto minus continentis uidet, quia Canariæ insulæ plurimum absunt ab littore Africæ Occidentem uersus. Igitur nautæ tamdiu absunt à littore dum nauigant, quoad ultra medietatem itineris peregerint, quo insula Canaria à Capite Albo abest: & demum obliquant ad læuam tantisper, donec Caput Album speculentur à longe, ne prius appellant terram, quàm eminus explorauerint: quoniam ultra dictum caput nihil nisi uastum mare conspicitur, quoad peruenias ad id littus, ubi cum dicto Capite fit sinus, qui dicitur Forna Dargin, cui ab insula quadam sinus eiusdem dicta Dargin, nomen inditum est: quod quidem nomen habet originem à parua insula in eodem sinu sita. Intra sinum per miliaria quinquaginta, & ibi etiam tres insulæ, quibus indita sunt hæc nomina à Lusitanis: primam Albam appellarunt, quia harenis strata est: alteram Garzararum insulam, argumento, quòd Lusitani qui primo coluerunt eam, magnam marinarum auium copiam ibi nacti sunt, adeo ut inde duas naues onustas omni genere auium in Hispaniam duxerint. Tertia insula Cori dicta est: & hæ tres insulæ paruæ sunt admodum, harenosǽque ac desertæ. In illa quæ dicitur Dargin, aqua potu dulcis inuenitur, in aliis uero non nisi marina. Et signanter animaduertendum est, quòd hi qui à freto Gaditano soluunt, & uersus hanc AEthiopiam, quæ Austrum respicit, tendunt, nihil culti reperiunt, etiam à Barbaris, donec ad id loci uenias, qui Caput de Chantin dicitur, & ab eo uersus Caput Album semper à latere, & tunc tellus harenosa, quæ est deserta, & Septentrionalem partem respicit, præsertim eam, quæ montibus adiacet, quæ est nostra Barbaria citra Tunetum, & loca illa omnia à latere, quos quidem montes Barbari appellant Sarra, & uersus Austrum contermina est Nigritis AEthiopiæ inferioris: uasta est hæc regio, adeo ut si ex transuerso metiaris itinere, dierum sexaginta uel celeris ueredarii, haud conse-

Forna Dargin

Dargin

Nigritis regio.

quaris magnitudinem: non seruat tamen uastitatem hanc undequaque,& Oceano alluitur ab altera parte:quæ totaest alba & arida,ac plena harenis,depressa est, nec inæqualis;& usque ad dictum Caput Album,miram præ se fert æqualitatem.

Caput Albũ Inuenerunt Lusitani primo hoc Caput Album,& in eo nihil præter harenas,nulla herbarum aut arborum uestigia:uisu tamen est conspicuum, quia triangulum repræsentat:nam in fronte efficit pyramides tres,quæ singulæ inuicem absunt miliario. Id latus totum scatet piscibus omnium generum, nec nostris minoribus, forma tamen dissimilibus. Totus is sinus Dargin,& illa ferè omnis regio indigna est aquarum, & ibi arida & petrea tellus, & paulopost uastum æquor,& aquarum concursus ingens:nec sulcant hoc mare, nisi interdiu explorantes contis scopulos, qui ibi sunt frequentiores: ob id quandoque obrutæ sunt naues duæ secus aridam hanc. Et sciendum est, quòd dictum caput de Chantin uersus Austrum & Septentrionem Caput Album respicit. Et notandum, quòd post dictum Caput Album,in mediterraneis est locus,quem Hodenum appellant,introrsus situs

Hodenum ad diætas sex, & is locus nullo murò clauditur. Sed est diuersorium Arabum, & statio Camelorum, quò appellunt Arabes & Dromedarii, quos uocant Carauanas; quæ de Sambut ueniunt:& etiam illàc transeunt, qui ab Nigritis proficiscuntur,& nostras Barbarias inuisunt. Eius regionis incolæ uiuunt hordeo & cariotis, quibus ubertim abundant: alibi etiam in suis locis crescunt prædicta, sed parcius:potus illis camelorum & aliorum animalium lac,uino prorsus carent.

Nigritarum mores

Boues fœminas habent & capras, uerum paucas,id efficit sterile solum, & minime herbidum:boues sunt parui,si cum nostris conferantur. Mahumetem colunt, & odere Christianos plurimum:nunquam quiescunt,uagãtur semper per deserta. Hi Nigritarum terras adeunt,& nostras Barbarias uisunt,frequentes sunt,& Camelorum copiam ingentissimam habent,quibus comportant æs & argentum,& alia quamplurima. E' Barbariis nostris in Atanbut,& ad Nigritas præfatos:inde uero exportant aurum, ídque ad nos aduehunt. His est colos niger, uestis alba, laciniis rubricantibus,absque tunica interiore uestiuntur,eodem habitu & mulieres utuntur absque camisiis, ut præfertur. In capite, more maurico peplum gerunt, quo circunuoluunt caput. In his harenosis locis uisuntur leones, & pardi, struthiones quoque,quorum oua ego comedi non insuauiter. Id est etiam sciendum, quòd princeps infans Lusitanus prædictus in hac insula Dargin pactum fecit hoc modo,ut nemo sinum intret mercaturus aliquid cum Arabibus,præter eos,qui fœdus inierunt,& dictam insulam incolunt:& qui conuenerũt cum principe, in dicta insula negociatores assiduos fouent, qui commercia exercent cum Arabibus;qui hæc maria mercium gratia frequentant, quique uarias merces important,ut sunt panni, telæ,argentum, tapetes,& id genus alia: & in primis triticum, quoniam fame propè iugi laborant, & commutant mancipia cum nostris mercibus,dant etiam aurum. Qua de causa princeps infans illic oppidum erexit,ubi fabri quamplurimi degunt,ut hæc commercia non desinant,sed perpetuo conseruentur: ob id propterea annis singulis eò contendunt Lusitanæ celoces, id est,ad Dargin insulam ducunt etiam Arabes equos pernices, quos barbaros appellant,pro quibus ab eis Nigritarum seruos & uernas accipiunt, nec minore pretio eos uendunt equos quàm decem aut quindecim mancipiis. Eò etiam uidelicet ad

Nigritas plura ex ſerico elaborata contextáque Maurico more, argentum & alia pleraque comportant ex Illyberi, id eſt, ex Granata Hiſpaniarũ ditionis, & Beticæ regionis. Afferunt etiam plura ex Tuneto Africæ minoris, quod Barbariæ regiam appellant, & pro his omnibus rurſus mancipia, & auri copiam maximam conſequuntur. Hi ſerui primo appellunt ſtationes Hodeni, & inde ad mõtes Barchæ, illinc in Siciliam deueniunt: reſiduum uero uernarum ad inſulam Dargin ducunt, & Luſitanis uendunt, illis inquam, qui cum rege de mercimoniis conuenerunt, fitque propterea, ut Luſitani quotannis mancipiorum circiter mille ex Dargin aduehant ſecum, & id illis magnum commercium: nec hactenus, niſi à diebus paucis, inter eos commercia fiebant. Nam prius Luſitani infenſi erant his Arginenſibus, & eorũ ſinum ternis uel quaternis nauibus infeſtabant, & aliquando noctu mediterranea deprædabantur, & uicos piſcatorum aggreſſi, plura aſportabant, & gentis Arabum ſexus utriuſque quàm plurimos captiuos trahebãt, qui tandem in Luſitaniam ducti ſub haſta ueniebant: pari modo alterum latus ultra Caput Album deprædabantur uſque ad flumen Senegæ.

De regno Senegæ, & Azenagis populis, Cap. X.

SENEGA flumen eſt, quod Azenagos à primo regno Nigritarũ diſterminat. Azenagi homines ſunt qui inter nigrum & ſubcineritium colorem ſunt dubii, incolunt quædam loca ultra Caput Album in latere illo quod mox poſt Caput prædictum decurrit, & introrſus per deſerta: plures ex Azenagis contermini ſunt Arabibus Hodeni. Hi uiuunt ordeo & cariotis, & camelino lacte: uerum quia proximiores ſunt regno Nigritarum, leguminibus aluntur: pauci ſunt admodum cibi, adeo ut polline hordei, uel minimo pulmẽto totam diem alacres uiuant: efficit eos inediæ patientes annonæ caritas. Hos aliquando captiuant Luſitani, uendúntque pro mancipiis domi: præſtant hi ſeruitute uernas ferè omnes, præſertim Nigritas. Vtcunque ſit, ab annis paucis rediere noſtri Luſitani ſecum in gratiam, & à ui temperãt omnes, & commercia inter eos magna fiunt, nec patitur princeps infans, ut eis de cætero inferatur iniuria, autumat eos propediem ſubituros Chriſtianam legem: nam in biuio & ancipiti adhuc hærent, utrum legi noſtræ, an Mahumetanæ ſeruitutem exhibeant, nihílque de lege huiuſmodi apud eos agitatum erat, niſi Azanegi eos edocuiſſent. Et hi Azanegi prauũ morem ſeruant. Faſcia lignea caput inuoluunt, demiſſo ſindonis capite per frontẽ, ita ut os totum cooperiat: pudet enim eos oris æque, ac inguinis uel cunni: os tectum ut rem pudendam circunferunt, argumento, quòd ueluti ſentina quæpiam halitum tetrum ſemper emittat, nec detegunt niſi ſumendi cibi gratia. Principes non habent, uerum locupletiores inter eos eminent, his obediunt & obſequuntur. In uniuerſum pauperes ſunt, mendaces, & ſupra quàm referre poſſim, proditores. Mediæ ſunt ſtaturæ, capillum calamiſtro exornant ut Alamani, promittúntque plurimum, illúdque nigrum adipe piſcis inungunt, & olent peſſime, quod apud eos uirtus & honos ducitur.

Commutatio ſalis & auri, déque diſtantia, Cap. XI.

MAGNIFACIVNT etiã hi populi præpingues & obeſas mulieres, & in primis proceriores mammas habentes: propterea ubi annum circiter

ſeptimum & decimum attigêre,rumpuntur eis ui à uiris mammæ fune per medium, perinde ut feræ à pectore auulſæ penſiles remaneant: cum uero ſemel pepererint, longiores fiunt, & uiſu fœdiores turpioreſque: neque hi alios nouere Christianos niſi Luſitanos,qui annis circiter quatuordecim eis multas clades intulere, captiuos ducendo plurimos,haſtæ demum ut mancipia eos ſubiicientes. Pro comperto etiam id habemus, quòd ubi hi populi primo Liburnicas & alias id genus naues conſpexere in mari uelificantes, antea illis incognitas & inuiſas, arbitrati ſunt aues eſſe albis alis aera ſcindentes, è remotioribus partibus aduentaſſe. Cum autem uela deprimerent, ut appellerent littus, credebant piſces eſſe eminus uiſis nauibus: nonnulli cenſebant fore phantaſmata cum noctu ſulcarent maria:& erant hæ naues eis terriculamẽta non mediocria, utpote quæ modo huc modo illuc diſtrahebantur, inſtar phantaſmatis alicuius ui uentorum ductæ,uariiſque in locis eis inferebantur damna à nautis, noctu in primis,cum tamen inter ſe celoces abeſſent per miliaria propè centum, prout cõuenerat inter naucleros,& ut uentorum ratio patiebatur,huc atque illuc pulſæ, ſicque intra ſe ratiocinabantur,ſi hi eſſent mortales homines, quo nam modo quirent tantum itineris nocte una metiri,quantum nos nec triduo abſoluimus prorſus nauigationis expertes. Itaque loco phantaſmatis apud eos ducebamur. Huius rei certiorẽ me fecere ex Luſitanis quamplures,qui per id tẽpus ea littora frequentabant cõmercii gratia.Accepi etiã id à captiuis,qui fere per eadẽ tempora capti fuerant,ex his teſtatũ fuit nobis,quàm ſtupidi ad rerum noſtrarum conſpectum fuerint,quando de nobis talia ſtolide ſibi perſuadebant. Supra etiã ſtationem Edon introrſus ſex dierum itinere locus uiſitur,qui denominatur Tagaza,quod noſtri interpretãtur Auri ſarcinã.Vnde aduehitur ſalis petrei ingens copia,id aſportatur camelis Arabum & Azanegorũ uaria loca petentium,nonnulli Tambuto iter faciunt,& Amelum cõtendunt ditionis Nigritarũ,quò ubi applicuere,mox ſal omne expediunt,utputa octauo die, quicquid aduectum eſt ſalis uenditur prope Mitigallum CC.uel CCC,demũ ſuas repetunt caſas auro onuſti.Et id in primis eſt ſciendum,hoc regnũ Mellis caloribus infeſtari,ut fere quadrupedia omnia illic fathiſcãt,cum nihil pabuli ibi pro quadrupede creſcat niſi peſtilens,fitque propterea,ut ex centum camelis qui eò onera ferunt,non redeãt triginta domum, hinc quadrupes fere nullum uidebis, ibi pereunt omnes æſtu nimio.Arabes etiam & Azanegi illic correpti morbo efflant animam,ægritudinem parit torrens ſydus,cui ſubſunt.Ferunt etiam Tagazam à Tambuto abeſſe itinere dierum quadraginta equitis unius,& inter Tambutam & regnum Mellis iter triginta dierum intercedit.Percunctatus ſum etiam hos quomodo mercatores regni Mellis tantum ſalis conſumant. Referebant Mellitæ nonnihil conſumere in regno ſuo Nigritarum, quoniam uerſus Meridiem poſiti, non longe ab æquinoctiali, ubi dies cum noctibus ſemper propè certant de pari, longiuſculi tamen dies, quoniam illorum Zenith de directo non eſt ſub æquinoctiali, non enim eſſent in Meridie.Sunt itaque ultra æquinoctialem nonnihil, & ideo plus diei quàm noctis habent, & ibi feruentiſſimus æſtus. Fitque propterea,ut ſtatis anni temporibus eorum ſanguis inficiatur, adeo ut ni ſibi ſale mederentur,protinus exuerent uitam. Modus medendi hic eſt, Salis modicum aqua

Tagaza.

Regnũ mellis

aqua liquefactum singulo die hauriunt,& hoc eis pro medicina & remedio præsentaneo. Reliquum uero salis in glebas diminuunt tantillas, ut uiri unius humeris singulæ ferri possint, arte quadam ad id non inepta, usque ad regnum Mellis, quò cum uenerint, singulis camelis duas salis glebas imponunt: & id quadrat oneri, uidelicet ut singulis camelis duæ salis glebæ imponantur: & postremo in regno Mellis Nigritæ, qui Mauri nigri uulgo dicuntur, rursus id onus salis capite portant,ut priui priuas glebas ferant,numerosiores adeo ut propè ferentium uideatur iustus exercitus hominum peditum, qui per uastum iter salem humeris conuectant.Et hi pro leuamine laboris,& fessorum solatio, tridentibus quibusdam utuntur humi infixis, quibus salem fessi imponunt tantisper, donec uires reuocauerint. Hoc modo sal prædictum aduehunt usque ad quoddam flumen, cuius naturam non sum percunctatus, an salsum uel dulce esset,nec id ab re dixerim,quoniam æquor creditur à multis.Et his Nigritis ope ræpretium est sic salem suum conducere, quoniam quadrupedibus fere omnibus carent:id soli efficit iniquitas, quòd aut parum fert herbæ: aut si fert, id totum est pestilens,ut præfeci.Hinc non difficulter colligimus, quàm frequentiore hominum uehentium salem cœtu opus sit, cum tantum salis consumant. Cum uero applicuerint ad id flumen, quod mare propè creditur, qui salem detulerunt, singuli singulos ex suo sale monticulos erigunt: & ita disponunt,ut alter alteri succedat continenter recto tramite, & unusquisque quopiam signo suum aceruum insignit,& demum recedunt omnes itinere mediæ diei.Vbi igitur recessere,aduentant alii Nigritæ,qui cognosci nolunt, neque aliorum colloquia admittunt,& accedunt cum suis Liburnicis ac nauibus grandioribus ab insulis quibusdam,& littus appellunt, uisoque sale, pondus quoddam auri prope aceruum salis ponunt,prout sibi congruere commercio uidetur, nec ab æquitate absonum,& mox recedunt,salem & aurum relinquentes. Nigritæ uerò qui itinere mediæ diei secesserant,rursus redeunt,& unusquisque suum aceruum uisit, & ubi aurum dimissum placuerit auferunt, salem relinquentes, & abeunt non reuersuri:si uero conditio auri relicti non placuit, utrunque dimittunt,uidelicet aurum & salem,& iterum abeunt infra prædictum tempus reuersuri.At Nigritæ qui cognosci nolunt, rursus accedunt, & eos aceruos à quibus sublatum aurũ uiderunt,auferunt aut eis quibus adhuc relictum est aurũ,addunt nonnihil auri: uel suum aurum (si ultra addere non libet)asportant, sale relicto. Et hoc modo sua commercia exercent,ut alter alterum non uideat uetere instituto. Et licet id forte à fide deuiet,utpote non credendum:illud tamen pro comperto habemus, quoniam à fide dignis est acceptum,à negociatoribus in primis.

Permutatio mercium

Quomodo Imperator negociatorem quendam cognoscere uoluit.
Cap. XII.

NOVERITIS igitur me aliquando negociatores Nigritas regni Mellis percunctatum fuisse talia, cur princeps eorum qui & diuitiis & regno pollet plurimum,non nauasset operam ui uel amore,ut tandem aliquando sciret,quænam gens esset, quæ hominum forma,quod idioma, qui mores forent illorum,qui cognosci nolebãt:Id habui pro responso,Principem suum iampridem hoc conatum fuisse,ut cognosceret hos Nigritas, & excogitauisse talia, ut

hos caperet: asseuerabāt ipsum uidelicet habito consilio, tempus aduentus prædictorum obseruauisse, quo consueuerant commercii causa accedere ad littus, & per nonnullos dies præuenisse eorū aduentū, dispositis insidiis hoc modo: iussit nōnullis è suis prius quàm mercatores qui Carauanam ducunt, aduentarent, ad id loci accederent, ubi salis & auri permutatio fiebat, & effossa humo caueas struerent, in quibus ad tempus tandiu delitescerent, donec ex Nigritis qui cognosci nolunt, aliqui aduenirent, aurum deposituri pro sale: & demum erumperent impetum facientes in eos, tres uel quatuor caperent, adseruarentq; diligentissime, & ad principē ducerent regni Mellis. Et ut paucis expediā, successit principi ut disposuerat: cepere quatuor, reliqui fuga sibi consuluere: & ex his quos ceperant tres missos fecerunt, rati satis ac super fore, si unus ad principem duceretur gratia gentis cognoscendæ, ne Nigritæ indignabundi succenserent, & temperarent demum à commerciis. Capto itaque Nigrita, ac adducto ad principem adhibiti fuerunt quamplurimi uaria idiomata callentes, alii alia lingua captum interrogantes, ut eius linguam explorarent. Is uero captus ad omnem sermonē conticuit, & nusquam est locutus, nec cibum sumpsit unquam: triduo solum uixit. Quæ res regni Mellis Nigritas in eam opinionem adduxit, ut credant eos populos usu loquendi carere, & suapte natura mutos esse. Alii rentur id euenisse ex indignatione, quod uidelicet proditi fuissent. Retulere hæc principi ægre ferentes, quòd nequiuissent principis desiderio facere satis. Animo iniquo tulit princeps, & enixe auidéque percunctatus est suos, quæ hominum forma esset. Responsum est illi, uiros esse nigerrimos, & proceros adeo, ut suam staturam plus palmo excederent: & inter cætera referebant eos labrum inferius promissum ad pectus usque habere, rubrum & introrsus exulceratum perinde ut sanguis exeat, superius uero paruum instar nostri: fiebátque propterea, ut dentes omnes apparerent, quos habent nostris grandiores, duos etiam habent hinc & hinc reliquis eminentiores: lumina uero prominētiora, eadémq; nigra, torui aspectus admodum: ferunt etiam gingiuas ut labrum sanguinem emitteret semper. His uisis principes reliquos pœnituit facti huius, nec deinceps gentem huiusmodi infestarunt, quoniam ob unius mortem reliqui desiere mercari triennio, quod cedebat in damnum eorum. Nos autem censuimus eis sic labra putrefieri ob ardorem torridæ plagæ: & cum sale sibi medeantur, nequiuere diutius sustinere quin rursus ad institutum uetus redirent, cum sale carere non possent. Igitur rediere elapso triennio, & ex nostris incommodis & ægritudinibus metimur suas infirmitates: nec noster princeps magni facit loquantur uel ne, modo emolumentū ab his sentiat. Id est totum quod à multis accepi eius regionis incolis, & quoniam plures hoc asseuerāt, non difficulter adduci possumus, ut multis credamus. Ego quidem quātum in me est, hæc & alia non impossibilia credere uolo, cum ex usu multarum rerum plura didicerim. Id igitur aurum aduehitur in urbem Mellis, & ibi tripartitur, partem qui Carauanam ducunt, iter per regnum Mellis agentes, Cochium uersus Siriam ferunt: duas uero partes residuas Carauana ex Melle aduehunt Atambutū, & ibi rursus diuiditur, partem ducunt ad eum locum qui dicitur Ato, & inde Tunetum Africæ minoris, quod est Barbariæ caput, & Regia per superius latus ad

Oceanum,

Oceanum, aliam uero partem deferunt ad illum locum qui dicitur Hodenum, ut supra memorauimus, & illinc ad Hona & portum Orarani, qui dicitur à Barbaris Marsacubi, à Latinis Portus magnus, Loca sunt Barbariæ in Mauritania, non longe à Gadibus è regione Illyberis, id est Granatæ, aduehunt & aurum à Fezes & amarum, & Choos, & Argis, & Azafi, & Amesa loca Barbariæ extima, id est, extra fretum Herculeum: illò contendunt Christiani, præsertim Italiæ, empturi aurum, multiiugas merces aduehentes. Et ut eò congrediar unde sum digressus: aurum prædictum quod aduehunt ab dictis Azanegis siue Subcinericiis cunctis mercibus præstat: quoniam illud aurum aduehitur Hodenum, ut præfeci, ad littus maris comportant, & ibi Hispanis uendunt nostris. Propterea Hispani frequentant insulam Dargin, & ibi ferè iugiter habitant commercii causa. Apud hos subcinericios populos non signatur aurum, neque argentum, neque cuditur aliqua moneta, sed res permutant, ac alteram pro altera suscipiunt, dántque uicissim, & hoc modo uitam ducunt. Accepi tamen à nonnullis introrsus apub Azanegos & Arabes eam monetam, quam Lusitani expendunt esse in usu, monetam appellant mitigal, ualoris unius nummi aurei.

Viri honorabiles ac diuites, & ibi mulieres & arma.

Cap. XIII.

QVI HAEC deserta incolunt, hi regem non habent naturalem, deferunt tamen plus honoris ac reuerentiæ uni quàm alteri, colunt præsertim locupletiores, & hi maiores habent fautores: ut etiam usu apud nos euenit pluribus in locis. Et licet diuites sint, maiórq; ad eos hominum frequentia palpi & assentationis, ut assolet gratia eat, non sunt tamen principes: Mulieres ibi subcinericiæ, ueste cotonina utuntur. Id genus uestis mittunt Nigritæ. Vestes etiam habent quasdam, quarum in superioribus iam meminimus, Alchizel appellant, tunicis interioribus, id est camisiis non utuntur. Armorum genus apud eos hoc est: non enim habent arma quæ ad defensionem induant, ut nos thoracem, & loricam, quoniam nullo alio euitant, ac propulsant uim illatam quàm clypeo. Hastas igitur habent longiusculas, easdémque leuissimas, & tela, non tamen ut nostra uibrant, equis insident ut Mauri: sed non multos fert regio deserta, quoniam herbidi soli non est. Nequeunt propterea multos equos alere, fit etiam iniuria candentis syderis, id est flagrantis solis, ut prope sit exusta. Aquarum est indiga, inde proueniũt tot incommoda, uidelicet sterilitas ferè rerum omnium: ibi tantum ternis pluit mensibus, uidelicet Augusto, Septembri & Octobri. In eisdem etiam regionibus innumerosissimam locustarum multitudinem aera uidimus inumbrantem: nam ferè singulis trienniis aduentant, & cœlum obscurãt, cateruatímque uolitant, & ubi terras cooperuerint, corrodunt fere omnia, adeóque sunt frequentes, ut spatio miliarium XII cœlum inumbrent, rubent, & maiores sunt caualetis, non apparent nisi triennio uel quadriennio semel, quæ si quotannis aduenirent, corrosa ac deserta iam forent omnia ego aliquando eas uidi cateruatim supra mare uolitare, numerus erat propè infinitus.

De sinu Senegæ, disterminante harenosas terras à feracibus.

Cap. XIIII.

POSTQVAM dictum Caput Album præteriuimus, illud semper con

tuentes, noſtro itinere peruenimus ad flumen, quod ſinum Senegæ appellant, illud enim eſt præcipuum flumen regionis Nigritarum introrſus per hoc latus, Diſterminat itaque flumen prædictum Nigritas à uiris ſubcinericiis dictis Azanegis: ſeparat etiam aridam & ſterilem tellurem, hoc eſt, deſertum ab irrigua & feraci terra Nigritarum. Quod quidem flumen patentioris eſt aluei, oſtiúmq; habet ſpatio unius miliarii: altiſſimum eſt, & rurſus aliud oſtium: demum efficit in umbilico inſulam, & deniq; oſtiis duobus exonerat in mare: tunc uidebis hic uia, ut in ſyrtibus harenis obductis, quæ abacos & ſcamna præſentant introrſus mare ad miliare: ſingulis ſex horis creſcit & decreſcit inſtar flantis & reflantis Oceani: & ubi reuomit aquas, tanta ui immittitur, ut flumen retroagat ad ſexaginta miliaria, ut retulerunt Luſitani, qui id corã conſpexere aliquando flumen ingreſſi: at ſiqui dictũ flumen ingredi uoluerint, eis operæpretium eſt cauere à breuiis, & harenis obductis, ne immergantur, quoniam præbent ſpeciem ſolidæ telluris, & tamen tactæ fathiſcunt, & in uagam harenam dilabuntur. Id etiam eſt notandum, dictum Caput albũ abeſſe ab hoc flumine miliariis ferè CCCLXXX, & totum littus harenoſum cernitur uſque ad oſtia fluminis introrſus per miliaria uiginti, & appellatur latus De ante rota, ditionis Azanegorum populorum ſubcinericii coloris. Id ante omnia miratu dignum eſt, quòd trans flumen memoratum, homines ſunt nigerrimi, & proceræ ſtaturæ, ac habiliſſimi corporis: & omnis illic regio uiret, ac uernat pomiferis arboribus referta. At citra fluuiũ contrarias uices cernas, uidelicet homines ſubcinericii coloris, ſtaturæ contractioris: hoc flumen ferunt à Nilo deriuari, è quatuor præſtantioribus fluuiis uno: eaſdem uices habet cum Nilo, ut ille AEgyptum, ita hic AEthiopiam reddit irriguam. Nam Nilus Babyloniam præterfluens totam AEgyptum madefacit. Hoc flumen alios amnes emittit, & præſertim eum quem Senegæ appellant, & magna ſunt flumina, totum latus AEthiopiæ irrigant, cuius tamen latius in ſequentibus meminiſſe eſt animus: huius etiam commeminit Plinius libro quinto naturalis hiſtoriæ.

Qui principes ad latus Capitis uiridis regnent. Cap. XV.

REGIO horum Nigritarum, qui primo loco regnum Senegæ obtinent, hi ſunt in introitu regni AEthiopiæ, & omnis terra dicitur inferior uulgo dicta terra Baſſa, complures populi accolũt prædictum fluuium, uocantur Zilophi, & ulterius per ſpatium immenſum omnis regio dicitur terra Baſſa uſq; Achiaridam, & trans flumen. Si tamen Caput uiride excipias, ubi tellus eſt eminentior, quàm in toto latere ad miliaria ferè CCCC ultra dictum Caput uiride. Citra uero per miliaria ferè centum omnis terra eſt littus patens, depreſſius tamẽ. Noueritis etiam hunc regem Senegæ cum illic agerem, appellatum fuiſſe nomine Zuchalin. Ibi enim multiplices ſunt principes, nos regulos nũcupamus, qui aliquando zelothipia regni conſpirant, & regem quem libuerit præficiunt, clarum tamen ſtirpe, & eum precario dominari uolunt. Nam cum eis non eſt cõplacitum exautoratum è regia ſede detrudunt: nunnunquã rex huiuſmodi effectus potentior exurgit in electores, & inuicem digladiantur. Non eſt tamen firmum regnum, neque perennat, ut in Syria Soldanus. Nam aſſidua expectatione pendent ne regno priuentur. Lis eſt tamen de paupere regno. Inopes ſunt

Baſſa.

admodum ferè omnes, quibus reges dominantur: nullas urbes habent, rusculà uero, & mapalia citius quàm domos, quandoquidẽ calcem non habent, qua parietes ferruminentur, carent lapidibus, & angusta est regio, utpote, quæ à latere miliaria CC non excedit: Mare autẽ introrsus tantundem, ut mihi relatum est latitudine etiam uix dictã mensuram excedit. Rex igitur eorũ redditus non habet annuos: uerum tributa pendunt reguli illi quotãnis: efficit hoc metus, ne indignationẽ regis incurrant: donãt regem equis, qui illic magni penduntur ob raritatem, Carent etiam phaleris, & omnibus equorũ instratis. Rex etiã donatur quadrupedibus aliis, bobus fœminis, capris, & legumine multiplici. His uictitat rex eorum, adiicit tamen ipse ad hæc multa: deprædatur complures, surripit mancipia conterminis ui uel amore, sibi uictũ parat: mancipia uero nonnulla culturæ addicit, alia exponit mercatoribus Azanegis uenalia, qui eò contendunt causa commercii: equos præsertim adducũt, uendunt etiã Christianis postquam cõsuetudinem habent cum Nigritis: huic regi licet tot ducere uxores quot uoluerit. Itidẽ regulis licet, & indigenis omnibus, modo alere queãt: nulla lex matrimonium multiplex prohibet. Rex uero supra XXX uxores semper habet: plus tamen unam quàm alterã caripendit. In his tamẽ ratio stirpis habetur maxime: quoniã quæ loco præclaro sunt ortæ præstãt cæteris. Rex itaq; hanc uiuẽdi consuetudinẽ seruat: uxores suas ruri alit, & asseruat hoc modo: nam singulis coniugibus agros, & latifundia armẽtáque impartitur pro earũ uictu, mancipia etiam & ancillas elargitur eis. Mãcipia agros colunt, & alia nauant, quæ ad rem familiarem spectãt. Habent boues tam mares quàm fœminas, quibus arãt tellurem: cum uero usu uenerit, ut rex rus cõcedat, diuertit pro arbitratu ad quãcunq; libuerit: singulæ uero terna uel quaterna obsonia deferũt, adeo ut ipse rex & omnes aulici qui cũ eo proficiscũtur, uiuant dictarũ regis uxorum expẽsis. Nã uidebis singulo mane innumera mãcipia dapes multiiugas ferentia ad principẽ, quæ omnia Condo asseruãda dãtur. Condus uero Promo, hic uero Parocho per gradus subministrat, perinde ut paruo temporis interuallo prope dapes innumeræ aduehãtur, Cum autẽ complacitum regi fuerit discũbere, seligit ex his obsoniis quæ uoluerit, reliquũ tribuit aulicis, uerũ uix unquã eximunt edendi amorẽ, esuriunt semper, & nunquã saturi, modo huc, modo illuc regem sequuntur, aliena semper impensa. Nec quicquã pensi habet rex, quibus sumptibus, & se & suos alat, huius rei cura spectat ad alios. Cũ uxoribus uices alternat, modo hãc, modo illã cõprimit: hinc natorũ infinitus prope numerus: quoniã ubi à se compressam mulierẽ pregnantẽ senserit, aliã aggreditur. Hunc etiã morẽ & reguli seruant.

Nigritarum habitus & fides. Cap. XVI.

MAHVMETEM primi Nigritæ colunt: non tamen adhuc pertinaces sunt in ea fide ut Leuco AEthiopes, quos Mauros albos appellãt, præsertim gregarii: principes uero tenacius colunt Mahumetem. Quippe qui sentiunt cum sacerdotibus Azanegis & Arabibus, qui principes legẽ huiusmodi docent, & his argumẽtis persuadent eis legem colendam, quod uidelicet sit absonum, nec principis ordini consentaneum, ut cum uulgo imperitiore nullum deum colãt, sitq; propterea ut non difficulter principes adducantur ut credãt Mahumeti, quoniã aliorũ gentiũ consuetudinẽ nesciunt: sacerdotes tantũ, ut præfecimus, Azanegos & Arabes nouere fidei magistros Mahumetanæ. Vbi uero cœpere uersari cum

Christianis, & nostram fidem à nostris sanctiorem extolli, & prædicari eximie audiuere, minus Mahumeti credunt, nostris oblectantur moribus, & arguũt fidẽ nostram esse sanctiorem & meliorem, ob id quòd sumus ditiores ac locupletiores illis, exemplum sumunt ab his mortalibus ad æterna, addentes nos summopere à nostro deo amari, argumento quòd tot diuitias largitur suis, eósque tot animi ac corporis dotibus honestat: nec posse legem huiusmodi, nisi à bono conditore proficisci: nihil minus legem suam non deserunt, licet & nostram probent, aiúntque in utraque lege utrique locum esse salutis. Habitus istorũ talis est, Nudi prope incedunt, nisi quòd pro subligaculis corio caprino utuntur, hoc pudenda cooperiunt. At principes & locupletiores omnes camisiis cotoneis utuntur, quoniam regio pannis huiusmodi abundat, & ex filis mulierũ pensa fiunt: nam filum nent & pannum largiorem palmis binis efficiunt. Non fiunt ibi longiores panni, quoniã pectines non habent maiores, quibus texere queãt. Insuunt propterea ternas uel quaternas telas simul, & tunicas conficiunt largas quidem, sed genua non attingentes, uíxq; media tegunt brachia: femoralia etiam contonina faciunt, nos brachas appellamus, siue subligacula oblonga, adeo ut tunicã talarem credas. Is habitus est latissimus, perinde ut ora eius pateant circuitu palmorum xxx, uel xl: & ubi uestem subcingunt, innumeras plicas efficiunt ob longitudinem ac latitudinem habitus: nam sinuat instar sagi præcincti: aduerse & auerse, id est, retro & ante terram uerrunt ueste: & cum sit res ridicula admodum, ipsi tamen rem putant honorificentissimam, uari quoque incedunt, id est, diuaricatis cruribus, instar micturientium mulierum. Percunctabantur quandoque nos ipsi, an uidissemus unquam honorabiliorem habitum, quippe qui decentiorem in uiris non credunt. Mulieres partem corporis superiorem, id est, à capite usque ad cincturam nudam circunferunt: inferiorem uero sindone usque ad crura media cooperiũt: pedibus ambulant nudis, is mos est, & uiris & mulieribus tam coniugatis quàm nubilibus: aperto capite incedunt, torquem ex capillis agunt, & eo exornantur uiri æque ac fœminæ: uiri etiam pleraque puellaria pensa exercent: nent enim, & pannos compurgant aqua. Ibi semper calores eximii, nec unquam magis algent uel Bruma, quàm nos Aprili mense.

Viri habitu elegantes, sed uictu immundi. Cap. XVII.

HVIVS plagæ homines corpora eleganter curant: nam ter uel quater singulo die aqua immersi lauantur, utpote qui balneis oblectantur plurimum: uerum in culinis adeo immundi ac turpes, ut dum eorum concinnant obsonia & dapes, stomachum suscitent & nauseam: & earum præsertim rerum quarum prorsus sunt expertes, non solum sunt simplices, uerum etiam stolidi: contrà, in illis rebus quas ex frequentiore usu nouere, ut nos, sunt accuratissimi: loquaces sunt admodum, adeo ut uix unquam desinant nugari: ante omnia mendaces, ac fallaces, alioquin hospitales, quippe qui biduo ac triduo domi sua impensa hospitem libenter alunt.

Quomodo inter se concertent principes Nigritæ & regni Gambræ. Cap. XVIII.

HI PRINCIPES Nigritæ sæpenumero inuicem digladiantur: pedites bella conficiunt, quoniam equis carent ob iniquitatem soli: nam ob æstus

propè

propè diuturnos uix ibi herba crescit qua alantur equi: loricas nec thoraces habent, quibus uestiantur ad bella, eis prorsus carent: uerum clypeos & scuta ferè omnegenus habent. ut uero hostem feriant, telis utuntur quibusdam quæ iaciũt ueloci dexteritate. Nam id præsertim callent, uidelicet uibrare hastas, & iacere tela: his adfigitur acuminatum ferrum ad palmi mensuram, & mira arte fabrefactum, perinde ut cum quempiam sauciauerit, uix extrahi queat, ni carnes lancinentur & atrociter concerpantur, ferro reluctante ex opposito: ut apud nos sagittarum sunt quædam genera. Ferũt etiam enses & sicas quasdam more maurico obliquas, fiunt ex ferro absque calybe, quoniam in regione Gambræ Nigritarũ ulteriore calybem non habent: & si forte habent id metallũ, tamen effodere nesciunt. In bello etiam hastis quibusdam utuntur quæ lanceas præsentant, alia arma non habent: bella illorũ sunt atrocissima, quoniam diloricati ut præfecimus, præliantur: hinc maxima hominum strages, audaces sunt maxime, utpote qui ultro sese periculis obiectant, malúntq; in bello oppetere quàm terga dare, licet fuga sibi consulere queant: nec eos perterrefacit sociorum clades, imò atrociores redduntur, mortem contemnentes, adeo assueuere præliis ac bellis, & cladibus innumeris.

De eo quòd natant eximie, & de regno Senegæ. Cap. XIX.

HI NAVES non habent quibus maria tranent, nec eas uidere ab orbe condito, nisi postquam Lusitani illò sunt profecti: accolæ uero fluminis utuntur cymbis quibusdam, quæ humeris trium hominũ deferri possent: his piscantur, & traiecto fluuio uaria loca petunt: sunt etiam isti Nigritæ natatores acerrimi, prout ex usu didici, & accepi à nonnullis, qui ex lectione multiplici id didicere. Regnum Senegæ Nigritarum introrsus Orientem uersus conterminum est regioni dictæ Tuchmoræ: at uersus meridiem regnum Gambræ contingit, ad Occidentem uero respicit Oceanum, uersus autem Septentrionẽ Nigro fluuio clauditur, qui ut diximus subcinericios populos disterminat à primis Nigritis: & id flumen prius per annos circiter quinque quàm ego eò concederem, Lusitani nautæ iam explorauerant: qui quidem Lusitani cum Nigritis pacem iniere, & fœdus maximum, adeo ut deinceps magna inuicem exerceant commercia: frequentarunt propterea regionem huiusmodi annis singulis naues usque ad meum aduentum. Niger flu.

Quas merces Aloysius Cadamustus permutauerit cum principe Budomeli Senegæ. Cap. XX.

TRAIECI dictum flumen celoce mea, & tantisper nauigaui, donec deueni ad regionem quæ dicitur Budomel, & is est principum titulus, & dicitur terra de Budomel sicuti nos appellamus principum uel comitum regiones uario nomine. Cum igitur ad id loci perueni, immoratus sum illic nonnihil, quoniam idioma huius principis callebam, & ad id adducebar non difficulter, quoniam audiueram hunc principem esse candidissimæ fidei, & nemini imponere, magnæque probitatis uirum esse, perinde ut tuto merces ad tempus huic uendi possent. Nam ad præscripta tempora ad unguem fidem seruare aiebant inconcussam. Cum igitur mecum adduxissem nonnullos equos, qui illic pretii erant non contennendi, licet plerasq; res alias detulissem, ut sunt

ex lana panni & ex ſerico ſindones more Maurico,& alia quamplurima. Decreui itaque apud principem efficere, ut eum locum adirem, quem ad Palmas dicunt,ditionis principis de Budomel,ubi non portus,ſed ſtatio uiſitur : quò cum ueni,reddidi certiorem principẽ aduentus mei, internuntio Nigrita meo mancipio,iuſſique ut meo nomine illi omnia mea offerret, & equos in primis, quibus ſciebam principem delectari plurimum. Vt ergo paucis expediam,Princeps memoratus certior iam factus rerum mearum , adit nos equis XV, ac peditibus CL comitatus , méque commonefecit, an liberet terram appellere uidendi principis gratia , addebátque me minime luſurum operam , nec me unquam pœniturum laboris ſuſcepti , gratum animum eundémque liberalem principem gerere . Quibus adductus littori applicui,& uiſi principẽ,nec uidiſſe pœnituit,nam facta non diſſimilia uerbis fuere:excepit me honorificentiſſime, poſt multa equos emit meos,& quicquid abs me deſiderabat,mox eſt conſequutus : fidi illi ingenue. Rogauit me propterea ut ſecũ irem in regiam ſuam,quæ intror ſus eſt ad miliaria CCL. Pollicebatur enim inibi ſe equorũ pretium perſoluturũ, hortatúſque eſt enixe,ut dies aliquot præſtolarer, quoniam inter negotiandum conuenerat inter nos,ut centum mancipia pro mercibus daret . Abduxit itaque equos cum phaleris & alio ornatu,mercémque plurimam,quæ omnia emeram ego non pluris quàm CCC aureis. Decreui igitur ſecum ire,nec prius abiui,quàm ab eo perpulchra adoleſcentula donatus fuerim:nigra quidem erat,uerũ formoſa,& annũ non excedebat duodecimũ. Voluit eſſe cubili meo addictã uſquequaque:ſuſcepi puellam libens,& ad nauem ducendam uni ex meis tradidi. Iui igitur cum principe percupidus nouas res & uidere & audire,ſolicitabárque non minus hoc deſiderio quàm pecuniarum exigendarum ſtudio uel amore.

Quomodo Aloyſius Cadamuſtus conceſſit cum principe eò loci qui dicitur Budomel in Mediterranea. Cap. XXI.

CONTENDI igitur Budomelam regiam principis locum Mediterraneum , prius equis ac neceſſariis ad uiaticum à principe acceptis , & ubi ad quartum lapidem prope regiam principis deuenimus, commendauit me nepoti ſuo cuidam eius ruris domino quò iam deueneramus : nomen huic erat Biſboror , & is nepos ſuus me domi excepit honorifice, & ibi XXVIII diebus ſteti menſe Nouembri, & dum illic ago, ſæpenumero eo ad principem de Budomel nepote comite . Interea plura memoratu digna uidi mores regionis concernentia:ut etiam hæc attentius uiderim , id effecit , quod ad flumen Senegæ ubi mei me opperiebantur, terreſtri itinere ſum regreſſus: nam undabundo mari fidere nolui, quoniam per id tempus admodum ſæuiebat, adeo ut ad celoces meas prius redire nequiuerim , quàm naues fluminis littori applicuerint : & dum certiores meos reddere ſtudeo , natatorem quæro qui nando literas ferat , quibus meis nautis compertum fiat me non poſſe aliter claſſem reperere, ni prius ipſi naues ad flumen dirigant ,ob procelloſum mare . Scirent propterea me uſque ad id loci terreſtri itinere contendere . Quæro igitur ab incolis , an quiſpiam natator adſit , qui uice ueredarii fungi uelit , quíque calleat artem nandi , & ad meos ire non formidet , introrſus mare ad tria miliaria . Mox ſeſe multi ultro offerunt id nauaturos:uerum quia æquor incredibili

Biſboror.

Nandi mira peritia.

bili feruore concitatum erat, uix mihi persuadebam hominem huiusmodi nando id consequi unquam posse, & eo minus adducebar ut crederem, quo breuia innumera conspiciebam prope littus iactu arcus: hi sunt harenæ aceruí, qui ubi onera sentiunt quæpiam, mox euanescunt, & naues uorticibus obruuntur. Cum uero supra aquam eminent, uidentur abaci uel scamna, quibus si insederis ilico rues. Et inter hæc breuia feruet mare atrocius utpote coartatum, nihilq; adminiculi ibi comperies, quo innixus uires lassas foueas. Timebam igitur illis ne à profluente pessundarentur. Vtcunque fuerit, Nigritæ duo affuere nauaturi quod petebam. Quæro quam pro labore tanto mercedem cupiant, respondent maiulias duas ex stanno pro unoquoque petere: quatuor enim huiusmodi maiuliæ nummum nostrum aureum efficiunt. Acceptis igitur literis, se mari iactabundo credidere: horresco referens, quas difficultates subierint hi natatores, dum superare breuia contendunt, perinde ut crediderimus aliquando eos submersos. Nam urinabant sub aqua spatio horæ, nec uidebantur. Tandem alter illorum cessit uiribus undabundi maris, nec sæuientes undas domare potuit, rediit ergo uoti impotens. Alter uero maiorum uirium compescuit rabiem maris, & ad classem peruenit, responsumque retulit: quod factu uisum est mihi ferè impossibile. Hæc itaq; summa est, hos Nigritas uidelicet nando ferè omnibus mortalibus præstare. Quæ uero uiderim dum agerē apud hunc principē, hæc sunt: Primo nolim credas ibi esse urbes, neque oppida, licet dicantur principes ut præfecti: nam illorum rex rura tantum & mapalia possidet: & is princeps quo cum egi plura, partem regni eius tenet, quæ res est parui momenti. Nec principes habentur quia ditiores nummis uel thesauro aliquo inueniātur: non enim in pretio est aurum, præsertim moneta, quæ nulla est apud illos: sed obsequio & fide præstant nostris principibus: mira est obedientia quam exhibent principibus subditi. Breuia maris

Mapalia, & rura Budomel, & mulieres. Cap. XXII.

VT NIHIL prætermittamus dignum scitu, noueritis hunc principem semper esse errabundo nō absimilem: quiescit ferè nunquā: modo huc modo illuc cōtendit, & eò præsertim ubi sunt suæ coniuges. Nam ut retulimus, mapalia & rusculа habent, ubi multiplices adseruantur coniuges. Et id rus quò ego iui, domus principis nūcupatur: ibi uidebis circiter XL uel L humiles casas consertas paleis, id est mapalia in ordine continentérque dispositas, ut alterā sequatur mox altera: his circundedere sepes nō ex tribulis uel spinis, uerū ex proceris arboribus dimisso interuallo quod ostii uicem suppleat: quò cum es ingressus, aulam cōperies ruralem septā sepe arborea, Cortile appellatur à rusticis. Nouē ex huiusmodi aulis domum principis præcedunt eo ordine, ut ex altera in alterā aditus interior pateat, ibi nouem mulieres hic princeps habebat: sunt etiam in aliis ruribus coniuges quamplurimæ, quæ huic principi inseruiūt pro suo arbitratu. At quælibet ex his mulieribus quinque uel sex adolescentulas AEthiopas domi alit, quibus pro libito princeps potiri potest, citra omnem coniugis indignationē, quippe quæ haud ægreferunt uetere instituto principis, ut hac Veneris uarietate coniunx princeps oblectetur. Súntque hi Nigritæ admodum proni ac salaces in Ve-

nerem, nulláque satiantur libidine. Percunctatus est me propterea princeps, an aliqua nossem, quæ Venerem excitarent frequentius: nam unus tot fœminis uix satis facere quibat. Induerat enim opinionem hanc, uidelicet Christianos esse ingenii acerrimi, & ferè nihil nescire. Adiiciebat ad hæc, si uoto huic suo turpi quidem fecissem satis, me beneficia innumera ilico consequturum. Laborant zelotypia hi principes adeo atroci, ut nec ipsis natis satis ac super fidant. Vni igitur principi patet ad mulieres aditus.

Quibus stipetur princeps lateronibus. Cap. XXIII.

HVIVS principis latus custodiunt uiri CC quocunque pergere contigerit: & licet frequenter per uices succedant qui principis habent custodiam, nō de sunt tamen usquequaque innumeri, qui undequaq; salutatum ad principem ueniunt. Ante regiam igitur principis ubi ipse diuersatur diutius, præcedunt septē atria, & ante ea plateæ quædam uisuntur, in quorum diametro arbor est procera & umbrosa, quæ principis fores obseruantibus, umbram amœnam præbet. Habet itaque princeps dispartitam familiam, & qui propius regiam degunt, hi sunt principi magis accepti, dignioresue: & quo magis elongantur à regia, tanto minoris censsus, ac fere gradus nullius dignoscuntur. Has igitur graduum differentias ostendunt domus ex industria continenter in ordine dispositæ, ut cognoscas eos esse excellentiores qui regiæ principis sunt proximiores, pauci tamen ad fores principis accedunt. Id enim fere solis Christianis licet, & Azanegis sacerdotibus, qui principem legem Mahumetis docent, quibus maior potestas agendi quæcunque est apud principem, quàm ipsis suis Nigritis.

Mos salutandi principem, & principis consuetudo. Cap. XXIIII.

PRINCEPS igitur memoratus magnam præ se fert arrogantiā, quippe qui non prodit in publicum, nisi mane & uesperi, nec tamen à uestibulo regiæ digreditur, ibi sese mira superbia spectandum suis præbet illustrioribus. Is igitur princeps cum uariis de causis quempiam admittit audiendum, tali dignatur reuerentia. Cum itaque hi qui ad principem petunt admitti, ad fores iam accesserint, utraque genua flectunt, & humi fere strati harenam identidem nudi reiiciunt in terga, caput etiam harena aspergunt, ut speciem humilitatis præ se ferant: & is est mos adeundi principis. Nec ibi aliquē comperies eminentiæ tantæ, qui aliter principem adeat suum, quàm nudo corpore, uerendis tātum corio tectis, humi reptans, ac harena aspersus totus: & ubi ad principem iam deuenere, humi uolutantur, ut sues in cœno: cum iam propius ad passus duos accesserit, sistit gradum, rem suam principi explicans, harenam semper in terga proiiciens capite demisso in ingentissimæ subiectionis specimen. Et princeps simulat supplicantem non uidere nisi furtim, nec propterea ab aliorum colloquio tēperat. Vbi uero Vasallus desiit exponere res suas, tunc intuitu insolentissimo toruóque uerbis duobus dat responsa, ut nec breuius sit responsum Laconicū, qui solo elemento mentem suam declarabant: ut si annuendum erat, per V, id est uolumus: si cōtrà, per N, id est, nolumus. In hoc igitur superbiæ fastu uersatur princeps, in tantóque æstimatu & ueneratione apud suos, ut ipsi nos nec deo immortali maiorē exhibeamus reuerentiam: id efficit timor incredibilis, nēpe de nutu principis eorum uita pendet. Nam pro re quaque minima morte plectuntur, & mulieres ac filii

ac filii uenales exponuntur excandescente principe. Hæc sunt igitur quæ miram obedientiam ostendunt, cum subditi à principe patiũtur, quæ uix hosti col liberent.

Moschea principis, id est, templum idolorum, & mos sacrificandi & discumbendi. Cap. XXV.

ADEO MAXIMAM cum principe familiaritatem contraxeram, ut uel Moscheam ingredi mihi fas esset: id est enim idolorum templum, ubi sacra fiunt. Cum igitur aduesperascebat, presbyteros suos Azanegos siue Arabes accercebat: nam hi apud eos uice sacerdotum funguntur, & sacris præsunt ceremoniis, ac legem docent Mahumetis. Ingrediuntur itaque in cellam sacratiorem optimates eminentiores, gratia orandi: sic enim orant stantes, & cœlum subinde respicientes, terram sæpenumero deosculantur: & princeps sacerdotem imitabatur agentem hæc omnia spatio mediæ horæ. Et ubi desierat orare, percunctabatur me, quæ nam de hoc ritu orandi mea foret sententia, libentérque me differentem de nostra fide audiebat: dixi ego plura, ut decuit, de celebritate nostræ fidei, cum principem beneuolum haberem auditorem: ostendi enim falsum esse principem & alios omnes qui legem illam obseruabant: addidi nostram sanctiorem esse, idq; comprobabam innumeris argumentis: nec prius desii concionari quàm excanduerint maiores satrapæ, qui indignabantur suam fidem abs me in ordinem redigi. At princeps risu uultum soluebat, adstipulabatúrque meis dictis, asserens & ipse nostram fidem non iniuria colendam esse, & nostrum deum eo argumento esse, & magnum & probum, ob ídque multiplicia dona nobis elargiretur, diuitias, opes, dexteritatem ingenii, uires, & pleraque alia. Suam tamen apprime extollebat, subdens eam faciliorem aditũ ad salutem eis præstare quàm nobis nostrã. His rationibus nixus, quoniam inquit, Vobis datũ est præsentibus bonis frui, erit præsens uita uobis pro paradiso illa æterna. Nos uero qui per uarias uitæ interturbationes uitam trahimus assiduo, scimus nobis haud defuturã illam æternam felicitatem: quoniam perpessi laboris, & susceptæ ærumnæ præmium nondum sumus consequuti. Validas ad hoc adducebat rationes uir, ut erat ingenii elegantis, nec nostra sibi displicebant, neque difficulter nostram fidem induisset, ni pauisset exui regno. Id enim acceperam à nepote, qui me enixe rogauerat, ut nostram fidem principi exponerem, affirmabátque rem dignam esse, uerbum dei. Ídque perlibenter audiendum fore censebat. Mores igitur huius principis iam retulimus, & præsertim eundem morem in uictu seruat, quem rex Azanegæ, suscipit à suis coniugibus dapes, ut etiam cæteri Nigritæ principes: humi procumbentes epulantur absq; nitore & elegantia uitæ, perpauci cum rege discumbunt, id solis licet sacerdotibus, aut regulis quibusdam, uel saltem eminentioribus optimatibus. Reliqui ignobiles XII uel X simul discumbunt, & inter epulandum ferè omnes ex eodem catino sumunt, & quidem non immoderate, uerũ frequentius, utpote qui ter uel quater interdiu epulãtur.

Legumina & uinum quæ ex regno Senegæ proueniunt. Cap. XXVI.

IGITVR regnum Senegæ, ulteriórque plaga Nigritarum, uinum, triticum, siliginem, hordeum, auenam, haudquaquam fert iniuria candentis syderis, cũ præsertim ibi mensibus nouẽ iugiter non pluat, uidelicet à mẽse Octobris usq;

in menſem Iulii. Id efficit ut iacta ſemina non germinent ob terræ calorem nimium, producit tamen milium, fabas, & faſiolos omne genus, quæ omnia nuſquam elegantiora uiſuntur. Sunt faſioli inſtar nucis auellanæ faberrime facti, diceres torno aliquo inſculptos ac ſtriatos, adeo uariantis naturæ ars in eis ludit, res uiſu conſpicua. Fabæ uero largiores, & proceriores, rubent colore uiuaciſſimo; aliæ albicantur, cernuntur uiſu conſpectiores: menſe Iulii ſeminantur, Septembri leguntur. Cum autem tellus cœleſti rore perfunditur, id eſt, uberiori pluuia, tum terram mirum in modum colunt, non amplius quàm trimeſtri ſpatio ſeminant, & legunt ſata: ignaui ſunt cultores, & uix tantum ſeminant, quantum ad uictum ſit ſufficiens, nec in horreis congregant triticum uel alia. Is itaq; mos colendi agri ſeruatur, inſtrumenta quædam ruſtica habēt, quæ bipaliis non ſunt abſimilia, eis terram egerunt ritu contrario, quàm nos conſueuerimus: nam cum ligonizant terram, ante proiiciunt, non ut nos, qui terram egeſtam ſemper ad nos trahimus, adeo ut pedum plantas ligonizando cooperiamus terra, nec altius quàm tres aut quatuor digitos agunt bipalia uel graues uomeres: aliter ipſi non arant. Verum quia terra eſt feraciſſima, ſuapte natura quamplurima producit, horum potus præbet ſuccus palmæ, lac & latices: nec ea eſt palma quæ fert cariotas. Alia eſt arbor, quæ ibi minime frequēs eſt: & hæ arbores anno continuo ſuccos emittunt inſtar lachrymarum: ſuccus appellatur mignol: & ut uberiorem habeant ſucci prouentum, arbores ſauciant: & ſtatim proſilit ſuccus, qui excipitur uaſe aliquo, ut thura leguntur, huic liquori colos eſt ſubcinericius: & ſerum lactis præſentat, nec maior eſt prouentus quàm binæ uel ternæ menſuræ die noctúque: huius eſt incredibilis ſuauitas, & ut uinum inebriat, ni aqua immixta fuerit: qui prima die prouenit ex ſauciata arbore, is eſt dulcior, & omni uino uel perquam dulci præſtat, & indies ſuauitatem amittit, fitque acidum & acre, tamen tertio aut quarto die magis homini conducit: id ſum ego expertus pluries, & non minus, quàm uino aliquo eleganti hoc ſucco oblectabar. mignolum appellant, neque eo uti poſſunt omnes abunde, hoc eſt, ad uoluptatem, licet ad hilaritatem plurimi, & in primis illuſtriores: non habent harum arborum uineas, ſed ſparſas & uagas, ut fere cuique pateant, qui liquorem huiuſmodi elicere uulnerata arbore uoluerit.

Varii fructus, & miræ naturæ oleum. Cap. XXVII.

FRVCTVS habent multiplices, nec noſtris abſimiles, ſuaues ſunt licet ſylueſtres, qui ſi ut apud nos colerentur, eſſent profecto multo meliores: regio eſt patens, & aprica ad omnia producenda prope apta, paſcua ibi quamplurima, & arbores eminentiſſimæ, nobis tamen incognitæ: lacus ibi quamplurimi, qui aquam potu non inſuauem propinant, neque nimium uaſte expanduntur, uerum profundiſſimi: & ibi piſces innumeri, licet noſtris abſimiles: inque his ſerpētes degunt, incolæ calcatrices uocant. Fert etiam hæc regio miræ naturæ oleum, quod pollet triplici uirtute, odorem uidelicet uiolaceum habet, ſaporem uero oliuæ: & ſi adhibitus fuerit dapibus, eas ut crocus inficit: quanuis ipſum crocum ſuperet uberiori colore. Sunt & ibi arbores quædam quæ faxiolos producunt rubentes cum macula nigricante, quæ eſt illis pro inſigni, & à noſtris oculus dicitur, alii hilum appellant. producit igitur quàm plures, ſed paruos admodum.

Angues immanes, qui deuorant capras, & anguium fascinatores.
Cap. XXVIII.

INVENIVNTVR ibi multiplices animalium species, præsertim serpentum ferè omnium generum, uenenosi alii, alii innoxii sunt, duorum pedum mensuram excedunt. alas nec pedes habent ut serpentes, alioquin immensi, & tantæ quidem uastitatis, ut integras capras hauriant, nec lancinent, solide deuorantur: ferunt incolæ serpentes huiusmodi congregari statis anni diebus, & migrare in loca quædam ubi formicarum est uis magna, quibus est colos albicans quæ suapte natura humiles quasdam casas instar specus exstruunt: nam ore terram portant, & ferruminant absque calce, diceres clibanos aliquos uel ruscula in ordine disposita. Nam ex huiusmodi casis uidebis C & CL continenter sub ordinatas, ut alteram sequatur altera miro naturæ ordine. Sunt etiam hi Nigritæ fascinatores, id est incantatores eximii, fascinant præsertim serpentes. Huius rei me certiorem reddidit adolescens quidam, qui anno superiore agens apud nepotem principis de Budomel, & cum hospitio receptus dormiret, audiuit innumeras serpentum sibilationes, quibus experrectus dum attentiore animo euentum rei expectat, intelligit nepotem principis euigilauisse, & domum egredi uelle: percunctatus est propterea adolescens nepotem principis quò nam nocte intempesta concederet: cui nepos (iam inclamauerat seruos à pedibus ut sternerent camelum) Sum inquit profecturus non longe, mox rediturus. Iuit igitur nepos & fascino compescuit serpentes, ilicóq; rediens rursus alloquitur hospitem Ligurem, Audiuistíne, inquit, circiter noctem mediam exsibilantes serpentes? At Ligur, Audiui quidem. Subiecit itaque principis nepos dictus Bisboror: Erant inquit serpentes, quibus hæc plaga scatet, obsederant enim domum gregem deuastaturi: ni ego occurrissem malo tanto incantatione, qua utimur frequentius. Ligur uero his auditis, dixit se mirari plurimum, & rem hanc Christianis prope incredibilem fore: tum nepos ad Ligurem, Non est, inquit, cur mireris ob hæc minima: nam princeps noster multo maiora efficit incantatione cum libet. Cum enim inquit, cupit præsentaneum uenenum habere quod ilico mortem afferat, inficit ibi arma ueneno, designato in terra circulo, & fascinatione serpentes eò concedere compellit. Quò cum uenerint, speculatur uenenosiorem quem interficiat, ueneni colligendi gratia, reliquos uero missos facit. Occiso itaque serpente, eius sanguinem cum semine arboris cuiusdam miscet, & ea mixtura arma illinit, quæ sic illita ubi sauciauerint condicto mortē afferunt, licet paruum uulnus existat, modo sanguinis nihil non elicerit. Subdidit etiam Ligur nepotem prædictum hortatum eum fuisse, ut rei uideret exemplum. Verum Ligur parum huius rei curiosus renuit experiri rem huiusmodi. Omnium igitur consensu Nigritæ sunt incantatores eximii. Sunt tamen etiam apud nos huius facti haud expertes, imò sagaces, contra serpentes præsertim. Nigritæ incantatores.

Cap. XXIX.

IN REGNO Senegæ Nigritarum boues solum, & bucculæ uisuntur inter animalia domestica: nam capras & pecora ibi non uidebis ob ardorem torrentis syderis. At boues tam mares quàm fœminæ nostris multo sunt minores, uixq; ibi uaccam rubentē comperies, aut albæ aut nigræ omnes sunt, uel utroq;

colore diſtinctæ. Ex rapacibus leones, & pardi frequentiores, nec non lupi, capreoli, ac lepores prope innumeri. Sunt etiam in eamet regione elephanti ſylueſtres quamplurimi, nõ domantur ut alibi, & ferè gentium ubique efferantur, propterea & gregatim incedunt, ut in noſtris nemoribus apri, cicures uix reperiuntur ibi. Hi igitur duos eminentiores dentes habent hinc & hinc, inſtar aprorum, uerum ritu contrario: quandoquidem alteri ſcilicet apro in ſuperiora retorti ſunt dentes: alteri ſcilicet elephanto dimittuntur in terram: nec (uel ſenecta) huic ſunt decidui, uitam concomitantur: hominem niſi læſus non lædit: & ubi lædit, manu hominem comprehenſum iacit in ſublime ultra arcus iactum: ea dicitur manus elephanti, quam alii promuſcidem appellant, eam emittit & retrahit, pro ſuo arbitratu nullúſque inuenitur tantæ pernicitatis, quẽ ſuo inceſſu non comprehendat, licet gradatim ſolum ambulet effœtus, magis ſæuiunt dum pauent, ne catulis uis inferatur, & quatuor ad ſummum pariunt uno partu: maribus uix eſt cura ſobolis, arborum foliis uiuunt, & fructibus: nã promuſcide arborem deuaſtant, adeo ut ſi ſtipitem manu complexi fuerint, quantumcunque magnum ab arbore diſpartiant: manum habent in inferiore maxilla, quam exerunt & retrahunt pro libitu, hac cibum capiunt, & hauriunt potum omnem, & ori adminiſtrant ſuo, os habent in pectore, frequentia incolunt nemora, ac luto plurimum ut apri oblectantur. Sunt & alia ingentia animalia, uerum ſylueſtria.

De Pſitacis & aliis auibus. Cap. XXX.

AVITIORVM ſunt complura genera, & in primis Pſitacis ſcatet regio: nam hos odere plurimum Nigritæ, quoniam totam plagam ferè circumuolitantes, fruges & præſertim legumina deuaſtant: multiiugi ſunt, uerum è paruis & grandioribus, complures ego attuli: diſtinguntur colore triplici ſubcinericio, uiridi ac ueneto, quod adhuc ferè inuolucres ex nido ſubripui; ſed mox periere. Adultos igitur centũ quinquaginta in Hiſpaniam detuli, eos ſingulos ſingulo aureo nummo uendidi. His itaq; mirum eſt ingeniũ, & ſolertia nidificandi: nam excelſiſſimã quærunt arborem, quæ ſurculos habeat ſubtiles ac tenues, cuiuſuis ponderis ferè impatientes, horum cacumini adligant dependentem ſurculum, cui nidum mira induſtria fabricatum ſuſpendunt, inſtar pilæ rotundum, relicto ſolum foramine admodum anguſto, quod oſtii uicem ſuppleat: aiunt id efficere alitẽ, ut ſerpentum fallat aſtutias. Nam nidum penſilem petere nequeunt, quippe qui ſurculo tam tenui nuſquam ſeipſos crederẽt, mole grauati corporea. Igitur his artibus tuta eſt à ſerpente auis, licet parua. Ibi etiam ſunt gallinæ quædam, quas appellant Pharaonis, ex oriente deferuntur, his regio ubertim abundat. Sunt & anſeres non ut noſtræ, ſed colore & pennis multiiugis uariatæ.

De emporio, & qui eò confluant. Cap. XXXI

QVONIAM obtigit illic moram trahere diuturniorem, decreui co-

rum emporium, siue nundinas quasdam uisere: nam die lunæ & ueneris in pratis quibusdam conueniunt à quatuor uel quinque miliaribus circunstantis regionis: qui enim magis distant, alia emporia & nundinas adeunt. In his igitur nundinis compertum habui quàm indigi sint rerum multarum, quáue profunda egestate laborent, id declarabant eorum uiles merces, hæ enim erant cotoni elaborati mulierum pensis, nec eorum ingens copia, panni ex cotonis. Insuper legumina, oleum, milium, & pelues ligneæ, storias, tegetes appellant, palmarum foliis complicatas, & alia complura usui illorum non inepta, hæc mulieres uendunt: at uiri arma, & auri nonnihil, permutant omnia, pro re altera, rem alteram consequuntur, quandoque pro binis ternas, aut pro ternis binas: pecuniam signatam non norunt, nec nummos omne genus regio cudit. Hi igitur Nigritæ in promiscuum ibant ad me stupidi, & admodum admirãtes effigiem Christiani, & in primis albicantem colorem, necnon habitum, & corporis formam ac habitudinem insolitam: habitus is erat diplois ex serico nigro, damascum appellamus, chlamys item ex panno coloris cyanei, identidem pannũ ex lana contuebantur, & diploidem loco miraculi cuiusdam: nonnulli albedinis periculum faciebant, arbitrati non esse colorem naturalem, sed factitium. Igitur ut certiores huius rei fierent, sputo illitas manus admouebant brachiis & manibus meis, ut experirentur utrum colos foret à natura, uel ab arte. Vbi uero uidebãt sputũ nihil de albedine ademisse, sed albicantes carnes fore, rursus admirabantur. Ad has itaque nundinas ut multa experirer, utque scirem an aurum illic foret uena le concesseram: uerum ut præseci, auri parum illic sum nactus promercalis.

De equis ibi uenalibus, & pabulo, & eorum incantatoribus. Cap. XXXII.

ILLIC igitur equos magni pendunt, quandoquidem difficulter eò ducuntur, nec nisi à nostris Barbaris per Azanegos & Arabas illò ducuntur. Illorum propterea ingens pretium est, nec facillime ibi aluntur ob aridam tellurem: nam torrida est plaga, quæ pabula non producit, facítque æstus nimius, ut equorum inguina intumescant, ut uix meiere possint. Crepant propterea stranguria huiusmodi labefactati: pro fœno utuntur faxiolorũ laceramentis, sole siccatis, id uicem fœni supplet: nam ubi legerint faxiolos, secant eorum caules, & sole exiccant: loco auenæ succedit milium, quo mirum in modum pinguescunt: pro equo instrato phaleris, & reliquo ornatu dant mancipia nouem, ad summum quatuordecim, prout equi, & forma elegans, & agilitas persuaserit dandũ. Cum autẽ emerint equos, mox accersunt fascinatores equorũ, húncq; ritum seruant: rogum accendunt sarmentis, & herbis quibusdam suapte natura fumum exhalantibus, & equo per lorum apprehenso, sistunt ipsum supra fumantem rogum, uerbis nonnullis prolatis, unguento tenuissimo equum illinunt, & in domum adducunt, ubi ad XV uel XX dies delitescit, à nemineque uidetur. Interea etiam appendunt collo equorum effascinationes quasdã corio rubeo inuolutas, & hæc agunt affirmantes strenuiores tutioresque bello futuros equos.

De fœminis & earum mira alacritate.
Cap. XXXIII.

HVIVS itaque regionis mulieres hilares ſunt ſupra quàm referre poſſim, geſtiunt, exiliunt, ſaliunt, & perlibenter chorizant, & in primis adoleſcentulæ noctu ſolũ dum luna eſt pernox, in ſuis tripudiis: differunt à nobis quãplurimum. Res noſtras admirantur ferè portenti loco, ut ſunt baliſtæ & tormenta omne genus. Nam cum uiſum ueniſſent claſſem, iuſſi in uacuum exonerari tormenta, ut edito reboatu terrorem parerent his populis. Territi igitur tormenti inaudito, attrocique bombo, credidere dæmonum opus, non mortalium artem adiicientes uno ictu poſſe huiuſmodi tormenta ſupra centũ homines proſternere, tibias etiam admirabantur: & cum uidiſſent exornatas, ut fit, inſtar animalis alicuius credidere uiuum animal uarias emittens uoces, non inſtrumenta: quod ubi intellexi ne hac opinione ducti diutius fallerentur: dedi tibias illis contrectandas, tunc cognouere artem eſſe, non animal neq; phantaſma, adeóq; eis oblectabantur, ut dicerent rem cœleſtem fore ab ipſo deo fabrefactam, tanta concinitate ac melodia allecti, & in primis uocum uarietates admirati, rémq; nullam uidiſſe pulchriorem prædicabãt. Nauim etiam per ſingula membra & minores partes ſcrutabantur, ut malum, anchoras, uela, remiges, & id genus alia dicebántq; oculatam nauim eſſe, quoniam in fronte uidentur ſculpta lumina, quod ſolum fit cauſa ornatus: ut fit quandoque in carpentis & curribus. Propterea aſſeuerabant nos fore eximios incãtatores, nec dæmonibus abſimiles, utpote qui ſulcabamus maria gradu citatiſſimo inſtar phantaſmatis, & itinera quãplurima in mari metiebamur, ipſi uero uix de loco ad locũ terreſtri itinere ire nouerant, & id præſertim admirabantur, nos uidelicet in tantum à continente recedere aliquando, ut per compluſculos dies terra nuſquam appareat, & tamẽ non ignorabamus ubi gentium eſſemus, & quònã tenderemus: quod eſſe non poteſt inquiunt citra magicam artem: quod profecto haud dicerent, ſi nauigandi callerent artes. Non minori etiam admiratione afficiebantur, uiſis candelis accenſis, quippe qui nulla alia luminaria unquam uiderant præter quàm ignẽ. Vbi igitur uidere ardere candelas, dixere rem eſſe pulcherrimam. In eadem regione mellis eſt plurimum, nam id é fauo mellis ore ſugunt, cerámque abiiciũt emi propterea ego fauũ mellis, & more noſtro à cera melle diſgregans, percunctatus ſum de cera eos quid ſentirẽt: qui aiebant ſe eam nihil pendere, uti rem inutilem. Confeci itaque ex cera huiuſmodi candelas, ipſis cernentibus, & iuſſi eas accendi, quo facto, magis ac magis admirabantur, profitentes nos ferè nihil neſcire.

Quomodo Antonietus, & Aloyſius in mare conuenere non longe à Capite uiridi. Cap. XXXIIII.

IN HAC regione inſtrumenta muſicalia habent ferè nulla, præter duo & ea melodiæ & concentus propè nullius: uidi inſtrumentum quoddam, ſembucam appellant, quod fidibus binis tantum pulſatur, & nulla inde concinitas, digitis pulſant: res rudis, & propè momenti nullius. Vt igitur præfeci, oportuit me illic per dies aliquot diuerſari cauſa explorãdæ mercis, ut ſi forte fortuna aliquid occurriſſet, quod conduceret commercio: & id eo libétius ferebam,

bam ut res nouas uiderem, quas referrem aliquando. Cum itaque decreuissem à continente soluere, & in altum facere uela desiderio uidendi adhuc maiora: cum præsertim à principe infante certior factus fueram, non longe à regno Senegæ esse regnum quoddam, cui nomen est Gambræ, & prout referebant Nigritæ principi infanti. Id regnum auri est feracissimum, adeo ut si eò contenderent Christiani, inde consequerentur diuitias innumeras. His igitur allectus cum ut aurum consequerer, tum etiam ut orbis partes incompertas mihi antea uiserem: expeditus à principe ad nauim redeo meã, parãs uela facere uentis, ut in pelagus altius eueherer, relicturus latus quo appulerant celoces. Dum itaq; hæc meditamur, repente naues apparuere in salo fluctuantes, nam uicissim altera uiderat alteram, nec ignorabamus eos esse Christianos. Congressi igitur mutuo conspectu frui affectantes colloquuti sumus: mòxque patuit alterã nauim fore Antonieti cuiusdam Liguris, qui maria sulcare probe nouerat: alteram uero aulicorum quorundam principis infantis. Hi igitur uiri conuenerant fide data, ut Caput uiride superarent desiderio uidendæ nouæ regionis. Iniui itaque cum eis amicitiam, & fœdus ingens, ut simul maria sulcantes nouas regiones adiremus. Vnà igitur soluimus, uela dantes uersus dictum Caput uiride Austro duce, à latere semper ut præ oculis continentem haberemus usquequaque. Sequenti itaq; die uentis prosperis Caput prædictum cœpit nobis apparere: nam distat à regno principis Budomel unde solueramus miliaria ferè quadraginta.

De Capite uiridi, & eius denominatione, & moribus gentium.
Cap. XXXV.

ID IGITVR promontorium Caput uiride idcirco appellatur, quia consitum est arboribus densissimis, eisdémque uiridibus ac uirentibus anno fere continuo. Huius notitiam habuere primo Lusitani superiori anno meæ nauigationis: appellarunt itaque hoc promontorium Caput uiride ab arboribus, uti ab harena Caput album denominatur. Hoc itaque Caput uiride eminens est admodum, & uisu pulcherrimum: inter duos montes medius exit. Tandem in mare prominens uaste, uariisque rusculis Nigritarum, & mapaliis septum undequaque ab ea parte præsertim, quæ respicit Oceanum. Sunt tamen hi Nigritæ ex regno Senegæ. Vltra Caput prædictum uisuntur tres paruæ insulæ non longe à continente, sed prorsus desertæ ab hominibus: uerum scatent arboribus instar Capitis uiridis. Cum uero aquæ penuria non mediocri laboraremus, iecimus ancoras, ut aquæ nonnihil inde hauriremus. Insulæ illi quæ uisa erat uberior, adhæsimus. Appulsi igitur huic grandiori insulæ fontem quempiam quærebamus, nullúmque nacti sumus præter quandam scaturiginem, que uix poterat nobis auxiliari sitientibus. In eadem igitur insula inuenimus nidos complures, & oua alitum diuersarum, quæ nobis haud erant incognita. Ibi stetimus per totam diem, piscatique sumus uaria piscium genera sagenis alios, alios hamis quibusdam cepimus, in primis dentales, & ostreas ueteres põderis librarum XII uel XV, pro unoquoq; piscium. Mense Iunii postero die illinc soluentes, adnauigauimus littora haud prope deserentes. Id est etiam sciendum quòd mox post Caput uiride littora se sinuant, & in ipso recessu fit sinus pulcherrimus: terra est plana & referta arboribus innumeris, quibus non prius decidunt folia,

quàm alia ſubnaſcantur, uirent ſemper, & licet diſtent à mari iactu arcus, uidentur tamen à longe ipſa contingere maria. Res profecto eſt uiſu conſpicua, & ut fatear ingenue, ego quidem uarias orbis partes peragraui cum ad ortum, tum etiam ad occaſum ſolis, uerum nuſquam amœniorem uidi, ea compluſculis irrigatur fluuiis, quorum quoniam ſunt nauium impatientes, non meminimus. Vltra ſinũ degunt bini populi, alii Barbazini, Serreti alii dicuntur: hi quidem ſunt Nigritæ, uerum regi Senegæ non parent: regem non habent nec principem, licet uni magis quàm alteri honorem maiorem exhibeant. Principem non eligũt qui uitæ ac necis poteſtatem habeat, cum in ſe tum etiam in natos: nam morem Nigritarum principum aſpernantur, qui ubi libuerit pro mancipiis, & uxores, & natos ſubditorum uendunt: fitque ut eorum uita ſemper ſit in ancipiti, interq; ſpem & metum ſuſpenſa. Idola colunt quàm qui maxime, legem habent nullam: uiri ſunt truculentiſſimi, arcu utuntur ac uenenatis ſagittis, perinde ut ſauciati ilico pereant, modo ſanguis uel mediocris exeat. Hi ſunt nigerrimi, ac ſtaturæ habiliſſimæ: regio frequens eſt nemoribus, quæ lignis ſunt referta plurimũ: irrigua eſt fluminibus quàm plurimis, ideo ferè inacceſſa, nec patet adeuntibus aditus niſi per nonnullos angiportus ex circumadiacentibus, timent propterea neminem. Id ſunt experti aliquando Nigritarum reges, qui cum bellum eis intuliſſent, ſunt peſſime accepti ab his populis. Diſcurrunt igitur latus prædictum. Auſtro flante peruenimus ad oſtium fluminis, quod Rium appellant Barbazinorũ, latitudo fluminis oſtii eſt iactus arcus, huius nominis memini ego in charta nauigationis, quam edidi nuperrime. Abeſt hoc flumen à Capite uiridi miliaria ferè LX. interdiu ſolum nauigabamus, occidente ſole iactis anchoris ad paſſus X, uel XII, aquæ longe à continente miliaria IIII uel V. Cum uero illuceſcebat, uela faciebamus in altum, poſitis prius ſpeculis in ſuggeſta celocis, qui eminus ſpecularẽtur ſcopulos maritimos, ubi uidiſſent mare luctari & fremere cum ſcopulis occurrentibus, mox renuntiarent uelificantibus. Dum igitur adnauigamus, ad oſtium alterius fluminis deuenimus: id erat Rii Senegæ magnitudine haud impar. Viſo ergo flumine tam præclaro, decreuimus quempiam è noſtris mancipiis emittere, qui terram exploraret: terra erat aprica, & omni arborum uarietate exornata, adeo ut nos ſummopere eò inuitaret. Adduxeramus enim nobiſcum è Luſitania mancipia complura, quæ Turcimanos appellamus. Hi ſunt Nigritæ, quos rex Senegæ Portugalenſibus ſiue Luſitanis (qui eò proficiſcuntur commercii cauſa) uendit. Hi igitur Turcimani ſiue mancipia (Sclauos uulgo appellant) Chriſti fidem in Luſitania ſuſcepere, & Hiſpanum idioma callent: nam * nos mutuati eramus à dominis ea lege, ut pro huiuſmodi ſeruitute, quam nobis exhibituri erant Turcimani cum rediiſſemus, ſeligerent ipſi quemcũque libuiſſet ex omni mancipiorum cœtu, Turcimani uero libertatem perpetuam conſequerentur. Iactæ igitur ſunt ſortes, ad quem ſpectaret ſuum Turcimanum emittere in littus. Cecidit ſors ſuper Ligurem, qui condicto cymbam expediuit, qua diſcedens à claſſe in littore mancipiũ exponeret lege data, ut caueret ne continentem appelleret ultra quàm foret neceſſe: ſatis ac ſuper erat, ſi mancipium in ſicco poneret, & mox in altum nauim duceret, ne incautus à Barbaris deprehenderetur. Inſtituunt igitur mancipiũ, ut cum terram attigerit, quærat quæ gens,

* Aliàs eos

qui princeps,

qui princeps, qui mores ſint regionis. Sciſcitaretur etiam an ibi copia auri foret, uel alia quæ commerciis conducerent. Vbi itaque mancipium terrã tenuit, actu tum adfuere Nigritæ eius regionis, qui eminus ſpeculati fuerant aduentantẽ claſſem. Idcirco uenerant ad littus ſagittis & arcubus onuſti, deliteſcentes in frutetis & uepribus, ut quempiam è Chriſtianis improuidum corriperent. Viſo igitur mancipio, propius accedunt, colloquntúrque nonnihil, & mox exertis enſibus & machæris, plagis innumeris mancipium confecerũt: cui prius proxima nauis auxiliari nequiuit, quàm uitam exhalarit. Quod ut compertum habuimus, ſtupidi rem ægre tulimus, intelligentes gentem ſæuam & atrocem eſſe, quandoquidem in ſui conſimilem Nigritam tam truculenter ſæuierant, ſciẽtes haud dubie ſæuituros in nos magis, ſi poteſtatem in nos haberent. Relicto igitur littore, huiuſmodi cœptum iter perſequebamur, ducti Auſtro, in conſpectu continentem uſquequaque habentes. Littoralis regio amœniſſima erat, arboribus innumeris fulta, & ſolis patentis, nec inæqualis. Et tandem peruenimus ad oſtium fluminis Gambræ, quod patebat latitudine trium uel quatuor miliarium, ubi magis in arctum exibat. Ingreſſi igitur flumen oſtii tam patentis, duximus ibi poſſe nonnihil quieſcere, ut mox poſtridie certiores fieremus, ubi nã gentiũ eſſemus, & an illic eſſet Gambræ regnum, cuius deſiderio flagrabamus mirabilem in modum.

De flumine magno nauigato ab almadiis.

Cap. XXXVI.

APPVLSI igitur oſtio Magni fluminis, quod in primo ingreſſu præ ſe ferebat latitudinem ſex uel octo miliarium. Cenſuimus propterea hoc præclarũ flumen fore regni Gambræ, cuius deſiderio afficiebamur plurimum: nobis etiã non difficulter perſuadebamus, illic auri plurimũ eſſe, aut forte aromata quæpiam, uel alia quæcunque mercimonia, quibus locupletati domum alacres rediremus aliquando. Luce itaque ſequenti uentis proſperis minorem celocem præcedere iuſſimus, uiris & armamentis fultam, cum eáque è noſtris cymbis unam has paruas naues ex compoſito præmiſimus, quippe qui adhuc ignorabamus altitudinem fluminis, uerebamur propterea ne tantarum nauium foret impatiẽs. Expeditis itaque his nauibus, nautas commonefecimus, ut aquæ altitudinẽ contis explorarent identidem, & ubi cognoſcerent eam ſatis fore noſtæ claſſi, gradũ referentes ſigno aliquo nos certiores facerent. Iuere noſtri & cum aquæ multum reperiſſent, nos monuere. Quibus cognitis, uiſum eſt aliam expedire nauim aliquanto maiorem, armis probe communitam, & illam Antonini licet multo minorem, lege præſcripta, ut ſi forte fortuna occurriſſent illi Nigritarũ almadiæ (id eſt nauis genus) rem ipſi non diſcernerent, neque congrederentur, ſed ſtatim gradum reuocarent, iter ad nos dirigentes: quandoquidem eò nos conceſſeramus non belli ſed lucri gratia, quærebamúſque ut omnia pace & concordia fierent, quod non ui ſed ingenio nos conſequi poſſe ſperabamus. Euecti itaque in interiorem fluminis partem, noſtri ſubinde uada & fluminis profunditatẽ contis tentant, inueniúntque in horas altiores aquas, & ingẽtium nauium capaces, & altitudine menſuram paſſuum XVI excedere: prouecti ultra ad miliaria duo, uident fluminis littora conſerta arboribus pulcherrimis hinc & hinc, animaduertũntque flumen immenſis orbibus & receſſibus implicari, ut Mæandrus ali-

quis. Decreuimus propterea gradum referre, & dum hæc meditamur, ecce à tergo ab ostio cuiusdam parui fluminis quod exonerabat in magnum, mox emergunt tres almadiæ, nos lembos appellamus, fiunt ex cauata arbore, nec maiores cymbis nostris, quas trahunt naues, sunt agiles nimium, uerum parui ponderis capaces. Quæ ubi liburnicas nostras & celoces conspexere, credidere nos eò contendere, ut uim inferremus aliquam: nam edocti eramus illorum consuetudinẽ fore, ut arcubus uterentur, & sagittis ueneno infectis fere per totam plagam regni Gambræ. Et licet nostri satis ac super eos eminus propulsare quiuissent, ut tamen dicto parerent nostro, uisis almadiis concito gradu ad nos redeunt: non tamen facere potuerunt etiam effusa fuga, quin semper ad iactum arcus post terga Nigritas haberent. Mirum est quàm pernices sint hi uecti hoc nauium genere. Cum autem nostri consecuti classem fuissent, ingressi celoces innuebant Nigritis ut propius accederent. Illi uero gradum sistentes nusquam propius accessere. Erant uero in his almadiis homines XXV, uel ad summum XXX. Nos admirabantur plurimum, ut rem sibi & ipsorum prædecessoribus hactenus inuisam incognitámque, naues uidelicet id genus, ut sunt nostræ, & homines albos. Pleni itaque admiratione non loquebantur, licet à nobis ad colloquia mutua inuitarentur signis, ut assolet quibusdam. Abiere igitur, & ea die nihil ultra tentauimus.

Almadiæ.

Quomodo Nigritæ nostros sunt adorti in flumine. Cap. XXXVII.

MANE itaque sequenti nos cum paruis nauigiis soluimus illinc circiter diei horam tertiam uentis prosperis, ut nostros adiremus socios, ut sic demum tutius interiora fluminis peragrare possemus, & tandem aliquando deorum munere mitius hominum genus quàm id erat quod nuperrime uideramus in almadiis, nanciscéremur. Igitur cum sociorum classem inuenissemus, unà omnes uela dentes uersus prædictum flumen iter direximus, præmissa parua celoce, sequentibus nobis continenter, ut altera ex ordine post alteram iret. Et cum iam ingressi essemus ferè ad quatuor miliaria, ilico à tergo almadiæ quædam (unde uenerint adhuc incompertum habeo) ad nos citatissimo gradu contendebant. Quibus uisis, mox in eos uela fecimus, ueriti ne nos suis uenenatis sagittis impeterent: non enim ignorabamus eorum sagittandi mores. Classe igitur reuocata in orbem, quàm citius potuimus nostros armauimus, ante omnia præcauẽtes, ne nos incautos & inermes hostis inueniret: uix tamen nobis erant arma ad hostem propulsandum. Diuisa itaque in duas partes classe, quasdam Nigritarum naues circundedimus, percensuimúsque eorum cymbas, quæ XVII erant, maiores nostris nauigiis, quæ nostra ferunt flumina, eásque impellunt remigiis innumeris. Sublato itaque remige, quisque illorum nos admirabatur, utpote rem nouam & incognitam. Percensiti tunc à nobis, plures non apparuerunt quàm centum & quinquaginta uiri: profecto si ad corpus spectes conspicui, nigerrimi quidem, uerum habitu albo induti non indecoro. Habitus is erat tunicis quibusdam, camisias appellamus: ex cotonina alba induebãtur: in capite paruum habebant pileum, ut mos est Germanis: id plus habent quàm Alemani, uidelicet in pileo ex utraq; parte nescio quid alas præsentens duas: in medio penna emi-

Cultus nigritarum.

na eminebat, ut est uidere apud nostros milites, qui talibus plurimum gaudent: utcunque fuerit nos iudicabamus hunc habitum militiæ conuenire: erátque in fronte cuiusuis almadiæ Maurus quidam stans, clypeum teretem in brachio habens: is clypeus uidebatur ex corio confectus: & neuter bellum inferebat, sed alter alterum admirabatur. Vbi itaque uidere à tergo uigere alios, qui clandestine aduenere, mox demissis remigiis expediunt arcus, nihílque promentes in nostros sagittas dirigunt: quibus conspectis, nostri tormēta exonerant: uerum aquis immersi lapides iacti, neminem occiderunt. Perterrefacti tamen tormentorum reboatu & strepitu insueto, stetere pauidi admodum. Cum uero cognouere neminē læsum his tormentis, uerum eorum iactus emori in aqua, rursus reassumptis animis magis ac magis in nos sæuiunt, aerem sagittis obtenebrantes celeritate incredibili. Et iā propius accedebant, audaciores solito: at nostri balistis eos propulsabant, & catapultis plagísque onerant innumeris. Primus igitur qui iecit in eos is fuit Liguris filius nothus, qui Nigritæ unius pectus transfixit, moríq; ilico coegit. Susceptus is itaque à suis, extractáque sagitta admirationē peperit id teli genus Nigritis omnibus: nec ob id tamen temperabant à sagittis suis, fiebántque in horas atrociores: contrà nostri eos male accipiebant, perinde ut paruo temporis momento è Nigritis plures ceciderint, ex Christianis uero, quæ deorum gratia fuit, nec unus periit. Profligatis tot Nigritis, qui ob cladem acceptam indignati plurimum, celocem minorem circumuenire satagebant uno impetu omnes, quod ut animaduertimus, mox in mediū recepimus celocem prædictā, & rursus exoneratis tormentis (bombardas uulgo appellant) stragem intulimus maximam. His uisis Nigritæ iam ferè saucii omnes in diuersa abeunt, nos uero catenis iniectis id curabamus, ne naues in uarias partes dilapsæ, uirium minus haberēt, unà omnes ferebamur connectis nauibus & uentis prosperis, ultráque progrediebamur cedentibus iam Nigritis, id in primis obseruantes, ut cum Nigritis mutuo colloquio frui possemus aliquando.

Decretum factum in flumine Gambre. Cap. XXXVIII.

IGITVR ADEO mancipia nostra Nigritas inclamarunt, ut eorum fessi clamore Nigritæ, tandem aliquando permiserint unam ex almadiis suis propius accedere, ut puta ad iactum arcus. Percunctati sunt itaque eos nostra mancipia, cur in nos tam atrociter sæuirent, cum præsertim non alia de causa illuc concessissemus, quàm commercii & pacis, concordiǽque, prout melius declarabat cum reliquis Nigritis regni Senegæ contubernium, & frequentior necessitudo. Ad hæc etiam nostri adiiciebant, uenisse è partibus orbis remotioribus, ut munere perpulchro suum regem nomine regis Lusitanorum donarent, quandoquidem is enixe peroptabat ab eorum rege arcte diligi & amari. Rogabant præterea ut dicerent, ubínam gentium rex per id tempus ageret, & quis princeps huic regioni dominaretur, quódque huic flumini nomē inditum foret. Addebant etiam ut ad nos tuto & pacifice accederent, accepturi è rebus nostris quicquid libuisset, & è suis darent pro suo arbitratu, modo omnia pace, & citra bellum contumeliámque fierent. In hanc ferè sentētiam

nobis responsum est, non quidem eos latere, quæ gens foret Christiana natio, & unde ueniret, sciréque quid egerint iampridem cum rege Senegæ, & aliis Nigritis suæ ditionis, qui quoniam nobiscum degunt boni esse non possunt: quippe qui non ignorant Christianos uesci humana carne, nec alia de causa emere Nigritarum mancipia, nisi ut mandant & lancinent ut ferinas carnes: propterea apud eos iuratissime asseuerabant, nullum Christianis amicitiæ locum superesse, sed cordi eis hæsisse, omnia sua quæ classe attulerant, diripere & deprædari, regíque suo dono dare, séque trucidare atrocissime, regẽ abesse illinc itinere triũ dierum, regnum esse Gambræ quod quærebant, flumen magnum esse, nomen quidem non reticuit, uerum ego non memini. Hoc igitur accepto responso, ut par erat, indignati in eos uela fecimus, qui effuse fugientes, mediterranea petiere. Hunc finem habuit congressus noster. His peractis explorato omnium uoto con tendebamus rursus interiora fluminis penetrare, uel ad miliaria circiter centum, quæ res, ut patuit omnibus, permouit multos, quosq; proprii laris cura solicitabat nimium, nec sunt passi nos ultra progredi, affirmantes satis ac super egisse, dum in has partes à sua urbe remotissimas sospites deuenissent, addentes nolle de cætero lacessere fortunam, & discordia ingenti concio soluta est. Nos autem qui callebamus horum consuetudinem, scientes quàm duræ ceruicis forent, quantúmue prosilirent ubi non exaudirentur, conducibilius fore duximus, si eis pro tempore cederemus. Sequenti igitur die illinc soluimus, uersus caput uiride iter facientes, ut deorum auxilio in Hispaniam rediremus aliquando.

CAPVT XXXIX.

PER ID tempus quo in ostio fluminis moram traximus, semel tãtum septentrionem uidimus, qui adeo demittebatur, ut crederetur mare ferè contingere, ab aquísque non plus uidebatur abesse, quàm lanceæ tertia parte, & ibi sydera sex conspicati sumus, quæ magna erant, & mirũ in modum splendebant, ea metiti sumus pyxide, & infra scriptam figuram præsentabant.

* * * *
* *

Censuimus propterea huiusmodi astra plaustrum austrinum efficere, licet priorem stellam in ordine minime uidere potuerimus, quoniam haud quadrat rationi ut eam prius uideamus quàm septentrionem perdiderimus, id est, ab nostris oculis euanuerit. Inibi etiam comperimus noctem horarum tredecim, diem uero undecim, ingrediente mense Iulii, quo regio illa eximie flagrat, habet tamen uarias temporum uices, hyemem & ipsi appellant, quoniam ab dicto mense usque in mensem Octobris terra irrigatur imbre & pluuia ferè continua, & præsertim in meridie exurgit quædam nebula, quæ cœlum inumbrat, nec supra terram multum tollitur in Subsolanum & Apeliotem. A Subsolano uero ad Vulturnum transit fulgoribus eximiis, & tunc imbre tellus madefacta semini præparatur. Vti agunt Nigritæ in regno Senegæ. Viuunt milio, leguminibus, carnibus & lacte. Accepi etiã introrsus non pluere, nisi ferè feruentem aquam, & ibi cum diescit non uisitur aurora ante emersum solis, ut usu euenit apud nos, quoniam semper inter auroram & solis ortum nonnihil temporis intercedit,

cedit: imò quamprimum nox abscessit, ilico sol emergit absque alio medio. Verum licet sol uideatur, non tamen illuminat ad spatium mediæ horæ: uidetur enim pati deliquium in ortu: propterea obumbratur aliquantisper. Causam uero, cur sol ibi citius uideatur quàm alibi gentium, nullam aliam afferũt, nisi quia regio patentis est soli & depressi, uacátque montibus, qui forte alibi obstant, ne sol oriens mox cernatur. Huic sententiæ astipulantur socii qui aderant omnes.

Quomodo Antonietus Ligur, & Aloysius Cadamustus in secunda nauigatione nouas inuenere insulas. Cap. XL.

MORES igitur & qualitatem huius regni Gambræ, quantum ego colligere potui in meo itinerario, uix referre possumus: quoniam, ut præfecimus, incolarum sæuitia, & eorum in primis qui littoralia incolunt, consequi nequiuimus uotum nostrum: nam gens suapte natura ferox, colloqui cum mitioribus noluit, nec commercia tractare quæpiam. Igitur noueritis nos cognita huius gentis feritate haudquaquam ultra progressos fuisse, nautis reluctantibus, sed in Hispaniã, flumine illo Gambræ non suprato, rediisse. Anno itaque sequenti præfatus Ligur, & ego Aloysius unanimes rursus classem expediuimus, cum animum applicuissemus ad hanc prouinciam nauandam, ut tandem aliquando dictum flumen explorantes, regnum Gambræ ingrederemur. Hæc ergo ut percrebuere ad aures principis infantis, sine cuius commeatu expeditio hæc fieri non poterat, complacitum illi plurimum fuit, quod hæc nobis cordi fuissent: & ut huic pio proposito, nec pœnitendo uoto fauens subscriberet, unam è suis celocem armat eximie, & omni genere annonæ communiuit. Soluimus itaque à loco quodam qui dicitur Lanchus, qui parum abest ab Sacro promontorio, siue Capite sancti Vincentii, ingrediente mense Maio prosperis uentis, & iter fecimus per Canarias insulas: eas tamen ex composito prætereuntes, utpote rem non incognitam nobis, si superiorum meministis. Austro ducebamur, & labentibus aquis, quæ flante Noto mirum in modum fluunt, peruenimus ad Caput album: quo uiso, duximus classem in altum: & sequenti nocte adortus est nos uentus Auster, cuius impulsu regredi oportuisset, ni nonnihil ad occidentem declinauissemus. Sustinuimus igitur hanc uenti sæuiuitiam noctibus duabus, & diebus tribus: die uero tertio terram in conspectu habuimus, quod nemo nostrum autumasset. Cœpimus itaque gestientes exilire omnes, terram identidem inclamantes, admirati nimium ibi terram reperiri, cum prorsus id nesciremus. Expedita igitur cymba duos homines emisimus, qui explorarent iam uisam tellurem. Iuere itaque, & duas prægrandes insulas uidisse renunciant: quod ut accepimus, mox ruimus in dei laudes, qui sua clementia incredibili hactenus incognita nobis cognoscenda præpararet: res profecto nouas, & toti Hispaniæ incompertas. Vt igitur oblatam à deo terram aliquando peragraremus, rerum nouarum percupidi, fortunam experiri uolentes nostram, uela fecimus uersus huiusmodi insulas: quò breui peruenimus: & ubi in conspectu fuit, uisa est maxima, tantúmque obnauigauimus ut stationem non incommodam reperiremus. Appulsi igitur, prius iactis ancoris, cymbam bene armatam emisimus, ut compertum nobis fieret, an

Lanchus.

insula coleretur ab humanis. Ingressi ergo nostri insulam, neminem unquam conspexere humanum, neque extabant uestigia itinerum, quibus cognosci posset quàm culta foret insula. Hoc cognito, mane sequenti, ut animo satis facerem meo, iussi ex meis decem armari, cum telis, tum etiam balistis, ut interiora insulæ adirent, si forte ultra quosdam colles, qui ibi attollebantur, homines forent. Iuere igitur, & collibus superatis inuenere neminem præter columbos, & ferè omne genus auitiorum: nam columbi capiebantur pro libito manu hominis: non enim pauebant ad uiri conspectum, utpote ad rem sibi hactenus inuisam. Cepere igitur ex his quamplurimos, quos scipionibus occiderant, nobisque attulere. Ex alia regione apparuere tres aliæ insulæ magnæ, quas ipsi non uideramus: nam ad septentrionem nobis remanserant. Visum est etiam eis duas alias insulas uidere uersus occidentem in uasto mari: uix tamen id comprehendebant ob magnam distantiam: neque nos eas uisere magni fecimus, quippe qui animum induxeramus cœptum iter persequi, nec tantis suppetebat tempus, uerebamúrque ne frustra tereremus, diuertendo ad inhabitatas insulas. Interea dum his ego insisto quatuor insulis, alii uidere decem paruas insulas, quas cum adiuissent, nihil præter aues inueniunt, & pisces ingentissimos. Vt igitur reuertar unde sum digressus, solui ab hac insula, iter meum persecutus, & ecce duæ aliæ insulæ: & cum oram unius percurrerem, mox incidimus in cuiusdam fluminis ostium, & censentes aquam potu fore non insuauem, littori applicuimus: erat enim insula consita omni arborum genere pulcherrimo: & dum fontem quærimus quempiam glebas salis albas minutulas nanciscimur secus flumen. Legimus ergo nonnihil salis, quod itineri sufficeret nostro: nam ibi sal effuse affluit. Hausimus etiam aquæ non parum. Erant ibi testudines innumeræ, quibus pro tegmento natura uastissimas testas dederat, magnitudinis tãtæ, ut pro clypeo non inepte sufficiant. Nostri itaq; esculentis huiusmodi oblectati plurimum, exenteratis testudinibus multiiuga eduliorum genera fabricabantur, asseuerantes eis aliàs se solitos ubertim uesci, & cum primis in sinu Argino, cuius in superioribus affatim meminimus: nam is sinus scatet huiuscemodi testudinibus: hortabantúrq; ut ego eis uesci uellem. Esitaui igitur cibum inibi insuetum, ut complura experirer: uisus est non insuauis: albicat enim caro hæc: nec multum est absimilis uitulinis carnibus, si fragrantiam & saporem spectes. Cum itaque placuisset comedisse, cibum approbans, in naui plurimum asseruari iussi, ut quandoque leniret famem. In primo etiam itinerario meo, quod prætermiseram, comedi ex leophante satis illecebri. Piscati sumus etiam in ostio dicti fluminis, ubi tanta uis erat piscium, quantam uix referre quibo: quandoquidem ferè credulitatem omnem excedit. Erant ex his piscibus complusculi, quos nemo nostrum uiderat unquam, uerum pergrandes, & ad cibos humanos non inepti. Ostium uero fluminis in tantam exibat latitudinem, ut onerariam nauim centum quinquaginta doliorum capacem haud grauatim exciperet: adeo patebat, ut paucis expediam, ut unius iactu arcus latitudinem eius metiri nequiuisses. Illic statiua fecimus biduo animi causa, ut feriati aliquanto à laboribus, animi deinceps ad dura promptius euigilarent. Annonam omne genus inde exportauimus, ut futuræ fami consultum iret, inter cætera columbos innumeros. Nec id præteribo, nos illi insulæ, cui primo applicuimus,

plicuimus, Boni uiſus nomen indidiſſe: argumento, quòd prima à nobis uiſa foret. Alteram uero, quæ inter quatuor eminet inſulas, Diui Iacobi nuncupauimus, ob id quòd ea die, quæ in honorem ſanctorum Iacobi & Philippi concelebratur, à nobis eſt reperta.

De loco dicto Duæ palmæ, & de fluuio Gambræ nauigato.
Cap. XLI.

HIS PERACTIS die memorato ab his inſulis ſoluimus, per Caput uiride tenentes iter: & breui deorum munere peruenimus ad id loci qui dicitur Spedegar, in conſpectu tellurem ſemper habentes: & ibi locus alius, qui ad Duas palmas appellatur: is eſt inter Caput uiride & ſinum Senegæ prædictum, & quoniam iam terra erat nobis aliàs cognita, audacter dictũ caput percurrimus, adeòque id concite à nobis actum eſt, ut ſequenti mane dictum Caput ſuperauerimus: & tandem aliquando rurſus ad prænominatũ Gambræ flumen peruenimus, & intrepidi dictum flumen nauigare cœpimus obſtante Nigritarum nemine: nam almadiæ nuſquam apparuere. Interdiu ſolum adnauigabamus, contis explorantes fluminis alueum: ecce quædam almadiæ Nigritarum, uerum ſecus littus fluminis euntes, nobis haud erant impedimento: & introrſus ad decem miliaria inſulam quandam paruam reperimus: quò cum applicuiſſemus, è noſtris quidam uitam exuit: nam febre diutius laborauerat: & licet ægre tulerimus omnes uiri exitum, tamen quoniam deo maximo complacitum fuerat, ut decuit fideles, nuſquam eius potentiam detrectauimus: uerum pro more humano ſatis mœſti, humauimus hominem iam uita functum: & quia huic Andreæ nomen fuerat, inſulam de nomine uiri appellauimus. Eſt itaque à cunctis deinceps dicta inſula Sancti Andreæ. Soluentes igitur ab hac inſula, dictum flumen nauigauimus: ſequebantur à longe quædam Nigritarũ almadiæ, quas inclamans mancipium noſtrum, quod Nigritarum idioma nouerat, tantum effecit, ut propius acceſſerint Nigritæ, à nobis cum uoce, tum etiam rerum noſtrarum aſſidua oſtẽtatione allecti: pollicebamur enim eis pro colloquio plurima, hortabamúrq; ut omnem de nobis ſuſpitionem feritatis exuerent: quandoquidem hi eramus, qui humanitate & comitate cæteris præſtamus mortalibus. His ergo prouocati propius acceſſere, iam nobis fidentes: quare unus ex Nigritis celocem eſt ingreſſus intrepide, & cum Turcimano, id eſt, mancipio noſtro colloquutus, admirabatur nimium noſtrum morem nauigandi, & in primis uela: quoniam ipſi ſolo remige impellunt naues, rati nullum alium inter mortales modum fore maria ſulcandi, albicantéſque homines cum inſueto habitu magis ac magis demirabantur: nam his eſt habitus ex cotonina quadam alba admodum, quæ inſtar camiſiæ ueſtem eis ſuppeditat: compluſculi etiam nudi incedunt. Excepimus itaque Nigritam honorificentius quàm potuimus, muneribus noſtris hominem propè onerantes. Qui noſtra conſuetudine delectatus, percunctabatur de multis noſtros. Poſtremo aperuit nobis id eſſe Gambræ regnũ, quod errantes iampridem quærebamus: & illorum dominum dixit eſſe Faroſangolum, eúmque abeſſe illinc itinere dierum decem introrſus meridiem uerſus: ipſum tamen ſub eſſe maiori principi, id eſt Regi Mellis, qui magnus Imperator Nebeorum dicebatur. Adiecit tamen, non eſſe longe à littore fluminis utrinque regulos com-

plusculos, in quorum contubernium & necessitudinem mox, si libeat, sua opera reciperemur: & in primis pollicebatur id se nauaturum apud regulum Batimausam: quoniam iam intelligebat nos & probos & comes uiros esse. Hanc igitur uiri huius nobis conceptam opinionem gratam habuimus supra modum, cúmque è nostris adnumerauimus in celoce receptum protinus, & tandem nauigando deuenimus ad eum locum, quem appellant Batimausam, qui nostra sententia abest ab ostio fluminis quadraginta miliaria.

De principe conciliato muneribus nostris.

Cap. XLII.

ILLVD est etiam sciendum, quòd dum sulcauimus flumen Subsolano uecti sumus: & is locus ubi iecimus ancoras, multo angustior erat ostio fluminis, & mea sententia latitudine miliarium non excedit, in eúmque complusculi fluuii exonerant. Vbi itaque applicuimus ad id loci, decreuimus mancipium nostrum (quo interprete utebamur) cum Nigrita, quem prius conciliauerant nobis munera & blanditiæ, ad principem mittere Batimausam, quem perpulchro munere donauimus. Id erat munus tunica quædam serica, contexta more maurico: nos tunicam interiorem appellamus, siue camisiam: instituimúsque Turcimanum, ut munus his uerbis exornaret: Nos uidelicet huc contendisse, ut fœdus & necessitudinem eximiam nomine regis Portugalliæ, siue Lusitaniæ secum iniremus, uelléq; commercia exercere, ubi sibi complacitum fuisset: & si nostrarum rerum egeret, eis æque ac suis uteretur, nostrum regem nusquam defuturum, ut illi morem gereret usquequaque: aliáque quamplurima adiecimus, quæ sciens prætereo, ne surgat opus in Iliada magnam. Profectus est itaque mancipium Nigrita comite: & ut breue faciam, principi nostro nomine cuncta exposuit. Quo effectum est ut maximam cum principe amicitiã conflauerimus, permutauimúsque plurima. Dedit enim pro nostris mercimoniis mancipia, & auri quidpiam: aurũ tamen ibi infra famam nominis reperimus, utpote qui audiueramus regionẽ huiusmodi scatere auro plurimo. Inuenitur quidem aurum: uerum magni penditur ferè ut apud nos: sciunt rem præclarã esse, licet cum rebus minimis permutent: quæ si à nobis consideretur, sunt profecto uiles: apud eos tamen sunt in pretio non mediocri. Id efficit regionũ uiuendi uaria consuetudo, ibi etiam stetimus ad dies ferè quindecim. Interea ibant cateruatim Nigritæ ad classem nostram, loco miraculi nostra & nos ducentes: nonnulli ut permutarent sua: alii ut rem non uisam prius conspicerent: accedebant aliqui, ut fusaras uenderent, id est genus mercis cotonum, & eius filum, & tunicas ex eodem: hæc erant multiiugi coloris, ut sunt punicei & albicantis, necnon uermiculati coloris. Ferebant & feles propè omne genus: quandoquidem ea regio scatet animalibus huiusmodi, uendúntque pretio uiliori, ut puta marchetis decem, non tamen ipsa pecunia: ignorant enim omne genus pecuniæ: uerum re quapiam, quæ decem marchetorum pretium non excedat pro fele quolibet. Adducebant & alia quamplurima, ut sunt pelles felium, & castoreum, & id genus alia dabant unciam castorei, id est muscati, pro re pretii marchetorum quadraginta, uel ad summum quinquaginta: non tamen pondere aliquo permutabant: nam omne genus ponderis nesciunt: uerum si res data spectetur, unciæ pondus

expleret

expleret. Ferebant inter alia cariotas, id eſt, dactylos palmarum fructus, & fructuum genera omnia. Ex his nonnulli ſylueſtres erant, non tamen inſuaues: ego tamen his abſtinui metu profluuii corporis: ſoluunt enim mirum in modum aluum. Itaq; ibat ad nos quotidie frequens hominum turba, nec idiomatis unius: uarium erat linguarum genus, nec deſinebant uecti cymbis ſuis (almadias uocãt) ultro citróque commeare flumen ſulcantes, traiicientes de loco ad locum, modo huc, modo illuc uecti, ut apud nos in quibuſdam fluminibus eſt uidere, ut puta Lugduni Galliarum urbe in Arari flumine placidiſſimo: uerum omnis eorum nauigatio remigiis abſoluitur: his mirum in modum ſtantes naues impellunt: utrinque in puppi plus remigum maior eſt numerus, modo hinc, modo illinc, ut medio æque utrinque librata nauis incedat, in neutram partem magis declinans. Stantes itaque remigant, ui lacertorum nullis inhærentibus remigiis. Verum ſic fabricantur remigia. Habent lanceam longitudinis paſſus unius & dimidii, in cuius ſummitate alligant aſſerulam quandam teretẽ, uti nos in menſa utimur pro patinis, cum loco argenti uel ſtagni ligna ſuccedunt, frugalitate, uel potius pauperie ſuadente: hoc inſtrumento nauigant, & quidem citatiſſime: almadiæ ſuæ à latere ſemper littus haudquaquam deſerentes, ſinítque ibi paruorum amnium oſtia complura, quæ exonerant in mare: his ſe committunt tutius, nec multum ab regionibus ſuis recedunt, ne ab ſuiſmet Nigritis corripiantur, & captiui facti demum pro mancipiis uendantur Chriſtianis. Dum itaque illic mercamur cum Nigritis, ægrotare noſtri cœperunt febre adrapida & calidiſſima: propterea ut noſtris conſuleremus, protinus illinc ſoluimus, rurſus ad oſtium dicti fluminis reuertentes.

De ſylueſtribus elephantis, & quomodo capiantur.
Cap. XLIII.

DE REBVS huius regionis quæ referri poſſunt à nobis, qui eas uel ſubiecimus oculis, aut à fide non indignis accepimus per id tempus, quo illic fuimus, de fide ipſorum potiſſimum auſpicabimur. Idola igitur ſummopere colunt ritu multiplici, fidem non mediocrem faſcinationibus adhibentes: patrant & alia innumera dæmone ſuadente: deum tamen norunt, licet cognitum non obſeruent: alii Mahumetem ſpurciſſimum uenerantur, & hi ut apud nos AEgyptii populi uagantur extra ſolum patrium: & in primis apud Mauros degunt: incolæ uero regionem non excedunt ſuam. Viuunt ut Nigritæ regni Senegæ prædicti, & ferè eiſdem cibis aluntur. Id plus habent, quòd orizam uberius ibi legunt: quoniã in regno Senegæ non naſcitur. Veſcuntur canibus, quod nuſquam alibi comperimus. Veſtiuntur cotoninis: at Nigritæ ferè in uniuerſum nudi incedunt: nam apud illos maior eſt cotonorum copia. Mulieres uniformem habent habitum: prius tamen quàm adoleſcant, corpora compungunt ſtigmatibus nõnullis, quæ igne inurunt, ut perpetuò remaneant. Notæ huiuſmodi præſentant ornatum quendam factum in ſindone opere polymito ex ſerico contextum, coloris multiplicis. Plaga eſt admodum torrida: & quanto accedunt magis ad Auſtrum, eo plus ſunt exuſtiores: & cum primis ſecus flumen calor graſſatur eximie ob arborum frequentiam: Nam æſtus ubi exhalare nequit, urget magis. Arbores uero ibi ſunt tantæ magnitudinis, ut earum ambitus ſit pedum XVII, licet eminentia

altitudinis non quadret magnitudini: non enim altius tolluntur quàm pedes XX, cariosæ sunt tamen, & sine senecta, ut euenit annosis arboribus, siue carie quapiam commaculatæ erant & corrosæ. Aiebant etiam incolæ multo eminentiores arbores in regione huiusmodi esse: faciúntque hæ arbores, ut non difficulter credamus terram illam feracissimam fore: quoniam ubi arbores adolescunt in tantum incrementum, regio haud dubie non potest esse non irrigua. Fert etiam hæc regio elephantes, sed syluestres, neque ibi cicures fiunt aut domantur, ut alibi gentium. Vidi ego aliquando quatuor ex huiusmodi nemus egredientes, quos ubi sum è naui speculatus ego & socii complusculi, exiliuimus è naui contendentes ad eos: qui ubi nos conspexere, mox nemori sese dedidere. Vidi & exanimatum elephantum, quem occidi iusserat princeps quidam dictus Gnumimensa, in gratiam meam. Is princeps accola est ostii fluminis Gambræ, & profectus est uenatum concomitantibus compluribus Nigritis, biduo ferè continuo. In hoc igitur uenatu oppetiit prædictus elephas. Pedites exeunt ad uenationem, arcubus & machæris armati, & sua arma omnia illinunt ueneno præsentaneo. Nec id uos lateat, hos populos elephantos in nemoribus uenari, ubi cœni plurimum cernitur: Nam id genus animalium suapte natura ut sues in cœno uolutantur creberrime. Hi itaque Nigritæ pone arbores delitescunt, ac prætereuntibus elephantis sagittas & uenabula infigunt, saliúntque miro modo de loco in locum, ab una arbore ad aliam, donec feriant elephantum: qui cum maxima mole prægrauetur, nequit insidiantis ictus uelocissimos deuitare. Si tamen id tentarent in locis apricis & patentibus Nigritæ, in eis potissimum ubi nullæ uisuntur arbores, non euaderent profecto uires elephantorum: quandoquidem nullus hominum tantæ pernicitatis inuenitur, quem mox elephas non comprehendat etiam non currens, sed gradatim incedens: id efficit animalis uasta magnitudo, & ubi usu euenit, ut irato omine elephas in agris patentibus hominem sit consequutus, non euadat quidem: nec aliter lædit quàm promuscide: manum appellant. Hac itaque homines corripit circumamplexu, & adeo iacit in sublime, ut sæpenumero correpti hoc modo prius efflent animam, quàm terram contigerint. Hæc elephantis promuscis non multum absimilis labro suillo. In hoc differunt, quòd huic ea est uolubilis ad nutum, ut modo uibret, modo pro libito retrahat. Id à complusculis Nigritis accepi: non efferantur tamen, nisi prouocati: nec hominem lædunt, nisi prior iniuriam intulerit ipse. Vidi ego aliquando illic occisum elephantem perquam mediocrem, cuius dentium amplitudo palmos ternos excedebat: eminebant ad duos palmos: uerum palmus contectus carne maxillæ immergebatur, ut totus occultaretur, ut sunt aliorum radices dentium: & quoniam eorum senecta dentibus cognoscitur, aiebant argumēto dentium amplitudinis feræ despicabilis, ipsum haudquaquā annosum fore, si conferatur cum aliis proceribus, quorum dentes tantæ sunt magnitudinis, ut uicem postium suppleant, & pro palis sepes muniant, teste Plinio: & ut ipsi referebant, nonnullis eò amplitudinis crescunt dentes, ut duodecim palmorum mensuram excedant: & licet præfecerim, hunc elephantum, si spectentur cæteri, minime fuisse conspicuum: erat tamen tantæ proceritatis, ut unus plus carnium haberet, quàm

Gnumimēsa

Velocitas elephant.

quam tauri quinque noſtri. Donauit me igitur hoc elephanto princeps eo pa-ᴄto, ut tantum carnium aſſumerem, quantum libuiſſet, reliquum uero uenatoribus impartirer: quoniam illi in cibatu elephantos gratiſſimos habebant. Inuitabar propterea identidem ab eis, ut & ego carne huiuſcemodi ueſcerer. Iuſſi igitur partem animalis concidi in fruſta, & ad claſſem deferri meam, móxque ahenis excoqui ſubiecto igne. Alii aliam partem torrebant, perinde ut & elixum & toſtum comederim: non quidem uoluptatis, quæ nulla erat, ſed experientiæ cauſa, ut iactare poſſem me aliquando eſitauiſſe eas carnes, quibus conterranei nunquam ueſci conſueuere, hæc ſumma eſt, carnibus uidelicet huiuſmodi me minime delectatum fuiſſe. Inſuauis eſt guſtu & aſperrima, duráque nimium. Tuli etiam ad claſſem promuſcidis partem, id eſt manus elephantis: euulſi etiam ab eo pilos, qui nigricabant, & quaſi duorum palmorum menſuram excedebant, erántque amplitudinis haud contemnendæ. Hos igitur, & carnis nonnihil in Hiſpaniam detuli, & omnibus principem Don Hurich prænominatum donaui, qui hæc omnia loco præclari muneris excepit, ueluti rem nouam, & hominibus regionis illius hactenus incognitam: nam hunc principem delectabant eximie, quæ ab remotioribus partibus orbis deferebantur: & in primis obſeruabat uir princeps, ut earum rerum fieret perticeps, quæ opera ſua & diligentia comperta fuiſſent.

De tibiis elephantis, & cabalino piſce,
Cap. XLIIII.

NOVERITIS igitur, elephanti pedem teretem eſſe inſtar pedis equi obrotundum circumquaque, uerum ex callo nigerrimo ampliſſimóque, ínque pedis callo ungulæ quinæ in una parte pedis: ea uidelicet quæ proximior eſt plantæ: nam ſingulæ ungulæ groſſoni argentei menſuram haud excedunt: licet parui elephantis occiſi pes eſſet: uerum planta pedis eius unius palmi & medii excedebat latitudinem, pro quadrata qualibet parte: quoniam, ut præfeci, pedes habent obrotundos, ut ſunt apud nos lignei aſſerculi, quibus in menſa uiri frugi utuntur: Galli tranſciu, nos talieros ſiue orbes appellamus. Donauit me præfatus Nigritarum princeps pede elephantis alio, cuius planta menſuram trium palmorum ſuperabat: id egomet ſum metitus aſtantibus complufculis, eandémque latitudinem omni ex parte habebat. Donaui igitur principem rurſus hoc pede, & dente palmorum duodecim, mire à natura exornato. Hæc itaque omnia princeps prædictus ceu rem præclaram mulieri duciſſæ Burgundiæ dono dedit. Nec eſt quod credant aliqui elephantũ non habere plicatiles tibias: quoniam falluntur plurimũ: nam plicant genua ut cætera animalia, & pro libito humi ſe proſternunt, & ſurgunt cum libuerit, contra quorundam opinionem. Flumen itaq; Gambræ, & eius regionis complures omnes calcatricem nutriunt, & in primis piſcem miræ naturæ, inſtar uituli marini, ni caput equinum haberet. In hoc tamen uitulum marinum imitatur, quòd uidelicet modo aquaticum, terreſtre modo eſt animal, utroque elemento uiuens: uaſtum corpus habet, ut bos fœmina quæpiam: licet crura ſint multo graciliora: biſulcos habet pedes, & ut dictũ eſt, caput non abſimile equo: dentes duos habet, hinc & hinc proeminentes, ut eſt uidere in apris: ſúntque hi dentes tantæ magnitudinis, ut duorum palmorum

impleant menſuram. Egreditur interdum hoc animal flumen & terras petit,ut quadrupedia : nec alibi quàm hic huiuſcemodi piſcis inuenitur . Apud eoſdem Nigritas reperiuntur ueſpertiliones & noctuæ magnitudinis trium palmorum, & multiplicia auitiorum genera,quæ præſertim à noſtris non mediocriter differunt. Sunt & innumeri pſitaci,& piſces compluſculi noſtris prorſus abſimiles cum guſtu,tum etiam forma:in cibatu tamen haud inſuaues.

De flumine Caſamanſe,& capite rubro. Cap. XLV.

EFFECIT igitur noſtrorum aduerſa ualetudo, ſicuti retuli in ſuperioribus, ut operæpretium fuerit mox ab regione principis Batrinenſe abire:quare illinc ſoluentes,breui flumen euaſimus. Cum igitur ſuperauiſſemus flumen dictum,& annonæ omne genus plurimum nobiſcum haberemus, uiſum eſt fore laudabile,ſi ultra dictum flumen uela faceremus : ad id accedebat maior ſolito ſecuritas,utpote qui ternas naues habebamus: & dum hæc tractamus,quadam die circiter diei horam tertiam uela dedimus felicibus uentis:quia uero uix euaſeramus ſinum Gambræ,& ab ea parte continentis,qua dominatur Notus ſiue Auſter, mare ſæuiebat magis, nos Occidentem uerſus Zephyro proueheba- mur abeuntes à continente : terra tamen quam deſeruimus , erat æqualis admodum,& innumeris ſcatebat arboribus:uerum ubi altum tenuere rates, mox apparuit angulus quem dicta terra faciebat, haudquaquam dignum memoratu,cum in eo nihil foret conſpicui:& id pro comperto habuimus:ilico ultra dictam frontem inſtar anguli omnis littoralis plaga nobis ſeſe uno intuitu præſentabat . Nauigabamus igitur diſcedentes ab ea quantum poteramus:quoniam allatrabat eam undabundum ac atrox mare introrſus ad quatuor miliaria . Certiores de hac re nos reddebant duo homines in prora ſpeculæ fungentes officio , necnon alius in celſo nauis malo , qui prædicebat ſcopulos , & alia diſcrimina maritima , ut ſunt breuia & ſyrtes , & in mari terras ab aquis deſertas aliquando,ſicas appellamus. Interdiu ſolum adnauigabamus,uix uela facientes,ne in ſcopulos incideremus nolentes, noctu ſemper pauentes cuſtodem habebamus uigilem:ibant noſtræ celoces continenter,id eſt,mox poſt alteram altera,iactis ſortibus , quis præcedere deberet : nam quiſque alium præmittere uoluiſſet: uerum ne quis ferret grauatim frequentius quàm cæteri ſubire pericula,alternatim id præcedendi officium nauabamus. Igitur à latere regionis prædictæ iter faciente , ita tamen ut terram conſpicaremur uſquequaque, die tertio poſtquam illinc ſolueramus , peruenimus ad oſtium fluminis cuiuſdam non mediocris, quod patebat quingentis ferè paſſibus : & procedentes quaſi ad occidentem mox reperimus paruum ſinum quendam : ubi ancoras iecimus , cum iam aduesperauiſſet.Cum uero illuxit,uela dantes uentis,dum inſinuamur nonnihil cedentibus terris,ecce oſtium alterius fluminis,quod magnitudine cum illo Gambræ fluuio propè contendebat : in cuius ripis utrinque arbores conſpiciebantur innumeræ : & quoniam uiſa eſt plaga ferax, illi appropinquare decreuimus. Oſtio igitur applicuimus,& quiſque noſtrũ cymbas emiſit ſuas,necnon & Turcimanos, qui & interpretis & exploratoris uices ſupplebant aliquando, prout & tempus & loca exigebant. Hos igitur emiſimus, ut terram & mores hominũ ac flumina,

flumina, & siquid ultra dignum erat scitu, explorantes nobis referrent. Profecti igitur, & dicta exequentes rediere, id noui afferentes, flumen uidelicet uocari Ra. ditionem esse principis Casamãsæ Nigritæ qui interiora fluminis incolebat ad triginta miliaria: uerum principem domo per id tempus abesse, & bello uacare contra uicinum regulum. His itaque cognitis, die sequenti illinc abiuimus. Nec præteribo sinum hunc Casamansam abesse à sinu Gambræ ad leucas ferè XXV. quæ miliaria centum efficiunt.

De fluminibus ibidem repertis, & gentibus.
Cap. XLVI.

CVM à flumine memorato recessissemus, littori semper inhærentes, ad quoddam caput deuenimus, nostra sententia à prædicto flumine distans miliaria XX. & id caput eminentius est nonnihil si terræ circumadiacenti cõferatur: & quoniam in fronte præferebat terram rubram, Caput rubrum nuncupauimus: & rursus superato Capite, nauigantes deuenimus ad ostium alius fluminis patens nostro iudicio iactu arcus, quod prætereuntes ibi nihil immorati, sinum sanctæ Annæ appellauimus, & persequuti iter nostrum, peruenimus ad flumen aliud haud impar illi sanctæ Annæ, & hoc sinum nuncupauimus sancti Dominici. Is abest à Capite rubro miliaria fere LX. Illic abeuntes nauigando semper à latere post unius diei nauigationem deuenimus ad uastissimum cuiusdam ingentissimi fluuii ostium, quod primo conspectu censuimus sinum esse quempiam. Verum quoniam altrinsecus conspiciebantur arbores innumeræ Austrũ uersus præsertim, flumen esse cognouimus: nam ostium fluminis patebat ferè miliaria XX. Triuimus igitur tempus traiiciendo dictum flumen, & ad ulteriorem ripam deuenimus: mox apparuere insulæ quædam. Decreuimus propterea illinc prius haud quaquam soluere, quàm de regione comperti aliquid habuissemus. Iactis itaque ancoris, stationem inibi fecimus nostram: & ecce sequenti mane almadiæ duæ ad nos citatissimo gradu contendebãt, quas ut uidimus, pauere cœpimus, & resumptis animis, ad arma concursum est, ut si forte uenissent uim illaturi, non inermes deprehenderemur: non prius tamẽ appropinquauere nobis, quàm erecta hasta quapiã, cui adligauerãt sindonem albam, ut securitatẽ accedendi peterent. Signo huiusmodi hoc uiso, & nos idẽ dedimus concordiæ signũ: quo conspecto Barbari accessere propius, & in primis maior almadia celoci meæ appropinquat, nósque lumina nusquã deflectentes contuebãtur, uiros albos admirati, nauésq; nostras mirari non desinebãt, malúmq;, & antẽnam, res illis incognitas conspectabant prope stupidi. Quare percupidus ego noscere gentẽ, & ad mutua colloquia descẽdere, monui mancipia nostra, ut compellarent hos Nigritas. Verũ lusere operam loquendo, quoniã nusquam nostrã linguam intellexere, minúsque nosipsi eos intellexeramus: quod summopere displicuit. Illinc igitur soluimus, ubi sciuimus nos terere incassum tempus: decreuimus conducibilius fore, si gradũ referentes ultra non progrederemur: quandoquidẽ quanto magis ulteriores plagas adiuissemus, tanto minus eorum idiomatis capaces eramus, nulláq; commercia sperabamus, ubi sermonis mutui copia non dabatur, reluctante natura. Hæsit itaq; cordi nobis regredi, & lares patrios repetere: non prius tamẽ illinc abiuimus, quàm merces nonnullas cõmu-

tauerimus biduo in ostio fluminis commorati. Vidimus etiam ibi Septentrionē prope terram contingere, adeo deprimebatur. Deprehendimus etiam ibi naturæ quædam pugnātia, quæ nusquam comperimus, ubi Christiani degunt, aquā uidelicet crescentem, decrescentémque decremento, auctúque imparibus. Nam Venetiis, & alibi gentium, mare flat horis sex, & in totidem reflat, id est, crescit & decrescit paribus spatiis. Illic uero increscit mare horis quatuor, & idem decrescit horis octo, ídque fit impetu tanto, ut non sit satis existimare an res credulitatem omnem superet, adeóque mare sæuiebat, ut tribus ancoris iactis, ex prora irreuocabili ferè pondere, ne sic naues sisti satis poterant: & usu aliquādo euenit, ut atrox tempestas eò discriminis nos adduxerit, ut ui coacti fuerimus uela facere non sine discrimine uitæ, quoniam maior feruor & æstus procellosi maris erat quàm uis uentorum.

Quomodo illinc soluimus ob id quod idioma nesciebamus.

Cap. XLVII.

ABIVIMVS itaque ab ostio huius uasti fluminis, ut rediremus Hispaniam, iter facientes per has insulas, quæ à continēte per miliaria fere triginta absunt, hæ enim sunt numero quatuor: duæ maiores incoluntur à Nigritis, soli sunt non inæqualis, nec eminentis: uerum depressi admodum: ínque eis arbores magnæ proceritatis: nulla etiam ibi sermonis commercia fuere, quia alter alterum haud intelligebat. Inde igitur soluentes, uersus patriam contendebamus, quò deo miserante breui peruenimus laboribus innumeris superatis.

LIBER SECVNDVS NAVIGATIONIS ex Vlisbona usque Calechut, Traductus ex idiomate Lusitano, in Italicum sermonem.

Cap. XLVIII

VICQVID ego uidi accepíque ab aliis per id tempus, quo eas partes adiui, id totum retuli in superiore tractatu: uerum post me easdem partes adiuere complusculi, & comprimis Portugallenses, qui orbis explorandi caūsa ab eorum rege ex composito missi fuere: nam fato iam functus, suo principi infanti Don Hurico rex Lusitaniæ celoces duas expediuit, duce Petro Sinzia alumno præfati principis: huic princeps iussit ut totum latus Nigritarum excurreret, & nouas regiones adiret. Hunc igitur Petrum classis præfectum concomitatus est adolescens quidam, cum quo mecum maxima intercedit amicitia, quíque dum peragraui easdem partes, amanuensis meus fuit. Cum itaque redirent præfatæ celoces, ego Aloysius Cadamustus concesseram eò loci, qui dicitur Lachus, non longe à Sacro promontorio Lusitaniæ, aliter dicitur Caput sancti Vincentii. Dum igitur illic agerem, ecce dictus Petrus præfectus classis & amicus ille meus diuerterunt in ædes meas, qui abs me amice excepti, omnem suam nauigationem sedulo exposuere, locáque, & quibus nomina indidissent haud reticuerūt, explicantes singula ex ordine, prout in sequentibus mox colliquescet, & in primis sunt orsi à sinu Magno, quem nos adiueramus.

Primo

Primo loco itaque dictus amicus referebat se lustrauisse duas memoratas magnas insulas, quas cultas esse asseuerabat, & in primis ad alteram illarum propius accedentes, cum incolis Nigritis colloquuti sunt, licet alterum alter haud intellexerit: uisere tamen eorum domos, quæ sunt mapalia, id est ex paleis humiles casæ, pastorales domos appellamus, inibique colossos & statuas ligneas idolorum comperere, quibus satis ac super cognouere eos idolorū seruituti esse addictos. Vbi igitur nihil consequi ab eis potuere linguæ difficultate, illinc abiuere iter suum persequuti à latere semper, donec deuenere ad ostiū cuiusdam magni fluminis, quod, ut aiebant, patebat longitudine trium uel quatuor miliariū, aiuntque dictum flumen abesse à sinu Magno, cuius meminimus, miliaria ferè quinquaginta, per latus semper: affirmabátque dictum sinum uocari de nomine cuiusdam reguli dicti Besegne, cuius regio adiacet dicto fluminis ostio. Denique abiuimus à fluminis prædicti ostio, à latere semper maria sulcantes, quoad peruenimus ad quoddam Caput, quod Verge appellant, cuius plaga asperatur montibus, non tamen multum attollitur, distátque eorum sententia, flumen prædictum à Capite huiusmodi miliaria fere centum & quadraginta. Súntque in his montibus arbores prope innumeræ, sua uiriditate uoluptatem contuētibus etiam eminus afferentes: proceræ igitur sunt, & conspicuæ admodum.

De Capite Sagres, & aliis tribus, ac de nominibus ingentiū fluminū. Ca. XLIX

SVPERAVERE igitur dictum Caput Verge, à latere semper nauigantes itinere miliarium LXXX. Et ecce aliud Caput apparuit eminentius eis omnibus, quæ unquam uiderant ipsi, nam tollitur in sublime supra omnem æstimationem, & acuminatur instar adamantis, scatétque multiiugis arboribus, huic nomen indidere Sagres, in memoriam eius arcis, quam in fronte promontorii Sacri princeps infans beatæ memoriæ condi iussit, quam appellauit Sagren. Hanc Lusitani Caput Sagres de Signea appellant, addebántque nauclери memoratos populos idolorum latriæ plurimum uacare, argumento imaginū lignearum, quas colunt impense, nec prius discumbunt cibum sumpturi, quàm dapes obtulerint suis idolis. Sunt nigri, & ferro candente notas & stigmata inurunt corpori, præsertim in fronte: hi tamen citius in subcinericium colorē inclinant quàm in nigrū: pro subligariis, quibus pudēda contegunt, libris utuntur arborū, cætera sunt nudi, arma habēt nulla, quia ferro carent. Viuunt oriza, melle ac leguminibus, fabis uidelicet & fasiolis nostris non absimilibus, licet elegantioribus, carnibus uescuntur uaccarum, caprarúmque: non tamen ad satietatem, quoniam nec huiusmodi abundant. Et ultra dictum Caput aiunt esse duas insulas perquam mediocres ob angustiam illarum incultas: altera illinc miliaria sex, altera octo distat, scatent tamen arboribus: habent etiam illius fluminis accolæ almadias quasdam instar nostrarum maximas, his maria sulcant, hæ enim sunt triginta uel quadraginta hominum capaces: stantes remigāt, ut præfecimus: aures habent circunquaque terebratas foramine multiplici. In his foraminibus appendunt anulos aureos, ut olim margaritas AEgyptii: ferūt etiam appensos anulos naribus, quos haud quaquam detrahunt, nisi cibum sumpturi. Itidem agunt & fœminæ: id plus habēt mulieres principum & optimatum, quòd perforata circunferunt labra. Vnque eis condalia, anulorum genus, ut alii Mauri gerunt, adimúntque pro arbitrio, & id est principatus uel magnæ

claritudinis specimẽ præclarum. Vltra dictum Caput Sagres ad miliaria ferè XL, inuenitur alius sinus dictus nomine sanctus Vincentius, cuius ostium patet ferè miliaria quinquaginta, secus latus prædictum. Est alter sinus dictus Viridis, magnitudine excedit signum sancti Vincentii. His fluminibus & finibus indidere nomina Lusitani nautæ, quos rex Portugalliæ eò miserat explorãdi orbis gratia. Regio est tota implicata montibus, unde & amnes, & parua flumina complusscula deriuantur, reddúntque irriguam terram, nec peragratu est difficilis. Vltra dictum sinum Viridem ad miliaria circiter CC & quatuor aliud Caput apparet quod Lætum appellarunt, ob apricitatem regionis, quæ à dicto Capite auspicatur. Post hoc caput mons est eminentissimus, totus arboribus consitus iugiter uirentibus. Superato dicto monte introrsus mare ad octo miliaria uisuntur insulæ quædam paruæ, quarum maior ambitu patet miliaria quasi duodecim, hanc Syluestrem appellarunt, montem Leonem dixere: huic succedit ima, sed patens regio tota harenis strata, ut plerunque in littore maris est propter fluxum & refluxum iactabundi sali. Cum uero præterieris montana Leonis, mox fluuius labitur ingens, cuius ostium circuitu patet miliaribus fere tribus: hunc fluuiũ Rubrum appellarunt, ducti hoc argumento, quòd terra erat rubra, & in eundem colorem aquæ, quæ solent esse cerulei coloris, inclinabant: huic flumini adiacet promontorium, quod de nomine fluminis nuncuparunt, eisdem moti causis. Contra autem dictum promontorium uisuntur duæ insulæ pari nomine nuncupatæ, & inde Septentrio uisitur, non plus distans à mari quàm hominis mensura, adeo ut uideatur contingere aquas. Distat autẽ ostium prædicti Rubri fluminis ab hac insula miliaria quasi decem. Superato monte Rubro tellus se sinuat admodum aquis impellentibus, & fluuius ingens, quem appellarunt sinũ sanctæ Mariæ niuis, quoniam ea die quæ est Virgini beatæ celebris, quia in exortu Canis, cum candens sidus dominatur plurimũ, conspectæ fuere niues, fluuius huiusmodi repertus est. Ab altera parte fluminis est frons quædam è regione, cuius paulum introrsus mare est quædam insula, ubi mare harenam emittit, & efficit breuia innumera, éstque procellosum admodum, ob montes adiacentes, & exonerantes in id fluuios, propterea insulam dixerunt Scamnorum, quoniã sic egestæ harenæ referunt scamna, & abacos, ut dictum est abunde superius. Vltra dictam insulam eminet Caput magnum, cui nomen diuæ Annæ indidere, quoniam ea die est repertum. Abest autem promontorium huiusmodi à dicta insula miliaribus XXIIII.

De flumine Palmarum, & aliis compluribus.

Cap. L.

VLTRA itaque dictum flumen sanctæ Annæ ad miliaria ferè LXX per latus inuenitur aliud flumen, cui ob copiam palmarum nomen à palmis inditũ est: ostium autem huius fluminis licet uaste pateat, est tamen repletum harenis, & breuiis, quæ quasi inaccessum ipsum faciunt, quoniam non superatur absque magno discrimine. Item abest Caput sanctæ Annæ ab hoc flumine miliaribus prope LXX, totúmque littus est aridum, & nullius ferax, licet pateat plurimum. Ibi etiam inuenere aliud flumen, quod appellarunt Sinum fluminum, argumẽto, quòd quando repertũ est id flumen, conspexere innumeros amnes, & aquarum

rūm decursus incolarum arte factos. Supra dictum flumen ad miliaria XXIIII, per littus semper, caput quoddam inuenitur, & in mare multum eminens, inq; eo mons peraltus: hoc promontorium appellarunt Caput montis. Vltra quod progrediendo ad sex miliaria, inuenitur aliud paruum Caput, neque eminens, & in eo paruus admodum mons, quem Cortesium nominarunt. Ibi igitur collucentes ignes quamplurimos uidere, præsertim super arbores, & in littore uasto: nam hos accenderant incolæ regionis, ut eminus nos ueluti è specula conspectarent: erant enim illis nostra nauigia hactenus incognita. Superato dicto Capite, secus littus nemus condensissimum conspicitur, cuius arbores maris aquas obumbrant, adeo ipsi mari adiacent. Post hoc nemus apparuere quædam almadiæ, & in qualibet illarū uiri tres nudi, qui pro armis clauas quasdam gerebant: nam hæ clauæ referebant suo modo tela: habebant etiam cultellos paruos in manu, & clypeos duos, arcus uero tres. Hi igitur celoci appropinquauere, auribus & naribus perforatis, alii habebant dentium humanorū torquem collo dependentem: hos compellare & alloqui uariis interpretantibus mancipiis cœpimus: uerū licet Turcimani nostri forent Nigritæ, & uarias nossent linguas, nusquā tamen consequi potuere, ut mutuo se intelligerent: & quanuis alter alterū intelligere nequiuerit, tres tamen ex illis ingressi sunt nostras celoces, quorū unum cepimus ducendum ad principem, quoniam rex iusserat, ut quoties euenisset, ut ultra progredi nauigando complacitum nobis non foret, ex ultima regione quam adiuissemus, uirū quempiam ui uel amore abduceremus. Vt itaq; dicto principis pareremus, hunc ui abduximus Vlisbonam, quem alloquutus est mancipiorum Nigritarum genus multiplex. Sunt enim Vlisbonæ propè ex omni genere mortales complusculi: propterea sperabat princeps se abductum uirum per diuersa mancipia posse de rebus nouis percunctari. Cum igitur tentassent omne genus linguarum, ut captum Nigritam intelligerent, uicissimque intelligerentur, nullus unquam est id consequutus, præter fœminam Nigritam, quæ addicta erat seruituti cuiusdam patricii Vlisbonensis. Hæc itaq; uirum huiusmodi intellexit, & mutuo fruebantur colloquio: nec est consequuta decus huiusmodi idiomate proprio, uidelicet patrio, uerum lingua quadam media, quam uterque probe callebat. Igitur interprete fœmina huiusmodi nihil noui habuimus, præter id, quod in ea regione unde abduxeramus uirum hunc, unicornes uiui reperiebantur, & aliæ res quamplurimæ. Quare cum dictus princeps hominem domi tantisper habuisset, donec uir edoctus est res regni sui præclaras, denique decreuit eum missum facere, prius datis homini nonnullis muneribus, quæ ipse petierat. Expedita itaque celoce iussu principis, hic Nigrita patriæ restitutus est honorificentissime. Vltra igitur hunc locum unde abduxeramus uirum huiusmodi, nemo est adhuc progressus usque ad eum diem quo ego solui ab Hispania, qui fuit M.CCCCXCIII mensis Februarii primus. Cæterum nemori prædicto nomen est inditum sancte Mariæ finis. Nec id prætermiserim, quòd die septima dum redirem secus littus nauigans, uidi Caput Album, quo postera die superato circiter meridiem in mari apparuit belua immanissima, habens effigiem piscis, quæ in nos gradu citatissimo contendebat: hæc à nobis in prora existentibus conspecta est ilico, quam ut uidimus, cœpimus trepidare, quippe

qui uaſtiorem nuſquam uideramus. Ibat igitur belua huiuſmodi tanto impetu ac fragore, celſóue capite, ut nos perterrefaceret plurimum: quare in re ſubita præſentaneum cepimus conſilium: decreuimus propterea nobis fuga conſulere. Datis itaque uento uelis quàm celerius potuimus, altum petentes, euaſimus diſcrimen deo fauente. Præuentus eſt ergo piſcis huiuſmodi ſpatio unius miliarii: nec propius acceſſit: tunc eſt à nobis conſpectus ad regulam, nam diligentius formam beluæ conſiderauimus. Cum enim caput ſupra aquam efferebat, uidebatur alas quaſdam habere inſtar alarum molendini, quod uento circumagitur, ubi non adeſt aquarum copia. Ob id, noſtra ſententia, uiſa eſt belua non minor liburnicis, id eſt, galleis noſtris. Quam ob rem Hiſpani omnes qui aſſueuere magnis nauigationibus, fatebantur ingenue, nunquam uidiſſe atrociorē uaſtiorēmue beluam, quam tantopere formidauiſſent: licet innumeras uidiſſent balenas. Confeſſione igitur eorum hæc belua balenam ſuperat magnitudine.

De digreſſu & regreſſu Luſitanarum nauium.

Cap. LI.

NAVES igitur quas miſit ſereniſſimus rex Portugalliæ, hæ fuere, primo tres, quarum duæ doliorum XC capaces erãt, baloneros appellant, aliæ uero doliorum L. poſtremo nauem onerariam mediocrem, que annonam omne genus uehebat. Hæ igitur omnes ferebant homines ſupra centum & octuaginta. Soluere enim ab Vliſbona nona Iulii M.CCCCXCVII duce Vaſco de Ghimam. Decima uero Iulii M. CCCCXCIX nauis quæ tulerat dolia L, Vliſbonã rediit: præfectus uero claſſis ad quandã inſulam Capitis uiridis applicuit, ut germanũ ſuum, qui graui ægritudine adflictabatur, in terram exponeret. Altera naui retenta doliorum XC capace, aliam uero combuſſit uirorum penuria, & alterã quæ uehebat annonam, rogo demandauit, quoniam etiam digreſſuri domi decreuerãt, ut ea non rediret.

De Melindæ regno, & de urbe Calechut, ac aliis compluribus locis.

Cap. LII.

CVM ITAQVE rediremus domum, erant nobiſcum homines circiter quinquaginta quinque, qui multiplici genere morborum adflictabantur: aliis & ora, & fauces morbus corripuerat, aliorum crura ac genua, tabe, ſanie, uel adrapido dolore labefactauerat iugis ægritudo. Nouas igitur regiones plus ſolito adiueramus ad leucas ferè octingẽtas. Vltra uero compertam regionem, ubi Caput bonæ ſpei uſque ad cognitam plagam tempore regis Don Ioan. ſuperarúntq; dictũ Caput ſpei leucis ferè ſexcentum, à latere ſemper populi ſunt Nigritæ: & peractis dictis ſexcentum leucis, mox apparuit flumen ingens, cuius in oſtio eſt frequens uicus Nigritarum, qui quaſi eis Mauris ſubiiciuntur, qui introrſus degunt, Nigritis bella inferunt aſſidue. Dictum flumen auro ſcatet ingẽtiſſimo, ut referebant accolæ fluuii: rogabant nos propterea, ut illic nouam lunã opperiremur, & pro mora pollicebantur auri plurimum. At præfectus claſſis ſiſtere gradum noluit, ſed progredi celerrime cupiebat. Progreſſi itaque ad leucas trecentas quinquaginta, nacti ſumus urbem circundatam muro, cultámque à populis, Indis haudquaquam abſimilibus, domus ibi ex lateribus & calce pulcherrimæ, ritu maurico. Appulimus tandem his oris, & à rege Mauro perbenigne

excepti

excepti ſumus, à quo conſequuti fuimus itineris ducem, pilotum appellant. Traiecturi eramus ſinum quendam, cuius naturam ignorabamus: urbs Melindæ appellatur, in ingreſſu oſtii ſinus ſita eſt, quem ſinum altrinſecus Mauri innumeri uicatim accolunt. Is igitur pilotus linguam Italicam probe nouerat. Superauimus igitur ſinum traiectu leucarum ſeptingentarum : & tandem deuenimus ad urbem Chriſtianorum pergrandem, quæ magnitudine ſuperat Vliſbonam, Calechut appellant, cuius ſinus frequens eſt urbibus, & oppidis Maurorum : & in capite ſinus ſunt quædam anguſtiæ maris, ut dicimus ſtrictum Romaniæ. Superatis his anguſtiis, aliud mare occurrit, id eſt, ſinus, mare Erythræum appellant, ſiue Arabicum : & ab hoc latere domus ſceleſtiſſimi Mahumetis abeſt itinere trium dierum, Mecha dicitur, ubi arca Mahumetis, & ibi pæclara ciuitas, à Mauris culta, & mea ſententia, is eſt ſinus Arabicus, in quem, ut meminit Plinius, Alexandri Magni & Romanorum arma penetrauere, & Romano tandem paruit imperio. Mecha.

De ſitu urbis Calechut, & de moribus regis, & de eius regia.

Cap. LIII.

ET VT reuertar deſcripturus urbem Chriſtianorum Calechut, Vliſbona maiorem eſſe noueritis. Hæc igitur colitur ab Indis Chriſtianis, qui in eum colorem inclinant, qui eſt inter nigrum & album, Bigas appellant: ibi templa cõpluria, & tintinnabula: uerum ſacerdotibus & cultu diuino carent, tãtum in ſuis delubris uiſuntur uaſa quædam cum aquis, tum etiam balſamo plena, omnésq; triennio immerſi flumine quodam baptizantur. Is fluuius præterluit urbem, ubi templa ex lateritiis coctilibus calcéque fabricata conſpiciuntur more maurico. Diuiſas uidebis urbes per uicos & angiportus, ut mos eſt in Italia, ſtratas nos appellamus, Galli ruas. Huius urbis regi incredibilis ſeruitus exhibetur à ſubditis, uiuit more regio ac ſublimi faſtu, longum ſeruorum ordinem poſt ſe trahẽs: admiſſionales, & æditυos ac cubicularios habet quamplurimos, regiámque pulcherrimam. Verum rex urbe aberat, cum præfectus claſſis noſtræ appulit portum Calechut: qui ubi de eius appulſu certior eſt factus, mox illinc ſoluit, agebat in quodam oppido, quod diſtat à Calechut quinque uel ſex leucis. Rediit igitur Calechut uiris ferè quinquaginta concomitantibus: & demum triduo tranſacto, iuſſit accerſiri præfectum claſſis noſtræ: quem, ubi terram tenuit, illico excepere hominum quinque milia, & ad regiam deduxere principis, uiris duodecim comitatum : cuius fores obſeruabant æditui decem, clauas geſtantes ex argento faberrime factas. Deinde peruenere ad cubiculum regis, ubi rex iacebat in lecto imo, qui ſic condecorabatur: Primo totum cubiculum ſtratum erat uiridi ſerico, uilloſóque, uelutum appellant: at eius parietes cooperiebantur ſerico multiplicis coloris ritu Damaſceno contexto: cubile uero inſtratum erat ſtragulo albicante, uerum aureis filis intertexto, conopeóque ditiſſimo inumbrabatur. Tum rex lecto ſic eſt orſus ab imo, Qui mortales forẽt, quò nam peterent, auide percunctatus. At noſtræ claſſis præfectus, O rex inquit, Chriſtianorũ mos eſt, ut cum principem princeps per internuntium alloquitur, prius non promat legatus ſui principis mentem, quàm aſtantes paululum ſeceſſerint: tunc rex innuit ſuis, ut parũper ſecederent: móxque præfectus claſſis regem his dictis alloquitur, Velutum.

Regem uidelicet Portugalliæ iampridem compertum habuisse, quanti facundus foret, utpote rex celsitudinis immensæ, ac Christiani nominis non contemptor, cupiebat propterea enixe in eius amicitiam, & necessitudinem recipi, si pacis & concordiæ superèrit locus quispiam: & quòd in huius rei certius argumentum, per suum legatum condigne eum saluere iubeat, ut Christiani reges seruant, ut mutuis consalutationibus apprime gaudeant. Rex itaque legationem, & regis consalutationem perquam humane excepit, iussitque uni è summatibus locupletioribus, ut præfectum nostræ classis honorifice domi exciperet, monuitque ducem, ut sereno animo conquiesceret.

De aromatibus & moribus Calechut.
Cap. LIIII.

IN HAC itaque urbe Calechut uisuntur ditissimi mercatores innumerique: hi sunt qui regem tum muneribus tum ingenio sibi conciliant, & ferè pro libito gubernant cuncta. Habent propterea Moscheam in foro, & ibi commercia exercent sua, plerunque sunt Mauri, uiri acres & exerciti mercimoniis. In urbem itaque Calechut comportant aromata ferè omne genus, uidelicet cynamũ, piper, gariophyllum, zinziberim, thus, lacham. Sunt & syluæ sandalii condensissimæ, non tamen huiusmodi aromatum genera ibi nascuntur: sed ferè undequaque importantur, ab insula præsertim, quæ abest ab urbe Calechut leucis CLX, à continente autem leuca una, in eodem latere ubi sita est urbs Calechut. eò itur terrestri itinere XX dierum spatio: incolitur à Mauris, neque Christianis: Mauri dominantur, & inde plura aromata Calechut exportantur, quoniam ibi est emporium, & eorum statio: potior illorum moneta appellatur saraffi ex auro obryzo defecatóq;: hanc cudit Soldanus Syriæ dominus, pondere nostri nummi aurei, eam granis binis excedunt saraffi: & ibi Venetorũ, & Genuensium aurei expenduntur, & moneta parua argentea, quam cudere Soldanum arbitrantur. Ibi etiam sunt panni ex serico omnium generũ, cocco alii, alii Tyrio, purpura, uel buccino infecti: ibi etiam uidebis byssinum, id est coccum Tyrio infectũ, & id genus complura sunt, & panni auro intertexti plurifariam, Attalici dicuntur: æra autem fabrefacta, & stannea uasa plurima comperies. Et ut tandem finiam, ferè ibi nihil desiderant, quod ad humanum cultum pertineat. Et hæc mea sententia ex Babylonia AEgypti comportantur, Cayrum appellant,

De nauibus quæ cauent à magnete, & de pretio aromatum.
Cap. LV.

PORTVGALLENSES in urbe Calechut commorati sunt, die decimonono Maii usque in diem uicesimumquintum Augusti: & per id tempus uiderunt innumeras naues, ut puta supra mille ac quingentas, quæ ultro citróque commeant commercii gratia, & præsertim aromatum. Inter has naues quæ magnitudine alias excedit, non est capax CC doliorum. Earum sunt magnæ quædam, nonnullæ uero paruæ: unum tantum malum habent, id est arborem, nec nauigant, nisi uentum habeant in puppi, adeóque æstibus maris interturbantur, ut nonnunquam semestri ferè continuo, ut tranquillum fiat mare expectent: submergũtur plurimæ, & miro artificio sunt fabricatæ: sunt tamen

men debiles perinde ut armorũ pariter ac tormentorũ ſint impatientes: quæ uero cõtendunt ad inſulas, ut inde cõportent aromata omne genus, fundi ſunt perquã mediocris, adeo ut paruo ad nauigandum alueo egeant. Aliæ ſunt quæ idcirco abſq; ferro ſunt, quoniam uim magnetis pauent: nam is lapis uiſitur ſupra dictas inſulas, qua iter ipſi faciunt. Dum urbi appellere uſu uenerit, illarum ſtatio eſt in terra, in luto tamen. Id enim curant ex compoſito, ut tutius degant in arido: cum increſcit mare, dant operam ut eius æſtu naues impellantur in ſiccum, & ibi tantiſper manent, donec finitis commerciis ſoluere illinc complacitũ fuerit: mare ibi creſcit & decreſcit ſingulis ſex horis, ut apud nos. Viſuntur aliquando in ſicco naues quingentæ uel D C, que res propè eſt incredibilis. Pondus cinami, id eſt cantatorum quinque pretium X aut XII ducatorum non excedit, ſi ſuam monetam conſideres, id eſt zaraffos, ferè idem pretium erit, ut præfecimus. Vbi uero legitur, minore multo pretio, ut puta ſex aureis pondus uenditur cinami, tantundem uenditur piper, ac gariophyllum: zinziber uero dimidio minus. Lacha autem ferè nihili uenditur, id efficit copia ingens, propterea uilipenditur. Itidem ſandalium, cuius nemora uiſuntur: pro his rebus nihil præter aurum & argentum, aut choralium recipiunt. Merces uero noſtras præter linum paruifaciunt. Linum igitur ibi eſt in pretio: nam noſtri nautæ camiſias complures pretio non mediocri uendebant permutatione aromatum: licet ibi tela ſit perquam ſubtilis & candida, quæ, ni fallor, Babyloni, quæ eſt urbs Nili, quam Cayram appellant, tunditur ut hic. Si ſoluendum eſt uectigal, pro centum quinq; ſoluunt: pretioſos lapides tulere paucos, & eos ferè pretii nullius: quoniam ut uerum fatear, defuit eis aurum & argentum, quibus commercia exercebant. Dicunt etiam ſubeſſe aliam cauſam, cur non tulerint lapides, quòd uidelicet maiore pretio quàm autumauiſſent uendebantur. Itidem de margaritis aiebant, nos tamen ſecus credimus: ſed nobis perſuademus eos perquam uili pretio uendi, licet à Mauris emantur, qui ſemper plus æquo rem æſtimant, próque re una quatuor petunt, procaces nimium: attulere tamen hos lapides, uidelicet berillos, topazios, zaphyros, adamantes & chryſolytos, aiunt tamen præfectum claſſis emiſſe lapides pretioſos complures, argumẽto quòd omne ſuum argentum cum lapidibus huiuſmodi permutauerit, uidelicet uaſa aurea argenteáq; cælata, quæ cauſa ſplendidioris apparatus ſecum tulerat.

De Mecha ubi eſt arca Mahumetis, & de monte Sinai, & mari rubro.
Cap. LVI.

NAVES quæ comportant aromata omnium generum, inibi plerunque eundem ſinum prægrandem traiiciunt, quem Luſitani ſuperatis illius anguſtiis cymbis quibuſdam, mare Erythræum, id eſt, rubrum traiiciunt: dehinc terreſtri itinere ad domum quæ dicitur Mecha, ubi Mahumetis arca uiſitur, quæ à littore maris rubri abeſt introrſus itinere dierum trium. Inde ad Babylonem, id eſt Chayrum Nili contendunt, tranſeunt ad radices montis Sinai, & demum per ſiccam harenam, ubi turbo quandoque adeo ſæuit pulueris, ut uento puluis agitatus uiatores obruat: ita nonnullæ naues circumeunt totum eum ſinum: aliæ fluuium illum, ubi comperere gentes multiplices propè Mauris adiacentes, cum

quibus diutina bella agunt. Reperitur etiam in Calechut uinum maluaticum, quod fert Creta, id est Candia insula: ex Chairo tamen comportatur eò loci. Aiunt etiam quod nunc anni octuaginta faciunt, quibus nonnulli Christiani al bi eò iuere commercii causa: nam hi pileos gerebant in capite albos, oblongósq; ut solent Germani: barba his erat promissa inter nares & os, ut Byzantii mos est

Mastuchi. aulicis: cætera tonsi: barbásque huiusmodi mastuchos appellant: hæ ferebant uiros loricatos ferreis loricis, ac thoracibus, nostris non absimilibus: hastísq; quibusdam utebantur, tormenta etiam habebant, uerum nostris minora: postquam consueuere singulis bienniis semel eò contendere, classem non mediocrem trahentes, utputa nauium XX aut XXV. Hanc gentem incolæ Calechut adhuc nesciunt, mercésque præter linum quod deferunt candidum subtilissimúmque, nauibus malos quatuor habentibus, ut Hispanæ, exportant aromata, eos igitur ex Germania aduenisse minime arbitramur: nam id haudquaquam nos lateret: uerum plus fidei habet, ut sint Tartari è Roscia profecti, ut referunt quidam, qui crebro arant maria: tamen breui speramus huius rei certiores fieri, inter-

Medius. prete Medio piloto, qui secum profectus est, nunc apud præfectum classis captiuum agit: nam nolens nauigat.

De cibatu regis Calechut, & eius populis.

Cap. LVII.

AD DICTAM urbem Calechut Christianorum magnam uim tritici comportant Mauri suis nauigiis: una die uiuit homo pane ualoris trium quatrinorum, qui tertiam solidi partem complent: panem conficiunt absque fermento, non habent clibanos, uerum sub cineribus, ut nos aliquando placentas torrent, eúmque faciunt in diem: oriza abundãt, & bobus, uerum nostris multo minoribus, abundant etiam lacte & butyro, Assyriis malis, eísque dulcioribus, pomísque omne genus cetrinis, aliísque fructibus mitioribus compluribus: Cariotas habent recentes, & passas, & propè fructus omnium generum. Rex eius urbis ab omni morticino abstinet: nam is mos inoleuit apud eos, ut ipse rex, ac reliqui aulici & probi ferè omnes nihil edant, quod mortem patiatur: nullo ergo animali uescuntur, hoc argumento, quòd dominus noster Christus deus omnipotens tulit sententiam in Christiana historia, ut qui mortem intulerit, & ipse pereat, alludentes ad illa uerba: Qui ferit gladio, gladio peribit, uiri potius stolidi quàm simplices: at populus in promiscuum, & carnibus ac piscibus uescuntur, soluti his curis: non tamen necant bona animalia, ut sunt boues, eósque benedictos dictitant: & cum prætereunt, contingunt manibus, eósque deosculantur, ut nostri simpliciores deosculantur sanctorum imagines, cum manum ad os referunt deosculando non alia magis de causa, quàm quia ea tetigit imaginem. Verus itaque rex illorum lacte uiuit ac butyro, oriza quoque & aliis compluribus: eundem ritum in cibatu aulici & summates obseruant. Hic itaque rex arroganti ac superbo fastu recumbit, palmarum succo pro uino utitur, è uase argenteo bibit, ita tamen ut uas labra non contingat. Suspenso itaque uase, instar crateris uinum demittit guttatim, & ori infundit. Pisces ibi nostris haud sunt absimiles, regio frequens est piscatoribus: maiores equos nostris habent, uerum Mauri eos non magni faciunt.

De cogni-

De cognitione Christi quam habent, & de notitia pontificis Romani.
Cap. LVIII.

CHRISTIANI qui urbem Calechut incolunt, equitant elephantes, quoniam ea regio animalibus huiusmodi abundat: quæ ubi mansuescunt facilime. rex cum aliquo contendit: trahit secum innumeram peditum multitudinē: nonnulli uero elephantis uecti, regem concomitantur. Rex uero humeris hominum nobilium fertur: uiri pubetenus tantum uestiuntur, cætera usque ad inguina nudi. Veste utuntur cotonina, quoniam eo panno abundant plurimum: utuntur & pannis sericeis, & in primis illustriores: at alii aliis utuntur uestibus, prout patitur illorum census & opulentia. At nobilium uirorū mulieres, etiam supra cincturam carnes uelant telis subtilioribus. Egregiæ uero fœminæ usque ad pubem tantum corpora tegunt. Mauri autem more suo uestiti incedunt, cooperti ad talos usque. Abest hæc ciuitas ab Vlisbona leucis milibus & octingentis: quæ ratione subducta, ut leucæ cuilibet dentur miliaria quatuor, is numerus leucarum efficiet miliaria quindecim mille & ducenta: tantundem metiri oportet in regressu: quare si pensitatius quis consideret, quanto temporis interuallo id itineris perfici possit, comperiet profecto tantam locorum distantiam metiri non posse citius quàm decimosexto mense. Mauri uero nautæ ad ulteriores regiones duce Septentrione nauigant cum instrumentis quibusdam ligneis, quadrante uidelicet & astrolabio. A dextris semper cum sinum persicum traiiciunt, referunt pilotæ illorum, id est duces itineris, quod ad meridiem supersunt insulæ XI mille illis inaccessæ, quas non adeunt, quoniam nimium tendunt ad meridiem, adeo ut non sit tutus accessus. Forte fortuna hæ sunt, quas nuperrime rex Hispaniarum inuenit. In Calechut habent mediocrem notitiam presbyteri Ioannis, uerum non exercent inuicem commercia, neque consuetudines: quoniam multum abest ipse à Calechut, introrsus plurimum. Christum credunt natum ex Virgine maria, neque peccasse unquam, & ab Iudæis cruci affixum, mortuúmque, ac Hierosolymis sepultum. Papam uero sciunt Romæ degere: alioquin sanctæ Romanæ ecclesiæ notitiam haud habent aliam: norunt literas, & sua lingua scribunt. Pilotæ.

De aromatibus, ubi nascantur.
Cap. LIX.

IBI IGITVR sunt innumeri elephantorum dentes, ac cotoni, saccariq; plurimum, & mea sententia quicquid est quo uita carere non possit, eo hæc regio exornatur ditatúrque mirum in modum, creditúrque uinum fore in pretio, quandoquidem eo libenter utuntur Indi Christiani: expetunt etiam oleum admodum. Ibi etiam eximie iustitia colitur quàm alibi gentium: nam siquis furatur aut occidit, ritu Turcarum palo affigitur atrocissime. Qui uero uectigalibus imponere uult, si deprehensus fuerit, totum perdit, mercésque ludit omnes. Inibi rursus inueniuntur unguenta ferè omne genus, ut sunt castoreum, ambra, storax, & id genus alia. Insula uero quæ mittit aromata, Zellum appellatur: ea est ultra Calechut urbem ad leucas fere C & LX, ubi oriuntur aromata: at arbores cinami & piperi fert alia insula introrsus continentem. Aiunt etiam circum urbem Calechut nasci piper & cinamum, uerum non ad perfectionem. Gario- Zellum.

phylla deferuntur à remotiore plaga:reubarbari ibi plurimũ, & aromata minu tiora complura. Zinziber in mediterraneis oritur electiſſimum. Sinus quem præfeci, colitur eximie altrinſecus à Mauris. Poſt hæc intellexi melius à nonnul lis, ipſum tantũ à latere uno habitari à Mauris, ab altero uero uerſus meridiẽ ab Indis Chriſtianis, eiſdẽmque albis ut nos, in littore maris æque ac in mediterra neis. Is eſt tritici ferax plurimi. fructuum & carnium, & propè omnis annonæ. Inde plura ad urbem Calechut deferuntur: nam regio ubi uiſitur Calechut, obducta eſt harenis, habet humum ieiunam: & præſertim tritici & id genus eſt im patiens. Ibi etiam duo uenti ſolum flant in æſtate, uidelicet Subſolanus, & hyeme Fauonius, ſiue Zephyrus: rerum omnium ſunt elegantiſſimi pictores: urbs muro ambitur nullo, uerum domos continenter & in ordine poſitas, uicóſque maurico more habet. Eadem inſula quæ fert cynamum, mittit & gemmas abſolutiſſimas.

Portus aromatum Soldani. Cap. LX.

QVOAD res Indas inuentas ab iſtis quibuſdam meis literis reddidi uos certiores ſigillatim: poſt uero ſuperuenit pilotes ille, quem ui ceperant. Is uiſus nobis eſt ex Dalmatia oriundus, tamen reuera erat Iudæus, ortus Alexandriæ, aut non longe ab ea terreſtri itinere: iuuenis admodum Indiam adiuit, nunc in urbe Calechut uxorem habet & natos. Is dominus erat quatuor nauium: ibat propterea interdum cum claſſe, & de eius regione mira referebat: de diuitiis præ ſertim ac aromatibus, & cinamomo perquam eleganti, quæ omnia ueniunt ex Inſula quæ ultra Calechut ad leucas centum & quinquaginta uiſitur, parúmque abeſt à continente: oram Mauri tenent: piper uero & gariophyllum mittit ulterior regio, & in primis Iudæa, & ibi rex Iudæorum, uidelicet illarum decem tri buum, quæ ex AEgypto traiecerunt in Arabiam, ſuperato mari Erythræo. Affirmant etiam innumeros eſſe idolorum cultores, gentiles uocant & Chriſtia nos propè nullos. Verum falluntur plurimi, qui arbitrantur ob id Chriſtianos eſſe complures, quòd uidelicet eccleſiæ uiſuntur cum tintinnabulis plurimæ, quæ templa tamen ſunt idolorum, quod profecto magis quadrat rationi: nam abſonum eſſet dicere, quòd ibi Chriſti nomen colatur abſque diuino cultu, & præſertim à Chriſtianis. Igitur ibi nec ſacerdotes cernuntur, nec fiunt ſacrificia quæpiam: aſſeuerant itaque nullos eſſe inibi Chriſtianos, quàm eos qui preſbytero Ioanni parent, qui diſtant mirum in modum ab urbe Calechut, cum citra mare Erythræum exiſtat, non longe à rege Melindarum, in Africa introrſus multum uerſus Nigritas, prope Guineam. Is preſbyter alibi Soldano confinis eſt, haud longe à Nilo, ubi Babylon urbs uaſtiſſima, nunc Cayrum dicitur. Hic itaq; preſbyter Ioannes habet ſacerdotes qui diuina exequuntur, ut noſtri Euan gelia colunt & obſeruant, necnon alia eccleſiæ mandata ut reliqui Chriſtiani haud contemnunt, parúmque in cultu diuino à nobis differunt. Soldanus autem in mari Erythræo portum habet, & ex Alexandria AEgypti ad portum maris Rubri contendunt itinere terreſtri dierum octuaginta: tantum abeſt ab Alexandria. Ibi uideas aromata omne genus: eò enim comportantur ex urbe Calechut. Non longe etiam à dicta urbe uiſitur quædam inſula diſtans à continente leuca una, ubi innumeri piſcatores uiſuntur, qui margaritas multiplices piſcantur.

piſcantur. Ibi nullæ ſunt aquæ ad potandum ſuaues: uerum hi nautæ proficiſcuntur ad quoddam flumen ſine utribus ac doliis, ſed ſolis nauibus hauriunt aquam. Armenta, cum naues rediere, ilico currũt ad mare, ut aqua dulci ſatientur, quam abunde naues, ut præfeci, comportant. Hæc inſula eſt citra Calechut itinere leucarum ſexaginta, & colitur à Gentilibus, id eſt idololatris. Vaccas & boues eximie colunt, utpote benedicta animalia. adeo ut ſiquis læſerit quodpiã illorum, is protinus morte pœnas luat, non aliter quàm pro furto. In cibatu igitur animalia huiuſmodi non habent. De inſula uero Taprobane, de qua ſatis ac ſuper ſcripſi, alia non habemus, niſi quòd credimus ipſam innatare uaſtiſſimo pelago, & abeſſe plurimum à continente.

De inſtrumentis nauigandi, & quanti merces inibi uendantur.
Cap. LXI.

IN VRBE Calechut eſt templum, quod ingredi nefas eſt. Impune id ingredi non licet cuiquam die Mercurii ante meridiem: nam ſiquis ante id horæ ingreſſus fuerit, mox moritur ob dæmonum conſpectum, qui per id tempus inibi ferè innumeri conſpiciuntur. Addebat etiam Iudæus qui captus fuerat, diem eſſe quendam in anno, quo in dicto templo ſuapte natura lampades quæpiam accenduntur, & rem monſtrificam ac portentoſam efficiunt. Inibi nauigant abſque pyxide, ſed ſolo quadrante ligneo: quæ res uiſa eſt difficilis admodum, & in primis cum cœlum inumbratur nubibus, adeo ut ſtellæ uideri non poſſint. Ancoras habent perquam mediocres, quas quando iaciant adhuc ignoramus. Temones nauiũ alligant funibus, & longitudine excedunt nauium tranſtra palmis ternis: omnia nauigia eius regionis fabricantur incolæ urbis Calechut, quia alibi arboribus & omne genus lignis carent. Potiores merces eius regionis ſunt corallia, & æra fabrefacta in uaſa, ut in cacabos & ſartagines, uel ahena, & id genus plura, necnon in laminas. Conſpicilia magni penduntur plurimum, adeo ut alicubi gentium par unum conſpiciliorum pretio uendatur eximio. Sunt etiam ibi in pretio telæ rudiores, uinum & oleum: panni ex auro ferè nulli, & alii panni ferè omnium generum.

De elephantis, & titulo regis Portugalliæ.
Cap. LXII.

HIC NOSTER rex Portugalliæ in his rebus animi eſt quidẽ non mediocris, uerũ eximii: argumento eſt claſſis quam parat in expeditionem Indicã: nam in præſens naues quatuor expediũtur, ac celoces duæ omni annonæ genere perquã munitæ, ut menſe Ianuarii præſto adſint ingentiſſimis refertæ mercimoniis, inq; eis armamenta omne genus, ut ſi forte fortuna rex Calechut renuat oblatam conditionem, & noſtræ gentis contubernia ſpernat, diſcat ui dare aliquando, quod amicè potuiſſet. Hæret igitur animo illi, ut cum opus fuerit, ſua claſſe naues futiles ac nullius pẽſi regis Calechut profliget. Quòd ſi pro arbitratu ſuccedet, quoniam uix referre poſſum, quàm parui ſint momenti, & uirium nullarum orientaliũ meridionaliũmq; nauigia, ubi noſtris collata fuerint: inter cætera ſulcare maria nequeũt, niſi uentum habeant in puppi: uerum ibi nauiũ propè infinitus numerus uſitur: & ultro citróq; commeãt ferentes aromata ferè omniũ generum. Potiſſima animalia eius regionis ſunt elephanti: his bella conficiunt:

turres quasdam imponunt eis, capaces trium uel quatuor uirorum, qui de turribus huiusmodi præliantur: moderatorem habent, qui turrita animalia regit; ut commeminit Plinius. Eis reges se suáque tutantur: alii in exercitū ad bella ducunt elephantorum M D C. alii M D C C C. alii minus, prout sumptus exigunt illorum. Quando naues appellunt onustæ, id fit ui elephantorum: currunt effusissime: & licet uix sit dicto fides, fabuláque censeatur, rem tamen ueram denarramus. Aiunt etiam quanuis ibi sit copia elephantorum, eos tamen uendi pretio ingenti, si alias res spectaueris. Præfectus classis nostræ, nec alii lapides pretiosos tulere: quare nobis persuademus haud difficulter, lapides huiusmodi inibi haud quaquam reperiri, sed è lōgiore regione conuehi, fitque propterea ut eius regionis principes magni pendant lapides pretiosos, storax, castoreum, & alia id genus plurima. Quicquid autem deinceps de rebus huiusmodi comperti habebimus, mox uobis colliquescet. Hic rex noster harum regionum iam titulum gerit, uidelicet, Rex Portugalliæ & Algarbiorum citra & ultra mare in Africa, & Guineæ dominus: & per nautas suos cum Arabibus, Persis & Indis commercia exercet.

Quomodo rex Emanuel dedit præfecto classis regium trophæum. Cap. LXIII.

ANNO M D, rex Portugalliæ serenissimus classem nauium duodecim in Indiam expediuit, cui præfecit Petrum quendam Aliares, ac Abrilum Fidalcū: & hanc classem omni genere annonæ & armamentorum communiuit diligētissime, tantúmque amnonæ naues comportarunt, ut uictui mensium decem & octo abunde sufficeret, data eis lege, ut ex duodecim nauibus decem ad urbem Calechut contenderent, duæ uero in Arabiam. Igitur hæ duæ diuertunt commercii gratia in eam regionem, ubi locus est dictus Zaphal, secus iter quo itur Calechut. Itaque naues decem prædictæ eas merces domo secum attulere, quas crederent Indis & Persis haud fore ingratas. Ergo octaua mensis Martii anni prædicti, nauibus iam præparatis itineri, rex Portugalliæ concessit ad locū quendam ad secundum urbis lapidem, cui nomen est Sanctæ Mariæ de Balera, non alia de causa, nisi ut daret præfecto classis nostræ regium trophæum. Hæc itaque classis soluit illinc die Lunæ nono Martii, cœlo sereno, ac felicibus auspitiis. Igitur die XIIII, dicta classis superauit insulas Canarias. Item die XXII præteriuit capitis uiridis insulam. Item die XXIIII quædam nauis digressa est ab aliis, & quò concesserit, adhuc nobis est incognitum: nam nusquam apparuit.

Quomodo naues iactabantur fluctibus. Cap. LXIIII.

VIGESIMAQVARTA Aprilis, die Mercurii, in octaua Paschæ dicta classis uidit continentem quendā: ob quam rem gauisi sunt plurimū: propterea misere exploratores, qui uiderent quæ gens illas terras incoleret: qui mox comperere ibi esse arborum uim maximam, & gentem quandam littus obseruantem. Iactis itaque ancoris, rursus cymbam mittunt, quæ diligentius scrutetur regionem, ac eius incolas. Iuere igitur: & ubi redierunt, retulere gentem esse eius coloris, qui medius est inter album & nigrum, eósque uiros habere habilissima corpora, ac capillum promissum, & nudos esse, sicuti exeunt ab utero matris, omníque uerecundia carere, & eorū singulos arcus ferre cum sagittis, utpote qui

te qui littori fluminis custodiæ præerant: uerum nullus erat in dicta classe, qui eorum linguam calleret. His ergo conspectis cymba rediit ad classem: & dum nox humida cœlo præcipitat, surrexit atrox tempestas, quæ plerunque noctu sæuit: mane uero sequenti sublatis ancoris, adhuc undabundo mari ac sæuiente, percurrimus tamen littus quasi ad Aquilonem, flante Euro, ut si forte fortuna nacti fuissemus portum aliquem, ubi tutius classis conquiesceret. Tandem peruenimus ad portum quendam, ubi iecimus ancoras: etiam nacti sumus Ananinos, qui paruis cymbis portabantur: hos adiuere è nostris quidam, & duos ex eis ceperunt, & ad præfectum classis duxere ut intelligerent quænam gens esset: quoniam idioma illorum nemo adhuc intelligere potuerat: nam nec nutu, nec signis quæ exponebantur intelligebant. Igitur præfectus classis prædictos Ananinos penes se nocte una habuit: & ubi uidit nullum esse cum eis humanæ uocis commercium, eos dimisit indutos tunica interiori, & ueste alia birretóque quod eis summe placuit, nam nudi incedebant: propterea omne genus uestis admirabantur, utpote rem hactenus non uisam.

De radicibus, quibus panem ibi conficiunt, & quibusdam aliis moribus. Cap. LXV.

EA DIE quæ erat octaua post festum Paschæ, id est uigesima sexta Aprilis, præfectus classis nostræ decreuit missam audire: propterea iussit præparari tentorium, sub quo diuina officia celebrarentur: & post missarum solemnia omnes dictæ classis concioni diuinæ interfuerunt: eò etiam conuenere multi ex illis populis, qui tripudiis & saltationibus insistebant, quíque cornu intonuere, dum diuina celebrarentur: & mox peractis missis unusquisque dilapsus est in suam nauim. Incolæ uero regionis illius desiliebant in mare, immergebantúrque usque ad ulnas canendo, gestiendo, multáque alia lætitiam præ se ferentia agendo. Post hæc præfectus classis cum pransus esset, signum dedit cunctis ut naues pro libito egrederentur. Itaque egressi omnes cœperunt cum incolis eius regionis ludere, magnam uoluptatem sumentes ex illorum saltationibus & tripudiis: & demum cœperunt exercere inuicem commercia: nam incolæ pro panno, papyro, & aliis minimis, arcus & sagittas dabant: & tandem in his permutationibus mercium totam diem consumpsere: & inibi inuenere flumen ad potandum suauissimum: & cum aduesperauisset, rediere ad suas naues omnes. At sequenti die præfectus classis decreuit aqua & lignis rursus naues communire. Igitur illius iussu nautæ omnes aquatum & lignatū profecti sunt, adiuuantibus illis populis: nam cateruatim confluebant, ut nobis essent auxilio. Iuere etiam è nostris complusculi, ut illorum domos & habitacula uiserent: habitant enim longe à mari ad tertium lapidem: & permutarunt suas merces cum psitacis & radice quadam, quæ dicitur igname, qua panis illorum conficitur, eóq; utuntur Arabes: nam nostri pro his rebus dederunt supradictas merces: & ibi sex dies permutando nostra cum suis triuimus. Quo ad mores illorum non ab re fuerit pauca commemorare. Sunt igitur, ut supra meminimus coloris qui est inter nigrum & album, pardum appellant: nudi semper incedunt, nullus est eis pudor, neque uerecundia: capillum promittunt, barbā uero & oculorū palpebras uellunt, & inibi depingūt uaria colore multiplici, ut albo, nigro, &

Igname.

cœlesti, necnon rubeo : & ferunt labrum oris inferius perforatum, & in foramine huiusmodi ponunt ossa instar claui: alii autem lapillos ferunt eiusdem coloris, adeo ut uideatur totum labrum gemmatũ: itidem mulieres agunt, suntque sine pudore, uerum pulcherrimæ, & capillos per humeros leniter demittunt: domos habent ligneas, quas foliis & ramis arborum cooperiunt, suffulciuntque eas innumeris columnis: & in medio earũ ad parietem collocant rete bombicinum appensum, in quo homo inuoluitur : & rursus rete aliud, quoad continenter plura in ordine disponant, interque ea rogos accendunt, efficiuntque ut in cœnaculo uaria cubicula & retia parietum uicem suppleant : nam retibus discreta sunt eorum habitacula.

De psitacis inibi repertis.
Cap. LXVI.

IGITVR eadem regio caret ferro & omnifariam metallo : propterea ligna incidunt lapidibus præacutis : abundant uero omni genere auitiorũ, præsertim psitacorum multiiugi coloris, tantæque proceritatis, ut cum gallinis magnitudine contendant. E' pennis uero auium pileos & birreta conficiunt. Terra abundat arboribus ferè omnis generis, aquisque irrigua admodum : milium fert, & ignamen herbam, unde panis illorum conficitur : necnon gosipii mittit plurimum. Ibi animalia uidimus nulla. Regio est uastissima, & an sit insula uel cõtinens, nondum satis liquet: uerũ nos inclinauimus in eam sententiam, ut sit continens, ob immensam uastitatem. Cœli est saluberrimi, & incolæ retia habẽt fere innumera : quoniam omne uitæ suæ tempus terunt piscando : nam piscantur pisces quasi omne genus. Inter cæteros pisces qui inibi eminent, unum uidimus, qui dolium non quidem mediocri crassitudine excedit: & rursus idem longitudine duo dolia superat, & formæ est obrotundæ, caput habet ut sus, uerum oculos paruos, dentibus caret, sed aures longitudine & latitudine brachii mensuram excedunt : in inferiori parte corporis duo habet foramina, cauda illi est oblonga, eadémque lata supra brachii mensuram : & loripes erat : in aliqua corporis parte uidebatur habere suis cutem : corium densum supra digiti mensuram. Interea temporis dum illic agebamus, præfectus classis decreuit de his rebus regem reddere certiorem, & in ea regione uiros duos, iam ob scelera morti addictos dimittere : nam ex his complures secum trahebat. Itaque ilico præfectus classis nauim expediuit in Lusitaniam, quæ regem harum rerum certiorem faceret : nec ob id numerum duodecim nauium minuit : quoniam hæc nauis ultra dictas duodecim naues ad tales casus ducebatur. Literæ erant eius tenoris, quòd narrabant ex ordine omnia nuperrime inuenta à Lusitanis. Hoc facto mox mittit quosdam, qui in littore crucem eminentissimam figant, ceu nostræ fidei trophæum: & in eodem loco duos, ut præfeci, morti addictos deseruit: qui ubi uidere se destitutos omni Christianorum auxilio, flebant mœstissime. At incolæ regionis illius eos solabantur, miserati eorum conditionem.

De ingenti tempestate, qua naues quatuor submersæ sunt.
Cap. LXVII.

IGITVR sequenti die, secunda erat Maii, anni eiusdem, explicuimus uela,

iter dirigentes uersus caput Bonæ spei: & id maris iter leucas ferè habet M C C, id est, miliaria quatuor mille. Die uero duodecimo eiusdem mensis nobis nauigantibus Cometa quidam apparuit Arabiam uersus, cuius radii promittebantur plurimum: sicque cometa diebus octo aut decem iugiter apparuit die noctúque: & tandem die dominica, uicesima quarta mensis Maii, dum iter nostrū prosequeremur, & classis omnis felicibus uētis potiretur, capientes uentum non pleno malo, sed medio, ob pluuiam quæ præcesserat, ecce uentus turbinis repentino flatu inuasit nautas, egítque ut naues propè omnes submergerentur: nam quatuor ex nostris nauibus inuertit submersitque, nec ultrà earum quampiam uidimus: adeo enim concite eas corripuit tempestas, ut eis auxiliari nequiuerimus: quippe qui parum & nos aberamus à morte. At naues septem quæ supererant, uentū in puppi accipientes, dei clementiæ haud diffidentes nauigabamus. Dum itaque priore tempestate perterriti mœstissimum iter prosequebamur, ecce atrocior procella cœpit mare interturbare, & effecit ut plus solito sæuiret: adeóque iactabamur fluctibus, ut uideremur cœlum conscendere, dum fluctus nos in superiora impellebāt: cum uero demittebamur, ipsum Acheronta petere arbitrabamur, tanta erat inundatio aquarū. Vela facere uentis prohibebat tempestas: igitur luctamur cum Neptuno, & in uarias partes disiungimur: eóque discriminis perueneramus, ut altera alteram conspicere non posset: nam nauis quæ classis præfectum uehebat, id est prætoria, cum duabus aliis iter aliò cepit: quò tamen pergeret non satis sciens. Alia uero nauis, quæ regis nomen obtinebat, aliò profecta est, comitantibus duabus aliis. At ea quæ sola supererat, infelicior cæteris, errabunda per se mare sulcabat. Sic itaque alto iactati per dies X X, hanc maris sæuitiam perpessi sumus.

Cometa.

Tempestatis violentia.

De Zaphala auri mina.

Cap. LXVIII.

TANDEM sextodecimo Iulii fauentibus superis, Arabiæ littora conspeximus, & illò nauigia dirigentes ancoras iecimus. Erat ibi ingens piscium copia: cepimus ex eis complures: nec tamen quisquam nostrum continentem applicuit: solum enim littori adhæsimus: uidimus tamen regionem illam populis ferè innumeris cultam. Tunc sublatis ancoris, & secus littus iter prosequentes nostrum, plurima uidimus flumina, ac animalia complura. Erat profecto frequens habitatore, cum hominibus, tum etiam multiiugiis animalibus: tandem nauigando peruenimus ad quandam auri minam: ea est in loco qui dicitur Zaphala: & ibi erant duæ insulæ, ubi naues duæ Maurorum commorabantur commercii causa: hæ enim aurum uehebant ad regnum Melindæ: quæ quidem naues ubi nostram classem conspexere, mox effusissime fuga sibi consuluere terram petentes: & aurum quod uehebant, in mare proiecerūt, ne nos eo potiremur. At præfectus noster ubi hæc uidit, in eos uela fecit, cepítque naues huiusmodi, in quibus parū adhuc supererat auri. Captos igitur compellare cœpit & percunctari, quænam gens foret undéue ueniret, & quò pergeret. At dux Maurorum, Mauri, inquit, sumus, regi Melindæ necessitudine arctissima coniuncti, ex insula quæ Zaphal dicitur uenimus, uxorem ducebam mecum, & dum classem uestram conspeximus formidantes, terram appellere

festinantius uoluimus, ea maris obruta est fluctibus: idem casus nato obtigit meo. Tum nostræ classis dux, ubi accepit eum regis Melindæ affinem esse, ægre tulit eorum iacturã, solaríque cœpit eos, honorifice admodum ipsos excipiens in memoriam tanti regis, cum quo nobiscum maxima amicitia intercedit, & in primis cum nostro rege. Iussit itaque ut illorum naues reponerentur: & siquid auri sublatum fuerat, id totum mox restitueretur. Tunc Maurorum præfectus percunctatus est nostrum ducem, an fascinatorem haberent quempiam, qui incantationibus pessundatum aurũ extrahere posset. Cui noster dux infit: Nos Christum deum colimus, qui arcte nobis has fascinationes exercere prohibet: propterea ab re huiusmodi temperamus. Rursus ab eo noster præfectus quærit, ubi sit dicta Zaphala, quam ipsi adhuc nesciebant, uerum fama eius adducti adnauigabant. Tum Maurus ait, Zaphala est insula quæ aurum fert, ea paret regi Mauro, qui insulam incolit Choloam nomine dictã, nec à uobis abest in eodem itinere quod tenetis, sed iam eam præteriuistis nonnihil. Tunc præfectus, ubi hæc intellexit, signum dedit ut uela daremus uentis, à nostro itinere haudquaquam declinantes. Tandem XX Iulii applicuimus insulam quandam ditionis regis Zaphal, nomine Monzobinghe: ea est habitatore haud frequens: uerũ ibi uisuntur diuites complusculi, qui inibi commercia exercent. Eò igitur ubi deuentum est, corpora curabamus, ducémque itineris accepimus, pilotum appellant, qui nos Achiloam duceret, ea est insula, ubi portus est perquam opportunus, non longe à continente. Igitur hinc soluimus Achiloam uersus, littori semper adhærentes, ubi innumeras conspeximus insulas eximie cultas, ac ditionis eiusdẽ regis: & tandem Achiloam peruenimus XXVI mensis eiusdem, eóque simul naues sex deuenerunt uario itinere: at septima nusquam comparuit. Hæc itaq; insula parua est admodum, & continenti propè coniuncta: regio est aprica ac pulcherrima: domos habet eminentes more hispanico, & ibi locupletissimi mercatores: quoniam scatet auro, argento, ambra, castoreo & margaritis. Incolæ induuntur cotono albo, nec non serico perquam eleganti: uiri sunt nigerrimi.

De congressu regis & præfecti. Cap. LXIX.

HABITO itaque saluo conductu, quo impune cum rege colloqui posset per internuntiũ, primo cœpit regem adire. Misso igitur Alphonso Furtado, qui uicem legati supplebat, concomitatus sex uel septem uiris, elegantissime, ut assolet, indutis, his uerbis alloquitur regem, Classem esse regis Portugalliæ, quæ eò accesserit solius commercii gratia, ferréque complura mercimonia, quæ forte regi erunt haud ingrata: cupere propterea præfectum classis regem coram uidere, uerum ex mandato regis Portugalliæ non posse impune terram appellere, nec nisi in cymba regem adire posse: hunc esse ducum classium morem uetustissimum, ne correpto principe mox ruerent omnes qui de eo pendent. Ad hæc rex respondit se descensurum perquam libenter ad mutua colloquia, séque uicissim cupere præfectum uidere tantæ classis. Igitur sequenti die conuenere rex & præfectus, uecti cymbis uariis: nam nostri tormenta expediuere, gentémq; omnem cum signiferis, buccinatoribus ac tibicinibus, & choraulis: at rex almadias exornat suo more, tibiis & cantu exultãs: cohors nobilium regẽ concomitatur suum. Igitur præcedentibus fecialibus colloquuti sunt. Tunc nostri tormẽta ferè omne genus

genus exonerarunt, tanto fragore edito, ut mare totum contremiſceret, & cœlum reboaret eximie: quæ res & regem ac ſuos adeo perterrefecit, ut ſtupidi penè hæſerint omnes, his nunquam aſſueti. Poſtquam mutuo colloquio uterq; potitus eſt, ad ſua quiſque rediit. Sequenti itaque die rurſus præfectus Alphonſum emiſit, qui cum rege nauaret operã de mercimoniis permutandis aliquando: uerum longe aliter rex uiſus eſt ſentire, quàm præfecto pollicitus fuerat: plura enim excuſabat, & in primis ipſum mercium noſtrarum non egere, & piratas propè arbitrari. Re itaque infecta Alphonſus rediit ad claſſem, inibi tamen ad tres uel quatuor dies commorati, nihil conſequuti ſumus. Interea temporis rex metuens ne genti ſuæ uim inferremus, aliquam inſulam peditibus compluſculis communiuit. Hoc uiſo præfectus noſter illinc ſoluit, & uela dedimus uentis uerſus regnum Melindæ: & inter nauigandum longe à littore multiplices conſpeximus inſulas à Mauris cultas: & ibi urbs quæ dicitur Mombaza regis Mauri, ſúntque hæc Arabiæ littora à Mauris culta. In inſula uero introrſus aiunt eſſe Chriſtianos, qui, ut dicunt, magna bella conficiunt, id tamen nobis fuit incompertum.

De muneribus regis Portugalliæ miſſis ad regem Melindæ. Cap. LXX.

IGITVR die ſecunda Auguſti menſis eiuſdem deuenimus ad regnum Melindæ, & ibi tres naues regni Gambræ ancoras iecerant: nam quælibet earum capax erat amphorarũ ducentarum: hæ enim mira arte ſunt compactæ, abſq; ferro uidelicet, ſed ferrumine neſcio quo, thure admixto: arcem non habent in prora, ſed in puppi tantum, caſtellum uulgo appellant: redibant naues huiuſmodi ab Indica prouincia. Eò ergo ut applicuimus, mox rex munere multiplici nos donari iuſſit: id munus erat, arietes compluſculi, gallinæ propè innumeræ, anſeres plurimi, & mala Aſſyria ferè omne genus, quæ quidem ſuauitate mira omnia alia præcellunt, argumento quòd ægris, protinus eis guſtatis plurimum conferunt. Vbi itaque terram appulimus, præfectus claſſis iuſſit de more ut tormenta exonerarentur: duóſque negociatores emiſit, quorum alter idioma Arabicum callebat, eíſque mandat ut regem ex ſe adeant, illíque renuntient claſſem huiuſmodi aduenisſe, ut ipſum nomine regis Portugalliæ uiſat, & donet munere non ingrato, præfectúmque ad ipſum literas habere ſui regis: quæ omnia libens audiuit, ſupra quàm referre queam: & eum qui linguam Arabicam nouerat, apud ſe ea nocte habuit. Cum uero illuxiſſet, Mauros duos uiros haud inhonoros ad claſſem miſit, qui Arabico ſermone præfectum alloquerentur his uerbis, Gratũ uidelicet habuiſſe eius aduentum, rogaréque propterea ut ſi alicuius egeat, quod regis foret, eius rebus æque uteretur ac ſuis, crederétque eſſe in regno Portugalliæ: quandoquidem erant ſua omnia cum rege Portugalliæ communia, ob amicitiam quæ iampridem inter eos interceſſit. Præfectus uero his auditis decreuit literas quas habebat mittere ad regem, necnon munera huiuſcemodi, uidelicet ephippias quaſdam exornatiſſimas, par unum frontalium equorum, ſtapedes & calcaria argentea, pectoraléque equi unius: & habito ſuper hac re conſilio, uiſum eſt cunctis ut munus regi offerret Araſchorea negociatorum primus. Hunc comitati ſunt complures ex nobilioribus claſſis, præeuntibus buccinatoribus. Rex itaque ubi hæc audiuit, illuſtriores quoſdam præmiſit, qui occurrerent ne-

gociatori. Regia principis portui adiacet: & prius quàm appropinquarent ædibus regiis, obuiarũt mulieribus quibusdã patinas igne plenas ferẽtibus: quibus in iecerant odores ferè omne genus, adeo ut fragrantia multiplici opplerent totam terram. His igitur odoribus excepti ad principis regiam deueniunt: ubi rex in sede regia sedebat, satrapis complusculis Mauris astantibus. Qui cum primum munera uidit, gauisus est plurimum: acceptis etiam literis, quæ ab altera parte subscriptæ erant charactere Arabico, ab altera uero Lusitano: quibus perlectis cœpit cum suis Mauris lætari & gestire: & tandem omnes uno impetu exclamarunt in cœnaculo, reddentes gratias deo, quòd eius permissu cum tanto rege, ut est Portugalliæ dominus, inissent fœdus & amicitiam. His igitur oblectatus muneribus, negociatorem rogauit plurimum, ut tantisper apud se ageret, donec classis illic commorabatur: quoniam mirum in modum gaudebat secum de rebus Lusitanis commentari. Et Araschorea respondit, id sibi haudquaquam licere præfecto inconsulto. Tum rex ilico sororium cum anulo suo ad præfectum classis mittit, qui ab eo impetret, ut Araschorea regi morem in petitis gerat, simúlque hortaretur eum, ut regis & regni rebus uti non differret. Huic itaque mox dux classis est obsequutus. Hoc accepto rex iussit domum pro Araschorea magnificentissime præparari, datis prius omnibus quæ uictui erant necessaria, ea uidelicet quæ regio meliora ferebat, ut sunt arietes, gallinæ, oriza, lac, butyrum, cariotæ, mel, ac fructus, & id genus complura: panem uero non misit, quoniam eo haud utuntur. Itaque triduo apud regem fuit Araschorea: & id tempus ferè omne consumptum est in colloquiis & commentationibus rerũ Portugallensium: nam res de rege Portugalliæ adeo libenter audiebat, ut uix discedere quiret ab his colloquiis. Petiit etiam perquam auide, ut ipse ac dux classis mutuo frui possent colloquio. Cui Araschorea inquit: Rex serenissime, scito duci nostro minime unquam licere terram appellere, ne classem deserat: tu uero, si tibi cordi hæsit uirum compellare, id non consequeris, nisi cymba uectus, perinde ut mare non deserat: quoniam hoc est nostri regis edictum. Itidem fecit Achiloæ rex, ubi sibi complacitum fuit conuenire ducem. Subrecusabat rex quippe qui cum esset tanti, ad minorẽ ire dedignabatur: tandem persuasus Araschoreæ uerbis consensit: tunc Araschorea certiorem præfectum classis de gestis apud regem fecit: quibus acceptis, dux classis cymbas paruas exornari iussit, prouiso prius ne classis iret in diuersa. Cymba uero qua uehebatur, taliter exornabatur, Primo strata erat cocco & purpura, & aliis aulæis inumbrata, necnon uiris strenuis, eisdémq; armatis communita. At rex & suas cymbas, almadias uocant, suo ritu exornat: iussit etiam equum sibi sterni more Lusitano, uerum non inueniebatur qui hanc operam nauaret, nescientibus eis nostrum morem: nostri ergo equum huiusmodi strauerunt. Strato itaque equo rex scalas descendebat: quibus descensis, mox affuere regni illustriores, qui inibi regem præstolabantur, arietem habentes: quem ubi rex descendit exenterarunt, & exenteratum equi pedibus subigunt, mox à rege equite conculcandum: & is mos eis pro ceremoniis & fascinationibus prius quàm rex domum exeat, & clamore ingenti edito regem persequebantur. Hunc morem etiam seruant in Zambombac. Rex igitur & dux conuenere, amicéque ut sunt colloquuti, in sua quisq; loca dilapsus est:

non

non prius tamen uale dixit regi præfectus, quàm ab eo impetrauerit ducem itineris, hoc est pilotum, qui iter ad Calechut optime sciret. Vbi itaq; rex domum rediit, ducem rursus donat munere multiplici, id est, eduliis ferè omne genus, promissúmque mittit pilotum. Is erat ex naue Chombaiæ, probe sciens itinera. Dux uero noster inibi duos addictos morti ob scelera reliquit, unum apud hanc gentem Melindæ regni dimisit: alterum uero nauem Chombaiæ, de qua pilotum susceperant, sequi uoluit. Itaque sequenti die, quæ erat septima Augusti, iter cepimus uersus Calechut, incipientes sinum magnum traiicere, qui non longe abest à mari Persico.

NAVIGATIONIS FACTAE EX VLISBONA IN CALECHVT, LIB. III.

De mari Rubro ac Persico, necnon de insula Angradida. Cap. LXXI.

DVM itaque regnum Melindæ deseruimus, à latere urbs insignis est relicta, eam Mauri incolunt: diues est & pulchra admodum: & paulo supra uisitur magna insula, ínque ea urbs altera, incincta muro, & pulchritudine cum superiore contendit. Ad insulam itur ponte, cui nomẽ est Zognotorre: & dum ultra prouehimur, mox occurrunt angustiæ maris Rubri, quæ latitudine patent leucæ & dimidiæ. Ibi est Mecha, id est arca Mahumetis, Mecha. & diuæ Catharinæ mausoleum, situm in monte qui dicitur Sinai. Inde exportantur aromata quasi omnium generum, lapidésque pretiosi deferuntur in Babyloniam Nili, cui nomen est Cayro. Hæc aduehuntur dorso dromedariorum, qui sunt cameli electi. In hoc mari sunt complura referenda digna miratu. Superato angustiarum ostio, mox mare Persicum uisitur, & in eo prouinciæ complusculæ, quæ magni Soldani regna contingunt: nam mare Rubrum & Persicum sunt duo sinus, quos Oceanus meridionalis, siue Indicus facit. Igitur in sinu Persico est insula parua, dicta Gulphal, ubi innumeræ sunt margaritæ: & in ostio huius maris Persici est insula prægrandis, dicta Agremus, quæ paret Mauris, cum alia insula Gulphal. Ex ea itaque insula Agremo equi complures ueniunt, quos Mauri ducunt in Indiam, uendúntque pretio immodico. In hac regione fiunt commercia propè innumera. Superato itaque sinu Persico, mox sese offert prouincia Combara, quæ regem habet, & feracitate ac deliciis omnibus contendit cum lautioribus totius orbis prouinciis: ínque ea tritici, siliginis, orizæ, saccari plurimum: Panchæa à Latinis dicitur, unde Virgilius, Combara.

Totáque thuriferis Panchæa pinguis harenis.

Hæc itaque thura mittit per totum orbem, sericum etiam & xylon, multósque equos & elephantos. Rex seruit idolis, & nuperrime in regnum inauguratus est, persuadentibus Mauris, qui ibi sunt frequentes: idoláque colunt ferè omnes, intérque eos mercatores complusculi sunt, qui hinc cum Arabibus, inde cum Indis commercia exercent. Ab his auspicatur India, & per eius latus itur in urbem Calechut, & in eo latere complures uisuntur prouinciæ, & Maurorum regna idola colentium. Tandem XXII Augusti applicuimus ad eam prouinciam quæ

India dicitur,quæ ditionis eſt regni Gogæ : eáque cognita, iter noſtrum proſe-
Angradida. quebamur, donec deuenimus ad quandam paruam inſulam, quæ dicitur Angradida,& à Mauro quodam poſſidetur : ínque eius umbilico lacus ingens,qui aquam potu ſuauem haurientibus propinat,aliàs culta,nunc inculta admodum: auri eſt ferax, & à continente miliaribus duobus abeſt. Illàc tranſeunt Mauri, qui Mecham adorant, dum ad urbem Calechut contendunt : coguntúrque eà tranſire ob aquarum ac lignorum penuriam, quæ alibi gentium eſt maxima. Itaque eò tandem deuenimus, & iactis ancoris in terrā deſcendimus, ut & aqua & lignis rurſus claſſis communiretur : fuimúſque ibi per dies ferè XV. Interea obſeruabamus,an almadiæ Mechæ aduentarent, quoniam decreueramus eas,ſi poteſtas fuiſſet in manibus noſtris,capere. Dum igitur ſic immoramur,conducebant ad nos multa undequaque populi, qui libenter nobiſcum loquebantur, pluráque referebant : eos propterea honorifice excipi à nobis claſſis præfectus iuſſit ,& in ea inſula uiſebatur parua admodum claſſis, ubi compluſculis diebus immorati diuinis inſiſtebamus, id eſt, ſolenniis miſſarum : & unuſquiſque noſtrum ſacram Euchariſtiam ſumpſit : nam ibant nobiſcum complures ſacerdotes, ut cum negociatore patriæ noſtræ uitam ducerent in urbe Calechut. Peractis igitur diuinis, ligníſque & aqua rurſus communiti, fruſtra expectantes naues Mechæ, illinc ſoluimus, ad urbem Calechut contendentes, quæ abeſt ab hac inſula leucis LXX.

Quomodo dux claſſis profectus eſt ad regem Calechut.
Cap. LXXII.

ITAQVE die tredecimo Septembris eiuſdem anni peruenimus ad urbem Calechut,cuius incolæ ubi noſtri aduentus certiores facti ſunt,effuſe nobis occurrerunt,uecti cymbis extra urbem ad primam leucam. Inter eos qui nobis occurrerunt,erat quidam mercator de Cuſurate locupletiſſimus,ac nonnulli urbis primores,qui noſtram adeuntes claſſem,prætoriam nauim ingreſſi ſunt, his uerbis ducem conſalutantes, Regi placere plurimum quòd incolumes aduentauerint, quódque nihil illi gratius obuenire poſſet, quàm quòd utantur regis opibus & auxilio.Poſt hæc uiſa regis erga nos beneuolentia,ancoras iecimus ante urbis mœnia,tormentáque exonerari iuſſimus : quæ res adeo perterruit urbis incolas,ut dicerent contra noſtros nullas eſſe uires præter deorum.Cum itaque adueſperauiſſet, dedimus membra quieti, cum uero illuxiſſet, præfectus ſtatuit mittere ad regem interpretes, quos ſecum adduxerat ex Vliſbona. Ex his unus erat Maurus Chriſtianus,reliqui Indi,qui omnes probe nouerant idioma Luſitanorum, uerū erant adhuc Gentiles, id eſt idololatræ, piſcatoréſque. Hos itaque eleganter indutos ad regem mittit, qui ubi conſalutauerint eum, ſecuritatem adeundi regis impetrent, ſaluum conductum appellant. Adiuit itaque regem Maurus,compóſque uoti factus mittit ſaluum conductum ad præfectum : cæteri autem Indi regem non uidere,ob id quòd eſſent uiri nati obſcuro loco : Nam rex huiuſmodi id pro faſtu obſeruat, ne adeant ipſum ignobiles, prout latius referemus in ſequentibus.Salui conductus tenor is erat : ut liceret impune cuiquam in terram deſcendere. Hoc accepto præfectus claſſis Alphonſum Furtadum mittit ad regem, interprete comite, qui Arabicam linguam optime

callebat

callebat: quibus dat in mandatis, ut ad regem hæc proferant: classem esse regis Portugalliæ, & eò solum aduenisse, ut cum eo commercia exerceant, ineántque fœdus & amicitiam non uulgarem: regem propterea alloqui corâm: id fieri non posse ex sui principis præscripto, nisi prius datis eis obsidibus quos ipse nominauisset: & hi erant urbis primores. His expositis rex conditionem renuebat, excusans ualetudinem aduersam, & defessam ætatem obsidum quos uocauerat: adiiciens ad hæc, se alios daturum, qui maris sæuitiam tolerantius perpeti possent: admirabatúrque plurimum de proposita conditione. Et in his disceptationibus biduo uel triduo hæsitauit: tandem decreuit conditionem haud aspernari: cuius rei certior factus dux classis, se præparabat expeditioni, instituebátque commorari cum rege, & ternos aut quaternos dies inibi consumere: secúmque adducebat uiginti aut triginta uiros honoratiores classis, eosdem eximie cultos & adornatos: habebat etiam secum aulicos, & alios complures: qui illi more regio inseruirent: uasáque cælata complușcula tulit, ut honoratior fieret his rebus, quæ suapte natura magnificentiam præ se ferunt, prouiso prius de præfecto classis, cui iussit ut obsides perquam honorificentissime exciperet, haberétque in deliciis, donec ipse rediret. Postero die rex uenit ad littus, ubi erat quædam domus mari ferè adiacens, ut commodius præfectum classis exciperet. Itaque misit quinq; uiros ex primoribus urbis, qui tantisper illic commorarentur, donec præfectus classis rediret. Iuere igitur ad classem seniores urbis, longum seruorum ordinem secum trahentes, necnon tibicines & choraules, satellitésque complusculos, enses & clypeos ferentes. His uisis dux classis uectus cymba naui egreditur sua, & ad littus contendit. Vbi uero optimates obsides appropinquauere classi, prius naues ingredi nolebant, quàm in terram descendisset præfectus: qui licet nondum appulisset portum, eò tamen contendebat pleno gradu, suámque supellectilem præmiserat, ut mos est principibus. Diu igitur disceptatum est de hac re, obsidibus renuentibus nauem ingredi, ni terram dux primo teneret. Dum sic contenditur, Araschorea it ad eos, hortatúrq; ut perfidiæ suspitionem omnem exuant, eò uenisse non ut imponant eis, sed ut eorum amicitiam promereantur. Tandem his adducti uerbis, nauim ingressi sunt intrepide. At præfecto iam terræ appulso it obuiam nobilium decentissima cohors, ipsúmque honorificentissime excipiunt, & humeris imponunt suis, nec terram contingere patiuntur, donec ad principis regiam peruentum est.

De habitatione & ornatu regis Calechut. Cap. LXXIII.

IGITVR rex Calechut ædes eminentissimas habitat, habens pro thoro regio locum concameratum, instar sacelli cuiusdam: peluis figuram referebat, ut nos quandoque imagines sanctorum collocamus, suppositis uiginti puluillis sericeis, necnon instratis aulæis. Thronum panno sericeo inumbrauerat, qui purpuram præsentabat: ipse uero nudus conspiciebatur totus: circunduxerat bombicinum pannum candidissimum, eundémque subtilissimum, quem auro exornauerant, in capite gerebat birretum aurei panni, qui cassidem ferream referebat, perforatas habebat aures, ínq; eis adamantes & sapphyri unionésque duo, quorum alter obrotundæ figuræ erat, alter uero instar pyramidis, nucis auellanæ magnitudinem excedebat. In brachiis uero armillas aureas, à cubito usque ad

manum, diſtinctas lapidibus pretioſis innumeris, eiſdémque incredibilis ualoris. Crura uero pariter exornabantur, & in digito pedis uernabat lapis pretioſus ſplendore incomparabili. Condalia etiam in digitis manuum, hoc eſt anulos omnifariam: habebat ſmaragdos, adamantes, & id genus alios complures. Inter hos lapides quidam fabam magnitudine ſuperabat. Balteúmque habebat aureum, gemmis innumeris diſtinctum, adeo ut æſtimationem omnem excederet. A' latere uero regiam ſedem argenteam, quæ baſes & bracteas aureas habebat, eaſdem gemmis multiiugis uariatas. In ſua regia conſpeximus currum quendam id eſt genus uehiculi, nos carpentum dicimus, miro lapidum & gemmarum apparatu condecoratum: eo uectus fuerat ex ſolita regia in has maritimas ædes. Id genus uehiculi trahunt uiri duo. Hunc exornabant quindecim uel uiginti buccinæ argenteæ, quarum tres erant ex puro auro, ac ponderis non mediocris, adeo ut earum quamlibet uir unus ferre nequiret: oras uero earum ditabant lapides pretioſi, eáſque mira uarietate diſtinguentes. His adiungebantur uaſa quatuor argentea, trulláque aurea, & ex aurichalco magna candelabra, in quibus tortus filus oleo immerſus conflagrabat: quæ res erat ſuperuacanea, uerum arrogantiam præ ſe ferebat, & celſitudinem principatus. Huic genitor eius aſtabat, necnon germani duo, longe à throno paſſibus quinque uel ſex ſtantes, omni ſplendoris apparatu condecorati. Poſt eos paulo longius ſtabant innumeri optimates ac principes reguliq́ue, diuitiis & ipſi quammaxime onuſti. Itaque præfectus claſſis hæc uidens, ad regem ibat manum eius exoſculaturus: uerum annuere aſtantes, ut à congreſſu temperans propius non accederet regi: quandoquidem is eſt mos illorum, ut regem contingat nemo. Continuit ſe igitur præfectus noſter: cui mox ſedes allata eſt, ut ſedendo regem alloqueretur: quod non mediocris honoris eſt ſpecimen. Cœpit igitur alloqui regem præfectus, promens quæ iuſſerat Portugalliæ rex: & ilico literas protulit: quæ lectæ fuere regi: nam charactere Arabico exaratæ erant. His peractis præfectus ad claſſem nuntios miſit qui munera regi ferrent, quæ in ſequentibus explicabuntur.

De muneribus miſſis ad regem Calechut. Cap. LXXIIII.

PRIMO uas aureum cælatum, in quo principes de more manus abluunt, maluuium appellamus: deinde uas aliud argenteum, idémque inauratum coopertúmque cooperculo argenteo, miro modo fabrefacto. Item clauas duas argenteas cum catenis argenteis. Item puluinos quatuor pergrandes, uidelicet duos coopertos aureo panno, duos uero alios ex ſerico purpurei coloris. Item conopeum unum ex panno aureo cum laciniis diſtinctis auro ac ſerico coccineo, cúmque eo tapetum magnum, & ſtragula duo ditiſſima: alterum figuris inſignitum, alterum uero arbuſculis ac foliis uirentibus diſtinctum. Deinde gutturniũ argenteum, quo guttatim per colli anguſtias aqua infunditur manibus, pari opera & ornatu elaboratum, uti uaſa ſuperius deſcripta. His ſuſceptis muneribus, necnon uiſis literis, & legatione audita, uiſus eſt lætari plurimum. Propterea hortatus eſt præfectum claſſis, ut diuerteret in eas ædes, quas ſibi parari iuſſerat: interea dixit ſe miſſurum captum eos obſides, quos pignori dederat præfecto: quoniam uiri erant patritii clariq; admodum, nec uſq; in illam horam cibi

aliquid ſumpſerant, aut potus: quandoquidem ipſi pro lege habebant, ut in mari cibum non capiant, nec bibant, eſſentque uſquequaque inſomnes: addidítque ſi præfecto complacitum ſit naues repetere ſuas, id pro arbitratu faceret: quoniam eoſdem obſides in craſtinum ſe daturum pollicebatur, ut rurſus ipſe redire ad regem poſſet, expediturus commercia. Igitur dux noſter claſſem reuiſit, relicto interea Alphonſo Fartado cum ſociis ſeptem uel octo, qui illi domi inſeruirent. Dum itaque littus deſerit præfectus noſter, uerna quidam illorum nobilium præuenit præfectum, & citatiſſimo gradu contendit ad obſides, nuntians præfectum receſſiſſe. Qui ubi hæc accepere, ſeſe præcipites è nauibus in mare dederunt: quod uidens Araſchorea negociator præcipuus, ilico conſcendit cymbam, & mox duos obſides cepit, cúmque eis tres uel quatuor uernas: reliqui uero natando euaſere. Interea præfectus claſſis ſuperuenit, & eos obſides, quos nactus eſt, in inferiore parte nauis poni iuſſit, ne & ipſi in mare deſilirent: deinde monuit regẽ de compertis, queſtus de geſtis per obſides, reiiciens cauſam huius rei in quendam regium amanuenſem: addebátque, in carcerem truſiſſe obſides, ob id quod timerent ſuis: quia adhuc in terra apud regem agebant: & inſuper ſuam ſupellectilem repetebat, ſpondens ſe quamprimum dimiſſurũ obſides, ubi ſui dimitterentur. Iuere igitur ad regem noſtri legati, cúmque eis duo ex illis quos ceperamus in almadiis: & tota nocte præfectus claſſis præſtolatus eſt reſponſum. Poſtero autem die rex ad littus acceſſit, ſtipatus cohorte decem aut duodecim mille hominum, & cum eis noſtri, quos cum ſuis permutaturi erant. Interea expediuntur uiginti aut triginta almadiæ, quæ cum noſtris qui permutandi erant conſcendunt ad claſſem. Vbi igitur in conſpectu fuere, propius accedere non audebant, hæſitabundi omnes, an prius darent captiuos, quàm ſuos redemiſſent: & inter ſpem & metum poſiti, totam diem fruſtra conſumpſere, rurſus ad littus redeuntes: & cum terram appuliſſent, nobis conſpectis, probris & maledictis noſtros inceſſebant, identidem mortem ac ſupplicium minitantes. Quare noſtri noctem illam per uarias animi interturbationes & corporis moleſtias tranſegere. Sequenti tamen luce iterum rex mittit ad præfectum internuntios, nuntians ſe ultro ſuos ad eum mittere inermes cum captiuis Chriſtianis, exhortans plurimum ut ipſe remitteret obſides, quos penes ſe habebat. Mittit itaque dux noſter cymbas ſuas ad almadias, ut tandem aliquando permutatio fieret captiuorum. Conuenere cymbæ utrinque, & ſupellex reddebatur noſtris, cum ſenex impatiens moræ ſeſe in mare iecit. Tunc noſtri indignati plurimum, & ſenem capiunt, & alios in mare trudunt. Poſtridie dux compaſſus ſeni, qui famem triduo ſuſtinuerat, eum ad regem miſit rogans, ut & ipſe remitteret adoleſcentes duos, qui inibi adhuc retinebantur: remiſitque omnia eorum arma, quæ capta fuerant in almadiis. His uiſis rex pudore uictus adoleſcentes ad præfectum mittit. Poſt hæc triduo continuo nemine ultro citróque commeante, ſed omnibus domi ſeſe continentibus, præfectus tandem decreuit regem rurſus his aggredi uerbis: quòd uidelicet commercia inter eos futura eſſent, ſi iterũ obſides darentur. Cum uero hærerent omnes, nec inuenirentur qui Barbaris ultra fiderent ob præteritam perfidiam, Franciſcus Chorea eques ſeipſum obtulit id munus obiturum, ſeque regem aditurum intrepide Franciſcus Chorea.

clara uocē professus est. Ita actum est, regem adiuit, ipsúmque certiorem fecit uenturum Araschoream ad regem, de mutuis mercimoniis tractaturum: uerum id haud quaquam fieri posse, nisi rursus obsides dentur: Nam petebat pro pignore mercatorem quendam locupletissimum, Gugeratum nomine. Tum is mercator respondit, se mox missurum nepotes, quos habebat duos: quod regi admodum complacitum fuit. Itaque sequenti die de his omnibus præfectus à Francisco certior est factus. Quibus perceptis, Araschorea se itineri accinxit, prius obsidibus in potestate habitis. Cum ergo terram Araschorea appulisset, & dies iam inclinaretur, uisum est ad classem redire, ut ibi noctē tutius agerent. Postridie uero ad regem contendit Araschorea, nauaturus de commerciis operam, quam Franciscus regi pollicitus fuerat. Huic igitur rex perquam commodas ædes dari iussit, quæ erant illius uiri locupletissimi, cuius superius meminimus: cui etiam à rege demandata erat prouincia, ut Araschoream mores regionis sedulo doceret. Cœpit itaque Araschorea negociari, nec mercari poterat, nisi per interpretes Arabas: neque regem adire quibamus, nisi Mauris mediis, qui suapte natura inuidi nobis aduersabantur, & iugiter imponebant: non tamen eorum impostura nos diutius latuit. Nam id curauerant, ut dum negociabamur apud eos, nemo nostrum ad classem contenderet: si tamen in terram è nostris ibant aliqui, excipiebantur ab eis, sed redeundi nulla dabatur copia. Quod uidens dux classis, credidit fraudem subesse, & uentis uela facere iussit. Et cum rates iam altum tenerent, conspectæ à nostris, per internuntium, perceleri cymba uectum reuocatæ sunt ad portum. Rebus igitur pacatis, Araschorea commercia exercebat cum Barbaris: & adeo res conquieuere, ut iam intrepide nostri negociari quirent. Is tamen mercator Mauros, qui nepotes pignori opposuerat suos, eos repetebat, nos ferè infansus obseruans. Tum rex alio accersito uiro Turca, protinus iubet ut nostra non incuriose curet, aliásque paret ædes, ut mitius pacatiúsque nostras diuenderemus merces. Hoc facto, indies melius nostra suum effectum sortiebantur: nam uendidimus multa, compluráque emimus: & inter nos uiguere spatio duorum mensium mirabilem in modum commercia. Rebus itaque nostris nundinatis, it ad regem Araschorea, & gratias agit quas potest maximas. Inuicem rex multa pollicetur, hortatúrque plurimum, ut cœpta mercimonia deinceps prosequantur intrepide: nec prius eos missos facit, quàm ædes illis perpetuo donauerit. super qua re confecta sunt diplomata, hoc est, regiæ literæ, quæ uicem supplebant priuilegii: hæ enim ex ære erant ad ipsos: ad regem uero Lusitanum ex auro purissimo. Is est suus mos exarandi diplomata, quæ mercatoribus dari solent. Erecta etiam sunt de iussu regis trophæa regia supra domum, ut sic ædium indemnitati consultum foret. Contendit itaque ad classem Araschorea, & literas profert regias, ac obsides reddidit quamprimum, quibus confisi maxima securitate, altissimáque pace fruebamur, iam alter fidebat alteri, & de obsidibus nulla mentio fiebat, uidebamur enim domi agere, adeo amicè omnia inter nos agitabantur. Interea dum mutua pace fruimur, ecce nauis maria aliena sulcans, quosdam elephantos ferens eximios, quorum unus cæteris elegantior erat, ac bello assuetus magis, pretiíque non mediocris. Hæc ubi regi comperta fuere, mox & nobis sunt relata

ex rege

ex rege, qui nos apprime rogabat, ut in ſuam gratiam nauim huiuſmodi corriperemus, mercéſque inuitis mercatoribus interciperemus: quoniam pretium immodicum pro eo elephanto ſpoponderat, nec tamen conſequi eum potuerat. Idcirco plurimum precabatur, ut ab eis pertinaciæ ſuæ pœnas exigeremus. Quæ cum rex multis precibus denarraſſet, præfectus ilico reſpondit ſe regi morem geſturum: uerum intellexiſſe ratem memoratam eſſe omni armorum genere communitam, eámque uaſtiſſimam, ac cœtu uirorum exornatam: capi propterea non poſſe ſine hominum ſtrage. Ideo petebat, ut ſibi impune liceret, ubi opus foret, in eos iuribus belli uti. His itaque rex protinus annuit, & Mauros miſit ad claſſem noſtram, qui rei nauandæ non præeſſent, ſed intereſſent, & noſtrarum uirium ac dexteritatis locuples facerent teſtimonium, uel ſi forte fortuna deditionem facere uoluiſſent, adducti eius perſuaſione. Igitur noſtri celocem parant, tormentáque fere omne genus expediunt, nec ſupra ſeptuaginta uiros rati imponunt, qui noctibus duabus iugiter memoratam ratem conſectabantur, nec tamen aſſequi poterant. Sequenti tamen die annixi plus ſolito, poſt longam ac celerem inſectationem nauis comprehenſa eſt. Hos prius amice hortati ſunt, ut regi facerent deditionem. Qui ubi hæc audiuere, nos ueluti fabellam quampiam narrantes, ſua freti multitudine, aſpernati ſunt: ferebat enim nauis homines ſupra tercentum. Qui pro reſponſo ſagittis nos impetere cœperunt, & ſupra quàm referre queam contemnere. Tunc noſtri arma expediunt tormentáque: & atrociter exoneratis tormentis, in eos contendunt. Qui reboatu tormentorum perterriti, & iam rate dehiſcente, mox ſeſe dedidere. Huius rei condicto rex certior factus eſt, qui ad littus magna concomitante caterua profectus eſt, ut egregium facinus coràm uideret: nam uix adduci poterat, ut crederet celocem noſtram perquam mediocrem, tantam nauim profligare quiuiſſe: Nam, ut præfecimus, nauis erat duplo celoce maior & uirorum in ea bellantium numerus multo frequentior: quæ res ad maiorem uictoris laudem attinebat. Regi noſter præfectus & nauim & elephantos dedit, omnibus lætam uictoriam nobis congratulantibus, & noſtra nauis ilico claſſi reddita eſt.

DE AEDIFICIIS VRBIS CALECHVT ITEM DE eius incolis, qualem habeant ueſtitum ac inceſſum, déque eorum religione ac republica, qui rex & magiſtratus, item de mulierum monſtroſa licentia, déque aliis mirandis ritibus, ex æquo & iniquo, honeſto ac inhoneſto permixtis.

Cap. LXXV.

VRBS ITAQVE Calechut uaſta eſt admodum abſque mœnibus: intus pluribus in locis uacat. Domus haud ſunt contiguæ, inuicem diſtantes plurimum. Lapidibus & calce extructæ ſunt, interiores ædium partes ſculptæ: pro imbrice palmis utuntur: illis tegunt ſuas ædes. Fores prægrandes habent miróque artificio fabrefactas: Has muro incingunt, inſtar pomerii. Ibi uiſuntur arbores innumeræ, ſtagna, & fontes compluſculi: nam ſtagnis

libenter immerguntur, lotionibus enixe gaudentes: Fonte plurimum lætantur. In urbe uero lacus uiſuntur complures, quibus immerſi gregarii ac proletarii, omníſque ignobilior uulgus, ter uel quater interdiu lauantur. Rex idolorum latriæ eſt addictus: licet nonnulli crediderint eum Chriſtianum fuiſſe, qui minus mores eius calluerunt: nam nos apud regem diuturniores fuimus, mercimoniis inſiſtentes, quo facillime ſcire quiuimus, qui ritus eius forent. Regem appellant Ganfer, cuius aulici & contubernales omnes ſunt Mauri, qui habiliſſima habent corpora. Nudi incedunt pube tenus, reliqua panno inuoluunt. Nudis ambulāt pedibus, & aperto capite prodeunt, niſi eminentiore præcellant gradu: tunc enim birreto utuntur ſericeo, hoc eſt uelutato, eóq; longiore, ut retulimus. Terebrant aures, ínque eis margaritæ quæque prætioſiſſimæ appenduntur. In brachiis aureas armillas geſtant. Patricii denudatos enſes & clypeos ferunt: at enſes in cuſpide latiores ſunt quàm alibi, clypei ſunt teretes, iis non diſſimiles, quibus apud nos pedites utuntur: peltas appellamus, eóſque coloribus nigro & albo diſtingunt. Gladiatores ſunt, quàm qui maxime, in alio ferè nullo exerciti. Hi ſunt qui regis latera ſtipant numero frequētiore. Numeroſiore oblectantur coniugio: quinq; aut ſex mulieres uni uiro nubunt: quos habent chariores, eos coniuges comprimere uolunt, & id eſt beneuolentiæ argumentum apud eos maximum. Nullus eſt eis pudor, nulla uerecundia, continentia nulla: natæ illorū ante puberes annos corpora proſtituunt ſua: cum annum octauum egerint, nudæ ipſæ æque ac uiri incedunt. Diuitias propè incomparabiles circunferunt: capillum comunt mirum in modum: pulchritudine ferè omnes ſuperant uiros: prehenſant ut ſtuprant eas: quoniam uirginitas eſt eis pœna: nam nubere non poſſunt uirgines. Bis in die comedunt: pane & uino abſtinent: carnibus, nec piſce ueſcuntur: in cibatu habent orizam, lac, butyrum, ſaccarum, & arborum fructus: prius cibum non capiunt quàm loti fuerint: tacti à non lotis, non comedunt, niſi rurſus lauentur: & is mos eſt eis pro ceremoniis, eúmque mire obſeruant. Viri & fœminæ per urbem incedunt eſitantes folium quoddam, cui nomen eſt Betellæ: hoc igitur inficit ora & dentes colore ſubrufo: hoc more abſtinent tantum obſcuro loco nati. Vbi uero ob funera pullam induunt ueſtem in ſpeciem mœſtitiæ, temperant à folio huiuſmodi, ut & dentes præ ſe ferant mœrorem, & ſubrufo colori ſuccedit nigricans. Rex duas habet coniuges, & quamlibet illarum ſacerdotes decem aſſiduò comitantur, eáſque comprimunt, & id in decus regis eximium fieri iactant, nullum alium honoratiorem titulum regi dantes, quàm quòd eius coniuges à ſacerdotibus comprimantur: propterea eorum filii nuſquam regno ſuccedunt, ſed ex ſorore nepotes regnum capeſſunt. In regia degunt innumeræ mulieres, utpote mille & quingentæ, aiúntque id eſſe argumentum regis excellentiæ, nec aliud hæ mulieres agunt, quàm puluerulentam domum ſcopis uerrere, aquáue aſpergere, quocunque rex eat ſequuntur: domus aſpergitur aqua mixta boum excrementis: ædes regiæ tolluntur in altum, ínque eis fontes, quibus immerguntur cum corpora abluunt. Cum rex egreditur, carpento uehitur, id eſt curru, quem bini uiri ferunt, omni lapidum genere condecoratum. Carpentum ſtipant choraulæ, præcones, buccinatores, & id genus compluſculi. Patritii uero, & eminentiores ſuæ ditionis, omnes ſequuntur

Ganfer. | Betellæ | Sacerdotum licentia

quuntur, enses denudatos ac clypeos teretes gerentes. Sagittarii etiam ac uelites eum præcedunt, itinera explorantes: habet suos æditos & admissionales: conopeo, id est tentorio tegitur, dum incedit, ut apud nos dum pompa ducitur regum & principum: & ut aliquando finiam, nullus est in toto orbe apud suos honoratior: quippe qui instar numinis alicuius reuerentissime colitur: nam ad eum propius quis non accedit, quàm ad tres uel quatuor passus: cum uero aliquid porrigunt, ac si stipem darent elephanto ab ipsis tremebundis, id ramo porrigitur: quoniam regem tangere apud eos nefas ducitur. Cum eum alloquuntur, id agunt demissis capitibus, manu ori apposita: & nemo è patritiis regem adiret inermis, hoc est, sine ense & clypeo. Cum regem uenerantur capita manibus tangunt, sicuti qui deum adorant. Qui uero agunt magistratus, parui sunt census, hi regem nec uident, nec alloquuntur: & in primis piscatores, qui si forte fortuna in uicis urbis occurrerint patritiis, aut effuse fugiunt, aut si perrexerint ire obuiam nobilitati, mox uapulant scipione aliquo: patritiorum uero coniuges cum rex uitam cum morte commutat, ipsum comburunt ligno sandalio igni subiecto: uulgares uero & capite censi humantur: barbam comunt, ratiocinatores sunt maximi, ac scribæ perceleres: scribunt in foliis palmarum stylo ferreo, absque colore uel incausto. Est & aliud genus hominum, qui magna commercia agunt, Gusurantes appellantur, oriundi ex Cambaia prouincia: hi suapte natura idola colunt, Solem uidelicet & Lunam, uaccásque adorant: & siquis uel fortuito bucculam occiderit, is protinus morte mulctatur, nihílque eiusmodi uiri esitant quod mori possit: nec pane, nec uino utuntur: & siqui per imprudentiam carnes comederint, hi mox relegantur ut ostiatim uictum quæritent per orbem uniuersum errabundi, uel si claro loco nati forent: uacant plurimum incantationibus diuinationibúsque: albedine incolas urbis Calechut superant: capillum exornant plurimum comúntque: panno bombicino induuntur: peplis utuntur ut fœminæ, quibus inuoluunt capillos: nubunt ut nostri: zelotypia laborant eximie: mulieres habent pulcherrimas, easdémque pudicas: illorum mercimonia sunt panni & uniones.

DE NEGOCIATORIBVS ET ITINERE AD AROmata, & Cayro portu Alexandriæ, qui dicitur Babylonia.

Cap. LXXVI.

SVNT INIBI & alii mercatores, dicti Zetieties, ex alia prouincia: idola colunt: eorum mercimonia sunt lapides omnifariam pretiosi, uniones, omne genus aurum, & argentum: nigriores sunt cæteris: prætexta utuntur: aliquando nudi ferunt pro cauda equorum ac boum caudas: fascinatores sunt maximi, adeo ut uisibiliter dæmones frequentius alloquantur, eorum coniuges libidinosiores sunt cæteris mulieribus, summéque Veneris appetentes. Ibi etiam sunt Mauri ex regione Mechæ, ubi Mahumetis ara. Ibi rursus Turcæ, Persæ, Assyrii ex Babylone, & ferè innumerabiles gentes aliæ: eximii sunt mercatores, iidémque locupletissimi, & omnium rerum quæ importantur in urbem Calechut emptores, earundémque uenditores. Nam eius urbis hæ sunt potiores,

uidelicet lapides pretiosi,ut sunt Berylli, Smaragdi, Chelidonii, Topasii, Sapphyri, Chrysoliti, & id genus plures, Castoreum, id est, muscum, thus, aloe, ac reubarbarum, porcellanæq;, necnon gariophyllum, cinamomum, sandalium, lacha, myristica, nux muscata appellatur,& mastix, hæc omnia aliunde importantur: piper uero & zinziber ibi nascuntur, myrobalanúmque & casia, hæc regio urbis Calechut abunde mittit. Hi igitur Mauri sunt præpotentes,& regni illius tenent habenas: nemo est qui illis post regem non pareat. In montibus uero non longe ab urbe Calechut rex dominatur longe potens, rerum multarum dominus, Naremegha dicitur, idola colit, coniuges habet supra trecentas: fato functus suo comburitur,& cum eo coniuges omnes: cæteri uero cum uitam exuerint, in fouea comburuntur,& eorum coniuges omni mundo muliebri exornatæ illò contendunt, concomitantibus parentibus & cognatis omnibus, subsequentibúsque choraulis & tibicinibus, applausu immodico ad foueam ueniunt,& ibi coniunx quæ comburi uult cum uiro, circunuehitur foueam gestiens ac tripudiis insistens, & demum ut cancer reptando incedit, quoad sese in ardentem foueam præcipitet. Astant etiam memorati affines, obseruantes factum: quoniam cum sese præcipitem dederit mulier, mox iniiciunt ollas olei & butyri supra corpus mulieris, ut hoc fomento altus ignis citius comburat coniugem. Fert etiam hæc regio elephantos multiplices,& in primis domitos, ac belli artes edoctos: his bella conficiunt acerrima: hi etiam adeo sunt cicures & mansueti facti, ut nihil eis desit ad humanitatem præter loquelam: nam imperata faciunt, & dominos cognoscunt suos: id enim nos ipsi conspeximus in urbe Calechut, uerámq; denarramus historiam: nam aure certior arbiter est oculus. Elephantes quibus rex utitur efferantur plurimũ, uiriúmque sunt incredibilium: nam duo tantum nauim magnam trahunt in terram. Ibi maria non sulcant nautæ, nisi à mense Octobri usque per totum mensem Martii: & id est illis æstas, reliquum uero tempus est hyems, adeo ut nobiscum contrarias uices temporum habeant. Cum uero non nauigant, in sicco naues tenent. In mense Nouembri naues Arabum Mechæ soluunt illinc, & in Arabiam contendunt, aromatum omni genere onustæ. Vida dicitur eorum portus, quò primo aromata conuehunt, & inde ferunt ad Cayrum Alexandriæ portum,& emporium orientalium cantatissimum: eò tamen hæc omnia ab portu Vida terrestri itinere conuectantur.

Naremegha

Educationis vis.

Vida.

De strage Maurorum & Christianorum facta in Calechut.
Cap. LXXVII.

CVM ITAQVE diutius immorati illic fuissemus, tribus uidelicet mensibus commerciis insistentes, nec nisi duas naues mercibus onerauissemus,& iam moræ istius nos tæderet plurimum, præfectus nostræ classis mittit ad regem nuntios, qui ei renuntient, iam menses ternos elapsos, quibus ipse tolerantissime præstolabatur: ut tandem aliquando expediretur: quoniam tempus redeundi ad patriam appetebat: & tamen uix celoces duas oneratas mercimoniis esse, Mauros nihilominus emisse & asportauisse quæcunque libuisset, & uili quidem pretio, se propterea rogare plurimum, ut tandem annuat Portugallensium uotis, patiatúrque eos expediri prout inter regem & Araschoream conuenit iampridem. Hæc retulit noster nuntius. Iis in hunc ferè modum rex respondit, Se non difficulter

culter passurum, ut Lusitanæ naues expediantur, nec sibi posse persuadere, Mauros furtim mercari, quandoquidem exierat edictum ab eo, ut prius nemo naues oneraret, quàm Lusitani expediti forent, si forte sibi imposuere Mauri, se haud ægre laturum, quod Lusitani Maurorum onustas naues corripiant, & sibi uendicent eodem pretio, quo emissent Mauri cunctas merces quas nancisscentur in nauibus. Itaq; decimasexta Decembris, dum Araschorea uacat cõmerciis, essentq; in portu duæ naues nostræ iam onustæ, ecce Maurorum nauis quædam soluit illinc, onusta admodum omni genere aromatum, ferens elephantos ternos. Cuius rei factus certior præfectus noster, mox ratẽ corripuit: Huius erat dominus Maurorum illustrior, is ægre ferens factum, it protinus ad regem, quæstus grauiter de illatis à Lusitanis. Fit per urbem clamor ingens; confluunt ad regem Mauri, qui in nos conspirauerant. Rex igitur fatigatus his querimoniis, annuit ut uir seditiosus, & fidei nullius: nam ut citius regem flecterent, aiebant nos plura iam exportauisse quàm attulissemus in regnum eius, nósque propterea fures uocitabant & prædones. De consensu igitur regis sumunt Mauri arma, teláque expediunt, & efferari incipiunt, per mediam urbem bacchantes ibant, cædibus & internecioni Christianorum uacantes. Iam ruebant cateruatim in nos omni armorum genere communiti: tum solis ensibus & pallio protecti uim ingruentem propulsare cœpimus: uerum sufficere illis nostræ uires nequibant: maior erat numerus quàm à nobis redigi in ordinem posset. Retulimus igitur pedem: & iam è nostris ceciderant tres uel quatuor: è suis uero septem uel octo. Dum igitur pedem retrahimus, consauciantur è nostris complures: & uix portas occludere quiuimus, irruente Barbarorum incondita turba: tunc à muris propulsare cœpimus hostem: at illi domũ expugnant, ea enim ambiebatur muro, alto quidem haud supra equitis mensuram: nam nos septem uel octo arcus habebamus, quibus innumeros Barbaros confecimus. Tandem prouocati magis Mauri in nos plus solito sæuiunt: murum quo cingebatur domus demoliuntur. Nos uero consilii & opis egentes euasimus ædes, ut ad littus contendentes à nostris exciperemur: nam non longe à littore cymbæ nostræ exitũ rei mœstissime præstolabantur: opem ferre non poterant, licet certiores facti essent à nobis uexillo leuato, dum adhuc domi obsideremur: uerum tormenta lædere hostem nimis distantem nequibant. Itaque inter uitam & mortem ambigui ad littus contendimus sequentibus Mauris: nec prius naues nostras ingredi potuimus quàm ceciderit Araschorea noster, & è nostris quinquaginta: qui uero euasere, se iactabundo mari nantes credidere ferè XX. non enim naues ad littus accedere audebant, ne corriperentur à Mauris: inter eos qui ad classem peruenere ferè mortui, erat filius Araschoreæ, natus annos undecim: præfectus uero cymbarum iam fessus, regredi ad littus noluit, cum præsertim dux classis ægrotaret. Igitur hi solum uiginti mortem euasere, reliquis à Mauris male acceptis. Hæc igitur ut sunt relata præfecto classis, ipsum peruasere plurimum, mouereque ad excandescentiam, quòd uidelicet sui adeo male accepti fuissent, ut uix uiginti è tot uiris superessent. Itaq; iussit naues Maurorum decem, quæ in portu morabantur corripi, & occidi omnes qui in eis reperirentur. Captis igitur nauibus desiderati sunt homines plus quàm sexcenti: delituerant nonnulli in sentina, ubi etiam merces compertæ sunt

complusculæ. Viros trucidauimus,& omnes merces nobis adiudicauimus,& naues omnes combussimus: erant etiam in nauibus elephanti tres, quos occidimus comedimúsque. Sequenti uero die propius urbem appulimus,& exoneratis tormentis mœnia demoliti sumus, non sine hominum ingentissima clade. Illatis damnis innumeris, & inuicem ipsi è continente tormenta in nos exonerabant: uerum nihil profecere, in uanum emittentes. Dum sic congredimur, ecce naues duæ quæ portum quærebant, qui distat à Calechut leucis quinque: quæ ut nos conspexere, mox effuse fugerunt, ad portum contendentes, ubi septem aliæ naues ferè in sicco mercimonia opperiebantur. In eas igitur uela fecimus: uerum operam lusimus, quoniam propius accedere nequibamus, tum quia erant propè in arido, tum uel maxime ob numerosiorem hominum cœtum, qui inibi naues tutabantur. Propterea decreuimus proficisci ad urbem Chuchinã, ubi commercia exercere tutius quiremus.

Quomodo naues onerauimus. Cap. LXXVIII.

SOLVIMVS igitur illinc Chuchinam uersus euntes, quæ urbs abest à Calechut leucis triginta, regnúmque est nulli parens:& inter nauigandum à nobis conspectæ sunt naues duæ, quæ, cum uela fecissemus in eas, mox à suis desertæ sunt: Nam qui eas ducebant uecti paruis cymbis profecti sunt in terram: nos uero accedentes ad eos, nullis compertis mercimoniis, præter orizã, eas comburi iussimus. Applicuimus ergo ad urbem Chuchinam uicesimoquarto Decembris,& in ostio cuiusdam fluminis ancoras iecimus: quibus iactis præfectus noster emisit pauperculum quendam conseruatum, qui sponte sua naues nostras fuerat ingressus, ultróque in Hispaniam proficiscebatur. Is igitur ad regem contendit,& quæ nobis in urbe Calechut euenerant regi explicat. Qui ubi hæc accepit, ut regem decuit, nobis compassus, uicem nostrã indoluit. Exposuit etiam regi, præfectum nostrum multa adduxisse, quæ libenter cum mercibus regionis, si complacitum foret regi, commutaturus erat: & ubi merces non placuissent, pecuniam pollicebatur multiplicem. Ad hæc respondit rex ægre ferre, illatas nobis fuisse iniurias: quòd uero ad se spectaret, merces suas aduentúmque eorum grata habere: quandoquidem iampridem de fama & probitate Portugallensium certior factus fuerat, bonam propterea de eis opinionem induerat: accederemus itaque intrepidi, commutaturi nostra cum suis pro nostro arbitratu. Tunc nuntius noster infit regi, nos nunquam ex uetere instituto consueuisse prius terram appellere, quàm obsides dati fuissent, mitteret propterea è suis quempiam, ut mox accederent negociaturi. Tum rex his auditis, actutum duos patritios obsides dedit, ut confidentius accederent nostri, qui commercia exercebant. Hi igitur obsides regio iussu adiuere præfectum classis, sese illi committentes. Præfectus uero ut uicissitudinem rependeret, quatuor aut quinque è suis in terram misit, negociatorémq;,& hos commonefecit, ut quàm celerius possent expedirent merces suas, inuicem emerent eorum mercimonia pretio aliquando, nonnunquam uero permutatione, prout conducibilius fore rati fuissent. Interea quoniã apud eos is inualuit mos pro lege, ut in mari siquis comederit, is nunquã regem uideat: obsidum adhuc nemo comederat, permutabantur in diem propterea aliis succedentibus tantisper, donec alii comedissent. Igitur illic cõmorati

sumus

ſumus circiter dies XV, naues exonerantes non longe ab urbe Chuchina, ubi portus eſt qui dicitur Carnagallo, & ibi comperimus Chriſtianos, Iudæos, Mauros, & Zapharas. Inuenimus etiam ibi Iudæam quandam de Seuilia, quæ ex Cayro uenerat uiſum Mecham, & inde Chuchinam, & cum ea duo Chriſtiani, qui aſſeuerabant ſe profecturos Hieroſolymas, & inde Romam, quod profecto perquam gratum præfecto noſtro fuit. Dum itaque naues noſtræ exonerantur, ecce ingens claſſis regis Calechut in mari apparuit, naues ſupra XXV trahens. Huius certior factus rex, ilico ad præfectum mittit quendam, qui ei nomine ſuo uim hominum maximam ad claſſem profligandam offerat. Huic præfectus reſpondit, ſe regi agere gratias, nec per id tempus opis ſuæ egere, ſe ſatis facturum aduentanti claſſi, oſtenſurúmque illis eorum futiles conatus: & re uera credidit haudquaquam ſibi opus fore alieno auxilio, quoniam iampridem expertus fuerat eorum uires: & ipſi non accedebant, ſed altum tenentes à claſſe noſtra una leuca aberant: nihilominus præfectus uela explicare iuſſit, à portu ſoluens, & obſides ſecum ferens, dimiſſis in terra è noſtris ſeptem, & pleno gradu contendit in claſſem Barbarorum, ratus non difficulter ſe ſubacturum Barbaros. Verum ſequenti nocte claſſis noſtra uentos haud habuit felices, ut in hoſtes contenderet. Poſtera uero die quæ fuit decima Ianuarii, M D I, propius alter alteri acceſſit adeo, ut congredi commode potuiſſemus. Dum igitur utrinque naues ſe prælio expediunt, præfectus recenſens ſuos, uidit nauim Sancini Tonari abeſſe, propterea ſatius cenſuit, ſi per id tempus temperauiſſet à pugna. Decreuit igitur in patriam redire ſuam, fauentibus uentis: nos tamen uſquequaque per diem totam claſſis Calechut conſectata eſt. Cum uero aduesperauiſſet, mox euanuit: nos uero citato gradu patriam petebamus, dimiſſis ſeptem è noſtris, & duos nobiſcum ferentes obſides: quos cœpit præfectus enixe rogare, ut ſe tempori accommodarent, nec deſperarent, uerum cibum quempiam caperent, ut ſuæ uitæ conſultū irent: nam triduo iam famem ſuſtinuerant: tandem adducti ducis hortamentis, comederunt non ſine mœſtitia. Nos uero uerſus Luſitaniam uela fecimus.

De rege Chanone amico noſtro. Cap. LXXIX.

ITA QVE die XV Ianuarii ad quoddam appulimus regnū, quod Chanonam appellant de Gafferes, quódq; à Calechut parum abeſt, & eiuſdem ſunt linguæ. Dum igitur è regione regni huiuſmodi nauigamus, rex ad nos amice nuntium mittit, qui referat ſe ægre tuliſſe, quòd eò prius non conceſſerint, quàm aliò iuiſſent: uerum eos hortari plurimū, ut ſi merces non habeant quæ uoto ſuo faciant ſatis, ſe uberrime daturū protinus. Ad hæc præfectus reſpondit, oneratas iam eſſe naues, nec alterius egere niſi cinamomi bacharis centum, quæ ſunt CCCC cantara, id eſt uaſis genus. Hoc accepto rex, mox ad ducem cinamomum mittit diligentiſſime fidentérque: pro eo dedit præfectus pecuniam ſignatam cruce, cruciferos appellant. Poſt hæc eò conuehebatur cinamomi plurimum certatim cymbis frequentantibus: uerum nullus ſupererat ulteriori merci locus, onuſtæ erant admodum naues. Rex uero ratus nos non habere pecunias, rurſus ad nos mittit, qui renuntient regem ſponte daturum mercimonia abſque pecuniis, ſoluerent modo cum rediiſſent: nec ob hoc deſineremus commercia noſtra abſoluere, quoniam audiuerat regem Calechut bona noſtra deprædatum fuiſſe, pu-

blicatis nostris mercimoniis, ac illata hominum Christiani nominis strage non mediocri: addebat etiam compertũ habuisse iampridem inconcussam esse Portugallensium fidem, se propterea esse propè addictum nobis. Huic itaque regiæ uoluntati, & opinioni de nobis tam benignæ correspondens noster præfectus, ut erat uir acerrimi ingenii, non uulgares retulit gratias: & eas se relaturum quandoque ingenue professus est, & introducto nuntio uim pecuniarum maximam, quæ superfuerat, ostendit: & rursus quærenti regi an alicuius egeret: respondit nullius, nisi uiri cuiuspiã, quem secum in patriam ducat, qui rerum Portugallensium testimoniũ locuplex aliquando regi faciat. Rex igitur protinus patritium quendam misit, qui nobiscum iret in patriam: non prius tamen illinc soluimus, quàm de obsidibus regi Chuchini scriberemus, certiorẽ facientes regem, nos ire in Lusitaniam, & obsides fore apud se sua causa in pretio, & fauentibus superis redituros quamprimũ, & nostros insuper suæ altitudini commendabamus: dedit etiam præfectus noster negociatori literas, quibus hortabatur uirum & socios ut bono essent animo, & negociarentur tantisper, donec redirent, futurum sibi decus ingens, quod inibi Christianum nomen exornent, cum apud immortalem deum, tum etiam apud principem nostrũ & reliquos conterraneos omnes. Itaque apud hunc regem diem unam duntaxat consumpsimus. Illinc soluentes, uela uentis dedimus, iter facientes uersus Melindæ regnum: ultima Ianuarii luce sinum traiecimus Melindæ, & ibi nauim comperimus Combaiæ, ex Melindæ regno ueniebat onusta mercibus compluscul is, hanc cepimus, arbitrati esse Mechæ regni aut Maurorum: ferebat enim supra tercentum uiros sexus utriusque: ubi uero apparuit eam esse regni Gambræ, mox dimissa est, passa iacturam nullam, pilotum solum accepimus ab eis, & demum iter nostrũ persequuti sumus.

De naufragio sinus Melindæ. Cap. LXXX.

DIE DVODECIMA Februarii sub noctem piloti omnes, id est, itineris duces & reliqui, qui chartam nauigationis optime callent, terrã applicuere: tum * Sancinus Tonarus, qui præfectus erat ingẽtis nauis, ultro se obtulit itineris præuium, & explicatis uelis, ipse rates omnes præibat: & ecce nocte intempesta mare sæuit undabundum admodum, classem actutũ conturbat, modo huc modo illuc impellens: & tandem Sancini nauim impulit in siccum, cœpit protinus conflagrare, ubi ignis emicuit: mox certiores huius inauspicati euentus reliquas naues reddidit: quo uiso igne, iussit præfectus classis naues eò uela facere, ubi ignis emicuerat: nox erat tenebricosa, cum luna pernox minime esset, uenti etiã magis inualescebant, adeo ut uix tempestatẽ ferre possemus: non audebat propterea classi propius accedere, ne & aliæ naues igne corriperentur. Misit itaq; eò paruas cymbas, ut iactis in pelagus mercibus, uel ipsos homines uendicarẽt ab incendio, uerũ nauis iam dehiscebat, conflagrabátq;, ut nullus spei locus superesset: ardebat enim tanto incendio, ut propè naues alias ignis corriperet. His uisis uela deserentes, remigare cœpimus, & omnium mercium nauis combustæ iacturam fecimus, saluis tantum uiris: nam aromata omne genus ferebat nauis quæ arsit, & ea erat ducentorum doliorum capax: & in hoc submersu & conflagratione nihil prorsus seruatum est: uiri enim solis tunicis interioribus induti incendium euasere. Illinc itaq; soluẽtes, prætermisso regno Melindæ, quoniã eò concedere

* Aliàs sanctus Tanarus.

dere minime licuit, uersus Monachiæ prouinciam iter direximus, & inde ligna & aquam sumpsimus, reductis in terram nauibus, ne à fremente salo submergeren tur: nam plenæ rimarum erant undequaque perfluentes. Tunc præfectus classis misit Sancinum quæsitum celocem quampiam, necnon pilotum, quo præuio insulam Zaphalæ exploraremus. Interea nos naues sarciebamus: inde soluentes, petere instituimus locum quendam piscosum, ubi pisces erant innumeri. Ibi igitur uberrime piscati sumus, & cum multum piscium consequuti essemus, illinc abeuntes in atrocissimam tempestatem rursum incidimus, quæ perinde nos interturbabat, ut coacti fuerimus gradum referre: & dum sic iactamur maris flu ctibus, nauis quædam è nostris correpta est à sæuiente salo.

Quot naues redierint in Lusitaniam. Cap. LXXXI.

ITAQVE post tot naufragia, & animi interturbationes, & ferè rerum omnium iacturam, ac intertrimenta, die Paschæ sancti pneumatis Caput bonæ spei appulimus. Id enim promontorium, quod Pomponius frontem Africæ appellat, ubi Africa se cuneat, & fastigiatur admodum. Inde uero uentis prosperis ad id oppidum quod adiacet promontorio Viridi deuenimus, regnum Teleni- ce dicitur. Ibi itaque nacti sumus liburnicas tres, quas nuperrime rex Lusitanis eò miserat gratia explorandi orbis, ut est uir ad magna quæq; altus & educatus. Illic etiam comperimus nauim quandam, quæ seuiente freto à nostro conspectu euanuerat, è regione ostii sinus Mechæ: nam in urbe quadam cômorati fuerant, ubi & cymbam, & maiorem hominum partem reliquerant: redibat enim nauis, uiros septem tantummodo ferens, eósq; ægrotantes, utpote qui uinum non bibe bant, nec item aliam aquam, quàm pluuiam bibebant in naui, ut assolet, colle- ctam. Tandem aliquando appulimus Vlisbonã solum patrium, ferè ultima Iulii. Postridie uero superuenit ea nauis, quæ euanuerat dum rediremus, necnon & sanctus Tonarus cum celoce quam fabricatus fuerat in insula Zaphalæ: & is no bis referebat eam insulam esse perquã angustam in ostio cuiusdam sinus à Mau ris cultam, & ibi montes esse, ubi aurifodinæ sunt quamplurimæ: addebat etiam eò complusculos alios contendere emendi auri gratia permutatione rerum multarum. Et id tempus quo Sanctus illuc concessit, comperit ibi quamplures Mau rorum naues, cepítq; inibi Maurum, qui apud eum tantisper obsidis officio funge retur, donec Christianus quidam rediisset, quem ipse in Arabiam causa exploran dæ regionis destinauerat. Cum autem nusquàm comparuisset, uela uentis dedit, secum ducens Maurum, & tandem in patriam diu optatam peruenit. Nec etiam id uos latere uolumus, Vlisbonam è tanta classe sex duntaxat naues rediisse, reliquis pessundatis cum hominum strage, necnon mercium infinita iactura.

Frons africæ

De pondere & moneta eorum. Cap. LXXXII.

POSTQVAM in superioribus meminimus mercium ferè omne genus superest nunc, ut nonnihil de pretio & pondere earum in medium afferatur. Igi tur in urbe Calechut baccar nucum muscatarum, id est mensuræ genus continens cantaros quatuor, non pluris uenditur quàm pro CCCCL fauis: & Faui XX ducatum, id est, nummum aureum efficiunt. Item cynamomi baccar, CCCXC fauis. Item faracula aridi zinziberis, id est XX baccari pars, fauis sex. Item faracu la zinziberis saccaro conditi fauis XXVIII. Item baccar tamirindi fauis XXX.

Item baccar piperis procerioris fauis C C C C. Item baccar zerombeci fauis X L. Item baccar myrobalani fauis D L X. Item baccar zedouariæ fauis X X X. Item baccar ſandali rubri fauis L X X X. Item baccar lachæ fauis C C L X. Item baccar ſandaſii fauis C L X. Item baccar maſticis fauis C C C C X X X. Item faracula conforæ fauis C L X. Item baccar piperis fauis C C C L X. Item faracula thuris fauis V. Item faracula belzuini fauis V I. Item faracula ligni aloe fauis CCCC. Item faracala caſſiæ fauis I I. Item faracula reubarbari fauis CCCC. Item baccar gariophylli fauis D C. Item faracula opii fauis C C C C. Item baccar ſandali albi fauis D C C. Item mittricale ambræ, quod unciæ ſex cum quarta efficiunt mittricale unum ambræ. Item baccar unum XX farazolæ efficiunt, farazolam uero XIIII aratollæ & tertia pars unius efficiunt Portugallenſium, quoniã Venetiis XXIIII aratollæ, libras efficiunt X X I I, & ſecundam partem. Ad ſummam igitur nummus aureus non pluris ualet quàm X X fauis. Poſt hæc dicendum eſt de pretiis rerum, quas domo attulimus, uidelicet, quanti uendantur in urbe Calechut. Item faracula æris fauis X L V. Item faracula coralli albi, fauis mille. Item faracula plumbi fauis XVIII. Item faracula coralli obliqui fauis DCC. Item faracula argenti fauis XX. Item faracula coralli nothi fauis C C C. Item faracula aluminis fauis * XX. Item almenum unum, quod eſt pondus excedens menſuram Portugallenſium, aratis duobus & medio, quod efficiet libras tres uel circa, more Veneto, & hoc pondere uendunt crocum, fauis uidelicet L X X X.

Aliàs LIIII.

De regionibus, unde comportantur aromata.

Cap. LXXXIII.

NON ABSONVM igitur crediderim, ſi eorum locorum nonnihil meminerim, unde afferuntur aromata ferè omnium generum. Piper itaq; aduehitur è turri quadam quæ eſt ultra Calechut, ſecus littus ad leucas ferè L. Cynamomum mittit regio dicta Zalon, nec alibi inuenitur, ea eſt ultra Calechut itinere leucarum CCLX. Gariophyllum fert Meluza regio, quæ abeſt à Calechut ad leucas duodecim more Luſitano, in loco qui dicitur Cananor. Nuces uero muſcatæ, & maſtix afferuntur ex Meluza, quæ abeſt à Calechut leucis DCCXL. Caſtoreum, hoc eſt, muſcatum, uenit è prouincia quadam quæ dicitur Pego, diſtante à Calechut leucis D. Vniones uero proceriores affert plaga Armuzi, citra urbem Calechut leucis DCC. Spicus nardus, & myrobalanũ aduehuntur ex Combaia prouincia citra Calechut leucis DC. Caſſiam in ſurculis mittit urbs ipſa Calechut. Mittunt uero ſua thura Sabæi citra Calechut leucis DCCC. Mirrham Fartica regio citra Calechut DCC. Lignum autem aloe, & reubarbarum, camphoram, & calingam mittit Chiua regio ultra Calechut ad mille leucas. Zerombam fert Calechut, cardamomum maius Canona mittit oppidum Calechut, longe ab eo leucis duodecim. Piper longum in Same inuenitur. Benzui, & zan ultra Calechut leucis DCC. Tamirindum, & zedouariam mittit urbs Calechut, Lacham mittit oppidum dictum Samoterra, ultra Calechut leucis D. Braſille fert regio Tanazar, ultra Calechut leucis D. Opiumfert plaga Adde citra Calechut DCC. Satis igitur ac ſuper dictum ſit de ponderibus, & rerum pretio, necnon de locis unde hæc aduehuntur.

NAVIGA-

NAVIGATIO CHRISTOPHORI COLVMBI, QVA MVLTAS REGIONES HACTENVS ORBI INCOGNITAS INVENIT INVENTAS QVE HISPANIAE REX COLI IVSSIT ET FREQVENTARI.

Quomodo rex Hiſpaniarum dedit liburnicas duas Chriſtophoro Columbo. Cap. LXXXIIII.

TAQVE Chriſtophorus natione Italicus, patria Genuenſis gente Columba, uir erat procera ſtatura, colore ad rubedinem inclinato, facie oblonga. Is cum diutius in regia regis Hiſpaniarum inuictiſſimi diuerſatus fuiſſet, animum induxit, ut hactenus inacceſſas orbis partes perquam diligenter peragraret. Petiit propterea rurſus & iterum inſtantiſſime à rege memorato, ut uoto ſuo tam pio non deeſſet, futurum ſibi & toti Hiſpaniæ decus præclarum aſſeuerabat, ſi ſua opera & impenſa nouas inacceſſaſque regiones nactus eſſet: & ad id opus nauigandi ultro ſe offerebat, nam pollicebatur plures poſſe nanſcici in occidente inſulas, quæ ad uſum, imo ad delicias mortalium minime forent ineptæ, & in primis in eis inſulis, quæ conterminæ ſunt Indiæ, inueniri poſſe arbitrabatur baccas, id eſt uniones, lapidéſque pretioſos fore omne genus, necnon aromata omnifariam, auríque plurimum. Hæc meditantem rex & regina identidem deriſere, utpote cogitantem inania, & penſi nullius, uertebatúrque hic ſermo prope in fabellam. Tandem peractis annis VIII, inſiſtente adhuc Columbo, cœpit rex his ſermonibus aures præſtare attentiores, decreuítque poſt multa experiri uiri ingenium, propterea in effectum huius celebris inſtituti, iuſſit liburnicam unam, & celoces duas omni genere annonæ armamentorúmque communiri. Quibus expeditis, prima Septẽbris luce M CCCCXCII. ſoluit ab Hiſpanis littoribus, & diu optatum iter aggreſſus eſt.

De inſulis compertis à Columbo uiro acerrimo. Cap. LXXXV.

ITAQVE ſoluit à Gadibus iter faciens uerſus inſulas Fortunatas, quas nũc Hiſpani appellant Canarias, ob id quòd canibus maxime abundent: antiqui uero Fortunatas dicebant. Hæ enim abſunt à Gadibus miliaribus M CC. prout ipſi computant ſuas leucas, dantes unicuique leucæ M. IIII. Fortunatas propterea eas dixere ob aeris miram temperiem, cœliq; clementiam. Sunt in climate per Syenem uerſus meridiem: eas incolunt ferinæ gẽtes, quibus nulla eſt religio, nullius dei timor, nulla uerecundia, utpote qui nudi incedunt uſquequaque: eò Columbus conceſſit aquæ nonnihil ſumpturus, ut uel inibi ſocii prius parumper conquieſcerent, quàm atrocioribus aſſueſcerẽt laboribus: nam qui ſulcant maria incomperta, his neceſſe eſt prope labores innumeros exantlare. Soluens igitur illinc arabat maria, & per dies XXXIII, totidémque noctes nauigans uerſus occidentem, nihil telluris unquã apparuit: tandem è ſpecula quiſpiam inſulas quaſdã conſpicatus eſt: propius accedẽtes uidere inſulas ſex, quarũ duæ erant uaſtiſſimæ, eiſque nomina indidit, alteram Hiſpanam, Ioannam alteram nuncupauit.

De magnis insulis. Cap. LXXXVI.

IOANNAM non satis compertum habuere utrum esset insula uel ne: dum tamen eius latera legunt, audiuere innumeros auium concentus, & in primis lusciniarum, quæ densissimis nemoribus inerrabant, mense Nouembri. Inibi etiam conspexere limpidissima flumina, eademque ad potandum suauissima, portus magnos celebrésque. Et cum uento Choro nauigarent, prouecti sunt magis secus insulæ littora nusquam tamen ad calcem peruenere. Cum igitur progressi fuissent ferè miliaria DCCC, & nullum terminum adhuc comperissent, credidere continentem esse: propterea decreuere gradum referre, impellente pelagi sæuitia: nam malus, id est, arbor nauis nutare incipiebat. Conuertit itaq; nauim ad orientem, & mox deuenere ad eam insulam, quæ dicitur Hispana: & cum summe appeterent terram explorare quæ ad Aquilonem uergebat, & iam ipsis terræ appropinquantibus, condicto ratis maxima in scopulum quendam collisa est, adeo ut iam dehisceret: uerum summergi nequiuit ob planiciem saxi: mox accurrunt cum cymbis uiri celocis alterius, & socios è faucibus Neptuni eripuere ferè moribundos. Cum terram appulissent, conspecti sunt ab incolis eius insulæ, qui protinus effuse fugerunt in nemora densissima, non aliter quàm si fugassem leporem consectaretur canis, genus inauditum: nostri tamen uestigia persequuntur fugientium, & mulierem quandam corripuere, quam cum ad naues reduxissent, uino & obsoniis prope distentam, & eleganter uestitam missam faciunt: nam ipsi nudi incedunt, & humaniores ignorant delicias.

De situ & moribus Hispanæ insulæ. Cap. LXXXVII.

QVAMPRIMVM igitur hæc mulier deuenit ad suos satura & prope farta, cultúque insolito uestita decentissime, alii hac liberalitate adducti, mox certatim, cateruatímque ad littus concurrunt, rati genus esse diuinum: nam desiliebant in pelagus secum ferentes aurum, quod cum ollis testaceis, uasísque uitreis permutabant, pro minima quaque re etiam despicabili aurum dabant, exempli gratia, siquis dedisset frustum speculi confracti, protinus aurum consequebatur. Contracta igitur amicitia, uigentibúsque commerciis, nostri cœpere diligentius eorum uitam & mores explorare, compereréque protinus eos regem habere: propterea petentes mediterranea, hoc est interiora insulæ, à rege eorum perquam honorifice sunt excepti: cum uero aduesperauisset, edito signo de more salutandæ uirginis, nostri genua plicabant, quos æmulabãtur. Barbari itidem agentes: ubi nostri & crucem seruatoris trophæum uenerabantur, eam & ipsi condicto colebant: hi etiam ubi uidere nauim pessundatam, certatim confluebant cum cymbis suis aduehentes nostros, & ab undabundi maris faucibus eripientes. Cymbas huiusmodi appellant canoas, quas ex sola caua arbore factas, non quidem ferro, sed cote præacuta excauant: habent etiam longiores naues id est, liburnicas, octuaginta remorum capaces. Ferro carẽt omni, propterea nostri admirabantur, quonam modo quirent domos construere, quas conspiciebant miro modo extructas, necnon alia arte fabrefacta faberrime: uerum cote ut diximus, pro ferro utuntur. Acceperunt etiam referentibus amicis, non longe ab ea insula esse quosdam populos, qui carnibus uescebantur humanis. Idcirco ubi nos uidere, crediderunt Anthropophagos esse, ideo effusissime fugerunt.

Canibalos appellant ferinos populos, qui in cibatu homines habeant gratiſſimos. Hos noſtri prætcrierant, eos ad meridiem relinquentes.

De Canibalorum moribus. Cap. LXXXVIII.

IGITVR hi populi mœſtiſſime conquerebantur nobis de efferatis illorũ moribus, nam aiebant eos in ſe non aliter ſæuire, quàm tigrim uel leonẽ quempiam inmanſuefacta animalia: horreſco referens. Impuberes, ſiqui corripiuntur, exectis teſtibus, ſaginant uti nos gallos gallinaceos, ut lautius eis ueſcantur. Puberes uero mox contrucidant, quibus exenteratis, ilia comedunt recentia, mẽbrorúmque partes extremas, cætera ſaliunt, aſſeruántque ut nos inſitia & farcimina omnis generis: nam inſitia fiunt ex ſanguine aprino uel bubulo, aut ex carnibus teſſellatim conciſis, alii apexabo appellant, haud dubie eſt genus farciminis. Mulieribus haud ueſcuntur, uerum eas ad prolem, ueluti nos gallinas ad oua ſeruant: ſiqua eſt anus, ea mancipii uicem gerit. Propterea hæ inſulæ, quas iam ſubegimus, ubi audiunt aduentare hos efferatiores immanéſque populos, actutum dant terga, licet ſagittis utantur, non ſunt tamen tantarum uirium, ut compeſcere eos queant, nam pauci complures fundunt, utputa centum decem profligant Canibali, nuſquam cominus congrediuntur, fuga tantum ſibi conſulunt. Nos nequiuimus aliter intelligere, quos deos colant alios, quàm ſolem & lunam, cœlúmque. Mores uero aliarum inſularum idcirco non referimus, quoniam ob anguſtiam temporis & interpretum penuriam de eis nihil comperti habuimus.

De moribus illorum qui Hiſpanam inſulam colunt. Cap. LXXXIX.

HVIVS inſulæ cultores loco panis utuntur radicibus quibuſdã, quæ ſunt (ſi magnitudinem formámq; ſpectes) inſtar napi, ſaporem habent, quem molles recentéſque caſtaneæ, ages uocãt: aurum apud eos eſt in pretio, id enim auribus appenſum ferunt: ſuis non emigrant finibus, nec ut alii ultro citróq; commeantes commercia exercent: cœpimus eos percunctari ſignis, ubi eruerẽt aurum, intelleximus ab eis legi in harenis fluminis cuiuſdam, quod ex editiſſimis deriuatur montibus. Id enim labore eximio colligunt, fundúntq; in fruſta, & demum in bracteas, id eſt, laminas. Verum ubi nos eramus non naſcitur, aliunde aduehitur, uti circunuecti inſulam re ipſa cognouimus: quoniam poſtquam illinc ſolui mus, deuenimus ad quoddam flumen, quò profecti ſumus ſumendæ aquæ gratia, & ibi auriferas conſpeximus harenas, ibi quadrupedia, non niſi cuniculos uidimus: ſerpentes uero immenſæ uaſtitatis, numeroſioréſq;, quos fert inſula, ſed innoxios conſpeximus: necnon ſylueſtres turtures, anates noſtris proceriores, anſeréſque oloribus candidiores, uerũ capite tantum rubeo erãt: ibi & pſitaci com plures, alii coloris praſini, fului alii, alii uero Indis non abſimiles, id eſt, torque miniato. Tulere ex his igitur ſexaginta uerſicolores, coniecturámq; ex his alitibus fecimus non longe Indiam abeſſe: uerum huic ſentẽtiæ non adſtipulabatur ſphæræ ratio, & in primis philoſophus in illo de cœlo & mundo, Senecáque, & alii cõpluſculi coſmographiæ haud expertes, qui aſſeuerant Hiſpanias non multum ab India abeſſe, maritimo præſertim itinere. Hæc igitur inſula ſuapte natura gignit maſticem, aloe, & alia his non diſſimilia, & in primis grana quædam rubea, quæ pipere ſunt acriora: cynamomúmque, & zinziber noſtri tulere.

De uiris quos Columbus gratia explorandæ insulæ dimisit.
Cap. XC.

IGITVR Columbus de compertis terris satis ac super lætus, utpote qui uidebatur nouum comperisse mundum. Cum uero primum uer iam appeteret, decreuit patriam repetere suam, dimissis apud regem uiris triginta octo, qui perquam diligenter sciscitari & explorare deberent locorum situs, ac regionis mores, frugúmque ac arborum naturam. Rex enim appellatur Guancranillo, cum quo iniit fœdus maximum, commendauítque illi suos arctissime, adeo ut intuitus eos pio obtutu, coram Columbo illachrymari cœperit, miseratus conditionem remanētium. Tandem Columbus iussit uela uentis dare Hispaniam uersus, secum ducens ex insulanis uiros decem, non alia magis de causa, quàm ut eorum linguam aliquando discerent, quoniam id consequi haud difficulter poterant: nam caracteribus nostris suum idioma scribi probè potest: cœlum appellant Turci domum boa: aurum cauni: uirum probum toyno: nihil, maxani dicunt. Reliqua uero nomina æque ac nos nostra proferunt.

Quomodo Columbus fuit dictus Admirans mare.
Cap. XCI.

REX ITAQVE & regina Hispaniarum nihil magis gerebant in uotis, imò supra uota, quem ut almam Christi fidem indies augerent, auctámque colerent, & cultam summopere uenerarentur: propterea id eximie obseruabant, ut hæ gentes quæ hactenus nomen Christianum ignorauerant, tandem aliquãdo ope & industria sua, scirent unam esse Christi fidem, extra quam nulla est salus, nec redemptio. I'nque huius rei specimen decreuere summis honoribus Columbum prosequi, nihílque prætermittere, quod ad cultum & decus eius spectaret. Igitur uultu sereno eum excipiunt, condecorántq; innumeris titulis: & quod apud Hispanos eximius ducitur honos, concessum ipsum recipiunt: uoluerég; ut deinceps non Columbus, sed Admirans oceanum appellaretur: & ut licuit colligere ex Admirãtis sermonibus, sperabat propediem fidem nostram magna incrementa habituram, si hæ insulæ ad fidem reducerentur: in commerciis uero & aliis mortalium emolumentis, quibus plerunque omnes inhiant, nullam propè spem collocauerat. Itaque serenissimi reges iubent ut protinus liburnicæ XVII expediantur, quæ arcem in prora habeant, id est speculam, unde eminus speculantur: celoces uero duodecim absque specula, inq; eis hominum mille ducenti, qui omni genere armorum communirentur. Fabrósque lignarios, id est carpentarios, artificésque fere omnium generum ære annuo conduxit, qui classem sequerentur: equites etiam quosdam centuriauit, ut nihil classi deesset, quod ad ualidam expeditionem spectaret. Columbus uero sues & boues sexus utriusq; in classem introduxit, triticúmq; & hordeum, ac legumina propè omne genus corrogauit in nauibus, tum ut uitam in naui diutius protraheret, tum uel maxime ut inibi terræ mandaret semina: tulit etiam arborum taleas quas ibi plantaret: quoniam id genus illic haud quaquam arbores uisuntur: nam præter pinum & palmas nullas habent arbores nobis cognitas, & hæ mira ubertate crescunt, adolescúntque in tantam altitudinem, ut non facile referri possit ob maximam soli ubertatem. Sunt enim illorum fructus propè innumerabiles,

uerum nobis incomperti, aiúntque sub sole feraciorem tellurem minime esse. Instituit etiam noster Columbus secum ferre instrumenta omnis generis ferrea, quæ conducerent urbi condendæ: ut in noua regione nouas urbes conderent, quæ forent suorum tutissima receptacula, multíque insuper regis clientes, contu bernalésq; ultronei se obtulerũt huius nauigationis socios, desiderio comparandæ gloriæ, prouocati gestis Columbi præclaris. Igitur prima Septembris soluere ex Cades uentis prospere flantibus, & prima Octobris applicuere insulam Canariam, eam inquam, quæ Ferida dicitur. Quarta uero Octobris uela fecere uersus meridiem, nihílque comperti de eorum nauigatione usque ad hyemale æquinoctium habuimus. At uigesimotertio Martii, rege ac regina discumbentibus, mox affuit ueredarius quidam, qui renuntiauit celoces duodecim applicuisse Cades: successum autem nauigationis ulterioris quinta Aprilis luce M D I I I I, germanus frater altricis primogeniti regis missus ab Admirante ad regem peruenit, cunctáque retulit quæ in sequentibus adnotabuntur.

Quomodo Admirans adiuit Canibalorum insulas. Cap. XCII.

ITAQVE prima Octobris Admirans Columbus soluit à Canariis flante Affrico, ad læuam iter faciens, meridiem uersus adnauigauit XXI diebus prius quàm tellurem conspexerit aliquam. Tandem deuenit ad Canibalorum insulas sæpe dictas, & primo conspectu uidere nostri insulam uastissimam, adeo arboribus condensam, ut uix discerni posset, utrum sylua foret uel ne: & quoniam is dies erat dominicus, Dominicam eam nuncupauerunt: & ubi cognouere incultam esse, minime uisum est illic gradum sistere, sed ultra progressi sunt. In his igitur uiginti & uno diebus sua sententia sulcarunt maria per leucas ferè mille trecentas & uiginti. Nam per id tempus Aquilonem uentum prosperum semper habuerant: deinde soluentes ab dicta insula, breui peruenere ad aliam insulam omni genere arborum refertissimam, quæ inenarrabilem suauitatis odorem fragrabat: nonnulli allecti amœnitate loci, in terram descendentes, nihil animatum ibi conspexere, præter lacertas inauditæ magnitudinis: eam Crucem appellarunt, primóque loco de cultis post insulas Canarias conspecta est: & hæc erat Canibalorum insula, ut re ipsa demum cognouere, id affirmantibus interpretibus Hispanæ insulæ, quos secum ducebant. Circunuecti itaque insulam, casas humiles compluscu las compererunt: nam uicatim degunt, X X uel ad summum X X X domus simul continentérque dispositæ in orbem ambientes plateam quandam, cuius diameter erat orbicularis: domus erant ligneæ amphitheatri instar. Hunc morem construendi ædes seruant, erigunt complures eminentissimas arbores in orbem, ínq; eis trabes figunt, quibus arbores inhærent, fitque ut his fulcimentis minime ruant. Imbrices uero, cum domum cooperiunt, ita constituunt, ut formam tentorii efficiant, surgítque in modum pyramidis, id est, in acutum. Demum has sic dispositas arbores intexunt palmarum foliis, & quarundam aliarum arborum, ut & uentos & imbres tutius arceant: introrsus uero trabes texunt funibus bombicinis, & radice quadam sparto minime absimili: cubilia habent eminen-

Crucis insulariũ mores.

tissima, quæ fœno & bombice sternunt: porticus habent maximas, ubi saccara collocant. Et ibi etiam conspeximus duas statuas ex ligno fabrefactas, quas duo angues immensæ uastitatis sustentabant, eas credidimus esse eorũ idola: uerũ compertũ habuimus statuas huiusmodi solum ornatus causa erectas fuisse, quoniam hi solem & planetas tantummodo adorant. Eò igitur ubi nostri applicuere, mox uiri & mulieres effuse fugerunt, deserentes eorum domos: ubi uincti erant impuberes complusculi, quos ad saginam asseruabant: necnon anus complures, quæ mancipiorum obibant officia, protinus ad nos contenderunt. At nostri ingressi eorum domos, animaduerterunt illic uasa esse fictilia omne genus, quæ nos Samia appellamus, in quibus elixabant carnes humanas, psitacis, anseribus, & anatibus simul admixtis: alias autem uerubus impositas torrebant, selectis ossibus, & brachiis humanis, quibus pro ferro utebantur, ut sagittis affigerent suis: ferro enim prorsus carent. Vidimus etiam ibi impuberis caput nuperrime abscisum, sanguine adhuc defluente, hoc erat trabi infixum. Hæc insula quatuor ingentissimis irrigatur fluminibus, Guadalupeam appellauimus, quoniam non est absimilis monti illi sanctæ Mariæ, quem Guadalupum Hispani uocitant, incolæ uero Grachanam. Fert hæc insula psitacos fasianis multo maiores, nec alis similes, nam alas habent uersicolores, cætera rubei: tantáque psitacorum apud eos copia, ut apud nos cicadarum: & licet eorum nemora sint psitacis referta, eos tamen saginant, quos habent in cibatu gratissimos: mulieres uero quæ confugerant ad nostros, Admirrans nostro ritu exornari iussit, & complusculis donari muneribus, mandans ut protinus eas ad Canibalos mitterent: quoniam hæ probe nouerant quò fugissent Canibali. Itaq; mulieres ad Canibalos profectæ sunt: quo factum est, ut mox Canibali ad nostros accurrerint pellecti muneribus, quibus donatæ mulieres fuerant, autumantes itidem consequi posse. Vbi uero coràm fuere, siue timore, siue scelerum conscientia, mutuo sese respicientes, ilico terga dedere, proxima petentes nemora: at nostri qui inerrabant insulæ explorabundi, cymbas eorum omnes confregere. Et illinc soluentes adiuere socios suos, quos dimiserant in Hispana insula primo itinere: & dũm eunt utrinq;, complures præteriere insulas: ab ea parte uero, quæ respicit Aquilonem, apparuit insula, cuius inquilini nostros interpretes, quos ab insula Hispana duxerat Admirrans, intelligebant, nec non eos quos uendicaueramus à sæuitia Canibalorum, dicebant uocari Matininam, affirmantes eam cultam esse à solis fœminis, quæ statis anni temporibus coibant cum Canibalis, ut solebant olim Amazones. Prolem partiebantur, mares dabant parentibus, fœminas uero fouebant ipsæ: aiunt etiam has fœminas specus habere altissimos, quò se recipiunt ubi extra stata tempora quispiam eò concesserit, & ibi se tutantur sagittis propulsantes hostem, si forte fortuna explorauerint aliqui aditum: propterea nostri per id tempus propius accedere nequiuerunt, præternauigantes insulam ad miliaria ferè quinquaginta. Inuenimus aliam insulam, quam interpretes aiebant esse apprime cultam, habitatoribúsq; frequentissimam, & inter alia habere innumeras fruges, & propè omnia quibus uita humana carere nequit: & quoniam montes habent præaltos, eam montem appellauimus Ferratum: at nostri interpretes, & hi quos asseruaueramus ab atrocitate Canibalorũ, affirmabant Canibalos aliquando longa metiri itinera supra mille

Guadalupea

mille miliaria, ut carnibus uescantur humanis. Postridie illius diei nacti sumus aliam insulam, quæ quoniam erat obrotunda. Admirans eam nuncupauit sanctam Mariam rotundam. Supra istam comperimus aliam, cui diui Martini nomen indidit: uerum in neutra istarum stationem fecimus. Perendie uero aliam inuenimus, quam aiebant longitudine esse miliarium C L à parte uidelicet occidentali in orientale latus: referebant mira de ea interpretes, quòd uidelicet foret summe ferax, & pulcherrima, hanc postremo appellarunt sanctam Mariam antiquam. Post eam comperit ferè innumerabiles insulas, uerum longe à prædicta, miliaria propè CCCC. Interq; eas quædam cæteris præstabat magnitudine, quæ dicebatur ab incolis Ay Ay, nostri uero nuncuparunt Sanctam crucem: eò appulimus, ut aquam hauriremus: at Admirans emisit triginta uiros, qui explorarent diligenter insulam, qui mox quatuor Canibalos cum totidem fœminis inuenerunt, quæ mulieres uisis nostris, complicatis manibus eleuatísque auxilium petere uidebantur: quibus liberatis, uiri in nemora dilapsi sunt. Biduo itaque illic agens Admirans, triginta uiros in insidiis collocauit, qui corriperent Canibalos, siqui apparuissent. Qui uero stabant in littore, uiderunt cymbam, caueam ipsi appellant, homines octo, & totidem mulieres uehentẽ. Vbi igitur Admirans classicum cecinit, unà omnes ruunt in Barbaros, qui strenue sagittis pulsare nostros conabantur, nec prius quiuere se clypeis tegere, quàm Hispanus à fœminis sagitta ictus occubuit, alter uero male acceptus est. Hispani tamen ubi compere re sagittas ueneno illitas esse, decreuerũt propius manus conserere, & ui remorum in eos contendere: quod ut fecere, protinus Barbarorum nauim pessum dedere. Præeminebat enim ibi mulier quædam ueluti regina, cuius dicto parebant omnes: hæc natum habebat secum torui aspectus atrocísq;, qui facie non regem sed prædonem, aut furem quempiam sæuissimum præsentabat. Submersa itaque naui, non desinebant nando nostros onerare sagittis, eleuatis tantũ supra aquam brachiis, quæ res uisa est monstrifica. Dum itaque natant sagittántque, ad saxum quoddam deueniunt, ubi tandem à nostris sunt expugnati, occisis nonnullis, & regulo grauatim saucio uulnere duplici: hos ad Admirantẽ trahunt reluctantes, qui conspectum tanti uiri minime pauentes, ferociam nusquam exuerunt, spumas efferuescentes non aliter quàm leo ubi in casses deuenit, tunc rugitus edit maiores atrocioresq;, sæuítque magis: adeòque efferebantur, ut nullus esset inibi tam intrepidus qui ferocientes uiros non formidaret. Progressus itaque Admirans Africo flante aliquando, nonnunquam spirante Fauonio, peruenit ad quandam pelagi uastitatem, ubi prope innumeræ erant insulæ multiiugǽque: nam aliquæ frequentioribus obumbrabantur nemoribus, aliæ uero summa apricitate amœnitatem non mediocrem præ se ferebant, nonnullæ autem squalebant saxis, humo ieiuna aridáque, & præustis implicitæ montibus: aliæ etiam intra cautes colorem coccineum continebant, aliæ uiolaceum, albicantem aliæ: perinde ut multi rati fuerint eas esse minas gemmarum, aut loca metallorum corruscantibus plurifariam coloribus. Eò itaque non concessere sæuiente pelago, nam uerebantur ob scopulorum frequentiam, ne naues collisæ saxis, dehiscerent protinus submergerentúrque, in aliud tempus rem differentes. Nequiuere etiam insulas percensere, ob eorũ implicitam frequentiam: tamen nonnullæ celoces, quæ

altiore funeo haud egebant, mediocri contentæ alueo propius accessere, & supra XLVII insulas numerarunt, locúmque Arcipelagus nuncuparunt ob insularũ frequentiam. Dum itaque relictis insulis in altum prouehunt, in medio ferè itinere aliam nacti sunt insulam, quæ dicebatur Buchema, ubi complures erant illorũ qui atrocissimas Canibalorũ manus euaserant: hi nobis retulere insulam cultam esse eximie, cultoresque mitiores, & usquequaque Canibalis infensos: inq; ea nemora complura, quæ apros fouent ingentissimos: hi naues non habent, quibus sulcare possint maria, & Canibalos adire: uerũ ubi Canibali eò contenderint, congrediuntur atrociter, propulsántq; eos: quos si ceperint male accipiunt, par pari referentes: nam erutis luminibus, eos in frusta minutatim concidunt, & ignibus torrent, & pro uindicta deuorant, alioquin humanis non uescuntur carnibus. Hæc nobis referebant nostri interpretes, quos ex Hispana insula adduxeramus. At nostri parum illic immorati, præteriere insulam, nisi quòd ab ea parte quæ occidentem respicit in terrã descenderunt, ut aquæ nonnihil haurirent, ubi eminentem pulchrámq; domum inuenerunt, & cum ea duodecim minores domos omni habitatore desertas, ibiq; nulla erant habitantium recentia uestigia: causam propterea ignorabant, cur desertæ forent, ni forte habeant illarum habitationũ stata tempora, dum candens sydus feruet nimium, abeunt in mitiora loca, reuersuri cum conducibile arbitrabuntur: uel forte metu Canibalorũ littora deserunt tantisper donec abeunt: utcunque fuerit, insula unicum habet regem, cui perquã reuerenter astant, obediúntque mirum in modum, Chiafichium appellant eorum regem: latus huius insulæ quod meridiem contuetur, longitudine ducentorum miliariũ patet: ea nocte duæ fœminæ, & totidem adolescentes, quos asseuerauerамus de manibus Canibalorum, ubi è conspectu suæ patriæ fuerunt, in mare sese proiecerunt, & nando ad solum patrium deuenerunt nobis nescientibus.

Quomodo Admirans suos reperit uitam exuisse.

Cap. XCIII.

TANDEM aliquando Admirans peruenit cum tota classe ad Hispanam insulam, quæ abest à Canibalis leucis ferè CCCC. Verum omine inauspicato infelicique: nam hi quos loco præsidii inibi reliquerat, uitam exuerant omnes. In hac insula est regio, quæ dicitur Xaynana, unde Admirans primo itinere profecturus in Hispaniam, quasi loco obsidum decem uiros abduxerat: ex his ob cœli mutationem, septem occubuerant: unus uero eorũ qui superfuerat, ubi suam patriam classis applicuit. Therema dicitur, sponte à nobis emissus est: reliqui uero nando clanculum aufugerunt. Quæ res parum Admirantem mouit, qui modo suos comperisset uiuos, reliqua nihili pendebat: uerũ ubi paululum est progressus, cauea quædam apparuit, genus est liburnicæ longioris capax ingentiũ remorum: hæc regis fratrem uehebat, eiúsque præfecto apprime abiens suos commendauerat, cúmque eo fœdus magnum inierat. Is igitur regis Guancenarilli frater alio tantum uiro comitatus, ad Admirantem contendit, & nomine regis imagines aureas duas dono Admiranti dedit. Post hæc cœpit Hispanorum miserabiles casus exponere: uerum uix id intelligere quiuimus, nostris interpretibus non satis eius linguam callentibus. His auditis progreditur Admirans, quoad deuenit ad ligneum oppidum, quod Hispani sibi pro potiori tutela condiderant:

id totum

id totum comperit demolitum combuſtúmq;,nec alia ſupererant ueſtigia,præter pallidum cinerem, quæ res nos omnes dolore incredibili affecit:non tamen nobis facile perſuaſum iri poterat,quin aliqui ſuperuiuerent:propterea ut huius rei eſſemus certiores, Admirans iuſſit tormenta quædam exonerari, ut reboatu edito,ſiqui deliteſcerent è noſtris mox excitarentur, ſcirentq; nos aduentauiſſe: uerum operam luſimus, quoniam nullus uſquam comparuit, cunctis fato functis. Tunc Admirans nuntios miſit ad regem Guancenarillum ſciſcitatum de ſuis,queſtus grauiter de occubitu ſuorum. Hæc noſtri retulerunt,quantum colligere potuerunt ex regis reſponſo,complures uidelicet in ea inſula reges eſſe illo potentiores, qui ægre ferebant Hiſpanos ſubegiſſe inſulas:propterea contenderant ad ligneum oppidum, ubi Hiſpani degebant, eóque expugnato contrucidauerant uiros, & oppidum combuſſerant, ipſúmq; ferentem noſtris ſuppetias ictum ſagitta fuiſſe,inque eius rei fidem brachium faſciis circunuolutum oſtentauiſſe,nec propterea ad Admirantem iuiſſe,quoniam conſauciatus uulnere non contemnendo fuerat. His acceptis nulla fide adhibita, poſtridie Marchionem quendam cognomine Sibilium,rurſus ad regem mittit,qui perquam diligenter rem ſciſcitetur,perpendátque an ſint uera quæ ex rege allata fuerant. Is igitur eò conceſſit,& remotis faſciis comperit regem falſa loquutum,nullius cicatricis apparente ueſtigio,uerum procumbentem nactus eſt uirum ſimulantem ægritudinem,huius cubili coniungebantur concubinarũ cubilia octo. Tunc deuenimus in eam opinionem,ut non difficulter crederemus noſtros aſtu & inſidiis eius occubuiſſe:tamen Marchio finxit fidem præſtare regi, ortatúſque eſt uirum,ut in craſtinum Admirantem uiſeret. Poſtera itaque die ad Admirantem rex contendit,à quo eſt honorificentiſſime exceptus,& ueluti miſeraretur noſtrorũ ærumnas gemebundus indoluit. At ubi conſpicatus eſt mulierem quandam,quæ noſtro auxilio erepta fuerat à Canibalis,eam affatus eſt ſua lingua longiore ſubſellio,nobis haudquaquam intelligentibus,illi plurimum applaudens,hæc dicebatur Catharina. Tandem poſt multa illinc abiuit,& amicitiam fœdúſque rurſus pollicebatur:non defuere tamen è noſtris qui ſuggererent Admiranti,ut uirum corriperet,& correptum cædis noſtrorum pœnas luere cogeret. Admirans uero, ut erat uir multi penſi,rem acuratius penſitatiúſque expendebat,loci & temporis rationem habens: non enim ſibi per id tempus conducere arbitrabatur, ut incolarũ animos ad iracundiam prouocaret. Poſtridie uero illius diei quo illinc rex ſoluit,eius germanus claſſem uiſit,& mulieres ſubornauit,& ſequens effectus comprobauit. Itaq; nocte ſubſequente Catharina cum ſeptem aliis in mare deſiliit,ut ſuperato pelago ad regem contenderet:noſtri tamen,ubi fraus apparuit, conſequuti natantes mulieres, tres tantum ceperunt: at Catharina cum tribus aliis ad regem peruenit, qui ſuſceptis mulieribus in interiora inſulæ dilapſus eſt: quo facto nobis rex aperuit ſe noſtros contrucidauiſſe.

De uindicta occiſorum. Cap. XCIIII.

ADMIRANS igitur cognita proditione, decreuit hominem perſequi uſque ad regni interiora. Miſit itaque tercentum uiros,qui Marchionem inſenſi conſectarentur. Hi ergo dum hominem explorabundi quærunt,deuenere ad oſtium cuiuſdam ſignati fluminis,ubi perquam celebris erat portus, quem Re-

galem appellarunt: nam ubi ingressus est, adeo flumen se sinuat, obliquátq; efficiens multiplices recessus, & flexus innumeros, ut alter Mæandrus uideatur, nec licet sis ingressus, cognoscere queas an sis intra uel extra, quanquam in ostio adeo pateat, ut sit trium liburnicarum capax: ex aduersa fluminis parte mons uisitur conspicuus, qui impendio uiret, & præclaris exornatur nemoribus. Ibi psitaci complures, & auitia ferè omne genus exaudiuntur suauissime alternéque concinentia. Hunc portum interfluunt fluuii duo, & dum altius progredimur, nacti sumus eminentissimas quasdam ædes, quas credidimus regis esse eius, quem persequebamur. Idcirco eò contendimus citato gradu, & ecce occurrunt nobis uiri propè centum, qui habilissima habent corpora, quíq; arcus & sagittas ferentes, toruo uultu ibant ad nos, subinde uociferantes se minime esse Canibalos, sed Taynos, id est, nobiles, ac patritios: nos uero signo pacis edito propius accessimus, & cum mutuo colloquio frueremur, protinus fœdus & amicitiam nobiscũ iniere, nec de cætero pauentes, ad nos ueluti ad suos confidentissime ibant, hos munere multiplici donauimus. At nostri dum illic agerent, domum metiti sunt, quæ diametrum habebat XXXIII passuum, erat instar amphitheatri obrotunda, huic circunquaque adiacebant triginta aliæ minores ædes, in contignationibus pro trabibus harundinibus uersicoloribus utebantur mira arte textis complicatísque. Hos patritii nostri percunctati sunt de rege Marchione, quem asseuerarunt petiisse montes. Huius rei decreuere Admirantem certiorem reddere, & in primis conflatæ necessitudinis cum uiris patritiis. Verum Admirãs flagrans perniciali odio in Marchionem ad diuersas insulæ partes exploratores expediuerat, qui regem siquo modo possent corriperent: nam præ cæteris quos miserat, erant duo strenui iuuenes, Horeda uidelicet & Gormalanus animo inuicto, alius alia loca petens, propè omnẽ regionẽ inter se partiti sunt explorandã. Hi ergo dum uarias regiones peragrarent, deuenere ad quædam spectatissima flumina, quorum alia ab una parte montis defluebant, nonnulla uero ab altera deriuabantur. Is mons eminentissime attollebatur, qui aurifero sabulo conspergebatur, & inde aurum effodiunt incolæ hoc modo: nam actis sinistris brachiis in præcordia montis egerunt aurum, egestúmque dextra excipiunt manu, dabántque nostris: asseuerabant etiam uidisse grana complusćula zecare, quæ allata fuere regi Hispaniarum, nam granum unum pondus erat unciarum nouem, hoc uidere complures uiri.

De flumine aurifero, & aliis rebus repertis. Cap. XCV.

HIS VISIS nostri condicto ad Admirantem rediere, ut non recederent à præscripto: nam Admirans iusserat, ut nil aliud agerent, quàm explorare regiones nouas, & mox referre earum situs & qualitates, nec ipsi pergerent eo inconsulto exercere commercia, pro quanto uitam caripenderent suam: accepere etiam ab incolis non longe esse in montibus regem quendam, quem Gazichiũ Canobam, sua lingua appellant, id est dominũ domus auri: nam boa domus interpretatur, canum aurum, & Gazichius rex. In hoc etiam flumine inuenere absolutissimos pisces, aquámque haud insuauem. Marchio Sibilius refert apud Canibalos populos in mense Decembri esse æquinoctium, quod ratio sphæræ non patitur: addebat etiam inibi aues eodem mense fœtificare; cum tamen ab eo

Gazichius Canoba.

sciscitaremur,

ſciſcitaremur, quantum eis polus eleuaretur ab oriente, retulit Septentrionem non uideri, ſed mergi ſub Arctico polo, & tranſcendiſſe cuſtodes. Verũ ut ingenue fatear, nemo inde uenit, cui indubia fides adhiberi poſſit, quoniam ferè omnes expertes erant literarum, & in primis ſyderalis ſcientiæ.

De oppido ab Admirante condito. Cap. XCVI.

IGITVR is Admirans claſſis præfectus in ſuam & gentis Hiſpanæ memoriam, decreuit urbem erigere: cooptato itaq; loco, qui Locifron dicitur, non longe à portu, & ut bono omine ſuccederent cuncta, auſpicatus eſt à diuinis: nam primo loco eccleſiam dedicauit, cæteráque abſoluiſſet, ni tempus appetiſſet patriæ repetendæ, uel ſaltem prout abiens pollicitus fuerat regi, ipſum de omnibus certiorem facere quamprimum. Expeditis ergo duodecim celocibus, regem protinus de compertis rebus commonefecit. Cum igitur Admirans in inſula Hiſpana adhuc ageret, alii appellant huiuſmodi inſulam Offiram, quam nõnulli eam eſſe aſſeuerant, cuius commeminit ſacra uetus hiſtoria libro regum tertio, quæ patet latitudine graduum quinque auſtralium, id eſt, miliaria CCCLX, his polus eleuatur XXVII gradibus: in meridie autẽ, prout referebat, XXII, longitudine uero, id eſt ab oriente in occidentem patet miliaria DCCCLXXX. & hæc inſula ſi forma conſideretur, folium balani, id eſt arboris nucis caſtaneæ ſimillime refert. Statuit propterea Admirans in colle cuiuſdam montis huius inſulæ urbem condere, in umbilico inſulæ ab ea parte, quæ Aquilonem reſpicit, quoniam inibi uiſebatur mons alius, qui frequens eſt nemoribus & lapidibus aſperatur, necnon calce ſcatet plurima, eam Medi appellant Iſſabellam: ad radices uero montis planicies eſt perquam aprica, longitudine patens miliaria LX, & lata XII alicubi, perangusta tamen alibi miliaria VI, hanc interluunt complura flumina, quorum celebrius ferè præterluit urbem ad iactum arcus. Hæc igitur flumina adeo ubertim irrigant regionem, ut eam feraciſſimam fere omnium rerum, quæ terra parens mittit, effecerint: nam in harena eorũ fluminum iacta ſemina protinus germinant: fecimus huius rei periculum, iecimus enim ſemina multiiugarum herbarum, uidelicet lactucarũ, naſturtiorum, braſſicæ, & bugloſſæ, quæ omnia ſextodecimo die germinauere: at pepones, cucumeres, cucurbitæ, trigeſimoſeptimo die ad maturitatem peruenere: nec, ut ingenue fatear, meliora his comedi unquam. Hæc nouerat Admirans etiam relatu eorum, qui ſecum diuerſabantur, qui & ipſum certiorem fecere rerum multarũ, & in primis prouinciæ cuiuſdam auriferæ: propterea miſit illuc è ſuis triginta uiros: regio Cipagora dicitur, auro ſcatet: ubi uero rediere uiri triginta, retulerunt multa miratu digna, præſertim aſſeuerabant ab eo monte quatuor deriuari flumina, unum ad Orientem proficiſcebatur, aliud uerſus Occidentem contendebat, alterum in Septentrionem, in Auſtrum alterum citatiſſime fluebant. Inſula quadripartitur, pars quæ uergit in orientem dicitur Suma, quæ occidentem reſpicit Atribuinea, que Aquilonem Lachem, quæ poſtremo meridiem contuetur Naiba dicta eſt ab omnibus.

Locifron.

Hiſpana.

Iſſabella.

Quomodo Admirans adiuit auri minas. Cap. XCVII.

VT REVERTAR unde ſum digreſſus, Admirans urbem condidit muro præcinctam, & duodecimo Martii illinc ſoluit, ducens ſecum pedites circiter quatuor centum, ac equites nonnullos, pleno gradu contendens eò ubi ac-

ceperat minas auri esse uberrimas meridiem uersus. Igitur superatis eminentissimis montibus uallibúsque, ac traiectis fluminibus limpidissimis, tandem in eam deuenit prouinciam, ubi auspicatur Cimbaga regio, in cuius patentissima planicie decursus quidam aquarum uisuntur, quarum harenæ intermiscentur auro. Igitur Admirans ingressus mediterranea insulæ ad miliaria ferè LXXII tantundem distans ab urbe quam condiderat, peruenit ad ripas cuiusdam ingentissimi fluminis, ubi collis impendio attollitur, eminétque admodum, & ibi arcem erigere decreuit, quo tutius arcana regionis scrutari quiret, huic diui Thomæ nomen inditum est. Dum itaque arcem ædificat, ad eum undique cateruatim homines regionis eius confluebant, accepturi mercimonia: quorum uoto Admirans satis faciens, ab eis aliquid auri petebat: qui breui ad eum rursus redeuntes plurimum auri comportarunt. Nec id silentio inuoluam granum allatum fuisse auri, quod pondere onziam excedebat, quæ res effecit, ut grani magnitudinem admiraremur, supra omnem credulitatem, cum præsertim adiecissent, se adhuc proceriora grana allaturos, quæ aiebant ferre aliam regionem, quæ illinc itinere mediæ diei aberat, éaque grana inculta in harenis iacere asseuerabant, uim auri incolis nescientibus: alii etiam tulere frustula auri dragmarum decem, maioráque inueniri rursum affirmantes. Illò igitur misit Admirans è suis complures, qui minas auri diligentissime explorarent, referréntque protinus: qui euntes plura compererunt, quàm intellexerant, quámq; unquam autumassent. Inter alia admiratu non indigna nemora habent, quæ omnium aromatum genere ubertim abundant: uerum ea haud legunt, nisi ubi permutant cum conterminis quæpiam: alii uero cum quibus commercia exercent sua, uasa ferunt Samia, catinósque ligneos, pelues, malluuia, & id genus complura, quibus qui dant aromata prorsus carent. Inuenerunt in mense Martii uuas præmaturas, uerum agrestes. Hæc regio licet rupibus & saxis asperetur, ea tamen uiridantes gignit arbores: tota in colorem prasinum inclinat, imbres excipit frequentiores. Ideo inibi multa flumina decursúsque auriferi, nam cum imbres deriuantur è montibus, secum auri copiam maximam trahunt ad plana arua patentésque campos, quos interluunt, ut præfecimus, innumera flumina eadémque amœnissima, ac placidissima, decursu haud rapido citatóque, sed segni ac placido. Hæc loca habitant gentes ignauæ, & ferè pensi nullius: ea gens otiatur plurimum, imò ignauia torpet, algoris admodum impatiens, & cum nemora habeant bombice referta, eo tamen uti nesciunt.

Onzia.

De mirabilibus compertis ab Admirante.

Cap. XCVIII.

EXPLORATIS his locis ut præfecimus, Admirans rediit ad arcem Issabellam, ubi nonnullos è suis dimiserat: ipse uero cum liburnicis tribus profectus est peregre, nouas etiam quærens regiones, & in primis eas quas iam eminus conspicati fuerant: nam continentem credidit esse, licet compertũ habuerit insulam esse, quæ miliaribus LXX abest ab ea insula quam appellarunt Hispanã, regio Cuba dicitur. Ea præterita iter direximus ad meridiẽ, & inde cœpimus ad occidentẽ nonnihil flectere: uerũ quanto magis progrediebamur, tanto plus littora extendi uidebantur, terris semper fugientibus: sinuabant enim se littora ad

meridiem

meridiem ſemper, receſſu & ambage multiplici, adeo ut cum crederemus contendere in occidentem, ad meridiem tamen indies ferebamur, terris ducentibus ac multiiugis finibus: tandem admirans deuenit ad inſulam, quam inquilini appelllant Iamicam: hanc aiunt appellari à coſmographis Lamiam maiorem, quæ magnitudine Trinacriam ſuperat: unicum in umbilico montem habet, qui ſenſim leniterque ſurgit, ab omni regionis latere paulatim creſcens, ut uix conſcendere credas, ut in accliuis ſolet, donec deueneris in medium, tunc ſeſe attollit uertice eminentiſſimo, & tarditatem qua uſus fuerat ſurgendo, eminentia compenſat: hæc inſula æque ferax eſt ac ulla in maritimis aut mediterraneis, frequens habitatore, eodémque acerrimo ad quæque ſubeunda: nam in commerciis acri eſt ingenio, adeo ut non difficulter circumadiacentes populos excedat dexteritate. Eò ubi appulit Admirãs ſuos in terram exponere contendebat, uerum reluctabantur illi, ac pugnatum eſt identidem ſuccumbentibus inſulanis non ſine hominum ſtrage, tamẽ diſcordias pax eſt conſecuta. Relicta Iamica flante Zephiro, ſeptem diebus nec interpollatis, per latus Cubæ nauigauimus, intantúmque ſumus progreſſi, ut crediderimus uel ipſam Cherſoneſum auream, quæ eſt in ipſo oriente, attigiſſe: adeo igitur prouecti eramus in altum, petentes uarias orbis partes, ut fere totum uniuerſum orbem metiti fuerimus: & ex uiginti quatuor ſolis horis, ſaltem uiceſimam & alteram comperimus, licet perpeſſi ſimus innumera mala, nomina tamen DCCC inſulis indidimus, & ſupra ter mille præteriuimus, ubi multa erant memoratu digna, præternauigans latera Cubæ. Et paulo ſupra quàm inceperit nauigare, nactus eſt Admirãs portum nauium capacem complurium, ibi ſuos cœpit emittere: qui cum terram applicuiſſent, tantum mapalia inuenere, eáque uidua omni habitatore: uerum ibidem conſpexere in uerubus piſces quos ad ignem aſſabant piſcatores: at noſtri piſcibus ueſci toſtis haud dubitarũt reiectis ſerpentibus: qui uiſis Chriſtianis, mox delapſi ſunt in montes, & inde ſpeculabantur quid ſibi uellent noſtri: à quibus prouocati, piſcatores paulatim cœperunt timorem exuere, annuentibus noſtris, ne pauerent. Quidam igitur audaculus in inferiorem rupem deſiliuit, propius accedens, quẽ compellare cœpit quidam oriundus ex inſula Hiſpana, qui à teneris in Hiſpania apud Admirantem altus & educatus fuerat, cuius lingua parum ab eorũ idiomate differt. Hunc itaq; percunctatus eſt, cur fugerent, & quænam gens eſſet, quóue nomine regio appellaretur: contracta igitur neceſſitudine uiribúſque animi reaſſumptis, dixit eos piſcatores eſſe, qui eo piſcatum conceſſerant rege iubente, qui alii regi cœnam parabat pontificiam opiparámque: addidit etiam pergratum habuiſſe plurimum, quòd ſerpentes minime comediſſent, quandoquidem hi, ut affirmabant, regi ueluti delicatiores epulæ aſſeruabantur. quibus auditis Admirans, eos miſſos fecit: nam iam habebat ſatis compertum regionis mores, propterea iter ſuum uerſus occidentem perſequebatur: & dum regionem percurrit ad occidentem, eam nactus eſt feraciſſimam, refertámque habitatoribus domeſticis: qui mox conſpectis noſtris ad littus deſcendebant panes ferẽtes quibus ipſi utũtur: tulere etiã cucurbitas plenas aqua, nóſq; ueluti amicos hoſpites inuitabant cordate: nos uero paulo ultra progreſſi, uidimus innumeras inſulas, quæ primo cõſpectu cultæ uidebãtur eximie, uirentibus plenæ arboribus

& in primis ab ea parte quæ continentem respicit: dum latera percurrunt, deuenere ad ostium fluminis cuiusdam, cuius latices adeo feruent, ut in eis diutius manum immergere nequeas feruescentibus aquis: rursus progredientes compere re piscatores quosdam, qui in cymbis, id est in caua arbore piscabantur, qui piscem rudentibus alligauerant naui, eúmque post se trahebant. eius forma est nobis incognita, & nisi grandiusculum caput haberet, instar anguillæ formaretur, capite gestat pelliculam quandam, quæ similitudinem habet crumenæ alicuius: cum uero pisces uel testudines emerserint supra aquam, mox is piscis solutus dimittitur ad eos, qui telo acrior ac omni uolucre ocyor, condicto uibrat pellem, quam diximus marsupiũ referre aliquod, pisces corripit, ac retinet sua pelle implicitos, nec prius prædam dimittit, quàm aerem senserit, cuius est impatiens admodum: tunc uincto rursus pisce, prædam legunt: nam nobis adstantibus cepere calandras IIII prægrandes, quibus nos donarunt amice, easque in cibatu suauissimo habuimus. His uisis, percunctati sumus piscatores an latus huiusmodi longius adhuc protenderetur, & quantum in occidentem extenderetur. Respondere latus huiusmodi finem habere nullum. Illinc igitur soluentes, progrediebantur à latere semper, littus percurrentes: hi inter nauigandum innumeras gentes conspexere. Non longe uero à terra huiusmodi quæ nunquam terminatur, uisitur insula, ibi mortalium uidere neminem: nam siqui erant in ea, fuga pernici sibi consuluerant. At canum inibi copia ingens conspecta est minime latrantium, licet toruo essent aspectu. Anseres etiam anatésque insulæ inerrabant multiplices. Præternauigantes itaque latera, Cubæ deuenimus ad quasdam angustias, ubi gurgites ac breuia propè erant infinita: & ibi mare undabundum spumas efferuescebat indignabundum admodum: sæuitq; mare hoc modo itinere miliarium XL aquis albicantibus, non aliter quàm si polline conspersum fuisset. Superatis his gurgitibus, prouecti ad miliaria octoginta, eminentiorem comperimus montem, & tunc lixas emisimus, qui aquam ferrent lignáque. Eò etiam concessit Arquita quidam, qui cum inerrasset insulæ, & in nemus condensum peruenisset, arboresque admiraretur, huic mox à tergo affuit uir grandiusculus, toga indutus alba: sagittarius credidit primo conspectu religiosum quendam fuisse, quem in classe habebant: uerum ubi compertum habuit alium esse, actutum alii duo uiri eiusdem habitus & staturæ apparuere, póstque eos supra triginta alios uidit, quibus conspectis, mox fugam cepit: at illi sequebantur, manibus annuentes ne paueret, neue fugeret: sagittarius uero quàm citius quiuit classem repetiit, cuncta quæ uiderat denarrans Admiranti præfecto: qui ubi hæc accepit, protinus emisit multos, qui tenentes uaria itinera, prope totam insulam explorauerunt. Erant ibi arbores multiiugæ, aliæ ferebant aromata, uiolas aliæ. Percurrentes itaq; Cubæ latera, uarias nationes nacti sunt, quorum linguam etiam incolæ Hispanæ insulæ, qui Admirantem ultro sequebantur, minime callebant: & dum progredimur, magis ac magis se sinuabant littora, modo Notho, modo Africo flantibus: quibus ipsi impulsi aliquando ferebamur prope in siccum, adeo mare insulis est implicitum compluribus, naues fere pessundabantur nimia onustæ aqua, quam & madidum cœlũ, & refluxus pelagi conrogauerant: quare operæpretium fuit referre gradum, & domũ redire eodem

Mira piscandi ratio.

itinere

itinere quo uenerant:neque quampiam pauebant,quin potius ſperabant ubiq; & amice & honorifice recipi: quandoquidem neminem læſerant dum irent,uerum fere omnibus morem geſſerant.

Quomodo Admirans inſulas reddidit uectigales. Cap. XCIX.

CVM ITAQVE rediſſet ad Hiſpanam inſulam,ubi abiens complures Hiſpanos patritios loco præſidii dimiſerat,comperit Margaritũ uirum ſtrenuum illinc abiuiſſe,qui prope iratus patritiorum magna concomitatus caterua patriam repetebat:quæ ubi comperta habuit,hominem ilico inducunt,ut & ipſe patriam reuiſat,ratúſne delatus regi,principis indignationem incurreret:domum tamen contendebat ſub uelamento conſequendæ annonæ,& renouandi præſidii, licet ut præfecimus,alia ſubeſſet cauſa: non prius tamen abiuit, quàm ſibi reges aliquos reconciliauerit,qui ſuccenſuerant Hiſpanis ob prædas,& latrocinia illata ab eis,abſente Admirante:uerum coram ipſis regibus,quorum conſpectum,ut par fuerat,minime erubuerant.Primo loco igitur ſibi reconciliauit regem Guarionenſium,& cum eo neceſſitudinem contraxit arctiſſimam, deſpõſata ſorore uni ex inſulanis,quem prius inter ſuos adnumerauerat, & habito interprete,citato gradu contendit ad id oppidum quod condiderat,noménque diui Thomæ indiderat.Hoc itaque reperit à rege quodam obſideri,& parum abfuit quin deditionem fecerit ,quoniam iam triginta diebus continuis obſidebatur nemine auxiliante.Liberato itaque ab obſidione oppido,regem cepit,qui bellum non prouocatus intulerat,applicuerátque animum,ut pergeret reliquos profligare reges: uerum ubi intellexit incolas ob caritatem annonæ fame laborare,quæ iam innumeros conſumpſerat populos, cauſa famis huius reiiciebatur in Chriſtianos,qui eruerant ferè omnes radices, quibus ipſi panẽ conficiebant Barbari.Statuit itaque Admirans regredi:hæc meditantem præfectum mox commeatus regis Guarionexii largiter iuuere: nam regio eius nondum famem paſſa fuerat.Reuocato igitur ab incœpto itinere præfecto,ut tutius regio coleretur ab Hiſpanis,decreuit arcem erigere alteram,non longe à ſancto Thoma oppido in monte eminẽtiſſimo,arcem de nomine Conceptionis nuncupauit. Vbi uero incolæ compertũ habuere hæſiſſe cordi Chriſtianis,ut regione diutius potirentur,legatos undequaque mittunt,qui præfectum orent exoréntque,ut ſuos frenet,nec ut ab eis ea patiantur,quæ uix ab hoſtibus expectaſſent: nam ut aiebant,ſub prætextu quærendi auri,mala innumera inferebant,& ferè totam deuaſtabant regionem: adiecerếque ad hæc legati, ſe malle pendere uectigal, quàm his aſſiduo uexari incurſionibus,& quiete frui poſſe nulla. Conuenit itaque inter eos,ut regi Chriſtiano uectigal ſoluerent hac lege,ut incolæ montium Cibanorum ſingulo trimeſtri (tres lunas appellant ipſi) auri quædam pondera ad urbem ipſam conueherent: qui uero aurum non haberent,penderent aromata & cotonum.

De regibus qui ob malefacta Hiſpanorum deſciuere à Chriſtianis. Cap. C.

IGITVR dicti reges fame compulſi polliciti fuerant uectigal ſoluere Hiſpanis,quoniam deficientibus radicibus,quæ illis loco ſiliginis ac tritici ſuccedũt,

panem conficere nequibant, nisi intolerabili labore fere nemora omnia peragrarent: tamen nonnulli fidem datam seruarunt inconcussam præscripto tempore, & ubi solidum præstare non poterant, excusabant pauperiem, promittentes se duplum soluturos, cum ad meliorem fortunam deuenissent: nam uictu deducto, uix habebant quod soluerent. Sub idem ferè tempus qui aurum è terra egerunt, inuenerunt auri granum pondere unciarum uiginti, in regno non procul distante à littore maris: Itaq; loco miraculi granum huiusmodi allatum est Hispaniarum regibus inuictissimis, ídque complures uidere. Sunt ibi etiam nemora quæ ferunt complura miratu non indigna, & in primis lignum ibi uisitur, quod appellant sandalium. Verum ea argutulus aliquis forte illi intempestiue obiiciet, cur celoces onustas eo ligno in Hispanias miserit, & non auro, cum illius relatu compertum habeant insulas huiusmodi auro scatere plurimo? Quæ obiecta non difficulter diluere potest hoc responso, quòd licet ea regio uideatur abundare auro, si nostris conferatur, non tamen tanta est copia eius, ut onerari possint naues, cum præsertim illud non sine magnis laboribus erui posset è corde terræ, languentibus etiam uiris, quos secum ductitabat, qui otio & lasciuiæ uacabant, adeo ut quæque deformarent tanto parta sudore, desidiæ ac uoluptati supra quàm possim scribere addicti: quippe qui uel ipsum præfectum moribus contrarium perniciali odio persequebantur, effecerúntque suis moribus, ut Barbari, qui suapte natura exleges sunt & infrenes, magis ac magis efferarentur, prosilirentque degenerantes ab omni probata uita, perinde ut usque in hanc diem expensæ superent lucra: tamen hoc anno qui millesimus & quingentesimus primus est, bimestri legerunt supra duodecim mille libras auri: libra uero pensatur unciis octo. Lucrati sunt etiam alia complura, quorum mentio fiet in sequentibus, superis fauentibus. Et ne digrediamur à propositis, id noueritis, eo anno tantam uim uentorum ruisse, ut illic arbores prope eradicauerit omnes, easque in sublime iaciebat, ut uiderentur cœlum ipsum contingere: inuertit etiam tres liburnicas Columbi, quæ erant in portu, adeóque mare inundauit, ut supra mensuram brachii totam irrigauerit insulam. Huius igitur diluuii causam barbari reiiciebant in Christianos ob piacula & scelera, quæ patrauerant, quíque interturbauerant eorum quietem: adiiciebántque neminem esse tam longæuum, qui meminisset tantæ tempestatis, quæ nec similem uisa est, nec habere sequentem. Itaque Admirans ubi portum applicuit, protinus iussit fabris lignariis, quos optimos secum habebat, ut celoces duas fabricarentur.

De arce extructa apud minam auri. Cap. CI.

INTEREA Bartholomæum germanum suum, quem iam insulis præfecerat, cum nonnullis expeditis copiis ad effodiendum aurũ misit: nam hi quos secum trahebat milites, eruendi aurum metallorúmque probe nouerant artes. Distãt hi montes unde egeritur aurum, ab Issabella insula leucis ferè LX, interq; alia eos monuit, ut diligẽtius loca explorarent. Igitur dictus Bartholomæus profectus est imperator: siue, ut aiunt ipsi, Andelantadus, comperítque uastissimas foueas, ac specus altissimos, eosdémque uetustissimos: unde asseuerant Salomonẽ suos thesauros eruisse, ut est in diuina ueteríque historia: artifices qui aurifodinas erant exploraturi, cœperũt terram egerere, & iam superficiem telluris eruerant, cum

rant, cum mox compertū habuerunt aurifodinam huiusmodi protendi nimium ultra miliaria XVI, in eáque tantum auri effodi posse rati sunt, ut quilibet artificum singulo die uncias tres eruere non difficulter posset. Cuius rei ilico Bartholomæus certiorem fecit Admirantem: qui ubi hæc accepit, decreuit rursus in Hispaniam redire: uerum prius non abiuit, quàm insulæ fratrem suum præfecerit, & illinc soluit ingrediente Martio, M CCCCXCV, patriam repetens. Interea Bartholomæus ut monitis fratris audiret, arcem condidit, quam appellauit Auream quoniam dum conderent eam, inuenta est harena auro mixta: trimestri absoluit opus: cœperat uaria instrumenta auri eruendi fabricari, uerum fame grassante nequiuit perficere. Soluit igitur inde, dimisso præsidio uirorum decem, qui arcem custodirent, prouiso ne fame laborarent, dimisso cane sagace, qui cuniculos uenaretur. Itaque illinc abiens, deuenit ad insulam Conceptionis eo mense, quo Guarionexius & Nanicantexius uectigal pendere tenebantur: & tributis exactis ab his duobus regibus, prouisóque de annona, quæ sufficeret itineri pro se suísq;, qui CCCC erant, uentis uela dedit Hispaniam uersus.

De commeatibus missis à rege Hispaniarum, déque eius præcepto. Cap. CII.

IGITVR circiter initium mensis Iulii celoces tres onustæ ferè omni genere commeatuum applicuerunt insulas, ubi nostri fame laborabant: uehebant enim uinum, oleum, carnes aprugnas, bubulásque salitas, necnon insitia, & farcimina, & id genus alia complura, quæ mox partiti sunt singulis, ut unusquisque suam haberet portionem. Erogatis igitur cōmeatibus, regia promunt mandata, uidelicet regem iubere ut eas insulas colant, quæ meridiem respiciūt, ubi aurum egeritur, omnésque insulæ accolas & reges, quorum insidiis nostri occubuerant, in Hispaniam transmittant. Quare ut regio obsequerentur mandato, mox corripuere CCC uiros, regésq; eorū, & in Hispaniam misere: deinde colere cœperunt eam insulæ partem, quæ respicit meridiem, & ibi in colle eminentissimo arcem construunt, non longe à portu celeberrimo, arcē appellant diui Dominici, quoniam die dominico eò peruenerūt: portum prædictū interluit eximium flumen, quod innumeris piscibus scatet, quóque nauigantes uehit placido alueo, prope ipsam arcem ad duodecimum lapidem. In arce uero Issabellæ ueletudinarii milites causariíque dimissi sunt, necnon fabri lignarii nonnulli, qui celoces duas fabricabantur: cæteri uero contenderunt ad arcem diui Dominici: qua erecta, illi præfecit uiros uiginti. Et soluens illinc, uersus occidentem profectus est.

Quomodo Columbus comperit suos periisse. Cap. CIII.

IGITVR inter nauigandum deuenit ad flumen Naybæ, quod à memorata abest insula miliaria ferè centum & uiginti, deriuatúrque à montibus Cibanis, qui meridiem respiciunt. Flumine traiecto, nonnullos præmisit exploratum regiones quasdam uersus Austrum, ubi ingentissima sandalii nemora conspiciebantur. Exciderunt itaque huiusmodi sandalii struem maximam, eámque deposuerunt apud quosdam tandiu, donec redirent, & suis liburnicis asportarēt. Dum igitur præfectus latus dextrum percurreret, non longe à Nayba flumine, inuenerunt regem quendam præpotentem, qui illis populis bellum inferebat, ubi prædicta nemora uisebantur, decreuerátque prius à bello haud desistere,

quàm suæ fecisset ditionis. Huius uero regis regnum est in cornu cuiusdam insulæ ad occidentem, Saragna dicitur, & distat à Nayba flumine leucis triginta, regio asperatur montibus, regiq; huic circumadiacentes reges tributa pendunt parentque, ut principi supremo. At præfectus noster alloquutus est regem huiusmodi, persuasitque ut sponte uectigalis fieret, à quo non difficulter impetrauit, ut annis singulis tributa pendens, cotonum & canabim mitteret, & alia nonnulla, quibus ea regio abundat: aurum uero ibi non nascitur. Itaque rebus pacatis compositisque, concordes una regem adeunt, à quo honorificentissime excepti sunt, effusa omni plebe, quæ illis occurrit hilaris admodum & iucunda. Inter cætera hoc genus ludicri in gratiam præfecti actum est. Primo aduentu occurrerũt adolescentulæ triginta, quæ tantummodo pudorem cooperuerant panno cotoneo suo more, cætera nudæ: hunc morem seruant pedissequæ cosmetæ: at heræ nudæ prorsus incedunt. Igitur predictæ ramos oliuarum manibus gestabant, & ubi appropinquabant præfecto, in signum fœderis pacisque, illi ramos porrigebant: capillos uero promiserant per humeros, uittata fronte ambulantes: colos iis erat cyaneus, id est, nigricans uiridis: uerum pulcherrimæ sunt, si omnem corporis habitudinem spectaueris, quod profecto his erat habilissimum symmetricúmq;. Postquam uero his iocis exceptus est, dispositis lectis discubatoriis, cœna paratur opipara. Demum itur cubitum apparatu sane regio. Postridie uero eunt in domum quandam patentem, quæ theatrum referebat, & ibi ludicra exercuere compluscula, ut sunt tripudia & alia id genus. Post hæc duæ hominum acies comparuere, hinc & hinc atrox prælium committentes: nam adeo acerrime di gladiebantur, ut hostes uiderentur, & utrinque ceciderunt multi: pluresque occubuissent, nisi rex annuisset, ut temperarent à manibus. Arma erant tela, arcus, & sagittæ.

Quomodo reges qui desciuerant rursus succumbunt.
Cap. CIIII.

ILLINC itaque tertio die soluit, & rursus Issabellam insulam uisit, ubi comperit suos uita functos: nam ferè ducenti occubuerant uariis affecti ægritudinibus: quæ res adeo Columbum mœstitia ac dolore affecit, ut propè de expeditione desperauerit: & id in primis hominem angebat, quòd uidelicet liburnicæ Hispanæ uehentes annonã apparebant nullæ, & iampridem caritate commeatuum premebantur: tandem decreuere ægros partiri per loca mari adiacentia, inter Issabellam & sanctum Dominicũ, secus iter, quod inter Austrum & Aquilonem uisitur, & ibi cœperunt condere noua oppida, & primo longe ab Issabella, miliaria ferè XXXVI arcem Spei construunt. Post eam ad miliaria propè XXIIII, arcem erigunt diuæ Catharinæ. Ab ea uero ad miliaria ferè XX, arcem condunt diui Iacobi. Post hanc autem ædificant arcem Conceptionis. Interque eam & diui Dominici erecta est alia, quam Bonum annum nuncupauerunt de nomine Fundini regis. Collocatis itaque ægris in memoratis arcibus, ipse ad oppidum diui Dominici contendit, & illic à regis uectigalibus accipit tributa. Dúmq; diutius inibi immoratur, Hispanis uitam ducẽtibus per mille latrocinia, ac rapinas, complures reges desciuere, conspirarũntque ferè omnes in Hispanos: & cum quadam die conuenissen, t paraturi expeditionem in nostros, Guarione-

xium

xium præficiunt exercitui, qui numerum quindecim milium hominum excedebat. Verum præfectus noster, ubi de hac re certior factus est, mox eos diligentia & ſolicitudine præuenit, cœpítq; ad unum omnes profligare, ueluti manum tumultuariam, non tamen ſine magno ſudore ac labore, ac magnis periculis, utpote qui cum Barbaris præliabamur. Monet Admirans, ut his omiſſis ad eum redeamus.

De nouis inſulis, & gente multiplici compertis ab Admirante Columbo. Cap. CV.

ADMIRANS itaque Columbus die XXVIII Maii, M CCCCXCVIII, ſoluit à Barameda oppido non longe à Cades cum liburnicis octo onuſtis iter agens uerſus inſulas Fortunatas, prout conſueuerat. Verum per id tempus uiſum eſt conducere plurimum, ſi illàc iter faceret ob nonnullos piratas, qui tunc mare infeſtabant. Illinc uero ad Mederæ inſulas contendit, & ibi claſſem partitus eſt bifariam: nam quinque naues ad inſulam, quæ dicitur Hiſpana, direxit, reliquas uero ſecum retinens, uerſus meridiem pergit, deſtinans animo uelle lineam æquinoctialem tandem aliquando ſuperare, & inde ad Occidentem uergere, ut ferè omnia ſcrutaretur, ea in primis, quæ Chriſtianis fuere hactenus inacceſſa incognitáque. Is enim erat uir alto animo celſóque, nec niſi magnifica aggrediebatur, & tandem peruenit ad Caput uiride. Indéque ſoluens flante Auſtro maria ſulcabat, & cum in altum prouectus eſſet ad miliaria ferè CCCCLXXX, in quandam deuenit regionem, ubi adeo ſol torrebat omnia, ut propè ipſa claſſis conflagraret, uiríque omnes æſtu magno quaſi animam exhalabant: nam impellente calore dolia complura crepuere, effuſúmque eſt uinum oleúmque ſimul, cum id eis uſu eueniſſet in exortu Caniculæ, quo conflagrant propè omnia. In his itaque caloribus per octo dies uerſati ſunt, non ſine uitæ diſcrimine: pœnituit eos ſæpenumero has partes adiuiſſe. Tranſactis autem octo diebus, flante uento Fauonio, iter uertunt ad Occidentem, rati clementius cœlum nanciſci poſſe, & accepto in pupi uento, citatiſſime contendunt, indies clementius cœlum ſalubriorémq; aerem nacti: nam tertia die poſtquam illinc abiuerant, compererunt tantam temperiem aeris, ut ſi priori conferatur, hæc ſit prorſus felix & fauſta. Vltima uero Iulii è ſpecula eminentiori noſtrum quiſpiam eminus tellurem conſpexit, id eſt montes editiſſimos: quæ res tanto nos aſperſit gaudio, ut propè geſtiremus, exiliremúſque: quandoquidem uſque ad id tempus nos noſtræ uitæ tædebat plurimũ: nam deficiebant commeatus ferè omnes, calore dolia crepuerant, & uitam propè deſponderamus, ut uſu uenit aliquando à morte parum diſtantibus: tandem aliquando ſuperis fauentibus, terræ appropinquamus: uerum non appulimus ob breuia quædam, quæ mare procelloſum reddunt, faciúntque ne ad littus tuto accedas, tamen cognouere terram cultam eſſe, & habitari frequentiſſime: nam è claſſe conſpectabant locorum amœnitatem, prata præſertim uirentia, ínque eis innumeros flores, qui ſuauitatem fragrabant inenarrabilem, ut uel ad ipſam claſſem mirus odor peruenerit. Illinc ſoluentes ad XX miliaria portum nanciſcuntur abſque flumine, alioquin optimum: propterea inibi haud immorati, ultra progrediuntur, & mox alium comperiunt portum ſtationémque peropportunam: eò itaque proficiſcuntur ocyſſime, ut aquæ nonnihil haurirent;

portum appellant Charanæ, Cuſpidem accolæ: prope portum nullæ erant domus, uerum animalium complurium innumera ueſtigia. Poſtridie uero eminus conſpeximus caneam citatiſſime aduentantem, id eſt apud eos cymbæ genus: in eáque XXIIII iuuenes ſagittis propè onuſti, geſtantes clypeos, pudore tantum cooperto, cætera nudi: nam pudibunda inumbrauerant bombicino panno, capillúmque admodum promiſſum habebant. Hos ubi Admirans conſpexit, nutu & ſignis, quomodocunque quibat, inuitat prouocátque ad mutua colloquia. Illi uero quanto magis accerſebantur, tanto minus nobis fidebant, ueriti ſemper ne fraus ſubeſſet quæpiam. Paulatim diſcedentes à conſpectu noſtro, & ſubinde poſt terga reſpicientes, demirabantur ritus noſtros, formam corporum hactenus eis inuiſam incompertámque. Videns itaque Admirans minime allicere poſſe hos uiros nutibus neque inclamationibus, decreuit eorum feritatem lenire melodia, aut concentu aliquo. Mandat propterea exiſtentibus in ſpecula eminentiore, ut muſicam multiiugam excitent, choraules uidelicet & tibicines, ac id genus alios moneant, ut concentum efficiant non mediocrem, quo allecti Barbari propius accedant. Hi uero ubi audiuere conſtrepentes tibias, rati ſunt belli ſignũ eſſe, ueluti ſi ad arma conclamatum foret, expediunt arcus ſagittáſque bello ſe præparantes: & quoniam mirum in modum fidunt ſuæ pernicitati, condicto deſerta maiore canea, cymbam minorem ingrediuntur, ut fuga ſibi conſulerent ui remorum adiuti: tamen tantum eis appropinquauimus, ut quidam è noſtris iecerit in eorum cymbam prætextam & birretum: quo facto conuenit inter eos, ut littus appellentes mutuo fruerentur colloquio. Dum igitur præfectus it ad Admirantem, impetraturus commeatum egrediendi claſſem, illi rati rurſus ne ſibi imponeretur, effuſiſſime fugerunt. Igitur nihil aliud de populis huiuſmodi comperti habuimus. Et poſt hæc illinc abiuimus, & non longe prouecti, deuenimus ad profluentem quendam adeo rapidiſſimũ, ut Admirans, qui à puero aſſueuit mari, confeſſus ſit ingenue ſe non tantundem pauiſſe, formidauiſſeque: nam deriuabatur is profluens ab oriente, petens occidentem gradu citatiſſimo. Eo itaque propè ſuperato, paulum progreſſi, deuenimus ad quoddam oſtium, quod uidebatur ad portum quempiam nauigantes admittere, eóq; proficiſcebatur profluens, intérque oſtium & alium profluentem ſinus eſt ad potandum ſuauiſſimus, unde aquæ plurimum hauſimus: poſt quem aiunt ſemper aquas ſuas ad leucas uiginti ſex inueniſſe: & quanto magis appropinquabant occidenti, tanto plus ubertatis ſuauitatíſq; aquarum nacti ſunt. Deinde deueniunt ad montes quoſdam eminentiſſimos, & eò accedentes uidere prædia culta admodum: uerum hominibus domibúſque uacabat regio, & ab alio latere montis occidentem uerſus uiſitur planicies maxima, exploratúmq; habuere regionẽ nuncupari Pariam, eſſeq; pergrandem, nec raro habitatore. Inibi igitur pilotas accipiunt itineris duces quatuor, quorũ ducatu una die ferè præteruecti ſunt inſulam, cuius amœnitate allecti terræ magis appropinquant, & inſulam explorantes inuenerunt frequentiorem hominum numerum quàm unquam alibi

Cachi. nacti fuiſſent, & in primis reges qui Cachi dicuntur, quíque continuo ad Admirantem legatos mittunt, ſe ſuáque ultro offerentes, enixe deprecantes eum, ut continentem attingens, frui ſuis bonis pro arbitratu non dedignetur: uerum

uerũ Admirans his minime aſſenſus eſt. Illi uero ut hominem ſibi demererentur, poſtridie innumeras cymbas exornari iubent, quibus patritii primoréſque uecti faſtu non mediocri ad Admirantem contenderent, torquibus aureis baccíſque, ac armillis decentiſſime honeſtati inſignitíque. Hos noſtri incipiunt percunctari amice, unde tantum auri eruerint, & ubi margaritas legant: at illi ilico reſpondent nutu, uniones reperiri in harenis maris ſibi contermini: ſignificantes rurſus nutibus uim maximam baccarum inueniri inibi: uerum uix eſſe apud eos in pretio, utpote qui ferè nihili eas pendunt. Has igitur tantas opes ſubinde oſtentantes noſtris offerebant, modo nonnihil illic commorarētur. Verum quoniam triticum claſſis ſathiſcere incipiebat, uiſum eſt conducibilius, ſi hæc mercimonia in aliud tempus dilata forent: mittunt tamen è ſuis nonnullos, qui terram perquam diligenter explorent, mores ac ritus accolarum, necnon ſitum regionis. Profecti ſunt itaque eò è noſtris quidam, qui ab eis honorificentiſſime ſunt excepti, & quidem honorificentius quàm unquam autumaſſent: nam ad eos ſalutatum accurrebant accolæ certatim cateruatímque, non ſecus quàm ſi uiſum irent numen quodpiam: eos itaque primo duo patritii excipiunt pater & filius, ſuóq; more cõnſalutant, & mox conſalutatos ad domum inſtar theatri factam ducunt. Ante eam autem platea conſpicitur grandis admodum, & eò allatæ ſunt ſellæ complures, fabrefactæ ex ligno nigricante, & quidem faberrime. Conſederunt ergo omnes, & ilico erupit adoleſcentũ caterua, ferens fructus omne genus uberrimos nobis prorſus incognitos. Poſthæc œnophori ſubſequuntur uina electiſſima propinantes, cum fulua, tum etiam rubicantia: neque id uinum expreſſum uuis aut racemis erat, uerum ex fructibus baccíſque multiiugis eiſdémq; ſuauiſſimis: uitem non habent uiniferam. Vbi itaque commeſſati ſunt apud ſenem, innati iuuenis mox diuertunt ædes, ubi complures uiſebantur mulieres adoleſcentulæ formoſǽque admodum, quæ bombicino panno uerſicolori coopertis tantũ pudibundis, cætera ſunt nudæ, & hæ hominum conuentus refugiunt, ſolitariam uitam degentes. Hos igitur uiros cœpere noſtri percunctari, unde tantum auri eruerent. At hi quibus pro ſermone nutus erat, innuebant id è montibus quibuſdam egeſtum eſſe, nec tutò nos eò per id tempus proficiſci poſſe: quandoquidem prout colligere potuimus ex eorum nutibus, aut ibi ſunt fera quædam animalia, aut anthropophagi Canibali, qui montes obſeruant infenſi: id nobis permoleſtum fuit, nam alter alterum haud intelligebat.

De reditu Admirantis ad inſulam Hiſpanam. Cap. CVI.

ITAQVE noſtri illic immorati ſunt fere uſque ad meridiem, tempus non colloquiis, ſed nutibus terentes: tandem uale dicto eis illinc abeunt non indonati, nam propè quiſque illorum donatus fuit baccarum torque non contemnendo. Hos igitur Admirans ſaluos excipit in claſſem, ueláq; uentis dedit ocyſſime: nam triticum, ut præfecimus, non patiebatur moras ulteriores: hærebat tamen cordi eò rurſus redire. Progredientes igitur indies minus profunditatis cõperiunt, adeo ut uix mare capax eſſet liburnicarũ aquis deficientibus: propterea uiſum eſt expedire plurimum, ſi præmitteretur celox quæpiam, quæ contis uada exploraret, & ſubſequenti claſſi iter præpararet. Dum ergo diebus compluſculis cunctantur, pauidéque maria ſulcant huiuſmodi, rati eſſe inſulam ſecus

quam adnauigabant, ut demum eam circunuecti Aquilone flante, uergerent ad Hispanam insulam. Igitur inter nauigandum deueniunt ad quoddam flumen, cuius altitudo mensuram triginta cubitorum excedebat: latitudo autem prope immensa credebatur, adeo ut supra leucas XX pateret: inter meridiem & occidentem decurrit, licet adeo sinuet, ut ad meridiem inclinare magis uideatur: mare illic implicatur herbis, perinde ut uix sulcari queat nauibus, fluitantibus seminibus herbarum instar lenticularum. Ibi refert Admirans cœlum esse usquequaque clemens saluberrimúmque, & ferè toto anno pares noctibus dies esse, ut sit sub ipso æquatore: ubi itaque animaduertit sinum esse implicitum, & uix exitum habere, præsertim uersus Aquilonem, ut ad insulam Hispanam remearet, naues uertendo, facit ut prora puppim consequatur, ordine præpostero, eà iter agens, quà ingressus fuerat: & herbas frequentiores tandem euasit, dirigens gressus ad Aquilonem: non desunt qui affirment eam tellurem continentem Indiæ esse: utcunque fuerit, id Admirantem latuit, qui terræ exitum nusquam nactus est: propterea gradu relato, fauentibus superis, uersus Aquilonem nauigans, tandem aliquando ad insulam Hispanam deuenit uigesimo octauo Augusti M CCCCXCVIII, prout instituerat.

De discordiis repertis in insula Hispana. Cap. CVII.

VBI IGITVR Admirans appulit insulam Hispanam, nactus est ferè cuncta confusa, & in primis comperit Orlandum quendam alumnum suum desciuisse, qui asylum improbis omnibus aperuerat. Hunc igitur Admirans totis conatibus nixus est sibi reconciliare: uerũ is nedum reconciliari uoluit, sed & regi serenissimo grauiter de Admirante conquestus est literis quibusdam, huius ferè tenoris, Nouerit V. regia M. nos iampridem passos fuisse ab Admirante, Bartholomæóque fratribus, quæ ab impiissimis hostibus nusquam expectauisset quispiam: nam præter illud quòd sunt omnibus sceleribus addicti, uacántque omni honestate: id plus etiam habent, quòd uiri truculentissimi, pro re quaque minima ueluti uitæ necísque nostræ potestatem habentes, in homines sæuiunt atrocissime, & nullus est innocentiæ tutus locus, eis est impune occidisse hominẽ: uiri sunt & iniusti, & arrogantes, inuidíque plurimũ, & ambiunt supra modum quæ sibi haudquaquam conueniunt. Propteea rex serenissime, cum in nos grassarentur ueluti in pecudes, ab eis desciuimus, quoniam nimium sunt sanguinis humani appetentes, & uestrum imperium subuertere contendunt, nihil relinquentes intentatum, ut insula potiri queant aliquando: & hoc erit uobis non obscurum argumentum, quòd ubi effodiendum est aurum, emendúmue, neminem ad aurifodinas admittunt præter suos complices & alumnos, quos habent suorum scelerum consiliarios. At Admirans in hanc ferè sententiam regi scribit, Rex serenissime, ne uos horum uirorum scelestium impura natura lateat, uobis testatissimum fiet, hos hic iura omnia diuina pariter & humana contempsisse: uitam nanque agunt impurissimam, per cædes, stupra, ac rapinas se exercentes: qui ueriti ne horum interdum pœnas luerent, desciuerunt ab imperio regio, uoluptati, desidiæ, ac libidini supra quàm scribere possim, dediti: qui ubi laxiori otio prosiliũt, corpora exercent inter humanas cædes: nam uoluptas apud eos ducitur maxima, hominẽ patibulo suspendere. Interea dum maledictis & probris

& probris mutuo contendunt, rex quidam, quem appellant Cigianorum, desciuerat à Christianis, quíque exercitum sex milia hominum secum trahebat, præter sagittas & arcus inermem: nam nudi incedunt, etiam exeuntes ad bella, corpora uero notis compluribus inurunt, compungúntq; stigmatibus à uertice usq; ad pedum plantas. Hunc igitur post uarias interturbationes ueluti tumultuariã manum fudit, ac protinus subegit, subactúmque reddidit uectigalem.

Quomodo Admirans falsò delatus regi missus est in Hispaniam, uinctus ueluti captiuus quispiam. Cap. CVIII.

INTEREA reges Hispaniarum ex utriusque literis certiores facti sunt controuersiæ & uelitationis suorum, qui insulas præsidii causa incolebant. Igitur ægreferentes quæ referebantur utrinque, cum præsertim in tanta auri copia nihil adhuc emolumenti susceptum esset, grassantibus inter se suis: decreuerunt his quamprimũ occurrere: propterea uirum strenuum dictis insulis præficiunt, qui eò contendens nemine excepto, animaduerteret in reos quoscunq;, aut in Hispaniam mitteret puniendos. Profectus est igitur gubernator, à rege accepta persona, & ubi delatoribus aures præbuit, mox ab inuidis Admirãtis subornatus, Admirantem & germanum uinctos in compedibus ad reges misit: qui ubi Gades applicuere soluti sunt, & ultro sese conspectui regio præsentarunt, ínque regum regia splendidissima usque in diem præsentem non inhonori degunt.

De insulis inaccessis, & uariis moribus. Cap. CIX.

POSTQVAM Admirans eò infelicitatis deuenit, ut regum indignationem incurrisse uideretur, complures è suis alumnis qui sulcandi maris probe nouerant artes, decreuerunt inter se irreuocabili proposito, ut sese fortunæ committentes, orbis partes adirent hactenus inaccessas: & mœstissime uale dicto Admiranti, impetratóque ab eo commeatu, sua impensa liburnicas quasdam expediunt: alii alias petentes orbis partes, ea lege, ut nemo eorũ ad quinquaginta leucas illis locis appropinquaret ubi Admirans fuisset. Igitur Petrus Alonsus dictus Niger, celocem communiuit suis impensis, decernens ad meridiem contendere. Dum itaq; adnauigat, peruenit ad id loci qui dicitur Paria, cuius in superioribus cõmeminimus, ubi baccas margaritásque multiplices Admirans inuenit: & ut à præscripto regio non discederet, locum præteriuit, nusquam appropinquans ad leucas quinquaginta. Illinc itaque soluens, deuenit ad prouinciam, quæ Curtana dicitur, ubi portus uisitur non absimilis illi qui Cades appellatur. Ingressus igitur portum, uidit uicum non mediocrem, domorũ forte LXXX, & propius accedens nactus est uiros quinquaginta nudos, qui eum locum minime accolebant, uerũ illinc ad tertium lapidem oppidum habebant, cum quibus cœpit cõmercia exercere, complura permutans: nam pro mercibus quibusdam, ut sunt acus, & sonalia, licet nonnihil reluctati fuerint, unionũ uncias quindecim consequuti sunt: hos enim appensos collo habebant. Postridie illinc soluit, & ad uicum minorem rediit: quò cum deuenit, omnis populus effusus illi obuiam profectus est, rogans enixe, ut continentem attingens secum moram longiusculam traheret: uerũ Petrus Alonsus, ubi conspexit tantam hominum frequentiam, nam supra triginta tres uiros celox minime uehebat, timuit ne sibi male succederet cum gente barbara: propterea nutu & signis innuebat accolis, ut siquæ emere uellent eò conten

Petrus Alonsus.

derent, se haudquaquam descensurum affirmabat: quare his uisis accolæ lembis quibusdam uecti ad celocem contendunt onusti unionibus & baccis, qui cœpere cum nostris mercimonia exercere, & pro nonnullis uilissimis mercibus dederunt libras ferè quinquaginta unionum. Postquã autem Alonsus Niger compertum habuit gentem huiusmodi minime feram esse: nam per XX propè dies illic immoratus cum eam comperit nihil feritatis habere, statuit in terram descendere, & huic genti fidere humaniori. Igitur ubi terrã tenuit, adeo honorifice exceptus est, ut id uix referre queam. Domos habent ligneas, & pro imbrice palmarum folia habent, his tegunt omnia: in cibatu ostreas habent gratissimas, & illorum complures legunt uniones, apros, lepores, columbos, turtures affatim habent: mulieres uero anseres saginant & anates, ut nostræ. In eorum nemoribus uisuntur pauones innumeri, à nostris nihil absimiles, si pennas spectes: mares paui uix differunt à fœminis: fasianis regio scatet: accolæ sagittandi sunt peritissimi, quamcunque rem pro scopo posuerint, nusquam aberrant. Ibi igitur Alonsus cum sociis lautissime multis diebus uixit: frustum panis pro clauis ferreis quatuor consequebantur: pro uno clauo fasianos, columbos & turtures emebant: loco pecuniæ corollas uitreas dabamus & acus: percunctabamur quandoque eos, cur tanti facerent corollas huiusmodi, id est, serta uitrea & acus: respondebant quòd eis compurgant dentes, euellúntq; sentes è pedibus, quoniam nudi usquequaque incedunt: propterea magnifaciunt acus, & in primis magni pendunt sonalia: ubiuero introrsus prouecti sunt, conspexere condensissima nemora, uariísque quadrupedum mugitus reboarunt, adeo ut cœlum ipsum intonuisse uideretur: tamen rati sunt ea animalia minime fera esse, argumento quòd accolæ intrepide nudi nemora lustrant, solis arcubus & sagittis communiti: pro arbitratu apros in promptu semper habent, mitiora armenta habent nulla, ut sunt boues, capræ, & pecora, uiri non sunt absimiles illis, qui insulam incolunt Hispanã, capillum nigrum promittunt, illúdque quasi more Theuconico calamistratũ ferunt: ut autem dentes habeant albicantes, herbam quandam assiduo esitant ruminántque, tritam expuunt, móxque abluunt latice: eorum mulieres colunt curántque rem domesticam, at uiri uenatu exercent corpora, tripudiis ac ferè ludicris omnibus usquequaq; insistentes, uasa Samia habent complura, quæ aliunde eò comportantur, figlinas tabernas ipsi nesciunt, nundinas habent & emporia, eóq; confluunt ferè contermini finitimíq; omnes, uarias multiiugásque ferentes merces, prout cuiusq; solum gignit, pecunia eis haud est in usu, cuncta uenduntur emuntúrq; permutatione rerum, non signata pecunia, aues mansuefactas, & cicurata animalia circunferunt ludicri causa, eáque exornant torquibus unionum baccarúmue, necnon auri, ut apud nos mos est colla canum torque quapiã condecorare. Ea regio non fert aurum, importatur aliunde, ídq; consequuntur suarum mercium permutationibus, & excuduntur Germanorum nummi aurei, quos Rhenenses uocant. Viri loco femoralium utre utuntur, itidem mulieres agunt, uerum hæ perraro exeunt, domi se continentes, cœperunt nostri uiros huiusmodi percunctari, an longe ab ea regione essent maria, an forte regio in immensum protenderetur. Responderũt se id nescire, uerum credidere nostri eam regionem non insulam sed continentẽ, quandoquidem adeo scatet omni genere animalium,

animalium, ut non ſit abſonum credere continentem potius eſſe quàm inſulam: cum præſertim per id latus uerſus occidẽtem nauigauerint ad miliaria propè mille, nec tamen terminus repertus eſt quiſpiam. Demum ſciſcitabamur ab eis, unde tantum auri haberent: pro reſponſo habuimus, id erui in regione quæ dicitur Chanchiete, quæ abeſt ab eis itinere ſex dierum occidentem uerſus.

DE GENTIBVS VARIIS LOCISQVE INNVMERIS AB ALONSO REPERTIS. Cap. CX

E O IGITVR Alonſus Niger proficiſci decreuit, & tandem prima Nouembris M D Chanchietem regionem applicuit, quẽ ut uidere accolæ, mox exuto timore, commercii cauſa honorifice exceperunt, ferentes quicquid auri per id tempus habebant: parum quidem tulerunt, uerum obryzum, defecatúmq;. Regio abundat pſitacis, temperieque eſt incredibili: nam menſe Nouembri multus ibi algor, & rurſus in æſtate nullus æſtus, torret plagam huiuſmodi, temperata eſt regio admodum: id hominum genus ſyncerum eſt, & ſimultatis nullius, fidunt cunctis, lædunt neminem. Ibant ad nos uecti lembis & cymbis ſuo more fabrefactis intrepide noctu præſertim, non aliter quàm ſi proprias ædes frequentarent: id habent tamen, quod zelotypia plurimum laborant: cum nos adeunt, mulieres domi dimittunt: bombice ſcatet regio, quippe qui ſuapte natura gignitur, colente nemine: eo ſubligacula conficiunt, quibus occulunt inguina. Tandem illinc ſoluere, & progredientes itinere dierum decem, nacti ſunt regionem amœniſſimam, ubi erant complura oppida, flumina, uiridaria, adeo ut ſpectatiorem nuſquam locum uiderim: eò igitur ubi accedere uoluimus, mox apparuere ferè duo mille hominum, qui ſuo more arcus & ſagittas geſtabant loricáſque, littus perquam diligenter obſeruantes: hos cœpimus nutibus, ſignis, & inclamationibus ad amicitiam & fœdera prouocare: uerum nuſquam adduci quiuerunt, ut nobiſcum inirent fœdus, uidebantur magnam ruſticitatem, imò ferocitatem quandam præ ſe ferre: quamobrem credidimus ſylueſtres eſſe, corpora tamen habent habiliſſima ſymmetricáque, colore ad nigritudinem inclinato, in uniuerſum macilenta. Quare Alonſus Niger iam repertis contentus, ſtatuit referre gradum, & patriam uerſus ea rurſus tranſire quà uenerat.

Quomodo Alonſus patriam repetiit onuſtus baccis & margaritis, & quomodo congreſſus eſt cum Canibalis. Cap. CXI.

IGITVR relato gradu Alonſus adnauigans deuenit in eam regionẽ quæ Ciniana dicitur, ubi innumeri ſunt uniones, & illic immorati ſunt XX dies, ut feſſa fouerent corpora: & priusquàm eò deueniſſent, non longe à regione obuiarunt caneæ, id eſt, cymbæ XVIII Canibalorum, quos anthropophagos iam diximus: qui ubi noſtros eminus conſpexere, continuo celocem ambiunt, arcus & ſagittas intrepide expedientes: at noſtri tormenta exonerant, & ueluti manum tumultuariam protinus fundunt: qui cum terga dediſſent, à noſtris haud deſerti cymbam amiſere: qui uero in cymba erant, præcipites ſeſe in pelagus dederunt, & nando ferè omnes euaſerunt, unum tamen ex illis corripuere, qui adeo ſæuiebat in homines ut in promptu uiros tres ligatos haberet, quos illico comederet.

His itaque solutis, illis custodiendum Canibalum dedimus, qui non immemores cædis suorum, uirum atrocissimum mox aggrediuntur pugnis scipionibúsq;: quibus confectus parum abfuit, quin animam efflauerit: nam is socios contrucidauerat suos, & postridie eos quos libertate donauimus, trucidaturus erat. Post hæc percunctamur eos de Canibalorũ moribus, hi nobis respondent eius consuetudinis esse ac feritatis, ut humanum sanguinem plus nimio appetẽtes, peragrent circumadiacientes regiones, & ubi terræ appropinquauerint, mox aggerem palis & id genus lignis compluribus extruunt, quo se tutantur tantisper, donec regionem deuastauerint, homines corripientes. Regio baccis abundat plurimum. In funere primorum hunc morem seruant, Patritius ubi uitam exuit, in carpento quodam collocatur, & igne subdito sensim ueluti in suffitu corpus consumitur, guttatim distillante liquore humano, donec sola supersit cum ossibus cutis, & eam recondunt ueluti rem sacram: & is est uita functi non mediocris honos. Itaq; his acceptis illinc per XIII menses soluerunt, patriã repetentes, ferè onusti unionibus plurifariam: nam uehebant complura, & in primis baccarũ omne genus libras XCVI. Libram uero unciæ octo efficiũt. Emerant enim huiusmodi margaritas perquam uili pretio. nauigando tandem in Gallitiam diebus XVI deuenimus, & ibi Mangonibus, quorum ingenium est & uniones & gemmas ad amussim cognoscere, margaritas huiuscemodi ostendimus uisu quidem pulcherrimas, uerum eorum sententia pretii perquam mediocris.

DE NAVIGATIONE PINZONI SOCII ADMIRANTIS, ET DE REBVS PER EVM REPERTIS, Cap. CXII.

VINCENTIANVS dictus Pinzonus, necnon Aries eius germanus socii olim Columbi in primæua nauigatione, anni uilicet M CCCCXCIX. sua impensa celoces quatuor expediunt, communiúntque omni genere commeatuum, & tandem superis fauentibus, à Palos oppido soluunt XVIII Nouembris uersus insulas Canarias, quas Fortunatas appellamus, & ut ipsi hactenus inaccessa adirent, & inde honorem, decus & emolumentum aliquando consequerentur. Relictis igitur insulis Fortunatis, ad Caput uiride deueniunt Apeliote flante: quo uento nauigarunt ad leucas propè CCC, & in ea nauigatione tantum progressi sunt, ut Aquilonem iam non cernerent: & ubi id sydus quo duce utebantur, euanuit ab eorum oculis, mox atrox sequuta est tempestas, uentus uidelicet ualidus cum imbre grandine mixto: tamen Apeliote uento adhuc uehebantur, non sine magno discrimine ad leucas CCXL processerũt, & tandem aliquando XX Ianuarii eminus conspexere tellurem: cui quanto magis appropinquabant, tanto minus profunditatis inueniebant, deficientibus subinde aquis, propterea contis uada explorantes, nacti sunt profunditatem non excedere sedecim cubitorum: tandem in terram descendunt, & cum ibi biduo immorati fuissent, nemo usquam apparuit. Paulo igitur progressi noctu cum luna pernox esset, conspicati sunt à longe micantia arma, exercitúmq; non mediocrem. Eò igitur è nostris triginta profecti sunt, quibus præfectus iussit, ne hostem lacesserant:

cessferent: & cum comperissent armatorum aciem esse, gradum referunt rem in crastinum differentes, ne à præscripto præfecti recederent. Postridie itaque prima luce triginta uiri rursus eò contendunt: qui ubi à Barbaris conspecti sunt, mox excitarunt triginta duos uiros torui atrocísque aspectus, qui eis occurrerunt sagittis & arcubus suo more armati: hos nostri cœperunt nutibus & inclamationibus sibi uelle conciliare: at illi sæuiebant magis, ferociã incredibilem præ se ferentes, nec unquam adduci quiuerunt, ut fœdera pacis nobiscum inirent. Quare nostri his uisis, classem repetunt, postero die Barbaris congressuri. Verum illi nocte intempesta castra deseruere. Lusitani uero rati sunt uagos huiusmodi populos, nec alias habere stationes quàm AEgyptii populi habeant. Tartaríque, qui errabundi per orbem, nec mapalia nec domos habent, nisi quas quæuis dies obtulerit: apud omnes aduenæ eò pergunt quocunque uoluptas trahit, modo huc, modo illuc: uxores & natos suppellectilémque secum trahunt: eorum uestigia è nostris complures persequuti sunt, & ut ex pedum uestigiis animaduerterunt, proceriores sunt nostris: nam planta pedis duplo maius uestigium impressferat, quàm procerus quísque apud nos figeret. Progressi itaque ultra, deueniunt ad flumen quoddam magnum quidem, uerum nostræ classis minime capax, propterea cymbas expediunt, quæ terræ appropinquantes regionem exactius explorarent. His igitur iam terram tenentibus mox, occurrunt populi innumeri inermes, iidémque nudi, qui nutibus & signis nostram appetere amicitiam uidebantur: nostri tamen utpote morum eorum expertes, non intrepide accedebant: uisum est itaque hoc modo populorum ritus experiri, siquo modo adduci possent ad exercenda commercia. Igitur unus è nostris iecit in confertam Barbarorum turbam sonaglium: at illi in nostros frustum auri, quo facto Hispanus audaculus accurrit, ut aurum proiectum acciperet: at illi condicto hominẽ corripiunt mira pernicitate, nostri uero relicta classe, socio suppetias ferunt, & mox ingens prælium conserũ est, eòq; discriminis nostri peruenere, ut uix eis pedem referre licuerit, urgentibus Barbaris: nec profuit eis habuisse longiores hastas, ensésque: quandoquidem id genus uulnerũ & denique mortem contemnentes, ruebant in eos ueluti atrocissimæ feræ, urinantes, id est aquis immersi, adhuc classem infestabant, effecerúntq; sua feritate, ut nostri male accepti celocem amiserint, occiso illius nauis præfecto: nostri autẽ mœstissime id ferentes, illinc amissa celoce soluerunt, & ad Aquilonem contenderunt, eomodo se sinuante littore.

Quomodo Pinzonus mare potu suaue inuenit, & de insulis uariis.

Cap. CXIII.

PROGRESSI igitur ad leucas ferè XL, nacti sunt pelagus potu haud insuaue: & dum causam suauitatis insolitam quærunt, deueniunt ad quoddam ostium ingentis fluminis, quod in id mare uastissimo impetu exonerat: contra autẽ ostium insulæ uisuntur complures cultæ admodum ac conspicabiles, uerũ ibi nihil compererunt, quod ad eorum spectaret commercia: mancipia tantum triginta sex emerunt, quoniam nihil compertum est ibi, quod expectationi illorũ faceret satis, eis præsertim qui auide lucris inhiabant. Regioni nomen est Chiana marina Tambala. Eius accolæ referebant introrsus esse aurifodinas complures. Postquam illinc abiuimus, non longe à flumine itinere perpaucorum dierum,

rurſus Septentrio apparuit fere ſub ipſo horizonte,qui noſtrum uiſum terminat. Peractis itaque leucis quinquaginta,ea computatione ad eam regionem de ueniunt,quæ Payra dicitur,& inde ad oſtiũ quod appellant Draconis,quódque eiuſdem eſt regionis,quò aliquando profectus eſt Admirãs,iter faciens per quaſdam inſulas,quæ ſunt è regione Payræ prouinciæ prope innumerabiles: ibi ſunt nemora ſandalii,quo onerãt negociatores ſuas liburnicas,comportántque aliò. Inter has inſulas,quarum meminimus,complures ſunt incultæ deſertǽque Canibalorum metu: propterea ingens domorum ruina conſpiciebatur: uidere etiamnum plurimos homines, qui uiſis noſtris mox dilapſi ſunt in editiſſimos montes. Ea regio fert arbores,quæ gignunt caſiam electiſſimam. Nos uero rati his mercimoniis ineſſe lucrum ingens,multum caſiæ in Hiſpaniam comportauimus: uerum phyſici aſſeuerabant, eam quidem optimam eſſe, ſi opportuno tempore legiſſent. Ibi uideas arbores tantæ proceritatis ac magnitudinis,ut ſi ſex homines reſtim ducerent, nec amplecti quirent arborem unam. Conſpexere etiamnum ibi animal quadrupes,prodigioſum quidem: nam pars anterior uulpem,poſterior uero ſimiam præſentabat,niſi quòd pedes effingit humanos: aures autem habet noctuæ, & infra conſuetam aluum aliam habet inſtar crumenæ,in qua deliteſcunt catuli eius tantiſper,donec tutò prodire queant,& abſque parẽtis tutela cibatum quærere: nec unquam exeunt crumenam, niſi cum ſugunt. Portentoſum hoc animal cum catulis tribus Sibiliam delatum eſt, & ex Sibilia Illiberim,id eſt Granatam, in gratiam regum, qui nouis ſemper rebus oblectantur. Catuli licet in itinere perierint,conſpecti ſunt tamen à compluribus qui huic rei aſtipulantur. Is itaque Vincentinus affirmat adnauigaſſe ſecus littus Payræ ferè leucas DC,nec ambigit quin continens exiſtat. Illinc ergo ſoluentes ad inſulam Hiſpanam deuenerunt uiceſima tertia Iunii, M D.& inde aiunt rurſus maria ſulcaſſe occidentem uerſus ſupra CCC leucas: & cum deueniſſent ad quandam prouinciam,atrox tempeſtas adorta eſt eos, effecitq; ut protinus duæ celoces peſſum ierint: altera uero crepuit: at altera ſalutem ſociis præbuit,non tamen ſine ingenti diſcrimine. Sæuiebat profecto ſupra modum tempeſtas: uerum ad id accedebat,quòd ſocii laboribus innumeris feſſi, uix ſui potẽtes erant. Poſiti igitur inter ſalutem ambiguam & metum,eminus nauim conſpiciunt, quæ uentis proſperis uecta,perquam celeriter maria ſulcabat:& quoniam perpauci ſupererãt,ſibi nimium metuentes,ac uitam prorſus deſpondentes in eam deuenerant opinionem, ut ſe mutuo occiderent: propterea in terram deſcendunt,rati omnino ſe atrocia ſubituros. Hæc meditantibus non defuit ſupernũ auxilium: nam paccatis uentis mari reddita eſt tranquillitas: propterea conſpecta naui,in qua homines ſolum XVIII ſuperſtites erant, reſumunt animos, & in Hiſpaniam redire parant. Vtraque igitur nauis uela uentis dedit,patriam repetens,quò deuentum eſt ultima Septembris. Poſt hos uero complures alii nauigarunt meridiẽ uerſus, iter agentes per Payram regionem, itinere miliarium quinque mille,nec unquam terminum nacti ſunt: ideo arbitrãtur continentem non inſulam: unde nuperrime allata ſunt complura,ut ſunt caſia,aurum, baccæ,piper,cinamomum,herbæ,arbores,animalia multiiuga, & alia compluſcula,quæ apud nos minime uiſuntur.

Monſtroſum animal.

NAVIGA-

NAVIGATIONVM ALBERICI VESPVTII EPITOME.

De nouo orbe, è lingua Hiſpana in Italicam traducto. Cap. CXIIII.

SVPERIORIBVS diebus abunde reddidi te mei reditus certiorem, uir præſtantiſſime: nam ſi probe memini, commonefeci tuam præſtantiã de his omnibus orbis partibus, quas adiueram cum claſſe & impenſa regis huius inuictiſſimi: quæ ſi ſingulæ penſitatius expendantur, uidebuntur profecto alterum orbem efficere: propterea non ab re nouum orbem nuncupauimus: Nam priſci omnes harum rerum prorſus expertes fuere, ſuperántq; eorum opinionem quæ nuperrime à nobis ſunt comperta: quandoquidem hi rati ſunt, ultra lineam æquinoctialem meridiem uerſus nihil eſſe niſi uaſtum æquor, peruſtas incultáſue inſulas quaſdam: id pelagus Atlanticum dixere: & ſi quandoque aſſenſi ſunt, nonnihil telluris eſſe, eam contendunt incultam eſſe nec habitabilem: quorum opinionem præſens ad eas partes nauigatio refellit, aperítque omnibus haud dubie falſam eſſe, & ab omni uero extorrem: quoniam ultra æquatorem nactus ſum ego cultiores regiones, eaſdémque habitatoribus frequentiores, quàm alibi gentium uſquam compererim, ſi Aſiam, ſi Europam, ſi Africámue ſpectaueris, ut latius in ſequentibus liquebit: nam prætermiſſis obſcuris rebus, illuſtres ſolum denarrabimus, quæ ſint ſcitu non indignæ, quáſue nos ipſi coràm adiuerimus, uel ex fide dignorum relatu acceperimus. De mundo igitur huiuſmodi nuperrime inuento, ſedulo & citra mendacium complura mox explicabimus.

De ordine nauigationis, & de ſæua tempeſtate. Cap. CXV.

FELICIBVS igitur, ut aiunt, auibus ab Vliſbona XIII Maii, MDI, ſoluimus iuſſu regis tribus liburnicis expeditis, profecti ſumus quæſitum nouum orbem, & uerſus Auſtrum iter agentes uiginti menſibus adnauigauimus. Cuius quidem nauigationis ſeriem primo explicabimus. Hunc igitur ordinem nauigando ſeruauimus: nam per inſulas fortunatas iter egimus, quæ nunc magnæ Canariæ appellantur: hæ enim ſunt in climate tertio, in parte extrema habitati occidentis: inde ſulcantes oceanum, littora Africæ Nigritarúmq; gradu citato percurrimus, uſque ad id promontorium, quod Ptolemæus appellat AEthiopum, noſtri uero Caput uiride, AEthiopes autem Biſecherem, & accollæ Mandangam: & ea regio eſt intra zonam exuſtam gradibus XIIII, uerſus Aquilonẽ, quam Nigritæ incolunt. Ibi reſumptis uiribus, & communita omni genere annonæ claſſe, ſublatis ancoris uentis uela dedimus, iter noſtrum dirigentes uerſus polum Antarcticum, nonnihil tamen ad occidentem declinantes Euro flante: nec prius tellus conſpecta eſt, quàm iugi nauigatione tribus menſibus, ac diebus totidem uaſtiſſima æquora ſulcauerimus: in qua nauigatione quæ diſcrimina ſubierimus, quæ uitæ pericula, quas animi anxietates, interturbationes, naufragia, quotiénſue uitam pertæſi ſimus noſtram, id multarum rerum ſciis iudicandum relinquo, & eis in primis, qui optime norunt, quàm ſit arduum incomperta quærere, & adire inacceſſa. Qui uero hæc neſciunt, rerum expertes,

huius rei iudices eſſe minime uolo. Et ut paucis multa comprehendam, id ſciāt, nos adnauigaſſe L X V I I diebus, quibus fortuna pertinax atróxque ſæuiebat: nam quadraginta quatuor diebus reboante cœlo, nihil niſi tonitrua, fulgura ac coruſcationes, imbres grauiſſimos paſſi ſumus, adeóque tenebricoſa nebula cœlum inumbrauerat, ut interdiu noctúque non aliter uideremus, quàm Proſerpina exiſtente cum Plutone, id eſt, cum minime luna pernox eſt nox atris tenebris offuſcatur: propterea adeo nos timor mortis inceſſerat, ut uitam propè deſpondiſſe uideremur. Poſt hæc uero tam ſæua, támque atrocia, complacitum aliquando deo fuit uitæ compati noſtræ (quæ ſua fuit clementia) mox tellus apparuit: qua uiſa, animi qui ceciderant elanguerántque, condicto rediere ad ſe, ut uſu euenit ſuperantibus calamitates maximas, & præcipue ereptis de fortunæ reflantis faucibus. Igitur ſeptimo Auguſti M D I, in littore eius regionis iecimus ancoras, dantes deo maximo gratias quas poteramus maximas, ritu ſolenni, & Chriſtiano more ſolennia miſſarum celebrari iuſſimus. Tellus reperta uiſa eſt non inſula, ſed continens: quandoquidem in uaſtum protendebatur, nec finis apparebat quiſpiam: cultáque erat admodum, ac habitatore multiplici perquam frequens: inibíque animalia ferè omne genus ſylueſtria, quæ huic orbi noſtro ſunt prorſus incognita. Nacti ſumus etiam ibi alia pleraque, quorum de induſtria non meminimus, ne ſurgat opus in Iliada magnam. Id ſolum haud prætereundum puto, quod dei clementia adiuti, opportune tellus uiſa eſt à nobis: nam diutius ferre nequibamus, deficientibus commeatibus omnibus: lignis uidelicet, aqua, nautico pane, ſalitis carnibus, caſeo, uino, oleo, & quod plus eſt, uigore animi. Igitur deo quòd uiuimus referimus acceptum, cui honos & gloria ac gratiarum actio.

Quantum diſtet reperta tellus à Capite uiridi.
Cap. C X V I.

CONVENIT igitur inter nos, ut ſecus littus huiuſmodi nauigaremus, conſpectum eius haudquaquam deſerentes. Nauigauimus itaque tantiſper, donec deuenimus ad frontem quandam huiuſce continentis, quæ uergit ad meridiem. Hæc frons ab eo loco, ubi primo tellus conſpecta eſt, abeſt leucis ferè CCC. In hoc itinere ſæpenumero terram applicuimus, & cum indigenis cōmercia habuimus, prout latius in ſequentibus tibi compertum fiet: prætermiſi enim Caput uiride ab hoc reperto continente, abeſſe leucis propè D C C, licet ego crediderim nauigaſſe plus quàm D C C C, & id effecit atrox tempeſtas & naufragia frequentia, & naucleri inſcitia, quæ omnia iter prolongant: eóq; loci deueneramus, ut ni coſmographia nobis nota fuiſſet, incuria naucleri de nobis actum erat: nam nullus erat itineris dux, qui ad leucas quingentas noſſet, ubinam gentium eſſemus: errabundi enim eramus & uagi, neſcientes quò tenderemus, niſi aſtrolabio & quadrante, aſtrologicis inſtrumentis, adamuſſim mihi & ſociis conſuluiſſem: comparauíque mihi ob id non mediocrem gloriam, adeo ut deinceps eius loci fuerim ſemper apud eos, cuius ſunt apud probos uiri eruditiores: docui enim eos chartam nauigationis, effecíq; ut faterentur conſuetos naucleros nihil hactenus ſciuiſſe, ſi mihi conferrentur coſmographiæ expertes. Itaque dicta frons reperti continentis, quæ uergit ad meridiem, in ulteriorem ſpem nos induxit ſcrutandi uidelicet eius orbis, peragrandíque ad regulam. Communi igitur ſententia decretum,

cretum, ut regionem exploraremus, etiam introrſus mores & ritus gentis illius percunctaremur. Adnauigauimus ergo ſecus littus leucis ferè DC, ſubinde in terram deſcendentes, habito cum accolis colloquio frequentiore: à quibus profecto honorifice ac cordate excipiebamur: & eorum probitate, & natura innocentiſſima prouocati, nonnunquam quindecim uel uiginti diebus apud eos non inhonori uerſati ſumus: ſunt enim hoſpitales admodum, ſicuti latius infra patebit. Is igitur continens auſpicatur ultra æquinoctialem lineam gradibus octo uerſus polum Antarcticum, & tandiu ſecus hoc littus nauigauimus, donec ſuperato tropico hyemali prope polum Antarcticum gradibus XVII, & medio applicuimus, ubi eleuatum horizontem habent gradibus quinquaginta. Quæ uero ibi conſpicatus fuerim, mortalibus noſtri æui incomperta ſunt: gentem uidelicet, mores, humanitatem, ſoli feracitatem, aeris temperiem, ſalubritatem cœli, corpora cœleſtia, & in primis octauæ ſphæræ ſydera fixa, quorum ſphæra noſtra non meminit, nec hactenus cognita fuere à priſcis etiam eruditioribus, ea mox ſedulo ſum denarraturus.

De moribus & natura gentis illius. Cap. CXVII.

FREQVENTIOR eſt igitur hæc regio cunctis quas unquam uiderim regionibus: nam uidetur innumera, ut commeminit diuus Ioannes in ſua Apocalypſi. Id genus hominum cicuratum eſt admodum & manſuefactum, nemini noxium: nudi prorſus incedunt, uti eos parens natura peperit: nudi naſcuntur, nudi rurſus moriuntur: corpora habent habiliſſima, utpote facta ad ſymmetriam: ſymmetrica dici iure poſſunt, colore ad rubedinem inclinante: id efficit candens ſydus, quod non difficulter torret nudos homines: capillos habent nigros, ſed promiſſos: inceſſu & ludis agiles ſunt quàm qui maxime: facie ſunt perquam liberali ac uenuſta, niſi ipſi eam deformarent dehoneſtamento ferè incredibili: nam terebratam perforatámque faciem circunferunt, uidelicet genas, maxillas, nares, labra, aures: neque foramine mediocri aut uno, ſed magnis compluribúſq;: nam uidi quandoq; quempiam ſeptem foramina in facie habentē, quæ ſingula capacia erant pruni unius damaſceni: dempta itaque carne, hæc opplent lapillis quibuſdam ceruleis, marmoreis aut cryſtallinis, uel ex alabaſtro pulcherrimis, aut ebore uel oſſibus candidiſſimis, more ſuo, arte non inepta fabrefactis elaboratíſq;. Quæ res adeo eſt inſolens & turpis, ut monſtrum prima facie præ ſe ferat, homo uidelicet qui gemmatam faciem circunfert, terebratus foramine multiplici: & ſi credere dignum eſt, lapides ſeptem in facie habens, qui ſinguli medii palmi magnitudinem ſuperant. Nemo eſt profecto qui non admiretur: cum præſertim animo attentiore apud ſe hæc tam prodigioſa expenderit: uera tamen ſunt. Nam ego aliquando obſeruaui dictos ſeptem lapides pondo ferè unciarum ſexdecim. Inaures & ipſi ferunt prætioſiores, uidelicet anulos appenſos, aut baccas penſiles, more AEgyptiorum Indorúmque. Hunc morem uiri tantum ſeruant: at mulieres ſolum ferunt inaures. Habent etiam fœminæ & alium morem atrocem, & totius humanioris uitæ expertem. Quoniam igitur mulieres huiuſmodi in Venerem pronæ ſunt admodum & ſalaces, id facinus patrant, ut turpiori earum uoluptati faciant ſatis: nam uiris in potu dant herbæ cuiuſdam ſuccum, quo epoto inguina mox tument & creſcunt non mediocriter:

aut ubi id non profecerit, uenenata quædam admouent, quæ mordicus inguen lancinent tantisper, donec tumescat, fitque propterea ut apud eos complusculi testes amittant,& eunuchi reddantur. Lanam non habent,nec linum,ideo omnifariam panno carent:nec gosipinis uestibus,id est bombicinis utuntur,nullius enim egent amictus,qui nudi usquequaque incedunt. Apud eos nulla sunt pecu lia:communia sunt omnia: regem non habent nec imperium,unusquisque sibiipsi rex est:tot ducunt uxores,quot libuerit:in promiscuum coeunt,nulla sanguinis ratione habita: cum matre filius, & frater cum sorore coeunt, libidinem passim exercent instar brutorum animalium, nam ubique & cum quauis muliere,etiam sibi forte obuia,rem peragunt ueneream. Dirimunt etiam pro arbitratu coniugia,quoniam exleges sunt,& à iure sunt extorres,templa non habent nec legem,minúsque idola colunt. Quid plura? pernitiosam quandam habent uiuendi libertatē, quæ Epicuris potius quàm Stoicis quadrat. Commercia non exercent,pecuniam nesciunt,inuicem tamen dissident,prælianturque atrociter, sed ordine nullo. Iuuenes senes concione flectunt trahúntque in eorum sententiam,quocunque libuerit,accendúntque ad bella,quibus hostes conficiunt,quos subegerint profligauerintque hostes in cibatu habent gratissimos. Carne uescun tur humana,adeo ut pater filios epuletur, & uicissim nati parentem, prout sors tulerit & euentus. Vidi ego quendam perditissimum hominem, qui pro gloria non mediocri iactabat, se esitauisse supra tercentum uiros. Vidi etiam urbem quandam,ubi immoratus sum diebus ferè uiginti septem, & ibi contignationibus humanas carnes,easdémque salitas pensiles uidi,uti nos carnes aprugnas sole uel fumo siccatas appendimus in culina trabibus,& in primis insitia, & id genus alia:imò mirabantur plurimum,quòd nos non uesceremur hostibus, quorum carnes aiunt appetentiam cibi facere, & miri saporis esse, eásque extollunt tanquam dapes ganeatas opiparásque:arma habent nulla,præter sagittas & arcū: his atrocissime diloricati præliantur:quippe qui nudi congrediuntur,consaucian túrque non aliter quàm fera animalia:hos nixi sumus pluries uelle trahere in no stram sententiam, persuadebamúsque identidem, ut tandem aliquando ab his improbatis moribus, ueluti ab re abominanda temperarent:qui nobis sæpenumero polliciti sunt se temperaturos ab hac sæuitia. Mulieres uero,ut præfeci,licet nudæ incedant,uagæ & salaces in Venerem,non sunt tamen deformes:quamhabilissima corpora habent,nec quidem exusta, ut forte sibi complures persuadere quirent:& licet obesæ & præpingues, non tamen ob id deformantur:& quod miratu non est indignū,nullas uel puerperas uidi,quæ demissas haberent mammas:nam licet pepererint fœtæ,non sunt in aspectu corporis uirginibus absimiles: non caperatam contractámque in uentre uidebis cutem, & ea quæ honeste nominari non possunt, prorsus à uirgine non absunt:ubi Christianorū copiam habebant,mirum est dictu quàm turpiter corpora sua prostituerent,libidinosiores supra omnem credulitatem. Annis uiuunt centum & quinquaginta:raro ægrotant:qui si forte in morbos inciderint,sibi herbarum succo medentur protinus. Hæc sunt quæ apud eos comperi non obscura, uidelicet aeris temperiem, cœli clementiam,solum ferax,longam ætatem. Id forte efficit Eurus,qui istic iugiter perflat, quíque eius loci apud eos est,cuius Aquilo apud nos. Piscatu gaudent,

dent,eóque uictitant plurimum,adiuuante hoc uotũ natura:nam æquora ini-bi ſcatent piſcium omni genere. Venatu parum oblectantur, quod efficit fera-rum ingens multitudo:pauent enim ob non cicurata animalia ſyluas frequenta-re. Viſuntur etiam ibi leones omnifariam,urſi,& idgenus alia. Arbores ibi cre-ſcũt in tantã altitudinem ut uix credas. Temperant igitur à ſyluis, utpote qui nudi & diloricati inermeſque tutò feris haud congrederentur.

De ſoli feracitate,& cœli temperie. Cap. CXVIII.

REGIO eſt aprica, ferax,& eximie amœna:& licet ſit cliuoſa, irrigua tamẽ eſt fontibus ac fluuiis innumeris, ſyluáſq; habet adeo condenſas,ut uix tranſitũ præbeant, obſtante arborum frequentia. His inerrant animalia multiiuga,ea-démque ſæuiſſima:arbores & fructus abſque cultore ſuapte natura creſcunt:fru-ctus habent uberrimos,eoſdémque ſuauiſſimos, nec mortalibus noxios, noſtris prorſus abſimiles. Gignit etiamnum terra innumeras herbas & radices, quibus panem conficiunt & alia pulmenta. Semina ſunt complura,uerum noſtris mi-nime ſimilia. Regio nullum fert metallum, præter aurum: auri igitur ibi ingens eſt copia:licet nihil nobiſcum attulerimus inde hoc primo itinere: nam de hac re certiores nos fecerunt indigenæ omnes,qui plagã hanc auro ſcatere affirma-bant,ídque apud eos minime in pretio eſſe,& fere nullius momenti,identidem prædicabant:baccas margaritáſque complures habent,ut in ſuperioribus com-meminimus:quorum omnium ſi uellem ſigillatim meminiſſe ob innumeram multitudinem,multiiugámque naturam,ſurgeret in opus magnum hæc hiſto-ria:nã Plinius uir abſolutiſſimus,qui tantarũ rerum texuit hiſtoriam,non tamẽ horum milleſimam partem conſequutus eſt,quæ ſi ſingula percenſuiſſet, longe aliud opus effeciſſet,ſi ad magnitudinem ſpectes,alioquin abſolutiſſimum,& id in primis admirationem præbet non mediocrem,pſitacorum multiiuga natu-ra,colóſque multiplex & uarius,adeo ut Polycletus,uir in pictura tantus, has auitiorum uarietates uix conſequi potuiſſet. Arbores omnes inenarrabilem ſua-uitatem fragrant,gummas,liquores & ſuccos emittunt paſſim, quarum uirtus ſi nobis comperta foret,puto nihil nobis non ſolum ad uoluptatem, ſed etiam ad ſoſpitatem,bonámque ualetudinem defuturum,& ſiqui eſt in orbe paradi-ſus terreſtris,non longe ab his regionibus haud dubie eſſe debet. Itaque ut ſum præfatus,regio uergit ad meridiem tanta cœli temperie,ut nec hyeme algeant, nec æſtate exæſtuent.

De ſyderibus poli antarctici. Cap. CXIX.

COELVM inibi & aera perraro nubes inumbrant, ferè ſemper ſerena ſunt,rorat quandoque,ſed leniter,uapores ſunt propè nulli, nec diutius rorat, quàm tribus uel quatuor horis,& inſtar nebulæ mox fathiſcit,cœlum decentiſ-ſime exornatur ſyderibus quibuſdam, quæ ſunt nobis incomperta, quorum ego conſignantiſſime memini,& percenſui ferè uiginti tantæ claritudinis, ut apud nos Venus & Iuppiter. Perpendi etiamnum eorũ circuitus & uarios mo-tus,metitúſque circunferentiam ac diametrum non difficulter cum geometriã non ignorarẽ,propterea pro comperto habui, maioris eſſe magnitudinis quàm autument mortales,& in primis Canopos tres conſpicatus ſum,duos claros ad-modum,tertium obſcurũ & diſſimilem aliis. Polus Antarcticus Vrſam maiorẽ

nec minorem habet, ſicuti eſt uidere in noſtro Arctico polo: nec eum contingunt ſydera quæpiam clara. Quæ uero ipſum ambiunt tria ſunt, quæ figuram præ ſe ferunt trianguli orthogoni, quorum id quod medio loco uiſitur, nouem gradus & medium circunferentiæ habet, & ubi hæc exoriuntur, à læua conſpicitur Canopus albicans eximiæ magnitudinis, quod ubi in medium cœli deuenerit, infra ſcriptam præſentat figuram.

*

* *

His ſuccedunt tria alia præclara ſydera, quorum medium habet diametrum circunferentiæ duodecim graduum cum dimidio, & in medio eorum alter Canopus cernitur albus. Hunc ſequuntur ſex alia conſpicua ſydera, quæ claritate cunctis octauæ ſphæræ ſyderibus præſtant, quorum medium in ſuperficie firmamenti diametrũ circunferentiæ habet graduum triginta duorũ: hæc aſtra concomitatur Canopus ingens, ſed niger: quæ omnia cernuntur in uia Lactea: & ubi ad lineam peruenerint meridionalem, infra ſcriptam referunt figuram.

* * * *

*

*

De nonnullis illius hemiſphærii, quæ philoſophis repugnant.
Cap. CXX.

ILLIC ITAQVE conſpicatus ſum complura alia ſydera, quorum motus multiplices adamuſſim obſeruans librum edidi quẽdam conſignantiſſime, in quo commemini ferè omnium, quæ in hac mea nauigatione non obſcura dignoſcere quiui, & is apud hunc inuictiſſimum regem adhuc hoſpitatur, quem ſpero propediem ad ſuum dominũ rediturum. In eo itaque hemiſphærio non indiligenter quædã perpendi, quæ philoſophorũ ſententiæ refragantur, utpote contraria, ac omnino pugnantia: inter cætera Irim, id eſt arcũ cœleſtem album circiter noctem mediã: quoniam ſecundum opinionẽ quorundam colores trahit à quatuor elementis, ab igne uidelicet rubeum, à terra praſinũ, ab aere Iris. lacteum, ab aqua cœruleum: ſed longe aliter ſenſit Ariſtoteles in metheoris, dicitque Irim eſſe repercuſſionem radii redundantis ad uaporem ſibi appoſitæ nubis, ſicut ſplendor in aqua refulgens, in pariete refulget, rediens ad ipſum ſua interpoſitione feruorem ſolis temperat reſolutione in pluuias, inferiora fœcundat, ſepcie ſua ſuperiora pulchra reddit, dominiũ humiditatis in aere eſſe oſtendit: unde infra quadraginta annos à mundi fine non apparebit, quod elemẽtorum deſiccationem indicabit: pacem inter deum & homines denuntiat: ſemper ex oppoſito ſolis eſt: nunquam apparet in meridie, quia ſol nunquam eſt in ſeptentrione. Plinius tamẽ ait, quod poſt autumni æquinoctium apparet quacunq; hora. Hæc excerpta ſunt à Landino ex AEneidos quarto ab interprete, ut nemo

ſuis

ſuis fraudetur laboribus,ſed ſuus cuique reddatur honos:eum uidi rurſus & ite-rum,neque ego unus arcum huiuſmodi animaduerti,uerum compluſculi è nau tis huic ſententiæ ſuffragantur meæ. Rurſus uidimus neomeniam,id eſt nouam lunam,eadem die,qua cum ſole coniūgitur. Ibi etiam ſingulis noctibus uideas uapores & faces ardentiſſimas cœlo inerrare. Præfeci paulo ſupra ,ſi tibi ſuc-currit,id hemiſphærium,quod niſi loquamur improprie, hemiſphærium dici non poſſe,ſi noſtro collatum fuerit,tamen quia nonnihil formam eius effinge-re uidetur,uiſum eſt improprie loquendo hemiſphærium id appellare.

De forma quartæ partis terræ nuperrime inuentæ. Cap. CXXI.

IGITVR,ut ſum præfatus,ex Vliſbona, unde nos ſoluimus, quæ diſtat ab æquinoctiali uerſus ſeptentrionem gradibus ferè XL,nauigauimus uſque ad eam regionē,quæ eſt ultra æquinoctialē gradibus quinquaginta: quos ſi ſimul collegeris,nonagenarium efficient numerum:quiquidem numerus quartā partem obtinet maximi circuli,iuxta ueram priſcorum ſupputationem traditam nobis. Liquet igitur omnibus , nos quartam orbis partem metitos fuiſſe:propterea nos qui Vliſbonam incolimus,citra æquatorem gradibus propè quadra ginta in regione ſeptentrionali diſtamus ab eis,qui ultra æquinoctialem lineam degunt,in meridionali longitudine angulariter gradibus nonaginta,id eſt,à linea tranſuerſali:& ut etiam compertius rem intelligas,linea perpēdicularis,quæ dum nos recto gradu conſiſtimus,ſurgit à puncto cœli,& tendit ad noſtrū Zenith,eadémque linea eorum qui ultra æquatorem ſunt ad gradus quinquaginta,latera percutit,fitque propterea ut nos in linea recta ſimus, ipſi uero ſint , ſi nobis conferantur,in tranſuerſali,& is ſitus efficit figuram trianguli orthogoni quarum linearum rectam nos tenemus,prout declarat ſubſequens figura , & de coſmographia ſatis ſupérque dictum arbitror.

Zenith noſtrum.

Cur liber dictus ſit dies tertius. Cap. CXXII

HAEC SVNT itaque quæ in hac ultima nauigatione ſcitu digna cenſui, quæ etiam oculis ſubieci,nec ab re opus nuncupaui Diem tertium,quandoquidem prius edidi libros alios duos eius nauigationis,quā ex præcepto regis perfeci occidentem uerſus,inque eis complura ſcitu non indigna conſignantiſſime ſunt exarata,& ea in primis quæ ſpectant ad gloriam noſtri ſeruatoris,qui hanc orbis machinam miro extruxit artificio,quis enim ſatis pro meritis deum laudare poſſit,cuius mirabilia commemoraui in opere prædicto,legēs curſim quæ ſpectant ad ſitū & cultum orbis,ut dum laxius otium dabitur,exactius de geo-

graphia opus quodpiam edam,ut mei uel posteri meminerint,& ex hoc opere discerent uberius deum maximum colere indies magis,eáque aliquando scirēt, quæ nostri ueteres prisciq; patres prorsus nesciuerunt. Propterea seruatorem nostrū,cui propriū est misereri mortalitatis,omnibus uotis precor supplicibus ut sinat me tantisper uiuere,donec id peregerim quod mente concepi. At alios duos dies in aliud tempus differendos reor,cum præsertim rediero sospes in patriam,eruditiorum opera & consilio, necnon amicorum hortatu luculentius opus edam.

De excusatione Alberici,& uoto eius.

Cap. CXXIII.

DABIS ueniam uir candidissime,si ultimæ nauigationis diaria ad te nondum misi,sicuti pollicitus fueram.In causa fuit rex serenissimus,qui adhuc domi meos libellos detinet:uerum postquam distuli in hunc diem edere id opus, forte fortuna addam & quartum diem. Hæsit mihi cordi rursum peragrare eam orbis partem,quæ spectat meridiem:& huic operi iam nauando in expedito sunt liburnicæ duæ,armamentis ac commeatibus ubertim communitæ. Dū igitur proficiscar in orientem iter agens per meridiem,Noto uehar uento,quo cum deuenero,plura abs me fient in decus & gloriam dei,necnon patriæ emolumentum,& mei nominis æternitatē,& in primis in senectutis meæ, quæ iam propè appetit,honorem & leuamen. Quare nihil desideramus in hac re præter commeatum regis:quo impetrato,pleno gradu contendam : quod deus bene uertat.

De his qui plura quærunt quàm liceat.

Cap. CXXIIII.

FIDVS interpres præsens opus è Lusitano Italicum fecit,ut scirent qui Latium accolunt, quàm magna indies occurrunt,& item qui sibi nimium arrogant,intelligerent omnia se scire non posse : quandoquidem hæc mira tot uiris acerrimis ingenio,hucusque à condito orbe incomperta fuere. Hinc arguitur temeritatis & superbiæ nostra arrogans natura,quæ scire posse putat omnia.

RERVM MEMORABILIVM CALECHVT,

QVAE NON SVNT ABSIMILES ILLIS QVAS Petrus Aliares secundo & altero tractatu scripsit,quæ rursum colliquescunt ex litteris quorundam nobilium uirorum ut latius in sequentibus patebit.

Exemplum literarum cuiusdam Cretici dominorum Venetorum legati apud regem Lusitanorum die uigesima septima Iunii. M D I.

Cap. CXXV.

SERENISSIME Princeps &c. Reor uestram dominationem certiorem iam factam fuisse à præstantissimo legato,rerum omnium memorabilium,quæ hic usu euenerunt, & in primis de classe, quam nuperrime rex

Lusitaniæ

Lusitaniæ inuictissimus in Indiam expediuit, quæ superis miserantibus rediit, sed mulctata ratibus septem: nam eò concesserant liburnicæ quatuordecim, & septem tantum incolumes rediere, reliquis pessundatis. Igitur egregie princeps per latus Mauritaniæ ac Getuliæ Noto ducti, deuentum est ad Caput uiride, dictum olim Experias, ubi uisuntur Hesperidum insulæ:& ibi auspicatur AEthiopia inferior uersus orientem, ultra quam prisci minime iuere. Hinc egreditur latus AEthiopiæ uersus orientem, donec respondeat lineæ Siciliæ, à dicto latere intra lineam æquatoris ad quinque uel sex gradus: & circiter medium dicti lateris uisitur aurifodina huius regis: pòstque eam surgit caput ad Austrum, excedens hyemalem tropicum per gradus nouem. Istud Caput dicitur Bonæ spei:& illinc itur in nostras barbarias introrsus ad miliaria ferè quinque milia uersus plagam nostram. Cum uero præterieris dictum Caput, mox regio se sinuat, donec ad Prasum deuenias promontorium, quod antiqui, & in primis Ptolemæus, pro termino meridionalis regionis posuit: ulteriorem uero plagam appellauit incognitam: Inde itur ad Trogloditas, aurifodina uisitur, quam appellant Zaphallam, ubi maiores nostri affirmant uim auri ingentissimam esse quàm alibi gentium. Hic intrant sinum barbaricum, & inde in oceanum deuenitur Indicum, & demum ad urbem Calechut. Id est eorum iter: quod si recte supputaueris, miliaria propè quindecim milia uastitate sua occupat, ubi secus littora itur. Si uero desertis littoribus recto itinere ibis, recessus terrarum & anfractus montium prætermittens, sed in altum tendens usquequaque, longe minus iter erit quàm prædiximus. Supra Caput Bonæ spei Lebegio uecti uento, nacti sunt nouam tellurem, quam appellarunt Psitacorum: quoniã inibi inueniuntur alites huiusmodi incredibilis proceritatis, utpote qui brachium & dimidium longitudine excedant, multiiugi coloris: duos nos uidimus, qui fidem rei præbent. Nautæ itaque ubi conspexere latam plagam, credidere continentem, propterea adnauigarunt tantisper, donec terræ spatium duûm milium miliarium superarunt, nec tamen finis est repertus tantæ uastitatis. Plagam incolunt uiri nudi & proceri, formosique admodum. In eo itinere amisere naues quatuor, duas ipsi miserant ad aurifodinam, quas autumant non reuersuras, septem uero concessère Calechut, ubi honorifice nostri pro congressu sunt excepti, ædésque à principe consequuti sunt, & ibi nostræ naues statiuam fecerunt. Obiter superuenerunt Maurorum & circumadiacentium populorum rates, & comprimis magni Soldani liburnicæ, & hi omnes conspirarunt in Christianos, quippe qui ægre ferebant Christianum genus usque in illas partes propagari: iactabántque eò nostros contendisse, ut illis lucra adimerent sua, propterea primo loco naues onerare contendebant, nostro negotiatore reluctante, qui mox regi de Maurorum insolentia questus est, quem ilico deprehendit Mauris fauere, tamen ut erat uir ambiguæ fidei, nostris respondit in hunc modum, se animo haud æquo laturum, ut Mauri prius mercimonia liceantur, quàm Christiani sua cõmercia absoluerint:& in huius rei specimen iubebat, ut Mauris, qui huius decreti præuaricatores comperti forent, mercimonia omnia impune adimerentur, eáque occupãtibus adiudicabat. Cõgressi igitur Christiani cum Mauris, ilico tota urbs in partes Maurorũ declinauit. Quare Christiani generis strages magna

Experias

Prasum

Psitaci

facta est, in qua supra quadraginta homines desiderati sunt Christiani nominis: inter quos oppetiit negotioru nostrorum gestor: qui licet undabundo mari sese credidisset, correptus est tamen à barbaris, & uitam efflauit mœrore omnium. Hæc igitur ut nostris nota fuere, condicto tormenta omne genus exonerant, & classem præfecti Syriæ, id est Soldani, rogo consumpserunt: nam in ea erant naues decem: catapultis uero & bombardis urbem propè deuastarunt, complures domos incendentes, quæ pro imbrice, instar mapalium, paleas habebãt. Quemobrem illinc abiuere & duce Iudæo, qui fidem Christi induerat, aliud regnum petiere ultra Calechut, ad miliaria ferè quadraginta, Cuchinum appellant: eius rex odit regem Calechut, quàm qui maxime. Is igitur in odium regis Calechut nostros perbenigne excepit: & hic maiorem habet aromatum copiam, quàm rex Calechut. Quare nostri tot diuitias inde asportarunt, ut uix id audeam referre: nam ipsi aiunt emisse illic cantarum, id est genus mensuræ non mediocris, cinamomi aureo uno. Rex igitur huius regionis legatos misit ad regem Lusitanum, duósque obsides, ut securius eò nostri redirent. At rex Calechut interea ingentissimam classem expediuit in nostros: qui quoniam onustas habebant naues, illis congredi haudquaquam uoluere, sed altum petentes Borea ducti, quem uentum ipsi ignorant, euaserunt: erat enim pertimescenda classis: quippe quæ supra centum & quinquaginta naues habebat, ferebátque hominum quindecim mille. Igitur cum euasissent discrimen, deuenerunt ad quandam insulam, ubi diui Thomæ corpus quiescit. Huius insulæ dominus Christianos honorificentissime excepit, & sancti corporis reliquias in specimen amicitiæ nostris dedit. Quid plura? aromata omne genus nostris, quos nunquam uiderat, absque pecunia obtulit: soluerent demum cum sibi peropportunum fuisset, & rediissent felicibus, ut aiunt, auibus. Verum nostri illius commercii non egebant, utpote qui onusti erant admodum. Absuerũt in hoc itinere menses quatuordecim uerum trimestri rediere, & addebant deinceps celerius iter perficere posse, utpote qui iam recessus & ambages maris nouerant, utputa decem mensibus iter se facturos rentur. Naues rediere omnes, præter unã, quæ illisa scopulis quibusdam pessum iuit, saluis tamẽ uiris quos uehebat, & ea capax erat sexcentorum doliorum, nondum tamen applicuit classis, una tantum liburnica portum appulit, reliquæ uero non longe ab urbe esse censentur, hæc enim quæ nuperrime aduenit, portum attigit ea die quæ est diuo Ioanni percelebris admodum, agebam enim per id tempus apud serenissimum regem, qui me compellans his uerbis inquit, Heus uir probe congratulare mihi, quoniam mea classis iam est in uado, omni aromatum genere onusta: quod ego audiens, ut par erat, hæc noua læto animo excepi, & in gratiam regis iussi meis, ut festiuissimum quàm possent diem agerent, æris tinnitu & cymbalorum, tibicinúmque, ut assolet, modulationibus, & tormentorum reboatu frequentiore. Postridie actæ sunt gratiæ deo, & nuncupata uota à cuncto populo. Rursus regem adiui, qui ut me uidit, monuit protinus ut uestram serenitatem commonefacerem de sua lætitia, quæ per id tempus obtigerat: adiecítque ad hæc, ut deinceps tuto & intrepide eò mitteretis uestras liburnicas, mercaturi sua aromata: nam pollicebatur se uestros perquam benigne accepturum, adeo ut domi esse censerentur. Addebat etiam se nauaturum operam, ut

ram,ut præfectus Syriæ,id est Soldanus,haudquaquam aromata ex India com portare queat:in cuius rei euidens argumentum expedire cœpit liburnicas & celoces supra quadraginta,quæ eò contendant,& earum quædam inibi iugiter cõmorentur:aliæ uero ultro citróque commercii gratia commeent assidue:nec dubitat quin India pro arbitratu suo potiri possit. Nauis quæ iam aduenit,est Bartholomæi cuiusdam Tusci,quem tulit urbs Florentia. Ea igitur infra scripta conuexit mercimonia,uidelicet piperis cantaros CCC, cinamomi cãtaros CXX,lachæ cantaros LX,castorei,& id est genus odorũ cantaros XV,Gariophyllum & zinziber non attulere,quoniam præuenti sunt à Mauris qui & Gariophyllum & zinziber asportauerant:neque hæc fert regio Calechut,aliunde importantur. Minutiora aromata non tulere. At margaritas & uniones omne genus licitati quidem fuerant,uerum in congressu incolarum Calechut omnia perdidere, fecerêque hominum pariter ac mercium non modicam iacturam. Nec id inuoluam silentio, nuperrime huc aduenisse legatos quosdam,qui à rege Vbene AEtiope accepta persona,consalutatum nostrum regem uenere,onusti muneribus complusculis. Munera fuere mancipia & elephantorum dentes, & complura alia, quæ & nostra regio fert. Hæc itaque celox quæ primo loco aduenit, dum patriam peteret obuiam habuit naues duas, quæ proficiscebantur ex mina auri noua, & uersus Indiam pergebant. Hæ igitur ubi nostram conspicatæ sunt,rati se fore nostrorũ prædam,condicto,ut sese redimerent nostris auri X V M quingentorum ducatorum obtulerunt:uerum nostri temperarunt ab eorum auro,imò eos complusculis donarunt muneribus, ut hac prouocati liberalitate, liberum pelagus nostris deinceps permitterent.

EXEMPLVM QVARVNDAM LITERARVM NEGOtiatorum & collybistarum,ac trapezitarũ Hispaniæ, ad corresponsales suos in urbe Florentiæ & Venetiarum,de pace & fœdere inter reges Portugalliæ & Calechut. Caput. CXXVI.

EX RELATV eorũ qui classem concomitati sunt:eam inquam quæ M D I I,mense Maii ab Vlisbona soluit,& anno M D I I I,die X V Decembris rediit,certiores facti sumus,regem Calechut cum nostro rege in hæc fœdera pacis descendisse,ut uidelicet pro illata strage nostris penderet baccharas quatuor mille piperis,id est cantara duodecim milia,& quod Mauri undequaque aduenientes inibi cõmercia tractare nequeant,oriundis ex urbe Calechut exceptis,quódq; iidem Mecham Mahumetis adire non possint,& quod rex noster pro suo arbitratu erigere possit arcem in urbe Calechut,acceptis à rege lapidibus,calce & lignis,quæ sufficiant condendæ arci,ære pro eis prius soluto : ita tamen ut rex eis faueat in cunctis, patiatúrque regem nostrum inibi uirum Lusitanum nostris præficere qui ius dicat, quíque & uitæ & necis nostrorum habeat potestatem, adeo ut nec ad ipsum regem prouocare liceat, & ubi aliqui descilcerent à negotiatore nostro,ii protinus dedantur plectendi pro arbitrio præfecti Christianorum: & siqui Mauri capti detineantur,hi omnes negotiatori nostro reddantur:necnõ Mediolanenses duo mangones gemmarum,qui ex urbe Roma profecti sunt in Indiam,& ibi artẽ balistariã exercent, in Christiani nominis dedecus & detrimentũ ingẽs,nauésq; nostro more fabricãtur:hos igitur in pedicis ferreis

captos, postulabat dandos præfecto classis. Præterea quod rex regni Cuchini & Canoræ inter cõfœderatos percenseretur, ea lege, ut unum & commune periculum, una salus esset omnibus: perinde ut si quispiã sumeret contra eorum aliquẽ arma, is omnium confœderatorum hostis declararetur: & si usu euenisset, ut aliquis desciceret ab hac pace & cõcordia, in eum ueluti perfidũ aliorũ uires exercerentur, essetque ab omnibus tanquam proditor, & fidei hostis explosus: & hæc omnia eò tendebant, ut diutius pax inter eos uigeret. Cauebatur etiam, ut dum classis Lusitanorum inibi agebat, illò naues cuiusuis generis non accederent, nisi prius nostris onustis. Vbi uero tantum mercium foret, quod sufficeret omnibus, tunc liberum erat unicuique naues onerare: ita tamen, ut ad consueta pretia nõ adderent, id est ut pluris solito non uendant, quàm pro centũ octo: quod genus fœnoris illic exercent. Hæ sunt pacis conditiones & fœdera, quæ in nostri regis decus maximũ susceptæ sunt, ut colliquescit omnibus: nã reuera iam is noster rex non ab re dici potest dominus Indiæ. Quin iam & Turcæ, & Syriæ præfecto leges imposuit, adeo ut ad urbem Calechut eis non pateat aditus. Nec ambigimus quin intra quatuor annos rex noster nauet operam, ut nostri nautæ tutò & impune Byzantium Thracum metropolim, & Alexandriam AEgypti, emporia orientalium clarissima contendant, & tandem se aliquando ulciscantur de Mauris, à quibus crebro pessime sunt accepti. Classis igitur præfectus nauium duodecim hoc anno eò profectus est, & comperit regem Cuchini extorrem à suo regno: nam secesserat in quandam insulam, ubi in locum editum receptus delitescebat ab insidiis regis Calechut. Causam non afferebant aliam, nisi quòd memor datæ fidei sæuienti regi Calechut nostros haudquaquam tradere uoluerat: nã maluit exulẽ agere, quàm fidẽ labefactare præstitã. Opportune igitur nostra classis suppetias tulit socio regi, & expeditis auxiliaribus copiis iuere intrepidi in regẽ perfidũ, magnam cladem inferentes hosti. Regem Cuchini in regnũ continuo restituunt. Id regnũ est non longe ab angustiis maris Erythræi, ubi arcẽ erigunt munitissimam: aliam ædificant in ostio sinus Cuchini, ubi tormentorũ ferè genera omnia iam uisuntur, eísq; decernunt hostem propulsare eminus, & tutã classi stationem præbere suæ, neq; eò illis reluctantibus deinceps concedet quispiam. Itidem fiet in sinu Calechut, perinde ut stationẽ & littora proximiora nõ difficulter tueri queãt. Naues uero quæ superiore anno remanserãt istic, prædam fecerant non mediocrẽ, nam quadam die mane ceperunt Maurorũ naues quinque regni Cambaiæ, quæ ad Mecham, Mahumetis aram, proficiscebantur. In eis igitur nacti sumus gariophylli cantaros mille defecati, id est mundi, sine quisquiliis, inque eis erat plurimũ gariophylli haud decorticati, ut apud nos uisitur. Ferebant etiam hæ naues castoreum, & id genus odores, sandalium, ambram, lacham purissimam, & tenuissimas telas lini, aurum uero & argentum signatum abunde habebant, adeo ut opes quæ compertæ sunt ibi, ualorem CC mille ducatorum excederent. Quare iam uobis testatum esse remur, quanti sit habenda ea regio, quæ ferè omnibus rebus scatet effuse. Itaque ex his ratibus quas præfecimus, duæ pessum iere, duæ uero dum statiuam agerent, iactis ancoris in quodam portu huius insulæ, ui tempestatis actæ, supra

sexcentum

ſexcentũ homines amiſere non longe ab oſtio maris Erythræi. Occubuit etiam ibi præfectus Vincentius. Cymba uero alia, quæ licet atrocem tempeſtatem euaſiſſet, paulum profecta in ſcopulum eliſa, peſſundata eſt, adeo ut totum æquor tum corporibus humanis, tum uel maxime mercimoniis omnifariam ſtratum & oppletum foret. Hunc finem quandoque male parta habent, ut eſt in adagio ueteri: Male partum male fruitur. Ex tot nauibus igitur ſola celox parua ſuperſtes fuit, ut cladis ſuorum nuntia foret. Noueritis ergo hunc noſtrum regem commeatum omnibus dediſſe eundi in Indiam, & exercendi inibi commercia: ſi tamen ex centenario lucro quadragenarium ipſe habeat, hoc addito, ut ab eo naues emant non minoris, quanti ſibi conſtitiſſe uidebuntur: nec nauium huiuſmodi ſolutionem tantiſper differri patitur donec redierint, ſed prius quàm abeant, aurum in numerato habere operæpretium eſt. Viſus eſt is princeps cognouiſſe iacturam quam fecit in tot naufragiis, propterea cupit alios ſuo periculo eò proficiſci. Vix credimus reperturum regem quempiam, qui oblatas ſuſcipiat conditiones: indies tamen huius rei certiores uos reddam. Illud etiam non prætereo, huius commercii res haudquaquam ſtabiles eſſe: quicquid erit, euentus declarabit futurus. Cum his nauibus portum appulit Luſitanus quidam, qui uiſit minam auri in regno Zaphalæ: de qua re mira refert. Aſſeuerat nobis ibi nauem Chriſtianorum adhuc eſſe, & propè incredibilia de auri quantitate, quæ inibi reperitur refert. Propterea rex noſter aliò non tendit, niſi ut frenet hos Barbaros, arcémque ibi erigat munitiſſimam, ac propulſet Indos, & eos qui incolunt regnũ Cambaiæ, ne ipſi deinceps mina potiri poſſint. Omnem igitur aurifodinam ſibi protinus arrogabit. Pro comperto etiam habemus, hanc aurifodinam fuiſſe minam Salomonis, unde tot hauſit theſauros & ibi regina Saba, quæ iuit ad Salomonem, ut teſtatur ſacra uetus hiſtoria. Hæc profecto ſunt magna, ut uos non latet. Nec ab re hic rex dicendus eſt felix & bene auſpicatus, cui contigit tam locuples theſaurus. Rentur igitur homines ſe mox conſequuturos ab eo commeatum eundi in Indiam, ſoluto fœnore, uidelicet pro centenario quadragenarium, acceptis ſuis nauibus, ut præfati ſumus. Hunc modum uidetur uelle ſeruare, ut mercatores eò mittant ſuos geſtorum negotiatores, qui interſint mercimoniis, non tamen præſint: uult eſſe dominus rerum, adeo ut omnia ſui exerceant, etiam impenſa mercatorum: nam aromata ſuſcipienda erunt de manibus uice regis, nec liberum erit cuique mercari. Quare creditur commercium huiuſmodi non ſuſcepturum incrementa maiora. Indies tamen de his omnibus uos commonefaciam. Nec uos fugit nos aliàs uobis ſcripſiſſe, Cayrum ob hanc cauſam decoxiſſe: nam ex magno oriẽtaliũ emporio, ſi hæc ſuccedunt regi, fiet ciuitas confuſa, ut non ab re dicatur Babylon: neq; iniuria, nam illic Mauri conſueuerant Chriſtianos peſſime accipere: forte erratorum dabunt pœnas. Eò igitur deinceps non comportabuntur aromata omne genus, neque omnifariam gemmæ & margaritæ, & alia præclara complura: quoniam urbem Calechut, neque Zaphalam ultra non frequentabunt, reluctantibus Luſitanis ob arces nuperrime erectas: & de omnibus certiores facti, gratias agetis deo maximo. De aurifodina uero Zaphalæ, ut præfecimus, mira hic feruntur. Huius rex poſſeſſor efficietur intra biennium. Res eſt profecto digna miratu:

nam tota India & Persis inde suum aurum hauriebat, quæ nunc à Gentilibus possidetur: licet sit ditionis Chaldæorum regis ostium sinus, ubi commercia & permutationes fiunt cum Gentilibus: singulis enim annis Maurorum naues ueniunt onustæ uilioribus mercibus ex Cambaia, ut aurum asportent. Merces sunt cotoni, panni uiliores, sericum plurifariam ac multiiugi coloris, & in primis Turcarum more contextum. Hæc igitur sunt mercimonia, quæ inibi fiunt. Neque illic rex Chiloæ diutius commorabitur metu Gentilium, qui non longe degunt ad leucas sexaginta in insula quæ dicitur Chiloa: & eò contendunt naues omnes, ut soluant uectigal prius quàm eant ad minam Zaphalæ. Quò cum peruenerint, ante sex uel octo menses non expediuntur. Inde comportant aurum, ebur, & ceram merces optimas. Illinc soluentes Chiloam contendunt, & ibi rursus pendunt præstinati auri uectigal. Inde concedunt Cambaiam siue Mecham: & in nostris nauibus sunt duodecim aut quindecim negotiatores regis Chiloæ, qui tributum pendit nostro regi quotannis, id est mitigallas M D, & id est genus ponderis: nam mitigal quodlibet ualoris est ducatorum centum quinquaginta: tamen is rex pendet à rege nostro, adeo ut in manu sua sit ipsum pro libito profligare, & id quidem parua manu: nam quotiens libuerit eò mille hominum mittere, protinus is rex terga dabit: creditúrque ut id breui eueniat: nec res foret ardua, si profligato rege, redditus D C M ducatorum singulo anno consequeretur. Neque arbitremini, uos rogo, hanc esse fabulam: uera est historia. Iam nosse debetis, me iampridem de nouis rebus crebro uos commonefecisse, & semper uera loquutum. Non sum is qui delecter mendaciis: relatu etiam aliorum, qui inde ueniunt, testatissimum uobis fiet, me haud ficta, neque commentitia scripsisse. Si uero apud uos bene supputaueritis, quid ferre possint naues, quas expectamus in dies: comperietis certe eas ferre posse cantaros circiter ducentos uiginti duos aromatum omnifariam. Nam deinceps istuc mittam aromata omne genus, nauabóque operam, ut nusquam uobis desint, postquam fœdus initum est cum rege Calechut: licet non paruum discrimen illò nauigantibus immineat ob quoddam arcipelagus, in quo innatant insulæ propè quatuordecim mille, & etiam ob angustias cuiusdam freti, ubi mare uix est nauigiorum patiens: tamen tantum conabimur, quod pericula consuetudine & frequentia efficiemus innoxia: ut quandoque gloriari possimus, ferè totum orbem peragrauisse, & ea præsertim, quæ prisci minime adiuere. Solum superest ut Taprobanam adeamus insulam, teste Plinio omnium rerum locupletissimam, si aurum, si gemmas, si ebora spectaueris: tantúmque nostra opera & solicitudine fiet, ut omnis India mercimoniis nostris pateat. Illic, ut scribunt nostri, non magni penduntur nostræ merces. Monent propterea ipsi, ut eò mittamus cruciferos aureos, si breuem cupiamus expeditionem nostrarum rerum: quoniam aliæ merces diutius manent in portu, procrastinantibus ex composito Indis, ut tandem fatigatis impensa & diuturniore expectatione nostris, minore pretio nostra consequantur. Eius sunt ingenii, ut quandoque sunt Itali, qui simulant mercium non egere, ut demum uiliore pretio præstinent. Ibi etiam caripendunt æra, alumina alba, non rubea, & in primis grandia: minutiora uero spernunt. Corallium autem non floccipendunt, si sit magnum & fabrefactum: alioquin nullius est apud

Mitigal.

eos

eos pretii. Habent ii populi uices contrarias cum Alexandrinis, adeo ut si illi minuta quærant, hi proceriora, & uersa uice. Plumbum non uilipenditur ibi, si instar lateris sit conflatum. Argentum uiuum & ambra nihili penditur. Ibi æra fabrefacta minore pretio licitantur, quoniam rursus suo more ea conflant, uolúntque nos in conflando operam lusisse: non eo utuntur ut nos. Hæc igitur summa erit: alias merces, exceptis memoratis, ibi nullius esse pensi, lucríq; perquam mediocris.

EXEMPLVM QVARVNDAM LITERARVM PETRI PASQVALIGI ORATORIS DOMINORVM VENETORVM APVD SERENISSIMVM ET INVICTISSIMVM PORTVGALLIAE REGEM, AD SVOS GERMANOS IN VLISBONA COMMORANTES, DIE DECIMA NONA OCTOBRIS. M D I.

Cap. CXXVII.

PRAESTANTISSIMI fratres tanquam patres honorandi, salutem. Petro cuidam Verzo tabellario, & nonnullis Valentinis ad uos literas dedimus superioribus diebus, quibus uos certiores reddidimus omnium quæ hic usu eueniunt. Nunc autem rursum uisum est uos per Bartholomæum Marchionem auunculum Dominici Benedicti Florentinum commonefacere de rebus nostris, ut intelligatis nobis cordi hæsisse, ad uos quamcreberrime literas dare, modo tabellarii habeantur. Vt igitur noua anni præsentis intelligatis, scitote hic esse eam triremem, quam superiore anno rex Portugalliæ serenissimus expediuerat uersus Aquilonem, Præfecto Gaspare Corterato, qui nobis refert continentē inuenisse, distantem ad miliaria duo milia, inter Corum & Fauoniū, hactenus toti penè orbi incompertam terrā, cuius latus aiunt ad miliria propè octingenta percurrisse: nec tamen finis compertus est quispiam: ideo credunt continentem, non insulam esse: regióq; uidetur esse coniuncta cuidam plagæ, alias à nostris peragratæ, quasi sub ipso Septentrione: eo usque celox tamen non peruenit ob congelatum æquor, & ingruentes cœlo niues: argumento sunt tot flumina, quæ ab illis montibus deriuantur, quòd uidelicet ibi magna uis niuium existat: arguunt propterea insulam non posse tot flumina emittere. Aiunt præterea terram esse eximie cultam. Domos subeunt ligneas, quas cooperiunt pellibus ac coriis piscium. Huc adduxerunt uiros septem sexus utriusque. In celoce uero altera, quam præstolamur in horas, aduehuntur quinquaginta illius regionis incolæ. Hi si proceritatem corporis, si colorem, si habitudinem, si habitum spectes, Cinganis non sunt absimiles. Pellibus piscium uestiuntur & lutrarum, & eorum in primis, qui instar uulpium pilosas habent pelles, eísque utuntur hyeme, pilo ad carnes uerso, ut nos: at æstate ritu contrario: neque eas consuunt aut concinnant quouis modo, uerum uti fert ipsa belua, eo modo utuntur,

eis armos & brachia præcipuæ tegunt. Inguina uero fune ligant multiplici, confecto ex piscium neruis. Videntur propterea syluestres homines: non sunt tamen inuerecundi,& corpora habent habilissima, si brachia, si armos, si crura respexeris, ad symmetriam sunt omnia. Faciem stigmate compungunt, inurúntque notis multiiugis instar Indorum, sex uel octo stigmatibus, prout libuerit. Hunc morem sola uoluptas moderatur. Loquuntur quidem,sed haud intelliguntur, licet adhibiti fuerint fere omnium linguarum interpretes. Eorum plaga caret prorsus ferro, gladios tamen habent, sed ex acuminato lapide. Pari modo cuspidant sagittas, quæ nostris sunt acuminatiores. Nostri inde attulerunt ensis confracti partem inauratam, quæ Italiæ ritu fabrefacta uidebatur. Quidam puer illic duos orbes argenteos auribus appensos circunferebat, qui haud dubie cælati more nostro uisebantur, cælaturam Venetam in primis præ se ferentes. Quibus rebus non difficulter adducimur, continentem esse potius quàm insulam. Quia si eò naues aliquando applicuissent, de ea comperti aliquid habuissemus. Piscibus scatet regio, salmonibus uidelicet & alecibus, & id genus compluribus. Syluas habent omnifariam,perinde ut omni lignorum genere abundet regio. Propterea naues fabricantur, antemnas, & malos, transtra, & reliqua quæ pertinent ad nauigia. Ob id hic noster rex serenissimus instituit inde multum emolimenti sumere, tum ob ligna frequentia pluribus rebus haud inepta, tum uel maxime ob hominum genus laboribus assuetum,quibus ad uaria eis uti quibit. Quandoquidem suapte natura hi uiri nati sunt ad labores, súntque meliora mancipia quàm uiderim unquam. Visum est propterea non fore ab amicitia nostra deuium,si hæc uos non celarem. Vbi uero alia celox, quæ expectatur indies, aduenerit, mox aliarum rerum certiores uos reddam. Naues uero, quæ contendunt ad urbem Calechut expediuntur. Neque id præteribo, regi hæsisse cordi, ut tota classis, quæ proficisci in Orientem consueuit, ea primo Mechæ classem corripiat, ut tandem Soldano Syriæ Præfecto aditus illuc non pateat, nec inde deinceps aromata exportet: & huic rei rex unice studet, persuadétque sibi, nihil posse obstare,quin potiatur uotis huiusmodi. Assentitur tota curia, urbs & regnum omne cum eo conspirant. Quoniam si sibi succedet, mirum dictu est, quàm breui omnium locupletissimus sit euasurus in tanta rerum copia & ubertate, & in primis aduentantibus Venetis biremibus & triremibus, ut hinc asportent mercimonia. Igitur pro comperto habetur, non posse nisi maxime lucrari, Venetorum celocibus huc accedentibus, & id in manu habere sibi persuadet. Tædet propterea ipsum moræ: Quoniam desiderio etiam ipsa celeritas est in mora. Peroptat igitur, & perquam ardentissime insistit rex serenissimus, ut uoto frui queat suo. Ob quam rem uereor plurimum,ut ab hac sententia, quæ cordi inhæsit, uix possit dimoueri,nec facile adducetur,ut in rebus orientalibus nobis adsit,cum sit huic expeditioni prorsus addictus. Nos uero,qui anno elapso prouinciam sustinuimus à nemine adiuti,neque ære ecclesiastico, sed solum nostris opibus,uix,ni faueat ipse,nobis bene consultum ibit. Valete.

EXEMPLVM QVARVNDAM LITERARVM FRANCIſci de Sagitta Cremonenſis, datarum Vliſbonæ decimaſexta Septembris, M D I I, directarum ad oratorem Venetum Petrum Paſqualigum apud reges Caſtiliæ agentem. Cap. CXXVIII.

PRAESTANTISSIME orator,& domine obſeruantiſſime, iam binis meis literis pollicitus ſum iampridem ueſtræ præſtantiæ, me haudquaquam prætermiſſurum,quin certiores redderemini earum mercium,quas ferrent quatuor celoces,quæ indies expectantur. Nunc uero,quoniam portũ applicuerunt, uiſum eſt uos latius de rebus huiuſmodi commonefacere:& res ueras ſolum denarrabo. Igitur hæc ſunt mercimonia quæ attulerunt, Primo piperis cantaros mille,cinamomi cantaros quadringentos quinquaginta,zinziberis cantaros circiter quinquaginta,lachæ cantaros quinquaginta,cotonorum tantum,quantum emeremus ducatis quadringentis. Alia non attulerunt. Cur uero non attulerint plura aromata,cauſam adducunt,quòd uidelicet cum hinc ſoluiſſent, conuenit inter eos,ut duæ celoces ad minam auri proficiſcerẽtur:duæ uero aliæ ad urbem Calechut:propterea unuſquiſq; eas merces comportauit,quas arbitrabatur inibi quò contendebat fore in pretio. Cum uero dictæ naues contendiſſent in urbem Calechut,nec quiuiſſent accedere ad minam auri, merces expedire non potuerunt,licet uaria loca adiuerint. Nam fuere Canoræ,& ibi certiores facti ſunt de rebus Petri Aliaris,qui agebat in urbe Cuchina,ubi etiam erat regis negotiator. Igitur à Rege Canoræ excepti ſunt honorifice, qui noſtro Præfecto aromata omne genus ultroneus obtulit. Huic noſter Præfectus benigne reſpondit,uidelicet ſe prius uelle adire regem Cuchini,ubi regis negotiator erat,demum ſe reuerſurum ad eum,& præſtinaturum aromata perquam libenter. Itaque illinc ſoluens contendit Cuchinum,ubi comperit regis negotiatorem,cum quo egit plura. Cum uero naues ſignatam pecuniã non tuliſſent,ſed ſolum merces,quæ inibi parui pendebantur (nam ea regio appetens eſt ſignatæ pecuniæ admodum, merciuũ uero fere nihil)decreuit propterea Præfectus claſſis redire ad urbem Canoræ. Eò ergo conceſſit quamprimũ:eius enim rex Luſitanos colit quàm qui maxime: propterea cum eo permutarunt merces,quas aduehebant meliore pretio, datis pro ſuis mercibus aromatibus,dimiſſis illic tribus è noſtris uiris, qui commercia noſtra exercerent: negotiatorem nauis & amanuenſem dimiſerunt, qui omnibus præeſſent mercimoniis,quíque indies regi perſoluerent pecuniam pro creditis aromatibus. Itaque naues illinc ſoluerunt onuſtæ omni aromatum genere,relictis illic uiris, ut dictum eſt, tribus, ne uiderentur regi impoſuiſſe, qui ſua eis dederat aromata abſque uade & pignore. Rediere tandem naues ſemionuſtæ, ob id quòd non tulerant ſecum ſignatam pecuniam, & merces comportauerant tales,quæ illic minime ſunt in pretio: propterea uiſi ſunt operam luſiſſe ſuo periculo. Hæc ergo ſumma eſt, Indos non cupere noſtras merces, ſed ſignatum aurum uel argentum, quibus ipſi utuntur eximie: nam ibi pecunia ubertim expenditur, cuius hoc regnum maxime eget. Nequibit propterea rex abſq; pecunia, quæ fere eſt omnium neruus,uoto potiri ſuo,niſi forte ui credat exercere cum Indis commercia, & ſua gratis conſequi poſſe. Quoniam aiunt his elapſis diebus eos reges metu nominis Chriſtiani abſque pretio dediſſe tot

mercimonia Admiranti noſtro,qui iam iſthuc conceſſerat,ut quatuor naues gratis onerauerit,& in primis rex Calechut, cui ab ariolis ſuis prædictum fuerat,ut caueret ſequenti anno:quoniam aſtra illi magnam hominum ſtragem minitabantur:& eam accipiendam à Chriſtianis ariolabantur,addebántq; diuini,eum eodem anno regnum metu & pauore deſerturum . Hæc nota habemus ab illis tribus uiris,qui in eo congreſſu Barbarorum,quo oppetiit Araſchorea mortem, euaſerunt.Eadem retulit Pergomenſis quidam,qui apud urbem Calechut annis uigintiquinque egit.His adſtipulatur Valentinus alius,qui inibi ſex annis commoratus eſt.Hi ſunt ergo,qui de his rebus certiorem fecerunt regem. Quòd uero falſa ſint,uel ne,ſicuti dederunt ita accepimus.Rex itaque Calechut magnam claſſem expediuit in noſtros, qui apud Canoram agebant : uerum illi fuga ſibi conſuluere,uela uentis protinus dantes.Propterea rex noſter proximo menſe Ianuarii decreuit nouam expedire claſſem,uidelicet octo uel decem naues onerarias:in cuius rei argumentum iam ſunt fabrefactæ naues ſeptem:duas enim hac æſtate expediuit, quarum una eſt capax ſeptingentorum doliorum : altera uero quingentorum.Eſt & alia in portu Vliſbonæ,quæ eſt capax quadringentarum & quinquaginta amphorarum.Duæ aliæ fiunt in inſula Mederæ:quarum altera capit dolia ter centum & quinquaginta:altera uero ducentum & triginta: Alia expeditur in Setunal,quæ ſupra centum & ſexaginta dolia capit. Hæ igitur naues ſenarium implent numerũ. Inſuper his addit aliam triremem,quæ ex Chio Ianuenſi inſula & profugio nuperrime aduenit:& has omnes, præter duas, rex ſua impenſa expediet.Duas uero,quarum altera eſt capax quadringentorum,& quinquaginta doliorum:altera ter centum & quinquaginta.Negotiatores quidam conuenere cum rege , ut ſua impenſa communiant , his pactis & legibus, quòd uidelicet rex negotiatores huiuſmodi ueluti ſtipendiatos,& ſub eo merentes alat in his omnibus quibus egent nautæ . Negotiatores uero tantum ſignatæ pecuniæ in nauibus ſecum aduehant,quæ emendis illic mercimoniis faciat ſatis: & ubi redierint naues,dimidium mercium dent regi,reliquum uero ſibi uendicent. Et ut dilucidius intelligatis : negotiatores pro cantaris duobus aromatum non plus exponunt quàm aureos ſeptem , uel ad ſummum octo : & hos cantaros bifariam diuidunt , alterum regi , ſibi alterum , expenſis, ut dictum eſt, regis : & iam compertum habemus , conducibilius nobis fore , hoc modo commercia exercere , quàm noſtro periculo illuc contendere , ut hactenus egimus . Fit propterea , ut non difficulter rex nanciſcatur , qui conditionem huiuſmodi non renuunt . Nos duarum prædictarum nauium hoc modo portionem habuimus . De futuris uero , quæ forte eò concedent , bene perſpiciat deus ipſe maximus , qui eſt omnium auctor . Video me prouectum nimis , & quaſi epiſtolarem ſtylum egreſſum : uerum rapuit me charitatis & amicitiæ Fauonius: nolui enim aliquid uos latere . Scio quidem de aliis meis uos commonefeciſſe, ſed non ad regulam , de his quæ uſu euenerant : non enim comperta tunc mihi erant cuncta . Me igitur commendo , oróque ut ſi forte fortuna uobis noſtra fuerit opus opera, ea uelitis uti æque ac ueſtra : non enim ſum unquam defuturus , quin uobis morem geram , dum ſpiritus hos reget artus . Valete.

Datum Vliſbonæ , die XXVI Septembris, M D II

QVOMO-

QVOMODO IOSEPHVS INDVS VENIT VLISBONAM, ET EXCEPTVS A' REGE HONORIFICE, CONTENDIT ROMAM ET VENETIAS A' NOSTRIS SOCIATVS.

Cap.CXXIX.

CVM IGITVR aliàs suis celocibus & liburnicis rex noster regiones australissimas peragrauisset, dum eà irent in Indiam hærendo suorum sententiæ, qui easdem partes retroactis temporibus lustrauerāt, decreuit eo anno, qui est in ordine M D rex Emanuel memoratus rursum eò mittere classem XII nauium, cui præfecit Petrum Aliares, qui suscepto de manu Præfecti sui trophæo, octauo mensis Martii, eius anni, soluit Vlisbona, qui inter nauigandum innumeras passus est anxietates & discrimina. Tandem annuentibus superis decimatertia Septembris, eiusdem anni, deueniunt ad urbem Calechut cum septem tantū celocibus: nam ex classe perierant quatuor, obrutæ tempestatibus sæuissimis: alia uero Zaphalam concesserat. Steterunt igitur in portu urbis Calechut mensibus fere tribus: & demum orta inter nostros & urbis incolas controuersia, occisisque hinc inde hominibus nonnullis, nostræ celoces Cuchinum profectæ sunt uicesimaquarta Nouembris, anni supradicti: nam Cuchinum distat ab urbe Calechut miliaribus fere centum & decem. Id regnum mari adiacet, cui dominatur rex gentilis, eius sectæ cuius est rex Calechut. Is igitur rex Cuchini nostras celoces perbenigne excepit, & dum illic commoramur commercia exercentes, uti in superioribus retulimus libro tertio, capite LXXVIII, duo germani fratres Indi Christianíque uenerunt ex urbe quadam dicta Charanghanora, quæ abest ab urbe Cuchina miliaribus fere uiginti, qui aiebant se in uotis gerere plurimum, ut occidentalem uiserent plagam: supra autem uota gerere, ut Romam, & demum sanctam ciuitatem Hierusalem inuiserent: qui nostras celoces ingressi, nobiscum ultronei ibant: & ecce per id tempus ingens classis soluit ab urbe Calechut, ut nostram classem pessime acciperet: quod ut nobis compertum fuit, mox uela uentis dedimus altum petentes, euntibus nobiscum dictis fratribus, & nonnullis obsidibus, qui loco & compensatione nostrorum dati fuerant, eorum inquam qui in urbe Cuchina negotiaturi remanserant. His igitur conspectis uersus Vlisbonam iter cepimus. Ex his uero fratribus Indis, quorum iam memini, alter uiuit, alter uero uita functus est, dum in Lusitaniam proficisceremur. Tandem aliquando mense Iunii M D I Vlisbonam deuenimus: quò ubi applicuimus, dictus Ioseph commeatu à rege habito socióque, Romam, & demum Venetias contendit, & rursum rediit Vlisbonam: & per id tempus complura scitu non indigna accepimus, referente eodem Ioseph Indo, quorum latius meminisse animus est in sequentibus.

De patria Ioseph, & habitudine corporis. Cap.CXXX.

IGITVR Ioseph prædictus natione Indus, patria Caragonorensis, annū agens quadragesimū, coloris subcinericii, staturæ fuit mediæ, hoc est, inter pro-

ceriores & breues medius: id affeuerant, qui fæpenumero hominem contemplati funt. Vir erat ingenio non mediocri, uerax admodum, utpote qui nihil magis oderat quàm mendacia: uírque abftemius, & integritatis non uulgaris: & reuera quantum colligere ex eius confuetudine quiuimus: uir erat non pœnitendus, & in primis fidei inconcuffæ illibatǽq;. Vrbs igitur, unde oriundus eft uir memoratus, abeft ab urbe Calechut fere miliaribus nonaginta, quæ eft in finu quodam dicto Milibar, introrfus terras ad quintumdecimum lapidem: muro haud ambitur: longitudine uero miliarium triginta: quoniã domus ut apud nos haudquaquam funt contiguæ, fed inuicem diftant, adeo ut uideantur uicatim habitare: eámq; interfluunt complura flumina: & plerunque eorum ædes adiacent fluminibus. Hanc urbem incolit hominum duplex genus: alterum Chriftianorum, Gentilium alterum. Et ut uobis cunctífque colliquefcat qui fint Gentiles, fcitote itaque eos effe populos, qui olim pro diis colebant idola, necnon animalia multiiuga, uti in fequentibus denarrabitur. Rex eorum feruit idolis. Inibi etiam funt complures Iudæi, uerum uilipenduntur plurimum: eò etiam non contendunt negotiatores fere innumeri commercii caufa, ut funt Syrii, AEgyptii, Perfæ. Arabes, Medi, & id genus complufculi: quoniam illic comportantur fere omnia aromatum genera: fértque plaga huiufmodi multa humano generi non ingrata.

De incolis urbis Carangoræ, déque eorum delubris & moribus.
Cap. CXXXI.

VRBS trifariam diuiditur. Primores, id eft patritii, ac primæ claffis uiri: fua lingua Naires dicuntur. Secundo loco, homines cenfus fere nullius, ut proletarii, fuccedunt, ut funt apud nos gregarii, Canes fuo idiomate appellantur. Poftremo tertiam partem abfoluunt capite cenfi, uiri nullius cenfus & claffis poftremæ. Hi pifcatu uictum quæritant, fúntq; deteriores cæteris, Nuiram eorum lingua appellantur: hos adeo odit nobilitas, ut fi forte eos obuios habuerit, ni fuga fibi condicto confulant, peffime accipiat. Priuæ tribus priua habent delubra. Mulieres uero alia templa habent, quæ non adeunt uiri. Dant deo bonorum fuorum, loco primitiarum, fruges multiiugas. Adorant deum cœli, eúmq; trinum credunt, proterea trifrontem pingunt in ftatuis complicatis manibus, Tambram nuncupant. Ante eorum ftatuas trahuntur plagæ, nos cortinas appellamus, ex lino candidiffimo, hæ referantur dum facrificant, ficuti latius in fequentibus referemus. Habent etiamnum ftatuas animalium uarias, uerum eas minime colunt. Quando delubra adeunt, alii frontem terra cooperiunt, aqua alii afpergunt. Ter in die uifunt templa, mane, meridie, & uefperi. Sacrificant hoc modo, Conuocant plebem buccinatores, cornicinæ, & choraulæ nonnulli, ut nos campano ære, & tantifper concentum efficiunt, donec magnus eorum facerdos aduentauerit, qui indutus uefte nefcio qua facerdotali, aftat altari, & canere quædam incipit ad cultum diuinum pertinentia: orationes nos appellamus. Mox fubfequitur alius facerdos, cantans & ipfe nonnulla. His populus refpondet omnis. ufq; tertio hæc fiunt. Demum peractis his egreditur facerdos quadam porta nudus totus, habens pro corona fertum rofarum in capite, duóque magna lumina, totidémq; cornua fictitia. In manibus gerit enfes duos denudatos, & gradu citato ueluti lymphatus quifpiam uerfus eorum deum currit, cortinámq; mox referat, &

ensem alterum magno sacerdoti porrigit, altero uero seipsum compluſculis consauciat uulneribus: & ubi se propè confecit plagis innumeris, illic prosilit in rogum ardentiſſimum, ibi ex composito paratum, ínque eo saltat more tripudiantium & chorizantium: euadit tandem rogum, tortuosiſſimíſque oculis dicit se esse locutum cum deo suo, taliáq; mandauiſſe: & tunc quasi à deo accepta persona incipit docere populum. Sunt & alia complura sacrificia, quorum non meminit Ioseph, tum quia uix eum intelligere quiuimus, tum uel maxime quia is Ioseph cum Gentilibus uix diuersatus fuerat, utpote qui eius sectæ minime erat. Satis itaque ac super de delubris ac sacrificiis horum dictum arbitror.

De regum moribus & indigenarum, & quòd ibi sunt quidam Christiani. Cap. CXXXII

REX GENTILIVM colit idola, & complures habet coniuges, quibus nullus est pudor, nulláue pudicitia: paſſim prostituunt corpora: ubi functi sunt uita, concremantur: at eorum mulieres per octiduum tantum superuiuunt: demum ut in memoriam uirorum & ipsæ concrementur uiuæ, sunt suæ sponte. Hæc referebat Ioseph coràm uidiſſe. Filii regum regni haudquaquam sunt hæredes, uerum qui secundo gradu succedunt in stemmate: argumentum sumunt ex incontinentia coniugum, quòd uidelicet filii sunt nothi, propterea regno priuantur. Cum humant corpora, uariis utuntur ceremoniis. Gentiles hoc modo induuntur, Rex apicem aureum Attalici panni gerit in capite: at urbis primores birretum ex serico contextum, cæteri aperto capite prodeunt, nudi incedunt, pudorē contegunt sindone mundiſſima, brachia condecorant armis pretiosiſſimis, omne genus gemmarum faberrime exculptis: in pedibus condalia ferunt magni pretii, uidelicet anulos omnifariam insignitos lapidibus pretiosis qui inibi magni penduntur: bis & iterum lauantur in die, locáq; ad id deputata habent complura: uiri & fœminæ in uniuersum sunt formosi, pulchritudine eximia honestantur: comunt capita mirum in modum, uti decet muliebrem mundum: caput exornant gemmis & margaritis. Gentiles non aliter scribunt quàm stylo ferreo in libris arborū: linguam habent Indam. Et de his hactenus. Verū quia in superioribus commeminimus Christiani nominis, diximúsq; complures esse in urbe Caranganora Christianos, non ab re erit si eorum mentionē in hoc capite fecerimus. Nouerint igitur omnes ab Indo flumine, ubi auspicatur India occidentē uersus, insulam * Ormus, quæ est non longe à sinu Persico, Christo tantū parêre: alibi non sunt Christiani, præterquā in Caranganora urbe. In India uero sunt multiplices reges, qui Christum norunt. Qui uero incolunt Caranganorā urbem, Christiani compluſculi sunt, pendúntq; uectigal regi Gentiliū: nam conducunt ære annuo eorū ædes, præterquā quòd tributa soluūt, ut latius dictū est. Aliàs ornus.

De domibus eorum, & quòd eorum pontifices moderantur ecclesias. Cap. CXXXIII

EORVM ædes parietibus fulciunt, habéntq; uarias contignationes: at Gentiles suas domos tegunt aſſamentis & lignis id genus. Christiani uero ibi delubra habent nostris non abſimilia: uerum solas cruces inibi uidebis: nullas habent sanctorum imagines, concamerata sunt ut nostra, ínque eorum crepidine crux uisitur pergrandis, ut est uidere apud nos: tintinnabula habent nulla:

quando uocant populum ad diuina, ſeruant morem Græcorum. Hi populi habent magnum antiſtiten, cui adſtant cardinales duodecim, patriarchæ duo, archiepiſcopi uero & & epiſcopi complures. Referebat propterea dictus Ioſeph cum quodam epiſcopo ſoluiſſe ab urbe Caranganora, & conſcenſis ratibus iuiſſe ad inſulam Ormum, quæ eſt à Caranganora miliaribus ferè mille & quingentis. Et inde petiit mediterranea itinere trium menſium, unà cum epiſcopo memorato, peruenit in Armeniam maiorem, ut conſalutarent reuerentiſſime ſuum magnum pontificem, à quo epiſcopus dictus initiatus ſacris, Ioſephq; memoratus ad ſacerdotii gradum promotus eſt. Itidem agunt Chriſtiani omnes Indi, & regni Cataii. Eorum pontifex Catholica dicitur, fértque tonſuram inſtar crucis: præficit patriarchas ſuos, ut dictum eſt, alterum in India, in Cataio alterum: alios uero epiſcopos aliò mittit, prout expedire uiſum fuerit, ut ad ſuas prouincias moderandas tranſmittantur. Huius Catholicæ commeminit Marcus Paulus in tractatu Armeniæ, & ibi dicit duo eſſe genera Chriſtianorum, Iacobitarum uidelicet, & Neſtorianorum, quorum Papa dicitur Iacobita, qui eſt hic Catholica, de quo eſt ſermo, cuiúſque meminit Ioſeph ſæpe dictus. Et cum dictus Papa uarios homines promoueat ad gradus huiuſmodi, efficiátque multiplices antiſtites, poſſet non ab re ambigere quiſpiam, unde ei hæc ſit auctoritas, autorandi homines cum ſancta Romana eccleſia, quæ eſt unica, & unicam habet fidem, unúmque Romanum pontificem recipit. Sciant igitur tempore quo Alexander VI ſceptra moderabatur eccleſiæ uniuerſalis, dictum Ioſeph Romam contendiſſe: hunc Alexander maximus Pontifex percunctatus eſt, à quo Catholica præfatus habuiſſet facultatem antiſtandi in Oriente: huic reſpondit Ioſeph his uerbis, Olim diuum Petrum opoſtolum Antiochiæ præfectum fuiſſe: & cum ſancta Romana eccleſia ſchiſmate laboraret atroci, duce Simone Mago, qui ſui nominis monumenta reliquit, ſanctus Petrus accerſitus eſt Romam, ut Simonem confunderet, & laborantibus Chriſtianis non deeſſet. Hic itaque Petrus non prius ſoluit Antiochia, conceſſurus Romam, quàm uicarium Antiochiæ præfecerit, & is eſt qui Orientalem plagam moderatur, & dicitur Catholica, gerítq; Petri uices: hunc uero Catholicam præficiunt Cardinales duodecim in Armenia, & id iactant auctoritate Romani Pontificis facere: quod eſſe falſum nemo eſt qui neſciat, quandoquidem una eſt ſponſa Chriſti, quæ unam figurat eccleſiam Romanam, extra quam ſalus eſt nulla: quæ uero dicuntur de aliis, commenta ſunt omnia, & fidei nullius. Hæc dixerim, ne quis putet à ſoliditate petræ Chriſti eſſe recedendum. Vnus deus igitur, una fides, una eſt ſancta Romana eccleſia.

Catholica.

De modo conſecrandi eorum eccleſias, & de moribus quos ſeruant dum humant corpora Cap. CXXXIIII.

ITAQVE hi habent ſacerdotes, leuitas, & hypodiaconos. Sacerdotes uero non ferunt tonſuram, ſed nonnihil capillorum in ſumma parte capitis habent. Infantes non baptizantur ante quadrageſimum diem ſui ortus, niſi morte ingruente. Confitentur ut nos, euchariſtiam ſacram ſumunt: extremam autem unctionen non habent, ſed loco eius corpora benedicunt. Cum ingrediuntur eorum delubra, latice benedicto corpora aſpergunt ut nos: conſecrant corpus

corpus Christi & sanguinem, si tamen id consequi possunt, in azymis, hoc est in pane non fermentato, more nostro: & ibi non habent uinum, quoniam ea regio uitium est impatiens, uuas passas immergunt aqua, & demum succum exprimunt, eóq; uice uini utuntur: nam eò ex Cataio comportantur uuæ passæ complures: humant humana corpora more nostro, cúmque quispiam uitam exhalauerit, mox conueniunt multi, & diebus octo continuis simul commessantur. Peractis uero epulis, fundunt pro defuncto preces, testantur, supremáque colitur uoluntas: & ubi intestati decesserint, qui arctiore gradu defuncto est proximior, is est hæres. Eorum coniuges uiris uita functis, cum dotalitio abeunt in paternas ædes: ita tamen, ut intra annum luctus non nubant. Quatuor euangelistas habent, totidémque euangelia colunt: obseruant quadragesimam, & aduentum ieiuniis & orationibus perquam diligentissime. inter cætera, à die Parasceues usque in diem Paschæ omni cibo abstinent, nocte sancti Veneris orationibus & concionibus sacris iugiter insistunt. Intra annum has sanctorum celebritates mire obseruant. Primo diem sanctæ Resurrectionis cum duobus sequentibus diebus. Octauum diem Paschæ supra omnem festiuitatem colunt. Quippe qui affirmant ea die diuum Thomam, cuius sunt ipsi perquam studiosi, in latus nostri seruatoris manum posuisse, cognouisseq; non esse phantasma. Deinde diem qua Christus cœlos conscendit, eximie colunt. Post hæc Trinitatis, Assumptionis beatæ uirginis, Natiuitatis eiusdẽ, & Purificationis: Natiuitatis nostri seruatoris, Epiphaniæ, & omnium apostolorum, diésq; dominicos obseruant. At primam diem Iulii mirum in modum custodiunt in memoriam diui Thomæ Christiani pariter ac Gentiles. Cœnobia habent ubi continentissime uiuunt monachi nigri, habent & sanctimoniales complures: sacerdotes uiuunt castissime, & siqui comperti fuerit incontinentiæ, hi mox priuantur missarum celebratione. Qui Christo parent, diuortiis minime utuntur, bonum uel malum sit matrimoniũ, perennat ad ultimum usq; fati diem. Ter in anno populus suscipit eucharistiam sanctissimam. Doctores habent egregios, eósque eruditissimos. Literarum studia ibi uigent plurimum. Prophetas ut nos legunt. Addebat etiam dictus Ioseph inibi esse complures sanctos doctores, qui uetus & nouum testamentum explicarunt cordatissime: habitu utuntur maurico, id est lineis tunicis: diuiserunt annum ut nos in menses duodecim, & habent intercalarem diem. Verum diem partiti sunt in horas sexaginta, eásque ad aspectum solis interdiu cognoscunt, noctu uero intuitu stellarum.

Quando hyems est in urbe Caranganora, & de nauibus eorum. Cap. CXXXV

QVI CARANGANORAM incolunt, hi sunt inter tropicum æstiuum & æquatorem, & ut referebat dictus Ioseph, diem habent maiorem horarum tredecim cum dimidia, minorem uero decem, ita ut intelligas de nostris horis, non autem de suis, quæ sunt multo minores, ut dictum est. Cum uero sol est in Tauro, umbram habent perpendicularem: quando est in Cancro, proiicitur umbra ad Austrum: & ubi est in Virgine, rursum habent perpendicularem: quando autem est in Capricorno, ad Septentrionem umbra proiicitur: temporis mutationem apud eos uidebis à medio mense Maii, usque ad medium

Augusti: tunc temperant à nauigationibus, & nullo pacto ob sæuientem per id tempus fortunam maria sulcant. Sunt etiamnum in illis Indiæ partibus innumera nauigia, quæ in occidentem contendunt: alia uero in Arabiam, in Persidem alia: nonnulla mare Erythræum arant: alia uastissimam lustrant Indiam ad orientem in primis, usque ad Chersonesum auream, & deinceps ad extrema Indiæ, prætereuntes Cataium & Taprobanam insulam Fayllámque, & complures alias. Naues itaque huiusmodi quibus sulcant, sunt prægrandes, adeo ut circa duodecim uela habeant, remiges innumeros, nonnullæ uero minus, aliæ autem pro uelis tegetes, id est storias habent, & huiusmodi ab insulis proficiscūtur: aliæ uero ex cotonina omne genus uela conficiunt. Naues fabricantur clauis ferreis, & propterea id dixerim, quoniam falso arbitrati sunt quidam clauis ligneis eorum naues consolidari. Hæc enim non indiligenter sciscitatus sum à Ioseph prædicto. Ostendi illi aliquando formam conficiendi nostra nauigia, ratus longe alium esse eorū morem: at ille subridens, ait itidem Indos quoad fabricandas naues seruare, eas etiam ferruminant thure admixtis nonnullis aliis. Cum autem in mare fabrefactas naues proiiciunt, elephantos hinc & hinc ponunt, qui non sine hominū strage molem trahunt in mare. Cœperunt ob tot hominū cladem ab hoc more temperare, & dimissis beluis, quibus utebantur ad nauandam hanc operā, numerosiorem hominum cœtū addunt donec moles in pelagus trahatur.

De moneta illorum, & de rebus quæ ibi nascuntur.

Cap. CXXXVI.

TRIPLEX est genus monetæ illic, saraphum appellant suum aureum nummum, ualoris & ponderis nostri ducati. Aliam uero appellant parantem argenteam, & ea est ualoris solidorum sex è nostris. Habent & aliam ualoris solidi unius, & hæ omnes habent imaginem subscriptionémque sui regis: ibi aurum neque alia metalla inueniuntur, illuc comportantur aliunde, uidelicet à montibus quibusdam, qui absunt miliaribus ferè CCC. Plaga Caranganoræ est soli patentis eiusdémque aprici, & feracis: longe absunt montes: cœli est perquam clementis: uiri sunt subcinericii: qui uero montes incolunt, hi sunt albicantis coloris, & non nisi annosi pereunt. Referebat Ioseph inibi uiros centenarios esse, qui adhuc dentium ordinem illæsum habebant. Regio est admodum ferax, licet triticum non gignat, neque equos: eò triticum comportatur à quibusdam insulis eiusdem naturæ, cuius est regio Calechut, & Cambaiæ, & id efficit harenosa plaga: equos mittunt Ormus & montes quidam, eis minime utuntur, nisi ad gerulam operam, cum ultro citróq; comportantur merces, ad bella non utuntur: pedites præliantur arcubus & sagittis, necnon machæris & clypeis obrotundis, hastis nonnullis utuntur in prælio, digladiatores sunt eximii, alii se loricant piscium pellibus, quæ sunt ad quoscunque ictus propè impenetrabiles, alii loricas & thoraces ferro fabricantur. Animalia omnifariam habent, ut sunt boues, arietes, bubali, pecora, & id genus complusculа, & ea uice numinis Gentiles colunt. Regio etiam fert elephantos uberrime, minutiora etiam habent animalia, ut sunt gallinæ, anseres: sues non habent. Percunctati sumus etiam pretium rerum, & ostensis gallinis ipsi Ioseph Indo, dixit apud suos se centum gallinas aureo uno consequi quire.

De oriza

De oriza, palmis, & nucibus Indiæ. Cap. CXXXVII.

HAEC PLAGA fert orizam eximie, & saccarum tritum, utrunque emittit, ac oleo conditum: oriza panem conficiunt non insuauem: habent herbarum genera uiginti, quæ hominem alunt plurimum: radicibus in primis oblectantur: rosmarinum non habent, neque bussum, poma, uites, nec persica: hæc omnia ostendimus illi, quæ dixit haud esse in regione sua: ficus habent complures, adeo ut uix sit credibile, quantum scateat regio fructibus huiusmodi: habent & aliam arborem quæ fert Indas nuces: & hæ arbores, ut referebat Ioseph, quadrigeminos gignunt fructus, uidelicet, oleum, uinum, acetum, & saccarum: qui uero his fidem non adhibent, legant Strabonem in XVI suæ geographiæ, & adstipulabuntur Ioseph Indo uera narranti: sic enim Strabonis caput incipit, Cætera uero ex palma præbet, ex ea enim panis, mel, acetum, & oleum fit, & testilia uaria: nucleis pro carbonibus fabri ferrarii utuntur, qui in aqua macerati bobus & ouibus in pabulum dantur. Strabonis locus.

Quomodo ex palma fit uinum, oleum, acetum, & saccarum. Cap. CXXXVIII.

EX PALMA igitur hoc modo quatuor fiunt fructus in mense Augusti, id enim est eis primum uer: palmam putant, ut nos uites: & quoniam tunc arbores potissimum luxuriant, gemunt incisæ, lachrymásque instar consauciatæ uitis emittunt: has uasis excipiunt, tribus solum diebus ab arbore sauciata, ea pro uino utuntur albicante aqua. Elapso triduo ex latice fit acetum suapte natura: qui uero saccarum efficere uoluerit, is aquam huiusmodi sumat emanantem intra triduum, & ahenis impositam tantisper coquat, donec uix tertia pars supersit, tunc sic decocta mel efficitur suauissimum. Vbi uero mel est effectum, id rursum aquis immergunt, & compurgant subinde usque ad uigesimum diem: & cum diligenter defecauerint, eo utuntur pro uino, & quidem ut aiunt, suauissime. E` nucleis uero fructus palmæ exprimunt oleum. Habes igitur ex una arbore fructus complures: ex lignis etiam semicombustis carbones fiunt, ex libro arboris funes. Hæc itaque summa sit nullam esse aliam arborẽ, quæ magis humanis usibus conducat. Ibi etiam ubertim piper nascitur, quod torrent ad calorem solis, ne forte satum alibi germinet in damnum eorum. Arbores ibi non sunt magnæ proceritatis, nusquam tamen sunt frequentiores, præsertim in India. Ibi etiamnum copia est ingens zinziberis, myrobalani, cassiæ, & aromatum ferè omne genus. Hæc omnia præstinant Mauri negotiatores, & ea Babyloniã, Cayrum nunc appellant, urbem Niloticam comportant, inde Alexandriam, Damascum, & demum ad Persas. Conuehunt hæc etiam uersus montes, & ad Cataium, quæ regiones plurimum à nobis absunt, prout latius referemus in sequentibus. Verum postquam satis ac super de urbe Caranganora dictum est, æquum censeo ut rursum ad urbem Calechut redeamus.

De urbe Calechut, déque eius rege & moribus, necnon mercibus. Cap. CXXXIX.

VRBS ITAQVE Calechut occidentem respicit, abéstque ab urbe Caranganora miliaribus propè XC mari adiacet, & portum habet non incelebrem, maior est Caranganora, cuius dominus est idolorum cultor, & eius sectæ,

cuius est dominus Caranganoræ: in nullo propè differunt, si cultum deorum, si mores, si superstitiones spectaueris, uti latius commeminimus in superioribus: propterea ut parcamus iusto uolumini, parcius in præsentia de hac re loquemur. Illud tamen non præteribo, illic esse propè innumeros negotiatores, Persas uidelicet, Mauros, Indos, Medos, Assyrios, Syros, Arabas, AEgyptios, & ferè ex omni orbe conuenas: alii alias ducunt merces, adeo ut ibi ferè nihil quod ad humanum cultum spectet desideres. Sunt inter cæteros illic nonnulli qui Guzerati appellantur, qui multiiuga tractant mercimonia. Eò itaque quasi tota India merces comportat uberrimas: frequentior etiam inibi negotiatorum numerus erat, cum incolæ Cataii illò proficiscebantur. Hi igitur Cataii populi colunt Christum, & coloris sunt albicantis ut nos, uiri sunt perquam strennui, qui olim in urbe Calechut eximie negotiabantur. Verum cum rex Calechut male eos accepisset, soluêre illinc, & paulopost reuertentes, stragem non mediocrem incolis urbis Calechut intulerunt, & deinceps non sunt regressi. Post hæc adiuere urbem Mailapetam, quæ urbs paret regi Narsindo: regio respicit orientem, & distat ab Indo flumine miliaribus XC. ibi nunc sua exercent mercimonia: populi dicuntur Malasines, multiiuga ferunt mercimonia, uidelicet serica omne genus, æra, plumba, stagna ac castorium, & id genus innumeros odores, hæc sunt quæ eò ipsi comportant. Quæ uerò exportant illinc, hæc sunt, uidelicet coralli omnium generum & aromata. Aiunt eorum regionem abesse ab urbe Calechut miliaribus sex mille: in capite ferunt ornamenta quædam ingentissimi pretii, locupletes sunt in uniuersum. Redeamus ergo ad urbem Calechut, cuius rex dicitur Baufer, qui magnam regiam habet instar theatri, cuiusq; latera stipant septem milia hominum, qui pro salute principis uigilant. Hi noctu Vrbem lustrant: quoniam uasta est & patens absque mœniis. Per uices propterea uigiliæ disponuntur, ne quid inopinatum accidat, dum dant membra quieti. Hanc curam uiri CCC habent. In theatro uisuntur aulæ siue cœnacula magna quatuor, quæ singula singulis patent nationibus, alia Indis, Mauris alia, alia Iudæis, Christianis alia patent: unaquæque natio nouit suum auditorium, in alieno non admittitur. Priui priua loca audientiæ habent, & ibi expediuntur: uerum eò prius non accedunt, quàm loti fuerint, alioquin ad regem minime admitterentur, illoti uidelicet, utpote immundi, ac fœdi. Gentiles hunc morem seruant. In mari nunquam comedunt, quoniam si id agerent, nunquam regem uiderent deinceps: neque omittemus quin & rursum de hac re mentionem faciamus, licet in superioribus commeminerimus: nam retulimus paulo supra, mulieres Indas hunc morem habere, quòd uidelicet nihil ducunt honorificentius, quàm cum uiris simul occumbere. Comburi propterea cum coniugibus iam fato functis summe appetunt: nec id mirum. Putant enim non posse aliter sibi parere immortalitatem. Huius rei commeminit Strabo XV suæ geographiæ: eius caput sic auspicatur, Refert enim Nicolaus Damascenus se Antiochiæ &c. quæ sequuntur. Sicuti igitur præfeci, in urbe Calechut magna fiunt commercia, & statis anni temporibus fiunt nundinæ non incelebres, eóq; undequaq; cateruatim populi confluunt, ex Cataio in primis: demum Indi omne genus, Persæ, Medi, Syrii, Turcæ, Assyrii, Arabes. AEgyptii, & hi

Baufer.

Strabonis locus.

& hi præſertim qui Babylonem, id eſt Cayrum incolunt, urbem AEgyptiã, quæ Nilo adiacet amni famigerato, multarúmque gentium ac regionum termino. Percunctati ſumus etiam Ioſeph prædictum Indum, an illi noſtræ huius regionis cognitionem habeant quampiam. Referebat Romanam urbem & Venetias, necnon Galliam, quæ Francia dicitur, eſſe apud eos nonnihil in pretio, & in primis aurum Venetorũ ſignatum argentúmq; illic eſſe eximio in pretio. Is ergo Ioſeph adiuit illuſtriſſimos dominos Venetos, & eis oſtendit nõnullos antiquiſſimos aureos, in quibus erat expreſſa Veneti ducis perquam uetus imago.

De regnis Cambaiæ, Ormus, & Guzerat. Cap. CXL.

POSTQVAM ſatis ac ſuper de urbe Calechut dictum remur, de rebus occiduis fiet ſermo, & in primis de regno Cãbaiæ, quod abeſt ab urbe Calechut miliaribus propè mille: & deinde ad inſulam Ormus miliaria CCC, & ea eſt in principio ſinus Perſici introrſus terras miliaria XX, & id loci dicitur caput Mogoliſtanũ, ubi auſpicatur ſinus: hæc inſula circuitu patet miliaribus ferè CL. eius dominus ſeruit Mahumeti, urbs eſt uaſta admodum, & habitatore frequentiſſima, ac propè omnium rerum ferax: mercimonia emittit quaſi innumera, ibi & uitrea fiunt uaſa elegantiſſime: Legunt illic unionum copiam maximã, equos fert eximios, quos in Indiam uenales mittũt, eis etiam merces comportant ſuas: hinc igitur, id eſt ab hoc capite Mogoliſtano, quod eſt in umbilico inſulæ Ormus, uſq; ad urbem Cambaiam, intercedunt innumeræ Maurorum urbes, inter quas hæ minime ſunt obſcuræ, uidelicet Sobobec, Semath, & Cheſimii. Introrſus uero eſt urbs Guzerat. Secus autem littus urbs Cambaiæ uiſitur, quæ, ut præfecimus, poteſt abeſſe à capite Mogoliſteno miliaribus quaſi CCC. hæc urbs Cambaiæ plurimũ ſinuatur, & ubi eſt ſita urbs, dicitur ſinus Guzerat: uerũ olim dicebetur Betroſia. Et quia meminimus huius loci Guzerat, nonnulla de eo referemus. Eius itaque plaga habet urbes complures, uicos & oppida, frequẽtiſſimis eſt habitatoribus, eiſdémq; negotiatoribus: idola colunt, necnon ſolem & lunam, bouéſq; fœminas adeo, ut apud eos capitale ſit bouem fœminam occidiſſe. Morticina non comedunt: uinum non bibunt album: uiri ſunt albicantis coloris, ſuperántque albedine incolas Calechut: faſcinatores ſunt eximii, comunt capillum & barbam, & cincinnos ut mulieres circunferunt, torquéque ex capillo facto caput mire exornant: mulieres uni uiro ſolum nubunt, & rurſus uiri unam ducũt coniugem. Poſtquam uitam celibem agunt, in uniuerſum ſunt continentiſſimi, nec in Venerem facile ruunt ut reliqui ſalaces: legumine uiuunt, & oleribus, quæ parens mittit terra, ut auctor eſt Pythagoras. Abunde dictum arbitror de urbe Guzerat, ſupereſt ut nonnihil de urbe Cambaiæ diſſeramus. Guzerat.

De ſitu urbis Cambaiæ, déque eius rege & nonnullis aliis locis, ac de aromatibus. Cap. CXLI.

VRBS Cambaiæ ſita eſt in ſinu Guzerat: ea eſt maxime culta, eximiáq; uaſtitate, & uirorum frequentia, ac ferè omnium eſt Indiæ urbium excellentior. Cayrũ propterea indiæ appellatur, muro ambitur, & pulcherrimas habet ædes. Olim eius dominus erat Gentilis, & idolis ſeruiebat, nunc ſectæ eſt Mahumetanæ, id effecit numeroſior cœtus Mahumetanorum, qui urbem incolunt, eámq; moderandam ſuſcepere, quæ ſcatet Gentilibus. Ibi lacha naſcitur uberius quàm

alibi gentium : negotiatores sunt non incelebres, naues habent innumeras, quibus sulcant maria & in primis AEthiopicum, Erythræum, Persicum, necnon Indicum. Abest hæc urbs à capite quod dicitur Diongul miliaribus CCC. In eius sinu sunt complusculæ urbes, quas percensere longum foret. Inq; ea insula quæ Maya dicitur, & post id caput Diongul orientē uersus aliud caput occurrit, quod appellatur Ely, ad miliaria ferè CL, & inde ad urbē Calechut miliaria DC.

De rege Narsindo, & quadam ecclesia sancti Thomæ.

Cap. CXLII.

HVCVSQVE littoralia omnia percurrimus, uidelicet ab urbe Caraga nora usque ad insulam Ormus. Superest ut de regno Cuchini præsertim de mediterraneis nonnihil exaremus. Est igitur introrsus ad miliaria ferè CCC non longe à montibus rex quidam nimium potens Narsindi. Is cum sit ualde potens, urbem habet triplici circundatam muro, ea dicitur Besenegal. Is rex, ut retulit Ioseph Indus, cum ad bella proficiscitur, secum ducit elephantos DCCC, equites IIII mille, pedites uero innumeros, adeóque magnum innumerúmq;, cum exit ad bella secum trahit exercitum, ut spatio XXX miliarium ad quamcunque orbis partem minime contineri possit, id est quadrata acie tantundem terrarum uersus orientem & occidentem, & rursum itidem uersus Aquilonem & meridiem exercitus occupat. Res propè incredibilis, licet uera: addebátque dictus Ioseph regnum huiusce regis patere circuitu trium milium milarium. Is rex colit idola. Verum reuertamur ad littoralia, & primo loco auspicabimur ab urbe Cuchina, quæ respicit orientem, & prætenta est Indiæ. Dum igitur soluis ab urbe Cuchina, tendísque ad ortum solis, ad miliaria ferè centum, caput comperies quod appellant Cumar, & inde usque ad Indum fluuium, ubi auspicatur India intercedunt miliaria quingenta. In'q; eo itinere sinus uisitur non incelebris, cui nomen est Orizæ, & ibi famigerata urbs de nomine sinus Oriza dicta, eam præterfluit Indus. Et in eodem sinu est urbs alia, quæ instar promontorii in mari prominet, ea dicitur Milapar, in qua diui Thomæ apostoli delubrum celebre colitur eximie, ídque templum refert ecclesiam sanctorum Ioannis & Pauli Venetiarū. In eo igitur delubro corpus diui Thomæ quiescit, quod claret innumeris miraculis. Colitur propterea eximie ab omnibus, licet infidelibus. Præterea in hoc mari Indico complures insulæ uisuntur: & inter alias duæ sunt, quæ cæteras omni rerū celebritate præstant: altera Sayla dicitur, quæ abest à dicto capite Comar miliaribus propè CC, ea est quæ mittit equas. Post hanc ad orientem altera uisitur, quæ dicitur Samotra, nos Taprobanam appellamus, quæ abest ab urbe Calechut itinere trium mensium. Vltra eam est Cataium feracissima, ut dictum est, insula cum aliis compluribus, quarum haudquaquā meminisse est animus: quandoquidem à dicto Ioseph Indo plura non accepimus, neque nos eas remotiores orbis partes adiuimus. Potuissemus quidem longiore subsellio gemmarum ac lapidum, margaritarúmque naturam indagare, necnon de aromatum generibus disserere complura, cum hæc in primis ferat India. Verum cum minime pertineant ad id quod retulit Ioseph prædictus, ex composito temperabimus: tum ut præter uerum nihil relatum putetis, tum uel maxime, ut tandem aliquando cœptum opus ad umbilicum deueniat.

ILLVSTRISSIMO RENATO HIERVSALEM ET SICILIAE regi, duci Lothoringiæ ac Barn. Americus Veſputius humilem reuerentiam, & debitam recommendationem.

FIERI poteſt illuſtriſſime rex, ut tua maieſtas mea iſta temeritate ducatur in admirationem, propterea quòd haſce literas tam prolixas ad te ſcribere non ſubuerear, cum tamen ſciam te continuo in arduis conſiliis & crebris reipublicæ negotiis occupatiſſimum. Atque exiſtimabor forte non modo præſumptuoſus, ſed etiam otioſus, id mihi muneris uendicans, ut res ſtatui tuo minus conuenientes, non delectabili, ſed barbaro prorſus ſtylo, ueluti amuſus ab humanitatis cultu alienus, ad Fernandum Caſtiliæ regē nominatim ſcriptas, ad te quoq; mittam. Sed ea quam in tuas uirtutes habeo confidentia, & comperta ſequentiū rerum, neq; ab antiquis neq; neotericis ſcriptarum ueritas me coram t.M. fortaſſis excuſabunt. Mouit me in primis ad ſcribendum præſentium lator Beneuenutus, M.t. humilis famulus, & amicus meus non pœnitendus: qui dum me Liſbonæ reperiret, precatus eſt ut t. M. rerum per me quatuor profectionibus in diuerſis plagis mundi uiſarū, participem facere uellem. Peregi enim bis binas nauigationes ad nouas terras inueniendas, quarum duas ex mandato Fernandi inclyti regis Caſtiliæ per magnum oceani ſinum occidentem uerſus feci: alteras duas iuſſu Manuelis Luſitaniæ regis ad auſtrum. Itaque me ad id negotii accinxi, ſperans quòd t.M. me de clientulorum numero non excludet, ubi recordabitur, quòd olim mutuam habuerimus inter nos amicitiam tempore iuuentutis noſtræ, cum grammaticæ rudimenta imbibentes ſub probata uita & doctrina uenerabilis & religioſi fratris de S. Marco Fra. Georgii Antonii Veſputii auunculi mei pariter militaremus. Cuius auunculi ueſtigia utinam ſequi potuiſſem, alius profecto, ut & ipſe Petrarcha ait, eſſem quàm ſum. Vtcunq; tamen ſit, non me pudet eſſe qui ſum. Semper enim in ipſa uirtute & rebus ſtudioſis ſummam habui delectationem. Quòd ſi tibi hæ narrationes omnino non placuerint, dicam ſicut Plinius ad Mecœnatem ſcribit, Olim facetiis meis delectari ſolebas. Et licet M.t. ſine fine in reipublicæ negotiis occupata ſit, nihilominus tantum temporis quandoque ſuffuraberis, ut has res quanuis ridiculas, quæ tamen ſua nouitate iuuabunt, perlegere poſſis. Habebis enim hiſce meis literis poſt curarum fomenta & meditamenta negotiorum, non modicam delectationem, ſicut & ipſe fœniculus prius ſumptis eſculentis, odorem dare, & meliorem digeſtionem facere aſſueuit. Enimuero ſi plus æquo prolixus fuero, ueniam peto, uale.

Inclytiſſime rex, ſciat t.M. quòd ad has ipſas regiones mercandi cauſa primū uenerim. Dúmque per quadriennii reuolutionem in eis rebus negotioſus eſſem, & uarias fortunæ mutationes animaduerterem, atque uiderem quo pacto caduca & tranſitoria bona hominem ad tempus in rotæ ſummo tenerent, & deinde ipſum præcipitarent ad imum, qui ſe poſſidere multa dicere poterat, conſtitui mecum uariis talium rerum caſibus exantlatis iſtiuſmodi negotia dimittere, & meorum laborum finem in res laudabiliores ac plus ſtabiles ponere. Ita diſpoſui me ad uarias mundi partes contemplandas, & diuerſas res mirabiles uiden-

das. Ad quam rem ſe & tempus & locus opportune obtulit. Ipſe enim Caſtiliæ rex Fernandus tunc quatuor parabat naues ad terras nouas occidentem uerſus diſcooperiendas, cuius celſitudo me ad talia inueſtiganda in ipſam ſocietatem elegit. Et ſoluimus XX die Maii, M CCCCXCVII de portu Caliciæ, iter noſtrum per magnum oceani ſinum capientes, in qua profectione decem & octo conſummauimus menſes, multas inuenientes terras firmas, & inſulas penè innumerabiles ut plurimum habitatas, quarum maiores noſtri mentionem nullam fecerunt: unde & ipſos antiquos talium non habuiſſe notitiam credimus. Et niſi memoria me fallat, memini me in aliquo legere, quòd mare uacuum, & ſine hominibus eſſe tenuerint. Cuius opinionis ipſe Dantes poeta noſter fuit, ubi duo de uigeſimo capite de inferis loquens Vlyſſis mortem confingit. Quæ autem mirabilia uiderim, in ſequentium proceſſu tua maieſtas intelliget.

Dantes.

AMERICI VESPVTII NAVIGATIO PRIMA.

NNO domini, M CCCCXCVII, uigeſimo menſis Maii die, nos cum quatuor conſeruantiæ nauibus Calicium exeuntes portum, ad inſulas olim Fortunatas, nunc uero magnam Canariam dictas, in fine occidentis habitati poſitas in tertio climate, ſuper quo extra Horizontem earum ſe XXVII gradibus cum duobus tertiis, Septentrionalis eleuat polus, diſtantéſque ab hac ciuitate Liſbona, in qua conſcriptum extitit hoccine præſens opuſculum, CCLXXX leucis, uento inter meridiem & Lebeccium uentum ſpirante, curſu primo pertigimus. Vbi nobis de lignis, aqua, cæteríſque neceſſariis prouidendo, conſumptis octo ferè diebus nos, facta in primis ad deum oratione, eleuatis dehinc & uento traditis uelis, nauigationem noſtram per Ponentem incipientes, ſumpta una Lebeccii quarta, tali nauigio tranſcurrimus, ut uiginti ſeptem uix elapſis diebus, terræ cuidam applicaremus, quam firmam fore exiſtimauimus. Diſtátque Canaria magna ab inſulis mille uel circiter leucis, extra id quod in zona torrida habitatum eſt. Quod ex eo nobis conſtitit, quod Septentrionalem polum extra huiuſcemodi telluris Horizontem XVI gradibus ſe eleuare, magíſque occidentalem LXXV quàm magnæ Canariæ inſulas gradibus exiſtere conſpeximus, prout inſtrumenta omnia monſtrabant. Quo in loco, iactis de prora ancoris, claſſem noſtram, leuca à littore cum media diſtantem, reſtare coegimus, nonnullis ſolutis phaſelis armis & gente ſtipatis, cum quibus ipſum uſque ad littus attigimus. Quò quàm primum peruenimus, gentem nudam ſecundum littus euntem innumeram percepimus, unde non paruo affecti fuimus gaudio: omnes enim qui nudi incedere conſpiciebantur, uidebantur quoque propter nos ſtupefacti uehementer eſſe, ex eo, ut arbitror, quòd ueſtitos, alteriúſque effigiei quàm ipſi forent, nos eſſe intuiti ſunt. Hi poſtquam nos adueniſſe cognouerunt, omnes in propinquum montem quendam aufugerunt, à quo tunc nec nutibus, nec ſignis pacis & amicitiæ ullis, ut ad nos accederent allici potuerunt. Irruente uero interea nocte

nos

nos classem nostram male tuto in loco, ubi nulla marinas aduersus procellas tuta residentia foret, considere timentes: conuenimus unà, ut hinc mane facto discederemus, exquireremúsque portum quempiam, ubi nostras statione in tuta collocaremus naues. Qua deliberatione arrepta, nos uento secundum collem spiranti traditis uelis, postquam uisu terram ipsam sequendo, atque ipso plagæ in littore gentes continue percipiendo, duos integros nauigauimus dies, locum nauibus satis aptum comperimus, In quo media tantum leuca distantes ab arida constitimus, uidimúsque tunc inibi innumerabilem gentium turbam, quam nos cominus inspicere & alloqui desiderantes, ipsamet die littori cum cymbis & nauiculis nostris appropiauimus, necnon & tunc in terram exiuimus, ordine pulchro XL circiter uiri, huiuscemodi gente se tamen à nobis & consortio nostro penitus alienam præbente, ita ut nullis eam modis ad colloquium communicationémue nostram allicere ualuerimus, præter illos paucos quos multos post labores ob hoc susceptos, tandem attraximus ad nos, dando eis nolas, specula, crateres crystallinos aliáque similia leuia: qui tum securi de nobis effecti, conciliatum nobiscum, necnon de pace & amicitia tractatum uenerunt. Subeunte autem interim nocte, nos ab illis nosmet expedientes, relictis eis, nostras ingressi sumus ad naues. Postea uero subsequentis summo diluculo diei, infinitam in littore uirorum & mulierum paruulos suos secum uectantium gentem rursum conspeximus, cognouimúsque multitudinem illam supellectilem suam secum deferre totam, qualem infra suo loco dicetur. Quorum complures quamprimũ terræ appropiauimus, semet in æquor proiicientes, cum maximi natatores existant, quantus est balistæ iactus, nobis uenerunt natantes obuiam: susceperunt nos humaniter, atque ea securitate & confidentia seipsos inter nos commiscuerunt, ac si nobiscum diutius antea consueuissent, & pariter frequentius practicauissent. Pro qua re tunc haud parum oblectati fuimus. De quorum moribus, quales eos habere uidimus, hic quandoquidem se commoditas offert, interdum etiam interserimus.

DE MORIBVS AC EORVM VIVENDI MODIS.

QVANTVM ad uitam eorúmque mores, omnes tam mares quàm fœminæ nudi penitus incedunt, tectis non aliter uerendis, quàm cum ex utero prodierunt. Hi mediocris existentes staturæ multum bene proportionati sunt, quorum caro ad rufedinem ueluti leonum pili uergit: qui si uestimentis operti mearent, albi credo tanquam nos extarent. Nullos habent in corpore pilos præterquam crines, quos proceros nigrescentésque gerunt, & præsertim fœminæ, quæ propterea sunt tali longo nigróque crine decoræ. Vultu non multum speciosi sunt, quoniam latas facies Tartariis adsimilatas habent: nullos sibi sinunt in superciliis oculorúmue palpebris ac corpore toto, crinibus demptis, excrescere uillos ob id quòd habitos in corpore pilos quid bestiale brutaléq; reputant. Omnes

tam uiri quà mulieres, siue meando, siue currendo leues admodum atque ueloces existunt, quoniam, ut frequenter experti fuimus, ipsæ etiam mulieres unam aut duas percurrere leucas, nihili putant, & in hoc nos Christicolas multum præcellunt. Mirabiliter ac ultra quàm sit credibile natant, multo quoque melius fœminæ quàm masculi, quod frequenti experimento didicimus, cum ipsas etiam fœminas omni prorsus sustentamine deficientes, duas in æquore leucas pernatare perspeximus. Arma eorum arcus sunt & sagittæ, quas multum subtiliter fabricare norunt. Ferro metallísque aliis carent: sed pro ferro bestiarum pisciúmue dentibus suas sagittas armant, quas etiam, ut fortiores existant, unamquanq; sæpe præurunt. Sagittarii sunt certissimi, ita ut quicquid uoluerint, iaculis suis feriant, nonnullísque in locis mulieres quoque optimæ sagittatrices extant. Alia etiam arma habent ueluti lanceas præacutásue sudes, necnon & clauas, capita mirifice laborata habentes. Pugnare potissimum assueti sunt aduersus suos alienigenæ linguæ confines, contra quos nullis parcendo, nisi ut eos ad acriora tormenta reseruent, multum crudeliter dimicant. Et cum in prælium properant, suas secum uxores, non belligeraturas, sed eorum post eos necessaria perlaturas ducunt, ob id quòd sola ex eis mulier tergo sibi plus imponere possit, & deinde XXX uel XL leucis subuehere, prout ipsi sæpe uidimus, quàm uir etiam ualidus, à terra leuare queat. Nulla belli capita, nullósue præfectos habent, quinimo cum eorum quilibet ex se dominus extet, nullo seruato ordine meant, Nulla regnandi dominiúmue suum extendendi, aut alterius inordinatæ cupiditatis gratia pugnant: sed ueterem solum ob inimicitiam in illis ab antiquo insitam, cuius quidem inimicitiæ causam interrogati, nullam aliam indicant, nisi ut suorum mortes uendicent antecessorum. Hæc gens sua in libertate uiuens, nullíque obediens, nec regem nec dominum habet: Ad prælium autem se potissimum animant & accingunt, cum eorum hostes ex eis quempiam aut captiuum detinent aut interemerunt. Tunc enim eiusdem captiui interemptíue consanguineus senior quisquam exurgens, exit cito in plateas & uicos passim clamitans, inuitánsque omnes, & suadens ut cum eo in prælium consanguinei sui necem uindicaturi properent: qui omnes compassione moti, mox ad pugnam se accingunt, atque repente in suos inimicos irruunt. Nulla iura, nullámue iustitiam seruant, malefactores suos nequaquam puniunt, quinimo nec parentes ipsi paruulos suos edocent aut corripiunt. Mirabiliter eos inter sese conquestionari nonnunquam uidimus. Simplices in loquela se ostentant, uerũ callidi multum atq; astuti sunt. Perraro, & submissa uoce loquuntur, eisdem quibus utimur accentibus utentes. Suas ut plurimum uoces inter dentes & labra formantes, aliis utuntur uocabulis quàm nos. Horum plurimæ sunt idiomatum uarietates, quoniam à centenario leucarum in centenarium diuersitatem linguarum se mutuo nullatenus intelligentium reperimus. Comessandi modum ualde barbarum retinent, nec quidem notatis manducant horis, sed siue nocte siue die, quoties edendi libido suadet. Solo manducantes accumbunt, & nulla mantilia, nulláue gausapa, cum lineamentis pannísque aliis careant, habent. Epulas suas atque cibaria in uascula terrea quæ ipsimet confingũt, aut in medias cucurbitarũ testas ponũt.

In re-

In retiaculis quibusdam magnis ex bombice factis,& in aere suspensis dormitāt: qui modus quanuis insolitus & asperior fortassis uideri queat, ego nihilominus talem dormitandi modum suauē plurimum iudico. Etenim cum in eisdem eorum retiaculis mihi plerunque dormitasse contigerit, in illis mihimetipsi melius quàm in tapetibus quæ habebamus esse, persensi. Corpore ualde mundi sunt & expoliti, ex eo quòd seipsos frequentissime lauant. Et cum egestū ire, quod salua dixerim reuerentia, coacti sunt, omni conamine nituntur, ut à nemine perspici possint: qui quidem in hoc quanto honesti sunt, tanto in dimittenda urina se immundos inuerecundósq; tam mares quàm fœminæ præbent: cum siquidē illos nobiscum loquentes,& coràm positos suam impudicissime urinam sæpius emin xisse perspeximus. Nullam legem, nullum legitimū thori fœdus in suis connubiis obseruāt, quinimo quotquot mulieres quisquam concupiscit, tot habere,& deinillas quandocunq; uolet, absq; hoc quod id pro iniuria aut opprobrio habeant, repudiare potest. Et in hac re utiq; tam uiri quàm mulieres eadē libertate fruuntur. Zelosi parum, libidinosi uero plurimū extant, magísq; fœminæ quàm masculi, quarum artificia ut insatiabili suæ satisfaciant libidini, hic honestatis gratia subticenda censuimus. Eæ ipsæ in generandis paruulis fœcundæ admodum sunt, neque dum grauidæ effectæ sunt, pœnas aut labores euitant. Leuissimo minimóque dolore pariunt, ita ut in crastinum alacres sanatǽque ubique ambulent: præsertímque post partum in flumen quodpiam sese ablutum uadunt, túmque sanæ mundatǽque inde, ueluti pisces apparent. Crudelitati autem ac odio maligno adeo deditæ sunt, ut si illas sui forsitan exacerbauerint uiri, subito certum quoddam efficiant maleficium, cum quo præ ingenti ira proprios fœtus in propriis uteris necāt abortiūntq; deinde, cuius rei occasione infiniti eorum paruuli pereunt. Venusto & eleganti proportione compacto corpore sunt, ita ut in illis quicquam deforme nullo inspici modo possit, Et quanuis disnudæ ambulent inter fœminas: tamen earum pudibunda sic honeste reposita sunt, ut nullatenus ui dere queant, preterquam regiuncula illa anterior, quam uerecundiore uocabulo pectusculum imum uocamus, quod & in illis utiq; non aliter quàm honeste natura ipsa uidendum reliquit. Sed & hoc nec quidem curant, quoniam, ut paucis expediam, non magis in suorum uisione pudendorum mouentur, quàm nos in oris nostri aut uultus ostentatione. Admirandam perualde rem ducerent, mulierem in eis mamillas, pupásue laxas, aut uentrē rugatum ob nimium partum habentem, cum omnesǽque integræ ac solidæ post partum semper appareant, ac si nunquam peperissent. Hæ quidem se nostri cupientissimas esse monstrabant. Neminem in hac gente legem aliquam obseruare uidimus, nec quidem Iudæi aut Mauri nuncupare solide queunt, cum ipsis Gentilibus ac paganis multo deteriores sint. Etenim non persensimus quod sacrificia ulla faciant, aut quod loca orationísue domos aliquas habeant. Horum uitam, quæ omnino uoluptuosa est, Epicuream existimo. Illorum habitationes singulis ipsis sunt communes, ipsǽq; illorum domus campanarum instar constructæ sunt, firmiter ex magnis arboribus solidatæ, palmarū foliis desuper contectæ,& aduersus uentos & tempestates tutissimæ, nonnullísq; in locis tam magnæ, ut in illarū unica sexcentas esse

personas inuenerimus. Inter quas octo populosissimas esse comperimus, sic ut in eis essent habitarentque pariter animarum decem milia. Octennio quolibet aut septennio, suas sedes habitationésue transferunt: qui eius rei causam interrogati, naturale responsum dederunt, dicentes quòd Phœbi uehementis æstus occasione hoc facerent, ob id quod ex illorum longiore in eodem loco residentia aer infectus corruptúsque redderetur: quæ res in eorum corporibus uarias causaret ægritudines, quæ quidem eorum ratio non male sumpta nobis uisa est. Eorum diuitiæ sunt, uariorum colorum auium plumæ, aut in modum lapillorum illorum, quos uulgariter Paternoster uocitamus, laminæ siue calculi, quos ex piscium ossibus, lapillísue uiridibus aut candidis faciunt, & hos ornatus gratia sibi ad genas, labia uel aures suspendunt. Alia quoque similia futilia & leuia pro diuitiis habent, quæ nos omnino parui pendebamus. Commutationibus aut mercimoniis in uendendo aut emendo nullis utuntur, quibus satis est, quòd natura sponte sua propinat: aurum, uniones, iocalia, cæteráque similia, quæ in hac Europa pro diuitiis habemus, nihil extimant, imò penitus spernunt, nec habere curant. In dando sic naturaliter liberalissimi sunt, ut nihil quod ab eis expetatur abnegent. Et quemadmodum in dando liberales sunt, sic in petendo & accipiendo cupidissimi postquam se cuiquam amicos exhibuerint. Maximum potissimúmque amicitiæ suæ signum in hoc perhibent, quòd tam uxores quàm filias proprias amicis suis pro libito habendas offerunt: in qua re parens uterque se longe honoratum iri existimat, cum natam eius, etsi uirginem, ad concubitum suum quispiam dignatur & abducit, & in hoc suam inter se amicitiam potissimum conciliant. Variis in eorum decessu multísque modis exequiis utuntur. Porrò suos nonnulli defunctos in humo cum aqua sepeliunt, & inhumant illis ad caput uictualia ponentes, quibus eos posse uesci & alimentari putant, nullum deinde propter eos alium planctum, aut alias ceremonias efficientes. Alii quibusdam in locis barbarissimo atque inhumanissimo sepeliendi utuntur modo. Quippe cum eorum quempiam mortis momento proximum autumant, illum eius propinquiores in syluam ingentem quandam deferunt, ubi eum in bombiceis retiaculis illis, in quibus dormitant, impositum & recubantem ad duas arbores in aera suspendunt, ac postmodum ductis circa eum sic suspensum una tota die choreis, irruente interim nocte, ei aquam, uictúmque alium, ex quo quatuor aut circiter dies uiuere queat, ad caput apponunt: & deinde, sic inibi solo pendente relicto, ad suas habitationes redeunt: quibus ita peractis, si isdem ægrotus postea manducet & bibat, ac inde ad conualescentiam sanitatémque redeat, & ad habitationem propriam remeet, illum eius affines ac propinqui cum maximis suscipiunt ceremoniis. At perpauci sunt qui tam grande prætereant periculum, cum eos ibidem nemo postea uisitet. Qui si tunc inibi forsitan decedunt, nullam aliam habent postea sepulturam. Alios quoque complures Barbaros habent ritus, quos euitandæ prolixitatis hic omittimus gratia. Diuersis uariísque medicaminibus in suis morbis & ægritudinibus utuntur, quæ sic à nostris discrepant & disconueniunt, ut mirarentur haud parum qualiter inde quis euadere posset. Nempe, ut frequenti didicimus experientia,

rientia, cum eorum quempiam febricitare contigerit, hora qua febris eum asperius inquietat, ipsum in frigentissimam aquam immergunt & balneant, postmodúmque per duas horas circa ignem ualidum, donec plurimum calescat, currere & recurrere cogunt, & postremo ad dormiendum deferunt, quo quidem medicamento complures eorum sanitati restitui uidimus. Diætis etiam, quibus tribus quatuórue diebus absque cibo & potu persistunt, frequentissimis utuntur. Sanguinem quoque sibi persæpe comminuunt non in brachiis, salua ala, sed in lumbis & tibiarum pulpis. Seipsos etiam ad uomitum cum certis herbis quas in ore deferunt medicaminis gratia, plerunque prouocant, & multis aliis remediis antidotísque utuntur, quæ longum dinumerare foret. Multo sanguine, multóq; flegmatico humore abundant, cibariorum suorum occasione, quæ ex radicibus, fructibus, herbis, uariísque piscibus faciunt. Omni farris granorúmque aliorum semine carent. Communis uero eorum pastus, siue uictus, arborea quædam radix est, quam in farinam satis bonam comminuunt, & hanc radicem quidam eorum iucha, alii chambi, alii uero igname uocitant: aliis carnibus, præterquam hominum perraro uescuntur, in quibus quidem hominum carnibus uorandis sic inhumani sunt & immansueti, ut in hoc omnem feralem, omnémue bestialem modum superent: omnes enim hostes suos quos aut perimunt, aut captos detinent tam uiros quàm fœminas indistincte cum ea feritate deglutiunt, ut nihil ferum, nihílue brutum magis dici uel inspici queat: quos quidem sic efferos immanésque fore, uariis in locis mihi frequentius contigit aspexisse, mirantibus illis quòd inimicos nostros sic quoque nequaquam manducaremus. Et hoc pro certo maiestas uestra regia teneat. Eorum consuetudines, quas plurimas habent, sic barbaræ sunt, ut hic nunc sufficienter satis enarrari non ualeant. Et quoniam in meis hisce bis geminis nauigationibus, tam uaria diuersáque, ac tam à nostris rebus & modis differentia perspexi, idcirco libellum quempiam, quem Quatuor diætas, siue Quatuor nauigationes appello, conscribere paraui, conscripsiq;, in quo maiorum rerum à me uisarum partem distincte satis, iuxta ingenioli mei tenuitatē collegi, ueruntamē non adhuc publicaui. In illo uero quoniam omnia particulariter magis ac singillatim tanguntur, idcirco uniuersalia hic solummodo prosequens, ad nauigationem nostram priorē perficiendam, à qua paulisper digressus fueram, iam redeo. IN HOC nauigii nostri primordio notabilis commoditatis res non uidimus, idcirco ut opinor, quòd eorum linguam non capiebamus, præterquam nonnullam auri denotantiam, quod nonnulla indicia in tellure illa esse monstrabant. Hæcce uero tellus quo ad sui situm positionémq; tam bona est, ut uix dari melior queat. Concordauimus autem, ut illam derelinquentes, longius nauigationem produceremus. Qua unanimitate suscepta, nos dehinc aridam ipsam collateraliter semper sectantes, necnon gyros multos, scalásque plures circumeuntes, & interim cum multis uariísque locorum illorum incolis conferentiam habentes, tandem certos post aliquot dies portui cuidam applicuimus, in quo nos grandi à periculo altitono spiritui cōplacuit eripere. Huius enim modi portum quamprimū introgressi fuimus, populationem unam eorum, hoc est, pagum aut uillam super aquas, ut Venetiæ, positam comperimus, in qua ingentes XX ædes aut circiter erant, in modum campanarum,

ut prætactum eſt, effectæ, atque ſuper ligneis uallis ſolidis & fortibus firmiter fundatæ,præ quarum porticibus leuaticii pontes porrecti erant,per quos ab altera ad alteram tanquam per compactiſſimam ſtratam tranſitus erat. Igitur huiuſmodi populationis incolæ quamprimum nos intuiti ſunt, magno propter nos timore affecti ſunt:quam ob rem ſuos confeſtim pontes omnes contra nos eleuauerunt,& ſeſe deinde in ſuis domibus abdiderunt. Quam rem proſpectantibus nobis, & haud parum admirantibus, ecce duodecim eorum lintres uel circiter ſingulas ex ſolo arboris caudice cauatas,quo nauium genere utuntur,ad nos interim per æquor aduentare conſpeximus, quorum naucleri effigiem noſtram habitúmque mirantes, ac ſeſe circum nos undique circunferentes, nos eminus aſpiciebant. Quos nos quoque ex aduerſo proſpicientes,plurima eis amicitiæ ſigna dedimus, quibus eos,ut ad nos intrepidi accederent exhortabamur, quod tamen efficere contempſerunt. Quam rem nobis percipientibus mox ad eos remigare incepimus, qui nequaquam nos præſtolati ſunt, quinimmo omnes confeſtim in terram fugerunt, datis nobis interim ſignis, ut illos paulíſper expectaremus,ipſi enim extemplo reuerſuri forent. Túmque in montem quendam properauerunt,à quo eductis bis octo iuuenculis,& in lintribus ſuis præfatis unà ſecum aſſumptis, mox uerſus nos regreſſi ſunt. Et poſt hæc ex iuuenculis ipſis quatuor in ſingulis nauium noſtrarum póſuerunt, quem faciendi modum nos haud parum admirati tunc fuimus, prout ueſtra ſatis perpendere poteſt maieſtas. Cæterúmque cum lintribus ſuis præmiſſis inter nos nauéſque noſtras commixti ſunt, & nobiſcum ſic pacifice loquuti ſunt, ut illos amicos noſtros fideliſſimos eſſe reputaremus. Interea uero ecce quoq; ex domibus eorum præmemoratis gens non modica per mare natitans aduentare cœpit,quibus ita aduenientibus & nauibus noſtris iam appropinquare incipientibus, nec tamen proinde mali quicquam adhuc ſuſpicaremur, rurſum ad earundem domorum eorum fores, uetulas nonnullas conſpeximus, quæ immaniter uociferantes, & cœlum magnis clamoribus implentes, ſibimet in magnæ anxietatis indiciũ proprios euellebant capillos: quæ res magnam mali ſuſpitionem nobis tunc attulit. Túmque ſubito factum eſt,ut iuuenculæ illæ quas in noſtris impoſuerunt nauibus,mox in mare proſilirent,ac illi qui in lintribus erant,ſeſe à nobis elongantes mox contra nos arcus ſuos intenderent,nóſq; duriſſime ſagittarent. Qui uero à domibus per mare natantes adueniebant,ſinguli latentes in undis lanceas ferebant,ex quibus eorum proditionem cognouimus. Et tum non ſolum noſmet magnanimiter defendere,uerumetiam illos grauiter offendere incœpimus. Ita ut plures eorum faſelos cum ſtrage eorum non parua perfregerimus, & penitus in ponto ſubmerſerimus:propter quod reliquis faſellis ſuis cum damno eorum maximo relictis,per mare natantes omnes in terram fugerũt,interemptis ex eis uiginti uel circiter,uulneratis uero pluribus:& ex noſtris quinque duntaxat læſis. qui omnes ex dei gratia incolumitati reſtituti ſunt. Comprehendimus autem & tunc ex prætactis iuuenculis duas,& uiros tres,ac dehinc domos eorũ uiſitauimus, & in illas introiuimus:uerum in eis quicquam,niſi uetulas duas & ægrotantẽ uirum unicum, non inuenimus:quas quidem eorum domos igni ſuccendere non uoluimus, ob id quod conſcientiæ ſcrupulum hoc ipſum eſſe formidabamus.

Post hæc autem ad naues nostras cum prætactis captiuis quinque remeauimus, & eosdem captiuos, præterquam iuuenculas ipsas in compedibus ferreis alligauimus. Eædem uero iuuenculæ, captiuorúmque uirorum unus superuenienti nocte à nobis subtilissime euaserunt. His itaque peractis, sequenti die concordauimus, ut relicto portu illo, longius secundum collem procederemus, percursisq; LXXX ferè leucis, gentem aliam quandam comperimus, lingua & conuersatione penitus à priore diuersam. Conuenimúsque ut classem inibi nostram ancoraremus, & deinde in terram ipsam cum nauiculis nostris accederemus. Vidimus autem tunc ad littus in plaga gentium turbam IIII milia personarum uel circiter existere, qui cum nos appropinquare persenserunt, nequaquam nos præstolati sunt, quinimmo cunctis quæ habebant relictis, omnes in syluas & nemora diffugerunt. Tum uero in terram prosilientes, & uiam unam in syluas tendentem, quantus est balistæ iactus perambulantes, mox tentoria plura inuenimus, quæ ibidem ad piscandum gens illa tetenderat, & in illis copiosos ad decoquendas epulas suas ignes accenderat, ac profecto bestias ac plures uariarum specierum pisces iam assabat. Vidimus autem inibi certũ assari animal, quod erat, demptis alis quibus carebat, serpenti simillimum, támque brutum ac syluestre apparebat, ut eius non modicum miraremur feritatẽ. Nobis uero per eadem tentoria longius progredientibus, plurimos huiuscemodi serpentes uiuos inuenimus, qui ligatis pedibus, ora quoque funibus ligata, ne eadem aperire possent habebant, prout de canibus aut feris aliis, ne mordere queant effici solet. Aspectum tam ferum eadem præ se ferunt animalia, ut nos illa uenenosa putantes nullatenus auderemus contingere. Capreolis in magnitudine, brachio uero cum medio in longitudine æqualia sunt. Pedes longos materialésque multum ac fortibus ungulis armatos, necnon & discolorem pellem diuersissimam habent, rostrúmque ac faciem ueri serpentis gestant, à quorum naribus usque ad extremam caudam seta quædam per tergum sic protenditur, ut animalia illa ueros serpentes esse iudicaremus, & nihilominus eis gens præfata uescitur. Panem suum gens eadem ex piscibus quos in mari piscantur efficiunt. Primum enim pisciculos ipsos in feruenti aqua aliquantisper excoquunt. Deinde uero contundunt & compistant, & in panes conglutinant, quos super prunas insuper torrent, & tandem inde postea manducant: hos quidem panes probantes quambonos esse reperimus. Alia quoque quammulta esculenta cibariáq; tam in fructibus quàm in uariis radicibus retinent, quæ longum enumerare foret. Cum autem à syluis ad quas aufugerant non redirent, nihil de rebus eorum, ut amplius de nobis securi fierent, auferre uoluimus, quinimmo in eisdem eorum tentoriis permulta de reculis nostris, in locis quæ perpendere possent, derelinquentes, ad naues nostras sub noctem repedauimus. Sequenti uero die cum exoriri Titan inciperet, infinitam in littore gentem existere percepimus, ad quos in terram tunc accessimus. Et quanuis se nostri timidos ostenderent, seipsos tamen inter nos permiscuerunt, & nobiscum practicare ac conuersari cum securitate cœperunt, amicos nostros se plurimum fore persimulantes, insinuantésque illic habitationes eorum non esse, uerum quòd piscandi gratia aduenerant. Et idcirco rogitantes, ut ad eorum pagos cum eis accederemus, ipsi etenim

nos tanquã amicos recipere uellent:& hanc quidem de nobis conceperant amicitiam, captiuorum illorum duorum,quos tenebamus occaſione, qui eorum inimici erant. Viſa autem eorum magna rogandi importunitate, concordauimus XXIII ex nobis cum illis in bono apparatu, cum ſtabili mente, ſi cogeret neceſſitas,omnes ſtrenue mori. Cum itaque nobiſcum per tres extitiſſent dies,& tres cum eis per plagam terrámque illam exceſſiſſemus leucas,ad pagum unum nouem duntaxat domorũ uenimus: ubi cum tot támque Barbaris ceremoniis ab eis ſuſcepti fuimus,ut ſcribere penna non ualeat, utpote cum choreis & canticis,ac planctibus hilaritate & lætitia mixtis, necnon cum ferculis cibariíſq; multis. Et ibidem nocte illa requieuimus,ubi proprias uxores ſuas nobis cum omni prodigalitate obtulerunt:quæ quidem nos ſic importune ſolicitabant,ut uix eiſdem reſiſtere ſufficeremus. Poſtquam autem illic nocte una cum media die perſtitimus,ingens admirabilíſque populus abſque cunctatione ſtuporéque ad nos inſpiciendos aduenit,quorum ſeniores nos quoque rogabant,ut ſecum ad alios eorum pagos, qui longius in terra erant commearemus, quod & quidem eis annuimus. Hic dictu facile non eſt, quantos ipſi nobis impenderunt honores. Fuimus autem apud quammultas eorum populationes, per integros nouem dies cum ipſis euntes,ob quod nobis noſtri qui in nauibus remanſerant, retulerunt ſocii ſe idcirco plerunq; in anxietate timoréq; non minimo extitiſſe. Nobis autem bis nouem leucis aut circiter in eorum terra exiſtentibus, ad naues noſtras repedare propoſuimus. Et quidem noſtro in regreſſu tam copioſa ex eis uirorum ac mulierum multitudo accurrit, qui nos uſque ad mare proſequuti ſunt,ut hoc ipſum mirabile foret. Cúmque noſtri quempiam ex itinere fatigatum iri contingeret,ipſi nos ſubleuabant,& in ſuis retiaculis, in quibus dormitant,ſtudioſiſſime ſubuehebant. In tranſitu quoq; fluminum,quæ apud eos plurima ſunt & maxima, ſic nos cum ſuis artificiis ſecure tranſmittebant, ut nulla uſquam pericula pertimeſceremus. Plurimi etiam eorum nos comitabantur rerum ſuarum onuſti,quas nobis dederant, illas in retiaculis illis quibus dormiũt uectantes plumaria uidelicet præditia,necnon arcus multos, ſagittáſque multas, ac infinitos diuerſorum colorum pſitacos. Alii quoque complures ſuppellectilem ſuam totam ferentes,animalia etiam ſua ſecum ducebant. Et quiddam admirabile dicam,quòd is fortunatum ſe felicémque putabat,qui in tranſmeandis aquis nos in collo dorſoue ſuo tranſuectare poterat. Quamprimum autem ad mare pertigimus,& faſelos noſtros conſcendere uoluimus,in ipſo faſelorum noſtrorum aſcenſu,tanta ipſorum nos comitantium, & nobiſcum aſcendere concertantium,ac naues noſtras uidere concupiſcentium preſſura fuit, ut noſtri idẽ faſeli penè præ pondere ſubmergerentur. In ipſis autem noſtris eiſdem faſelis recepimus ex eis nobiſcum quotquot potuimus, ac eos ad naues noſtras uſque perduximus. Tanti etiam illorum per mare natantes, & unà nos concomitantes aduenerunt,ut tot aduentare moleſtiuſcule ferremus: cum ſiquidem plures quàm mille in noſtras naues,licet nudi & inermes introiuiſſent,apparatum artificiúmque noſtrum,necnon & nauium ipſarum magnitudinem mirantes. Aſt tunc quiddam riſu dignum accidit: nam cum machinarum tormentorúmque bellicorum noſtrorum quædã exonerare cõcuperemus,& propter hoc impoſito igne,

igne, machinæ ipsæ horridissime tonuissent, pars illorum maxima, audito huiuscemodi tonitruo, sese in mare natitans præcipitauit, ueluti solitæ sunt ranæ in ripa sidentes: quæ si fortassis tumultuosum quicquam audiunt, sese in profundum luti latitaturæ immergunt, quemadmodum & gens illa tunc fecerunt, illique eorum qui ad naues aufugerant, sic tunc perterriti fuerunt, ut nos facti nostri nosmet reprehenderemus. Verum illos mox securos esse fecimus, nec amplius stupidos esse permisimus, insinuantes eis quod cum talibus armis hostes nostros perimeremus. Postquam autem illos illa tota die in nauibus nostris festiue tractauimus, ipsos à nobis abituros esse monuimus, quoniam sequenti nocte nos abhinc abscedere cupiebamus. Quo audito, ipsi cum summa amicitia beneuolentiáque mox à nobis egressi sunt in hac gente eorúmque terra quammultos eorum ritus uidi cognouíque, in quibus hic diutius immorari non cupio. Cum postea nosse uestra queat maiestas, qualiter in quauis nauigationũ harum mearum magis admiranda annotatúque digniora conscripserim, ac in libellum unum stylo geographico colligerem, quem libellum Quatuordiætas intitulaui, & in quo singula particulariter & minutim notaui: sed hactenus à me non emisi, ob id quòd illum adhuc reuisere collationaréque mihi necesse est. Terra illa gente multa populosa est, ac multis diuersisque animalibus & nostris paucissime similibus undique densissima: demptis leonibus, ursis, ceruis, suibus, capreolísque, & damis, quæ & quidem deformitatem quandam à nostris retinent: equis, ac mulis, asinísque, & canibus, ac omni minuto pecore, ut sunt oues & similia, necnon & uaccinis armentis penitus carent: ueruntamen aliis quàm plurimis uariorum generum animalibus, quæ non facile dixerim, abundantes sunt: sed tamen omnia syluestria sunt, quibus in suis agendis minime utuntur. Quid plura? Hi tot tantísque diuersorum modorum ac colorum pennarúmque alitibus fœcundi sunt, ut id sit uisu enarratúque mirabile: regio siquidem illa multum amœna fructiferáq; est, syluis ac nemoribus maximis plena, quæ omni tempore uirent, nec eorum unquam folia fluunt. Fructus etiam innumerabiles, & nostris omnino dissimiles habent. Hæcce tellus in torrida zona sita est directe sub Parallelo, qui Cancri tropicum describit, unde polus Horizontis eiusdem se uiginti tribus gradibus eleuat in fine climatis secundi. Nobis autem inibi existentibus nos contemplatum populus multus aduenit, effigiem albedinémque nostram mirantes: quibus unde ueniremus sciscitantibus, è cœlo inuisendæ terræ gratia nos descendisse respondimus, quod & utique ipsi credebant: in hac tellure baptisteria fontésue sacros plures instituimus: in quibus eorum infiniti seipsos baptizari fecerunt, se eorum lingua charaibi, hoc est, magnæ sapientiæ uiros uocantes. Et prouincia ipsa Parias ab ipsis nuncupata est. Postea autem portum illum terrámq; derelinquentes, ac secundum collem transnauigantes, & terram ipsam uisu semper sequentes, DCCCLXX leucas à portu illo percurrimus, facientes gyros circuitúsque interim multos, & cum gentibus multis conuersantes practicantésque: ubi in plerisq; locis aurum, sed non in grandi copia, eminus cum nobis terras illas reperire, & si in eis aurum foret, tunc sufficeret cognoscere. Et quia tunc tredecim iam mensibus in nauigatione nostra perstiteramus, & naualia nostra, apparatúsq; nostri, toti penè consumpti erant, hominésq; labore perfracti:

communem inter nos de restaurandis nauiculis nostris, quæ aquam undique recipiebant,& repetunda Hispania iniuimus concordiam:in qua dum persisteremus unanimitate,prope portum unum eramus totius orbis optimũ,in quem cum nauibus nostris introeuntes,gentem ibidem infinitam inuenimus,quæ nos cum magna suscepit amicitia: in terra autem illa nauiculam unam cum reliquis nauiculis nostris ac doliis nouam fabricauimus, ipsásque machinas nostras ac tormenta bellica, quæ in aquis undique penè perierant,in terram suscepimus, nostrásque naues ab eis exonerauimus,& post hæc in terram traximus, & refecimus correximúsque, & penitus reparauimus. In qua re eiusdem telluris incolæ, non paruum nobis adiuuamen exhibuere, quinimmo nobis de suis uictualibus ex affectu largiti sponte sua fuere, propter quod inibi perpauca de nostris consumpsimus:quam quidem rem ingenti pro beneplacito duximus, cum satis tenuia tunc teneremus,cum quibus Hispaniam nostram non nisi indigentes repetere potuissemus. In portu autem illo XXXVII diebus perstitimus, frequentius ad populationes eorum cum eis euntes,ubi singuli nobis non paruũ exhibebant honorem. Nobis autem portum eundem exire, & nauigationem nostram reflectere concupiscentibus, conquesti sunt illi gentem quandam ualde ferocem, & eis infestam existere, qui certo anni tempore per uiam maris in ipsam eorum terram per insidias ingressi,nunc proditorie,nunc per uim quammultos eorum interimerent, manducaréntque deinde: alios uero in suam terram suásque domos captiuatos ducerent, contra quos ipsi se uix defendere possent,nobis insinuantes gentem illam quandam inhabitare insulam,quæ in mari leucis centum aut circiter erat. Quam rem ipsi nobis cum tanto affectu ac querimonia commemorauerunt,ut eis ex condolentia magna crederemus,promitteremúsque, ut de tantis eos uindicaremus iniuriis: propter quod illi lætantes non parum effecti,sese nobiscum uenturos sponte sua propria obtulerunt,quod plures ob causas acceptare recusauimus, demptis septem, quos data conditione recepimus, ut soli in suis lintribus in propria remearent, quoniam reducendorum eorum curam suscipere nequaquam intendebamus, cui conditioni ipsi quàm gratanter acquieuerunt. Et ita illos amicos nostros plurimum effectos derelinquentes, ab eis abscessimns. Restauratis autem reparatísque naualibus nostris, septem per gyrum maris, uento inter Græcum & Leuantem nos ducente, nauigauimus dies. Post quos plurimis obuiauimus insulis, quarum quidem aliæ habitatæ, aliæ uero desertæ erant. Harum igitur uni tandem appropinquantes,& naues nostras inibi sistere facientes,uidimus ibidem quammaximum gentis aceruum,qui insulam illam Ity nuncuparent,quibus prospectis,& nauiculis phaselísq; nostris uiris ualidis, & machinis tribus stipatis, terræ eidem uicinius appropinquantes, quadringentos uiros cum mulieribus quammultis iuxta littus esse conspeximus:qui,ut de prioribus habitũ est, omnes nudi meantes,corpore strenuo erant,necnon bellicosi plurimũ, ualidíq; apparebant, cum siquidem omnes armis suis,arcubus uidelicet & sagittis, lanceísq; armati essent, quorum quoq; complures parmas etiam,quadratáue scuta gerebant, quibus sic opportune sese præmuniebant,ut eos in iaculandis sagittis suis in aliquo non impedirent. Cúmque in phaselis nostris terræ ipsi quantus est sagittæ uolatus appropiasse-

appropiassemus, omnes citius in mare prosilierunt, & infinitis emissis sagittis sese contra nos strenue, ne in terram descendere possemus, defendere occœperunt. Omnes uero per corpus diuersis coloribus depicti, & uariis uolucrum pennis ornati erant: quos hi qui nobiscum uenerant aspicientes, illos ad præliandum paratos esse, quotienscunque sic picti, aut auium plumis ornati sunt, nobis insinuauerunt. Intantum autem introitum terræ nobis impedierunt, ut saxiuomas machinas nostras in eos coacti fuerimus emittere, quarum audito tumultu, impetúque uiso, necnon ex eis plerisque in terram mortuis decidisse prospectis, omnes in terram sese receperunt. Túmque facto inter nos consilio, XLII de nobis in terram post eos concordauimus exilire, & aduersus eos magno animo pugnare, quod & quidem fecimus. Nam tum aduersum illos in terram cum armis nostris prosiliuimus, contráque illi sic sese nobis opposuerunt, ut duabus fermè horis continuum inuicem gesserimus prælium, præter id quod de eis magnam faceremus uictoriam, demptis eorum perpaucis, quos balistarii colubrinariique nostri, suis interemerunt telis, quod idcirco ita effectum est, quia seipsos à nobis ac lanceis ensibúsque nostris subtiliter subtrahebant. Veruntamen tanta demum in eos incurrimus uiolentia, ut illos cum gladiis mucronibúsque nostris cominus attingeremus. Quos quidem cum persensissent, omnes in fugam per syluas & nemora conuersi sunt, ac nos campi uictores, interfectis ex eis uulneratísque plurimis, deseruerunt. Hos autem pro die illa longiore fuga nequaquam insequi uoluimus, ob id quòd fatigati nimium tunc essemus: quin potius ad naues nostras cum tanta septem illorum qui nobiscum uenerant, remeauimus lætitia, ut tantum in se gaudium uix ipsi suscipere possent. Sequenti autem aduentante die uidimus per insulam ipsam, copiosam gentium appropinquare cateruam, cornibus instrumentísque aliis, quibus in bellis utuntur, buccinantem: qui & quoque depicti omnes, ac uariis uolucrum plumis ornati erant, ita ut tueri mirabile foret: quibus perceptis, ex inito rursum inter nos deliberauimus consilio, ut si gens hæc nobis inimicitias pararet, nosmet omnes in unum congregaremus, uiderem úsque mutuo semper, ac interim satageremus, ut amicos nobis illos efficeremus: quibus amicitiam nostrā non recipientibus, illos quasi hostes tractaremus, ac quotquot ex eis comprehendere ualeremus, seruos nostros ac mancipia perpetua faceremus: & tunc armatiores ut potuimus circa plagam ipsam in gyrum nos collegimus. Illi uero, ut puto, præ machinarū nostrarū stupore, nos in terrā tunc minime prohibuerunt exilire. Exiuimus igitur in eos in terram quadrifariam diuisi, LVII uiri singuli decurionem suum sequentes, & cum eis longum manuale gessimus prælium. Veruntamen post diuturnam pugnam, plurimúmq; certamen, necnon interemptos ex eis multos, omnes in fugā coegimus, & adusq; populationem eorū unà prosequuti fuimus: ubi comprehensis ex eis XXV captiuis, eandem eorum populationem igni combussimus, & insuper ad naues nostras cum ipsis XXV captiuis repedauimus, interfectis ex eadem gente uulneratísque plurimis. Ex nostris autem interempto duntaxat uno: sed uulneratis XXII, qui omnes ex dei adiutorio sanitatem recuperauerunt. Cæterū autem recursu in patriam per nos deliberato ordinatóque, uiri septem illi, qui nobiscum illuc uenerant, quorum quinq; in præmisso bello uulnerati extiterāt,

phaſelo uno in inſula illa arrepto, cum captiuis ſeptem, quos illis tribuimus, tres uidelicet uiros, & quatuor mulieres in terram ſuam cum gaudio magno, magna uirium noſtrarum admiratione regreſſi ſunt. Nóſque Hiſpaniæ uiam ſequentes, Calicium tandem repetiuimus portum, cum CCXXII captiuatis perſonis, decimoquinto Octobris die. Anno domini M CCCCXCIX. Vbi lætiſſime ſuſcepti fuimus, ac ubi eoſdem captiuos noſtros uendidimus. Et hæc ſunt quæ in hac nauigatione noſtra priore, notatu digniora conſpeximus.

DE SECVNDAE NAVIGATIONIS CVRSV.

QVANTVM ad ſecundariæ nauigationis curſum, & ea quæ in illa memoratu digna conſpexi, dicetur in ſequentibus. Eandem igitur inchoantes nauigationem, Calicium exiuimus portum, anno domini M CCCCLXXXIX, undecimo Maii die. Quo exitu facto, nos curſum noſtrum Campiuiridis ad inſulas arripiẽtes, necnon ad inſularum magnæ Canariæ uiſum tranſabeuntes, in tantum nauigauimus, ut inſulæ cuidam, quæ Ignis inſula dicitur, applicaremus: ubi facta nobis de lignis & aqua prouiſione, & nauigatione noſtra rurſum per Lebecciũ uentum incœpta, poſt enauigatos XIX dies, terram quandam nouã tandem tenuimus, quam quidem firmã exiſtere cenſuimus, contra illam de qua facta in ſuperioribus mentio eſt, & quæ quidem terra in zona torrida extra lineam æquinoctialem ad partem Auſtri ſita eſt: ſupra quam meridionalis polus ſe quinque exaltat gradibus extra quodcunque clima, diſtátque eadem terra à prænominatis inſulis, ut per Lebeccium uentum conſtabat, leucis quingentis. In qua terra dies cum noctibus æquales XXVII Iunii, cum ſol in Cancri tropico eſt, exiſtere reperimus. Eandem terram in aquis omnino ſubmerſam, necnon magnis fluminibus perfuſam eſſe inuenimus, quæ & quidem ſemet plurimum uiridem, & proceras altiſſimáſque arbores habentem monſtrabat, unde neminem in illa eſſe tunc percepimus. Tum uero conſtitimus, & claſſem noſtram ancorauimus, ſolutis nonnullis phaſelis, cum quibus in terram ipſam accedere tentauimus. Porro nos aditum in illam quærentes, & circum eam ſæpius gyrantes, ipſam ut prætactum eſt, ſic fluminum undis ubique perfuſam inuenimus, ut nuſquam locus eſſet, qui maximis aquis non immadeſceret. Vidimus tamen interim per flumina ipſa ſigna quàm multa, quemadmodum ipſa eadem tellus inhabitata eſſet & incolis multis fœcunda. At quoniam eadem ſigna conſideraturi, in ipſam deſcendere nequibamus, ad naues noſtras reuerti concordauimus, quod & quidem fecimus. Quibus ab hinc exancoratis, poſtea inter Leuantem & Serocсum uentum collateraliter ſecundum terram, ſic ſpirante uento, nauigauimus, pertentantes ſæpius interim, pluribus quàm quadraginta durantibus leucis, ſi in ipſam penetrare inſulam ualeremus. Qui labor omnis inanis extitit: cum ſiquidem illo in latere maris fluxum, qui à Serocco ad magiſtralem abibat, ſic uiolentum comperimus, ut idem mare ſe nauigabile non præberet. Quibus cognitis inconuenientibus, conſilio facto conuenimus, ut nauigium noſtrum

ſtrum per mare ad magiſtralem reflecteremus: túmq; ſecundum terram ipſam in tantum nauigauimus, ut tandem portui uni applicaremus, qui belliſſimam inſulam, belliſſimúmque ſinum quendam in eius ingreſſu tenebat: ſupra quem nobis nauigantibus, ut in illum introire poſſemus, immenſam in inſula ipſa gentium turbam à mari quatuor leucis aut circiter diſtantem uidimus. Cuius rei gratia lætati non parum extitimus: Igitur paratis nauiculis noſtris, ut in eandem inſulam uaderemus, lintrem quandam, in qua perſonæ complures erant, ex alto mari uenire uidimus: propter quod tunc conuenimus, ut eis inuaſis ipſos comprehenderemus: & tunc illos nauigare, & in gyrum, ne euadere poſſent, circundare occœpimus: quibus ſua quoque uice nitentibus, uidimus illos, aura temperata manente, remis ſuis omnibus ſurſum erectis, quaſi firmos ac reſiſtentes ſe ſignificare uelle: quam rem ſic idcirco illos efficere putauimus, ut inde nos in admirationem conuerterent. Cum uero ſibi nos cominus appropinquare cognouiſſent, remis ſuis in aquam conuerſis, terram uerſus remigare incœperunt. At tunc nobiſcum carbaſum unam quadraginta quinque doliorum uolatu celerrimam educebamus, quæ tunc tali nauigio delata eſt, ut ſubito uentum ſuper eos obtineret. Cúmque irruendi in illos adueniſſet commoditas, ipſi ſeſe apparatúmque ſuum in phaſelo ſuo ordinate ſpargentes, ſe quoque ad nauigandum accinxerunt. Itaque cum eos præteriiſſemus, tunc fugere conati ſunt. At nos nonnullis tunc expeditis phaſelis, ualidis uiris ſtipatis, illos tunc comprehendere putantes, mox in eos incurrimus: contra quos bis geminis ferè horis nobis nitentibus, niſi carbaſus noſtra, quæ curſu eos præterierat, rurſum ſuper eos reuerſa fuiſſet, illos penitus amittebamus. Cum uero ipſi ſe eiſdem noſtris phaſelis carbaſóque undique conſtrictos eſſe perſpicerent, omnes, qui circiter uiginti erant, & à terra duabus ferè leucis diſtabant, in mare ſaltu proſilierunt: quos nos cum phaſelis noſtris tota proſequentes die, nullos ex eis, niſi tantummodo duos, prehendere potuimus, aliis omnibus in terram ſaluis abeuntibus. In lintre autem eorum quam deſeruerant, bis gemini iuuenes extabant, non de eorum gente geniti, ſed quos in tellure aliena rapuerant, quorum ſingulis ex recenti uulnere uirilia abſciderant: quæ res admiratione͂ non paruam nobis attulit. Hos autem cum in noſtras ſuſcepiſſemus nauiculas, nutibus nobis inſinuarunt, quemadmodum illi eos ab ipſis manducandos abducerent: indicantes interim quòd gens hæc tam effera & crudelis, humanarum carnium comeſtrix, Canibali nuncuparetur. Poſtea autem nos ipſam eorum lintrem nobiſcum trahentes, & cum nauiculis noſtris curſum terram eorum uerſus arripientes, parumper interim conſtitimus, & naues noſtras media tantum leuca à plaga illa diſtantes ancorauimus, cum in populum plurimum oberrare uidiſſemus, in illam cum ipſis nauiculis noſtri ſubito properauimus, ductis nobiſcum duobus illis, quos in lintre à nobis inuaſa comprehenderamus. Quamprimu͂ autem terram ipſam pede contigimus, omnes trepidi & ſeipſos abdituri in uicinas nemorum latebras diffugerunt. Tum uero uno ex illis quos prehenderamus abire permiſſo, & plurimis illi amicitiæ ſignis, necnon nolis, cymbalis, ac ſpeculis pleriſque datis, diximus ei, ne propter nos cæteri qui aufugerant expaueſcerent quoniam eorum amicos eſſe plurimum cupiebamus. Qui abiens iuſſa no-

ſtra ſolerter impleuit,gente illa tota,quadringentis uidelicet fere uiris,cum fœmi nis multis à ſyluis ſecum ad nos eductis. Qui inermes ad nos ubi cum nauiculis noſtris eramus,omnes uenerunt, & cum quibus tunc amicitiam bonam firmauimus,reſtituto quoque eis alio, quem captiuum tenebamus, & pariter eorum lintrem, quam inuaſeramus per nauium noſtrarum ſocios, apud quos erat, eis reſtitui mandauimus. Porrò hæc eorum linter quæ ex ſolo arboris trunco cauata, & multum ſubtiliter effecta fuerat, longa uiginti ſex paſſibus, & lata duobus brachiis erat:hanc cum à nobis recuperaſſent, & tuto in loco fluminis repoſuiſſent, omnes à nobis repente fugerunt, nec nobiſcum amplius conuerſari uoluerunt. Quo tam barbaro facto comperto,illos malæ fidei,maláeque conditionis exiſtere cognouimus. Apud eos aurum duntaxat pauculum, quod ex auribus geſtabant,uidimus. Itaque plaga illa relicta,& ſecundum eam nauigatis octoginta circiter leucis, ſtationem quandam nauiculis tutam reperimus, in quam introeuntes tantas inibi comperimus gentes,ut id admirabile foret. Cum quibus facta amicitia,iniuimus deinde cum eis ad plures eorum pagos,ubi multum ſecure, multúmque honeſte ab eis ſuſcepti fuimus, & ab eis interim quingentos uniones unica nola emimus, cum auro modico,quod eis ex gratia contulimus. In hac terra uinum ex fructibus ſementibúſq; expreſſum, ut cicerã ceruiſiámue albam & rubentem bibunt: melius autem ex myrrhæ pomis ualde bonis confectum erat: ex quibus cum multis quambonis aliis fructibus guſtui ſapidis, & corpori ſalubribus, abundanter comedimus: propterea quòd tempeſtiue illuc adueneramus. Hæc eadem inſula eorum rebus ſuppellectilíue quammultum abundans eſt,génſq; ipſa bonæ conuerſationis & maioris pacificentiæ eſt, quàm uſquam alibi repererimus aliam. In hoc portu decem & ſeptem diebus cum ingenti placito perſtitimus, uenientibus quotidie ad nos populis multis, nos effigiémque noſtram & albedinem necnon ueſtimenta armáque noſtra, & nauium noſtrarum magnitudinem admirantibus. Hi etiam nobis gentem quandam eis infeſtam, occidentem uerſus exiſtere retulerunt: quæ gens infinitam habebat unionum quantitatem, quódque quos ipſi habebant uniones, eiſdem inimicis ſuis in belligerationibus aduerſus eos habitis abſtulerant: nos quoque & quemadmodum illos piſcarentur, & quemadmodum naſcerentur edocentes. Quorum dicta uera profecto eſſe cognouimus, prout & maieſtas ueſtra poſthæc amplius intelligere poterit. Relicto autem portu illo, & ſecundum plagam eandem, in quam continue gentes affluere proſpiciebamus, curſu noſtro producto, portum quendam alium reficiendæ unius nauiculæ noſtræ gratia ſubiuimus in quo gentem multam eſſe comperimus, cum quibus nec ui, nec amicitia conuerſationem obtinere ualuimus: illis ſi quandoque in terram cum nauiculis noſtris deſcenderemus, ſe contra nos aſpere defendentibus, & ſi quandoque nos ſuſtinere non ualerent, in ſyluas aufugientibus, & nos nequaquam expectantibus: quorum tantam barbariem nos cognoſcentes, ab eis ex hinc diſceſſimus. Túncque inter nauigandum inſulam quandam in mari leucis à terra quindecim diſtantem uidimus, quam ſi in ea populus quiſpiam eſſet, inuiſere concordauimus. In illam igitur accelerantes,quandam inibi inuenimus gentem,quæ omnium beſtialiſſima ſimpliciſſimáque

cissimáque omnium quoque gratiosissima benignissimáque erat. Cuius quidem gentis ritus & mores eiusmodi sunt.

De eiusdem gentis ritu & moribus. Cap. VII.

HI VVLTV ac gestu corporis brutales admodum extant, singulíque maxillas herba quadam uiridi introrsum repletas habebant, quam pecudum instar usque ruminabant, ita ut uix quicquam eloqui possent: quorum quoq; singuli ex collo pusillas siccatásque cucurbitas duas, alteram herba ipsa, quam in ore tenebant, alteram uero farina quadam albida, gypso minuto simili plenam gerebant, habito bacillo quodam, quem in ore suo madefactum masticatúmq; sæpius, in cucurbitam farina repletam mittebant, & deinde cum eo de eadem farina extrahebant, quam sibi post hæc in ore utrinque ponebant, herbam ipsam, quam in ore gestabant, eadem farina respergitando: & hoc frequentissime paulatímque efficiebant. Quam rem nos admirati, illius causam secretúmque, aut cur ita facerent, satis nequiuimus comprehendere. Hæcce gens, ut experimento didicimus, ad nos adeo familiariter aduenit, ac si nobiscum sæpius antea negotiati fuissent, & longæuam amicitiã habuissent. Nobis autem per plagam ipsam cum eis ambulantibus colloquentibúsque, & interim recentem aquam bibere desiderantibus, ipsi per signa, se talibus aquis penitus carere insinuantes, ultro de herba farináq; quam in ore gestabant offerebant: propter quod regionem eandem aquis deficientem, quódque ut sitim subleuarent suam, herbam ac farinam talem in ore gestarent intelleximus. Vnde factum est, ut nobis ita meantibus, & circum plagam eandem una die cum media illos concomitantibus, uiuidam aquam nusquam inuenerimus, cognouerimúsque quòd ea quam bibebant aqua, ex rore noctu super certis foliis, auriculis asini similibus, decidente collecta erat. Quæ quidem folia eiusmodi rore nocturno tempore se implebant: ex quo rore, qui optimus est, idem populus bibebat: sed tamen talibus foliis pleraque eorum loca deficiebant. Hæcce gens uictualibus, quæ in terra solida sunt, penitus carent: quinimo ex piscibus quos in mari piscantur uiuunt. Etenim apud eos, qui magni piscatores existunt, piscium ingens abundat copia, ex quibus ipsi plurimos turtures, ac quambonos pisces alios plures ultro nobis obtulerunt. Eorum uxores herba, quam in ore uiri ipsi gerebant, nusquam utebantur: uerum singulæ cucurbitam unam aqua impletam, ex qua biberent habebant. Nullos domorum pagos, nulláque tuguria gens hæc habet, præterquam folia grandia quædam, sub quibus à solis feruore, sed non ab imbribus se protegunt: propter quod autumabile est, quòd parum in terra illa pluitet. Cum autem ad piscandum mare adierint, folium unum adeo grande secum quisque piscaturus effert, ut in illo in terram defixo, & ad solis meatum uersato, sub illius umbra aduersus æstum totum se abscondat. Hacce in insula quammulta uariorum generum animalia sunt, quæ omnia aquam lutulentam bibunt. Videntes autem quòd in ea commodi nihil nancisceremur, nos relicta illa aliam quandam insulam tenuimus: in quam nos ingredientes, & recentem unde biberemus aquam inuestigantes, putantes interim ipsam eandem terram à nullis esse habitatam, propterea quòd in ea neminem inter adueniendum prospexeramus, dum per arenam deambularemus, uestigia pedum quam-

magna nonnulla uidimus, ex quibus censuimus, quod si eisdem pedibus reliqua membra respondebant, homines in eadem terra grandissimi habitabant. Nobis autem ita per arenam deambulantibus, uiam unam in terram deducentem comperimus, secundum quam nouem de nobis euntes, insulam ipsam inuisere parauimus, ob id quòd non quamspatiosam illam, nec quam multas in ea habitare gentes existimauimus. Pererrata igitur secundum eandem uiam una fere leuca, quinque in conualle quadam, quæ populatæ apparebant, uidimus casas: in quas introeuntes quinque in illis reperimus mulieres, uetulas uidelicet duas & iuuenculas tres: quæ quidem omnes sic statura proceræ erant, ut inde ualde miraremur. Hæ autem protinus ut nos intuitæ sunt, adeo stupefactæ permanserunt, ut aufugiendi animo penitus deficerent. Túmque uetulæ ipsæ lingua eorum nobiscum blandiuscule loquentes, & sese omnes in casam unam recipientes, permulta nobis de suis uictualibus obtulerunt. Eædem uero omnes longissimo uiro statura grandiores erant, & quidem æque grandes ut Franciscus de Albicio, sed meliore quàm nos sumus proportione compactæ. Quibus ita compertis, posthæc unà conuenimus, ut iuuenculis ipsis per uim arreptis, eas in Castiliam quasi rem admirandam abduceremus: in qua deliberatione nobis existentibus, ecce triginta sex, uel circiter uiri, multo quàm fœminæ ipsæ altiores, & adeo egregie compositi, ut illos inspicere delectabile foret, casam ipsam introire occœperunt: propter quos tanta tunc affecti fuimus animi turbatione, ut satius apud nauiculas nostras quàm cum tali gente esse duxissemus. Hi etenim ingentes arcus & sagittas, necnon & sudes perticásque magnas instar clauarum ferebant. Qui ingressi loquebantur quoque inter se mutuo, ac si nos comprehendere uellent. Quo tali periculo percepto, diuersa etiam inter nos tunc fecimus consilia: unis ut illos in ipsa eadem casa inuaderemus: aliis uero nequaquam, sed foris potius & in platea: & aliis ut nusquam aduersus eos pugnam quæreremus, donec quid agere uellent intelligeremus, asseuerantibus. Inter quæ consilia casam illam simulate exiuimus, & ad naues nostras remeare occœpimus: ipsique quantus est lapidis iactus, mutuo semper loquentes nos insequuti sunt, haud minore quàm nos, ut autumo, repedantes formidine, cum nobis manentibus ipsi quoque eminus manerent, & nisi nobis ambulantibus non ambularent. Cum uero ad naues nostras pertigissemus, & in illas ex ordine introiremus, mox omnes in mare prosilierunt, & quammultas post nos sagittas suas iaculati sunt, sed tunc eos perparum metuebamus: nam tunc machinarum nostrarum duas in eos, potius ut terrerentur quàm ut interirent, emisimus. Quarum quidem tumultu percepto, omnes confestim in montem unum propinquum fuga abierunt. Et ita ab eis erepti fuimus, discessimúsque pariter. Hi omnes nudi, ut de prioribus habitum est, eunt. Appellauimúsque insulam illam, Gigantum, ob proceritatem eorum, insulam. Nobis autem ulterius, & à terra paulo distantius transremigantibus sæpius interdum cum eis pugnasse nobis accidit, ob id quòd quicquam à tellure sua sibi tolli nequaquam permittere uellent. Et utique quidem repetundæ Castiliæ propositum iam nobis in mentem subierat, ob id potissimum, quod uno iam fere anno in mari perstiteramus, nec nisi tenuem alimentorum necessariorúmq;

aliorum

aliorum munitionem retinebamus. Quæ & quidem adhuc ex uehementibus, quos pertuleramus, ſolis caloribus iam contaminata inquinatáque erant, cum ab exitu noſtro à Campiuiridis inſulis uſque tunc continue per torridam nauigaſſemus zonam,& tranſuerſim per lineam æquinoctialem bis, ut præhabitum eſt. In qua quidem uoluntate nobis perſeuerantibus, nos à laboribus ſubleuare noſtris ſanctifico complacuit ſpiritui:nempe receptum quempiam pro rurſum nouandis naualibus noſtris nobis quærentibus, ad gentem quandam peruenimus, quæ nos cum maxima ſuſcepit amicitia,& quam quidem unionum perlarúmue orientaliũ comperimus in numero maximo tenere. Propter quod quadraginta & ſeptem diebus ibi perſtitimus, & centum, decem & nouem unionũ marchas, pretio, ut æſtimabamus, quadraginta non ſuperante ducatos, ab eis comparauimus. Nam nolas,ſpecularia,cryſtallinóſque nonnullos,necnon leuiſſima electri folia eis tantum propter ea tradidimus. Nempe quotquot quilibet eorum obtineret uniones,eos pro ſola nola donabat. Didicimus quoque interdum ab eis,quomodo & ubi illos piſcarentur: qui & quidem oſtreolas, in quibus naſcuntur, nobis plures largiti ſunt. Et pariter nonnullas mercati fuimus: ubi in quibuſdam centum & triginta uniones,in quibuſdam uero non totidem reperiebantur. Nouerítque maieſtas ueſtra, quòd niſi permaturi ſint, & à conchiliis in quibus gignuntur,per ſeſe excidant,omnino perfecti non ſunt. Quinimo in breui, ut ſæpius ipſe expertus ſum, emarceſcunt, & in nihil redacti ſunt. Cum uero maturi fuerint,in oſtrea ipſa inter carnes,præter id quòd ipſis carnibus hæreant,ſe ſeparant:& huiuſcemodi optimi ſunt. Effluxis igitur quadraginta & ſeptem diebus,necnon gente illa,quam nobis plurimum amicam effeceramus,relicta,hinc ab eis exceſſimus,ob plurimarum rerum noſtrarum indigentiam,uenimúſque ad Antigliæ inſulam,quam paucis nuper ab annis Chriſtophorus Columbus diſcooperuit,in qua reculas noſtras ac naualia reficiendo, menſibus duobus & diebus totidem permanſimus, plures interdum Chriſticolarum inibi conuerſantium contumelias perpetiendo, quas prolixus ne nimium fiam,hic omitto. Eandem uero inſulam uigeſimaſecunda Iulii deſerentes, percurſa unius menſis cum medio nauigatione, Calicium tandem portum octauo menſis Septembris ſubiuimus:ubi cum honore profectúque ſuſcepti fuimus. Et ſic per dei placitum finem noſtra cepit ſecunda nauigatio.

AMERICI VESPVTII NAVIGATIO TERTIA.

ME in Sibillia exiſtente, & à pœnis atque laboribus, quos inter præmemoratas pertuleram nauigationes, pauliſper requieſcente deſiderantéque poſt hæc in perlarum terram remeare, fortuna fatigationum mearum nequaquam adhuc ſatura,ſereniſſimo illi domino Emanueli Portugalliæ regi miſit in cor, neſcio ut quid,ut deſtinato nuntio literas regales ſuas ad me tranſmitteret, quibus plurimum rogabat,ut ad eum apud Liſbonam celerius me transferrem:ipſe etenim mirabilia mihi plurima faceret. Super qua re nondum tunc deliberaui: quinimo ei per eundemmet nuntium,me minus bene diſpoſitum, & tunc male ha-

bere significaui. uerum si quandoque reconualescerem, & maiestati eius regiæ meum forsan complaceret obsequium, omnia quæcunque uellet ex animo perficerem. Qui rex percipiens, quod me ad se tunc traducere nequiret, Iulianum Bartholomæum Iucundum, qui tunc in Lisbona erat, rursum ad me destinauit, cum commissione, ut omnibus modis me ad eundem regem secum perduceret. Propter cuius Iuliani aduentum & preces, coactus tunc fui ad regem ipsum meare: quod qui me nouerant omnes, malum esse iudicarunt. Et ita à Castilia, ubi honor mihi non modicus exhibitus extiterat, ac rex ipse Castiliæ existimationem de me bonam conceperat, profectus sum: & quod deterius fuit, hospite insalutato, ac mox coram ipso rege domino Emanuele meipsum obtuli. Qui rex de aduentu meo non paruam uisus est concepisse lætitiam, plurimum me interdum rogitans, ut unà cum tribus eius conseruantiæ nauibus, quæ ad exeundum, & ad nouarum terrarum inquisitionem præparatæ erant, proficisci uellem: & ita, quia regum præces præcepta sunt, ad eius uotum consensi.

Tempus profectionis tertiæ.

IGITVR ab hoc Lisbonæ portu cum tribus conseruantiæ nauibus die Maii decima MDI abeuntes, cursum nostrum uersus magnæ Canariæ insulas arripuimus, secundum quas & ad earum prospectum instanter enauigantes, idem nauigium nostrum collateraliter secundum Africam occidentem uersus sequuti fuimus. Vbi piscium quorundam, quos Parghi nuncupant, multitudinem maximam in æquore prendidimus, tribus inibi diebus moram facientes. Exinde autem ad partem illam AEthiopiæ, quæ Besilicca dicitur, deuenimus: quæ quidem sub torrida zona posita est, & super quam quatuordecim gradibus se Septentrionalis erigit polus in climate primo: ubi diebus undecim nobis de lignis & aqua prouisionem parantes restitimus, propter id quod Austrum uersus per Atlanticum pelagus nauigandi mihi inesset affectus. Itaque portum AEthiopiæ illum post hæc relinquentes, tunc per Lebeccium uentum in tantum nauigauimus, ut sexaginta & septem infra dies insulæ cuidam applicuerimus, quæ insula septingentis à portu eodem leucis ad Lebeccii partem distaret. In quibus quidem diebus peius perpessi tempus fuimus, quàm unquam in mari quisquam antea pertulerit, propter uentorum nimborúmue impetus, qui quamplurima nobis intulere grauamina, ex eo quòd nauigium nostrum lineæ præsertim æquinoctiali continue iunctum fuit. Inibíque in mense Iunio hyems extat, ac dies noctibus æquales sunt, atque ipsæ umbræ nostræ continue uersus meridiem erant. Tandem uero omnitonanti placuit nouam unam nobis ostendere plagam, decimaseptima scilicet Augusti, iuxta quam, leuca sepositi ab eadem cum media, restitimus, & postea assumptis cymbis nonnullis in ipsam uisuri si inhabitata esset, profecti fuimus. Quam & quidem incolas plurimos habitare reperimus, qui bestiis prauiores erant, quemadmodum maiestas regia uestra posthæc intelliget, In hoc uero introitus nostri principio gentem non percepimus aliquam, quanuis oram ipsam per signa plurima, quæ uidimus, populo multo repletam esse intellexerimus. De qua quidem ora pro

ipſo ſereniſſimo Caſtiliæ rege poſſeſſoriū cepimus, inuenimúſq; illam multum amœnam ac uiridem eſſe,& apparentiæ bonæ. Eſt autem extra lineam æquinoctialem Auſtrum uerſus quinque gradibus:& ita eadem die ad naues noſtras repedauimus. Quia uero lignorum & aquæ penuriam patiebamur,concordauimus iterum in terram altera die reuerti,ut nobis de neceſſariis prouideremus:in qua quidem nobis extantibus, uidimus ſtantes in unius montis cacumine gentes quæ deorſum deſcendere non auderent,erántque nudi omnes,necnon conſimilis effigiei coloríſque,ut de ſuperioribus habitum eſt. Nobis autem ſatagentibus,ut nobiſcum conuerſatum accederent,non ſic ſecuros eos efficere ualuimus, ut de nobis adhuc non diffiderent. Quorum obſtinatione proteruiáque cognita,ad naues ſub noctem remeauimus, relictis in terra, uidentibus illis, nolis ſpeculíſque nonnullis,ac rebus aliis. Cúmque nos in mari eminus eſſe proſpicerent,omnes de ipſo monte propter reculas quas reliqueramus deſcenderunt,plurima inter ſe admirationis ſigna facientes. Nec tunc de aliquo,niſi de aqua nobis prouidimus. Craſtino autem effecto mane,uidimus è nauibus gentem eandem numero quàm antea maiorem, paſſim per terram ignes fumóſque facientem: unde nos exiſtimantes, quòd nos per hoc ad ſe inuitarent,iuimus ad eos in terram, ubi tunc populum plurimum aduenisse conſpeximus, qui tamen à nobis longe ſeipſos tenebant, ſigna facientes interim nonnulla, ut cum eis interius in inſulam uaderemus. Propter quod factum eſt, ut ex Chriſticolis noſtris duo protinus ad hoc parati,periculo ad tales eundi ſemetipſos exponerent,ut quales gentes ipſi forent, aut ſiquas diuitias ſpeciéſue aromaticas ullas haberent,ipſi cognoſcerent. Quapropter in tantum nauium prætorem rogitauerunt, ut eis quod poſtulabant annueret. Tum uero illi ad hoc ſeſe accingentes, necnon pleraſque de rebus ſuis minutis ſecum ſumentes, ut inde à gentibus eiſdem mercarentur alias, abierunt à nobis,data conditione, ut ad nos poſt quinque dies ad ſummum remeare ſoliciti eſſent: nos etenim illos tamdiu expectaremus. Et ita tunc iter ſuum in terram arripuerunt, atque nos ad naues noſtras regreſſum cepimus, ubi expectando eos diebus octo perſtitimus: in quibus diebus gens permulta noua dietim ferè ad plagam ipſam adueniebat,ſed nuſquam nobiſcum colloqui uoluerunt. Septima igitur aduentante die nos in terram ipſam iterum tendentes,gentem illam mulieres ſuas omnes ſecum adduxiſſe reperimus. Quàm uero primū illuc peruenimus,mox ex eiſdem uxoribus ſuis ad colloquendum nobiſcum quamplures miſerunt, fœminis tamen eiſdem non ſatis de nobis confidentibus. Quod quidem nos attendentes, concordauimus ut iuuenem unum è nobis, qui ualidus agilíſque nimium eſſet, ad eas quoque tranſmitteremus: & tunc ut minus fœminæ eædem metuerent, in nauiculas noſtras introiuimus. Quo egreſſo iuuene, cum ſeipſum inter illas immiſcuiſſet, ac illæ omnes circunſtantes contingerent palparéntque eum, & propter eum non parum admirarentur: ecce interea de monte fœmina una uallum magnum manu geſtans aduenit: quæ poſtquam ubi iuuenis ipſe erat appropiauit, tali eum ualli ſui ictu à tergo percuſſit, ut ſubito mortuus in terram concideret: quem confeſtim mulieres aliæ corripientes, illum in montē à pedibus pertraxerunt,uiríq; ipſi qui in monte erant,ad littus cum arcubus & ſagittis aduenientes,

ac sagittas suas in nos coniicientes, tali gentem nostram affecerunt stupore, ob id quòd nauiculæ illæ, in quibus erant, harenam nauigando radebant, nec celeriter aufugere tunc poterant, ut sumendorum armorum suorum memoriam nemo tunc haberet: & ita quamplures contra nos sagittas suas eiaculabantur. Tum uero in eos quatuor machinarum nostrarum fulmina, licet neminem attingentia, emisimus. Quo audito tonitruo, omnes cursim in montem fugerunt, ubi mulieres ipsæ erant, quæ iuuenem nostrũ quem trucidauerant, nobis uidentibus in frusta secabant, necnon frusta ipsa nobis ostentantes, ad ingentem quem succenderant ignem torrebant, & deinde post hæc manducabant. Viri quoque ipsi signa nobis similiter facientes, geminos Christicolas nostros alios se pariter peremisse manducasséque insinuabant: quibus, qui & utique uera loquebantur, in hoc ipso credidimus. Cuius nos improperii uehementius piguit, cum immanitatem quam in mortuum exercebant, oculis intueremur ipsi propriis. Quamobrem plures quàm quadraginta de nobis in animo stabiliueramus, ut omnes pariter terram ipsam impetu petentes, tam immane factum, támque bestialem ferociam uindicatum uaderemus. Sed hoc ipsum nobis Nauiprætor non permisit: & ita tam magnam, ac tam grauem iniuriam passi, cum maleuolo animo, & grandi opprobrio nostro, efficiente hoc Nauipræceptore nostro, impunitis illis abscessimus. Postquam autem terram illam reliquimus, mox inter Leuantem & Seroccum uentum, secundum quos se continet terra, nauigare occœpimus, plurimos ambitus, plurimósque gyros interdum sectantes: quibus durantibus gentes non uidimus, quæ nobiscum practicare, aut ad nos appropinquare uoluerint. In tantum uero nauigauimus, ut tellurem unam nouam, quæ secundum Lebeccium se porrigeret, inuenerimus. In qua cum campum unum circuiuissemus, cui sancti Vincentii campo nomen indidimus, secundum Lebeccium uentum post hæc nauigare occœpimus: distátque idem sancti Vincentii campus à priore terra illa, ubi Christicolæ nostri extiterunt interempti, centum quinquaginta leucis ad partem Leuantis: qui & quidem campus octo gradibus extra lineam æquinoctialem uersus Austrum est. Cum igitur ita uagantes iremus, quadam die copiosam gentium multitudinem, nos nauiúmq; nostrarum uastitatem mirantium, in terra una alia esse conspeximus, apud quos tuto in loco mox restitimus, & deinde in terram ipsam ad eos ex nauiculis nostris descendimus: quos quidem mitioris esse conditionis quàm priores reperimus: nam etsi in edomandis illis diu elaborauimus: amicos tamen nostros eos tandẽ effecimus: cum quibus negotiando practicandóque uarie quinque mansimus diebus, ubi cannas, fistulas uirides, plurimum grossas, & etiam nonnullas in arborum cacuminibus siccas inuenimus. Concordauimus autem, ut ex eadem gente duos, qui nos eorum linguam edocerent, inde traduceremus. Quamobrem tres ex eis, ut in Portugalliam uenirent, nos ultro comitati sunt. Et quoniam me omnia prosequi ac describere piget, dignetur uestra nosse maiestas quòd nos portum illum linquentes, per Lebeccium uentum, & in uisu terræ semper transcurrimus, plures continue faciendo scalas pluresq; ambitus, ac interdum cum multis populis loquendo, donec tandem uersus Austrum extra Capricorni tropicum fuimus. Vbi super Horizonta illũ meridionalis polus trigintaduobus sese extollebat gradibus, atque

atque minorem iam perdideramus Vrſam, ipſaque maior Vrſa multum infima uidebatur, ferè in fine Horizontis ſe oſtentans, & tunc per ſtellas alterius meridionalis poli noſmetipſos dirigebamus, quæ multo plures, multóque maiores ac lucidiores, quàm noſtri poli ſtellæ exiſtunt: propter quod plurimarum illarum figuras confinxi, & præſertim earum quæ prioris ac maioris magnitudinis erant, unà cum declinatione diametrorum, quas circa polum Auſtri efficiunt, & unà cum denotatione earundem diametrorum, & ſemidiametrorum earum, prout in meis quatuor diætis, ſiue nauigationibus inſpici facile poterit. Hocce uero nauigio noſtro, à campo ſancti Auguſtini incepto, ſeptingentas percurrimus leucas, uidelicet uerſus Ponentem centum, & uerſus Lebeccium ſexingentas: quas quidem dum peragraremus, ſiquis quæ uidimus enumerare uellet, non totidem ei papyreæ chartæ ſufficerent. Nec quidem interdum magni commodi res inuenimus, demptis infinitis caſiæ arboribus, & pariter plurimis, quæ laminas certas producunt, cum quibus & miranda alia permulta uidimus, quæ faſtidioſa recenſitu forent. Et in hac quidem peragratione decem ferè menſibus extitimus. In qua cognito quòd mineralia nulla reperiebamus, conuenimus unà, ut ab inde ſurgentes aliò per mare euagaremur. Quo inito inter nos conſilio, mox edictum fuit, ac in omnem cœtum noſtrum uulgatum, ut quicquid in tali nauigatione præcipiendum cenſerem, idipſum integriter fieret. Propter quod confeſtim edixi, mandauíque ubique, ut de lignis & aqua pro ſex menſibus munitionem omnes ſibi pararent: nam per nauium magiſtros nos cum nauibus noſtris adhuc tantundem nauigare poſſe indicatum eſt. Qua quidem, quam edixeram, facta prouiſione, nos oram illam linquentes, & inde nauigationem noſtram per Seroccum uentum initiantes, Februarii decimatertia uidelicet, cum ſol æquinoctio iam appropinquaret, & ad hoc Septentrionis hemiſphærium noſtrum uergeret, in tantum peruagati fuimus, ut meridianum polum ſuper horizonta illum quinquaginta duobus gradibus ſublimatum inuenerimus, ita ut nec minoris Vrſæ, nec maioris ſtellæ amodo inſpici ualerent: Nam tunc à portu illo, à quo per Seroccum abieramus, quingentis leucis longe iam facti eramus, tertia uidelicet Aprilis. Qua die tempeſtas ac procella in mari tam uehemens exorta eſt, ut uela noſtra omnia colligere, & cum ſolo nudóque malo remigare compelleremur, perflante uehementiſſime Lebeccio, ac mari intumeſcente, & aere turbulentiſſimo extante. Propter quem turbinis uiolentiſſimum impetum noſtrates omnes non modico affecti fuerunt ſtupore. Noctes quoque tunc inibi quammaximæ erant. Etenim Aprilis ſeptima, ſole circa Arietis finem extante, ipſæ eædem noctes horarum quindecim repertæ ſunt: hyémſq; etiam tunc inibi erat, ut ueſtra ſatis perpendere poteſt maieſtas. Nobis autem ſub hac nauigantibus turbulentia, terram unam Aprilis ſecunda uidimus, penes quam uiginti circiter leucas nauigantes appropiauimus: uerum illam omnimodo brutalem & extraneam eſſe comperimus, in qua quidem nec portum quempiam, nec gentes aliquas fore conſpeximus, ob id, ut arbitror, quòd tam aſperum in ea frigus algeret, ut tam acerbum uix quiſquam perpeti poſſet. Porrò in tanto periculo, in tantáq; tempeſtatis importunitate noſmet tum reperimus, ut uix alteri alteros prægrandi turbine nos uideremus. Quam ob rem demum cum nauium prætore

pariter concordauimus, ut connauitis nostris omnibus, terram illam linquendi, seque ab ea elongandi, & in Portugalliam remeandi signa faceremus. Quod consilium sanum quidem & utile fuit, cum si inibi nocte solum adhuc illa perstitissemus, disperditi omnes eramus: nempe cum hinc abiissemus, tam grandis die sequēti tempestas in mari excitata est, ut penitus obrui perdite metueremus. Propter quod plurima peregrinationum uota, necnon alias quamplures ceremonias, prout nautis mos esse solet, tunc fecimus. Sub quo tempestatis infortunio quinque nauigauimus diebus, demissis omnino uelis. In quibus quidem quinque diebus ducentas & quinquaginta in mari penetrauimus leucas, lineæ interdum æquinoctiali, necnon mari & auræ temperatiori semper appropinquando, per quod nos à præmissis eripere periculis altissimo deo placuit. Erátq; huiuscemodi nostra nauigatio ad transmontanum uentum & Græcum, ob id quòd ad AEthiopiæ latus pertingere cupiebamus, à quo per maris Atlantici fauces eundo, mille tercentum distabamus leucis. Ad illam autem per summi Tonantis gratiam Maii bis quina pertigimus die. Vbi in plaga una ad latus Austri, quæ Serraliona dicitur, quindecim diebus nos ipsos refrigerando fuimus. Et post hæc cursum nostrum uersus insulas Lyazori dictas arripuimus: quæ quidem insulæ à Serraliona ipsa septingentis & quinquaginta leucis distabant, ad quas sub Iulii finem peruenimus, & pariter quindecim inibi nos reficiendo perstitimus diebus. Post quos inde exiuimus, & ad Lisbonæ nostræ recursum nos accinximus, à qua ad occidentis partem tercentum sepositi leucis eramus, & cuius tandem deinde portum MDII cum prospera saluatione ex cunctipotentis nutu rursum subiuimus cum duabus duntaxat nauibus, ob id quod tertiam in Serraliona, quoniam amplius nauigare non posset, igni combusseramus. In hac autem nostra tertio cursa nauigatione, sexdecim circiter menses permansimus: è quibus undecim absque transmontaneæ stellæ, necnon & maioris Vrsæ minorísue aspectum nauigauimus, quo tempore nosmetipsos per aliam meridionalis poli stellam regebamus: quæ superius commemorata sunt, quæ in eadem nostra tertio facta nauigatione, relatu magis digna conspexi.

DE QVARTAE NAVIGATIONIS CVRSV.

Eliquum autem est, ut quæ in quarta nauigatione nostra prospexerim edisseram. Quia uero iam præ longa narratione fatisco, & quoque hæc eadem nostra nauigatio ad speratum à nobis finem minime perducta est, ob aduersitatem infortuniúmue quoddam, quod in maris Atlantici nobis accidit sinu: idcirco breuior fiam. Igitur ex Lisbonæ portu cum sex conseruantiæ nauibus exiuimus, cum proposito, insulam unam uersus Horizontem positam inuisendi, quæ Melcha dicitur, & diuitiarum multarum famosa, necnon nauium omnium, siue à Gangetico, siue ab Indico mari uenientium, receptus siue statio est, quemadmodum Calitia receptus siue hospitale omnium nauigantium est, qui ab oriente in occidentem, & econuerso uagantur, prout de hocipso per Calicutiæ uiam fama est. Quæ quidem insula Melcha plus ad occidentem, Calicutia uero ipsa plus ad meridiem respicit.

Quod

Quod idcirco cognouimus, quia ipsa in aspectu triginta trium graduum poli Antarctici sita est. Decima ergo Maii die MDIII nobis unde supra egredientibus, cursum nostrum ad insulas uirides nuncupatas, primo direximus: ubi rerum necessariarum munimina, necnon & plura diuersorum modorum refrigeramina sumentes, & duodecim interdum inibi diebus cessantes, per uentum Seroccum post hæc enauigare occœpimus, cum Nauidominus noster tanquam præsumptuosus capitosúsq; præter necessitatem, & omnium nostrum unanimitatem, sed solum ut sese nostri & sex nauium præpositum ostentaret, iussit ut in Serralionam Australem AEthiopiæ terram tenderemus. Ad quam nobis accelerantibus, & illam tandem in conspectu habentibus, tam immanis & acerba suborta tempestas est, ac uentus contrarius, & fortuna aduersa inualuit, ut in ipsam, quam nostris ipsi uidebamus oculis, per quatriduum applicare non ualuerimus: quinimmo coacti fuerimus, ut illa relicta ad priorem nauigationem nostram regrederemur: quandoquidem nos per Suduesium, qui uentus est inter Meridiem & Lebeccium, reassumentes tercentum per illam arctitudinem nauigauimus leucas. Vnde factum est, ut nobis extra lineam æquinoctialem tribus penè gradibus iam tunc existentibus, terra quædam, à qua duodecim distabamus leucis, apparuerit: quæ apparitio non parua nos affecit admiratione: Terra etenim illa, insula in medio mari multum alta & admirabilis erat, quæ leucis duabus longior, & una dilatatior non existebat: in qua quidem terra nunquam quisquam hominũ aut fuerat, aut habitauerat: & nihilominus nobis infelicissima fuit. In illa enim per stolidum consilium suum & regimen, præfectus nauium noster nauem suam perdidit: nempe illa à scopulo quodam elisa, & inde propter hoc in rimas diuisa, sancti Laurentii nocte, quæ Augusti decima est, in mari penitus submersa extitit, nihil inde saluo manente, demptis tantummodo nautis: erátque nauis eadem doliorum trecentorũ, in qua nostræ totius turbæ totalis potentia erat. Cum autem omnes circa illam satageremus, ut si forte ipsam è periculo subtrahere ualeremus, dedit mihi in mandatis idem nauium præfectus, ut cum nauicula una receptũ quempiam bonum, ubi puppes nostras secure omnes recipere possemus, apud insulam eandem inuentum pergerem: nolens tamen ipse idem præfectus, ut nauem meam, quæ nouem nautis meis stipata, & in nauis periclitantis adiutorio intenta foret, mecum tunc traducerem, sed solum ut edixerat portum unum inquisitum irem, & in illo neuem meam ipsam mihi restitueret. Qua iussione recepta, ego ut mandauerat, sumpta mecum nautarũ meorum medietate, in insulam ipsam, à qua quatuor distabamus leucis, properans, pulcherrimũ inibi portum, ubi classem nostram omnem tute satis suscipere possemus inueni. Quo comperto, octo ibidem diebus eundem nauium præfectũ cum reliqua turba expectando perstiti. Qui cum non aduenirent, moleste non parum pertuli: atq; qui mecum erant sic obstupescebant, ut nullo consolari modo uellent. Nobis autem in hac existentibus angustia, ipsa octaua die puppim unam per æquor aduentare conspeximus, cui ut nos percipere possent, mox obuiam iuimus, confidentes sperantésq; unà quod ad meliorem portum quempiã nos secum ducerent. Quibus dum nos appropinquassemus, & uicissim nos resalutassemus, retulerunt illi nobis, eiusdem præfecti nostri nauem in mari penitus,

demptis nautis, perditam extitisse. Quæ nuntia, ut contemplari uestra potest maiestas, me non parua affecerunt molestia, cum à Lisbona, ad quam reuerti habebam, mille longe existens leucis, in longo remotóq; mari me esse sentirẽ: nihilominus tamen fortunæ nosmet subiicientes ulterius processimus, reuersiq; in primis fuimus ad memoratam insulam, ubi nobis de lignis & aqua in conseruantiæ meæ naui prouidimus. Erat uero eadem insula penitus inhospitata inhabitatáq;, multa aqua uiuida & suaui in illa scaturiente, cum infinitis arboribus innumerísq; uolucribus marinis & terrestribus, quæ adeo simplices erant, ut sese manu comprehendi intrepide permitterent. Propter quod tot tunc prendidimus, ut nauiculam unam ex illis adimpleuerimus. In ea autem nulla alia inuenimus animalia, præterquam mures quammaximos, & lacertas bifurcam caudam habentes, cum nonnullis serpentibus, quos etiam in ea uidimus. Igitur parata nobis inibi prouisione, sub uento inter meridiem & Lebecciũ ducente perreximus, ob id quod à rege mandatum acceperamus, ut qualicunq; non obstante periculo præcedentis nauigationis uiam insequeremur. Incepto ergo huiuscemodi nauigio portum tandem unum inuenimus, quem omnium sanctorum Abbatiam nuncupauimus, ad quem, prosperã annuente nobis auram altissimo, infra XVII pertigimus dies: distátq; idem portus tercentũ à præfata insula leucis: in quo quidem portu nec præfectum nostrum, nec quenquam de turba alium reperimus, etsi tamen in illo mensibus duobus & diebus quatuor expectauerimus: quibus effluxis, uiso quod illuc nemo ueniret, conseruantia nostra tunc & ego concordauimus, ut secundum latus longius progrederemur. Percursis itaq; ducentis sexaginta leucis, portui cuidam alii applicuimus, in quo castellum unum erigere proposuimus: quod & quidem profecto fecimus, relictis in illo uigintiquatuor Christicolis nobiscũ existentibus, qui ex præfecti nostri puppe perdita collecti fuerãt. Porrò in eodem portu præfatum construendo castellum, & bresilico puppes nostras onustas efficiendo, quinq; perstitimus mensibus, ob id quòd præ nautarum perpaucitate, & plurimorũ apparatuum necessitate, longius progredi non ualebamus. Quibus superioribus ita peractis, concordauimus post hæc in Portugalliã reuerti: quam rem per Græcum transmontanúmq; uentũ necesse nobis erat efficere. Relictis igitur in castello præfato Christicolis uigintiquatuor, & cum illis duodecim machinis, ac aliis pluribus armis unà cum prouisione pro sex mensibus sufficiente, necnon pacata nobiscũ telluris illius gente, de qua hic minima fit mentio, licet infinitos inibi tunc uiderimus, & cum illis practicauerimus. Nam quadraginta ferè leucas cum triginta ex eis in insulam ipsam penetrauimus. Vbi interdum plurima perspeximus, quæ nũc subticescens libello meo quatuor nauigationũ reseruo. Est'que eadem terra extra lineã æquinoctialem ad partẽ Austri octodecim gradibus, & extra Lisbonæ meridianũ ad occidentis partem triginta quinq;, prout instrumenta nostra monstrabant. Nos nauigationẽ nostram per Nornordensiũ, qui inter Græcũ transmontanúmq; uentus est, cum animi proposito ad hanc Lisbonæ ciuitatẽ proficiscendi initiantes, tandem post multos labores, multáque pericula in hunc eiusdem Lisbonæ portum infra LXXVII dies XXVIII Iunii, MDIII cum dei laude introiuimus. Vbi honorifice multũ, & ultra quàm sit credibile festiue suscepti fuimus, ob id quòd ipsa tota ciuitas nos in

mari disperditos esse existimabat, quemadmodum reliqui omnes de turba nostra per præfecti nostri nauium stultam præsumptionem extiterant. Quo superbiam modo iustus omnium censor deus compensat. Et ita nunc apud Lisbonam ipsam subsisto, ignorans quid de me serenissimus ipse rex deinceps efficere cogitet, qui à tantis laboribus meis iam ex nunc requiescere plurimū peroptarem. Hunc nuntium maiestati uestræ plurimū quoq; interdum commendans.

EPISTOLA POTENTISSIMI AC INVICTISSIMI EMANVELIS REGIS PORTVGALLIAE ET ALGARBIORVM, DE VICTORIIS HABITIS IN INDIA ET MALACHA, AD S. IN CHRISTO PATREM ET DOMINVM NOSTRVM, DOMINVM LEONEM X PONT. MAX.

S Anctissimo in Christo patri, ac beatissimo domino, domino nostro E. S. addictissimus filius Emanuel, dei gratia rex Portugalliæ, & Algarbiorum, citra ultráq; mare in Aphrica, dominus Guineæ, & conquisitæ nauigationis ac commercii AEthiopiæ, Arabiæ, Persiæ, atq; Indiæ, humillima beatorum pedum oscula. Quantum deo optimo maximo, tantum & tibi gratulari debeamus, beatissime pater, uel ex nuntio, quòd nostra Indica classis proxime attulit satis apparet. Quòd enim te Pontifice Maximo, te S. Romanæ ecclesiæ & Christiano orbi præsidente, tam admiranda in dei laudem ac gloriam gesta tam ex uoto successerint, tua certe laus, tua gloria censeri debet. Iure itaque uisum est, quæ in India dei suffragio ad ipsius cultum spectantia nostris armis modo facta sunt, ad tuam sanctitatē, utpote totius Christianæ reipub. caput, & orthodoxæ religionis normam, carptim ac summatim, ne stylum epistolarem excedamus, describere, ut pro rerum dignitate cuncta pensari, summóq; deo accepta referri ualeant, ac indies sui sanctissimi nominis gliscentē laudem, Christiâníq; dogmatis propagationem facile speremus. Igitur post plures dubii Martis uictorias, non sine labore & sanguine partas, India relictis in ea opportunis præsidiis, Alphonsus de Albiecher protocapitaneus noster, ut iacturam quam superioribus annis nostri fecerant, iniuriámq; ulcisceretur, auream Chersonesum, Malacham accolæ appellant, contendit: ea est inter sinum magnum & Gangeticum sita urbs miræ magnitudinis, útq; uigintiquinq; milium & amplius, larium censeatur. Terra ipsa fœcundissima, ac nobilissimarū, quas fert India, mercium feracissima: celebratissimum ob id emporium, ubi non modo uaria aromata, & omnigeni odores, sed auri quoq;, & argenti, margaritarum, ac pretiosorum lapillorum magna copia affluit. Hanc rex Maurus gubernabat, eatenus uires suas Mahumetica secta protendente, cætera Gentiles tenent. Huc itaq; cum instructa classe applicuisset Alphonsus, urbem oppugnare destinat. Quod præsentientes Sarraceni, bello se multis munitionibus & armis præparauerant, sed frustra: nam cōmisso cum eis prælio, nostri tandem dei auxilio superiores, plurimis ex hostibus cæsis, urbem ui intrant, occupant, data prædæ libertate diripiunt, incendunt. Rex ipse, qui ex elephanto pugnabat, grauiter uulneratus, cum superstitibus Mauris fuga sibi

consuluit. In ea pugna magnus hostium numerus exiguo nostrorum damno interiit: capti plures: magna etiam ablata spolia, in quibus & septē ipsius regis bello assueti elephantes, suis turribus, sericis atq; auro intextis ephippiis, illius prouinciæ more muniti, ac æneorum omnis generis tormentorū ad duo milia summa arte fabricata. Capta sic urbe hostibúsq; profligatis, quo nostræ rei tutius consuleretur, in fluminis quod mediam urbem interfluit, ostio, unde terra maríq; subacto undiq; suæ securitati prospiciat, munitissimam arcem murorum quindecim pedum latitudine construxit, ex lapide uidelicet, qui ex dirutis Sarracenorū, quas Mesquitas uocant, ædibus excerptus est. Mirabilis profecto diuina prouidentia, quòd ubi tāto tēpore Mahumeticæ perfidiæ cultus celebratus, ubi redēptoris nostri nomen toties blasphematū, inde occulto dei consilio magna sua laude ac satanæ dedecore, qui tanto labore ac nostrorum sanguine tandiu pro catholicæ fidei augmento affectamus, huic ædificio, & Christianis tam necessario operi opem acceperimus. Erant eo tempore Malachæ plures extranei, ac diuersarū nationum mercatores, scilicet Zamatri, Pegus, Iaames, Gores, & ab extremo oriente atq; ultima Sinarum regione Chines, aliiq; Gentiles, qui urbem commercii gratia frequentes multis diuitiis, auro, argento, margaritis, & pretiosis lapillis, Irrico etiam uellere, ac multifariis aromatibus & odoribus affatim replent. Hi cum multis quoq; finitimis ab Alphonso fœdus & amicitiā ultro flagitantes, ab ipso & benigne & fauorabiliter sunt accepti, pactóq; commercii & mercaturæ tractatu, suas negotiationis domos circum arcem, ubi tutius uersari possent, secum transtulere: mutuo fœdere adeo læti, ut quanuis hactenus illud emporium omnium fuerit celeberrimum, deinceps tamen, si fieri poterit, multo maius ac celebrius futurū existimetur. Quin & ipsi Chines nuntium ad nos mittunt, à quo perfectius res suas intelligamus: atq; adeo tam hi quàm cæteri urbis accolæ dicto audire, imperatísq; legibus parêre non recusarunt, ut reipublicæ regiminis, iustitiæq; officiales nostro nomine Alphonsi manu acceperint: quorum iudicio & arbitrio gubernantur, simul & monetam nostro ibi nomine cusam, tanquam regis domíniq; sui agnoscentes excipiunt, & expendunt, auream catholicos mille scilicet nummorū, argenteam centum ualore Malachenses inscripsere. Hæc cum cognouisset rex de Ausiam, & gente & solo orientem uersus potentissimus, ad quem fama erat iure Malacham spectare, & à Mauris olim usurpatam, legato ad præfectum nostrum destinato, qui se suáque nostro manciparet obsequio, aureum simul craterem cum pretioso magnǽque existimationis carbunculo, ensémque auro affabre elaboratum, in signum uidelicet recognitionis ac ueræ perpetuǽque futuræ amicitiæ dono misit: ad quem præfectus aliquos è nostris expertos uafrósque uiros intima regionis scrutaturos cum multis etiam muneribus remisit, unde maximū Dei obsequium & catholicæ fidei augmentum fore non dubitamus. Rebus sic apud Malacham compositis, & obfirmato tractatus commercii fœdere, relicto in arce tormentis machinísque munitissima, sexcentorum etiam uirorū, ac strenuorum militū securo præsidio, & classe ad maritimæ oræ tutelam uiris armísq; optime instructa. Alphonsus in Indiam reuertens, Goæ urbis præcipuā arcem, quam ipse superioribus annis magno nostrorū periculo, sed maiore hostium strage occupauerat, nostrǽque ditioni & imperio adiunxerat, à Mauris obsessam reperit,

perit,extructa etiã iuxtà alia firmiſſima arce,unde Ruminũ Turcarúmq; ſex milia noſtros cõtinue infeſtabãt. Quos cum adoriretur præfectus,plurimis iam trucidatis,deſperata ſalute,pacta tantũmodo corporum incolumitate,ſe tandẽ ac reliqua noſtris dedidere:partíſq; & ibi machinarũ,equorũ,armorũ, & huiuſmodi haud cõtemnendis ſpoliis,quibuſdã etiã qui inter Mauros reperti ſunt apoſtatis, qui à fide noſtra deſciuerãt,debito afflictis ſupplicio,urbẽ priſtinæ quieti reſtituit. Appulerat interea Vabuli,urbi haud procul à Goa,preſbyteri Ioannis potentiſſimi Chriſticolarũ domini,ad præfectũ noſtrũ legatus,qui eius nomine,ut Chriſtiani Chriſtiano omni ope omnia ad bellũ contra catholicæ fidei hoſtes opportuna,militum exercitus,armorũ ac commeatus præſidia ultro offerat:præſertim ſi mare Rubrũ ſuo coniunctũ dominio noſtra claſſis traiiciat, ubi cõmodiſſime utriuſq; uires iungi poſſent, haud exiguũ adorandæ & ueræ crucis lignũ ad nos mittit,uiros uafros & induſtrios poſcẽs,quorũ ingenio & artificio à Sultani territorio & regione ad Nilũ deflecti aliquando & diuerti poſſe exiſtimat. Aderant tunc apud noſtrũ præfectũ à Narſingue rege legati, rege Gentili adeo potentiſſimo,ut mille & quingentos belligeros elephantes, armatorũ equitũ quadraginta milia, præter innumerũ peditum numerũ ſuo arbitrio in aciẽ paruo negotio proferre tantúmq; agri poſſidere perhibeatur, quantũ ſemeſtri uix itinere emetiri poſſit. Huic plures reges ac ſatrapes parent, quorũ nonnulli maritimis oris proximi nobis ſunt tributarii. Apud Alphonſum & Gambaiæ regis legatus,terra maríq; potentiſſimi,atq; inter Mauros maximi:item à Zabaio Goæ quondã domino,atq; à rege Groſapa,aliíq; complures regum ſatrapúmq; legati à noſtro præfecto fœdus pacémq; ultro exorantes,ac ſua munera ſinguli afferẽtes. In hac etiam quæ proxime appulit claſſe,ab Armuſii rege legatus cum multis margaritarũ rerúmq; pretioſarũ donis, in ſignum uidelicet fidelitatis & recognitionis ad nos uenit. Hunc regẽ Alphonſus idem,urbe opulentiſſima & præcipuo emporio Armuſio ui capto,quindecim milium ſaraphorũ(id eſt aurea moneta ducatis æquiualens)annuorũ nobis tributariũ effecerat. Inter hos ſucceſſus, pater beatiſſime, diuino ſuffragante numine per uniuerſam Indiã plurimi, ſpiritus ſancti gratia ignéq; afflati,depoſitis gentilitiis erroribus indies ad noſtrã religionẽ conuerſi,ueram dei fidẽ agnoſcunt. Ob quod deo optimo maximo ſummæ gratiæ ſunt merito referendæ, quòd tam procul à noſtro orbe in tam remotis regionibus,quò ne fama quidẽ ſui ſanctiſſimi nominis penetrauerat,noſtráq; nunc opera ſedulo ſuam uerã fidem cultúmq; celebrari, publicari ac propagari dignatus ſit. Vnde proculdubio diuina fauente clemẽtia ſperandum eſt, cum nunc præfectus noſter ad mare Rubrum,ut eius oſtio occupato,Sarracenis earum partium commercia interdicat, relictis in India opportunis præſidiis, ingenti claſſe properet, ut ibi coniunctis ſub crucis uexillo preſbyteri Ioannis noſtríſque uiribus, maximum dei obſequium,& Mahumeticæ ſectæ detrimentum & ignominia ſequatur, extremáque Orientis ora, quò & ſacras Apoſtolorum uoces intonuiſſe compertum eſt, occidentali noſtræ propediem iungatur,& ad ueri dei cultum ipſius ſuffragante numine traducatur, S. ſedi Apoſtolicæ,ac tuæ ſanctitati ut optimo paſtori,Chriſtiani gregis more debitum obſequium & obedientiã oblatura. Bene ualeat beatitudo tua,quam pientiſſimus deus diu ac feliciſſime conſeruare

& augere ad uotum dignetur. Datum in urbe noſtra Oliſipone, octauo Idus Iunias, anno domini M D XIII.

PRAEFATIO LVDOVICI VARTOMANNI BOLONIENSIS, QVI ET PATRITIVS ROMANVS.

PLVRES ante me fuerũt, qui ut mirabilia mundi cognoſcerẽt, indefeſſo ſtudio auctores quoſq;, qui de his rebus ſcripſerũt, legerunt, alii uero uiuæ uoci magis fidẽ adhibentes, à peregrinis hominibus, atq; è remotis regionibus aduentãtibus hæc percontari maluerũt, quàm ex libris diſcere, qui plerunq; falſa ueris admixta habent. Fuerunt deniq; alii, qui tanto flagrarũt deſiderio uiſendi exteras regiones, atq; cognoſcendi peregrinos populorũ mores, conditiones terrarũ, & naturas rerum, ut nec librorũ lectio, nec aduenarũ narratio illorum ſitim reſtinguerẽt, ſed potius accenderẽt, & quodammodo cogerẽt etiam cum iactura rerũ familiariũ egredi terras ſuas, & coràm ea uidere, quæ abſentia illorũ animos tanta ſauciarunt cupidine: id quod mihi planè, ut uerũ fatear, uſuueniſſe ſcio: nihil enim erat, quod irrequietũ animum meum ſedare poſſet, quoties exterarũ nationũ mihi recordatio incideret, præſertim orientaliũ, de quibus tam mira apud hiſtoricos & coſmographos leguntur, niſi ipſe hæc luſtraſſem & oculis conſpexiſſem. Sunt qui maiori ingenio præditi, hæc terrena tanquam humilia tranſcenderũt, & ſubuolantes in cœlũ uſq;, motum illius atq; ſtellarũ dipoſitionẽ ſubtili diſquiſitionein ueſtigarunt, & totũ animi ſui ſtudiũ huc deſtinarũt, ut ſingularũ rerum, quæ in corporibus illis cœleſtibus fiũt, rationes redderẽt in terris, nihil iucundius & felicius ducentes, quàm de retrogradationibus, directionibus, abſidũ mutationibus, epicyclorũ reuolutionibus, inclinationibus, deuiationibus, reflexionibus, & aliis id genus philoſophari: quod neutiquam damnamus, imò laudamus, & perpetua memoria dignos huiuſmodi uiros iudicamus: ſed noſtro pede nos metientes, grauem illam cœleſtẽ ſarcinã robuſtiſſimis humeris Atlantis atq; Herculis ſuſtinendam relinquẽtes, rẽpere uoluimus in terris, propriáq; in perſona conſpicere terrarũ ſitus, hominũ ritus & mores, uarietatẽ animaliũ, arborũ mirabiles proprietates & naturas, potiſſimũ quæ apud Arabes, Perſas, Indos & AEthiopes inueniuntur. Et cum in his inquirendis, tandẽ nonnihil uotis noſtris, laus deo, ſatiſfecerimus, parũ egiſſe arbitramur, niſi & hæc quæ uidimus & experti ſumus, etiã aliis, qui ex taliũ lectione uoluptatẽ non mediocrẽ capiunt, impertierimus: in quorũ fauorẽ totum iter noſtrũ, & uariũ illũ periculoſúmq; diſcurſum, quǽq; in tot & tam uariis regionibus, atq; hominũ ſectis experti ſumus, uoluimus breui & ueraci deſcribere ſermone, non ignorãtes ueritatẽ in his ſcriptis potiſſimũ deſiderari. Ceterũ quid incõmodi in qualibet regione mihi acciderit, quantã paſſus ſim famem, ſitim, frigus, calorẽ, bellũ, captiuitatẽ, cædes, terrores, & alia innumera pericula, obiter in ipſo itinerario meo ſuis in locis oſtendã. Tantũ autẽ abeſt ut hæc perpeſſa pericula me ab aliis regionibus adeundis coerceãt, ut etiam perueſtigatis terris, quæ ad orientẽ, meridiem & occidentẽ ſunt, iam deliberauerim adoriri aliud iter, exploraturus terras ad Aquilonem ſitas, reſiduos uitæ meæ dies talibus conſumpturus laboribus. Dominus proſperum reddat iter meum.

LVDOVICI

LVDOVICI ROMANI PATRITII NAVIGATIONIS AETHIOPIAE, AEGIPTI, VTRIVSQVE ARABIAE, PERSIDIS, SYRIAE, AC INDIAE INTRA ET EXTRA GANGEM, LIBER PRIMVS, ARCHANGELO MADRIGNANO INTERPRETE.

De urbe Alexandria. Cap. I.

I QVI forte profectionis huius causam admirati, instituti mei abs me rationẽ contenderint, ii proculdubio sciant me non alia causa actum esse, quàm ea qua & complures alii, qui uisendi orbis desiderio enixissime deflagrarũt: uerum quia pleraq; reliqui orbis à nostris sunt crebrius peragrata aditu frequẽtiore, animo destinaui eas partes uisere, quæ minus essent à nostris exploratæ. Ob id Venetiis soluentes auspicato, idest non sine diuini numinis inuocatione, uela uentis dedimus, pelagóque commissi Alexandriam urbem AEgypti appulimus, & nouarum rerum æque cupidi ac sitientes frigidam apprime exoptant. Illinc ueluti à compertiore orbis parte abscedentes, Nilo uecti Babylonem, cui Cayro recentior ætas nomen indidit, deuenimus.

De Babylone urbe Nilotica. Cap. II.

ILLO ut peruenimus, tanta sum affectus admiratione, ut uix id referre queam: ubi tamen propius accessi, licuítque urbem introspicere, reperta est sanè fama longe inferior: quippe quæ tanta non est inuenta, quantus erat rumor, neque urbe Roma maior est ambitu, licet sit multo frequentior, utpote quæ longe plures habet indigenas: uerum fefellit complusculos suburbanus ager, qui uicis propè innumeris dispergitur: ob id rati sunt complures, eam esse Babylonis partem: quòd minime conuenit, quando certe rura uicíque huiusmodi ad secundum tertiúmue lapidem ab urbe sunt rusculis haud absimiles. Nec operæpretium est ut denarrandis eorum fide ac moribus multum temporis absumam: quando colliquescit ferme cunctis eam plagam à Mahumetanis atque Mamaluchis (ii sunt nostræ fidei desertores) cultam esse: quibus Syriæ præfectus, Sultanum uocant, imperitat. Huic famulantur Mamaluchi, his uero Mahumetani.

De Berynto, Tripoli, ac Antiochia. Cap. III.

OPES, amœnitatẽ, fastúmq; Babylonis, Mamaluchorúmq; siue peregrinorum militũ mentionem, ceu notiora prudens prætereo. Relicta itaq; Babylon uerbe Nilotica, proniore uectus flumine rursum Alexandriã rediens ac mare nostrũ ingressus Beryntũ perueni, urbẽ Phœniciæ Syriæ maritimã, ubi complusculos dies absumpsi. Ea à Mahumetanis colitur, nullius propè indiga: æquor mœnia allatrat, nec usquã muro ambitur, nisi ubi pelago alluitur occidentẽ uersus. Nihil ibi memoratu dignũ comperi, præter id quòd incolæ memorãt, locũ scilicet uetustate exesum squalentémq;, ubi autumãt diuũ Georgiũ regis filiã à dracone immanissimo asseruisse, beluáq; mactata parenti natã restituisse. Inde soluentes Tripolim uersus uelificauimus: ea est urbs Syriæ, & à Berynto orientem uersus bidui itinere distat: cultores præfecto parent Syriæ, latriæ Mahumetanæ addicti: uber est solum, & ob mercimonia omniũ fermè rerũ illic uisitur ubertas copiáq;

incredibilis. Illinc discedens in urbē Comagenen Syriæ Alep nomine me contuli:ea à nostris dicitur Antiochia, sub monte Tauro urbs est elegantissima & Babylonis Præfecto paret, ibíque scalæ Turcarum & Syrorum: ita enim uulgo dicuntur: nam monti adiacet Olympo: Azamiorum Persarúmque præsertim famigeratum est emporium: sunt enim Azamii Mesopotamii, Persis finitimi, Mahumetem colunt. Eo usque memorati populi ceu ad nundinas commercii causa contendunt. Illinc iter ad Turcas Syrósque habetur, ab illis comprimis, qui ab ea parte Mesopotamiæ, quæ Azamia dicitur, proficiscuntur.

Antiochia.

De Aman & Menin urbibus. Cap. IIII.

INDE discedens Damascum contendi itinere decem dierum: uerum prius quàm Damascum peruenias, circiter medium iter urbs sita est Aman nomine. Ea fert xylon abunde, & fructus suaues admodum ferme omne genus. Progredientibus paulisper ad sextum lapidem à Damasco, obuia est urbs Menin nomine, quæ in cliuo montis posita est: colitur à Christianis Græcorum ritu. Ii principi Damasceno parent. Ibi uisuntur duæ conspicuæ basilicæ, quas ut memorant indigenæ, diua Helena Constantini parens construi iussit. Illic fructus omnifariam optimi, ediles uuæ præsertim: hortíque perennibus fontibus irrigui. Inde itaque abiens tandem aliquando Damascum concessi.

De urbe Damasco. Cap. V.

DICTV prope incredibile est, fidémque ferme omnem excedit, quàm elegans sit urbs Damascena, quámue sit eius ager fœcundus: nam urbis allectus amœnitate, inibi dies plurimos insumpsi moram trahens, ut eorum linguam doctus, mores incolarum imbiberem. Ea colitur à Mahumetanis Mamaluchísque eximie, necnon Christianis compluribus, qui ritu Græcorū degunt. Obiter non ab re fortasse erit, quippiam de eorum hexarchatu differere. Ea, ut præfati sumus, Syriæ Præfecto paret. Primum igitur omnium ibi arx est munitissima: huius fuisse auctorem ferunt Ethruscum quendam ex urbe Florentia oriundum: ære proprio exædificasse dicebatur, dum inibi hexarchus foret. Id testantur in uetustissimo marmore insculpta lilia Florentinæ urbis insignia. Vrbs cingitur altiore fossa, quaternísque insigni fastigio turribus. Ponte pensili traiicitur fossa, ísque tollitur ac demitur pro arbitratu. Tormentis omne genus, ac Mamaluchorum fortissimo præsidio, utpote numero L arx munita est: ii arcis Præfecto assistunt assidue. Sub Syriæ domino stipendio merent. Peperit huius urbis principatum Florentino uiro fortuna, ut enim de incolis accepimus, ita rem denarrabimus. Ferunt itaque Præfecto Syriæ Sultano quandoque propinatum fuisse uenenum, & cum remedium quæsissent, à quodam Florentino id repertum esse. Is inter Mamaluchos connumerabatur. Inuento igitur antidoto, principi in paucis charus erat: ob id ea urbe clarissima donatus est, propterea quòd uiueret princeps, illi retulisset acceptum. Arce ergo constructa Florentinus inibi rebus humanis exemptus est. Vita functum colunt uice numinis indigenæ, in seruati principis perennem memoriam. Superstitionem funalibus accensis testantur. Defuncto successit rursum Syriæ Præfectus. Adiiciebant ad hæc incolæ, Sultanum post indeptum imperium suis regulis (Amirre lingua Syriaca dicuntur) gratum esse admodum: quippe qui hexarchatus & præfecturas paruo negotio petentibus elargitur: ea tamen

Hexarchatus

ea tamen lege,ut aureorum (saraphos ipsi appellant) complura milia quotannis pendant. Abnuentibus sponsa dissoluere exitium imminet certissimum. Principem concomitantur ex summatibus deni uel duodeni. Et ubi principi cordi hæserit, uelle auri quippiam à satrapis aut commercia exercentibus (quia summa inibi uiget iniuria, passim debacchantibus latrunculis, sæuientibus præsertim in Mahumetanos Mamaluchis) dat princeps ad arcis Præfectum binas literas: alteris continetur, ut concione aduocata in arcem quos uoluerit accersat: alteris continuo colliquescit mens principis, id est quid princeps à subditis consequi uelit. Quibus perlectis, haud mora, imperata faciunt, æquum uel iniquum iubeatur, nulla habita ratione. Hunc morem corrogandi auri commentus est princeps. Vsu tamen quandoque euenit, ut sint tantarum uirium satrapæ, ut etiam iussi adesse nolint, gnari uim illaturum tyrannum esse. Ob id sæpenumero, ubi exploratum habent uocaturum eos esse arcis Præfectum, mox in turcarum regionem dilabuntur. Hæc sunt quæ quasi de eorum moribus collegimus. Id etiam obseruauimus, uigiles in turribus non uoce, sed tympano uigilias custodiásque agere, correspondentibus inuicem ictu tympani uigilibus. Sed siqui forsan uigilum semisomnes, uel paruo horæ momento ad tesseram non responderint, illi actutum ueluti suarum desertores custodiarum carceri ad annum mancipantur.

De his quæ Damasci uisuntur. Cap. VI.

POSTQVAM reguli Damasceni mores explicuimus, in rem esse iudicamus, ut nonnulla quæ inibi conspicati sumus, elegantiam urbis concernentia expediamus: nam ea urbs incolarum numero frequens est admodum, eadémq; ditissima. Mirum dictu est, quantum opulentia ac eximio artificio polleat: quippe quæ affatim commeatuū ferme omnium habet, rei præsertim frumentariæ carniúmque, & id genus annonæ. Scatet omnifariam fructibus, & cumprimis per totum annum recentiū uuarum illic est ubertas. Sunt præterea ibi mala punica, chrysomela, amygdalæ, & proceriores oliuæ, eædémque optimæ. Rosæ item albicantes rubentésq;, & sanè pulchriores quàm unquam uiderim, & rursum poma omne genus suauissima, pyra uero ac persica gustu insuauia. Rationem huius insuauitatis non aliam afferebant, quàm aquarum copiam nimiam. Fluuius lympidissimus urbem interfluit, ob id plerunq; in singulis ædibus signati fontes conspiciuntur elaborati, præsertim opere tessellato, museacum appellant. AEdes autem eorum à foris inelegantes sunt, sed intus decentissimæ multiplici marmore, & cumprimis ophite lapide eas exornante. In urbe sunt complura delubra, Moscheas appellant. Sed quod cæteris præstat, id constructum est instar basilicæ diui Petri urbis Romæ, ubi magnitudinem inspexeris, si tamen id demas, quod in meditullio nulli sunt imbrices uel tecta, sed patescit ut sis sub diuo. Circum uero delubrum omnia concamerata sunt. Illic peculiari cultu sanctissimi uatis Zachariæ ut uerum corpus obseruant, idq; summo in æstimato habent. Valuæ delubri præcipue ex metallo quaternæ insignes plurimum, ínq; delubro plures fontes, iidémque conspicui. Supersunt adhuc collapsarum ædium monumenta, quæ à Christianis olim incolebantur, Canonicam appellant, ea opere Moseaco exculta erat. Videre etiam licuit eum locū, ubi ferunt seruatorem nostrum diuū Paulum increpuisse his uerbis. Saule, Saule, quid me persequeris? Is locus est

Damasci opulentia.

extra urbem ad primum lapidem:ibi Christiani humantur,qui in ea urbe è uiuis decedunt. Visitur etiam ibi ea turris, quæ diuo Paulo pro custodia data est: ea mœnibus urbis connexa est. Eum uero locum turris, unde ab angelo sanctus Paulus exemptus est, nequicquam obstruere Mahumetani tentauerunt: nam ubi uesperi obstruxerint, mane reseratum offendunt: idque ui numinum euenire autumant, ne actæ rei testimonium desit. Vidi etiam illas ædes, in quibus, ut fama fert, Cain Abel fratrem confecit germanum: eæ enim ab altera urbis parte sunt ad primum lapidem in conualle quadam sitæ, tamen in colle decliui. Sed hinc redeamus ad peregrinos milites quos uocant Mamaluchos, déq; eorum licentia, qua in ea urbe abutuntur multo licentius quàm par est, prosilientes differamus.

De Mamaluchis Damasci. Cap. VII.

SVNT itaque Mamaluchi ex ea hominum nota, qui à nostra fide desciuerunt, àbq; Syriæ Præfecto ueluti mancipia emuntur. Illud compertum habemus, id hominũ genus solers esse admodum: quippe qui tum disciplina militari, tum literarũ studio exercentur tantisper, donec peritiores euaserint. Indiscriminatim tam parui quàm magni stipendia sub Præfecto merent: id stipendium senos seraphos (id est auri genus) non excedit mense singulo, præter sui, ac serui, necnon equi uictum: tantóque maiore stipendio conducuntur, quanto strenuiores & manu promptiores euaserint. Igitur non perambulant urbem, nisi bini, uel terni simul: illis enim probro daretur maximo, si sine comite incederent. Et ubi inter eundem obuias habuerint ternas uel quaternas mulieres, licentia eis concessa uel extorta, in quibusdã diuersoriis, chanos uocant, quà sciunt iter facturas mulieres opperiuntur, & ut propius accesserint priui priuas corripiunt, eisq; introductis licenter nimium utuntur. Conantibus Mamaluchis frontem earum retegere (uelata enim facie incedunt) obsistunt maxime, nec cognosci uolunt mulieres: nos enim norunt, licet à nobis agnosci nolint. Instant audacius Mamaluchi, & solita petulentia se uelle eas detegere asseuerant. At illæ inquiunt: Satísne ac super est, quòd corpora nostra uulgastis, próq; libito usi estis, nisi etiam frontem nostram aperiatis? Tunc Mamaluchi eas missas faciunt. Verum quandoque accidit, ut rati prostituere principis filiam, suasmet uxores comprimant: idque dum ego illic agerem usu euenit. Mundum muliebrem curant quàm quæ maxime: uestibus sericeis utuntur, & eas cooperiunt gosipinis pannis, eisdémque tenuissimis, quasi instar serici. Ocreis utuntur albicantibus: soleis uero coccineis, aut sanè purpureis. Caput multiiugis exornant monilibus: delectantur inauribus, & in digitis gestant condalia. Nubunt totiens, quotiens libuerit: ubi enim pertæsæ fuerint prioris coniugis, sacerdotem suæ fidei Præfectum (Cadi appellant) adeũt, seiungíque efflagitant à priore coniugio. Discretionem huiusmodi eorum lingua Talacare nuncupant. Peracto itaque à Cadi eorum sacerdote diuortio, ad alia noua transeunt: itidémq; uiris licet. Sunt qui autumẽt Mahumetanos quinas uel senas simul habere uxores: quòd minime animaduerti: reor tamen, ut licuit intelligere, binas, uel ad summum ternas eos uxores ducere. Vescuntur in propatulo, in emporiis præsertim, ubi promercalia uisuntur: & ibi quicquid est esculenti excoquitur. Vescuntur equis, camelis, bubalis, hœdísque, & id genus animalibus. Recentis casei summa est copia. Quibus lac est uenale, ii circundunt

Cadi.

Polygamia.

quadraginta

quadraginta uel quinquaginta capreas, eásque ubi lac emere uolueris, in superius deuehunt cœnaculum, etiam si triplex foret contignatio, coràm in uase stanneo lac emungunt. Supra palmum longas habent capreæ auriculas: ubera habent multiplicia, fœcundæ admodum. Tuberum ibi ingens est ubertas: nam nonnunquam illò uiginti quinque, aut triginta cameli tuberibus onusti conspiciuntur: & tamen intra triduum uenduntur. Aduehuntur ex Armeniæ montibus, ex Asiáque minore, quam Turchiam, alii Anatoliam appellant. Turchia. Mahumetani longioribus uestibus utuntur fluxísque, eisdémque solutis, panneis uel sericeis: plerunque caligis utuntur gosipinis, soleísque albicantibus. Ii ubi obuiam habuerint quempiã ex Mamaluchis, etsi Mahumetanus præstaret cæteris, qui inibi mercimonia exercent, illum tamen honore prosequitur, cæditq; illi de semita, qui si secus agerent, scipione haud dubie uabularent, admonerentúrque. Sunt item ibi tabernæ complures mercium à Christianis conductæ: in illis serica omnifaria, & præsertim ex altera parte uillosa, uelutum appellant, & id genus Velutum. complura: uerum Christiani ibi à Mahumetanis male accipiuntur.

Quomodo ex Damasco itur ad Mahumetis Mecham, & de Arabum moribus. Cap. VIII.

POSTQVAM plus iusto forte de Damascenis rebus disseruimus, urgeórque solicitudine perficiendi suscepti itineris, pergam expedire alia. Igitur anno salutis quingentesimo tertio supra millesimum, mensis Aprilis octaua luce, cum accepissem camelos, Carauanam uocant, expediri, ut Mecham contenderent, nouarum rerum percupidus, essémque expers eorum consuetudinis, qui illuc erant profecturi, inii cum Mamaluchorum duce amicitiam: is fidem nostram abnegauerat. Ad eum itaque ubi receptum habui, ære medio mox me donauit amictu, quo Mamaluchi uti solent: datóque equo pernici ac feruido, cæteris consociauit Mamaluchis. Id, ut sum præfatus, ui maxima auri, ac aliarum rerum, quas illi dono dedi, consequutus sum. Aggressi tandem iter sumus, ac itinere dierum trium perfecto, ad locum quendam peruenimus, cui Mezarib nomen est. Illic tridui moram fecimus, ut itineri capescendo sumerent mercatores necessaria, camelos præsertim, & complura alia. Eius loci princeps quidam est, quem Zambei uocant: aruis Arabibus simul imperitat, éstque ingentium uirium dominus. Huic terni sunt germani, ac nati quatuor: alit equorum quadraginta milia, inq; eius regia equarum dena milia, ac camelorum quaterna milia uisuntur. Zambei. Patescit in immensum ager: utpote itinere bidui, ubi armenta huiusmodi pecua scere solent. Is princeps Zambei capessurus bellum, tantarum est uirium, ut Babylonis Sultano, ac Damasci præfecto, Hierosolymorúmque principi simul arma inferat. Et cum leguntur fruges, prædæ inhiat studio incredibili, miráque impostura circumuenit Arabas. Nam aliquando arbitrantur Arabes procul, utpote spatio mille passuum uirum abesse, & mane postridie prædabundus adest, inopinatóq; corripit nihil tale metuentes: adueniens insperatò rem frumentariam ac hordeum ipsis inditum sacculis asportat aliò. Nonnunquam perdius ac pernox excursionibus populabundus insistit irrequietus admodum. Vbi uero gradum sistere placuerit, equabus iam ob cursum fessis camelorum lac propinat, ceu rem frigidam. Verumenimuero uisum est mihi iumẽta huiuscemodi non cursu,

ſed uolatu ferri inſtar accipitris. Id licet teſtari, quoniam coràm uidi iens cum eis ſimul. Illud etiam uobis compertum ſit, memoratos Arabes equis inſtratis inſidere, ſoláque tunica interiore amiciri. Pro telis ferunt harundinem longam decem aut duodecim brachiorum, cui ferrum in cuſpide ineſt, circúmque cuſpidem ſericum elaboratum. Et ubi excurſiones ſunt fiendæ, adeo conſertim incedunt, ut turmatim eos iter agere exiſtimes. Statura ſunt deſpicabili paruáque: color eſt inter fuluum & nigrum, uox eſt muliebris, capillum habent promiſſum extentúmque, eundémq; nigricantem. Frequentiores ſunt quàm quiſquam autumare queat: inter ſéque concertant diuturniore prælio: montana incolunt: ſtatáq; prædandi habent tempora: id enim tempus miro ſtudio obſeruant, quo exploratum habent illàc tranſituros eſſe qui ad Mecham contendunt. Tunc ueluti latrunculi obſident itinera, & prætereuntes opperiuntur, ut eorum fortunas populentur. In prædam ituri ducunt ſecum omnia, uxores, natos, & quicquid poſſident fortunarum. AEdes eorum imponunt camelis: quandoquidem nullas habent ædes: tentoriis & conopeis ut noſtri milites utuntur. Huiuſmodi tabernacula ex lana nigra ſunt confecta, eadémque depexa uiliique admodum. Igitur undecima Aprilis cameli, id eſt carauana, numero quaſi triginta quinque milium ex Mezarib diſceſſere, ad quadraginta milia hominum numerus aſcendit. nos uero non plus ſexaginta eramus ex Mamaluchis, qui loco præſidii cuſtodiendos ſuſceperamus camelos, id eſt ipſam carauanam, ſic enim collocabantur pro cuſtodia Mamaluchi trifariam diuiſi: alii in fronte, mediam aciem tenent alii, alii agmen claudebant: eo modo incedunt itinerantes, ut paulo poſt aperiemus. Primum igitur omnium ſcire conuenit, quòd à Mecha Damaſcus abeſt itinere quadraginta dierum, ac totidem noctium. Diſceſſimus ergo à Mecarib, itérque egimus ea die uſque ad horam uigeſimam ſecundam. Tunc Agmitus dux teſſera data iubet eò loci ſiſti omnes, ubi ſignum exaudierint. Et ſimul omnes exaudito ſigno conſiſtunt: exonerandis onuſtis camelis, cibo capiendo, ſpatium duarum horarum abſumitur. Dat teſſeram rurſum dux, & actutum onuſtis camelis illinc abeunt. In cibatu camelis dantur ſingulis quini panes hordeacei, haud cocti, magnitudine mali punici. Inſcenſis equis iter agunt nocte ac die ſequentibus uſq; ad horam uigeſimam ſecundam. Hora uigeſima ſecunda eundem ſeruant morem quem paulo ante memorauimus. Singulis octonis diebus aquam hauriunt, egeſta humo aut ſabulo. Inueniuntur tamen nonnulli putei ac ciſternæ. Temperant octauo die ab itinere, camelis bidui mora data ad recuperandas uires. Grauantur pondere incredibili cameli, quippe qui geminum pondus ferunt, utpote duorum mulorum. Illis eſt potus in ternos dies tantum.

De robore Mamaluchorum. Cap. IX.

VBI GRADVM ſiſtere contigit ad aquas prædictas, ſemper oportuit cum maxima Arabum manu confligere, ſed plerunque incruentum certamen: nam etſi creberrime manum conſeruimus, tamen unum tantum hominẽ occubuiſſe conſtat: adeo enim ſunt imbelles Arabes, ut à ſexaginta Mamaluchis Arabum quinquaginta milia cohiberi potuerint, quoniã ex eis qui pagani nuncupantur, non ſunt Mamaluchis ſtrenuiores, armíſq; capeſſendis aptiores, ac manu promptiores. Noueritis profecto me coràm plura uidiſſe, quæ Mamaluchorũ bellicam

bellicam uirtutem præ se ferebant. Memini inter cætera uidisse è Mamaluchis quendam, qui posito supra uerticem serui malo Assyrio, & ad distantem ad duodecim, uel quindecim passus ueluti ad scopum ictum destinare, & altero iactu malum Assyrium è uertice deturbare. Vidi & alium Mamaluchum citatissimo gradu agentem equum, ephippia eidem equo quo insidebat detrahentem inter currendum, eáque capiti imponentem, & rursum sternentem currendo eundem equum. Ephippiis more nostro utuntur.

De Sodoma & Gomorra urbibus. Cap. X.

PERACTO itinere duodecim dierum deuenimus ad conuallem Sodomæ ac Gomorræ. Vera equidem refert sacra pagina. Supersunt adhuc collapsarum urbium uestigia, diuinæque iræ testimonium. Astruere licet, tres esse urbes, quæ singulæ in cliuo singulorum montium sunt positæ, & circiter altitudinem trium uel quatuor cubitorum adhuc uisitur nescio quid instar sanguinis, quasi exprimat rubricantem ceram humo admixtam. Ego certe crediderim id genus hominum corruptissimum uitiorum labe fuisse, argumento quòd circum urbes regio arida incultáque squalet humo, nullius ferax, aquarum præsertim expers. Vescebantur olim illi manna: & cum diuino munere abusi fuissent, uapularunt uerbere atrocissimo. In dei euidens miraculum adhuc conspicitur ruina urbiũ. Præteritis ad uiginti mille passus urbibus, è nostris circiter triginta tres siti occubuere, obruti fuere inibi sabulo complures semineces, tantum fronte retecta. Progressi nonnihil nacti sumus montem paruum, ad cuius radices aqua reperta est, cuius inuentu gauisi sumus plurimum, ibi statiua fecimus. Postridie illius diei luce prima affuere Arabum uiginti quatuor milia, haustæ aquæ pretium reposcebant. Respondentibus nobis, soluere nolle, id quoque munere deorum datum esse: continuo consertum est prælium: succlamantibus illis, nos eorum latices hausisse. Nos uero in monte prædicto tanquam in loco tutiore conglobati, camelos ceu propugnaculum aliquod obiecimus uice muri. Mercimonia exercentes recepti erant in aciem mediam, id est in medio camelorum, nobis quaquauersum acriter præliantibus: tam diúque certatum est, quoad hostes nósque bidui mora latices defecere. Montem corona cinxerant Arabes, iactabántque in camelos irrumpere uelle. Tandem ut modum prælio faceremus, adhibitis ad consilium negotiatoribus, dux noster Arabibus ducentum ac mille aureos nummos dari iubet. At illi accepto auro dixere nos minime persoluturos esse haustam aquam denis aureorum milibus. Tunc intellectum est à nobis alia quærere gentem quam nummos, quasi nodum quæreret in scirpo: ob id dux noster continuo edicit, ut in omni agmine nullus qui armis ferendis aptus foret, camelum inscenderet, sed prælio se expediret quamprimum. Postridie mane præmissis camelis, nobísque agmen claudentibus, ut iter agere cœpimus, tercentum ferme numero eramus, consertum est prælium: è nostris cecidere duo, uir & mulier, nec aliud incommodi passi sumus. Ex Arabibus uero confecimus mille ac quingentos. Nec uos subeat admiratio, quod tantam stragem pluribus pauci intulerimus. Occidioni causam præbuit, quòd illi sola interualla propè nudi agebant, instratísque equis insederant, eóque necessitatis adducti erant, ut instantibus nobis ad propria uix remeare quiuerint.

Eremus anydros.

Atrox præliũ

De monte culto à Iudæis. Cap.XI.

SPATIO dierum octo nacti ſumus montem, qui patet ambitu decem aut duodecim mille paſſuum. Hunc montem incolunt Iudæorũ circiter quina milia. Ii nudi incedunt: magnitudine ſunt inter quintum & ſextum palmum: uox eſt illis muliebris:nigri ſunt coloris,ſed inter ſe nigricante colore differunt. Nulla alia re ueſcuntur quàm hœdinis carnibus. Circunciduntur, nec ſe inficiantur eſſe Iudæos. Si caſu quopiam Mahumetanus ad eorum manus deuenerit, is crudelem in modum decoriatur uiuens. Ad radices montis offendimus cuniculum, is eſt meatus ſubterraneus, unde deriuabant aquæ plurimæ. Nacti hanc opportunitatem, ſexdecim milia camelorum onerauimus, cuius rei pertæſum eſt Iudæos. Palabantur errabundi in eo monte ceu hinnuli. A' deſcenſu tamen montis temperabant:quippe qui Mahumetanos oderunt quàm qui maxime. Infra montem uiſebantur ſeptem uel octo ſpineæ arbores mira pulchritudine, ínque eis par turturum comperimus:quæ res ceſſit loco miraculi, cum tot itinera metiti eſſemus, & nulla animalia uolucréſque conſpicati fuiſſemus. Poſt hæc iter egimus duorum dierum, & tandem peruenimus ad urbem quandam, cui nomen eſt Medinathalhabi. Ad quartum lapidem à dicta urbe in puteum inuenimus. Ibi carauana, id eſt camelorum agmen conſtitit, ibíque unius diei ſumpta mora, illic quiſque ſe lauit, induítque mutatoria, ut nitidiore amictus habitu urbem lætius ingrederetur. Ea frequens eſt populo, quippe quæ circiter ædes trecentas habet. Mœnia ut aggeres ex humo: domus uero, tum lapideæ, tum lateritiæ ſunt: Ager qui urbi adiacet ob diuinam interminationem nullius ferax, ſi id excipias quod ab urbe ad geminum lapidis iactum circiter quinquaginta palmæ uiſuntur, quæ cariotas ferunt. Præterfluit hortum quendam ibi aquarum decurſus. Is quaſi ex loco cliuoſo ad gradus fermè uicenos quaternóſque in ſubiectam planiciem effunditur: inde aquantur cameli, cum illuc proficiſcuntur. Sed tempus iam appetit ut eorum refellam opinionem, qui autumant Mahumetis uiri impuriſſimi arcam apud Mecham in aere abſque adminiculo penſilem conſiſtere. Ego longe aliter ſentio, affirmóque ea nec uera, neque ueriſimilia eſſe, utpote qui coràm hæc perpendi, uidíque locum ubi humatus eſt Mahumetes in memorata urbe Medinathalhabi: moram enim inibi tridui fecimus, ut in horum omnium certiſſimam deueniremus notitiam. Prima die urbem iniimus. Cum uero delubrum eorum, Meſchitam appellant, ingredi contendebamus, id prius non licebat quàm comite quopiam paruo uel magno. Ii apprehenſa manu nos illò ducebant, ubi humatum aſſeuerant Mahumetem.

Madinathalhabi vrbs.

De delubro & ſepulchro Mahumetis, déq; eius ſociis. Cap.XII.

DELVBRVM eius teſtudinatum eſt, longitudine paſſuum centum, latitudine uero paſſuum octuaginta pateſcit. Gemina porta ingreſſus adeuntibus patet. A' latere triplici tegitur opere concamerato: fulcitur columnis quadringentis ex lateritio opere albicantibus. Lychni penſiles accenſi, lampades appellamus, plures admodum, numero quaſi trium milium. Ab altera delubri parte in priore loco Meſchitæ turris uiſitur ambitu quinque paſſuum quaquauerſum teſtudinata, pannóque contecta ſericeo: ea crate ærea faberrime facta fulcitur, diſtantia duorum paſſuum, ábq; adeuntibus quaſi per tranſennam conſpicitur.

Læuorſum

Læuorſum anguſta porta itur ad turrim,& cum eò perueneris,rurſum anguſtio re ianua admittendus eſt. Hoſtium huiuſmodi hinc & hinc complures codices bibliothecæ inſtar honeſtant:alterum latus uiginti,alterum uero quinque & uiginti condecorant:illi enim Mahumetis ſociorúmque traditiones fœdiſſimas, te norémque uitæ eius continent. Intra dictam portam ſepulchrum uiſitur, id eſt defoſſus locus,ubi adſtruunt conditum eſſe Mahumetem, ſociósque eius, Nabi uidelicet,Bubacar & Othomar, Aumar & Fatoma . At Mahumetes dux erat, Arábſque natione.Mahumetis gener erat Hali: quippe qui eius natam Fatomã uxorẽ duxerat.Bubacar is eſt,quem ferunt inter purpuratos patres relatum eſſe, ádq; ſummũ apoſtolatus apicem nequicquam aſpirauiſſe. Othomar & Aumar in exercitu Mahumetis Præfecti militum erant. Ii ſinguli ſingulos habent geſto rum traditionúmque ſuarum codices.Ob eam rem diſcors admodum id genus fœdiſſimum,inter ſe concertant,aliis alia affirmantibus,multifariam enim diuiduntur,nec ſatis ſciunt cui potiſſimum credant,mutuíſque ob id cædibus ſe conficiunt ceu beluæ,his addicti hæreſibus ac falſis opinationibus penſique nullius.

Nomothetæ Turcarum.

De ſecta Mahumetis. Cap.XIII.

NVNC VERO denarrabimus mores ac ſectam Mahumetis. Igitur in excelſiore turris parte eſt locus patens in circuitu faſtigium turris extra ambire uolentibus.Mox compertum fiet uobis,quibus uſi ſint dolis, ut carauanæ impo ſturam facerent.Primo ueſperi,quo illo deueneramus, ut uiſeremus Mahumetis ſepulchrum,dux agminis ad ſe accerſiri delubri,id eſt Meſchitæ antiſtitem iubet,eúmque in hunc ferme modum alloquitur:Eò ueniſſe ut uiſeret Nabi, quæ uox prophetam Mahumetem ſignificat,corpus:pretium eius rei ſaraphorum fore quaterna milia:parentes ſe habere nullos,minúſque germanos, ſorores,coniuges,natóſque,neque ſe illò contendiſſe commercii cauſa,ut aromata, aut baccas, & id genus monilia præſtinaret: profectioni cauſam dediſſe deſideriũ ſeruandæ animæ,amorémue comparandæ ſalutis:ob id ſe ardere deſiderio uiſendi corporis prophetici.Ad hæc præfectus delubri, Sidi appellant,quaſi lymphatus reſpondit.Audéſne his luminibus,quibus tot patraſti ſcelera,eum uelle conſpicari, cuius intuitu deus maximus cœlum ac terram creauit? Et rurſum dux noſter,Domine rex uerum dicis,ſed abs te unum liceat impetraſſe,ut uideam prophetam: quo uiſo,in eius gratiam effodiam mihi mox lumina. Sidi uero reſpondit.Cuncta tibi aperiam princeps, Nemo it inficias quin hic propheta noſter uitam exuerit:qui ſi uoluiſſet,potuiſſet quidem apud Mecham decedere: uerum ut inopiæ ſpecimen præ ſe ferret,eóque nos inſtrueret exemplo, hic quàm alibi maluit rebus humanis exui, ilicóque in deorum ſedes relatus eſt ab angelis, adeóque in cœlum ueluti compar receptus eſt conſeſſum . Et iterum dux noſter ad templi præfectum, IESVS CHRISTVS MARIAE filius ubi eſt? At Sidi, Ad Mahumetis pedes.Ad hæc dux noſter reſpondit. Sufficit,ſufficit,nolo plura ſcire.Poſt hæc delubro egreſſus dux conuerſus ad nos infit. Reſpicite pro qua re terna milia ſaraphorum prodigere uolebam. Eadem die ueſperi hora ferme tertia noctis, ex ſenioribus Mahumetanæ ſectæ decem forte uel duodecim carauanam ingreſſi ſunt:ea enim ad iactum lapidis ab urbis porta conſtiterat. Ii igitur ſucclamare cœperunt huc atque illuc curſitantes ceu fanatici, Mahumetes dei

Sidi.

Impia perſuaſio.

nuntius resurget: ô propheta, ô deus, Mahumetes resurget, parce mihi deus. Exciti his inclamationibus dux noster nósque, arma expedire cœpimus, rati Arabas esse, qui directuri carauanam aduentassent, percunctantes quidnam rei esset, quídue inclamarent, quoniam non aliter tumultuabantur, quàm nos Christiani, cum inopinato rescimus factum esse miraculi quippiam. At senes

Præstigia.

responderunt, Num conspicitis fulgorem qui è sarcophago prophetæ Mahumetis effulsit? Ad hanc uocem dux noster: nihil, inquit uideo, nósque percunctatus est, uidissemúsne quippiam. Responsum est à nobis, nihil uidisse nos. At unus senum, estísne, infit, mancipia, id est Mamaluchi? Huic rursum dux, sumus sane mancipia. Tunc senex, uos domini nequitis cœlestia conspicari, utpote Neophyti, ínque nostra fide nondum firmi. Ad hæc noster dux respondit. O insani, daturus eram aureorum terna milia, mehercle dabo nunquam, canes canibúsque prognati. Noueritis itaque non splendorem è sepulchro emicuisse, sed senes ignem flammámque commentos esse, ut sub uelamento fulgoris nobis imponerent, ceu diuinitus id splendoris contigisset. Ob eam rem iussit dux, ut de cætero nemo nostrum delubrum iniret. Id etiam exploratum uobis fiet, adiuratissiméque uobis astruimus, inibi ferrum calybémue haud esse, minúsq; magnetem, nec propius montem quàm ad quartum lapidem esse. Nos illic tridui moram egimus, causa reficiendi agminis. Ad eam urbem commeatus omnéque annonæ genus ex Arabia felici, ábque Babylone, Cayrum uocant, necnon AEthiopia comportantur maríque aduehuntur Erythræo, à quo urbs abest itinere quatuor dierum.

Quomodo itur ad Mecham.

Cap. XIIII.

POSTEAQVAM ineptiarum deliramentorúmq; ac nugarum Mahumetis satietas, imò fastidium nos cepit, decreuimus progredi, itérq; cœptum perficere duce piloto, qui itineris cursum moderabatur pyxide ac pagina marina, ut sunt sulcandi æquoris peritissimi. Austro igitur ferebamur, puteúmq; elegantissimum offendimus: inde enim immensa aquarũ ubertas deriuabat: eius fontis incolæ auctorem memorant diuum Marcum euangelistam architecto deo, cum ea regio siccitate incredibili exaruisset: is ab agmine nostro epotus est. Nollem tamen obliuioni tradere, quæ comperi in mari cognomẽto Arenæ, id à nobis prius repertum est quàm Iudeorum montem nacti essemus. In mari igitur huiusmodi arenoso iter quinq; dierum ac noctium habuimus. Iam iam uobis innotescet, cuiusmodi mare existat. Ea sunt arua patentia, quæ arenis strata sunt albicantibus pollinis instar. Si quo sinistro pede usu eueniret, ut ii qui illac iter agunt Austro ferrentur, ut septentrione aguntur, sabulo obruti óccumberẽt omnes: Nam etsi prosperis uehebamur flatibus, atro tamen turbine sabuli adeo inuoluebamur, ut adempto è conspectu interuallo decem passuum alter alterum non conspiceret. Ob id incolæ camelis uehuntur caueis inclusi ligneis, ínque eis uitam trahunt, ducibus tamen pilotis, qui non aliter quàm in undabundo mari pyxide ac pagina ducuntur, & ibi siti exanimati sunt complures: alii interiere ob haustos plus iusto latices, cum fontis facta fuisset potestas, tantum aquæ biberunt, ut crepuerint medii. Et illic fit Momia. Vbi uero à septentrione flant uenti

Pilotus.

Arenosi maris pericula.

Momia.

Etesiæ,

Etesiæ, tunc arena tollitur in altum,in montémque conglobata fertur. Is mons Sinai montis est brachium. Quò ut peruenimus, pylæ à nobis repertæ sunt manu & arte elaboratæ:ianuam ipsi appellant. Ad læuam dicti montis in fastigio antrum est ad quod patet aditus porta ferrea. Comminiscuntur quidam,eò loci Mahumetem contemplationi uacauisse. Illic nostris auribus ingens strepitus, clamórque horridus insonuit:nam prætereundo montem prædictum tantum discriminis subiimus, ut uix nos euasuros arbitrati fuerimus. Relicto itaque puteo iter egimus dierum decem, bísque cum quinquaginta milibus Arabum præliati sumus,& tandem aliquando ad Mecham deuenimus:& ibi uigebant bella,concertantibus inuicem germanis,uter eorum regno Mechæ potiri deberet.

De forma & situ Mechæ,& cur illuc contendant Mahumetani. Cap. XV.

IAM TEMPVS appetere uidetur, ut de famigerata urbe Mechæ nonnihil differamus,quidnam sit,quomodóue situetur,quíue illi moderentur. Vrbs est elegantissima,cultáque magnopere:quippe quæ ambitu senum milium ædium continetur. Domus sunt incolatu optimæ, æque ac nostræ, uisuntúrque nonnullæ trium aut quatuor milium aureorum impensa. Vrbs mœnia non habet. Ad geminum ferè stadium ab urbe nacti sumus montem, ubi uia erat ui incisa, ea ducebat ad subiectam planiciem. Vrbis mœnia sunt montes, quibus quaquauersum uallatur: quadruplicem habet aditum. Moderator urbis & ipse Sultanus est, è quatuor germanis unus, ex stirpe Mahumetana, parétque Sultano Babylonis,quo cum reliqui tres fratres diuturniore prælio certant. Igitur octauadecima Maii Mecham iniimus urbem. Ingressus patuit ab ea parte quæ Septentrionem respicit:mox per decliuum locum in planiciem deuentum est. Ad meridionalem partem montes bini ferme se complectuntur,discreti angusto interuallo: eà itur ad Mechæ portum. Quà uero sol oritur,uisuntur montis fauces instar conuallis cuiuspiam. Illàc iter patescit ad eum montem, ubi Abrahæ & Isaac patriarchis sacrificant. Is mons ab urbe abest ad octo uel decem mille passuum. Altitudine consurgit terni iactus lapidis, constátque non marmore, sed nescio quonam lapide colore à marmore dissimili. In fastigio montis est delubrum, Meschitam uocant, fabricatum more eorum: id tres habet aditus. Ad montis radices sunt geminæ cisternæ, quæ incorruptas seruant aquas: altera carauanæ Babylonis, altera Damascenis camelis latices propinat. Aqua est pluuia, procúlque illinc deriuat. Sed ad urbem reuertamur, cum opportunum erit de more sacrificandi, quo ad radices montis utuntur, affatim dicturi. Itaque urbe inita, mox Memphiticam carauanam offendimus, quæ spatio dierum octo nos præuenerat: neque eà uenerat, quà nos iter feceramus. Carauanam huiusmodi sexaginta quatuor milia camelorum complebant custodibus Mamaluchis centum. Id in primis innotescet,uobis opinione cunctorum, urbem memoratam deum maximum diris maledictionibus esse execratum,argumento quòd nullius est ferax fructus,cunctarúmque regionum infœcundissima. Aret comprimis aquarum indigentia: adeóque in immensum aquarum pretium excreuit,ut duodenis denariis tantillum aquæ emere nequeas, quo sitim unius diei expleas. Iam subiiciam quo nam modo uictitent. Plerunq;

Carauana.

Mechæ ager sterilis.

ex Babylone,siue Memphi Nilotica urbe,Cayrum uocant,commeatus illò mari Erythræo comportantur,portu præsertim inseruiente,cui Gidæ nomen est: is abest à Mecha quadraginta mille passibus . Commeatus suppeditat perbeata appellatione felix Arabia,annonam mittit & AEthiopia.Illic comperimus peregrinorum numerum maximum : Alii ex AEthiopia, ex utraque India alii, ex Perside alii, alii ex Syria profecti erant. Nusquam profecto frequentiorem uidi populum,quantum mora uiginti dierum perspicere licuit. Ii uariis de causis illò accesserant:commerciorum alii causa,nonnulli ut uotum absoluerent, ignoscentiarum causa eò contenderant, in quibus ignoscentiis mox exploratum fiet uobis quidnam agant.

De commerciis Mechæ Cap. XVI

PRIMVM omnium de mercimoniis quæ illò comportantur dicemus. Ex India maiore,quæ est intra extráq; Gangem fluuium, baccæ,id est uniones, & id genus monilia aduehuntur, affatímque aromatum:& præsertim ex ea urbe Indiæ maioris, cui nomen est Bangellæ, panni gosipini sericique ducuntur. AEthiopia etiam sua mittit aromata.Quo fit ut fateri liceat,eam urbem famigeratum esse emporium omnium ferme rerum,baccarum, monilium, aromatúmque omne genus,serici, gosipini, ac unguentorum, quæ suauissimum fragrant odorem,quorum omnium summa est ubertas,& copia incredibilis.

De ignoscentia siue indulgentiis Mechæ. Cap. XVII

TANDEM redeamus ad peregrinorum indulgentias, quarum causa illò contendunt aduenæ. In urbe media delubrum instar colossei Romani, amphitheatrum dicimus, non tamen ex marmore procerioribúsque lapidibus, sed ex coctis lateribus:Amphitheatri instar nonaginta , aut sanè centum portas habet,éstque concameratum : ingressus descensu scalarum duodecim graduum patet hinc & hinc. In propylæo monilia tantum uenduntur. Ingressis undique auro obducti parietes effulgent splendore incomparabili . In inferiore parte templi,id est subtus loca concamerata , ingens hominum turba:nam inibi ad quatuor, uel quinque hominum milia non nisi unguenta odoratiora uendunt, & cum primis puluisculum odoriferum, quo humana corpora condiuntur. Inde ad Mahumetanos ferme omnes traducuntur odoramenta. Excedit enim omnẽ fidem,quàm inenarrabilem suauitatis odorem fragrent ea unguenta, non aliter quàm si fores in myropolio , quod castoreum & id genus fragrantiores odores redoleat. Vigesimatertia Maii indulgentiæ in delubro cœptæ sunt erogari. Quonam modo id fiat iamiam reserabimus. Delubrum in meditullio patet absque imbricamento, ínque medio est turris circunquaque senum passuum magnitudine:ea serico panno obuoluitur, supráque uiri unius altitudinem non exurgit.Turrim ineunt porta argentea: utrinq; sunt balsamo,ut ferunt, oppleta uasa:ea uisendi potestas fit omnibus in die Pentecostes . Memorántque incolæ, id balsami partem esse thesauri Sultani eius qui Mechæ moderatur.Ad omnem turris testudinem positum est ferrum instar oræ orbiculatum,idémque terebratum, cuiusmodi retinendis iumentis parietes muniuntur. Vigesimatertia Maii frequens populus cœpit horis antelucanis septies turrim ambire, deosculando singulos angulos, eosdémque identidem palpans . Ab hac turri ad decem uel duodecim

Templum Meche.

duodecim passus est turris altera instar sacelli nostro more extructi: ea ternos uel quaternos habet aditus. In turri media positus est puteus, qui agitur in profundum ad brachia quasi septuaginta. Is aquas salnitro infectas emittit. Puteo præfecti sunt circiter octoni homines toti populo aquis hauriendis: & ubi frequens populus septeno ambitu priorem turrim circundedit, propius accedit, & tergi putei orificium tangens hæc præfatur, Sit in Dei honore: Deus indulgens mihi dimittat peccamina. His prolatis, qui aquam hauriunt ternas aquæ lagenas singulis puteo hærentibus infundunt, totúmque hominem à uertice usque ad calcem abluunt. Madesiunt omnes, etiam si serico amicirentur. Tunc somniant ineptiores ac deliri infuso latice se esse ab omni reatu emaculatos. Addunt fabulæ scelerosi absumere reatus puteum. Astruunt etiam, priorem turrim quam supra memorauimus, septemplici circuitu ambitam esse primam domum, quam unquam Abraham exædificauerit. Propterea ita loti, madidi adhuc ad eum montem, quò præmisimus eos profectos esse sacrificandi Abrahæ gratia, contendunt, illic biduo commorantes. Rursum Abrahæ ad montis radices sacrificant.

De ritu sacrificandi apud Mecham. Cap. XVIII.

QVIA PLERVNQVE generosos animos noua delectant, accenditúrque quisque optimus ad magna subeunda horum narratu, ob id ut magnanimis fiat satis, compendiosius quantum quibo, eorum sacrificandi ritum subiiciam. Igitur sacrificaturi, alii ternos, quaternos alii, senos nonnulli uerueces mactant, adeóque laniena madet, ut supra terna milia huiusmodi pecudum confecta fuerint quà sol emergit iugulantur, mox inopibus in dei gratiam erogantur: nam ingens, eadémque incondita egentium turba aderat, utpote triginta milium: qui humo egesta foueam agunt, ínque ea exuscitatum ignem camelorum excrementis alunt, torréntque elargitas carnes, eisdémque assatis uescuntur. Ego uero crediderim inedia compulsos, non uoti gratia egentes huiusmodi illò profectos esse: adducórque ea coniectura, quòd nobis ingens cucumerum copia erat: abunde enim ex felici ac perbeata Arabia aduehebantur: illis nempe cortice dempto uescebamur: siliquas uero extra tabernaculum, ut assolet, proiiciebamus: at inopes numero quadraginta uel quinquaginta correpturi cortices mox aderant, intérq; eos iurgium ingens uisebatur suscipiendarum siliquarum causa, parúmque à digladiatione aberant concertantes, utri eorum priores legerent siliquas uel sabulo infectas. Ob eam rem in eam deuenimus opinionẽ, quòd eximendæ famis, non abluendorum reatuum causa eò aduenissent postridie eius diei eorum Cadi (is eius loci est apud eos, cuius sunt apud nos uerbi dei concionatores) montem summum concionaturus ad subiectum populum conscendit: Cadi concio nam circiter horæ spatium incolarum lingua concionatus est. Concionis summa erat, ut obortis lachrymis peccamina deflerent, pectora plangentes: ipséque uoce sublatissima hæc subdebat, O Abraham dilecte dei. Et rursum, O Isaac à deo electe, eiusdémque amice: deúmque pro Nabi populo exora. His dictis continuo gementium uoces exaudiebantur. Habita concione rumor increbuit, Arabum manum numerosissimam, utpote uiginti milium aduẽtare. Quo nuntio icti qui carauanam agebant, actutum quasi lymphati in urbem Mechæ dif-

fugiunt. Ad sextum usque lapidem à Mecha Arabas direpturos carauaniam uenisse nuntiabatur, Ob id & nos tutò in urbem Mechæ dilapsi sumus. Verum dum pedem struimus circiter medium iter, id est inter montem & Mecham, à nobis despicabilis paries repertus est, latitudine quaternorum cubitorum. Circum parietem præteriens populus calculis ac lapillis solum constrauerat. Huius causam hanc esse referebant. Cum uidelicet diuus Abraham à deo iussus esset, ut filium mactaret immolantium ritu, ut præceptorum dei amans fertur natum Isaac monuisse, ut imperata dei capessiturus se sequeretur. Sequenti parentem nato Isaac ementita & chari cuiusdam forma aiunt cacodæmonem non longe à pariete astitisse, percunctatúmque fuisse amici appellatione, quónam contenderet. Respondenti Isaac, se ad parentem proficisci, qui eum opperiebatur: ad hæc hostem humani generis respondisse memorant, gradum reuocaret, quoniam si pergeret iter perficere, sacrificaturum eum parentem Abraham esse: ferunt Isaac hoc monitu dæmonis haudquaquam perterritum dixisse dæmoni, sineret parentem exequi imperata dei, postquam deo sic erat complacitum. Hoc responso narrant euanuisse dæmonem. Verum progresso nonnihil Isaac, rursum alterius chari accepta persona, dæmonem itidem monuisse aiunt, ne uidelicet obsequeretur parenti, mactare eum paranti. Tunc ferunt Isaac ira percitum lapillo impacto dæmonis frontem consauciasse. In cuius rei monumentum illàc iter agés populus, ubi propius parietem accesserit iacere in murum calculos consueuit: indéque in urbem se recipiunt. Dum iter agimus, cœlum inumbrabant palumbes innumeri. Aiunt auitia huiusmodi à uolucre illa traxisse genus, quæ Mahumeti in aurem loquebatur, sub uelamento sacri pneumatis. Inerrant dicti palumbes uicis, ædibus, tabernísque ipsis frumentariis, milii ac orizæ: uíxque licet eos abigere: occidere uero aut capere huiusmodi palumbes propè capitale censetur. Arbitrantur enim incolæ, ubi memoratæ aues uapularent, orbem totum ruiturum: ob id impensa aluntur in templo medio.

De unicornibus templi Mechæ, quos monocerotas appellant, qui ferme alibi non uisuntur. Cap. XIX.

AB ALTERA delubri parte septa uisuntur, siue claustra mauis appellare: in his unicornes gemini asseruantur, locóque miraculi populo spectandos præbent. Nec ab re: res est miratu dignissima: sunt enim eiusmodi, ut ilico denarrabimus. Alterum eorum, quem constat longe proceriorem esse, pullo equino triginta menses nato haud absimilem crediderim. Prominet in fronte cornu unicum longitudine trium cubitorum. Longe natu minor est alter, utpote anniculus, ac equino pullo simillimus: eius cornu quaterni palmi longitudinem haud excedit. Coloris est id animal equi mustelini: caput cerui instar: collo non oblongo, rarissimǽque iubæ, ab altera parte solum dependentis. Tibias habet tenues, easdémque graciles admodum hinnuli modo. Vngulas anteriorum pedum bifidas habet, caprinos pedes ferme referentes. Tibiarum posteriorum pars exterior uillosa est, pilíque plurimi. Sanè id animal ferum uidetur, uerum ferociam nescio qua comitate condiuit. Eos unicornes quispiam Sultano Mechæ dono dedit, ceu rem inuentu rarissimam, eandémq; pretiosiorem. Aduecti sunt ex AEthiopia ab AEthiopum rege, ut eo mu-

Vnicornes.

nere

nere necessitudinem coniunctissime cum Sultano Mechæ præfecto iniret.

De nonnullis apud Mecham contingentibus, déque Zida Mechæ portu. Cap. XX.

HOC LOCO. peropportunum uidetur ea recensere, quæ in re subita acerrimum præ se ferunt ingenium: ubi ipsa ingruens necessitas, cuius sunt amarissimæ leges, sic fiendum persuaserit. Illud mihi usu euenit, operǽq; pretiũ fuit, ut fugam meditans, clanculum à Mecha discessurus uirum me explicuerim. Igitur cum forte à duce meo nonnulla emendi datum mihi fuisset negotium, in emporio attentius me obseruans Mahumetanus quidam. Christianum esse nouit: propterea his me uerbis percontatus est lingua patria, Inte mename, id est unde es tu? cui ego, Mahumetanus sum: at ille, uerum non dicis: cui ego, per Mahumetis caput, sum Mahumetanus. Rursum Mahumetanus ille, Veni domum meam: quare secutus sum hominem. Is ut domi fuit, cœpit me Italorum lingua percontari, unde nam essem, asseuerans me nosse, subdénsq; me Mahumetanum haud esse, affirmans Genuæ ac Venetiis fuisse aliquando: & ut dictis fidem faceret potiorẽ, nonnulla memorabat quæ præ se ferebant eum uera locutum esse. Hoc intellecto, fassus sum ingenue me Romanũ esse, sed Mahumetanæ fidei initiatũ me esse in urbe Babylonis Memphitica, factúmq; ex Mamaluchis unum. Hoc audito, uisus est Mamaluchus ex denarratis non mediocrem cepisse uoluptatem, ob id honore me prosequebatur insueto. Verum quia cordi hæserat mihi longe ultra progredi uelle, Mahumetanũ percontabar, essẽtne ea urbs Mecha illa adeo famigerata, ut eius totus fermè orbis meminerit: sciscitabárq; ab homine, ubi nam esset baccarũ ac margaritarum, & id genus monilium, aromatúmue ingens, ut ferebatur copia: & item ubi essent tot mercimonia, quæ illò comportari dicebantur: eóq; omnis mea oratio pertingebat, ut explorata Mahumetani mente, compertũ fieret mihi, qua de causa illic cõmercia, ut consueuerãt, non uigebant. Et quia percontando hominẽ, in causa esse Lusitaniæ regem, ceu maioris partis illius oceani moderatorem, Erythræíq; ac Persici sinus dominum minime dixi: suppressa ex composito regis mentione, ipse mihi attentiore animo ueluti explorabundus, cœpit ex ordine causam exponere, cur nundinis non interessent commercia exercentes, ínq; unum Lusitaniæ regẽ causam reiiciebat. At ego, ubi eius regis meminit Mahumetanus, de industria regis famã carpere cœpi, ne in eam opinionem Mahumetanus deueniret, ut gratum haberem, quod illò commercii causa contenderent Christiani. Mahumetanus uero ubi perpendit me ex professo Christiani nominis hostem esse acerrimum, honorificentius etiã solito me excepit. Et rursum ex ordine cuncta denarrabat. Doctus omnia, amici appellatione eum rogitabam, hæc Mahumetanorum lingua subdens, Menaha menalhabi, id est: oro te ut mihi assistens, me instruas quo nam modo hinc abscedere clanculum queam, iuratissime affirmans me iturum ad eos reges qui Christianis forent infensi, Mahumetanóque insinuabam, scire me nonnulla arcana, eáque tanti pensi, quæ si comperta forent ipsis regibus, nulli dubium fore, quin abusque Mecha continuo me accerserent. Suspensus uerborum horum summa expectatione Mahumetanus, Quid, inquit, artis te precor nosti? Cui ego, fabricandis tormentis omne genus concedo nemini. At ille, Mahumetes

Ludouici dissimulatio.

Explorandi solertia.

usque laudetur, qui te talem huc misit uirum, ut deis Mahumetanis inseruias. Propterea duce eo in eius ædibus delitui simul cum sua coniuge, precibúsque abs me contendebat, ut à duce nostro impetrarem, ut sibi liceret circiter quindenos camelos omnifariam aromatum onustos haud persolutis uectigalibus à Mecha abducere: pro huiusmodi enim abducendis mercimoniis Sultano saraphi triginta debebantur. Ego uero Mahumetanum in spem certissimã induxi abducendorum camelorum uel si centeni forent, & hoc astruebam licentiore Mamaluchorum ritu. Pro his tamen omnibus efflagitabam, ut mihi tuto in eius ædibus esse liceret. His auditis Mahumetanus, ueluti uoti sui compos, gaudebat plurimum, cœpítq; ob eam rem me cuncta docere, monuítq; ut ad regem quen dam maioris Indiæ regni de Decham me reciperem. Huius regis ubi opportunum duxerimus, mentio fiet. Itaq; pridie quàm Carauana abscesserit à Mecha, memoratus Mahumetanus iussit me in penitiore ædium suarum parte delitescere: postridie eius diei horis antelucanis buccinator Carauanæ sono tubæ cunctos Mamaluchos admonebat, ut instratis equis iter suum Syriam uersus dirigerent: differentibus aut abnuentibus ex edicto mortẽ minitabatur. Vbi ea uox meis insonuit auribus, ilico incessit me mentis horror, ac animi perturbatio tanta, ut continuo cœperim prehensare, ac precari hospitis Mahumetani uxorem, ne me proderet, gemebundúsq; Deum maximũ exorabam, ut me ab hac interturbatione metúq; maximo assereret aliquando. Ea die quæ Marti dicata est, Carauana, id est camelorum agmen à mecha abiit, me delitescente in Mahumetani ædibus comite uxore eius. Mahumetanus autẽ Carauanam secutus est, uerum prius non discessit, quàm coniugem monuerit, ut die Veneris me duci iuberet ad eam Carauanã, quæ à Zida portu Mechæ in Indiã profectura erat. Abest enim

Zida. à Mecha is portus XL M passibus. Dum latui, quanta me exceperit mulier comitate, pro meritis minime referre possum. Ad id accedebat, quod spectatæ formæ Mahumetani neptis uirguncula annos nata quindecim, flos ipse, plurimũ quasi me deperiret, ad mutuũ amorem blandiuscula allectabat. Verum per id tempus ingruente uitæ discrimine, præ metu ac formidine Venus propè emortua erat, propterea uitam sponsis ac pollicitationibus amatæ præferendam esse duxi. Igitur die Veneris proxima circiter meridiẽ abii Carauanam Indicam secutus, noctéq; intempesta peruenimus ad rusculum quoddam Arabum, & ibi quod supererat noctis absumpsimus, usq; ad proximã meridiem. Postridie iter cepimus Zidam uersus, eóq; deuenimus silentio noctis. Ea urbs mœnia habet nulla, sed ædes sunt conspicuæ, Italis haud absimiles: earum elegantiã prudens prætereo, ut breue faciam. In urbe huiusmodi uigent magnopere commercia, illò confluentibus omnibus propemodum nationibus, præter Iudæos ac Christianos, quibus nefas est eò proficisci. Simulac urbem inii, contendi ad delubrum eorum, Meschitã ipsi uocant, & illic nactus sum inopum egentiúmq; cateruã maximã, utpote numero uigintiquinq; milium. Hi opperiebantur quempiã nautam, quo duce in patriam repedarent: uisis egentibus delitui in delubri angulo, & ibi stratus humi diebus quindenis moram trahens ueluti languens, plorabundus querulas subinde emittens uoces ægritudinem simulabam, quasi afflictarer stomachi, uel corporis languore quopiam, exciti mercimonia exercentes ad gemebundam uocẽ,

pauperes

pauperes percontabantur quis nam mortalium ille esset, qui eas ederet lugubres uoces. At inopes qui hærebant lateri meo, Est inquiunt, miser Mahumetanus, qui animam est efflaturus. Vesperi autem post primam facem egrediens delubro esculenta emptum itabam, utrum cibi appetentiam concitassem ea potestis coniectura assequi, quòd semel in die tantum comedebam, neque opipare, sed quidem frugalius quàm quis autumare possit. Vrbi moderatur Sultanus, Babylonis hexarchatum habet germanus eius Mechæ Sultanus. Verum ut præmisimus, Babylonico paret. Non operæpretium censeo, ut denarrandis huius urbis moribus ac ritu diutius insistam, quando certe constat eos Mahumetanos esse. Solum est infœcundum admodum, aquarũ uero præsertim potu suauium summa est caritas, ædes pelago alluũtur. Ibi quicquid est quo humanior uita carere non possit inuenitur, sed aliunde aduehitur, & cõprimis ex Bobylone urbe Nilotica, ac ex perbeata felicique Arabia, compluribúsque locis aliis. Illic ob cœli inclementiam ægrescunt plerunque humana corpora. Sunt propterea ibi fermè semper languentium cateruæ. Vrbs ædium quingentorum ambitu continetur. Peractis quindenis diebus, cum nauta egi, qui Persidem profecturus erat, ut & mihi eódem eundi faceret potestatem. In portu iecerant ancoras centum fermè liburnicæ, si celoces cymbásque & id genus actuarias naues percenseas. Itaque transacto triduo, uento uela dantes, Erythræum mare sulcare cœpimus.

Cur mare Erythræum sit importuosum, sulcaríque nocte non possit. Cap. XXI.

SATIS est in confesso omnibus, quòd dictum æquor non est rubrum, sed instar reliqui æquoris. Nos igitur pelago commissi, maria sulcauimus usque ad occasum solis: interdiu tantum nauigabile est mare, noctu conquiescũt tantisper nautæ, donec ad eam insulam quæ Chameran dicitur, peruentum est: deinceps itur tutius. Cur noctu sulcari nequeat, id causæ afferunt, quod aridis ac scopulis breuibúsque frequens est mirandum in modum mare, ob id opus est diuturniore specula è superiore parte mali præuidentibus discrimina nautis.

LVDOVICI ROMANI PATRITII ARABIAE FELICIS LIBER SECVNDVS.

De urbe Gezan, déque eius fœcunditate. Cap. I.

POSTEAQVAM de moribus populorum, déq; urbium ac locorum felicis Arabiæ situ satis supér que disseruimus, quantum nobis licuit perspicere, non absonum esse uidetur, ut minore quàm quibimus immoratione, quæ supersunt expediamus. Transactis ergo sex diebus, ad urbem peruenimus nomine Gezan. Ea portum habet commodissimum, eundémq; elegantissimum. Illic enim offendimus supra quadraginta quinque diuersarum regionum liburnicas. Vrbs littori adiacet, principíque Mahumetano paret. Ager ferax est modo Italici soli, fert in primis mala cydonea, punicáque, ac Assyria, & optimas uuas, persica, pe-

pones, nuces, persica, rosas, flores multiplices, cucurbitas, poma cetrina, allium, cepas, diceres paradisum uoluptatis: incolæ plerunque nudi agunt: in reliquis more Mahumetanorum degunt: ibi etiam summa est ubertas carnium, rei frumentariæ, hordei, milii albicantis, dora ipsi appellant: eo enim suauissimus conficitur panis: tridui mora inibi commeatuum sumendorum gratia absumpta est.

De nonnullis populis qui Banduin dicuntur. Cap. II.

ABEVNTES ab urbe Gezan itinere quinque dierum, nauigauimus læuorsum in conspectu tellurem semper habentes: & ubi à nobis conspectæ sunt ædes quæpiam, mox esculenta sumpturi in terram descendimus numero fermè quatuordecim, rati non difficulter id impetrare ab incolis posse: uerum operam lusimus. Pro responso iacti sunt funda lapides. Id genus appulsis inhospitale admodum Banduin dicitur, centeni propemodum erant qui nobiscum manum eminus conseruere, fundis lapides uibrantes: horæ spatio concertatum est: ex illis cecidere circiter uiginti quatuor, reliqui uero effusissime diffugere. Inermes erant, si fundas excipias, nudique agebant: diffugientibus ipsis, gallinas uitulósq; opimos sustulimus. Intra horas ternas ecce frequens continentis incolarum turba, utpote sexcentũ: quibus conspectis, uisum est nobis referendum esse gradum, redeundúmque ad liburnicas esse.

De insula maris Erythræi, Camaran nomine. Cap. III.

EADEM die iter cepimus uersus insulam quandam cui Camaran nomen inditum est. Ea ambitu decem mille passuum patet. In ea uisitur oppidum ædium fermè ducentarum. A' Mahumetanis colitur, in ea aquarum carniúmue copia est, ibíque sal elegantius quàm unquam conspicatus sim. Ad continentis latus portus, abéstq; ab ipso continenti octonis millibus passuum. Ea patet Sultano Amaniorum, id est felicis Arabiæ. Illic bidui mora sumpta, uersus ostium Erythræi maris iter cepimus duorum dierum itinere. Noctu interdiúque sulcatur id equoris. Nec ab re id dixerim, quandoquidem ab ea insula usque ad Zidæ portum noctu tuto nauigari mare Rubrum nequit, ob breuia ac frequentiores scopulos. Vbi uero ad ostium pelagi peruentum est, inter septa siue claustra quæpiam esse uidebamur, ostio non plus ternis milibus passuum patente. Dextrorsum uero continens uisitur eminens altitudine decem passuum: sed tellus inculta admodum, quantum terminari oculis quibat. Ad læuam autem dicti ostii consurgit mons eminentissimus, idémque saxeus. Circiter uero medium ostium apparet insula perquam mediocris, Bebmendo nomine, omni habitatore uidua. Proficiscentibus Zeilam iter est dextrorsum: Aden uero euntibus læuorsum iter arripiendum est. Eà nos profecti sumus in conspectu tellurem semper habentes, ex Bebmendo uidelicet in Aden itinere bidui mediǽque diei.

De urbe Aden, déque nonnullis eorum erga appulsos negotiatores moribus. Cap. IIII.

HAC VRBE non memini uidisse munitiorem, in continenti præsertim haud inæqualis soli: geminum latus sepiunt mœnia: quod superest, montibus occluditur, inq; eis quinæ sunt arces: in solo æquali est urbs, ambitu sex mille ædiũ contenta: commercia in nundinis noctu hora secunda ob nimios, qui sæuiũt interdiu, æstus exercent. Prope urbem ad lapidis iactum mons est, inque eo arx

sita

ſita eſt. Ad radices autem montis conſidunt naues: urbs profecto elegans eſt, & totius felicis Arabiæ urbium pulcherrima. Illò ceu ad famigeratum emporium ex utraque India, AEthiopia ac Perſide exercentes mercimonia nauali itinere confluunt. Itidem agunt, qui ad Mecham frequentes contendunt: uerũ ſimulac liburnicæ portum appulerint, adſunt præfecti uectigalium percontantes unde ſoluerint, quídue conuehant mercium, quantúmque temporis ſulcando maria abſumpſerint, & item quot homines ſingulæ celoces tulerint. His exploratis, con dicto malum, uela & id genus armamenta aſportant aliò, ut illinc abeundi, haud perſolutis uectigalibus, exempta ſit occaſio appulſis. Poſtridie illius diei, quo illuc appuleram, corripuere me Mahumetani, correpto actutum compedes indidere. Huic rei occaſionem idolorum cultor quidam præſtitit, qui me his quaſi uerbis compellauit, Canis, inquit, Chriſtiane, cane natus. Exaudito Chriſtiani nomine, Mahumetani ilico me corripiunt, correptúmque trahunt ad eum, qui Sultani uicaria fungebatur opera: móxq; concione aduocata, ſciſcitabatur ab his qui ad conſilium adhibiti fuerant, utrum leto tradendus forem, ueluti Chriſtianorum explorator. Aberat urbe Sultanus, qui quoniam cædium humanarũ expers adhuc dicebatur: itum eſt in eam ſententiam, ut prius morti haud traderet, quàm monitus Sultanns fuiſſet. Igitur ſortium beneficio ſeruatus ſum in cuſtodia habitus diebus quinis ac quinquagenis, pedibus appendente ferro pondo librarũ duodeuiginti. Perendino die quo capti ſumus, ad eum, qui de perduellione inquirit, accurrerunt complures Mahumetani minarum pleni, qui nando ſuperioribus diebus Luſitanorum manus effugerant, peſſundatis eorum celocibus: ob id cædibus Chriſtianorum inhiantes, ſanguinem noſtrum expetebant, aſſeuerantes identidem nos Luſitanorum exploratores eſſe: uerum non defuit ſupernum auxilium nobis: nam qui nos cuſtodiendos ſuſceperat cuſtodiarum præfectus, conſpectis lymphaticis Mahumetanis, ratus uim ſubeſſe, ualuas occludit, ſtatímque obdit peſſulum. Tranſactis uero quinis ſupra quinquaginta diebus, Sultanus nos ad ſe duci iubet: eò enim bini unico camelo compediti pedicis ferreis uecti ſumus: nec ante ad Sultanum peruentum eſt, quàm dierum octo itinere conſummato. Itaque Sultano in urbe cui Rhadæ nomen eſt ſiſtimur: tunc enim rei bellicæ princeps operam dabat, delectum triginta milium hominum habens, bellum Sultano cuiuſdam urbis Sana nomine, illaturus. Abeſt ea urbs à Rhada itinere dierum trium, partim in decliui colle, partim uero in ſubiecta planicie ſita, uiſu pulcherrima, antiquiore æuo, ac hominũ frequentia, necnon opum ubertate præcipua. Itaque tremebundi Sultano aſſiſtentes, cœpit me percontari explorabundus, unde nam eſſem: ego uero reſpondi me Romanum eſſe, ínque urbe Babylonis, cui Cayro nomen eſt, fidei mamaluchorum initiatum eſſe; contendiſſe me ad eam urbem quæ Medina uocatur, ubi Nabi, id eſt propheta humatus dicitur, quódque illò conceſſerim uiſendi ſui gratia, fama ſuæ celebritatis allectus. Addénſque ubi gentium ac locorum, & comprimis apud Syros ac Mecham, Medinámque urbem receptum eſſe, eum claritudine morum, ac uitæ ſanctiſſimo tenore ſecundum eſſe memini: debere propterea ſibi perſpicuum fore, cui ob uitæ eminentiam comperta eſſe debebant omnia, me minime Chriſtianorum exploratorem fore, ſed Mahumetanũ optimum, ſuǽque eminentiæ man

Ludouici captiuitas.

cipium. Ad hæc Sultanus ait, dicito, leila illala Muhumet resullala. Hæc ego nunquam promere quiui, aut quia deo non erat complacitum, uel certe ictus pauore nimio hiscere non audebam: ubi ego conticui, mox iussus sum in custodiam coniici, præsidio hominum complurium: nam ex oppidis duodeuiginti quaterni homines, quatuor singulis diebus ad mei custodiam excubabant, mutatis subinde custodiis, ut per uices singula oppida quaternis diebus custodiendum me traderent: ita trimestri cœlo frui nequiui. In cibatu autem ex milio panis singulo die dabatur, isque modicus admodum, adeo ut uel seni panes eiusmodi, famem unius diei non exemissent. Si uero ad satietatem aquam propinassent, mecum opipare nimis actum esse arbitratus fuissem. Intra triduũ Sultanus in expeditionem bellicam profectus est, Sanam urbem oppugnaturus: trahebat enim exercitum secum, quem memorauimus, subq; eo merebant equitũ terna milia: Christianis parentibus nati erant equites, iidem instar AEthiopum nigricantes. Hi in regno presbyteri Ioannis impuberes adhuc empti fuerant, disciplinæque militari assueuerant, erántque prætoriani milites, qui principis stipabant latus, longéque pluris pendebantur, quàm cæteri uel numerosiores, utpote numero octuaginta milium. Corpus hi uelant sindone instar chlamydis facta, altero exerto brachio, cætera sunt nudi. Inituri bella orbiculatis clypeis utuntur, ea ex binis bubalinis tergoribus constant, intercurrentibus quaternis bacillis, qui ferrumine nescio quo dilabi non sinunt coria. Clypeos huiusmodi exornat pictura multiplex, efficitque ut uisu credas pulchrius nihil, telísque uitandis nihil aptius, magnitudine dolii orificium haud excedunt. Pro manubrio tantum asseris habent, quantum ipsa potest capere manus, ídq; geminis clauis firmant. Tragula utuntur, teli enim genus est, enseq; haud oblongo, sed lato admodum: lineis uestibus, uerũ uersicoloribus amiciuntur: xylon siue gosipiũ arcendi algoris gratia, neoterici bombicem appellant, addunt: gosipinæ huiusmodi uestes prælio nauando non sunt ineptæ: ob id ituri in prælia eas loco chlamydis induunt: singuli singulas ferunt fundas, ut circum capita uibrent lapides. Subtus fundam est surculus, mesuer appellant, eo pro dentiscalpio utũtur. Nati quadraginta aut quinquaginta annos, ex proprio capillo sibi cornua construunt, sicque bicornes incedunt ceu caprearum hinnuli: ubi in bellicam expeditionem itur, sequuntur exercitum camelorum quina milia, hi singuli onusti sunt funibus gosipinis.

De desiderio mulierum Arabicarum, quo efflictim deperiunt albicantes homines. Cap. V.

DIGRESSO exercitu, haud mora, in meam custodiam redii. In prætorio principis ex ternis coniugibus Sultani una degebat, ea pedissequas cosmetásque circiter duodenas alebat filo corporis conspicuas, colore ad nigrum inclinante, earum sane opera mihi plurimum conduxit: nam qui in custodia eramus, decreuimus omnes (tres enim eramus) ut quispiã nostrũ stultitiam simularet, quo cõmodius quiret alteri alter esse usui: tandem sors tulit, ut insaniendi prouinciã susciperem: qua suscepta operæpretium erat ut ea agerem quæ præ se ferrent dementiam: uerum enimuero primis tribus diebus, quibus cœpi insanus esse, adeo fessus laboribus exantlatis repertus sum, ut maiores nunquã subierim ærũnas, pueris infensissime me obseruantibus: nam quinquaginta plerũq; ex omni incolarũ colluuione

Simulata insania.

colluuione diutiſſime me lapidibus inceſſebant: ut parum abeſſet quin me obruerent: me tamen par pari referente quod læderet. Dum me conſectabantur pueri, inſanum uocitabant. At ego in interula affatim lapidum ſemper gerebam, ut ex ea re dementiam meam cunctis aperirem. Regina uero conſpiciebat per tranſennam è feneſtris, concomitantibus eam uirginibus. Ab'que ſolis emerſu uſque ad occaſum uacabat meis ineptiis, ut inde uidendi mei ſumpta occaſione colloquia mecum iniret. Cum itaque nonnullis negotiatoribus eſſem ludibrio, ut teſtatior mea foret inſania, exuta interula nudus prodiui, ádq; reginæ conſpectum ueni, quæ uiſo me magna afficiebatur uoluptate, uixque ferebat æquo animo, ut à ſe abſcederem, quaſi nondum ſatiaſſet aſpectū. Interea opiparas ganeatáſq; dapes mihi dari iubet, ob id ſplendide epulabar: & ubi uidiſſet irruentes in me pueros, hortabatur ut eos neci eorum periculo traderem: beluas identidem appellitans. ædibus principis inerrabat præpinguis ueruex, cuius cauda adeo obeſa erat, ut pondo eſſet librarum XL, hunc ego manu apprehenſum iure inſaniæ, his uerbis compellabam, eſſetne Mahumetanus, an Chriſtianus, uel Iudæus: at pecus obmuteſcebat: ego uero crebrius ut fidei Mahumetanæ initiaretur, his uerbis inſtabam, leila illala Mahumet reſulala: at belua nuſquam reſpondit: cui ego ſcipione confregi crura, oblectabatur his regina ineptiis, & mactati pecudis carnes mihi dari iuſſit epulandas: ueſcebar ego adeo illecebre, ut nihil unquam comederim uoluptuoſius: intra triduū confeci & aſinum, qui latices in regiam conuectabat, ob idipſum quòd fieri Mahumetanus renueret. Per id tempus etiam abs me adeo male acceptus eſt Iudæus, ut propè ſeminecem eum reliquerim. Verū dum pergo inſanire, quidam me longe ſtultior cœpit probris ac maledictis conſectari his fermè uerbis, Canis Chriſtiane, cane natus. Ad has contumelias factus iritatior, cœpi in eum lapides iacere plurimos. Conuerſus ille ſubſcribētibus pueris, lapide meum pectus percuſſit grauiore ictu. At ego compeditus fugientē aſſequi nequiui. Ob id ad cuſtodiam redeo meam: euntem rurſum ille me dementior inſequutus, in latera lapidem impegit: ob cuius ictum ſum longe deterius acceptus, quàm ex priore percuſſione fueram: licet quiuiſſem utrunque uulnus euitare, uerum ut inſaniæ meæ fidem aſtruerem maiorem, malui lapide uapulare. Cuſtodiam ingreſſus congerie lapidum oſtium obſtruxi, inibíque uitam per dolores & interturbationem traxi biduo ab omni cibatu potúque temperans: propterea rebantur regina & complures alii me animam efflaturū, conſumptū inedia. Reſerarunt itaque reginæ iuſſu obſtructum à me oſtium: at canes illi mihi illudentes loco panis marmoris fruſta obiiciebant, affirmātes id ſaccarum eſſe, alii botros uuæ harena oppletos proiiciebant, ſal eſſe dicentes: ego uero actus fame incredibili, ſaburratas uuas comedebam. Eadem die quoniam increbuerat me biduo temperaſſe à potu cibôque, fama accedente uulgari, me diuinum eſſe: aliis tamen cenſentibus me prorſus inſanire, ut ſcinditur incertum ſtudia in contraria uulgus: itū eſt præſtò ad quoſdam, qui eius loci erant apud eos, cuius ſunt apud nos eremitæ, opinione ſanctioris uitæ celebriores: hi montana incolebant. Ad me itaque ſunt perducti, ut exploratius ſciſcitarentur quiſnam eſſem mortalium. Percuntantibus eos negotiatoribus nonnullis, ſanctúſne eſſem, an demēs: horum uaria erat ſententia, alter me ſanctum aſſeuerabat, alter uero me corre-

ptum amentia arbitrabatur. Diffidentibus eis diutius, id est plus horæ ſpatio ſuper re huiuſmodi, duxi miſſos eos facere. Ob id ſublata interula, lotio illos aſperſi: quo facto, mox conuenit inter eos, me prorſus amentem eſſe, fugáque arrepta, hæc ſucclamabant, me dementem, non ſanctum eſſe. Regina uero è proſpectu eminentiore cuncta ridens deſpiciebat, uirgunculis aſtantibus, in háncque uocem prorupit, aiens, Per dei bonum, pérque Mahumetis caput, hic cunctorum hominum eſt optimus. Mane poſtridie cum illum forte ſommo indulgenté nactus eſſem, qui me gemino ictu percuſſerat, memor acceptæ contumeliæ, irrui in hominem, & arreptis eius crinibus, genibus cœpi ſtomachum collidere, adeóque pugnis uultum uiri contudi, ut plueret cruore facies, uíxque ſeminecem deſtitui hominẽ. At regina à longe omnia proſpectans aiebat, Confice, confice beluam. Abſceſſit ille, nuſquámque comparuit. Inter hæc urbis moderator reſciuit multiplici coniectura, ſocios meos perfidia Punica fuga ſibi conſulere uelle, & exutis compedibus, effractáque cuſtodia abſceſſuros, me tamen harum rerum expertem: uerum quia probe nouerat uiſendi mei reginam ſumma affici uoluptate, ſtatuit prius uim mihi inferendam haud eſſe, quàm ipſam conueniſſet. Quæ ubi in horum cognitionem deuenit, cenſuit me non eſſe inſanum, iuſſit'que me poni in inferiore regiæ cuſtodia, oſtio patente, compeditum tamen.

De reginæ liberalitate. Cap. VI.

PROXIMA nocte regina comitibus ſenis pediſſequis elegantioribus me uiſit, animóque attentiore percontabatur, an eſſem demens: ego uero ſenſim reginæ aperui me minime amentem eſſe: at illa huius rei gnara in meam ibat ſententiam, cœpítque me blandius excipere, iuſſit'que mihi ex leuiſſimis molliorib úſque plumis ſtratum poni, ſplendidiúſque alebat, méque totum lauacro additis ſuffimentis emaculauit. Igitur cum me ſpatio duodecim dierum ita accipi tractaríque humanius iuſſiſſet: illis peractis, è ſuperiore regia ad loca infima deſcendens, ſingulo ueſperi hora noctis circiter quarta me uiſum itabat, ſecúmque comportabat delicatiora eſculenta. Ingrediens uero me hac uoce inclamabat, Accede inquiens Ludouice, eſuríſne? Ego autem reſpondebam, me eſurire, futuræ inediæ proſpectum iri cupiens: conſurgénſque occurrebam reginæ, interiore tantum tunica amictus. At illa aiebat, Non ita, ſed exue interulam. Cui ego, O` domina, non ſum nunc demens. Rurſum illa, Mehercule noui te nunquam amentem fuiſſe, imò aſtutiorem cautiorémq; te uidi neminem. Ego uero in eius gratiam exui ſubuculam: ea enim obſcœna uelabam. Nudum uoluptuoſius illa me geminæ horæ ſpatio intuebatur, nec à me aciem oculorum unquam auertebat, me obſeruans ueluti Cupidinem quempiam, querebatúrque, deos incuſans his fermè uerbis, O` Deus hunc creaſti ſole candidiorem, è diuerſo autem coniugem meum, méq; ac natos meos omnes nigricantes formaſti: utinam hic meus coniunx foret: item ſuperis placeret, ut natum huic non abſimilem haberem. Hæc promens ſinus lachrymis impleuit obortis, ábque imo pectore trahens ſuſpiria, me attrectabat móxque eſt pollicita mihi, ſe ſimulac Sultanus aduentaſſet, daturam operam, ut compedes exuerem. Proximo noctis conticinio rurſum it ad me regina, ſequentibus eam binis eleganti forma puellis, allatíſque dapibus opiparis, me hac uoce inclamabat, Veni huc Ludouice. Ego reſpondi, Adſum.

Et rurſum

Et rursum illa. Vísne tu Ludouice ut tecum nonnihil morer? Cui ego, neutiquã domina, subdens, non satis supérque sibi fore, quòd compeditus eram, nisi etiã capitis pœna plecterer? At illa inquit, Noli pauere, per hoc caput tibi spondeo impunitatem: quòd si me istuc ire non annuis, ibit Gazella, aut Tegia, uel Galzerana. Hæc dicebat regina, non aliò tendens, nisi ut loco earum cuiuspiam puellarũ mecum cubaret. Verum ego nunquã sum his assensus, longéq; ante hæc omnia prouideram: cum mihi plus iusto affecta emori me ac deperire uidebatur, occursabant animo quæ ingruebant discrimina. Haud certe nesciebam, ubi regina potita me fuisset, non defuturum mihi aurum argentúmque, camelósue ac mancipia, & id genus fermè omnia, quæ mihi complacita fuissent: probe etiam intelligebam stipaturos latera mea acriore obseruatione dena mãcipia quocunq; proficisci contigisset, uíxq; me euadere posse Arabiæ septa noueram, obseruantibus portus ac transitus omnes mancipiis nigricantibus. Edixerat enim rex omnibus, qui fluminum portus ac uiarum obseruant angiportus, ne me sinerent diffugere, imò abeuntem corriperent: obuersabatur etiam animo, quòd si semel fuga arrepta non euasissem, præsto affuturam mortem, aut saltem compedes tãtisper, quoad uita superstes fuisset. Ob eam rem reginæ nunquam sum assensus, ne simul animæ ac corporis subirem apertum discrimen. Mœstus itaq; ac gemebundus noctem transegi, deo Opt. Max. me committens. Intra triduũ uero Sultanus aduenit, ob cuius aduentum haud mora, per internuntium regina me fecit certiorem, se nauaturam operam, ut maximarum opum fierem dominus, si modo illi obsequi uellem. Ad hæc respondi: Exolueret datam deo ac Mahumeti fidem, méq; è compedibus erueret: demũ planissime non desperaret me illi rem gratã factură esse. Quare ilico me prodire iussit, ac Sultanũ adire: qui ut me uidit, percontari cœpit, quónam proficisci uellem exutis compedibus. Cui ego, O' princeps, parentes habeo nullos, prolis sum expers, germanos ac seruos nullos habeo, præter deum ac prophetam habeo neminem. Tu uero princeps, si tibi est complacitum domi tuæ me alere, ero tibi pro mancipio in famulatu perpetuo: erumpebant tandem lachrymæ, oráque ubertim irrigabant, regina astante. Quæ miserata erumnas meas, Sultanum his uerbis alloquebatur. Reddenda est tibi aliquando ipsi deo huius pauperis ratio exactissima, quem diutissime in custodia nullis accedentibus demeritis habere iussisti, caue ne deorum subeas indignationem. Ad hæc Sultanus, ad me conuersus infit. I quò libet, nam te posthac iubeo liberum esse, ut cœlo pro arbitratu frui queas. Quo dicto actutum compedes abieci, reserantibus illis quibus id munus soluendi mei delegatum erat. Liber factus corrui ad Sultani pedes, uestigiáque pedum eius deosculabar, gratias agens. Reginæ uero manus tantum osculatus pro uirili gratias agebam. Illa autem manu me apprehendens, Veni, inquit, mecum pauperrime, quoniam noui te inedia propè absumptum esse. Vbi uero in cubiculum me introduxit suum, suauiari me cœpit totiens, ut plus quàm centies id factum esse arbitrer, dapibúsque appositis, me epulari iussit opipare. Ego comedere nolui, siue quòd præ gaudio partæ libertatis capiendi cibi appetentiam habebam nullam, aut quòd summa gaudii futurus metus occupauerat: nam ubi conspicatus sum reginam arcane in aurem Sultani loqui, cœpi totus horrere, ratus

reginam à rege me loco mancipii impetrauisse: ob id ad reginam conuersus aio, Tantisper domina non comedam, quoad me libertate donaueris. At illa conticesce demens, quando certe te fugit, quid de te immortales dii sanxerint: si uir nequam non eris, princeps fies. Iam compertũ habebam quorsum hæc tenderent, nouerámque quem hexarchatum esset datura. Addidi propterea, sineret me conquiescere tandiu, donec id sanguinis quod metus pauórq; abstulerat, reassumpsissem: nam præter Venerem cuncta uelle posse uidebar. At illa, mehercule uerum dicis: sed ego te quotidie splendidius excipiam, appositis ouis recentioribus, gallísq; gallinaceis, columbis, pipere, cinamomo, ac nuce myristica. His auditis, cœpi ampliores sumere spiritus, factus nonnihil lætior ob ea quæ tam ampliter mulier pollicebatur: & ut refocillatis uiribus, procúlque pulsa formidine, priorem aliquando recognoscerem Ludouicum. Conquieui in regia ad quindenos uel uicenos dies optime acceptus. Interea regina uenatum eundi mihi potestatẽ facit, iui secum: ubi uero redii, simulabam comparasse præ lassitudine ægritudinem, ex composito id agens, ut mihi liceret à congressu reginæ temperare. Delitui itaq; octonis diebus sub languoris uelamento: illa frequentius per internuntios me uisebat. Inter hæc commonefacio reginã uouisse me deo ac Mahumeti, destinauisséq; animo ire uelle uisum uirum quendam, qui opinione probioris uitæ celeber erat admodum, in ea urbe quæ Aden dicitur. Annuit illa, & continuo camelum ac saraphos quinq; & uiginti mihi dari iussit. Quæ res me maxima affecit uoluptate. Postridie conscenso camelo abeo, itineréq; octo dierũ in Aden urbem perueni: móxq; uisi eum hominem, quem uulgus ob uitæ sanctitatem mire colebat. Nec is ab re cultus erat, quippe qui in summa inopia expers Veneris semper uixerat. Inibi complures uisuntur huic haud absimiles, uerum operam ludunt, quando certe constat, absque baptismi fide inaniter ac nequicquam insumptos esse labores huiusmodi. Peracto uoto postridie eius diei, quò illuc accesseram, finxi me ope illius qui sanctus habebatur incolumem factũ esse: ob id haud mora, certiorem huius rei reddo reginam, addóq; postquam eius in me tot extabant merita, auere etiam plurimum, ut eius regnum uisam. Id abs me factum ea ratione est, quòd compertum habebam illinc classem non discessuram intra mensem, conuenerámq; clanculum classis cuiusdam præfectũ, aperuerámq; illi, me iturum in Indiam, si modo mihi facta fuisset abeundi potestas. Onerauíq; promissis compluribus uirum, spondens donaturũ me eum fore munere perpulchro. Ad hæc ille respondit, se prius in Indiam proficisci nolle, quàm in Persida contendisset: conditiones me haud renuente, ita inter nos conuenit.

Hypocrisis.

De Lagi & Aiaz urbibus Arabiæ felicis, déq; Aiaz nundinis, & de Dante oppido. Cap. VII.

POSTERO die camelum conscendi, peractóque itinere uigintiquinq; mille passuum, nactus sum urbem quandam Lagi nomine: ea in aruis planissimis sita, in solóque admodum æquali, populo frequens est, fert cariotas, & affatim carnium. At rei frumentariæ more nostro inibi summa est ubertas, uuas habent nullas, lignorúmque summopere sunt egentes: qui eam incolunt inciuiles sunt ac subrustici, ex Arabum gente erratica, ob id paucissimi census. Inde abiens itinere diei unius peracto, alteram urbem offendi Aiaz nomine, ea in colle

in colle gemino posita est, intercurrente latissima conualle, inque ea fons signatus: illò itaque commerciorum causa, ceu ad celebre emporium plurimi mortalium proficiscuntur, & comprimis utriusque montis accolæ nundinas adeunt, perraróque usu euenit, ut inter sese montani haud digladientur. Concertationis horum causam hanc esse affirmabant, quòd indigenæ eius montis qui Septentrionem respicit, summa ope meridionales in eam sententiam trahere conantur, ut & ipsi Mahumeti ac eius sociis fidem adhibeant: hi uero reluctantur, ac uni Mahumeti ac Hali fidem adhibendam esse asseuerant: cæteros uero ueluti pseudoprophetas aspernantur. Propterea mutuis cædibus se conficiunt, instar canum. Sed redeamus ad emporium, quò comportantur aromata minutiora fermè omne genus. Fert ea regio xylon, uulgo appellant bombicem, sericúmque, ibíque fructus multiplices, gustu admodum suaues, ut sunt persica mala, punica, cydonea, ficus, iuglandes nuces, & uuas optimas. Hinc & hinc, id est in utroque montis summo, sunt arces munitissimæ. Itaq; discedens illinc bidui itinere inueni aliam urbem, cui Dante nomen est inditum. Ea arte & natura est munitior. In summo prægrandis montis fastigio posita. Incolunt eam Arabes inopes admodum, qui ob infœcundum solum non nisi egentes esse possunt.

Aiaz emporium.

Dante urbs.

De urbe Almacharan Arabiæ felicis, déque eius ubertate. Cap. VIII.

VT NOSTRO uisendi orbis desiderio tandem aliquando ex cognitu nouarum rerum fiat satis, pergemus aliqua denarrare. Inde igitur abiens ad urbem quandam Almacharam nomine peruentum est, quæ bidui itinere à Dante urbe abest. Ea in monte eminentissimo posita est, ádque eam cliuoso ac perarduo ascensu itur, utpote septem miliarium, adeóque coartatur iter, ut bini homines iter compleant, non secus quàm si fores in angiportu. Vbi uero in summum euaseris montem, ecce incredibilis planicies, inque ea ferme rerum omnium copia: nam in ipsa montis planicie legitur quicquid frugis humanis usibus conducere queat. Ob eam rem arbitor urbem esse propè inexpugnabilem, ubi commeatus omnifariam non desint, sitq; situ quasi inaccessa, & comprimis adiuuat aquarum mira ubertas, scaturiente cisterna adeo largiter, ut centenis hominum milibus sufficere posse uideatur. Illic aiunt Sultanum condidisse thesauros, quoniam inde est oriundus. Inibi iugem moram trahit una ex coniugibus Sultani: fert sanè ager huiusmodi quicquid est, quo uita carere nequeat, cœlíque clementia, eadémque saluberrima temperie urbium nulli est secunda. Indigenæ magis in albicantem quàm in quemuis alium colorem inclinant. Et ibi Sultanus, uelut in phylacam quampiam, auri tantum asseruari iubet, quantum profecto onerandis camelis centenis abunde sufficeret: nec nisi uisa denarro.

De Reame urbe Arabiæ felicis, déque eius temperie ac populi moribus. Cap. IX.

DISCEDENS illinc iter cepi uersus urbem quandam Reame nomine, itinere diei unius à supra dicta urbe distantem: hæc plerunque ab incolis nigricantibus culta est, eximii sunt negotiatores: agérque omnium fermè rerum, si

ligna excipias, eſt ferax, ambitu duûm milium ædium urbs continetur. Ab altero montis latere mons uiſitur, ubi arx eſt munitiſſima,& ibi nonnulla uer-uecum genera, quorum ego caudam animaduerti pondo eſſe librarum quadraginta quatuor: carent cornibus: adeóque ſunt obeſi ac pingues, ut uix incedere poſſint: habent etiam illic uuas quaſdam ſine granis: ſuauiores illis comedi nunquam: ibi omnifariam fructus inueniuntur, ut ſupra memorauimus. Huic copiæ accedit incredibilis cœli temperies, id comprimis teſtatur perennior hominum ætas: complures ſum alloquutus qui centeſimum ac uigeſimum quintum annum exceſſerant, uegetam ac ſucculentam adhuc uiuentes uitam: his amictus eſt propè nullus, utpote quibus ſola interula indumentum præſtat, uel nobilioribus: qui uero ſunt poſtremæ tribus, ſindone brachio exerto corpus uelant: in tota fere Arabia homines ex proprio capillo cornua gerunt. Mulieres autem caligis laxioribus, inſtar remigum utuntur.

Veruece s.

De Sana urbe felicis Arabiæ, déque eius munitiſſimo ſitu, necnon de ſæuitia filii regis. Cap. X.

INDE abiens itinere tridui, ad urbem quandam Sana nomine perueni, ea in editiſſimo monte ſita eſt, artéque ac natura munitior: hanc Sultanus cum numeroſiſſimo exercitu utpote octuaginta milium hominum octonis menſibus oppugnauit, ſed nunquam expugnare quiuit, uerum poſt latas æquas conditiones deditionem fecit: mœnia conſtant ex humo congeſta, altitudine cubitorum decem, lata uero brachia uicena, patet propterea camelis octonis in ordine expoſitis iter, tanta eſt illius latitudo. Regio eſt complurium ferax fructuum, nec multum ab aruis noſtris differt, ſi copiam rerum omnium ſpectaueris,& comprimis fontibus eſt irrigua. Vrbi moderatur Sultanus, qui natos habet duodenos, quorum uni Mahumetis inditum eſt nomen, qui fermè rabie dicitur correptus: mordicus enim homines impetere conſueuit, morſóſque deuorat uſque ad ipſam ſatietatem, ſtatura cubitorum quatuor, filo corporis elegantiore conſpicuus, quippe qui aptiſſimum quadratúmque corpus habet coloris ſubcinericii. Fert ager eius urbis nonnulla aromata, eáque leguntur non longe ab urbe. Ambitu circiter quatuor milium ædium continetur: ædes eorum elegantia ac pulchritudine noſtris non concedunt: adeo urbs pateſcit, ut intra mœnia uiſantur arua, hortíque, ac complura uiridaria.

Anthropophagi.

De Taeſſa & Zibith,& Damar Arabiæ felicis maximis urbibus. Cap. XI.

ILLINC MOVENS contendi ad urbem Taeſſa nomine, peracto prius dierum trium itinere: monti impoſita eſt, ſed uiſu pulcherrima: ibi elegantium rerum ingens ubertas, & præſertim roſaceæ aquæ: urbs eſt antiquiſſima, inque ea delubrum inſtar templi diuæ Mariæ ad rotundam urbis Romæ conſtructum: ædes ibi elegantiores, adhuc antiquitaté præ ſe ferentes. Eò confluunt commerciorum cauſa negotiatores propè innumeri: amictu non diſſimili à memoratis utuntur, coloris ſubcinericii. Inde abiens profectus ſum itinere tridui ad aliam urbem, Zibith nomine, pulchram ſanè, eandémque optimam: à mari Erythræo abeſt itinere mediæ diei, ingentiúmque mercimoniorum urbs eſt, ſuppeditante merces pelago: honeſtata eſt dote plurimarum rerum, & comprimis ſac-

Zibith vrbs

mis ſaccari uberioris, ac omnifariam fructuum. Sita eſt in latiſſima planicie intra duos montes: mœnibus caret: illic aromatũ omne genus præcipuum eſt emporium, aliáque largiter inde euehuntur : habitu ac colore ut ſupradicti. Ea uiſa urbe, ad aliam Damar nomine concito gradu me contuli, unius diei peracto itinere, à Mahumetanis colitur, qui commerciis eximie incumbunt, urbs fœcunditate non poſtponenda prioribus, nec amictu moribúſque indigenæ memoratis ſunt multum abſimiles.

De Sultano præmiſſarum urbium, & qua de cauſa Sechamir dicitur. Cap. XII.

HAE VRBES, quarum paulo ante mentio facta eſt, Sultano Arabiæ felicis, quàm Sechamir dicitur, parent. Secha ſanctus interpretatur, amir uero princeps. Sancti appellatione hominem ob id dignantur, quòd aiunt ipſum humanarum cædium, ſi bella excipias, expertem eſſe. Illud etiam noueritis, quòd per id tempus quo illic agebam in uinculis, ſupra ſexdecim hominum milia alebat: ſingulis ſingulo die dantur ſeni minutiores poſtremíque ualoris denarii pro uictu, quo trahere in cuſtodiã animam queant. Ita accipiuntur, qui plectendi morte erant: idem domi totidem mancipia nigricantis coloris alit.

De Cercopithecis, nonnullis animalibus humano generi infenſiſque. Cap. XIII.

INDE abiens redii ad urbem Aden nomine, tridui itinere prius peracto: circiter medium iter nactus ſum editiſſimum uaſtiſſimúmq; montem, is omnifariam abundat animalibus, & comprimis * Cercopithecis, palabantur & ibi ferè compluſculi leones, præſertim hominibus ſupra modum infenſi, ídque efficit, ut illac tutum iter non pateat, niſi centum ſimul uiatoribus, qui frequentiore numero perterreant feras: illud teſtari licet, quòd coram uidimus : eà enim habentes iter, apertum diſcrimen ſubiimus, feris nos conſectantibus: complures tamen arcubus ac fundis confecimus, canibus etiam opem ferentibus: tandem aliquando periculum euaſimus. Ad urbem ut perueni, cœpi ſimulare ægritudinẽ, quaſi pergraui afflictarer capitis grauedine: perdius ergo in delubro iacens, noctu tantum prodibam, conuenturus nauis moderatorem. Impetrauíque ab eo, ut & mihi conſcendendi liburnicam uel clanculum faceret poteſtatem.

* Catti marini uulgo.

De nonnullis AEthiopiæ locis. Cap. XIIII.

DVM PERGIMVS ex inſtituto uarias peragrare regiones, commiſſi pelago, fortunæ inconſtantia, necnon equorum interturbatione multiiuga, à cœpto itinere abſterriti ſumus. Cum itaque intra ſenos dies iter in Perſida haberemus æquora ſulcantes, iámque ſeptenis diebus nauigationi operam dediſſemus : ecce in mari ſeuior oborta eſt tempeſtas, fluctuante ſalo, dictóq; citius nos à meditato itinere auertens in AEthiopiæ oras tranſtulit. Onuſtæ erant liburnicæ rubrica inficiendis pannis aptiſſima : nam quotannis ex urbe Aden rubricæ onuſtas naues quinas ac uicenas negotiatores abducunt: hunc colorem inficiendis lanis mittit felix Arabia. Iactati itaq; ui uentorum in portum quendam Zeila nomine impegimus, ibíque quinque dierum moram fecimus, tum ut urbem inſpiceremus, tum uel maxime, ut tantiſper opperiremur, donec miteſceret æquor.

De Zeila urbe AEthiopiæ, déque fertilitate illius, ac nonnullis animalibus eiusdem urbis. Cap. XV.

IN EA urbe magnopere commercia uigent, ceu in famigerato admodum emporio, auri ac eboris mira est ubertas, ibíque propè innumera mancipia ueneunt haud ingenti pretio. Hi ex regno AEthiopiæ, cui is AEthiopum rex, quem presbyterum Ioannem dicunt, siue Iacobitarum principem appellant, imperitat, à Mahumetanis qui Mauri dicuntur, in præliis corripiuntur, inde in Persidem, ac felicem Arabiam Indiámque, necnon in Babylonem Niloticam, ad Mechámque traducuntur: illic in pretio est iustitia, rectéque uiuitur: fert ager triticum, affatímque carnium, ibi uisitur copia multarum rerum, mittit etiam oleum abundantius, sed non ex oliuis, uerum ex re nescio qua alia: mellísque ac ceræ plurimum: sunt etiam illic ueruеces nonnulli, qui ponderosissimas trahunt caudas, utpote pondo sexdecim librarum. His caput ac collum sunt nigricantia, cætera sunt albi: sunt item ueruеces prorsus albicantes, quorum cauda cubitalis est longitudinis, modo elaboratæ uitis: palearia instar tauri à mento pendent, humum propè uerrentia: inerrant aruis boues fœminæ ceruina cornua habentes, hæ non sunt cicuratæ, sed syluestres: ubi capiuntnr, dono Sultano eius urbis ceu regium quiddam dantur. Vaccas etiam uidi cornu unicum in fronte media habentes instar monocerotis, longitudine supra palmi magnitudinem: his cornu in terga resupinatur, coloris sunt phœnicei: illæ uero quas memorauimus, in colorem nigricantem inclinant: ibi uberrime uiuitur annona uilescente: urbem incolunt innumeri negotiatores: mœnia sunt exesa, portúsque despicabilis, estque in continenti telluris. Illi moderatur rex Mahumetanus, sub quo peditum ac equitum complura milia merent stipendia: rei bellicæ plurimum student: interula tantum amiciuntur. Color est iis subcinericius, inermes ad bella exeunt, latriæ Mahumetis addicti.

Veruеces.

Vaccæ unicornes.

De Barbara insula AEthiopiæ, déque eius incolis. Cap. XVI.

POSTQVAM sæuientis pelagi tumor efferbuit, uela uentis dedimus, móxque insulæ cui Barbaræ nomen est appulimus. Princeps eius est Mahumetanus: insula non patet plurimum, sed culta est admodum, habitatoréque frequentior: multifariam carnes mittit. His est subnigricans color: quicquid opum possident, id habent in armentis. Illic moram unius diei fecimus, indéque abscedentes, in Persidem uelificauimus.

LVDOVICI ROMANI PATRITII PERSICARVM RERVM LIBER III.

De nonnullis Persiæ urbibus & portubus. Cap. I.

D dies duodenos maria sulcauimus: tandémque appulimus urbem quandam quæ dicitur Diuobanderrumi, id est diuus Turcarum portus, ea parum à continente abest: quando intumescit undabundum æquor, est insula aquis eam ambientibus: ubi uero resedit mare, iter est ad eam terrestre: paret Sultano Cambaiæ. Moderatur urbi quidam nomine Menacheaz: bidui illic mora insumpta est: commerciorum ingentium est emporium, eámque incolunt ex Turcarum gente fermè quadringenti negotiatores: muro quaqua uersum ambitur: tormenta omne genus mœnia muniunt. Naues habent celocibus nostris paulo minores, thalae appellant. Soluentes inde contendimus ad aliam urbem, quæ Goa dicitur, ea abest à superiore urbe itinere tridui: illò mercimonia maxime comportantur, exportantúrque ab his qui ultro citróque proficiscuntur: celebres sunt admodum nundinæ: nec ubertate rerum opúmque magnitudine superioribus urbs cócedit. Passim colitur Mahumetes. Illinc abiens profectus sum ad urbem aliam, quæ Giulfar dicitur, rerum copia abundans: ibi inter alia peropportunum portum conspicati sumus. Illinc abeuntes ad alium portum Meschet nomine deuenimus.

Diuobanderrumi.

Goa urbs.

Giulfar.

De Ormo urbe, déque insula Persidis, ubi margaritæ leguntur. Cap. II.

ABSCEDENTES inde uelificauimus uersus urbem Ormus nomine inclytam: ea situ elegantiore, ac unionum copia nulli urbium est secunda: sita est in insula, & maritimis urbibus præferenda omnibus: abest à continenti spatio duodecim mille passuum, aquarum potu suauium, annonǽque mira caritas: inuehuntur fermè omnia, quæ uictum cultoribus suppeditant: procul illinc itinere dierum trium leguntur conchæ, quæ pariunt margaritas uenustiores, grandioresq; cæteris baccis: captura earum fit, ut haud multo post expediemus. Sunt ibi nonnulli qui piscatu uictum quæritant. Hi uecti cymbis in mare iactum faciunt prægrãdis saxi dependente fune, idq; fit à gemina cymbæ parte, ut utrinq; iactis in profundum lapidibus, constabiliri nauis, non aliter quàm si in ancoris foret, possit. Firmata suo pondere cymba, alius cui id munus obtigit, in æquor iacit funem saxo dependente. In naui media alius, mantica in pectus tergûmque dependente, alligato pedibus lapide se uibrat in pelagus, subtúsq; aquas urinantium more natat, actúsque in profundum ad passus quindenos, tantisper urinat, donec legerit conchas, in quibus delitescunt uniones ac margaritæ: collectas manticæ indit, lapidémque protinus quo pedes grauabantur abiicit, funiq; innixus in superiora euadit, ibi quandoque ad tercentum fermè nauigiorum genera comperiuntur, quæ undecunque contendunt. Eius urbis Sultanus Mahumetis est initiatus fide.

Conchãrũ captura.

De Sultano Ormus, déque sæuitia filii Sultani erga parentes ac germanos.
Cap. III.

PER ID tempus quo ego has inuisi regiones, hæc quæ mox uobis innotescent, contigere. Itaque Sultano undeni erant liberi, quorum minor natu opinione insipientiæ minus cordatus habebatur: primogenitus uero ob nimiam calliditatem omnium censebatur uaferrimus. Erant item eidem Sultano bina mancipia, quæ ex regno Presbyteri Ioannis regis AEthiopum in regiam asciuerat, óbque eorum merita strenuissimámque consuetudinem fortunis innumeris ditauerat, natorúmque loco habebat. Inter hæc maior natu silentio noctis, parentibus germanísque, illo excepto, qui mentis impos credebatur, lumina eruit: sicq; effossa detulit in parentũ cubiculum, simúlque subdito igne, parentes domúmq; incendio subiecit: cuncta itaque deflagrarunt, parentes uidelicet ac quicquid fortunarum inibi repertum est. Proxima luce atrox facinus cultoribus urbis innotuit, ob id tumultuari cœpere omnes, rei indignitate moti. Auctor uero sceleris in regiam, ceu in locum tutissimũ se recepit, ac in demortui locum suffectus est. Is uero, quem memorauimus amentem esse habitũ, longe alius uisus est, quàm omnium uocibus destinatus erat, cognito nefando scelere, ueluti parentum necis futurus ultor, in delubrum continuo diffugit, hæc uoce sublatissima Arabice inclamans, ô dii boni, cacodæmon effectus est germanus meus, confecit parentes ac germanos, confectósque flagrantissimo rogo tradidit. Intra quindenos dies ciuium exuscitatus furor resedit: quo uiso Sultanus accersit ad se alterum illorum mancipiorũ, quæ dilecta à seniore Sultano prædiximus, nomine Mahumetem: quod ut uenit, Sultano Arabica lingua infit, Quid ais princeps? At ille, Sultanus sum. Tunc mancipium, Ita mehercule Sultanus es. Tum ille manu apprehensum hominem, blandiendo secum ducebat, illúmq; Arabice alloquens subdit I & socium tuum occidito, pro qua re tibi septem oppida polliceor daturum quamprimum. At mancipium, Mi princeps, inquit, triginta annis conuictorem habui socium hunc meũ, propterea id sceleris quod iubes non ausim unquam. Tunc Sultanus, Sinito inquit. Verũ intra triduum uocato ad se altero mancipio itidem agit cum eo quod cum superiore mancipio tentauerat, insidias illi nectẽs. At ille cui Chaim nomen erat, hoc intellecto, Fiat, inquit, in dei nomine mi princeps: móxque clanculum loricatus ibat obiturus principis imperata. Vt igitur ad socium peruenit, facere nequit, quin scelus uultu proderet. Eo uiso, haud mora, intellexit in se cudi fabam hanc, & proditoris appellatione inclamans socium, Venisti, inquit, proditor leto me traditurus? at ille, neutiquam huiuscemodi operam nauaturus accedo: at Mahumetes, nequis inficias ire, quando certe conscius patrandi sceleris animus luridum effecit uultum: ob id haud euades, quin te protinus mactem: cognito Chaim in certissimam notionem insidiarum quàs struebat deuenisse, gladium quem strinxerat, ad pedes socii abiecit, ilicóque humi stratus ueniam precabatur plorabundus, identidem inclamans, parce mihi mi princeps, nam mors mihi iure optimo debetur, ob id confice me eodem mucrone, quo te mactaturus accesseram. At ille, nemini profecto dubium est, quin sis perditissimus proditor, quippe qui triginta fermè annis mutuo usus contubernio conuictor perennis fuisti, & nunc necem illaturus aduenisti: num miser

intelligis

intelligis hunc qui tibi id negotii demandauerat, cacodæmona esse? Verum con surge, quoniam iam tibi parsum est: illud etiam noueris, iugi triduo hanc furiam me ingentissimis onerasse pollicitationibus, ut mortem quam mihi illaturus adueneras, prior tibi inferrem: sed ego conditionem aspernatus, facinori atrocissimo minime sum assensus. Verum finito deos agere immortales: tu tamen si me audis, continuo nauabis eam operam quam mox subiiciam, Conuenias uelim Sultanum, illique dicas te leto me tradidisse. Ad hæc Chaim, Subibo imperata princeps: quare ad Sultanum profectus est: quo uiso Sultanus inquit, heus Chaim, mactastíne amicum? at ille, confeci me hercle princeps: tunc Sultanus, accede propius: hærenti iam principis lateri, Sultanus gladio pectus fregit. Perendino die Mahumetes clanculum induit loricam, séque ad Sultanum recepit. Hunc ut conspicatus est Sultanus in cubiculo, Canis, inquit, cane natus, adhuc frueris aura ætherea? Cui Mahumetes, uiuo quidem in contumeliā tuam, súmq; te actutum mactaturus cacodæmone deteriorem. His dictis collato pede digladiari cœperunt: concertatum est nonnihil: tandem præualente Mahumete, mortem occubuit Sultanus. Quo facto, haud mora, uictor Mahumetes regiam occludi, firmaríque præsidio iubet. Iuuerunt Mahumetem populi in eum ardentissima studia. Ad eam diem charus fuerat populo admodum, ob eam rem cunctus populus acclamationibus lætitiam testans Mahumetem Sultanum salutabat. Dum itaq; Sultanus in principatu uigesimū diem egisset: illis transactis, classico ad se primores urbis, necnon negotiatores, reliquúmque fermè populum uocat. Quibus ita loquutum esse accepimus, quod à se factum audierant, non ultra id patratum fore, nequiuisse fugere urgentis fati necessitatem, probe se intelligere id principatus sibi haudquaquam deberi: propterea ab eis impetrare uelle, ut illi moderandi regni darent habenas, qui quandoque ad imitationem stultitiæ factus, parum cordatus uidebatur, ad hunc iusto iure pertinere imperium. Concionanti Mahumeti assensum est: móxque ille, qui amens habitus fuerat, in demortui locum suffectus est, moderatore tamen Mahumete: nam postquam facinus ausit Mahumetes, omnium confessione, deorum amicus credebatur. Ob id ultro à cunctis moderandæ urbis illi datum est negotium, desipiente præsertim Sultano, cuius in superioribus abunde meminimus. Nec uos lateat in ea urbe ad quadringentos negotiatores usque morari commerciorum causa, quæ illic plurimum uigent: illò enim comportantur sericum, uniones, margaritæ, & id genus baccæ, aromatúmque affatim. Viuunt plerunque oriza, quoniam ea regio triticum non mittit.

De Eri urbe in Chorazani regione Persidis, déque eius opibus, & complurium rerum copia, præsertim reubarbari. Cap. IIII.

INDE discedens in Persidem sum profectus: peracto duodecim dierū itinere, ad urbem quandam Eri nomine perueni. Regioni nomen est Chorazani, ea appellatione qua & nos Flaminiam nuncupauimus: urbem Eri regionis eius rex incolit, ea est omniū fermè rerum ferax: uisitúrq; tanta serici copia, ut una die emere queas tantū serici, quod ternis camelorū milibus onerādis sufficiat: ibi nunquā ingrauescit annona ob rerū ubertatē. Reubarbari in primis mira est copia: ea cōiectura id sum assequutus, quòd senæ reubarbari libræ nostro more pondo Serici copia.

unciarum duodecim singulo aureo nummo ueniebant: urbs ambitu circiter septem milium ædium continetur: colunt Mahumetẽ quàm qui maxime. Abiens illinc itinere dierum uiginti, animaduerti regionem intra terras procul à littore maris frequentem esse admodum uicis ac oppidis, eisdémq; summopere cultis.

De eo flumine quod arbitramur esse Eufratem. Cap. V.

PERVENI tandem ad quendam amnem, quem ipsa incolarum lingua Eufra appellant: hunc ego crediderim Eufratem esse, uastioris conceptaculi ductus argumento. Dum itaq; secus fluuium læuorsum iter ago, tridui peracto itinere, ad urbem aliam peruentum est Schirã nomine, ea unicum principem habet, eundémque Persam, alii nemini parentem, addictúmq; fidei Mahumetanæ. Ibi omnifariam pretiosi lapilli inueniuntur: & comprimis Eranõ lapis, qui abigit lymphationes, pellitque formidines, turchicam appellant: abunde enim aduehuntur, ut ferebatur, ex urbe Balascham nomine, ubi ingens est ubertas castorei, ibíq; colorum complura genera. Illud uobis compertum fiet, cur perraro apud nos castoreum syncerum inuenitur: prius equidem adulteratur, quàm ad nos comportetur, Persis adulterantibus: nam id hominũ genus his uaframentis adulterandarum rerum concedit nemini, id ego coràm perspexi, uoluíque quandoq; synceri castorei uim odoriferã experiri. Igitur conspicatus sum aliquando quospiam huius rei periculum facientes: sumebant enim uesicam castorei, eámq; conceptam mox naribus olfaciendam admouebant quaterni ex ordine homines: ea admota, tanta erat fragrantis castorei uis, ut olfacientibus eliceret sanguinẽ è naribus, ídque præ se ferebat haud adulteratũ castoreum. Percunctabar etiam Persas, an castoreum ut cætera unguenta, quæ suis moriuntur horis, ilico expiraret. Pro responso habui, uim huius odoris asseruari ad annos denos, si modo non adulteretur. In qua re Persæ eminent præstántque plurimum: inuicem hi sunt cunctorum hominum comissimi, & comprimis liberalitate præferendi omnibus neque id ausim astruere, nisi coràm eiusce rei periculum fecissem. Per id tempus quo illic agebam, nactus sum ibi negotiatorem quendam Persam, qui me superiore anno in urbe Mechæ cognouerat, is erat oriundus ex urbe Eri in Chorazain: qui, ut me conspicatus est, Ludouice, inquit, quis te impulit has uisere sedes, nónne ille es quem dudum apud Mecham noui? Cui ego, Sum quidem ille, qui uisendi orbis desiderio mirabilem in modum ardeo: at Persa, Deus laudetur infit, postquam offendi comitem mei itineris quempiam, qui eodem desiderio teneatur, quo & ego capior: quare in urbe, cui Squilaz nomen est, mora quindecim dierũ insumpta est. Persa uero me hortabatur, ne à se discederem, futurus itineris iugis comes, ut eo duce præcipuam orbis partem peragraremus. Itaq; itineri accingimur, profecturi uersus eum locum, cui Sancto Braganti nomen est inditũ.

De urbe Sancti Bragantis, & quomodo Babylonem magnitudine exæquat, déque Persarum rege, qui Sophi dicitur. Cap. VI.

VRBEM Sancti Bragantis ferunt magnitudine Babyloni minime concedere: quippe quàm uastissime patere autumant: eius rex Mahumeti est addictus. Memorant negotiatores habere in armis ubi libuerit ad sexagena equitũ milia: gens inclinat in colorem albicantem, bellicóque usui aptissima: nos uero hæc tantum ex aliorum narratu affirmamus: non enim ultra progredi licuit grassante

ac

ac ſæuiente Sophi in eos qui Bobachar & Othomar ac Omar ſacris ſunt initiati. Hi Mahumetis collegæ fuere, eiúſque deliramentorum conſcii. Qui itaque his fidem cenſent adhibendam eſſe, abſumuntur: quos uero nouerit Mahumetis ac Hali ſacra, imò prophana colere, illæſos ſinit. Inter hæc comes meus accerſito me, ait, Vt ſcias Ludouice quanti te faciam, quámue ex meo contubernio tibi proſpectum iri aueam, inſtitui te arctiſſima coniunctione mihi deuincire, ut hoc nexu compertum tibi ſit, me nuſquam defuturum eſſe cœptæ neceſſitudini. Eſt, inquit, mihi neptis, cui* Samis nomen eſt, hanc tibi matrimonio iungi ita cupio, ut nihil deſiderem ardentius. Samis eorum lingua phœbus dicitur. Nec id ab re, phœbo profecto uenuſtior candidiórque erat. Adiecit ad hæc ille, ſe non ambire orbem, ob id quòd cuiuſpiam rei egens eſſet, uerum ſolius animi ac uoluptatis cauſa, quam ex multarum rerum cognitione proficiſci affirmabat. Quare gradu reuocato, ad urbem Eri nomine rediimus: quò ut peruenimus, excipit me domi ſuæ comes meus honorifice & amanter, oſtenſáque nepte, inſtantius mecum agebat, ut iure matrimonii uirgine potiri uellem. Ego uero qui longe alia animo deſtinaueram: præ me tuli id quidem non aſpernari, ſed commodius illud agendum eſſe arbitrabar: quare intra octonos dies inde abeuntes, reuerſi ſumus ad urbem Ormus nomine. Illíncque ſoluentes in Indiam uelificauimus: & tandem aliquando portum appulimus, qui lingua indigenarũ Cheo dicitur.

*Aliàs Semes.

LVDOVICI ROMANI PATRITII INDICARVM RERVM LIBER IIII.

De urbe Indiæ Cambaia, omnium fermè rerum ferace. Cap. I.

QVONIAM in operis huius exordio, ſi recte meminimus, ſpopondimus cuncta nos denarraturos eſſe compendioſius quàm quibimus, ne plus iuſto prolixior oratio faſtidium pareret lectori, decreuimus ob id promiſſa diſſoluere, & ab inſtituto haudquaquam recedentes, ea ueſtris auſpiciis tantum ſcripto prodere, quæ narratu digniora uidebuntur. Indiam igitur ingreſſi ad portum quendam deuenimus, hunc præterfluit ingens fluuius, cui Indo nomen eſt: íſque non procul abeſt ab urbe quæ Cambaia dicitur. Ea ad tertium lapidem poſita intra terras, reſpicit meridiem: ad eam non eſt liburnicis uel actuariis nauigiis acceſſus, niſi inundet flumen uberius ſolito, qui aliquando ad tertium uel quartum lapidem irrigare maiore auctu arua conſueuit. Verum auctus inibi fluminum contrarias uices incrementorum habent, quippe qui non niſi decreſcente luna augeſcunt: apud nos uero pleniluniis tumeſcunt amnes mirandum in modum. Vrbs muro noſtro more ambitur, cunctíſque fermè abundat, re præſertim frumentaria, ac fructibus omnis generis. Ibi inter cætera complura aromatum genera reperiuntur, quorum nomina me latent: illic etiam goſipium abunde inuenitur, uulgo bombix dicitur: aſportant inde negotiatores annis ſingulis tantum

Indus flu.

gosipii ac serici, ut quandoque quadragenas aut quinquagenas naues harum mercium abducant, alioque comportent. In eodem regno is mons reperitur unde eruitur onyx, corneola uulgo dicitur. Nec procul inde est mons unde exciditur calcedonius lapis, adamásque.

De moribus incolarum Cambaiæ urbis præclaræ. Cap. II.

IAMIAM subiiciemus Sultani eius statum ac mores: is Machamut dicitur, cum ibi essem agebatur quadragesimus annus, quo ipse regnum indeptus fuerat, rege Gugeratorum depulso. Hi nullum animal occidere cibi gratia, nullâque carne uesci optimum esse arbitrantur: non sunt Mahumetani, neque idolorum cultores. Ego uero crediderim, si baptismi caractere insignirentur, eos parum à salute abesse: nam genus est plenum iustitiæ: quippe quod aliis non infert, quod sibi inferri noluerit. Si habitum quæris, pars nudi agunt, pars tantum obscœna uelati: caput uincit gausape, coloris purpurei. His autem colos est suffuluus, ob eam causam à Sultano regno pulsi dicunt, de cuius moribus iam descendo dicturus. Huic igitur sunt in armis equitum uicena milia, singulóque mane in regiam ueniunt quinquaginta uiri elephantis insidentes, quibus id solum negotium datum est, ut uenerabundi regem uenerentur, beluis genua flectentibus. Mane uero rege experrecto, crepant cymbala, tympanáque, audiuntúrque sonantes tibiæ, necnon buccinatores: adsunt & complures alii, qui multiiugis instrumentis musicis lætitiam uiuentis regis testantur, itidem pransuro agunt: adsúntque itidem discumbenti memoratis elephantis insidentes, & rursum consueto munere colendi principis funguntur. Locis suis animalium huiusmodi ingenium ac consuetudinem denarrabimus. At Sultanus memoratæ, urbis superiora labia adeo prominentia habet, ut illis æque ac mulieres capillo caput uinciat. Barbam uero albicantem gerit adusque umbilicum promissam: ueneno ita assueuit, ut omni die quippiam hauriat, ne putes ad ipsam satietatem uenenum sumi. Leto traditurus è satrapis quempiam, ad se accersitum, cui mors imminet, nudum sibi assistere compellit: móxq; edit nonnullos fructus, chofolos uocitant, instar nucis myristicæ, muscatam appellant: mandit etiam quædam herbarum folia, modo mali Assyrii, tambolos nominant: addit etiam attritarum concharum ostreæ calcem, simúlque cuncta mandendo ruminat. Tandem in eum, quem cupit occidi, expuit, aspersóque eo, continuo mors subsequitur, præsentaneo ueneno uitam perimente: nam ubi in hominem ut præmisimus, expuerit contrita uenena, intra mediæ horæ spatium perfusus ueneno in terram corruens efflat animam. Huic etiam sunt circiter quaterna scortorum milia: nam ubi semel concubuerit cum quauis meretricum, proxima luce uitam exuit: depositam interulam amictúsque mortalium nemo attingit. Mutatoriis opus est propè innumeris. Sciscitabatur diligentius à negotiatoribus comes meus, unde hæc profecta esset pernicies uenenorum. Aiebant illi parentem Sultani à cunabulis natum aluisse ueneno, propterea uni sibi innocuum sola consuetudine factum esse, cæteris uero perniciosum ac letale esse admodum. Verum de rebus Sultani modum facientes, incolarum mores descripturi, redeamus unde sumus digressi. Hi igitur plerunque sola tunica interiore uelantur, omnium sunt bellacissimi, commerciisque student quàm qui maxime: regionis ubertas

Sultani descriptio.

ubertas pro meritis referri non poteſt. Ea frequentatur ab ultro citróque commeãtibus ex omni fermè mortalium genere. Inde hac de urbe altera, cuius cum opportunum duxerimus, meminiſſe eſt animus, ad uarias multiplicéſque regiones orbis innumera mercimonia euehuntur, ad Turcos præſertim, Syróſque, Arabas felices, Indóſue, & item ad Africam incolentes, AEthiopáſque, & alios mortalium plurimos: ſericum in primis, ac xylon, bombicẽ appellant, illinc exportant. Hinc eſt quòd ille Sultanus omnium cenſetur ditiſſimus, mercimoniis ibidem mirabilem in modum uigentibus. Hic maximas exercet ſimultates cum rege quodam, qui Iogæ regno imperitat, quod abeſt à ſupradicto rege itinere dierum quindecim. Itaque huius regis Iogæ imperium longe latéque patet, illique in armis ſunt triginta armatorum milia, idolorum eſt cultor, omníſq; eius populus: ſuntque opinione ſanctitatis apud cæteros reges magno in pretio, celebréſq; admodum: nam ex inſtituto rex huiuſmodi ſingulo triennio ter uel quater peregre proficiſcitur, alitúrque aliena impenſa dum peregrinatur, ut apud nos uoti cuiuſpiã gratia peregrini circuire regiones ſolent. Trahit ſecum ad quaterna contubernalium milia, longum ſanè ſeruorum ordinem: coniugem inſuper & natos omnes circunducit: ducit etiam quatuor uel quinque feruidos ſonipedes, feléſque qui odorem illum gignunt lectiſſimum, Gibellum uocitant, cercopithecóſque compluſculos, pſitacos item ac pardos, accipitréſque, hócque ordine ambit fermè Indiam totam. Illi habitus eſt geminum corium caprinum, altero priorẽ partem, poſteriorem altero corporis partem uelat, uillo extrà eminente: coloris eſt propè muſtelini. Ibi enim ob incendium candentis ſyderis nigreſcere ac torreri corpora incipiũt: omnes inaures geſtant dependentibus omnifariam monilibus lapidibúſque pretioſis: alii exerto brachio uelant corpus, alii ſola interula amiciuntur. Rex ac nonnulli procerum maximi puluiſculis odoriferis quaſi per ſpeciem maioris claritudinis, infectam faciem circunferunt, ac reliqua corporis infecta, alii aliis uanis ducuntur ſuperſtitionibus, induxerunt in animum alii ne humi procumbant unquam, alii ne toto corpore ſtrati confidant in terra: alii ab omni eloquio ueluti elingues temperant: his uero adſunt terni aut quaterni homines, qui mutis uictũ ſuppeditant: omnibus in uniuerſum cornu è colle dependet: illi ubi ad urbem quampiã peruenerint, incolas, ceu agũt apud nos cornicines, admonentes ſimul omnes concinunt, eóq; concẽtu ſtipem à mortalibus petũt. Rege domi ſedente trecẽti aut ſanè quadringenti homines ſimul peregre exeũt. Nec plus triduo, modo AEgiptiorũ, in eadem urbe morãtur. In manibus ferunt ſcipionẽ in ima parte ferreo orbe munitũ: alii orbes tantum quaqua uerſum limatos nouaculæ inſtar incidentes ferũt: illi quos oderunt impetunt funda lapides uibrãtes: quare ubi in urbem aliquã uenerint, ab omnibus excipiuntur placidiſſime, illíſq; impune eſt uel urbis ſummatem occidiſſe, quando profecto id agere diuinitus creduntur: ager non eſt ferax admodum annona ingraueſcente. Regio montibus plurimum aſperatur: eorum ædes ſunt deſpicabiles peſſimíq; incolatus, urbes muro ambitas non habent, horum opera ac ſtudio comportantur ad nos margaritæ, & id genus monilia, illúdque non difficulter efficiunt, peregre quoquo uoluerint aliena impenſa proficiſcentes. Hi igitur ob propè inacceſſam regionem, Sultano Machamir maximum exhibent negotium.

Rex Iogæ.

De urbe Ceul, déque moribus ac audentia eius populi.
Cap. III.

ABIENS ab urbe Cambaiæ me recepi ad aliam urbem Ceul nomine, quæ à Cambaia itinere dierum duodecim abest. Ager qui inter utrunque intercedit Guzerat dicitur. Rex eorum idola colit: his est colos suffuluus, pro amictu alii interula utuntur, nudi agunt alii, tantum obscœna uelati, nudis pedibus ingrediuntur, apertóque capite prodeunt: si perpaucos Mahumetanos negotiatores excipias: ad bella sunt promptiores, in præliis ense, arcubus, lanceis harundineis, clypeísque orbiculatis utuntur, tormenta habent quibus proruunt mœnia, stragésque inferunt armatis exercitibus. Ea urbs munitissima mœnia habet, distátq; à mari duobus ac mille passibus, præterfluit urbem amœnissimus amnis, quo ultro citróque undecunque mercimonia comportantur, accedentibus eò exteris liburnicis: copiam præstat ager suapte natura omnibus abundans, si uuas, iuglandésq; nuces ac castaneas excipias: legitur triticum ac hordeum, affatímq; leguminum. Illic etiam conficitur gosipinus pannus. Eorum fidem prudens prætereo, quando certe constat eos eiusdem latriæ esse, cuius est rex Calechut. Horum meminisse hæsit cordi mihi, ubi fore opportunum duxero. Illic complures negotiatores Mahumetani degunt: aeris temperies calidior est, quàm ubi est frigidissima, iustitia ibi maxime uiget in pretio: regi in armis non sunt frequentes milites. Regio fert equos uaccásq; plurimas. Discedens illinc ad urbem quandam Dabuli nomine me contuli, itinere bidui à superiore urbe distat: hanc ingens fluuius præterfluit, nostro more mœnia habet, ager est fœcundus, ipsáque urbs amœna admodum, ibi negotiatores propè innumeri Mahumetani. Rex idola colit, huic ad triginta hominum milia in armis sunt: corpora animósque ut superiores populi exercent, genus est plenum iustitiæ, his idem est cultus corporis, uictúsque ac mores insunt ut illis quos supra memorauimus.

Dabuli vrbs

De Goga insula Indiæ, déque eius rege. Cap. IIII.

SOLVENS illinc profectus sum ad eam insulam cui Goga nomen est, ea à continente abest mille passibus: hæc regi de Dechan quotannis pendit uectigalium nomine mille aureos, Perday eorum lingua appellantur: si horum formam quæras, angustiores contractiorésq; sunt saraphis Babylonicis, sed longe crassiores: ab altera parte pro superscriptione bini sunt insculpti dæmones: ab altera uero cernitur nescio quid, literis exaratum. In ea insula maris secus littus uisitur oppidum more nostro constructum: illi est præfectus dux quidam militum cui Sauain nomen est: sub eo quadringenti Mamaluchi merent stipendia, ipséque Mamaluchus est: is ubi consequi potest quempiam ex uiris albicantibus, eum beneuole excipit, cæterísque adnumerat militibus: conducere enim eos consueuit stipendio uiginti aureorum mense singulo: sed prius honores huiusmodi non centuriat, quàm hunc morem seruauerit. Iubet igitur centuriaturus delectúmq; habiturus, geminas ex corio afferri diploides, ipse alteram, alterã uero induit is qui admittendus est ad militiam. Vt itaq; uterq; diploidem induit, luctantur nonnihil: ubi is qui asscribi debet in stipendiatorum militum numerũ, inter luctandum repertus fuerit præstanti fortitudine, corporísque uiribus eximius, uirúmq; se explicuerit, haud mora, militibus consociatur, sin minus, sellulariæ

Perday.

Militum delectus.

ſellulariæ aut cerdonicæ arti mancipatur. Is itaque dux cum quadringentis Mamaluchis regi Narſingæ negotium ingens exhibet: huius mentio fiet locis ſuis. Recedens inde contendi terreſtri itinere octonis diebus ad eam urbem quæ Decan dicitur.

De Decan urbe Indiæ pulcherrima, déque multiiugis eius monilium generibus. Cap. V.

VRBI Decan memoratæ moderatur rex Mahumetanus, ſub quo prædictus Mamaluchorum præfectus ſtipendia meret. Ea urbs uiſu eſt pulcherrima, feráxque ferme rerum cunctarum. Eius rex inter Mamaluchos adnumeratur, & cum eo ad triginta quinque hominum milia ſuæ ditionis, ſi peditum equitúmque recenſeas numerum. Vrbem decentiſſime elegans regia exornat: regiam honeſtant loca complurima: nam prius quàm ad regis cubiculum deuenias, per quadragena quaternáque cubicula tibi tranſeundum eſt: ſic enim diſpoſita contignatio eſt, ut alteri alter aditum locus præbeat, donec ad nouiſſimum perueneris. Vrbs more Chriſtianorum mœnibus ambitur: domus ſunt haud inelegantes. Rex uero utitur faſtu, pompámque ducit incredibilem. Qui regi famulantur, in ſummis ſotularibus circunferunt pyropos ac adamantes, & id genus lapides pretioſos. Quæ uero monilia pro inauribus ac condaliis ferant, cogitent ipſi quibus acerrimum eſt iudicium, cum pedes eminentioribus corporis partibus contulerint. In eius regno mons eſt, unde erui dicitur adamas. Is mons eſt ab urbe ad ſextum lapidem, muróque quaquauerſum circundatur: ipſum firmiſſimum aſſeruat præſidium. Scatet ea regio fere rebus omnibus in uniuerſum. Mahumetem colunt: amiciuntur ſericis ueſtibus, uel interula ex ſerico elegantiore: ocreis tenuioribus cum caligis inſtar remigum utuntur. Mulieres Damaſcenarum fœminarum modo uelant faciem, ne unquam ſatient intuentium aſpectum. Adamantis fodinæ.

De regis diligentia peritiáque diſciplinæ militaris. Cap. VI.

IS REX cuius paulo ante meminimus, diutina bella gerit cum rege Narſingæ. Qui illi parent populi Mahumetem colunt: milites plerunque conducit exteros aduenáſque. Illis eſt colos albicans, indigenis uero ſuffuluus. Rex opibus diuitiiſque uberioribus ac liberali conſuetudine nemini ferme concedit. In mari etiam claſſem habet ualidiſſimam. Odit Chriſtianos quàm qui maxime. Peragrata ea regionis parte, iter cepimus uerſus urbem, cui Bathacala nomen eſt.

De urbe Indiæ Bathacala, déque eius ubertate, præſertim orizæ, ac ſaccari. Cap. VII.

ABEST urbs Bathacala ab urbe Decan itinere quinque dierum, arte & natura nulli urbium poſtponenda. Rex idola gentilium ritu colit: circuitur mœnibus, éſtq; à pelago ad primum lapidem: portum non habet maritimum. Qui è mari illuc mercimonia comportant, aduehunt amne perquam mediocri. Illic moram degunt complures negotiatores Mahumetani ob commercia, quæ inibi ſummopere uigent. Amnis præterfluit urbem: ager mittit orizam, ſaccarum, & illud comprimis quod candidum uocitamus. Ibi fici ac iuglandes reperiuntur, ut in urbe Calechut: latriæ dæmonum ſunt addicti, ut incolæ Calechut: Mahumetani tamen ſeruant ritus ſuos. Equis, mulis, aſiníſue haud utuntur: uaccas,

bubalos, pecora & capreas habent. Regio tritici, hordei leguminúmq; ferax non est, uerum fructus omnifariam alii inibi leguntur Indico more. Dimissa ea urbe ad insulam quandam Anzediuam nomine me recepi: ea colitur à Mahumetanis idolorúmque cultoribus, distat insula à continente stadiis quaternis, Ambitu uero patet uiginti mille passuum. Illic cœlum minime clemens est, agérque infœcundus. Intra insulam ac continentem terram intercedit portus commodissimus. In insula aquæ potu suauissimæ hauriuntur.

Anzediua insula.

De nonnullis optimis Indiæ urbibus. Cap. VIII.

Centacola urbs.

ILLINC discedens iter à me cœptum est uersus urbem quandam, cui Centacolæ nomen inditum est, unius diei itinere prius absoluto. Huic princeps haud magnarum opum moderatur. Affatim tamen inibi carnium ubertas inuenitur orizǽq;, ac omnifariam fructuum non aliter quàm apud Indos. Ibi complusculi Mahumetani commercia exercent. Rex idola colit: genti colos est subfuluus, nudi prorsus agunt, apertóque capite prodeunt. Princeps huiusmodi regi de Barthacal paret. Inde abeuntes itinere bidui itum est ad insulam quandam aliam Onor nomine. Rex eius latriæ addictus est dæmonum, & regis Narsingæ subit imperata. Is est omnium comissimus, expers fastus, huius iussu circiter octonæ liburnicæ assidue maria sulcant, & prædabundæ quidem excursionibus uacant. Hic summa necessitudine ac uinculo amoris regem Portugalliæ complectitur. Gens obscœna sindone uelat, cætera sunt nudi. Mittit ager orizam ubertim non secus quàm Indica arua. Illic animalia propè omne genus, ut sunt, apri, cerui, lupi, leones, ac omnifariam auitia, nostris tamen absimilia. Paui in primis psitacique, necnon uaccæ ferè innumeræ, eædémque subrutilæ, sunt item uerueces obesi admodum. Florum uero ac rosarum tanta est copia, ut ibi uel hibernis diebus non desint. Cœlum clementius esse nequiret: cultoribus longe diuturnior uita est, nósque in ea re exuperant. Haud longe à dicta urbe uisitur urbs alia Mangolor nomine, unde circiter sexaginta naues oriza onustæ soluere consueuerunt. Incolæ partim idolis seruiunt, partim Mahumetem colunt, uictus amictúsque ii sunt, quos supra memorauimus.

Onor insula.

Mangolor.

De Canonor urbe Indiæ maxima. Cap. IX.

DIGREDIENTES illinc iter cepimus uersus urbem Canonor nomine, rerum pulchritudine præstantissimam. Ibi rex Portugalliæ munitissimũ habet oppidum. Vrbis rex idola colit, ipsiq; regi Lusitaniæ est charus in paucis. Portum urbs habet, illò conuehuntur equi Persæ, sed immania sunt horum uectigalia, nam penduntur pro equo singulo aureorum uicena & quina milia. Digressis inde iter introrsus terras est ad Narsingæ urbem, ubi complures Mahumetani negotiatores degunt. Ager tritici, uuarum, ac omnium fere fructuum, si poma citrea cucurbitásque excipias, expers est admodum. Pane non uescuntur incolæ, sed oriza, pisce ac carnibus, necnon iuglandibus quas fert regio. Alio loco de eorum cultu ac moribus differemus, cum iam sit omnibus in confesso, eos indigenis urbis Calechut haud dissimiles esse. Inibi cœpta sunt inueniri zinziber pipérq;, myrobalanum, cardamomum, cassia, & id genus aromata complura. Vrbem mœnia haud circundant, ædes sunt despicabiles. Illic reperiuntur fructuum complura genera nostris absimilia, uerũ longe suauia, suis locis à nobis describetur

eorum forma. Regio est propè inaccessa, ob frequentiores specus ui extructos. Regi sunt in armis ad quinquaginta nobilium milia, Hærosipsi appellant. In præliis utuntur ense, clypeo obrotundo, hastis ac arcubus: nunc uero tormentis etiam uti consueuerunt. Nudi incedunt, obscœna tantum uelati: iis apertum est caput, nisi ubi ad bella contendunt: tunc caput subrutilo galero tegunt, eósque bis inuoluunt, uittáque nescio qua uinciunt. Equis, mulis, asinísque non utuntur, minúsque camelis, quos dromedarios passim uocitamus. Elephantis tantū utuntur, non tamen præliaturi. Vbi tempus appetet, dicemus abunde de arce, quam rex erexit contra regem Portugalliæ. In urbe uigent summopere commercia: nam quotannis illò undecunq; ducenta fermè nauigia appellere consueuerunt. Præteritis nonnullis diebus, peracto itinere quindecim dierum orientem uersus, postquam in regnum Narsingæ deuentum est, tandem ad urbem quandam Bisinagar nomine peruenimus.

De Bisinagar urbe regni Narsingæ feracissima. Cap. X.

VRBI moderatur rex Narsingæ: ea maxime patet: muro tamen ambita in decliuo montis sita est, circuitu octo mille passuum: triplici muro circundatur: ibíque cunctorum mercimoniorum famigeratum celebratur emporium. Fœcundus est mirum in modum ager: illic quicquid est quod ad delicias ac suauiores faciat uoluptates, inuenitur: uenationibus ac aucupiis alibi nusquam arua aptiora, syluæque: credas uoluptatis paradisum esse quampiam. Rex indigenæque regni idola colunt. Magnarum est rex uirium: huic supra quadringenta equitum milia in armis excubant. Illud etiam non præteribo, equum ibi non minoris quàm quadringentis aut quingentis pardais (ii sunt aurei nummi) uendi. Vsu quandoque euenit, ut octingentis aureis quis equum emerit: pretii hanc immanitatem efficit, quod aliunde aduehuntur: ibíque nulla equarum armenta, prohibentibus regibus, qui portus asseruari iubent maritimos, ne importentur equæ. Huic etiam sunt quadringenti ad belli usum elephantes: habet & dromedarios, qui ocyssime currunt. Hic peropportunum uidetur, ut de docilitate, déque agillima consuetudine elephantorum nonnihil differamus, ne uideamur non meminisse superiorum, cum classico lectori colliquescat, nos suprà id esse crebrius pollicitos. Igitur id animal docile est admodum, parúmque ab humanis abest sensibus, cunctásque beluas fortitudine anteire solet. Indi bella inituri clitellas elephanto imponūt: sunt clitellæ huiusmodi, cuiusmodi in regno Ausonio utuntur muli: clitellas subtus aluum cingunt geminæ ex ferro catenæ: supra clitellas hinc & hinc domus, uel si mauis turrim aut caueam ligneam appellare: collo iungunt caueas, assamenta nescio quæ crassitudine medii palmi: singulas caueas terni homines ingrediuntur: inter utrasque dorso beluæ insidet Indus, qui beluam alloquitur: illis est enim patrii sermonis intellectus, officiorúmque memoria. Constat nullum aliud animal humanis sensibus accedere propius, si amoris & gloriæ uoluptatem, si probitatem conspicuam, si prudentiam, & id genus mores, quorum sunt cætera animalia expertia, spectaueris. Itaque septeni sunt homines, qui elephantum bella inituri conscendunt loricati, ferentes arcus, lanceas, enses ac peltas. Promuscis elephanti, quam manum appellant, loricatur: illi alligatur exertus ensis duorum longitudine cubitorum: Elephantis natura.

crassitudine uero ac latitudine palmæ humanæ, sicque instructi præliantur. Vbi progrediendum aut retrocedendum est, monet domitor: cuius uocem callet elephas. Feri, inquit moderator beluæ, illum, ab illo tempera: sæui item in alios, abstine ab aliis. At animal cuncta subit imperata, eáque adamussim explet æque ac humanorum capax sensuum. Verum ubi usu euenerit, ut obiecto igne pauore icti fugam arripiant, nulla re adduci possunt, ut gradum reuocent: ea gens enim mira arte ubi libuerit ignes terrendis beluis excitat. Hos adeo id animal pauet, ut nulla alia re magis terreatur. Ob id uisis ignibus effusissime diffugiunt. Reliquum quid est? discretis moribus, fortitudine eximia præstat omnibus. Memini aliquando uidisse elephantos ternos maximam liburnicam in siccum trahere, ut haud multo post referabimus. Dum ego apud Canonor urbem agerē, nonnulli negotiatores Mahumetani in hunc modum in siccum nauim trahebant, seruata Christianorum consuetudine, uersa naui, exposita prora uersus continentem, subiectis ternis trabibus, tres elephanti genibus innixi, capitéque in humū connixo nauigium in terram trahunt. Verum sunt plures qui existimant in cruribus elephantos non habere internodia, plicaréq; ob id nequire tibias: quod profecto à uero plurimum abest. Habent iuncturas ut cætera animalia, sed in ima propè parte crurum. Fœminis inest ferocia maior quàm maribus, cõuehendísq; oneribus illis longe maiores sunt uires: furore etiam corripiuntur, id cursu lymphatico præ se ferentes. Elephantes ternos bubalos magnitudine excedunt, uillo etiam non absimiles: oculi ut suibus: promuscidem, quam manum appellamus, promissam admodum habent: ea ori esculenta ac poculenta admouent: subest enim iugulo os, sui sanè non absimile, hiscam referens: proboscis exesa est ac caua intus: eáque sæpenumero uidi beluas porrectas capere stipes: uidi item ab elephanto arboris truncum prosterni, tantæ quidem uastitatis, ut quod effecit belua nos priores numero uigintiquatuor nequiuerimus. At elephas uno uel altero connixu arietauit in terram. Bini dentes qui prominent, collocantur in superiore maxilla: auriculas quaquauersum gemini palmi magnitudine habente: nec id usque minore aut maiore, ut assolet, proceritate. Pedes illi sunt obrotundi instar orbium, quibus discumbendo carnes excipimus munditiarum causa, ne gausape fœdetur. Pedem ambiūt quinæ ungulæ ostrinæ conchæ latitudine. Cauda instar bubali, terni palmi longitudine, uillo rarissimo. Fœminis sunt proceriores mares: magnitudine sunt multiiuga: alii ad tertiumdecimum palmum, ad quartum decimum tolluntur alii: transcendi quandoque in nonnullos ego eiusce magnitudinis. Asseuerabant cultores, ad sextumdecimum palmum quosdam altitudine exurgere. Lentius incedunt: fit propterea ut qui non assueuerint, nō aliter quàm in undabundo æquore nauseam subeant, ac insidere nequeant. Iunioribus ubi insederis summa afficieris uoluptate, molliter instar gradariæ mulæ gradiētibus. Vbi conscendendus est elephas submittit genua, & quasi stapedes instrueret, præbet scandendi facultatem: subleuante tamen quopiam homine à tergo sessorem. Infrenes sunt omnes, nec ceruicem restis uincit: soluto prorsus capite gradiūtur.

De coitu elephantorum. Cap. XI.

INITVRI loca quærunt palustria, pudoréq; non nisi in abdito coeunt: dicuntúrq; ferè humanitus ueneri operam dare: etsi non desint auctores, qui bar

ros dicant auerſe coire. Apud quoſdam pro ſummo munere habetur, ut regem elephantino membro donent. Id forte plurimi faciũt, ob immane pretium, quo ueneunt elephanti, utpote quingentis aureis: alij (ſi credere dignum) duobus milibus aureis emuntur: illud forſan non moles corporea, ſed acre ingeniũ præſtat. Nuſquam ſane negauerim me alicubi uidiſſe gentes quaſpiam, ſenſu ac ingenio elephantis longe inferiores. Itaq; is rex Narſingæ opibus ac imperio præſtat cunctos, quos unquam conſpicatus ſum reges, unquámq; audiuerim. Vrbs ſitu ac elegantia urbem Mediolanum effingit præſentátq;: ſi tamen id excipias, quòd in loco eſt decliui, minúſque æquo. Quæ illi ſubſunt regna, ea Narſingam circundare uidentur, ut regnum Auſoniæ ac Venetiæ Mediolanum ambiunt. Ea urbe inter utraque maria procurrente, referebant eius Bramini (hoc enim nomine ſacerdotes eorum dignantur) regem ſingulo die ad duodecim mille Pardios pro uectigalibus, cenſúſque loco ſumere. Huic ſemper in armis excubant complura armatorum milia: quippe cui bella nunquam deſunt, eo finitimis arma inferente. Idolorum eſt addictus fœdiſſimæ latriæ, ipſúmque cacodæmona colit non aliter quàm rex Calechut. Vbi duxerimus opportunum fore, hæc explicatius denarrabimus. Viuunt ut idolorum cultores: iis eiuſmodi eſt habitus, qui maioris ſunt cenſus, tunica utũtur interiore haud oblonga, caput uero faſcia uerſicolore Mahumetanorum ritu uinciunt. Gregarii obſcœna tantum uelant, cætera ſunt nudi. Rex birreto panni Attalici caput exornat gemini palmi longitudine. Profecturus in prælium goſipinam induit ueſtem, hanc clamyde tegit bracteis aureis ornata. Limbum chlamydis honeſtant monilia fermè omne genus. Equus eius tanti eſſe creditur, ſi pretium inſpexeris, quanti eſt quæpiam è noſtris urbibus. Id efficiunt innumeri lapides pretioſi, margaritarum ac unionum complura genera, quibus phaleræ apparatu incredibili teguntur. Exeuntem in uenationes concomitantur terni aut quaterni reguli, qui deducendi regis officio funguntur: circiter equitum ſena milia iter agenti præſto ſunt. Colliqueſcit itaque hunc regem opibus, diuitiis, militúmque delectu, & ſexcentis ſimilibus nemini concedere. Monetam cudit, quam Pardios appellant, & item minoris ualoris monetam aliam, quæ Fano dicitur: hanc efficiunt ſexdecim minutiores denarii. AEs etiam ſignatum habent Eas nomine, ſexdecim quidem pro nummo argenteo exponuntur. Viatoribus tutum eſt iter uſquequaque, modo à leonibus ferocientibus cauerint. Eſculenta quibus aluntur prudens prætereo, eadem demum denarraturus, cum de rebus Calechut ſermo fiet. Rex memoratus Chriſtiano nomini plurimum fauet, cum regéque Portugalliæ, quæ pars eſt Luſitaniæ, ſecum magna intercedit amicitia. Præter hanc gentem Chriſtianos nouit nullos, illò enim appellunt Luſitani, honorificéque appulſi tractantur. Viſa itaque hac urbe mora complurium dierum, rediimus ad urbem Canonor. Quò cum perueniſſemus, triduo ibi abſumpto, intra terras proficiſci placuit, tandémque aliquando ad urbem Trompatam nomine deuentum eſt.

Narſingæ regis opulentia

De urbe Indiæ Trompatam nomine, déque nonnullis aliis Indiæ locis. Cap. XII.

VRBS Trompatam abeſt ab Canonor urbe duodecim mille paſſibus. Illi moderatur idolorum cultor, ſoli non eſt admodum ditis, parúmque ab

pelago diſtat, utpote mille paſſibus. Interfluit eam amnis perquam mediocris. Illic complura Mahumetanorum nauigia uiſuntur: cultores frugaliſſime uiuunt, maiores non habent opes quàm iuglandes Indicas, eas condunt oriza. Scatet regio lignis & aſſeribus ad fabricandas liburnicas aptiſſimis. Ibi ad quindena milia Mahumetanorũ degunt: regi tamen idola colenti obſecundant. A' cultorum habitu & moribus temperabo tantiſper, donec ad id loci uentum erit, quo res urbis Calechut ſumus explicaturi: eſt enim illorum una eademq; fides. Eorum domus adeo ſunt deſpicabiles, ut non pluris ſingulæ uendantur aureo dimidio: illud etiam haud multo poſt compertum fiet uobis. Bidui itaque illic aſſumpta mora

Pandaran. diſceſſimus inde, iterque uerſus urbem nomine Pandaran cepimus, diſtantem à memorata unius diei itinere. Regi Calechut paret, nulliúſque ferme momenti eſt, & comprimis portum habet nullum. Huic ad ternas leucas aduerſa eſt inſula deſerta, habitatoréque uidua. Indigenarum ſuperioris urbis is eſt habitus, qui & urbi Calechut: urbs in cliuo poſita eſt. Illinc digredientes contendimus ad ur-

Capagot. bem aliam Capagot nomine, cui rex Calechut imperitat. In ea urbe eſt regia pulcherrima ueterũ more conſtructa. Quà orientem reſpicit, perpulchro fluuio alluitur, ab urbéque Calechut ternis abeſt leucis. Hic non eſt maxime immorandum, cum ſatis conſtet, eoſdem mores ambabus eſſe urbibus. Inde igitur abeuntes tandem aliquando per celebrem inclytámque urbem Calechut deuenimus. Præterii ſciens ac prudens tot regum ac populorum mores habitúmque: præſertim regis Chianul & Dabul, necnon Bathecala Onórue, ac Mangolor, Canonor, Cuchin & Cachilon, Calonue ac Narſingæ potentiſſimorum principum. Id abs me factum eſt ferme ex compoſito, ut diutius denarrandis rebus Calechut, ceu longe excellentioribus immorarer. Conſtat ſane hunc regem cunctos orientales

Samory. anteire reges, ob id indigenarum lingua Samory, id eſt in terris deus dicitur.

LVDOVICI PATRITII ROMANI RERVM INDICARVM LIBER V.

De urbe Calechut Præſtantiſſima. Cap. I.

NOBIS ad urbem Calechut, ceu ad Indicarum urbium præcipuam metropolim appulſis, uiſum eſt ſuperiori libro ſupremam imponere manum, ſequentémque auſpicari, quo maiore uoluptate lector afficiatur, rerúmque dignior elegantia animos demulcens mentem teneat, ut nobis ſtudium peragrati orbis opem ferat, ingenióque ſubſcribant uires, hæcque ultro peritioribus harum regionum, ceu cenſoribus acerrimis diiudicanda relinquimus, ut ſi forte longe plura adiuerint, ipſi in medium proferant. Igitur urbs Calechut eſt in continenti, ædes eius pelago alluuntur. Ibi non eſt portus, ſed quà meridiem reſpicit ad primum ab urbe lapidem eſt amnis, qui effluit in oceanum anguſtiore oſtio: is multifariam diuiſus per arua diſpergitur patentia, ac irrigandis agris carpitur à cultoribus: altiores non uehit aquas quàm quini palmi altitudine: in-

curuat

curuat ad urbem amnis non deſpicabili decurſu, eámque interfluit. Mœnibus haud ambitur, uerum continetur circuitu ſex mille ædium, non adhærentibus ut apud nos ædificiis, ſed longiore ſpatio diſcretis inter ſe ædibus, forte ignium metu, aut ſane imperitia ædificandi. Quà uero in longitudinem extenditur, millenis patet paſſibus. Domus ſunt deſpicabiles, quippe quæ ſupra equitis altitudinem ab humo non tolluntur, frondium plerunque laceramentis loco imbricum cooperiuntur, multis contignationibus. Huius rei cauſam afferunt, quòd humo egeſta ad quinos palmos aqua mox ſcaturire dicitur, ob id nequeunt altius fundamenta iacere, quæ contignationibus ferendis ſufficiant. Negotiatorum ædes tabernæque non minoris quàm quindenis aut uicenis ueneunt aureis. Cultorum uero domus non pluris ad ſummum, quàm binis aureis emuntur. Nec idem eſt omnibus pretium: Aliæ minus aureo nummo, aliæ ſolido aureo nummo uenduntur.

De rege Calechut, déque eorum latria. Cap. II.

PRIMVM igitur omnium rex Calechut dæmonum latriæ eſt addictus, ut haud multo poſt compertum fiet uobis. Non diffitentur deum optimum maximum cœli ac terræ potiſſimum architectum, præcipuúmque auctorem, ac primariam cauſam eſſe. Sed uero fabulam addunt, ſomniántque deum nullam ſui principatus capere uoluptatem quire. Vbi negotium iudicandi orbis ſumeret ipſe, delegaſſe propterea uicariam operam, ut ipſi comminiſcuntur, cacodæmoni, quem deliri mentiuntur eſſe de cœlo ſumptum, iuri reddendo mortalibus. Illique rurſus ineptientes aiunt, factam à deo poteſtatem tribuendi cuique quod ſuum eſt, pro benefactis uidelicet ac malefactis mercedem emeritam. Huic Deumo nomen indidere. Deum uero maximum Temerani appellant. At Deumum dæmonum fallaciſſimum, rex in eius regia conſtructo ad id ſacello hoc apparatu, ut ilico colliqueſcet, colit. Sacellum patet quaquauerſum teſtudinis latitudine duûm paſſuum: tollitur autem ab humo non plus ternis paſſibus. Ingreſſum ligneũ oſtium præbet cum antipagmentis, quæ ſunt dæmones compluſculi torreutice ſculpti, ut in emblematis uiſitur. In ſacello medio collocata eſt ſedes ſolii inſtar ex ære, æneum admittens ſeſſorem dæmonem. Dæmon ſedens diademate redimitum caput habet modo Romanorum Pontificum. Sed id plus habet quod diadema ternis inſignitur cornibus. Fulciunt item dæmonis caput quaterna cornua, oréque uaſtiſſimo hians, dentes præ ſe fert quaternos: naſo eſt deformi, toruis trucibúſque luminibus, uultu minaci, aduncas manus uncini inſtar habet, pedes uero gallo haud abſimiles. Qui monſtrum horrendum ingens conſpicantur, pauent continuo, res eſt ſane uiſu indigniſſima, eadémque horrifica admodum. Sacellum ambiunt picti dæmones ad omne teſtudinis latus, hoc eſt, in ſingulo angulo ſedens ex ære uiſitur Satanas, ita fabrefactus, ut undecunque flammeſcere uideatur, abſumentibus animas miſerandum in modum flammis. Animabus eiuſmodi magnitudo ſemi digiti eſt, aut procerioribus ſolidi digiti. At dæmon dextra animã ori admouet: ſiniſtra autem ex inferiore loco aliam corripit. Singulo mane eorum ſacerdotes, Bramini dicuntur, memoratum idolum roſacea, & id genus latice odorifero emaculant ſuffiúntq; uariis odoramentis, ſuffitũ humi procumbentes adorant: intra

Deumus. Temerani.

Dæmonis ſimulachrum.

Bramini.

hepdomadam aliquando idolo ſacrificant,etſi nunquã litant. Sacrificando hunc ritum ſeruant: Abaculum habent in altaris modum, trium palmorum altitudine, latum quaternos palmos, longum item quinos. Abacum ſternunt omnifariã floribus ac puluiſculis odoriferis. Sic referto floribus altari, ſanguinem galli uaſi argenteo carbunculis ignitis oppleto indunt, additis ſuffimentis odorum innumeris, thuribulóq; accepto adolent largiſſime thura, altare circumuecti, tinnien te crebrius interea tintinnabulo argenteo. Gallum mactant cultro argẽteo, cruo réque infectum cultrum nonnunquam igni admouere ſolent. Aliquando cultro arrepto edunt geſtus neſcio quos, ut ſolebant qui à laniſta olim ob munus gladiatorium rationem inferendi & euitandi ictus diſcebant. Crematur ſanguis gal li totus accenſis funalibus altare complentibus. At ſacerdos immolaturus galli ſanguinem, lacertos pedéſq; argento exornat ita fabrefacto, ut aſtantiũ auribus tintinnabuli inſtar inſonet. Pectus bulla neſcio quæ condecorat, id eſt eorũ inſigne. Peracto ſacrificio, ſumpto ambabus manibus tritico, diſcedit ab altari ceſſim cancrorum more gradiendo, nuſquam ab altari oculorum aciem flectens, donec ad arborem quandam peruenerit, quò ut deuentũ eſt, mox manibus reſeratis in ipſam arborem effundit triticum, quod tulerat occluſum, elatis ſupra uer ticem manibus demũ rediens unde digreſſus fuerat, altare omni cultu denudat.

Sacrificandi ratio.

De regio more, quem rex diſcumbendo ſeruat. Cap. III.

PRIVS rex cibum ſumpturus non diſcumbit, quàm quaterni ſacerdotes regias dapes dæmoni in hunc ferme modum obtulerint: nam paſſis manibus, eiſdémque ſupra uerticem elatis, ac ceſſim utraque occluſa manu ad ſe retra cta, pollice tantum prominente, idolo eſculenta quibus rex ueſci debet, offerunt, ibi tantiſper opperiuntur, donec non ſit uero abſimile quempiam eſſe potuiſſe. Ea adducti ratione id agunt, ne rex quicquam ſumere uelle cenſeatur, quod idolo honoris gratia non ſit oblatum prius. Id eſculenti quo rex ueſci conſueuit, affertur in trulla lignea arboris cuiuſdam latiore folio ſtrata: ueſcitur oriza, & compluſculis aliis rebus, quarum in præſentiarum non ſatis memini, humi recu bat abſque ſtragulis, diſcumbentem ſtantes ſacerdotes circunſtant, nuſquam propius quàm ad quaternos paſſus accedentes, regis uerba reuerentiſſime obſer uantes. Vbi uero rex eſſe deſierit, actutum ſacerdotes quicquid dapum ſuperfuit, in locum quendam tranſferunt, ínque nuda humo collocant: quo facto rurſus & iterum manibus comploſis excitant corniculas aues nigricantes, quæ ad hoc unum aluntur: hæ enim ſigno huiuſmodi aſſueuere, propterea ueluti teſſera data ilico aduolant, regiáſque reliquias depaſcuntur: has uolucres nefas eſt lædere, ob eam rem tutò uolitant quocunque libuerit.

De ſacerdotibus urbis Calechut, qui Bramini dicuntur. Cap. IIII.

CONSENTANEVM eſſe arbitramur, plurimúmque uoluptati le gentium conducere exiſtimamus, ubi horum ſacerdotum ſtatum ac mores expe diuerimus. Hi igitur eius loci ſunt apud eos, cuius ſunt & apud nos ſacerdotes primarii. Ducturus rex uxorem, prius thorum inire non conſueuit, quàm à digniore ſacerdote noua nupta deflorata fuerit. Nec id munus ultro ſubeunt ſacerdotes. Stupri à rege pretium conſtituitur quingentorum aureorum. Hunc morem præter regem Calechut ſeruat nemo.

De multi-

De multiiugis idolorum cultoribus in urbe Calechut. Cap.V.

IAM IAM expediemus multiiugum indigenarum urbis Calechut idolorum cultum. Primores idolorum cultores Bramini appellantur: ii ſunt eorum ſacerdotes: qui prioribus ſuccedunt, uocitantur Naeri, non minoris ſunt apud eos, ut apud nos patritii penduntur. Horum intereſt enſem, clypeum, arcum, lanceámque cum prodeunt ferre. Deſinentibus hæc circunferre, aufertur ceu exauctoratis nobilitatis inſigne. Qui tertiæ claſſis habentur, ii eius loci ſunt apud eos, cuius apud nos ſunt cerdonicam exercentes artem. Sequentes Mechoa dicuntur, piſcatu uictum quæritantes. Qui nouiſſimis ſunt proximi, illis Poliar nomen eſt inditum, Ad hos ſpectat piper, uinum iuglandéſque legere. Poſtremi uero Nirani appellantur. Ea gens poſtquam ſeuit orizam, eandem colligit: at Poliar & Niraui etiam ueluti poſtremæ tribus hominibus, neutiquam niſi uocatis ad Bramini & Naeri propius quàm ad quinquaginta paſſus accedere licet: ob id deliteſcunt in umbraculis ac locis paluſtribus. Cum prodeunt ut à longe exaudiantur, uoce inclamant neſcio quid ſublatiſſima, ut nobiliores moneant, ne inopinatò reperti luant morte pœnas. Vbi enim uſu euenerit, ut Bramini & Naeri inclamationibus aſſueti haud moniti forent, obuiam quempiam ex illis capite cenſis haberent, dum arua reuiſunt, impune eos leto tradere queunt: ob eam rem inclamationibus aduentantes quoſcunque præueniunt monéntque. iam uobis innotuere ſeni idolorum cultores.

De habitu regis ac regimine, cultorúmque urbis, déque edendi modo. Cap.VI.

REGI ac reginæ, incolíſque urbis, idolorum cultoribus haud dubie diſſimilis non eſt habitus: quippe qui goſipino, haud ſanè ſerico panno obſcœna tantum uelant, cætera ſunt nudi: pedibus incedunt nudis, apertóq; capite prodeunt. At Mahumetani tunica interiore ad umbilicum uſque amiciuntur. Fœminæ uero eodem habitu utuntur quo & uiri: latriæ idolorum cultores, uti conſueuere: ſed id plus habent, quòd promittunt capillum mirum in modum. Rex ac primores urbis inconſultis ſacerdotibus non ueſcuntur carnibus: cæteris autem gregariis licet quibuſuis ueſci carnibus, ſi uaccas excipias, qui Niraui & Poliar dicuntur: mure ac piſcibus ſole exuſtis ueſcuntur.

De horum ritu poſt obitum regis. Cap.VII.

EXEMPTO rebus humanis rege, ſi ſuperſtites ſunt mares liberi aut germani, aut fratrum filii, ii minime regno ſuccedunt: nam filio ſororis ex gentis inſtituto ſceptra debentur: qui ſi nullus foret, regno ſuccedit is qui arctiore coniunctione regem contingit, non alia aiunt de cauſa, niſi quòd Bramini ſacerdotes, ut præfati ſumus, reginam deflorarunt. Peregre proficiſcente aut exeunte in uenationes rege, ſacerdotes uigeſimum annum tantum nati reginam domi aſſeruant, illi aſſiſtentes: nihílque gratius regi contingere poſſet, quàm ut reginæ per ſtupri conciliationem aſſueſcant. Propterea exploratum habet rex ob uulgatam reginæ pudicitiam, ex ea ſuſceptam prolem inter liberos collocandam minime fore. At ſororis natos ueluti ſibi iure ſanguinis coniunctiſſimos, aſſcire in imperii partem conſueuit. Rege defuncto regni indigenæ omnes barbam ponunt, capiteq; tonſo deſiderium regis teſtantur. Nec omnibus eſt idem mos, aliis men-

ti partem nouacula nudantibus, aliis uero capitis partem ſolum tondentibus, ut ſua trahit quemque uoluptas. Per id tempus etiam quo regem funerantur, qui piſcatu uitam trahunt, per ſpeciem mœroris à piſcium captura temperant octonis diebus, & ubi ex coniunctis regis quempiam mortem occumbere contigerit, itidem ſeruant quod regi defuncto ſeruari memorauimus. Rex quandoque adductus ſuperſtitione, ad annum ab re uenerea abſtinet, & item animo deſtinat ueſci nolle betolis: hæc ſunt folia quæ Aſſyrii mali frondis ſimilitudinem exprimunt: has enim frondes in cibatu habent gratiſſimas: æque quidem illis utuntur ac nos bellariis ex ſaccaro ſcitiſſime conditis: eas enim ceu illecebras edunt, nec alia quàm uoluptatis aut exuſcitande Veneris emortuæ cauſa, illa eſſe creduntur, dum huiuſmodi folia mandunt. Edere conſueuerunt fructum quendam, cui coffolo nomen eſt, hunc mittit arbor arecha nomine, palmæ non abſimilis, quæ cariotas gignit non abſimiles, conſimiles producens fructus. Miſcent inſuper contritas oſtrearum conchas calcis inſtar cinami.

Betoli folia.

Quomodo idolorum cultores inter ſe coniuges commutant. Cap. VIII

PATRITII ac negotiatores hunc morem inter ſe ſeruant. Fit quandoque ut iure amicitiæ alter alterum miro affectu proſequatur. Propterea quibus ſunt uxores amicis, nonnunquam complacitum eſt per ſpeciem maioris coniunctionis uxoribus commutandis operam dare: ſtultorúmq; lingua mutuo ſe compellant in hunc ferme modum: Heus tu amice, coniunctiſſime uiximus. At ille, Ita diutine coniunctius amiciúſq; uiuere nequiuimus. Et rurſum alter, Verúmne loqueris, cum adſtruis te mihi amicum eſſe optimum? Sum, inquit ille. Et item prior, mehercle diligis me? At ſocius, amo te mediuſfidius. Tum ille, Commutemus uxores ea lege, ut tu mea, ego uero tua potiri queam. Tum alter, aín' tu ſerio? Cui ille, ita per Pollucem. Concedamus, inquit ſocius, domum meam. Quò ubi peruentum eſt, alter eorum inclamat uxorem. Accede, ait, mulier, húncque ſequere, quoniam deinceps coniunx erit tuus. At mulier, quam ob cauſam? loqueríſne ſerio? At prior coniunx, non iocor quidem. Tum mulier, lubens, inquit, ſequor. Protinus his ultro citróque dictis, abit cum prioris ſocio uiri mulier, inuicémque coniugem ſuam iure commutationis ad ſocium mittit, qui prior adduxit mulierem. Hoc inſtitutum permutandis ſeruant uxoribus. Pignora uero alterum parentem ſequuntur. Aliis uero idolorum cultoribus longe ſunt alii mores: nam fœmina ſeptenis nubit uiris, qui in concubitum noctes alternant. Vbi autem pepererint mulieres prolem, delegant ad quencunque ex ſeptem coniugibus uoluerint, à quarum aſſertione nulla eſt prouocatio.

Polygametia

De ritu edendi incolarum, déque eorum iuſtitia. Cap. IX.

HVMI procumbentes edunt in trulla ænea: coclearis uicem ſupplet arboris folium. Eſculenta ſunt oriza, piſces, aromata, fructúſque ignobiliores. Ex ea hominum nota qui ruſtici dicuntur, adeo illote ac fœde uiuunt, ut edentes in ollam manum intingant: dúmque orizam capiunt, fœdantes in olla manus in pilæ modum concinnant, ſicque concinnatam admotámq; ori uorant. Id genus iuſtitiæ apud eos uiget: ubi quis quempiam confecerit, correptus pœnā in hunc modum luit: Genus habent patibuli, id eſt palum longum quaternos paſſus. Huic non longe à faſtigio ligni ſcipiones gemini in crucis figuram affiguntur.

Atrox homicidæ ſupplicium.

Tunc

Tunc palo per terga sontis acto, terebratum homicidæ corpus cruci miserandum in modum infigitur, sicq; affixus infelix pendet, donec uitam exhalauerit. Patibulum huiusmodi patrio sermone Vncaleut appellant. Qui uero consauciant, aut scipione quempiam uerberant, ii culpam à rege auro redimunt. Obærati uero ita præstare solidum compelluntur: nam ille cui quippiam debetur auri, monet obæratum ut soluat. At is qui æs contraxit alienum, uerba dat. Quod ubi intellectum est illi cui aurum debetur, ubi per archigrammateos regis, qui centeni esse dicuntur, constiterit id æris esse contractum, tunc prasini coloris, fronde arrepta tam diu hominē consectatur, donec comprehenderit: comprehensum uirenti fronde circunscribit, iubetq; lingua incolarum his uerbis, nisi solido præstito illinc ne abeat: hæcque usque tertiò profatur, per caput Bramini, id est nomen sacerdotis: & item per caput regis iubeo, ne hinc discedas, nisi æs retentum dissolueris. Ille uero qui intra circulum circunscriptus est, aut protinus solidum præstat, aut illic uitam sine custode exuit: qui si aliò diffugeret, semel correptus continuo leto iussu regis traderetur.

De eorum latria erga idola. Cap. X.

ADORATVRI idola ante emersum solis stagno lotionis gratia immerguntur, sicque loti nihil prius contrectant quàm domi suæ preces ad idola fuderint: orant enim humi strati, idque clanculum. Dum sic orant, edunt gestus nescio quos dæmoniacos ueluti lymphati, inuersis luminibus, mirôq; oris dehonestamento instar portenti. Pauorem non sine horrore conspicantibus inferunt: nec horæ quartam partem orando perennant. Vbi uero edendi tempus appetierit, esse nequeunt, nisi obsonia concinnauerit è patritiis quispiam. Ea cura fœminis non delegatur, quando certe sua tantum curant esculenta. Hunc morem solum nobiliores seruant. Fœminis autem aliud non est curæ, quàm muliebri mundo studere: ob eam præsertim causam, quòd uiri cum eis ante non coeunt, quàm lotæ fuerint, suffitæq; uariis odorum generibus. Cum prodeunt fœminæ, mirus est monilium apparatus, ab auribus pretiosis lapillis dependentibus, lacertísque ac pedibus omni baccarum genere cultis.

Quomodo prælium ineunt. Cap. XI.

IN EA urbe quotidie quasi ex instituto à lanista rationem inferendi euitandíque ictum more digladiatorum discunt cultores, ense, clypeo ac lancea exerciti. Profecturo ad bellum regi in expedito sunt centena peditum milia: nam equitum ibi usus est (præter elephantorum) nullus. His uehitur præliaturus rex: qui regem sequuntur, uitta serica, eadémque coccinea caput uinciunt. Prælium inituri, ense obrotundo, clypeo, lanceis ac arcubus utuntur: regis uero insigne est nescio quid rotundum ex arborum frondibus complicatis instar cooperculi dolii cuiuspiam, harundini affixū, eo candentis ardorem solis arcet. Somler lingua patria dicitur. Vbi utrinq; constitere acies ad trinum arcus iactum, rex mittit sacerdotes suos (Braminos appellant) in hostium castra, ut ex se regi dicant, propius cum centenis Naeris (ii sunt nobiliores robúrque militiæ) collaturus pedem accedat, se quoq; cum totidem protinus accessurū. Hoc renuntiato uterq; se accingit expeditioni bellicæ, inque itinere medio centeni cum centenis manus conserunt: qui si uel tridui spatio concertarent, nunquam punctim, sed cæsim

feriunt bino ictu caput petentes: itémq; semel tantum cruribus intentant ensem. Vbi uero quaterni uel seni mortem oppetiere, continuo sacerdotes bellum dirimunt, eorúmque iussu utrinque canitur receptui. Dirempto prælio sacerdotes utriusq; exercitus ultro citróque contendentes, utrosque reges his uerbis percontantur: Vultísne amplius? At sacerdos: Minime, infit. Itidem ex hostili exercitu sacerdos agit. Hunc morem præliando seruant cum centenis centeni. Rex uehitur quandoque elephanto, nonnunquam à suis triariis (Naeri dicuntur) incessu perniciſſimo conuehitur. Proficiscentem regem sequuntur multiiugis musicæ instrumentis concinentes: crepant tympana, & id genus complura. Naeris suis stipendii causa singulo mense quaterni penduntur carlini: dum uero bella ingruunt, seni: hoc stipendio uitam trahunt milites. Ii dentes habent nigricantes, ob eam herbam quam crebrius mandunt. Hos ubi occiderint, rogo miro apparatu imponunt: alii asseruant horum cineres: cæteris uero non idem est funerandi mos, gregariis præsertim: alii uita functum intra proprias ædes tumulant: alii in ædium uestibulo: alii corpora in amœnis secessibus, ac uiridariis suis humant. Monetam cudunt non aliter quàm in urbe Narsinga. Cum ego illic agerem, ex omnibus fermè orientis partibus negotiatores aderant, comprimis Mahumetani: alii ex regione Melacha, ex Bangella alii: nonnulli ex Tarnassari, ex Pego & Ciriomandel alii: nonnulli ex Zeylam de Sumatra, id est Taprobana, alii ex Colon: nonnulli ex Caicolon, alii ex Bathecala, & innumeri fermè alii, præsertim iam notiora nomina, uidelicet Persæ, Arabes, Syri, Turcæ, AEthiopes, & ex regno Narsingæ complusculi, tot aduenæ exq; uariis regionibus per idtempus quo illic agebam, aderant in urbe Calechut florentissima, illud esse noueritis, quòd qui idola colunt, non sulcant maria: id munus Mahumetanis delegatur, utpote exercendis commerciis aptioribus. Incolunt enim urbem Calechut circiter quindena Mahumetanorũ milia, qui ex ea urbe plerunque oriundi dicuntur.

Quomodo ibi maria sulcant. Cap. XII

QVOMODO enim maria adeant, quóue tempore se pelago committant, qualiter fabricentur nauigia in eo latere ubi uisitur Calechut, haud multo post compertum fiet uobis. Igitur naues frabricantur non minores, quàm quæ quadringentis aut quingentis doliis ferendis sufficiant: paténtque absque tecto. In nauium commissuris nullo modo stupam ponunt, sed asseres adeo affabre connectunt, ut optime arceant aquas: commissuras pice ferruminant, clauísque ferreis abunde firmant communiúntque: nec à stupa temperant ob id quòd illius sint egentes, quando affatim stupæ ac lini aliunde illò conuehitur. Assamenta habent trabésque multiplices: & si ligna quæcunque spectaueris, nostris quidem non sunt deteriora, nósque copia lignorum superant: uela nauium habent gosipina, eadémque in ima parte geminata: utraque enim utuntur ducturi in altum, ut uentorum uim maiorem uela concipiant, tumescántq; magis. Nos itaq; in ea re superant, qui unis tantum utimur uelis. Ancoras iaciunt marmoreas, longas octonos palmos, at quaquauersum binos: eas gemino fune appensas æquori indunt: ancoras præter has habent nullas: nauigandi stata habent tempora. E' Perside usque ad eam plagam, cui Cumerin nomen est (ea meridiem uersus abest à Calechut octo dierum itinere) octonis mensibus, id est inter Se-

ptembrem & Aprilem maria ſulcant. A' Calendis autem Maiis uſque ad menſem Sextilem medium. Ab hoc latere ſinus urbis Calechut temperandum eſt à nauigationibus, ob nimiam pelagi ſæuitiam : nam undabundo indignantíq; oceano haud tutò naues committuntur. At illi habent temporum uices contrarias. Cum enim apud nos ob candens ſydus arent fermè omnia, tunc madefiunt ibi cuncta ob effuſum largius imbrem : nam Maio, Iunio, & item Quintili ac Sextili menſibus largior ibi effunditur imber, interdiu non ſolum, ſed etiam noctu, non uſque, ſed ſubinde pluit, modo noctu, interdiu nonnunquam. Per id tempus uix Phœbus ſupra Horizontem emergit: cæteris uero octonis menſibus pluit nunquam. Aprili exeunte ſoluunt à promontorio (latus appellant) Calechut, & uerſus caput Cumerin uelificant, aliámque oram pelagi nanciſcuntur, ubi æquor minime ſæuit: tunc tranquillo mari aromata conuehunt minutiora. Nauigia, ut apud nos, alia aliis locis nomina acceptant: liburnicas alii ſambuc nominant: celoces alii more noſtro complanatas capel appellant. Minora uero nauigia, ut ſunt cymbæ, & id genus alia, quibus maiora nauigia quandoque more noſtro remulco dicuntur, parao nominant: hæc ſunt denos paſſus longa è ſolido ligno: remis ac malo utuntur harundineis. Sunt item ibi actuariæ naues, almadias uocant, ſolidæ abſque commiſſuris: & rurſum alias habent nauiculas longas paſſus duodenos, uel terdenos, roſtro perquam anguſto: uníq; tantum homini aditus patet, adeo in arctum eius oſtium agitur: hinc & hinc acuminantur maximæ, caturos appellant: remis aut uelis aguntur ocyus multo quidem quàm triremes aut liburnicæ, uel celoces noſtræ impelluntur uelificantes. Ii ſunt piratæ, qui maria infeſtant. Fabrefiunt huiuſmodi naues in inſula non longe à Calechut, cui Porcai nomen eſt. Porcai inſula

De regia principis urbis Calechut. Cap. XIII.

REGIA PRINCIPIS Calechut patet non minus mille paſſibus, ſi ambitum ſpectaueris. Paries parum conſurgit, ut iam prædiximus: ſtructuram affabre tamen elaboratæ trabes ſuperpoſitæ coniungunt, toreutico opere intercurſantibus dæmonum figuris : quod opus circiter ducentis aureis conſtare creditur: neq; altius tolli queunt ob inſtabile ſolum, quo fundamenta iaci nequeunt, mox aquis ſcaturientibus. Quas uero margaritas, & id genus pretioſos lapillos rex cultus circunferat, uix expedire præ magnitudine rei poſſum: excedunt enim æſtimationem omnem: etſi per id tempus, quo illic agebam, parum genio indulgens mœſtiſſime uiuebat, tum ob id bellum quod illi rex Portugalliæ intulerat tum uel maxime ob eam ægritudinem, quam Gallicam appellant, qua maxime afflictabatur, cum præſertim iugulum morbus inuaſiſſet: tamen auribus pendebant lapilli pretioſi, lacertóſque ac manus, pedéſue ac crura tot monilium genera honeſtabant decentiſſime, ut ſatis pro rei magnitudine referri non poſſint. Regis theſaurus immenſus creditur, quippe qui uix binis cellis continetur. Theſaurum efficiunt innumeræ aureæ bracteæ, laminas appellamus: & rurſum tantum ſignati auri, quantum onerandis centenis mulis abunde ſufficeret : id adſeuerabant eorum ſacerdotes, qui regis arcanorum ſunt callentiſſimi. Ferunt id auri corrogatum à prioribus regibus eſſe, numero fermè duodenis, qui reipublicæ proſpectum iri cupientes, tot opes congeſſere, éſtq; in primis magni pendendum

Puſtulæ apud Indos.

Theſaurus.

in memorato thesauro, monilibus & id genus multiiugis, eisdémque pretiosissimis lapillis oppletum scrinium ternis longum palmis, & item latum circiter binis, plurísque esse creduntur, quàm ut emptorem nanciscantur.

De aromatibus, quæ urbs Calechut mittit. Cap. XIIII

Piper. PIPER MITTIT suburbanus eius urbis ager: legunt etiam nonnihil intra urbem cultores. Caulis piperis infirmus est admodum, instárq; uitis absq; adminiculo (pedamenta uocamus) consistere nequit: hederǽque non est absimile piper, quippe quod serpit, & altiore complexu proximam semper arborem uincire consueuit. Dicta arbor, imò frutex dispergitur in ramos complusculos intra geminum ac ternum palmum longos. Folia eius mali Assyrii figuram exprimunt: sed hæc crassiora pinguiusculáque nonnihil, intercursantibus ex aduersa parte minutioribus uenis. E` singulis malleolis seni dependent racemi palmo haud ampliores, passilis non absimiles, confertiores tamen. Color is est, qui & immitioribus uuis. Legunt itaque mense Octobris ac Nouembris in colorem prasinum adhuc inclinantes, ad solémque apricantem assandum imponunt tegetibus: triduo nigrescit non aliter quàm huc affertur: absque cultu alio putandi, minúsque ligonizandi cura est illis, simplici ac syncero telluris prouentu. Mittit

Zinziber. & regio zinziber: haud dubie radix est, eruitúrque nonnunquam pondo unciarum duodecim: nec omnibus est eadem amplitudo: plus non agitur in profundum radix, quàm ad ternos uel quaternos palmos harundinum modo. Cum eruitur zinziber, relinquunt internodium radicis in scrobe, unde erutum est zinziber, terrámque radici aggerunt ceu semen eius radicis, proximo anno eruturi fructum, id est zinziber. Inuenitur in locis æquis instar myrobalani: in tellure tamen rubente omnifariam, ibi legitur zinziber. Caulis eius pirum mediocre effingit: mittitur ut piper in subligariis.

De nonnullis urbis Calechut fructibus. Cap. XV.

IBI ETIAM reperiuntur nonnulli fructus, quos cultores iaceros appellant. Caudici eius arboris amplitudo piri est: fructui magnitudo bini ac medii palmi: crassitudinis uero humanæ coxæ. Gignitur fructus in caudice arboris subtus frondes, alii circiter medium caudicem. Colos est uiridis, cætera nuci pineæ haud absimilis: uinaceis tamen minutioribus. cum maturescere incipit, obducit nigricantem colorem, marcescerêque uidetur. Legitur is fructus mense Decembri: saporis sunt fermè peponis, castoreum redolentis, parúmque, si saporem quæras, abest à cotoneo Persico, eodémque mitiore: uariam in cibatu uoluptatem parit, uideberis modo edere fauum mellis, modo suaue medicum malum comedere: intrà membranas habet, ut malum punicum, ínque eis delitescunt fructus nescio qui, mollibus non dissimiles castaneis: si enim igne torrentur, saporem castaneæ repræsentant. Propterea fateri licet, non esse excellen-

Amba. tiorem digniorémue illo fructu quempiam. Est item fructus alius, amba nomine. Eius caudex manga dicitur, simillima est arbori, frequentésque ut piro fructus: is iuglandem nucem è nostris effingit, cum iam sunt absoluti: cum maturescit, fului eiusdémque splendentis coloris est: intra corticem occultatur fructus, ut amygdalæ aridæ. Damasceno gustu suauior est fructus, conduntur in cadis, ut apud nos oliuæ, sed sunt longe meliores. Illic etiã inuenitur fructus, cuius

forma

forma eſt peponi ſimillima: ubi incideris, mox comperies intus uinacea uuæ inſtar terna aut quaterna: arbori eſt eadem amplitudo, quæ eſt cydonio malo, foliáq; eidem ſimilia: fructui nomen Carocapel inditum eſt: in cibatu eſt optimus, medicinǽque aptiſſimus. Itémque alius fructus uiſitur, meſpilis non diſſimilis: uerum albicantis eſt coloris: hunc haud memini. Habent & fructus quoſdam cucurbitis ſimiles, ſed conditurę aptiores: res eſt non indigna memoratu, huic nomen eſt Comolangæ: oritur inculta tellure peponum modo. Mittit idem ager fructum alium memoratu digniſſimum, Malapolanda appellant, tollitur ab humo nonnihil ſupra hominis unius altitudinem: folia gignit quaterna uel quina, ſurculis connexa: ſingula folia ſingulis hominibus ad arcendam pluuiam ſolémque ſartum tectum præbent. In folio medio conſurgit malleolus inſtar caulis fabæ flores producens, fructúſque edit longos palmum unum, quandoq; medium, craſſitudine haſtæ conti unius. Cum legunt hos fructus non opperiuntur maturitatem, uerum præcoces colligunt, probe intelligentes eos domi matureſcere: pariunt ſinguli ſurculi circiter ducentos fructus miro prouentu, ſéque inuicem contingunt in modum pineæ nucis, conferti admodum. Triplex horum genus: alii cianchapalon uocitantur, guſtu magnopere ſuaues, cordi præſertim conducentes plurimum: colos eſt illis ſuffuluus, tenuiſſimǽque ſiliquæ. Alii cadelapalon dicuntur, ſuperioribus etiam in cibatu gratiores, iidémque longe ſuauiores: reliqui uero ceu inſuaues nullius ſunt uſus. Quos diximus eſſe hominibus ad ueſcendum non ingratos, eos aiunt ficis noſtris non eſſe abſimiles. Horum arbor in uita ſemel tantum fructus gignit: uerum ad radices conſurgunt quinquaginta aut ſexaginta ſurculi, qui parentem renouant, ne ſit nepotum expers. Hos tranſferunt aliò cultores ſpe futuri prouentus: nam conſtat eos intra annum fructificare. Cum uero fructus huiuſmodi legere uolunt, ſi uirentes nimium fuerint, id eſt acerbi nimis, ut matureſcant ocyus, calcis nonnihil ablaqueato caudici imponunt: leguntur ii fructus uberrime toto fermè anno: ueneunt uiceni ſingulo nummo, id eſt, quarta ſolidi parte. Mittit idem ager anno toto flores propè innumeros, roſas uidelicet albicantes rubentéſque, necnon fului coloris.

Carocapel.

Comolanga.

Malapolāda.

De feraciſſima totius orbis arbore. Cap. XVI

EST ET alia arbos cognitu ſanè digniſſima: quippe quæ fœcunditate ac fructuum mira ſuauitate totius orbis arboribus longe eſt præſtantior: ea palmæ inſtar cariotas edit: inde uberior mortalibus prouentus quaſi denum emolumentum, fert enim ligna igni alendo aptiſſima, iuglandéſque in cibatu gratiſſimas: item funes uelificationibus admodum conducentes, præterea tenuiſſimos pannos, qui ubi colore quopiam infecti fuerint, ſericum præſentant. Mittit etiam dicta arbor ad fouendum ignem carbunculos optimos, uinúmque: item latices, oleum, & ſaccarum: ex frondibus uero quæ decidunt, cum uidelicet tempeſtate aliqua ramus quiſpiam è caudice auellitur, fiunt ædium imbricamenta, uicémq; tecti ſupplent, ádque ſenos menſes aquam continent, adeo ſartum tectum præbent. Vix dictis erit fides, niſi rem compertius expediam. Memorata arbor nuces producit cariotæ inſtar, ſingulǽque arbores ducentas nuces gignunt. His demunt priorem corticem, ignibúſque delegant: nam lignorum modo flagrantiſſime ſubiecto igne ardet. Alius uero fructus goſipino aut byſſino non eſt abſi-

milis:linum quidem figurat,poſtquam ab artifice expolitum eſt:ex floribus uero pannum conficiunt ſerico ſimillimum:ſequens autem penſum rurſum nent, indéque fiunt tenuiores funes, hóſque funiculos nectunt, ut ex illis grandiores funes faciant,nauigationibúſque ſufficiant.Ex proximo nucis cortice, qui tertio loco ſuccedit,carbones eruunt. Vltimus autem cortex nucem occulit in cibatu gratiſſimam : corticis huius craſſitudo minimo manus digito haudquaquam maior eſt:cum nuce ſimul latices gignuntur:iuglandéque adoleſcente, creſcunt item aquæ in ea adeo,ut abſoluta nuce ſimul aquæ interiora nucis occupent,tantúmque laticis in nuce quandoque uiſitur, ut haurias ex ſingulari nuce ternos aut quaternos aquæ calices:ea potu eſt ſuauiſſima,eadémque limpidiſſima,roſaceæ non abſimilis:fit ut inde oleum pinguiſſimum, núxque ipſa homini gratior ac exiſtit,eſſe nequiret. Vobis itaque iam innotuere ſeptena huius nucis emolumenta. Alterum autem huius elegantiſſimæ arboris ramum nuces producere minime ſinunt : uerum circiter medium caudicem incidunt mutilántque truncum,mane & ueſperi cultro conſauciant,liquorémque neſcio quem infundunt: íſque ſugit ex arbore ſuccum : quo hauſto, in ſuppoſita ad id uaſa proſilit, colligunt enim noctu ſimul & interdiu calicem liquoris ſingularem : unum hunc enim liquorem igne ſubiecto decoquere ſolent, rurſúſque & iterum decoctum id agunt, ut uitalis aquæ ſimilitudinem exprimat:cuius tamen mirus odor, ne potum dixerim, adeo cerebro humano eſt infenſus,ut ſi modum exceſſeris, furorem propè pariat, non aliter quàm temulentis euenire conſueuit. Is itaque liquor inibi temeti uicem ſupplet,eóque ut nos uino illi illecebre utuntur.Ex alio autem dictæ arboris ramo legunt ſaccarum,uerum fermè inſuaue. Fert dicta arbor perennes fructus,modo uirides, aridos modo:gignere incipit anno quinto. Inueniuntur hæ arbores interuallo ducentorum mille paſſuum.Habent hæ arbores dominos,tantíq; ſunt apud cultores,ut ſi aliquando uiguerint inter reges ac principes bella adeo atrocia, ut etiam alter alterius natum confecerit, pacem tamen non aſpernentur.Verum ubi inter certandum belli licentia, aut iure uictoriæ memoratæ arbores exciſæ fuerint, qui arborem læſit, pacem nunquam conſequitur. Viuunt dictæ arbores ad annos quinos ſupra uicenos : ſabuloſa amant loca : panguntur ut iuglandes, ut inde oriatur arbor. Mittit item ea regio neſcio quid aliud,de quo optimum ſumunt oleum.

Quomodo ſerunt orizam. Cap. XVII.

COLVNT arua,arántq; bobus terras ut nos. Cum uero ſerendæ orizæ tempus appetierit,eius rei lætitiam omni muſicorum genere tripudióque incredibili geſtientes teſtantur:ínque maioris lætitiæ ſpecimen denos homines dæmonum cultu habitúque horrifico exornant, iíq; clangentibus tubis geſtiunt quaſi choreas ductitantes:feſta celebrantes rogitant ac precantur cacodæmones,ut uberrimum orizæ prouentum elargiantur.

Quomodo uiſunt ægrotos medici. Cap. XVIII.

VBI QVISPIAM idolorum cultor mercimonia exercens ægritudine aliqua conflictatur,eóq; peruenerit,ut efflaturus animã cenſeatur, tunc nonnulli incolæ,quos ipſi medicos appellant,ad id munus delegati,conticinio noctis amicti horrifico dæmonum habitu,eos qui iam ſunt deplorati uiſunt : iniiciunt

torrem

torrem in ore ignitum, manibúsque gestantes ignem, ínque pedibus calopodia crassitudine passus unius habentes, & absono clamore tinnitu quorundam instrumentorum ægri auribus obstrepunt, horrore tanto, ut etiam incolumis his auditis uisisque ægresceret quamprimum, horrerétque ac humi procumberet. Eiusmodi enim sunt eorum medici, qui ægros reuisunt solantúrque. Eius regionis cultores distenti ac farti quandoque ob uoracitatem nimiam, ut sunt edaces plurimum, ubi stomachi morbo laborant quopiam, contritis ternis zinziberis radicibus, indéque succo facto, cyphum plenum succo huiusmodi hauriunt: quo hausto, intra triduum conualescunt. Degunt igitur ii homines brutorũ modo.

De trapezitis ac colibistis. Cap. XIX.

HABENT colibistæ & mensarii pondera ac bilances adeo minutas, ut si pyxidem, ubi asseruant, & reliqua id genus quibus pondus efficitur trutineris, unciam non excedant, adeóque iustum est examen, ut etiam capillum ponderare queas. Vbi autem adulterinum aurum à puro obrizóq; dignoscere uoluerint, Lydio lapide, nos indicem appellamus, nostro more utuntur. Id plus habent, quòd probaturi aurum pilam habent ex rebus nescio quibus compositam, cerã exprimentem, lapidéque Lydio, quo probatur aurum, pilæ impacto, remanentibus ibi auri maculis, in ueri notionem deueniunt, adulterinúmque à puro auro discernunt: aiúntque eorum lingua, id optimum est, illud uero deterrimum. Pilam autem memoratam ubi auro oppleta fuerit, liquefaciendam igni indunt, aurúmque quod imbiberat colligunt. Sunt itaque ii trapezitæ omnium insanissimi, eiúsque artis quam exercent propè ignari, ne dixerim expertes. Mercimonia exercentes, ubi emundis uenundísque mercibus incumbunt, hunc morem quem haud multo post referabimus, obseruant. Proxenetam habent, cuius opera exercendis mercimoniis utuntur in hunc fermè modum: nam emptor uenditórque, ubi conuenit inter eos de exercendis commerciis, consistunt in orbem: tunc proxeneta arrepto uelo siue gausape propalam dextrã uenditoris apprehendit, comprehensámque gausape uelat, móxque geminos pollici digitos proximiores crebriore contractu digitis suis attrectat, ab uno usque ad centena milia numerum recensens clanculum arcanéque, idémque silens. Tunc uenditor, quanti uendere cupiat, digitorum contractu declarat, nodos tantisper tangens, donec peruenerit ad id numeri, quo merces suas est expositurus. Hoc intellecto, proxeneta cõtendit ad emptorem, uelatísq; manibus, ut memorauimus, attrectatione digitorum emptori compertum reddit, quantum pro mercibus uenditor consequi aueat. At emptor comprehensis proxenetæ digitis, contrectatione nodorum aperit, quid sit pro mercibus uenditori daturus. It ultro citróque proxeneta, & utriusq; mentem silens retegit. Quare hunc in modum exercent mercimonia miro silentio, sola, ut diximus, digitorum attrectatione. Cum uendunt aromata, mensuras habent, bacchar appellãt, nos uero cantaros uocitamus. Si autem pannos mercantur, cariis uti consueuerũt: id est mensuræ genus. Itidem seruant in pretiosis margaritis, & id genus monilibus: ea exponunt pondere nescio quo, farasolam appellant: id pondus quinas ac uicenas libras non excedit.

Proxenetæ mirus mos.

De Poliar & Hiraua cultoribus, & quomodo filios enutriunt. Cap. XX.

MVLIERES eorum transacto tertio mense filios ablactant, deincépsq;

lacte caprino alunt: & ubi referserint lacte pueros, illotos fœdósq; admodum in sabulum reponunt, ubi interdiu ferarum more uolutantur. Verum quia in nigricantem colorem inclinant magis, à bubalis haud dignoscuntur. Sunt itaque deformiores fœdioresque, quàm quis autumare possit, dæmonúmque alumni uidentur. Inumbrante uespera rursum parentes fœminæ natis lac propinant. Cum uero adolescunt, hoc uigore alti pueri, incredibili dexteritate uiri euadunt: súntque pernices admodum, ac cursus citatissimi, itémque funambuli, & histriones, & id genus circunforanei.

De quadrupedibus ac auitiis. Cap. XXI.

INVENIVNTVR ibi complufcula quadrupedum ac alitum genera, ut sunt leones, apri, cerui, hinnuli, lupi, boues fœminæ, bubali, capreæ, elephantes: uerum ibi non nascuntur, sed importantur. Sunt item inibi psitaci pra sini coloris, alii scutulati, alii coloris purpurei. Horum est tanta ubertas, ut adhibendi sint custodes seruandæ orizæ in aruis, ne eam depascantur. Sunt uocales admodum uilíque pretio, utpote gemino denario, id est media solidi parte singuli ueneunt. Sunt etiam illic quædam alites sarau nomine, psitacis nonnihil inferiores, si proceritatem respicias, concentu tamen longe suauiores amœnioresq;. Sunt & complura alia auitiorum genera nostris dissimilia, quorum mane & uesperi tantus est concentus, tantáque canendi suauitas, ut nihil amœnius, nihílque uoluptuosius audiri possit: in tam paruis faucibus tota fermè consistit harmonia. Ob id immensa est incolarum uoluptas, non secus quàm si in terrestri paradiso consisterent, uernantibus floribus, uirentibúsque toto anno omnifariam arboribus, mira cœli clementia, incredibilíque temperie, hyeme æstatéque nusquam sæuientibus: uernare enim semper uidentur, adeo algoris ac æstus sunt expertes.

Sarau.

Cercopitheci

Mittit eadem regio cercopithecos, uendúntúrque singulis solidis, id est quaternis cassis: tot enim solidum efficiunt. Sunt huiusmodi cercopitheci cultoribus, inopibus præsertim, magno oneri: quippe qui iuglandium arbores conscendunt, & liquorem illum, unde uinum exprimi diximus, effundunt, euertúntque uasa quibus liquor excipitur.

De serpentibus, qui in urbe Calechut inueniuntur. Cap. XXII.

ILLIC igitur in tantam magnitudinem adolescunt serpentes, ut maximis suibus non sint absimiles: habent longe uastius caput quàm apri: quadrupedes sunt quaternorum cubitorum longitudine: in palustribus locis nascuntur. Id animalis genus aiunt incolæ ueneni expers esse, quippe quòd homines nisi mordicus impetere non nouit. Reperiũtur & ibi serpentum terna genera: alii adeo est exitiosum uirus, ut modo nonnihil sanguinis eliciant, mortẽ homini afferãt præsentaneam: id enim usu euenit crebrius cum illic agerem. Ex his itaque serpentum generibus alii aspidem magnitudine repræsentant, alii sunt longe procerio res, uisitúrque inibi illorum ingens copia. Huic ubertati causam præbet rex Calechut, qui nescio qua ductus insania, tanti facit serpentes huiusmodi, ut illis uel ipsa mapalia construi iubeat ad arcendas pluuias, fluminúmque cohibendas inundationes, & ubi quispiam ex illis aliquem confecerit, non aliter leto traditur, quàm si hominem confecisset. Itidem rex agit ubi quis bouem fœminam mactauerit. Serpentes uero memoratos ob eam causam plurimi faciunt,

Serpentes uasti.

faciunt,quod asseuerant ipsos esse de cœlo sumptos spiritus. Illud ea coniectura assequuntur,quòd solo ictu præsentaneam mortem afferant: id efficit, ut inibi multa sit serpentum fœcunditas, quoniam edicto principis impune uagantur. Norunt memorati serpentes idolorum cultores, ab eisque minime cauent. Id etiam me illic agente usu euenit, ut ingressus domum quandam noctu, serpens exitiosus octonos homines confecerit:ii enim mane postridie tumescentes reperti sunt exanimes. Sunt tamen apud eos serpentes huiusmodi boni ominis: nam ubi aliquò cultores proficiscuntur, si quempiam serpentem obuiam habuerint, protinus felix omen interpretantur.

De accensis lychnis regiæ Calechut. Cap. XXIII.

IN REGIA principis Calechut sunt uariæ mansiones,multipliciáq; cubicula:nam inumbrante cœlum uespera innumeri ardentes lychni conspiciũtur. Regis aulam dena aut duodena ex aurichalco faberrime facta instar signati fontis complent candelabra:unius hominis altitudine tolluntur, singuláq; uasa ternas habēt lucernas(polyxines appellant, Græce uero polylychnos)gemini palmi altitudine, ínque eis non parum est olei. In priore uasis parte innatant oleo ex gosipio funiculi accensi,elychnia uocantur:huiusmodi enim alendis flammis lucernis adhibentur:ínque uase medio angustius uas conspicitur luminibus oppletum: & rursum in uasis fastigio in minore uasculo innumeri ardent ex xylo funiculi oleo innatantes. Vas consurgit instar trianguli: priui dæmones toreutice insculpti priuos angulos fulciunt. Ii sunt ministri regis,qui lumina assistentes regi tenent. Vbi uero quispiam ex his qui regem arctiore coniunctione contingunt,diem suum obierit,transacto anno luctus,edicto ad se cunctos regni sui sacerdotes(Bramini appellantur)accersit. Imperata subeuntibus, ad diémque uenientibus, mox à rege opipari conuiuii dies indicitur, genióque triduo indulgent.His in cibatu est oriza plurifariam condita:uescuntur item apro,ceruóq;, uenatu enim oblectantur plurimum.Transacto triduo singulos conuiuas,omnes sacerdotes inquam,quaternis uel quinis aureis donat. Quo facto, abeundi aliò remeandíque ad propria facit potestatem. Tunc omnes regni cultores per speciem lætitiæ barbam ponunt.

De maxima multitudine hominum,qui illò percipiendæ ignoscentiæ causa contendunt. Cap. XXIIII.

HAVD procul ab urbe Calechut uisitur delubrum quaquauersum circundatum aqua:insulæ modo constructum est,uetusto more,geminúmque columnarum ordinem habet,instar templi diui Ioannis in fonte urbis Romæ. In delubro medio consurgit altare lapideum,ubi gens sacrificat indolis:intra ipsas columnas uisitur actuaria cymba oleo referta duorum passuum longitudine: huiusmodi oleo enna nomen est. Delubrum plurimæ arbores, uerum consimiles ambiunt. In his uisuntur ardentes lucernæ & lychni pensiles,& id genus luminaria propè innumera.Complent rursum delubrum accensæ lampades fouente ignes oleo:& ubi illuxit ea dies,quæ est uigesimaquinta Decembris,frequens undecunque populus etiam quindecim dierũ itinere illinc distans, eò cateruatim, & comprimis sacerdotum ordo sacrificandi gratia contendit. Verum prius idolis non sacrificant,quàm immersi aquis delubrũ ambiētibus se lauerint. Quibus

locis sacerdotes eorum conscendunt cymbas oleo, ut prædiximus, refertas, ad seq; aduentantem populum oleo memorato aspergunt, capita duntaxat oblinentes: quibus oleo delibutis, cuncti sacrificio incumbunt. Ab altero altaris latere, ubi sacrificãt, immanissimus uastiore forma Satanas uisitur: hunc frequẽs populus humi procumbens adorat, móxq; ad sedes proprias quisq; remeat. Dum hæc fiunt, omnium criminum fide publica proponitur impunitas, triduíq; spatio unicuiq; licet illò contendere ceu in asylum, nec licet per id tempus alteri de altero ultionem sumere. Nusquam gentium mehercle frequentiorem uidi populum, si eum diem excipias, quo Mecham inuisi. Sed iam hinc abeo, totius profectionis meæ difficultates ac discrimina, quæ mihi euenerunt, seriatim expediturus.

LVDOVICI RONANI PATRITII INDICARVM RERVM LIBER VI.

De ciuitatibus Caicolon & Colon. Cap. I.

A Nimaduertens comes meus Cociazenor nomine, ob uarias interturbationes, bellorúmque discrimina, commerciis locum esse propè nullum: ob eam præsertim causam, quòd Lusitani urbi Calechut cultoribúsque non sine strage maxima bellum intulerant, sumpta inde occasione inferendi belli, quòd indigenæ Mahumetanis assensi fuerant, ut circiter quadraginta octo Portugallenses leto traderentur: hos enim uita functos coràm uidi: propterea rex Portugalliæ genti hostilia arma semper intentat, concertátque diuturniore prælio, ínque suorum ultionem innumeros confecit cultores, mactaríque iubet indies. Ob id urbs pessime accipitur, quippe quæ omni habitatore uidua existit uigentibus bellis. His itaque inspectis, uisum est illinc abire. Quare uecti limpidissimo amœnissimóque flumine, inde soluẽtes ad urbem nomine Caicolon tandem aliquando deuenimus: ea abest ab urbe Calechut leucis quinquagenis. Vrbis rex idolorũ latriæ est addictus. Ibi uigent mirabilem in modum mercimonia: mittit ager optimum piper. Regi non sunt maximæ opes. Huius habitus moreśq; à cultoribus urbis Calechut haud maxime absunt. Illic etiam nacti sumus nonnullos Christianos qui diui Thomæ nuncupantur: ii negotiabantur, seruatoríque nostro ut nos initiati sunt: de his accepimus singulis ternis annis ex Memphi siue Babylone urbe Nilotica sacerdotem illò aduentare baptizandi eius populi gratia, qui diuum Thomam colit: illi ritus seruant Christianos: quadragenos dies obseruãt: credunt seruatorem nostrum resurrexisse, eo argumento quòd Pascha celebrant nostro more, reliquásque sanctorum solennitates, ac missarum solennia ritu Græcorum expediunt: à quaternis nominibus, Ioanne uidelicet, Iacobo, Mathia, & Thoma nomina acceptant. Vrbs, si cœli temperiem, si regionis situm, moreśque hominũ respicias, parum distat ab incolis urbis Calechut. Transacto triduo inde soluentes ad aliam urbem peruenimus Colon nomine, à memorata spatio uiginti mille passuum distantem. Rex eius urbis idola colit, est'que magnarum princeps uirium, Colon.

uirium, quippe qui in armis uicena equitum milia ſemper habet. Illic elegans portus uiſitur: haud procul à mari arua ſunt rei frumentariæ expertia: mittunt tamen omnifariam fructus: & præſertim piper modo urbis Calechut: his colos, habitus, moreſque ſunt ut indigenis Calechut. Rex diutine cum finitimis regibus bella gerit, utiturq; in prælio hippotoxotarum opera. Quare bellicis expeditionibus rege incumbente, uiſum eſt comiti meo ut illinc abiremus. Igitur pelago commiſſi, inde ſoluentes iter cepimus uerſus urbem, cui Cayl nomen eſt, ditionis memorati regis, è regione dictæ urbis ad quinquaginta mille paſſus. Vidimus quomodo piſcantur nautæ margaritas unioneſque, & id genus baccas, ſicuti etiam retulimus in ſuperioribus de urbe Ormo denarrantes.

De Ciromandel urbe Indiæ. Cap. II.

VLTRA progreſſi ad urbem aliam appulimus Ciromandel nomine. Vrbs eſt maritima, & à Colon urbe nauali itinere dierum circiter ſeptem diſtat: ea eſt uaſtiſſima, nec mœnibus ambitur: paret regi Narſingæ: altrinſecus uiſitur inſula Zaylon, & ubi promontorium Comerinum prætenieris, mittit ager huiuſmodi miram orizæ copiam, illácque ad multiplices uariáſque regiones iter patet: ob id complurium regionum ſcalæ nuncupantur. Vrbem incolunt innumeri negotiatores Mahumetani, qui commercii cauſa ultro citróque commeant. Nulla inibi aromata uiſuntur: fructus fert omnifariam inſtar urbis Calechut. Illic nactus ſum nonnullos Chriſtianos, qui memorabant corpus diui Thomæ non longe ab ea urbe, id eſt ad duodecim mille paſſus abeſſe. Adiiciebant etiam ad hæc, curam ſancti corporis quibuſdam Chriſtianis delegatam eſſe, aſſeuerantes inibi male accipi Chriſtianos, uixque poſſe uitam trahere, poſtquam rex Luſitanorum arma cultoribus intulerat hoſtilia, compluréſque indigenas eius regionis confici iuſſerat. Ob eam rem affirmabat, regem memoratum genti formidoloſum eſſe admodum. Tædere uitæ propterea Chriſtianos omnes, clanculúmq; eos paſſim mactari, ne id regi Narſingæ innoteſcat: quando certe conſtat, inter regem Luſitaniæ ac Narſingæ ſummam intercedere neceſſitudinem, Chriſtianóſq; regi memorato in paucis charos eſſe. Ex memoratis etiam referebant nonnulli tranſactis iam quinis ac quadragenis annis ui numinum miraculum contigiſſe in hunc fermè modum: aiunt enim Chriſtianos cum Mahumetanis quandoque manus conſeruiſſe, aciéq; diſceſſiſſe Chriſtianum quendam recepto prius in lacerto uulnere, contendiſſéque protinus ſanandi brachii cauſa ad diui Thomæ ſepulchrum, tactóq; eo conſauciato, manum ad uſum rediiſſe quamprimū. Ob eam rem narrāt regem Narſingæ cœpiſſe Chriſtianis ſubſcribere, gentémq; fouere plurimum. Itaque comes meus inibi complura mercimonia uenu expoſuit: uerum quia per id tempus bellum illatum regi Ternaſeris regionis erat, duximus propterea nonnihil illic conſiſtendum fore. Abſumptis ergo ibi compluſculis diebus, celocem conſcendimus, id genus nauigii ciampanam appellant, in inferiore parte magnopere complanatā: huiuſmodi enim celoces altiores aquas minime expoſcunt, licet ferant onera enormia. Traiecimus igitur ſinum latitudine circiter uiginti leucarum, in cuius traiectu parum abfuit quin peſſum iuerimus, aperto diſcrimine, ob breuia, aridas, ſcopulóſque crebriores imminente. Tandem aliquando appulimus inſulæ, cui nomen eſt Zaylon, quæ patet am- Ciampana.

bitu decies centum mille passuum, ut referebant cultores.

De insula Zaylon, ubi inueniuntur lapilli pretiosi. Cap. III.

IN EA itaque insula, cui Zaylon nomen est, quaterni reges longe lateq; imperitant, adeo regio in immensum propè patescit. Perfunctorie ac penè in transcursu res dictæ insulæ sumus denarraturi: uigentibus illic acerrime bellis, effectum est ut mores hominũ ac regionis situm minus explorare potuerimus: quare perpaucorum dierum mora hæc tamen quæ collegi, mox subiiciam. Fert regio in primis elephantos complures, inibiq; pyropos eruunt: non longe enim, utpote ad geminum lapidem, uisitur mons uastissimæ longitudinis, ad cuius radices pyropi inueniuntur, hi sunt lapilli pretiosi, uulgo rubini appellantur: sic enim inueniuntur: nam ubi negotiatores quipiam, & præsertim mangones illò contenderint lapillorum eruendorum gratia, operæpretium est eos prius regem adire: quo conuento, emunt mensuram telluris quandam, utpote cubiti unius quaquá uersum magnitudine: id genus mensuræ molam dicũt, eo nomine enim brachium appellant. Huiusmodi terræ mensura quinis uenit aureis, ea lege atq; omine, ut humum effodientibus semper pro rege quispiam assistat, ut si forte fortuna inter effodiendum conspicerentur lapilli pretiosi excedentes caracteres denos, regi protinus adiudicentur: inferiorum uero lapillorum citra dictum pondus mangonibus ac negotiatoribus qui tellurem memoratam præstinarunt, potestatem faciunt. Haud procul à dicto monte innumeri pretiosi lapilli inueniuntur, interfluente maximo amne, hyacinthi præsertim, sapphyríque, ac topatii, & id genus lapides complures: mittit & idem ager suauiores quàm unquã uiderim fructus, præcipue gariophyllum nostris non conferendum, malàque assyria suauitate incredibili, ac omnifariam fructus fermè instar urbis Calechut: ita tamen, ut hi illis suauiore gustu minime concedant.

Pyropi.

De Cinami arbore. Cap. IIII.

CINAMI arbor lauro haud est absimilis, si præsertim folia spectes, grana primo gignit lauri instar, baccas credas, minutiora tamen, eadémque albicantia. Cinamum itaq; nihil aliud esse quàm arboris librũ planissime constat, hunc enim in modum legitur: nam singulis ternis annis incidunt ramos, delibrántq;: demptũ eo modo corticem cinamomũ appellant: neq; enim caudicem incidunt, sed ramos tantũ. Huius itaq; cinami illic mira est ubertas: cum autẽ colligitur, non est protinus absoluta suauitate, menstruo perfecta absolutáq; est suauitas. Retulit ea tempestate comiti meo Mahumetanus negotiator in fastigio uastissimi montis specum esse quendam, quò se recipiebant eius regionis cultores omnes, orandi gratia in protoparentis sanctissimi memoriam: memorant enim incolæ diuum Adam post lapsum illic fletu ac continentia pœnitudine ductũ culpã redemisse: id assequũtur ea coniectura, quòd parentis adhuc uisuntur impressa pedum uestigia, longitudine geminũ palmum excedentia. Arua sunt orizæ expertia, sed qui conuehunt illàc iter agunt. Reges enim dictæ insulæ, Narsingæ regis uectigales sunt, nam pendunt quotannis tributũ, & ob orizam quæ abunde ex continenti Narsingæ illò comportatur, coguntur uectigal soluere memorato regi: cœli est insula clementis admodum: genti colos est suffuluus, æstúmque minúsue algorẽ sentiunt, uernante semper tempore: habitu utuntur uere Gabino,

Adam pœnitentia.

clamyde

clamyde enim exerto brachio corpora uelant: pannis gisipinis aut sericis utuntur plurimum: ea insula sita est sub æquatore in zona perusta, subque candenti sydere: bellicæ uirtutis id hominum genus est prorsus expers, quippe quod tormentis ferróue haudquaquam utitur: harundo enim lanceæ ac ensis gladijque uicem supplet: ob id perraro in prælio occumbunt, apprime sunt imbelles, nullíusq; ferè spiritus, illic flores prope omnifariam leguntur, gens multo perennior est, longioréq; æuo quàm nostra. Vsu euenit aliquando, præsertim quadam uespera, ut ex rege quidam comitem meum conueniret, diceretq;, ut continuo corallos ac crocum ad regem deferret, nam horum omnium comes meus uim maximam habebat. His auditis negotiator alius dictæ insulæ Mahumetanus clanculum quasi per speciem amicitiæ socium meum monuit, ne regem adiret, ceu mercimoniorum pretium minime consequuturũ. Id egit Mahumetanus mira impostura, ut iniecto comiti meo pauore, eóq; abscedente liberius sua ipse mercimonia exponeret. Huius doli non satis gnarus comes meus, statuit abire: respondit tamen nuntio regio, postero die iturũ ad eum. Verum mane postridie concenso nauigio, proximũ continentem remigibus maxime adnitentibus dilapsi sumus.

De Paleachet urbe Indiæ. Cap. V.

TRIDVI itaque itinere ad urbem quandam Paleachet nomine deuenimus, ea paret regi Narsingæ, compluriúmq; mercimoniorum famigeratum est emporium, & comprimis monilium quasi omne genus: hæc enim ex Zaylon & Pego eò comportantur: urbem etiam incolunt ex Mahumetanis negotiatores complures, uisuntúrque inibi omnifariam aromata: nam recepti hospitio cuiusdam Mahumetani, illi cuncta referabamus unde uidelicet soluissemus, quóue tendebamus, nósque complures merces attulisse, corallos præsertim crocúmque: res enim huiusmodi Mahumetano magnam peperit uoluptatem. Memorata urbs omnium rerum copia, Indicarum urbium modo, ubertim affluit: ager rei frumentariæ expers est, uerum oriza scatet plurimum: instituta uero legésque, necnon habitum ac mores instar indigenarum urbis Calechut habent. Incolæ rei bellicæ gnari sunt admodum, sed tormentis utuntur nullis. Verum quia per id tempus quo illic agebam, diffidebant cultores cum rege Tarnassari, non nisi hostilia meditantes, uisum est propterea perpaucorum dierum inibi sumpta mora, abeundum esse protinus illinc. Quare inde soluentes iter cepimus uersus urbem Tarnassari, quæ abest à memorata urbe centenis mille passibus. Eò igitur appulimus, absoluto prius tredecim dierum itinere nauali.

De Tarnassari urbe Indiæ. Cap. VI.

VRBS EST in India haud procul à mari, cui Tarnassari inditum est nomen, ea posita est loco minime iniquo, mœnibus ambitur, portúmque percelebrem habet, amnis limpidissimus urbem præterfluit Septentrionem uersus. Rex eius latriæ idolorum est addictus, magnarúmq; uirium princeps, huic diutina cum rege Narsingæ sunt bella, cúmque Bangellæ rege prælium iuge exercet. Huic item sunt in armis centeni elephantes, proceriores uastioréisque quàm unquam conspicatus fuerim: merent sub eo stipendia cum equitum tum etiam peditũ centena milia: ense paruo, clypeísq; obrotundis, eisdémue ex libris arborũ confectis utuntur. alii Peltas modo indigenarum Calechut ad bella ituri ferunt;

arcubus plerunque utuntur, harundóque teli loco succedit, rursum profecturi in prælium se loricant amictu xylo magnopere referto: ædes eorum paries circundat, collocantúrque non aliter quàm nostræ, mittit ager triticum gosipiúmque, necnon affatim serici, legunt etiam colores inibi complures, eum maxime quem uerzinúm appellant, ferunt arua omnifariam fructus, alios pomis nostris haud absimiles, pyris alios simillimos, ferunt rursum Assyria mala, cetrináque, nec non cucurbitas, habent etiam uiridaria amœnissima.

Præsilium.

De feris ac cicuratis animalibus urbis Tarnasari. Cap. VII.

GIGNIT ea regio multifariam animalia, fera alia, exarmata alia: cicurum sunt, boues, pecora, capreæ, apri, cerui, hinuli, ferarum uero generi sunt lupi, leones: uisuntur etiam ibi feles eiusmodi, qui zibellum gignunt: aruis etiam inerrant paui complures, & eius generis aquilæ, quas falcones appellamus, psitaci item omnium pulcherrimi, albicantes septeno colore, præsertim distincti: est etiam illic leporum ac perdicum mira fœcunditas: honestant regionem complura alia auitiorum genera, raptu præsertim uiuentia longe aquilis proceriora, nam ex superiore rostri parte ensium capuli fabricantur, id rostri fuluũ est phœnicato colore distinctum, nihil sanè uisu pulchrius, nihil amœnius, aliti uero colos est niger. Et item purpureus, intercursantibus albicãtibus pennis nonnullis, ibi nascuntur proceriores gallinæ, gallíq; gallinacei, quàm hercle uidisse meminerim. Summam propterea uoluptatẽ cepimus conflictantibus acerrime gallis gallinaceis: nam singulo die huic ludicro in uicis mediis Mahumetanorũ animi causa opera dabatur, mirúmq; est Mahumetanorũ pro hac re certamen, habent priui priuos gallos gallinaceos, eósq; committũt aliis, expositis quandoq; pro alitũ futura uictoria aureis centenis singulo congressu, uter superior euaderet, conspicati sumus senis horis concertantes alites, nec prius modũ prælio faciebant, quàm occubuissent. Reperiuntur etiã ibi nonnullæ capreæ magnitudine nostras excedentes, nostrísq; longe pulchriores, tantæ fœcunditatis, ut uno partu quaternos fœtus ferant: exponunt ibi, tanta est animalium copia, duodenos uerueces singulo aureo. Conspiciuntur illic rursum uerueces, alii cornua haud absimilia damis habentes, nostris longe maiores, ferocioresue. Bubalos uero nostris habent deformiores, piscibus autem nostro more regio scatet, in tantámque adolescunt magnitudinem, ut bini cantari pondo nonnulli inueniantur, uescitur id hominum genus omnibus ferè animalibus, si uaccas excipias. Edentes humi procumbunt absque gausape, ligneis tamen uasis utuntur affabre factis, potus est illis latex saccaro conditus, ditioribus præsertim: cubilia habent, quæ ab humo more nostro altius tolluntur, stratum uero ex gosipio habent, stragulam autem ex serico aut sanè xylo: chlamyde utuntur exerto brachio serica uel gosipina, ferunt ex negotiatoribus nonnulli interulas sericas, uel xylinas elegantissime confectas, in uniuersum autẽ pedibus incedunt nudis, si sacerdotes excipias, qui apices ferunt ex serico uel undonibus longos binos palmos, ínque apicis fastigio gerunt nescio quid in modum glandis elaboratum, quasi toreutice, multo quaquauersum sparsum auro, dependet à tergo instar uittæ geminum sericum binos longum digitos, inauribúsque plurimum delectantur, quippe qui gemmis ac margaritis pretiosioribus onustas habent aures, in digitis autẽ nulla condalia. His est colos subalbicãs, cœli uero

Capuli ex auiũ rostris.

Gallorum certamen.

uero temperies frigidior eſt nonnihil quàm urbis Calechut: mores uero, colendiq; arua, ac legendi fructus conſuetudo, à noſtris inſtitutis moribúſq; parum abſunt.

De more quem ſeruat rex cum deflorandam eius coniugem albicantis coloris hominibus præbet. Cap. VIII.

EXHIBET memoratæ urbis rex deflorandam coniugem non ſacerdotibus, ut ſolet urbis Calechut princeps, ſed albicantis coloris hominibus Chriſtianis, aut Mahumetanis. Cultoribus uero idolorum id munus minime delegatur. At incolæ prius thorum non ineunt, quàm quempiam ex albicantibus hominibus cuiuſuis nationis exiſtat, aſciuerint coniugum ſuarũ ſtupratorem: complacitum eſt enim illis, ut ante corpora uulgent coniuges, quàm earum ſibi fiat poteſtas. Id equidem uſu euenit cum illic ageremus. Ingredientibus enim urbem, nobis occurrêre terni uel quaterni idolorum cultores, qui comitem meum in hunc fermè modum eorum lingua compellarunt, Eſtíſne amici hoſpites? Sumus, inquit comes meus. Tunc negotiatores, Quando huc appuliſtis? Ad hæc comes meus, Quartus agitur dies quo huc deuenimus. Et rurſus negotiatorum quiſpiam, Ite mecum, ædéſque meas uiſite: quando certe nos hoſpites quàm qui maxime diligimus. Tunc comiter nos inuitantes ſequuti ſumus: eóque ut peruenimus, ientaculum apparate appoſitum eſt: nobíſq; iam refocillatis, ait ille, Ducturus ſum intra quindenos dies uxorem, uni ueſtrũ deflorandæ coniugis priore nocte munus delegetur. His auditis, quæ nundinato pudore promebantur ab hoſpite, puduit nos quamprimum. Tunc mancipium noſtrum ad nos conuerſus, Non uos, inquit, pudeat oblati muneris, quandoquidem is eſt mos gentis urbíſq; inſtitutum. His intellectis, paucbamus ne deterius quippiam nobis eueniret: rebamur enim gentẽ nobis illudere. Innotuit continuo hoſpiti pudor noſter, nóſq; his fermè uerbis hortabatur, Ponite curas omnes amici, quoniam eiuſmodi eſt urbis huius conſuetudo. Hæc itaq; ut nobis comperta fuere, ampliorem ſpiritum ictis ſtupore impudentis moris dedere: accedente præſertim alius comitis, qui nobiſcum ibat, crebriore adhortatione: quare comes meus pollicitus eſt ſe id laboris ſubiturũ. Tum negotiator qui nos hoſpitio exceperat, Eritis, inquit, diutini mei hoſpites, dignabórq; uos honoratiore tecto. Verum comes meus ſubrecuſabat, affirmans comites nolle deſerere. At negotiator rurſum inſtabat, identidem ædes, ſuáque omnia offerens. Peruicit itaque ne inde diſcederemus: allatis ergo comitis mei ſarcinulis, hoſpiti comiſſimo ſimul omnes (ſex enim eramus) aſſenſi ſumus. Verum operæpretium fuit comitem meum tantiſper opperiri, donec eius hoſpes uxorẽ duceret: quod prius quàm ad quindenos dies non euenit. Ducta noua nupta, comes meus ſponſa diſſoluit, uxoréq; hoſpitis illecebre potitus eſt. Ea annum quintumdecimũ, quaſi flos ipſe haud excedebat. Verum poſtquam deflorata eſt nupta priore nocte, ſi uiri de cætero honori illius deerit, fidémq; iugalem temerauerit, morte protinus uulgatæ pudicitiæ pœnas luit, Ob id uoluiſſent mulieres huiuſmodi ſalaces plurimũ, ut nunquam nox, qua deflorabantur, eſſe deſiiſſet, ſed ſaltẽ prorogaretur ad menſem: non tamen nos functos munere uulgandæ pudicitiæ miſſos quamprimũ faciebat hoſpes: uerũ ad quaternos quinóſq; menſes ſua impẽſa domi alebat largius quàm referre poſſim: id efficit annonæ uilitas incredibilis, gentíſq; liberaliſſima cõſuetudo ac natura comiſſima.

De modo condendi humana corpora. Cap. IX.

EXEMPTI rebus humanis ardentissimo rogo sacerdotes regésque defla grant, tunc sacrificant cacodæmoni, combustorúmque cineres in uasis Samiis eisdémque infectis nitro condunt: his est angustum orificium instar patinæ mediocris, defodiúntque domi uasa cineribus oppleta. Sub arborum umbraculis sa crificant instar cultorum Calechut. Cum comburunt corpora, omnifariam odo res in rogum coniiciunt, aloen uidelicet & id genus arboris, cuius gummi elegan tissimum illud unguentum gignit, quod uulgo belzoi nuncupatur, laserpitium eruditiores ab arbore laseri dicunt, & item storacem, thus, corallum, sandalium, & id genus propè innumeras odoratas arbores, hæc odoramenta igni imponunt, corporéque imposito incendium excitant, tubis clangentibus, tibicinéque concinente, quasi eorum more qui olim inter diuos referebantur, circundant rogum quindeni aut uiceni homines, cultu dæmonum amicti, qui gestientes læ titiam præ se ferunt: deflagranti uiro assistit coniunx superstes, comite muliere nulla, pectúsque plangens, tota ruit in eiulatus fletúsque lugubres. Hæc fiunt secunda noctis uigilia. Transactis uero post uiri obitum quindenis diebus, mulier uiro superstes ad se conuiuii celebrandi gratia agnatos omnes accersit, coniugem præsertim defunctum coniunctione arctiore contingentes. Itaque omnes ubi ad diem uenerint, ad locum illum adeunt, ubi rogo traditus est coniunx, ea fermè hora noctis, qua uir arsit, tunc prodit mulier compta omnium monilium genere, reliquísque decoramentis, quæ ad mundum pertinent muliebrem, ad id colla tis fortunis omnibus agnatorum opera, puteo inibi ad id munus extructo, nec is plus in profundum agitur, quàm ut fœminam capere queat, puteum harundini bus sepiunt, septúmq; uelant serico panno, ut conspectus adimatur, ardet interea mirabilem in modum odoratis refertus arboribus puteus, at mulier postquam conuiuæ opipare epulati sunt, rursum illa mandit plurimã betolam (id est edulii genus) eóq; cibatu farta adeo satura est, ut mente uacare uideatur. Interea circun dant puteum innumeri tibicines gestientésque choraulæ, & amicti dæmonũ cul tu complures, qui flammas ore efferuescere uidebantur, tunc dæmoni, cui Deumo nomen est, sacrificãt. Mulier uero obiter quasi lymphata ultro citróque com meat, nec aliter tripudiat, quàm si choreas duceret, identidem illis qui habitu hor rifico dæmones referũt, se commendans, ut pro se cacodæmona rogitent, sibíque impetrent ad ipsum haud difficilem aditum, suísque adnumeret. Aliquando pompam ambiunt complusculæ mulieres, quæ rogo imponendam arctius contingunt. Nec arbitremini id munus mulierem mœstè exequi, quando certe nihil lætius, nihílue iucundius agi posset, quàm mulier id hilari animo exequitur, æque ac si cœlo recipienda foret. Itaque peractis ceremoniis, mulier lymphato cursu, concepto prius manibus serico panno, in rogum flagrantissimũ sese præcipitat. Quo facto, actutum proximiores agnati rogo iniectam scipionibus obruunt, obrutámque multa pice onerant, ut hoc fomento altus ignis, mulier præsentius intereat. Et nisi subiret mulier id munus post uiri mortem, incredibilis infamiæ nota illi inureretur, forétque toti regioni ludibrio, ceu coniugis minus studiosa, letóque ab agnatis traderetur. Pompæ huiusmodi rex interesse ac præesse dicitur, quoniam hunc morem non seruant, nisi summates clarioresúe urbis patritii,

Vxoria fides.

Deumus.

patritii, ne qui putent hunc ritum ab incolis in uniuersum seruari.

De iustitia quam seruant cultores urbis Tarnassari. Cap. X.

SI QVIS mortalium quempiã confecerit, is protinus morte luit pœnas: eundem morẽ incolæ urbis Calechut seruãt. Accepti uero ac expensi habetur ratio, si modo chirographo quopiam, aut sanè teste aliquo id liquidius constiterit: exarant in membranis nostris haud absimilibus: non in libris arborum ut indigenæ Calechut: cum disceptant inter se, itur ad moderatorem urbis, cui summi iuris reddendi munus à rege delegatum est: ubi uero quispiam negotiator aduena uitam exuerit prolis expers, neminem hæredem instituere potest, rege fortunas omnes sibi adiudicante. Rege autem uita functo, nati in regnum succedunt: cultores uero quicquid possident fortunarum, uitam efflaturi ex urbis instituto elargiuntur uiritímque natis impartiuntur.

De ritu condendi Mahumetanorum corpora in urbe Tarnassari. Cap. XI.

EXVTOS uita Mahumetanos negotiatores, miris condiunt odoribus, cophinis induunt corpora ligneis, sicque conditos humant, comprimísque obseruant, ut defunctorum capita Mecham respiciant, id est Septentrionem uersus collocentur.

De uariis multiiugísque nauigiis, quibus eius urbis cultores utuntur. Cap. XII.

HIS EST uarius multiplexque nauigiorum usus, sulcant alii maria celocibus complanatis admodum, quæ altiores aquas minime exposcunt: alii nauigant liburnicis geminam proram habentibus, geminúmque malum absque tecto. Est & aliud onerariæ nauis genus, quo enormia onera comportãtur: nam ferunt aliæ ex memoratis onerariis nauibus supra mille mercium dolia: imponunt his uastioribus nauigiis cymbas, nauésque actuarias in urbem Melacha nomine deferendas, quibus captum proficiscuntur aromata illò, quò locis suis, ubi opportunum duxerimus, denarrabimus.

De urbe Indiæ Bangella, déque eius ab urbe Tarnassari distantia. Cap. XIII.

IAM TEMPVS appetit, ut comitis mei meminerim, quoniam utriq; nostrum cordi hæserat, ultra progredi, longéque remotiora coràm uisere. Cum igitur hospiti suo comes meus defloranda coniuge fecisset satis, nósque rei Venereæ, præsertim deformium mulierum satietas cepisset, pariente fastidiũ plerunq; uberiore copia: expositis mercimoniis quæ comiti meo superfuerant, duximus illinc abeundum fore. Quare iter ingressi, ad urbem quandam Bangellam nomine peruenimus: ea à memorata urbe septingentis abest mille passibus: illò enim appulimus itinere nauali undecim dierum: nam dicta urbs fœcunditate rerum omnium cum cæteris totius fermè orbis urbibus contendit, nemini sanè secunda, patet propè in immensum eius urbis regnum. Regi sunt in armis cum equitum tum etiam peditum ducenta Mahumetanorũ milia: is tantarũ est princeps uiriũ, ut diutissime cum rege Narsingæ prælietur: huius regni tanta est rerũ omniũ ubertas, ut nihil quòd ad humanos usus pertineat desideres, si omnifariã animalia, si item rei frumentariæ uberiorẽ copiam, si rursum saccarũ, zinziber, Narsingæ ubertas.

& id genus aromata, si postremo gosipium sericúmque respicias, nulla est profecto in orbe toto plaga fœcundior. Ob eam rem nusquam alibi ditiores locupletioréſue inueniuntur negotiatores: singulo enim anno abducuntur inde ad quinquaginta nauigia gosipinis pannis sericísque onusta: mercimonia huiusmodi uariis Barbarorum lingua censentur nominibus, à quibus ex composito temperamus, ne Romano sermoni assuetis pariant fastidium. Igitur inde auecti panni ad Turcas Syrósque, necnon Arabas, Persas, AEthiopes, Indósue deferuntur: sunt etiam ibi innumeri exteri mangones, qui gemmas lapillósue pretiosos præstinant ab incolis.

De nonnullis Christianis negotiatoribus, qui inibi commercia exercent. Cap. XIIII.

ILLIC itaque offendimus Christiani nominis complusculos negotiatores ex urbe Sarnau, ut referebant, oriundos: hi illò ueluti ad nundinas ferunt sericos pannos, odoratáque ligna aloes uidelicet & laseris: ea est arbor quæ electissimum gummi illud gignit, laserpitium appellant doctiores, uulgo autem belzoi dicitur: attulerant etiam castoreum, & id genus fragrantiores odores: memorabant dicti Christiani esse in eo regno huius sancti nominis complures principes magni Chami urbis Catai imperata subeuntes. Christianis huiusmodi ex undonibus uestes erant, non eiusmodi quæ singulos artus exprimant, sed laxas innumerásque plicas habentes: manicas uero gosipio refserserant: caput tegebat apex ex panno coloris Veneti, altitudine fermè gemini palmi. His est colos albicans: trinúmque deum esse adiuratissime fatentur: cum initiantur Christianorum sacris, more nostro latice asperguntur: duodenísque apostolis, ac quaternis euangelistis fidem adhibendam esse planissime astruũt: scribunt ordine præpostero Armeniorum more, celebrántque nostri seruatoris ortum & occasum: quadragenis Christiano more abstinent diebus, nonnullásque alias sanctorum colunt celebritates: soleis non utuntur: caligas uero ex serico fluxas admodum ferunt, easdémq; omni monilium genere exornatas: nitent in digitis eorum incomparabili splendore lapilli: cum discumbunt abaco non utuntur, sed humi procumbentes omnifariam carnibus uescuntur: adiiciebant ad hæc illi se compertum habere, esse complures reges Christiani nominis maximos magni regis Turcarum finitimos, Rumi appellant. Hi ubi conspicati sunt comitis mei pretiosiora mercimonia, & præsertim prægrandem coralli ramusculum, hominem ingentissimis pollicitationibus onerabant, contendentes plurimum, ut secum iret ad urbem quandam, ubi pollicebantur se daturos operam, ut inibi tantum mercium exponeret, si pyropos præstinare uoluisset, haud difficulter supra dena aureorum milia lucrari quire: subdentes etiam lapillos huiusmodi pretiosos longe pluris esse apud Turcas, exponíq; posse quasi centenis aureorum milibus. Ad hæc respondit comes meus, se quidem illis morem gerere uelle, modo quamprimum illinc abirent. Tunc Christiani, Perendino, inquiunt, die hinc soluet nauis, eam conscendemus, ut protinus illò quò te sumus ducturi, uelificemus: nam ad urbem Pego nomine liburnica contendit. Quare comes meus his allectus pollicitationibus, statuit secum proficisci. Ad id accedebat quòd exploratum habebat complusculos Persas eódem ituros: cum præsertim sibi dictorum Christianorum suauissima

Christianorũ Narsingæ mores.

ſuauiſſima conſuetudo iampridem innotuiſſet, incolis referentibus. Inita itaque cum eis amicitia, diuenditiſq; mercimoniis, excepto croco, necnon hetruſca purpura, inde ſoluimus eam urbem deſerentes, quæ omnium rerum fœcunditate cunctas exuperat urbes, ſi humanas ſpectaueris delicias. In ea urbe pannos non conficiunt mulieres, neq; lanificio nentes incumbunt: id munus uiris delegatur. Diſceſſimus itaque illinc, Chriſtianos memoratos ſequuti, tandémq; aliquando ad urbem peruenimus, cui Pego nomen eſt, quæ decies centenis mille paſſibus ab urbe Bangella abeſt: nec prius eò peruenitur, quàm ſinũ meridionalem traieceris.

Bangellæ vbertas.

De Pego urbe Indiæ clariſſima. Cap. XV.

HAVD PROCVL à mari in continenti urbs Pego nomine ſita eſt: læuorſum, id eſt orientem uerſus urbem præterfluit limpidiſſimus amnis, quo ultro citróque mercimonia comportant. Rex eius urbis idola colit, cultoribus fides, habitus, uiuendi modus, moréſque indigenis urbis Tarnaſſari ſunt ſimillimi: colore uero candidiore cœlíque frigidioris: regionis autem ſitus plagæ noſtræ non eſt abſimils: urbs ambitur mœnibus, ædéſque pulcherrimas, ac elegantiores habet, conſtant enim lapidibus, & calce: ipſi regi in armis innumeri ſunt, cum equites, tum etiam pedites, meréntque ſub eo mille Chriſtiani, inde tamen oriundi: nam priuis ſingulo menſe ſtipendii nomine ſenos aureos (pardaios ipſi appellant) ſolui iubet, alítque eos impenſa propria. Ager re frumentaria plurimum ſcatet, affatímque carnium habent quaſi omnifariam animalia, ut in urbe Calechut uiſitur: inibi perpauci ſunt elephantes, reliqua uero animalia, & auitiorum complura genera illic conſpiciuntur modo regionis urbis Calechut: habent præſertim pſitacos uocaliores quàm uſquam alibi offenderim, eoſdémque pulchriores: ſunt item ibi proceriora ligna, fabricandíſque ædibus aptiora quàm uiderim unquam: ferunt etiam harundineta uaſtiores harundines, utpote craſſitudine dolii unius. Inueniuntur ibi feles qui unguentum illud fragrantiſſimum gignunt, quod uulgo zibellum dicitur: ueneunt dicti feles terni aut quaterni ſingulo aureo. Mittit memorata urbs præter monilia præſertim pyropos, mercimonia nulla: hi lapilli pretioſi aliunde aduehuntur ex urbe uidelicet quæ Capelan dicitur, ea orientem uerſus à dicta urbe itinere XXX dierum abeſt: neque illò ſum profectus: ſed de negotiatoribus qui ampliter memorabant, hæc accepi. Illud etiam noueritis, in urbe præfata adamantes grandiores, margaritáſque longe pluris eſſe maioréque pretio uenire quàm apud nos: itidem de ſmaragdo referebant negotiatores. Cum illuc appulimus, rex longe illinc aberat, utpote itinere XV dierum: nam bellum inierat contra regem quendam, qui rex de Aua nuncupatur. Propterea inde abiimus, uecti nauigio ex ligno ſolido, longo ſupra quindenos paſſus, lato binos paſſus, remis uero harundineis, ut haud mora compertum fiet uobis: ea enim parte qua remus aquas complectitur, ſciſſus erat ferme biſulcus: iungebant geminas partes aſſeres abaci inſtar connectentibus funiculis, quo fiebat ut citatius permearet aquas: id genus nauigii impulſum remis huiuſmodi uelocius quàm noſtræ celoces fertur: malus arboris conſtat ex harundine uaſtiore, dolium, quo aſſeruantur aleces, figurat. Nos itaq; peruenimus ad ruſculũ quoddam, ubi nacti ſumus nonnullos negotiatores, qui ob uigentia bella urbem inire nequiuerant: quo uiſo du-

ximus redeundum esse ad urbem Pego, unde paulo ante discesseramus obiter spatio quasi quinque dierum. Rex quem urbe abesse memorauimus, ouans uictórq; rediit post habitam de hoste uictoriã. Quare postridie illius diei quo rex rediit, Christiani illi negotiatores comiti meo aditum ad regem impetrarunt.

De cultu regis Pego. Cap. XVI.

NON EST cur quis arbitretur eo fastu hunc regem uti, quo rex Calechut utitur, quando certe constat regem memoratum adeo se exhibere adeuntibus facilem, ut uel infans ipsum alloqui queat: omnium tamen est ditissimus, quippe qui tanto monilium cultu, & comprimis pyropum exornatur, ut uel maxima urbs tanti non ueniret quanti sunt gemmæ, uniones, margaritæ & id genus lapilli pretiosi, quibus is elegantissime honestatur: in digitis uero condalia ex gemmis nitent: crura autem bracteæ ex purissimo auro longe insigniunt, intercursantibus pyropis mirandum in modum micantibus: ut breue faciam, manus, lacertos auresq; omni genere monilium onustas circunfert, adeo ut aures pondere gemmarũ appenso pendulæ ad medium palmum conspiciantur: propterea fit, ut si quispiã tenebricosa nocte regem conspicatus fuerit, non aliter illi lumen clarissimum illuceat, quàm si phœbus ipse radios suos uibrauisset. Conuenerunt igitur regem negotiatores Christiani, illúmque certiorem reddiderunt comitem meum complusculа magni pensi mercimonia attulisse. Ad hæc rex respondit, irent ad se postridie: quoniã ea die sacrificaturus erat dæmoni. Vbi itaq; is dies illuxit, quem rex præfixerat, continuo accersire ad se Christianos comitémq; meum iussit, addiditq; ut illò prius non contenderent, quàm merces comportassent: paritum est ergo regi, allatáq; sunt mercimonia, cuius rei maximam rex cepit uolu ptatem: nec id ab re, nam inter cætera quæ attulimus affatu dignissima, erant & rami ex corallo gemini rari admodum, qui forte similes uisi sunt nusquam habuisse, quíq; eò commercii gratia aliquando sint confecti. Ictus rex harum rerũ stupore eximio, cœpit Christianos percontari, qui nam mortales essemus. Cui negotiatores, Sunt utiq; Persæ isti. Tunc rex conuersus ad interpretẽ suum, Percontare, inquit, an has merces sint hic expositituri. At comes meus, Sunt hæc tua omnia clarissime princeps, eis utere pro tuo arbitratu. Ad hæc rex, Incubui superiore biennio diutinis bellis dissidens cum rege de Aua: exhaustũ propterea est mihi ærariũ, suppeditantibus prælio uires pecuniis: sed si commutatione gemmarum, & præsertim pyropum expositituri estis mercimonia, id efficiã, ut uos commer cii huius minime pœniteat: at comes meus ad Christianos, inquit, compertum quæso regi facite me aliud nihil quærere præter suæ celsitudinis beneuolentiã, sumat propterea ex mercibus quicquid sibi collibitũ fuerit. Tunc negotiatores Christiani aperuerunt regi Persam suæ eminentiæ ultro subiturũ esse imperata, daturúmq; mercimonia uel absq; pecuniis gemmarúmq; permutatione. His auditis rex respõdit, Audiuisse se iampridem Persarũ liberalissimã esse consuetudinẽ: sed hoc Persa uidisse liberaliorẽ neminẽ, móxq; iuratissime per dæmonũ capita affirmare cœpit, se experiri hoc exẽplo uelle uter liberalitate præstaret: quo dicto, accersito actutũ mancipio, iubet afferri scriniũ geminum palmum longũ quaquauersum toreutice elaboratũ, pyropísq; refertũ, quo reserato, nam multiiuga intus receptacula habebat, discriminantibus bracteis tenuioribus: singula itaque receptacula

ptacula ſplendentibus pyropis oppleta erant. Reſeratum itaq; ſcrinium coram Perſa ſiſti iubet, ſimúlq; monet ut tantum ex his lapillis pretioſis caperet, quantum ſibi complacitum eſſet. Hac liberaliſſima conſuetudine regíſq; munificentia allectus comes meus, hoc ſane pacto regem alloquitur, O` rex egregie, tanta me proſequeris beneficentia, ut nuſquam maiore munere ſim affectus: ob id per ſacrum Mahumetis caput, pérq; eius ſacra, quibus ſum illi initiatus, tibi ultroneus omnium mercimoniorũ meorum facio poteſtatem, donóq; te his rebus omnibus, non enim ſum qui peregre proficiſcor quæſtus gratia, ſed uiſendi orbis deſiderio. Tunc rex, Adhuc mecum liberalitate contendis, nec poſſum te munificentia ſuperare? quibus dictis, rex manum pyropis ex ſingulis ſcrinii receptaculis referſit, quantum ipſa palma comprehendere quiuerat, eóq; munere, id eſt ducentis pyropis Perſam affecit: cape inquiens, ob eam liberalitatem, quam beneficentia mecum contendens præ te tuliſti. donauit etiam rex geminis pyropis ſingulos Chriſtianos, qui profecto ueniſſent mille aureis: quos uero comiti meo pyropos dono dedit rex, tanti eſſe affirmabant, ut non minoris quàm centenis auri milibus uenire poſſe autumarent. Eſt igitur rex memoratus is qui cunctos orbis reges munificentia eximia præſtat, omnium fermè regum ditiſſimus, quippe qui decies centena aureorum milia quotannis à regni ſui incolis exigit. Nam mittit ea plaga colores quaſi omne genus: item goſipium, plurimúmque ſerici: ſed has prope innumeras opes militibus omnes impartitur: gens eſt in uniuerſum ueneris amans, imò ſalax plurimum. Tranſactis itaque compluſculis diebus, memorati negotiatores pro me à rege commeatum abeundi impetrarunt: quo impetrato, rex iuſſit ut mihi ædes incolatu commodiſſimæ præpararentur, ubi ad uſum humanum deſiderarem nihil. Quare moram quinq; dierum inibi abſumpſi: interea rumore nuntio percrebuit regem Daue cum robuſtiſſima manu aduentare, ut regi Pego hoſtilia arma inferret. Huic occurrit rex cum exercitu innumero, circitérque medium iter nactus eſt eum. Obiter etiam deflagrantes mulieres illic conſpicati ſumus modo mulierum urbis Tarnaſſari.

Regis Pego opulentia.

De urbe Melacha, déque flumine Gaza, ut autumant incolæ, necnon de cultorum feritate. Cap. XVII

POSTRIDIE eius diei conſcenſa liburnica, uelificauimus uerſus urbem cui Melacha inditum eſt nomen, ea occidentem reſpicit, illò enim itinere octo dierum appulimus. Haud procul à dicta urbe percelebre flumen offendimus, uaſtius ſanè quàm unquam conſpicati fuerimus, huic Gaza nomen eſt, latitudine quinq; ac uiginti mille paſſuum patet: altrinſecus uero uiſitur inſula ingens, Sumatra appellant, nos uero Taprobanam dicimus: cultores memorabant dictam inſulam quaſi quingentorum mille paſſuum ambitu patere. Huius latius meminiſſe eſt animus, cum opportunũ duxerimus. Vbi igitur deuentum eſt ad urbem Melacha, Sultanum adire iuſſi ſumus quamprimũ: is Mahumetanus eſt, eiúſq; regnum Mahumetano paret. Vrbs ſita eſt in continenti, pendítq; uectigal regi Cini. Tributo huiuſmodi ut aiebant, cauſam præbuit, quod eius urbis conditor rex Cini memoratus ferebatur extitiſſe octuagenis iam tranſactis annis: nec alia de cauſa urbs illic condita eſt, quàm quòd commodiſſimum habet portum, & ſanè commodiorẽ, quàm forte in toto fermè oceano intueri liceat. Crediderim

Sumetra inſula.

propterea plura illò appellere nauigia, quàm quouis aliò: & comprimis aromata, & complura alia mercimonia omnifariam eòdem conuehuntur. Regio non eſt generatim ferax, mittit tamen triticum, carnes, perpaucáque ligna: aruis inerrant alites inſtar regionis Calechut: uerum pſitaci ſunt illis longe meliores: mittunt item arua ſandalium, ſtannúmque: elephantes, equos, pecora, boues fœminas, pardos, bubalos, pauos & id genus complura animalia habet. Fructus autem legunt pauciſſimos, modo urbis Zeilani: illic mercari non licet, niſi emere aromata ſericúmque uolueris: his eſt colos penè ſubcinericius: capillum promittunt: habitu uero inſtar incolarum Memphis urbis, cayrum appellant, utuntur: amplam habent frontem, oculos teretes, naſum autem ſimum: ibi noctu per urbem incedere impune haud licet, graſſantibus inuicem cultoribus, nam mutuis cædibus canum more ſe conficiunt: ob id appulſi negotiatores non niſi in nauigiis noctes agunt. Indigenas eius urbis omnes oriundos eſſe Agiauais affirmant. Illic moderatori cuidam rex uicariam operam reddendi iuris aduenis delegat, uerum cultores parent nemini, illíſque eſt pro ratione uoluntas, prauíſque moribus concedunt nemini, adeo mentes efferarunt: ubi uero rex eorum ferociam cohibere uoluerit, proſiliunt magis, regionémque ſi redigantur in ordinem, ſe deſerturos minitantur, ídque agunt audacius, quoniam mari adiacent, quaſi paruo negotio, cum libuerit, aliò dilapſuri. Propterea comes meus Chriſtianos negotiatores monuit illic diutius commorandum haud eſſe, proſilientibus nimium cultoribus. Quare conducta celoce, Sumatram inſulam uerſus uela fecimus: quò quinque dierum itinere peruenimus ad urbem præſertim quandam Pyder nomine, quæ fermè octuagenis leucis à continente abeſt.

Anarchia.

De Sumatra inſula, déque eius urbe Pyder nomine. Cap. XVIII.

HANC VRBEM celebrior totius inſulæ portus inſignit, ea eſt inſula cuius paulo ante meminimus, ubi retulimus huiuſmodi inſulam quingentorum mille paſſuum ambitu patere. Ego uero crediderim eam eſſe Taprobanam inſulam, quod quidem inter complures conuenit auctores, huic inſulæ quaterni diademate inſigniti reges moderantur: hi ſunt idolorũ cultores, fidéq; & ritu uiuendi, necnon habitu regi Tarnaſſeri non ſunt abſimiles, fœminæ uero coniugum deſiderio ſponte ardent, his eſt colos quaſi albicans: amplioris ſunt frontis, oculos habent obrotundos, praſini coloris, capillum promittunt, naſo ſunt latiſſimo eodémque ſimo admodum, ſtatura uero perquam deſpicabili: ius ibi ſummopere uiget: ſignato argento aurôque ac ſtanno pro moneta utuntur, aurum ſignatum eſt eiuſmodi, ab altera parte uiſitur dæmonis cælatum caput: ab altera uero carpentum elephantis trahentibus conſpicitur. Pari modo ſignantur reliquæ pecuniæ argenteæ: ex argenteis exponunt denos ſingulo aureo: ſtanneæ uero quinque & uiginti numero aureum efficiunt. Mittit ea regio numeroſius proceriores quàm uſquam alibi conſpexerim elephantes, eoſdémq; meliores: id hominum genus belli eſt expers admodum, uerum quæſtibus plurimum inhiat mercimonia exercens: ſuntque in uniuerſum hoſpitales, appulſis exteris præſertim.

Taprobana.

De alio

De alio piperis genere, déque ſerico ac laſerpitio, quod belzoe appellant, inde prouenientibus. Cap. XIX.

ILLIC IGITVR procerioris piperis uberior eſt prouentus, miráque copia. Lingua patria piper molaga dicitur, id eſt longe procerius illo, quod huc aduehitur, multóque candidius, uerum inane ac mordax plurimum, ſed ponderoſum minus: uenit enim inibi piper non pondere ſed menſura, ut apud nos triticum exponitur. Tanta eſt huius ubertas, ut inde anno ſingulo uicenæ naues onuſtæ euehantur: hæ Cataium proficiſcuntur, illic exponitur haud difficulter ob frigidius cœlum. Arbor uero quæ piper huiuſmodi gignit, producit etiam procerius piper, ſed craſſioris eſt caudicis, amplioráq; folia, eadémq; carnoſiora habet arboribus urbis Calechut: fert item affatim ſerici, fitq; plerunq; id ſericum more noſtro: aliud uero mittunt ſponte arbores, prouenítq; in ſyluis ac nemoribus abſq; cultu, ſed id eſt priore deterius. Ibi uiſitur lazeris arbor, quæ gummi gignit, cui laſerpitio nomē eſt, uulgo belzoe dicitur, referebant nonnulli id procul à mari naſci. Ego hæc nuſquam affirmauerim, quando certe coram minime uidi.

De triplici arborum aloes genere. Cap. XX.

QVONIAM rerum uarietas parit uoluptatem, mortaléſque allectat plurimum, deſiderióq; diſcendi noua inuitat ad lectionem. Ob id duxi non ingratum fore lectoribus, ſi hæc ſubderem, quæ coràm uiſi: propterea exploratum habebitis ob eam cauſam laſerpitium aloéque ubertim ad nos minime conuehi, quoniam è remotioribus partibus comportantur: illud etiam noueritis, triplex eſſe aloes genus, aliud eſt longe perfectius, huic calampat nomen eſt. Hoc inſula memorata non mittit, uerum ex urbe Sarnau aduehitur: ea, ut memorabant Chriſtiani negotiatores comites noſtri, haud procul à dicta urbe ubi aloe naſcitur, nomine calampat, abeſt. Eſt & aliud genus aloes, lubam nomine, hoc flumine neſcio quo huc comportatur, nouiſſimo autem bochor nomen eſt. Referebant dicti Chriſtiani negotiatores cauſam, cur ad nos aloe primo loco dictum non deferretur, quòd uidelicet id genus aloes mitterent regna Cataii, necnon Cini, & Macini, Sarnaúque ac Grauai longe ditiora, quippe quæ auro uberrime ſcatent, multóque maiorem quàm nos auri copiam habent, ſúntque item maiorum principes uirium, noſtris regibus nimirum locupletiores. Ad id accedit, quòd ſuffimentis odoramentorúmque genere plurimum delectantur, ínque ea re reges ſuperant noſtros. Ob id ad nos hæc odoramenta minus abunde comportantur, utpote quòd in urbe Sarnau ſingula libra aloes denis aureis uenit, id efficit eius rei ſumma caritas.

Quomodo ligna aloes ac laſeris probantur. Cap. XXI.

DEVENIMVS in certiſſimam notionem gemini ſuffimenti, aloes uidelicet ac laſerpitii, doctoribus memoratis negotiatoribus: nam alter eorum nonnihil aloes ac laſerpitii habebat, binas uidelicet aloes onzias, eius inquam, quod calampat appellant, ſic enim probabamus, comes meus nihilum aloes manu occluſum tantiſper tenuit, donec is pſalmus, qui Miſerere mei deus incipit, tertio conſummari poſſet, móxq; reſerata manu calefactum iam aloe inenarrabilem ſuauitatis odorem adeo fragrabat, ut nuſquam fragrantiora ſenſerim ſuffimenta. Cepit item tantum laſerpitii, quantum iuglandem efficeret, rurſúmque

ſumpſit libram mediam illius, quod mittit urbs Sarnau, ut alterum alteri conferret, priuáque ſuffimenta, ignitis uaſis impoſita prius indidit cubiculis : uera mehercle refero, longe ſuauius redolebat illud quod nucis magnitudinem non excedebat, quàm id quod libram mediam complebat: uel ſi ad geminam libram aſcendiſſet: uix igitur pro meritis horum geminorum ſuffimentorum præſtantia referri poteſt: id itaq; cauſæ referunt, cur ad nos non conuehuntur. Mittit etiam ea regio lactam, unde conficiunt rutilum colorē, gignitur in arbore iuglandibus noſtris haud abſimili: Illic etiam inueniuntur ut apud nos omnifariā animalia.

De multiiugis Sumatræ inſulæ negotiatoribus. Cap. XXII.

IN EA itaque urbe complura uidi affabre elaborata, eadémque elegantiora quàm uſquam uiderim, cophinos præſertim auro exornatos, hi ſinguli ueniebant gemino aureo: uidi etiam in uico unico ſupra quingentos collybiſtas: tanta eſt inibi trapezitarum copia: illò ceu ad percelebres nundinas commercii gratia propè innumeri negotiatores proficiſcuntur: cultores uero goſipinis ſtragulâq; ſerica & ſyndone ex xylo confecta utuntur. Fert regio affatim lignorum, unde fiunt naues, gunchos ipſi appellant, hæ trinos habent malos, geminámque proram, geminóſque utrinque clauos. Cum nauigant in undabundo oceano, ubi aliquando uela uentis fecere, mox oborto tempeſtatis turbine, operæpretium eſt alteris uelis, haud mutatis prioribus, uentos legere: condicto itaque naui minime circumacta, altero malo uſi retrocedunt, ſunt enim omnium dexterrimi præcipuíque urinatores, ignéſque extempore miro artificio fabricantur.

De eorum ædibus, déque ædium imbricamentis.
Cap. XXIII.

Tartaruca piſcis.

EORVM ædes lapidibus conſtant, parúmque ab humo tolluntur : loco imbricum piſcis Tartarucæ pelles ſuccedunt : mittit enim eum piſcem pelagus Indicum, nam illic agens uidi adeo uaſtum beluæ corium, ut pondo librarum centum triúmque eſſet. Vidi item inibi maxima ebora, hæc ſunt elephantorum dentes, pondo trecentarum ac trigintaquinque librarum: conſpicatus ſum etiam inuſitatæ magnitudinis ſerpentes, longe quidem proceriores quàm uidentur in urbe Calechut. Sed iam redeamus ad negotiatores Chriſtianos, qui deſiderio uiſendæ patriæ apprime flagrabant. Ob id percontabantur comitem meum, hæſiſſétne cordi ſibi uelle ultra progredi, an retrocedere, uel forte inibi conſiſtere. At comes meus reſpondit, ſe poſtquam illò uenerat, prius inde non diſceſſurum, quàm uaria aromatum genera uidiſſet. Tunc Chriſtiani affirmabant, illic alia haud inueniri aromata, quàm quæ conſpexeramus. Quibus rurſum infit comes meus, Vnde myriſtica nux, gariophyllúmque prouenit? At Chriſtiani myriſticam nucem muſcatam appellant: Maſticémq; fert quædam inſula, quæ hinc trecentis mille paſſibus abeſt. Tum comes meus, Patétne inſulam adeuntibus tutū iter, aut infeſtant piratæ æquora? Ad hæc Chriſtiani reſponderunt, indignabundi æquoris tantum pertimeſcendam eſſe ſæuitiam: addebántq; id æquoris onerariis nauibus ſulcari non poſſe. His auditis, attentius explorabat comes meus quonam modo tuto illuc proficiſci quiret. Reſponderūt Chriſtiani nihil magis uotis comitis mei ſatiſfacturum, quàm ut liburnicam, cui Campanæ nomen eſt, emerent quampiam, id eſt genus actuariæ nauis. Hoc intellecto, ſciſcitabatur comes meus

meus an naues huiusmodi illic inuenirentur. Respondentibus autem negotiatoribus Christianis affatim nauium reperiri, uel si supra mille conducere uellet, assensus est comes meus, ut simul geminæ naues conducerentur. Quo dicto quamprimum binæ naues affuere, complusculíque remiges, & ubi de uectura inter eos conuenit, id pretium enim ad quadringentos aureos ascendebat. Rebus itaque in hunc modum compositis, comes meus cœpit amici appellatione compellare negotiatores Christianos his fermè uerbis, Etsi dilecti mei non sim uester conterraneus, eosdem tamen parentes habuimus, Adam uidelicet & Euam, estísne me sociúmque meum qui uestris sacris est initiatus, deserturi? Ad hæc Christiani, Quomodo hic qui non est Persa, fidem nostram induit? Tunc comes meus, Sanè nunc ipse Persa est emptus aliquando Hierosolymis. Huius sancti nominis mentione exciti Christiani negotiatores, sublatis in cœlum manibus, móxq; procidentes humi, tellurem usq; tertio deosculabantur, consurgentésq; à comite meo, sciscitabantur cuius foret ætatis, quando ex Hierosolymis adductus est: tunc comes meus, Quindenos, inquit, annos agebat. Et rursum Christiani, Debet igitur patriæ meminisse. At comes meus, Meminit quidem, ce píque iampridem eo denarrante miram uoluptatem, doctoréque eo singula humanorum membrorum, esculentorúmque nomina quibus utuntur Christiani, didici. Ad hæc negotiatores respondêre, Etsi uisendæ patriæ ardentes desiderio decreuissemus tandem aliquando lares patrios reuisere, licet procul hinc, utpote trecentis mille passibus absint, tamen in uestri gratiam comitísq; huius instituimus eódem proficisci, quò ire decreuistis. Id plus addimus, daturos nos operā, ut longe locúpletior euadat, neq; propterea ritus patrios deserat, ubi Persarum moribus uti noluerit. Tunc comes meus negotiatoribus respondit, se libenti animo amplecti oblatas amicitiæ conditiones séq; eos sequuturum quocunq; ierint, uerum me id exequi quod animo destinauerant, nequire ob eam rem, quòd neptē eius Solem nomine in Perside duxissem uxorem, quare si cordi hæsit uobis, ut sim meditati itineris comes, hoc munus quo uos afficio non parui facietis, ubi gratum habueritis ut me initæ amicitiæ minime pœniteat. Tunc Christiani, Agite, inquiunt, ut lubet, quando certe uobis morem gerere in uotis præcipue habemus. His itaque ultro citróque dictis, in monimentum cœptæ amicitiæ denis pyropis, mediam curiam appellant, eos donauit. Hi nempe tanti erant, ut quingentis aureis uenissent. Perendino igitur die in expedito fuere geminæ actuariæ naues conuehendis nobis commeatibúsque aptissimæ, fructibus præsertim omnifariam impositis, itérque insulam úersus, cui Bandan nomen est, cepimus.

De insula Bandan, quæ myristicas nuces ac masticem mittit.

Cap. XXIII.

SVLCANTES æquora circiter uicenas insulas offendimus, cultas alias, desertas admodum alias: eò peruenimus itinere quindecim dierum peracto: insula est inculta plurimum, ac infœcundi soli, humilísq;, sed magnopere plani, centum mille passuum ambitu patens: huic rex minúsq; hexarchus moderatur: uerū eam incolit genus hominum agreste, parū distans à beluis, nullius sanè momētī, humiles casas, imò mapalia lignea parum ab humo extantia subeunt, sola interula amiciuntur, nudis pedibus apertóque capite prodeunt, capillum promittunt, Anarchia.

fronteq; sunt lata, sed tereti, colos est his albicans, staturaq; despicabilis, idola colunt, súntq; longe deteriores illis, quos incolæ Calechut Poliar & Hyraua appellant, obtusi sunt ingenii, nullarúmq; uirium, adeo perditi, ut prorsus sint illaudabiles, ritu degunt ferino, ager præter myristicam nucem, muscatam appellant, & nonnullos fructus mittit nihil: myristicæ nucis caudex Persico caudici similis, ramos foliáque consimilia producit, uerum nonnihil angustiora, prius quàm nuces huiusmodi percoquant, sepit arborem mastix florentis rosæ instar: & ubi nux percoxerit, mastix eam complectitur, complexóque simul stato tempore, cultores legunt certatim uberiúsque quàm possunt, quoniam communia sunt ibi omnia, cedúntque præoccupantibus, arbores absque cultu, suppeditante tantum natura, fructus mittunt. Nuces huiusmodi myristicæ ueneunt mensura utpote senarum ac uiginti librarum, tantúmque nucum ternis solidis, id est medio carlino exponunt: genus monetæ eiusmodi est, quale esse in urbe Calechut diximus: illi mutua iustitia degunt, nec opus est legibus, gente à puris naturalibus uix recedente: his uisis perendino die postquam illò appulimus, comes meus percontatus est negotiatores Christianos, ubi nam foret ea regio quæ gariophyllum mitteret. Ad hæc responderunt Christiani, procul illinc itinere sex dierum in insula Monoch nomine, gariophyllum inueniri. Tunc comes meus, Súntne illi adeo rudes agrestésque, ut hi quos paulo ante conspicati sumus? At Christiani responderunt, esse quidem illos populos his dissimiles, uerum incultiores minoréque ingenii captu. His intellectis, Eia inquit, progrediamur, ingressi'que iter ad memoratam insulam septem dierum spatio peruenimus.

De insula Monoch, quæ gariophyllum mittit. Cap. XXV.

HANC insulam perquam angustam, Bandan insula magnitudine excedit, gens est cultoribus Bandan multo deterior, præter humanam speciem à beluis nihil differens, his est colos nonnihil candidior, cœlique temperies aliquantisper frigidior: mittit hæc insula gariophyllum, nonnullæ mediocres admodum, eædémque incultæ insulæ circumadiacentes eundem fructum ferunt. Huic caudex est buxo non absimilis: folia uero cinnami instar habet, sed obrotunda magis: eius est coloris, cuius in superioribus meminimus, lauri folium propè exprimens, cum maturescere incipiunt, cultores harundinibus flagellant arborem, constrato prius circum arborem tegetibus solo, colos telluri est qui subargillosæ ac arenosæ terræ esse consueuit. Regio est humilis admodum, adeóque demittitur, ut Septentriones inibi minime, adimente prospectum syderũ Horizonte, cernantur. Explorata regione, uisóque inciuili hoc hominum genere, percontabatur negotiatores comes meus, Superesſétne illic uisendum aliquid? Ad hæc negotiatores, Videamus inquiunt, quo pretio exponant gariophylla, & ut id compertius fieret nobis, finximus uelle mercari gariophyllum, móxque intelleximus duplo uendi quàm nux myristica uendebatur, mensura tamen, quoniam id hominum genus omnium est prorsus expers ponderum.

De insula Bornei. Cap. XXVI.

GNARI Iam eius plagæ, auebamus plurimum nouas uisere regiones, ut noua semper delectant, studio præsertim discendi maiora. Quare Christiani negotiatores his uisis, in hunc fermè modum me compellarunt, Dilecte comes, inquiunt,

quiunt, postquam hucusque deorum munere peruenimus incolumes, si tibi est complacitum, eamus uisum totius orbis celebriorem insulam, eandémque locupletiorem, uidebis aiunt, rem cognitu dignissimam, qua forte uidisti pulchriorem aliam nullam, uerum operæpretium est ad aliam prius proficisci insulam, cui Bornei nomen est, illic maiores multo liburnicas conducemus, quoniam longe altius, undabundúmque magis æquor nobis superandum est. Tunc comes meus, Agite inquit, ut libet, in uestram enim sententiam totus concedo. Quare conscensa liburnica uastiore, iter ceptum est ad eam insulam, uersus meridiem semper uelificantes die noctúque. Dum iter agimus, confabulationibus mira uoluptate incumbebamus, percontantibus me illecebre dictis negotiatoribus, præsertim de nostri seruatoris inclyta latria. Et ubi sancti uultus (Veronicam appellant) mentio abs me facta est, déque diuorum Petri ac Pauli principum apostolorum capitibus, necnon de complusculis aliis sanctis, clanculum me monuerunt, ut si uellem secum proficisci, futurũ ut magnus euaderem princeps, ob tantarum rerum notionem: uerum absterritus itineris magnitudine, longioréque interuallo, quippe qui rebar, ubi illò contendissem, me nunquam reuersurum, statui eò minime proficisci. Itaque insulæ Bornei tandem aliquando appulimus, ea à Monoch abest circiter ducentis mille passibus, illáque nonnihil maior est, uerum longe humilior, sitúque demissiore. Gens idola colit, acerrimíque est ingenii, ac uitæ haud illaudabilis, colos in albicantem magis inclinat colorem, his non est idem habitus, alii interula gosipina, alii undonibus utuntur: alii apice subrutilo uti consueuere, ius summopere illic uiget, ea insula mittit quotannis affatim camphoræ, hanc arboris gummi esse asseuerant, ego uero id nunquam affirmauerim, quando certe rem huiusmodi oculis minime subieci, illud tamen non diffitebor, comitem meum actuariam nauim centenis aureis conduxisse. Bornei.

De obseruationibus nauigationum, quibus utuntur nautæ ad insulam Gyaua contendentes. Cap. XXVII.

POSTQVAM tot commeatus sumpsimus, qui itineri nauando abunde sufficerent, uela uentis dantes, uersus insulam Gyaua nomine ceptum est iter, eò quinque dierum itinere meridiem uersus nauigantes peruenimus: nauis moderator pyxidem magnetémque, necnon paginam marinam compluribus lineis distinctam, quæ uentorum rationem insinuant, secum more nostro attulerat. Videns igitur comes meus euanuisse Septentriones, ínq; ea urbe minime conspici, negotiatores Christianos percontabatur, quonam modo adempto Septentrionis ducatu sulcare quirent maria, explorabundúsq; sciscitabatur ab eis, quo duce sydere pelago se committerent. Ad hæc nauis moderator percontantibus negotiatoribus Christianis, respondit cultores eius regionis quina fermè sydera habere, & comprimis astrum quoddam Septentrioni oppositum obuersúmque quo nauigaturi utebantur, addens se magnete uti, quoniam is lapis Septentrionem semper consequitur. Subdidit etiam ab altero dictæ insulæ latere gentem esse quandam, quæ Septentrionibus obuersis syderibus æquora sulcans, utebatur quasi Europeæ Sarmatiæ essent antipodes: ínq; zona frigidissima circiter polum Antarcticum cultores huiusmodi degerent, argumento quòd diem quatuor horarum tantum habent, quódque algent mirum in modum rigore frigidioris zonæ

instar eorum qui à polo Arctico parum absunt, quare ex denarratis comes meus incredibilem uoluptatem cepit.

De insula Gyaua, déque cultorum fide ac moribus, necnon compluſculis aliis. Cap. XXVIII.

ITAQVE permeando maria itinere quinque dierum ad dictam insulam peruenimus, ea propè in immensum patet, quippe quæ complura regna continet. Reges cultorésque idolorum latriæ sunt addicti plurimum, nec iidem sunt omnibus ritus, colunt alii modo incolarum Calechut idola, alii Phœbum, Phœben alii obseruant, alii boues, alii quicquid prima luce obuium habuerint, idoli loco colunt: dæmonem alii, ut supra meminimus, uenerantur. Hæc insula more nostro sericum mittit, syluis sponte id gignentibus, smaragdos totius orbis habent elegantiores, habéntque affatim auri ac optimi æris, ager re frumentaria scatet, omnifariámque fructibus, modo urbis Calechut. Illic etiam carnes omne genus more nostro inueniuntur. Id hominum genus perfidiæ est prorsus expers, eius sunt coloris necnon proceritatis cuius nos sumus, uerum latiore sunt nonnihil fronte: oculos habent prægrandes, prasiníq; coloris, sed naso sunt admodum simo, capillúmq; promittunt, cœlo inerrant complura auitiorum genera nostris quidem absimilia, si pauos, turtures, ac nigricantes corniculas excipias. Ius illic mirabilem in modum colitur: cultores chlamyde serica, aut ex undonibus, ex gosipio nonnunquam exerto brachio amiciuntur, lorica perraro utuntur, quippe qui bellorum propè sunt expertes. Verum maria sulcaturi arcubus ac harundineis sagittis utuntur: consueuit etiam gens illitas ueneno sagittas eo instrumento, quo nos tormenti instar figulina glande aues conficere solemus, ore in hostes uibrare, mortémque ilico afferunt, modo nonnihil cruoris eliciant. Tormentis omne genus non utuntur, nesciúntque tormenta huiusmodi fabricare, omnibus non sunt in cibatu eadem esculenta, alii triticeo pane utuntur, ac ueruecum carnibus uescuntur alii, alii ceruis ac apris oblectantur, pisce ac fructibus aluntur alii.

De cultorum huius insulæ sæuissimis moribus, déque modo uendendi parentes, necnon de Anthropophagis. Cap. XXIX.

EIVS insulæ cultores (eos inquam qui carnibus uescuntur) ubi uiderint parentes confectos senio nullius iam usus esse, in emporium adductos protinus Anthropophagis uendunt, qui ubi uenierint, continuo mactantur, locóque esculentorum à nonnullis absumuntur. Et ubi iunior quispiam in eam deuenerit ægritudinem, ut indicio sapientum, præsentem languorem euadere non posse uideatur, is à parentibus uel germanis ut mors ipsa præueniatur, leto traditur quàm primum, functúsque uita uenit Antropophagis. His inhumanis moribus perterritus comes meus, stupore incredibili afficiebatur, aspernabatúrque detestandæ feritatis abusum, cum præsertim nonnulli ex regionis cultoribus negotiatores petulantius his ferè uerbis aliquando compellassent, O Persæ, inquiunt, peccatis nulla expiandi uictima, quando carnes adeo formosas uermibus epulandas exponitis. Hoc audito, comes meus efferatam eorum consuetudinem adeo horruit, ut condicto illinc abeundum esse duxerit, Redeamus, inquit, ad nostram liburnicam, quam ubi semel tenuero, huic continenti non appellam amplius.

Quomodo

Quomodo in insula Gyaua nomine, sol in meridie orbem siue sphæram complet. Cap. XXX.

POSTQVAM satis superque horum populorum inhumana crudelitas nobis innotuit, negotiatores Christiani comitem meum hortabantur, ut hæc quæ paulo ante conspicati fuerant, ueluti noua quæpiam suis cum domi forent renuntiarent, Ferte, inquiunt, in patriam, eáque mox comperta uobis de hoc orbe fient: quibus dictis, Intuemini, aiunt, in meridie situm Solis, iusserúntque ad sydera tollere uultus: respicite, inquiunt, solis orbem, ut quamprimum exploratum habeatis, quantum hic absit ea, quæ uos tulit regio. Respiciens itaque comes meus, uidit solem dextrorsum decurrere, & rursum sphæram latam circiter binos palmos læuorsum imprimere: quæ res comitem meum magna affecit admiratione: id ut ipse memorabat, mense Quintili usu euenit: ego eius rei uix memini, quoniam agentem apud exteras gentes, in orbéq; remotiore nostrorũ mensium nomina me fugerant, imò quandoque dierum nomina obliuiscebar. Illud etiam noueritis, paria in eo orbe nobiscũ agere anni tempora: nam illi haud plus quàm hic nos inibi algent. Intelligens igitur comes meus illinc abeundi iam tempus appetere, utpote qui perspectũ habebat se non posse illic sine aperto uitæ discrimine morari diutius, grassantibus sæuientibúsq; in appulsos nimium cultoribus, nam acriore diligentia, noctu præsertim, nobis ab Anthropophagis cauere opus erat, comitem meum conueniens statuit inde discedere, in patriámq; festinantius quàm posset repedare. Inter hæc comes meus smaragdos geminos mille aureis emit, binósq; infantes aureis ducentis præstinauit, hi exectis testibus euirati erant, nam in ea insula complures sunt negotiatores, qui præter infantes mercantur nihil, hos adhuc impuberes ita emasculant, ut parum absint à fœminis.

De reditu nostro ex insula Gyaua. Cap. XXXI.

IGITVR quatuordecim dierum inibi insumpta mora, pertæsi ob inhumanam feritatem Anthropophagorum mores, algoréque nimio nos premente: Zonæ enim frigidissimæ, ut in superioribus perspectum habuistis, appuleramus. Duximus ultra progrediendum minime esse. Ad id accedebat, quòd nulla supererat regio digna cognosci, propterea gradum reuocauimus, conductáque liburnica, gionchum ipsi appellant, inde soluentes ab extimo insulæ latere orientem uersus, minus illic sæuiente salo, uelificare cœpimus, itineréque quindecim dierum peracto, tandem aliquando ad urbem Melacha nomine peruenimus, ibi tridui absumpta mora, sociis ibidem remanentibus, uix referre queo, quibus gemitibus ac querulis uocibus nos abeuntes prosequuti fuerint Christiani negotiatores, profecto ingenue fateor, si celebs fuissem, natósque habuissem nullos, nunquam hos adeo charos comites deseruissem: mutuo amore illi nos complectebantur, identidem asseuerantes, ubi se rati fuissent tuto iter agere posse, nusquam nos dereliquisse. Ad id accedebant comitis mei crebriores adhortationes, quibus negotiatores huiusmodi pericula obiectans hortabatur ne nos sequerentur, eò tendens ut denarrantibus ipsis, regionis eius opes necnon principis, ac regis locupletissimi, nostris haud innotescerent. Igitur digredientibus nobis illi remanserunt, aientes in urbem Sanam redire uelle. Nos uero conscensa liburnica, uersus urbem Cyromandel nomine

uelificauimus. Inter nauigandum moderator nauis memorabat circum insulam Gyaua Taprobanámque, Sumatram ipsi appellant, supra septem mille insulas fore. Vbi urbi Malachæ appulimus, comes meus tantum aromatum sericíque ac odoramentorum emit, ut circiter quina milia aureorum exposuerit. Ad urbem enim Cyromandel non prius peruenimus, quàm itinere quindecim dierum peracto, ibi liburnicam exonerauimus, uigintíque dierum absumpta mora, conducta alia liburnica, ad urbem Colon tandem peruentum est: illic nempe supra uiginti ac duos Christianos è Lusitania oriundos offendimus, quibus uisis fugam meditari cœpi, contempta tamen eorum paucitate, desii pedem struere. Huc etiam accedebat, quòd aderant nonnulli negotiatores Mahumetani, qui nouerant me uidisse Mecham, Mahumetísque corpus, ob id uerebar, ne si fuga arrepta illic discessissem, suspicarentur illi ob id solum me abiisse, ut eorum aperirem hypocrisim. Tamen intra duodenos dies uecti flumine itinere dierum decem, ad urbem Calechut tandem aliquando rediimus.

De urbe Calechut. Cap. XXXII.

POST multiplices uariásque peragratas regiones, uti classico beneuolóque lectori in superioribus abunde innotuisse arbitramur, tum ob multiiugam cœli clementiam, & rursum eiusdem aliquando incredibilem intemperiem, ut haud difficulter concipere possunt, qui peregrinationibus affuere, tum uel maxime ob populorum efferatissimos mores, inhumanámque sæuitiam, iam pertæsi peregrinationis, memoratis causis fastidium parientibus, tandem aliquando gradum referre decreuimus. Quæ uero redeunti mihi usu euenerunt, paucis expediam, ne prolixior sermo lectori fastidium pariat, conducent enim denarranda multifariam mortalibus, quando certe hoc exemplo cohibebunt complures uoluptates suas, qui nimio plus quàm satis uisendi orbis desiderio ardent. Quòd si monitis nostris minus obtemperabunt, illud saltem denarrantibus nobis discent, quonam modo peragraturi orbem se gerere debeant in euentis præcipue præsentaneis, ubi acriore opus est ingenio. Itaque regressi iam ad urbem Calechut, illic duos Christianos nacti sumus ex urbe Mediolano oriundos, ut paulo ante meminimus, alteri Ioanni Mariæ, alteri Petro Antonio nomen erat, hi Mangones erant, è Lusitaniáque emendorum monilium gratia dato à rege negotio soluerant, cum enim ad oppidum Coccin deuenissent, in urbem Calechut protinus diffugerunt. His uisis, tanta sum affectus lætitia, ut maiorem nunquam ceperim uoluptatem, nudi enim incedebamus cultorum instar. Percontari proptera eos cœpi, essentne Christiani, sciscitanti mihi condicto Ioannes Maria respondit, se quidem Christianum esse, tum Petrus Antonius ad me conuersus infit, Et tu esne Christianus? Cui ego, Sum equidem in summi optimíque dei gratiam. Quo dicto manu me apprehensum, in ædes suas humanissime me duxit, eóque ut peruenimus, ruit in oscula & fletus maximos, nec me amplexando satiari quibat: ego uero uix patrii sermonis memineram, uidebárque Balbutiens, ac lingua impeditiore, quippe qui iam annis quaternis aliæ linguæ, ipsi'que barbaræ diutius assueueram, minúsque interea Christiani cuiuspiam usus eram contubernio, conquieui proxima nocte secum, uerum ob conceptam lætitiam nemo nostrum somno indulsit, minúsque epulis, adeo enim quisque nostrum mutuo

fruebatur gaudio, ut eam noctem tridui ſpatio propagari uoluiſſet. Inter cætera uero quæ eos percontabar, id in primis ab eis ſciſcitatus ſum, eſſéntne in paucis regi Calechut chari: at illi, Sumus, inquiunt, apud regem plurimi, maioréque in pretio eſſe nequimus, eóque familiariſſime utimur. Addidi etiam quid nam deſtinauiſſent animo: rurſum illi, Cupimus profecto in patriã redire, ſed quo nam modo id conſequi poſſimus, nos planè fugit. Quibus ego, Redite inquã eà quà uenistis. Tunc illi, Illud ſanè perarduum eſt, quoniam Luſitanorum perfugæ ſumus, ad timorem præſertim accedente, quòd innumera propè tormenta auſpiciis regis Calechut, non ſponte tamen fabricati ſumus: propterea non eſt inanis timor noſter, quandoquidem nobis timemus, ne mali quippiam nobis contingat, cum præcipue claſſis Luſitanorum iam iter ingreſſa, breuíque affutura dicatur. Ad hæc reſpondi, ſi munere deorum conſequi poſſem, ut tandem aliquando clanculum, claſſe Luſitanorum appulſa, ad urbem Canonor nomine diffugerem, me haud difficulter à præfecto claſſis impetraturum pro deſertoribus ueniam. Adiiciebant etiam illi ob id quòd famigerati eſſent admodum, fabricandíſque tormẽtis percelebres, futurum ut alià euadere nequirent, niſi eà, quà prædictum erat, compluribus regibus eorum ueſtigia obſeruantibus: adeo enim tanti opifices huiuſmodi habebantur, ut pluris eſſe nequirent, propterea fugæ ſpem eſſe nullam: nam ſupra CCCC tormenta, ſi uaſtiora minimáque recenſeas, fabricati ſumus. Ob eam rem Luſitani ſunt nobis magnopere formidoloſi, pauemúſque plurimum, ne commiſſorum luamus quandoque pœnas: nec id abs re, quoniam non iniuſti timoris ſuberat cauſa: nam præterquam quòd fabricati fuerant propè innumera tormenta in maximam Chriſtiani nominis iacturam, cultores etiam idolorum artem memoratam docuerant, uibrandíque ac exonerandi tormenta quindenos homines, quibus id munus à rege delegatum erat, in diuini nominis contumeliam docuiſſe dicebantur. Per id tempus enim quo illic agebam, coràm uidi memoratos Chriſtianos dediſſe cuidam idolorum cultori archetypum, quo tormentum ex ære fabricari poſſet tantæ magnitudinis, ut capax quinque ac centum cantarorum (id eſt menſuræ genus) foret. Agebat etiam illic Iudæus quidam, qui liburnicam elegantiſſimam quaternáque tormenta ex ferro fabricatus fuerat. Is dum lauandi ſui gratia ad flumen quoddam perrexiſſet, forte non ſine nutu deorum aquis immerſus peſſum iuit, uitámque efflauit. Sed iam ad Chriſtianos redeamus, nouit mehercle deus optimus maximus, quo conatu à dictis Chriſtianis contenderim, ne poſthac in ſancti nominis contumeliam ſanctorúmque fidelium dedecus ac detrimentum maximum tormenta huiuſmodi fabricare uellent. Cum hæc referebam Petro Antonio, ubertim lachrymæ erumpebant. At Ioannes Maria, cui pertinacius forte hæſerat, in patriam redire nolle, aiebat nihil penſi ſe habere, ubi illic, uel in urbe Roma rebus eximeretur humanis: noſſe deum quid de ſe decretum foret. Quare poſtridie ſocium meum uiſum redeo, qui non abſq; querelis ac lamentationibus me excepit, quippe qui rebatur ob diuturniorem moram è uiuis me deceſſiſſe: ego uero finxi me pernoctaſſe in delubro quodam, Meſchitã ipſi appellant, ut deo ac Mahumeti, quorũ in me complura extabant beneficia, gratias agerem: quare uiſus eſt comes meus huius rei magnam cepiſſe uoluptatem: ut uero attentiore animo, commo-

diúſue cultorum mores explorare poſſem, comiti meo inſinuaui noctu delubrũ incolere uelle, opéſque ac diuitias floccipendere, eſſéque inopiæ amantem plurimum: nam noueram fugam meditando aptius illis imponere non poſſe, quàm ut ſimularem me eſſe ſanctum Mahumetanum: propterea ut huius ſanctitudinis fidem facerem potiorem, in propatulum carnibus ueſci nuſquam uolui, uerum clanculum ac ſilenti nocte apud Ioannem Mariam gallinas epulabar ſingula nocte quaternas: temperabámque à congreſſu negotiatorum, agelaſtos, id eſt non ridens ex compoſito factus eram, perdius delubrum incolens, nec illic abibam niſi uocatus à comite, qui miſeratus abſtinentiam meam (ſic enim rebatur) creberrime me increpuit, quòd carnibus non ueſcerer. Ad hæc ego reſpondebam, epulas geneatáſque dapes ueneris aliorúmque peccaminum eſſe fomenta. Quare effeci hac hypocriſi, ut opinione probitatis ac abſtinentiæ me illic ſanctior eſſet nemo: argumento, quòd nihil magis in uotis, imò ſupra uota cultores gerebant, quàm ut manus aut genua mea deoſcularentur.

De aduentu liburnicarum regis Luſitanorum ad urbem Calechut.
Cap. XXXIII.

EPVLANTI mihi apud comitem meum, ecce Perſæ gemini negotiatores urbis Canonor à comite meo hoſpitio recepti, comitérque inuitati, dixere habere ſe neſcio quid ſiniſtri, quod in medium proferrent. His uerbis excitus comes meus, quid, inquit, audio? tunc Perſæ, Aduenere duodenæ Luſitanorum liburnicæ, eáſq; coràm conſpicati fuimus. Tunc comes meus, Qui nam ſunt mortalium? At Perſæ, ſunt, inquiunt, Chriſtiani loricati albicantibus armis, qui munitiſſimum arcem ac propè inexpugnabilem in urbe Canonor erigere cœperũt. His auditis comes meus ad me conuerſus infit, Heus Ludouice, qui mortales ſunt hi Luſitani? Cui ego, Oro uos, ne huius gentis mentionem mecum faciatis, quando certe conſtat gentem huiuſmodi latrociniis ac maritimis excurſionibus ceu piratas uſquequaque uacare, ob id aueo plurimum eos aliquando Mahumetis ſacris initiari. Huius rei pœnituit ſocium meum, cuius ego magnam capiebam uoluptatem, lætabárque plurimum hos aduenìſſe.

Quomodo medici officio illic fungebar. Cap. XXXIIII.

VSV euenit aliquando, ut negotiator Mahumetanus ex urbe Calechut oriũdus, pergraui ægritudine afflictaretur, aluúmque haberet inſolutam: & quoniã comite meo is familiariſſime utebatur, ac deterius indies ſe haberet: comitem meum monuit, ut iure coniunctionis, ſiquid præſentanei remedii noſſem, quod languorem leuare quiret, illud afferret in mediũ. Ad hæc reſpondit comes meus, ſe iturum ad ægrotum quamprimum: quo uiſo (me enim ſecum languẽtem uiſum duxit comes meus) Quæ cauſa, inquit, condigna ſerenos fœdauit uultus, cur hæc triſtia cerno? At ille, Languore ſtomachi, inquit, crudelem in modum urgeor, aluúmque ſoluere nequeo. Cui comes meus, Algéſne forte? Rurſus languens, Minime, inquit, quando certe uſque in hanc diem algoris ſum prorſus expers. His auditis, conuerſus ad me comes meus, Heus, inquit, Ludouice, noſtíne antidoti quippiam aut pharmaci nonnihil, quod languorem huic meo charo leuet? Cui ego, Erat quidem parens meus medicus, uerum in patria, didicíque ſolo experimẽto doctore eo nonnulla. Tunc comes meus, Oro te propterea Ludouice, ut ſi

ut ſiquid comperti habes quod languori conducat, proferas quamprimum in amici huius mei gratiã. Ego uero lingua eius gentis uerba quædam protuli, languentiſque manu apprehenſa, pulſum attrectare cœpi, is eſt enim ægritudinis plerunque index: cognoui propterea maximis hominem detineri febribus, percontatúſque ſum eum, doleretne caput. At æger, Dolet quidem uehementer caput meum. Et rurſum ego, Soluíſne pro libito aluum? Tunc languens, Iam triduo eam minime exoneraui. Hoc audito comes meus, refertũ inquit, bile hic ſtomachum forte ob nimiã ingluuiem habet. Opus eſt propterea clyſtere ad egerenda excrementa. Tum æger, Agite ut lubet, inquit, modo ſaneſcã. His intellectis, clyſtere expedito ſaccaro ouis ac ſale mixtis, additis herbis nõnullis, quæ ut arbitror, officere citius quàm conducere languenti debebant: nam folia erant iuglandiũ: quare nocte ac die una quinis clyſteris excrementa egerere fruſtra tentaui, aluo obdurata nimis reluctante, officientibus herbis, eóq; diſcriminis ægrũ adduxi, ut me iam cœptæ prouinciæ pœniteret, in contrariũ cedente antidoto. Vt tamẽ conſulerem languenti, cepi rurſum amphoram ſucci herbæ cuiuſdam, oleóq;, ſale ac ſaccaro inditis, rurſum mollire uentrẽ conor: uerum nouiſſimus error peior priore fuit: quoniã decoctionem haud calefactam aluo languentis indidi: pedem tamen ægri fune alligaui, ut impoſito clyſtere, capitíq; ac manibus innixus reliquũ corpus penſile haberet, me fune pedes ægri ſuſpendente, ádque horæ ſpatium uel inuitũ ægrũ nobis in ſuperiora pertrahentibus. His uiſis comes meus infit, Heus Ludouice apud ueſtrates dum proſpectum iri languentibus cupiunt, utuntúrne hoc antidoto? Cui ego, Vtuntur quidem, ſed cum ferme ſunt deplorati. Tunc comes meus quaſi ſubridens: Quadrat inquit, id remediũ quo ſuſpenſum tenes hominem, ut euaneſcat decidátq; dementia uiri. Succlamabat interea infelix æger, lingua patria aiens non plura, Sat ac ſuper habeo, animam iam efflaui. Nos uero miſerum languentem hortabamur, ut tolerantius ferret antidotũ, futurúmq; breui ut incolumis fieret. Quo dicto mirabilẽ in modum ſoluta eſt aluus inſtar ſcaturiẽtis fontis. Ob id haud mora, demiſimus fune ſuſpenſum, tantúmq; egeſſit excrementorum, ut trulam implere quiuiſſet. Lætabatur propterea ſoluta aluo hilarem in modum æger, magnáq; afficiebatur uoluptate. Poſtridie uero huius diei febrium ac grauedinis capitis ſtomachíque languoris iam expers, crebrius ſolito aluum laxabat: uerum poſtero die cœpit dolere latera: quo uiſo, butyro bubalo accepto ungi iubeo hominẽ, canapináque ſindone uinciri: addidíque, ſi priſtinam incolumitatem recipere aueret, operæpretiũ eſſe, ídque in primis fore obſeruandum, ut bis tantum in die comederet: nec prius id mane faceret, quàm ad primum fermè lapidem commeaſſet. Tunc ille: ſi, inquit, animo deſtinauiſtis, ut bis tantum in die cibum capiam, emoriar quamprimum: quippe qui octies aut decies epulari hactenus conſueui. Propterea ſibi perarduum uidebatur ea ſubire, quæ recipiendæ ſanitatis gratia imperabantur: conualuit tamen mea opera. Ob id cœpi eſſe in magno extimatu apud omnes, in pretióque erat mea hypocriſis, paſſimque me dei amicum eſſe dictitabant. Pro qua re denos aureos mihi expoſuit: ego tamen renui id pretium recipere: quinimo ternos auri nummos quos habebam, inopibus erogaui, ídque ex compoſito egi clanculum, ut perſpicuum foret omnibus, me opum haudquaquam amantem eſſe. Hoc facto eò loci apud

Pulſus.

Pharmaca ciendæ aluo accommoda

Hypocriſis.

omnes eram, ut quiſque pro ſummo pretio duceret me domi habere conuictorem, perbeatúſque uidebatur is, qui pedes manúſque meas deoſculari quiuiſſet. Et ubi munus populus deoſculandi mei exequebatur, condiebam mira grauitate mores, caperatáque fronte quaſi quiſpiam è cinctutis Cethegis, uel Socratico quopiam cenſore, præ me ferebam miram ſanctitudinem, ut intellectum illis eſſet, quæ mihi exhibebantur officia, ea pro meritis exhibita eſſe. Iuuabat opinionem huiuſmodi comes meus, cui impoſitum à me ibat: nam rebatur ipſe me nuſquam carnibus ueſci, ídque ex profeſſo uulgabat, addens uidiſſe me apud Mecham Mahumetis corpus uiſentem: & ut fidem dictis aſtrueret maiorem, denarrabat populis ſe noſſe mores meos, fuiſſéque me ſuorum itinerum uſque comitem, eſſéque me proculdubio ſanctum: rurſúmque addebat, ſe hac ſanctitudinis opinione, & morum dignatione adductum, ut mihi neptem ſuam iure matrimonii iungeret. Quare hoc buccinatore in ore omnium multus eram, à cunctíſque dilectus mirabilem in modum. Inter hæc ſingulis noctibus clanculum Chriſtianos memoratos conueniebam: de quibus aliquando accepi, duodenas Luſitanorum naues urbi Canonor appuliſſe. Quo audito ratus ſum tempus aduenisſe, à ſuperíſque oblatam eſſe euadendi occaſionem: ob id octonis diebus undequaque diffugiendi aucupabar opportunitatem. At negotiatores in rem meam eſſe dicebant, ut terreſtri itinere abirem illinc. Verum ego mihi timebam magnopere, uerens ne in Mahumetanorum manus inciderem, prodente me albicante colore.

Quomodo Mahumetani ad eorum delubra concire ſolent populum. Cap. XXXV.

POSTRIDIE eius diei Mahumetani omnes in delubro orandi gratia conuenere: cõuocandi enim populi ad eorum profana (ne ſacra dixerim) hunc morem ſeruant. Sunt quidem innumeri huiuſmodi præfecti, nonnulli qui editiſſimam delubri turrim conſcendunt, interdiu ter uel quater æris campani uicem ſupplentes, uoce ſublatiſſima inclamãt populum, ut ad orationem agendam protinus in delubro adſit: alterámque aurem digito obſtruentes, hæc ſermone patrio profantur: Alla u eccubar, id eſt deus eſt magnus. Et rurſum, Deus eſt magnus, uenite ad delubrum, uenite ad delubrum. Et item, Venite deo gratias acturi, uenite deo gratias acturi, deus eſt magnus, deus eſt magnus, deus fuit, deus erit, Mahumetes dei nuntius reſurget. Duxerunt me igitur in delubrum, precibúſque contendebant, ut deum pro Mahumetanis exorarem. Quod abs me factum eſt publicitus, ut continuo intelligetis.

De modo orandi apud Mahumetanos. Cap. XXXVI.

SIC ENIM ea gens orat, habétque ut nos quotidianas orationes, quibus ſummum deum appellatione patris noſtri, diuámque uirginem Mariam plenitudine gratiarum dignantur: nam Mahumetani in ordine expoſiti præfante ſacerdote iam loti in quendam modum, quo & ego uſus ſum, lingua patria orant. Itaq; aſtante frequenti populo, ne proderem Chriſtianos mores eadem oratione ſum uſus. Demũ rediens ad comitem meum poſtero die ſimulabam ægritudinẽ: nam circiter octonos dies temperaui à cibatu omni, aſſiſtente comite meo: uerum noctu prodibam ſemper, apud Chriſtianos cibum ſumpturus. Afficiebatur huius

huius rei maxima admiratione comes meus, méque percontabatur, quænam inediæ huius causa esset. Cui ego respondebam, afflictari me insidiosissima gra uedine capitis. Tunc ille: Vnde hoc domine mi? At ego arbitror, inquam, cœli inclementiam id effecisse. Ad hæc comes meus: Si, inquit, insalubris est hic aer, tibíque officit plurimum, abi hinc, inquit, & ad urbem Canonor te recipe, donec redeamus in Persida: commendabo enim te de meliore nota negotiatori cuidam, cum quo magna mecum intercedit amicitia: is mea causa te ita honorifice excipiet, perhumanéque tractabit, ut nihil quod ad officium pertineat desiderare possis. Respondi ego id me sponte subiturum, quod in gratiam meam tam amice pollicebatur: sed uereri me plurimum, ne quid nocumenti inferrent Christiani, qui illò appulisse dicebantur. Tunc ille, Non est cur paueas, quoniam ab urbe nunquam digrediere. Quare exploratis eorum moribus, conspectáque classe barbarorum, quæ constiterat apud urbem Calechut, inspectísque tormentis, ac lustrato exercitu, quem ituri in Christianos comparauerant, duxi soluendi illinc iam tempus appetere: quare inde abiens iter sum ingressus, monuíq; Christianos, siquid comperti habebam, mihíque consului, ut tandem aliquando horum canum euaderem manus.

De dexteritate qua sum usus ut illinc abirem. Cap. XXXVII.

IGITVR pridie quàm illinc discesserim, omnia Christianis memoratis reseraui. Interea comes meus duobus Persis me tertium accedere iussit: propterea simul actuariam nauim conduximus: iamiam compertum habebitis, quidnam aperti discriminis subierim: agebant enim illic circiter quatuor ac uiginti negotiatores, si Persas, Syros, Turcásque percenseas: ii me nouerant diligebántque plurimum, ac intelligebant quantum Christiani præstarent ingenio, gerendarúmq; rerum dexteritate: nam quasi in biuio curarum positus angebar utrinq;: si enim commeatum abeundi petiissem, uerebar ne suspicarentur uelle me dilabi ad Lusitanos: si uero hospite insalutato abiissem, timebam ne retractus à fuga rationem à me exigerent posthabitæ amicitiæ: propterea lupum tenebam auribus, intérq; sacrum & saxum positus, quidnam acturus essem non satis sciebam. Destinaui tamen animo, huius uoti mei præter comitem meum certiorem facere neminem. Ob id ea die quæ Ioui est dicata, pridie Nonas Decembres, comitibus Persis duobus mare ingressus abii: uíxque nauim ad arcus iactum duxerant in altum nautæ, cum mox quaterni cultores, quos Naeros appellant, nauis moderatorem inclamare cœperunt. Quibus exauditis littori protinus appulimus. Quò ut peruenimus memorati cultores percontabantur uectorem, cur rege inconsulto me abducerent. Ad hæc Persæ, Is qui nobiscum Mahumetanus uehitur, moribus est sanctissimis, ad urbémque Canonor contendimus. Tunc illi, Nouimus quidem hunc Mahumetanum miraculis clarescere, uerum quia Lusitanorum doctus est linguam, subueremur ne gentis nostræ arcana Lusitanis aperiat: docebit enim eos classem hic comparari in eos maximam: ob id imperarunt nauis moderatori, ne me de cætero ueheret. Paruit ille imperatis, méque in littus expositum deseruere. Cultores uero, quos memoraui, dilapsi sunt ad regem. Quo uiso, alter Persarum: eamus, inquit, ad urbem Calechut. Ego uero inquam: Nolite illuc proficisci, quoniam iacturam huius mercis (ferebamus enim

ex ſplendenti byſſino telas) ſubibitis:quandoquidem regi uectigal minime pendere uoluiſtis. Tunc alter Perſa, Quid igitur domine agemus? Cui ego, Proficiſcamur littus ſequentes tantiſper, quoad actuariam nauim, quæ parao eorum lingua dicitur, comperiamus. Idcirco ut ita nobis conſuleremus, inter nos conuenit. Quare ingreſſi iter ſarcinulis noſtris onuſti, ſpatio duodecim mille paſſuum in littore oberrauimus. Quid tunc haberem ſpiritus, quémue animum deſpondiſſem in ſummis poſitus anguſtiis, relinquo in medium prudentiori diiudicandum lectori. Tandem deorũ munere cymbam offendimus, qua uecti ſumus in portum Canonor urbis: eò etenim ueſperi appulimus in die ſabbati. Appulſi ilico literas comitis mei negotiatori cuidam, ad quem in mei gratiam ipſe ſcripſerat, reddidi, tenoris fermè huiuſmodi: Exciperet me tandiu, donec eò contenderet: addens, ſiquid officii mihi interea à ſe collatum foret, id totum ſibi adſcriptu rum eſſe: me inſuper uirum ſanctitudine clarum, ſibíque arctiſſima neceſſitudine coniunctum. Quare negotiator perlectis literis eas capiti impoſuit: Eris, inquit, per hoc caput hic tutò: móxq; imperauit ut cœna ſplendide apparatéq; inſtrueretur: nam inter cætera fercula allatæ ſunt etiam gallinæ ac columbi complures. Perſæ uero conſpectis gallinis: Heus, inquiunt, quidnam agitis? hic carnibus minime ueſcitur: propterea inſtructæ ſunt aliæ dapes, quibus ueſci conſueueram. Poſtquam igitur eſt exempta fames, amórque compreſſus edendi, ad me conuerſi Perſæ: eamus, inquiunt, animi cauſa uerſus mare. Quo dicto protinus eò contendimus, ubi Luſitanorun naues in ancoris ſtabant. Expendat nunc animo attentiore auditor quiſque, quanam ſim tunc uiſis Luſitanis lætitia uoluptatéque incredibili affectus. Progreſſus nonnihil conſpicatus ſum in ueſtibulo deſpicabilis caſæ terna dolia: qua coniectura ſum aſſequutus, id tugurium Chriſtianorum eſſe. Quare introſpiciens nonnullos uidi Chriſtianos: quibus uiſis quaſi decreui intrò ad Chriſtianos me recipere: uerum rem attentiore animo expendens, exiſtimaui ſi id in propatulum egiſſem, futurum ut tota fermè urbs tumultuaretur, uotíſque ob id meis minime potiri quirem: propterea obſeruaui locum ubi Chriſtiani arcem conſtruebant, decernens illò poſtridie me recipere.

Quomodo ex urbe Canonor dilapſus ſum ad Luſitanos.
Cap. XXXVIII.

POSTERO igitur die (domino enim ea dies dicata erat) prima luce conſurgens finxi me animi cauſa ſpatiatum ire uelle: tunc comes meus, I quò libet: ego uero eò perrexi quò me ducebat animus. Tandem ad arcem Chriſtianorum perueni: uerum digreſſus à comitibus meis, cum iam nonnihil littoris metitus eſſem, Chriſtianos duos oriundos ex Luſitania obuios habui, hóſq; lingua Hiſpanorum ſum percontatus: Vbi, aio, ô domini, eſt arx Luſitanorum? Tunc illi, Es'ne tu, aiunt, Chriſtianus? Quibus ego, Sum quidem ad dei laudem. Rurſum illi, Vnde uenis? At ego, Ex urbe Calechut profectus ſum. Tunc alter eorum comiti meo dixit, Redi tu ad ædes noſtras, quoniam hunc uirum ad dominum Laurentium (is natus erat eius, qui regis uicaria opera fungebatur) ſum equidem ducturus. Igitur ductus ſum ad arcem, quæ ab urbe quaternis abeſt ſtadiis: nam per id horæ princeps diſcumbebat. Quo uiſo protinus in terram procidens orare eum cœpi demiſiſſime quàm poteram, ut me commendatum

mendatum habens, quoniam Christianus eram, assereret è Barbarorum manibus. Quanta tunc sim affectus lætitia referre satis nequeo. Vbi uero fuga mea cultoribus innotuit, tumultuosius ilico agere cœperunt. Propterea acciti sunt tormentorum opifices, ut expedirent tormenta, ne si forte fortuna frequens populus oppugnatum arcem aduentasset, incauti reperirentur, quasi nihil tale metuentes. Resedit tamen haud multo post exuscitatus furor, cunctáque pacatius iam agebantur. His intellectis præfectus classis manu me apprehensum in aulam quandam ducens, quidnam cultores Calechut struerent, quídue in Christianos molirentur, tridui spatio uoluptuosius percontabatur. Ego uero amans Christiani nominis, cupiénsque illis prospectum iri, cuncta reseraui præfecto classis, certiorémque effeci principem eorum omnium, quæ in urbe Calechut aduersus Christianos parabantur. At præfectus classis arcanorum gentis, me prodente, iam factus callentissimus, me triremi uectum misit ad proregem parentem eius, qui apud urbem Cucin consederat: triremi enim præfecerat rex equitem quendam, cui Ioanni Saranno nomen est. Itaque parens uicerex, ut me uidit, fronte excepit serenissima, comissiméq; me accipiens: nam & hunc monui certioremq; reddidi omnium, quæ moliebantur cultores urbis Calechut. Addidi etiam ad hæc, si fide publica proposita esset impunitas illis Mediolanensibus, Ioanni Mariæ uidelicet, ac Petro Antonio, qui tormentis fabricandis operabantur, nauaturum me operam ut ad Christianos redirent quamprimum: quando certe exploratum habebam, eos id munus minime ultro subire: idque solum opperiri Mediolanenses, ut commeatum illò accedendi impune impetraret. His auditis præfectus triremis ex denarratis magnam cepit uoluptatem, postulatísq; assensus est: interpositáque fide publica prædem se constituente uicario, commeatum impetraui, intráq; triduum ad natum eius, qui in urbe Canonor constiterat, literis datis me remisit, monens hominem, ut tantum auri erogaret mihi, quantum soluendis exploratoribus pro accessu urbis Calechut sufficeret. Itaque illinc soluens ad urbem Canonor redii, ubi sum nactus idolorum quendam cultorē, qui coniugem natósque charissima pignora oppignerauit, ut sibi perferendarum literarum ad urbem Calechut, id est ad Ioannem Mariam, Petrúmque Antonium munus delegarem: continebant enim literæ huiusmodi, propositam esse ambobus à prorege impunitatem, impetratúmque esse accedendi tutò commeatum: nam crebrius supra quinas uices ad memoratos Christianos ultro citróque nuntios misi, monens homines ne cuiquam fiderent, scortis præsertim ac mancipiis: nam quisque eorum pellicem, & ex ea natum mancipiúmque domi alebat. Rescripsere tamē ultimo loco ad me in hunc fermè modum, Se quicquid fortunarum habebant, exploratori quem illò miseramus, dedisse: item propterea cum quinqueremi, & alia actuaria naui, qua piscatu uitam trahentes utebantur, desertis inibi custodiis ui numinum uenturos eos, familiámque ducturos. Nos tamen memoratos Christianos monueramus, ut natis pellicibúsque, necnon mancipiis fortunísque omnibus illic relictis, ad nos, conuectis tantum monilibus nummísq; haud mora contenderent: nam ii adamantem percelebrem habebant, utpote pondo duorum ac triginta characterum, unicum propè opus naturæ, aiebant enim adamantem huiusmodi non minoris quàm quinque ac triginta

mille aureis uenire debere. Habebant præterea margaritam pondo quatuor & uiginti characterum, bináque milia pyroporum, quorum alii pondo characteris unius, alii characteris ac medii. Insuper sexaginta quatuor condalia, uariis moni libus insignita habebant. Item quadringentos ac mille aureos. Visi sunt etiam di gressuri asportare uelle septena tormenta, ternos cercopithecos, binósq; feles, qui id unguentum quod zibellum appellant, gignunt. Item tornum, quo gemmæ ac monilia mangonizantur, expoliuntúrque: quæ omnia causam interitus infelicibus attulere: usu enim euenit, ut eorum mancipium resciuerit discessuros Christianos: ob id omnium regem Calechut certiorem fecit: & relatis rex uix fidem adhibere uelle uidebatur: tamen quinos prætorianos milites, quos Naeri appellant, misit ut explorarent an uera relata forent. At mancipium intelligẽs regem mitius cum Christianis acturum, præfectum fidei Mahumetanorum (Cadi dicunt) adiuit, & eadem exposuit, quæ ad regem detulerat: id plus addens, Christianos arcana gentis Lusitanis aperuisse. His intellectis, præfectus fidei per speciem consilii adhibendi, Mahumetanos omnes, negotiatores præsertim accersit. Qui corrogatis centenis aureis, regem Gioghi, qui per id tempus illic agebat, nummis huiusmodi donarunt, eúmque in hunc modum alloquuntur: Nosti princeps, superioribus annis cum huc accedebas, nos honoratiore splendidioréque apparatu, quàm in præsentiarum tecum egerimus, te excepisse: forte diminuti honoris causa te latet. Huic rei occasionem dedere hi gemini Christiani, nostræ fidei hostes acerrimi, qui Lusitanos eorum omnium quæ hic aguntur, certiores reddunt. Propterea abs te supplicibus uerbis contendimus, ut acceptis centenis aureis hos Christianos protinus confici iubeas. Quibus auditis, rex Gioghi ilico occidendi Christianos memoratos ducentis hominibus munus delegat, qui subeuntes regis imperata, deni ac deni ceu cornicines ædibus Christianorum appellere cœperunt, quasi per speciem petendæ stipis. Verum Christiani ubi conspicati sunt frequentiores homines propius ad ædes accedere. suspicati sunt, aliud quàm stipem eos quærere. Propterea arma condicto expediunt, accedentésque submouere cœperunt: & dum è prospectibus eminus pugnant, senos conficiunt homines, ac supra quadragenos consauciant. Tandem ii, quos Gioghes appellant, funda fibrarunt sagittas ex ferro obrotundas peltæ instar. Quare ambo icti sunt: alter, id est Ioannes Maria in capite: Petrus uero Antonius in femore uulnus excepit adeo atrociter, ut uterque corruerit. Quibus uisis, qui illò concesserant, accurrere quamprimum, incisisque iuguli uenis, concauis manibus sanguinem Christianorum hauriebant. At pellex Ioannis Mariæ natum ferens in urbem Canonor dilapsa est. Hunc natum octonis aureis emi, sacróque latice asper gi iussi, Laurentii indito nomine, in diui Laurentii gratiam: quoniam ea die, quæ sancto huiusmodi dicata est, sacro fonti immersus est: uerum intra annum ægritudine Gallica correptus, animam egit. Noueritis etiam id genus morbi peragrasse fermè orbem totum: quippe quod ultra urbem Calechut ad quadringen ta milia passuum, coràm ego conspicatus sum humanũ genus inficiens irrepsisse in gentes innumeras: Puam ipsi appellant: aiúntq; supra septimum ac decimum annum id morbi sæuire in mortales haud cœpisse: éstque is morbus nostris ægritudinibus multo insidiosior, longéq ue atrocior.

Pua.

De classe

De classe urbis Calechut, déque memorabili Christianorum cum Mahumetanis pugna, qua Lusitani fortitudine incredibili hostes uicerunt, rege Canonor ipsis uictoriam congratulante. Cap. XXXIX.

IGITVR anno à partu uirginis quingentesimo sexto supra millesimum, quarto Idus Martias perlatum est ad nos, memoratos Christianos occubuisse. Eadem die ab Calechut, Pauam, Capagot, Pandaram, & Trompatam clarissimis urbibus classis ingens instructissimáque, utpote octo ac ducentarum nauium soluit. Harum quatuor ac octuaginta naues onerariæ erant: reliquæ uero remis more liburnicarum agebantur, parao appellant. Vehebat classis propè innumeros Mahumetanos, purpureis ex byssino gosipióque refertis uestibus amictos. Gerebant item apices xylo fultos: honestabant item armillæ lacertos, chirothecísque xylo refertis manus tegebantur: pro armis arcubus, lanceis, ense ac peltis, necnon omne genus tormentis more nostro utebantur. Quare Idibus Martiis sic instructam classem conspicati sumus: qua conspecta tanta erat nauium frequentia, ut eminus condensissimum nemus, malis supra nauim eminentibus, referret. Nos tamen sperabamus supernum non defuturum auxilium, planissime credentes ui numinum pessum ituros Sarracenos, nostræ fidei hostes truculentissimos Quare strenuissimus eques classis præfectus, natus clarissimo domino Francisco Dalmeda prorege Indiæ, qui inibi undenis nauigiis moderabatur, comite præfecto nostro, ubi robustissimam hostium manum uidit, memor pristinæ uirtutis, classico milites omnes conuocat, eósque in hunc fermè modum alloquitur, Meminissent seruatoris nostri, ultróque pro alma fide nostra mortem subirent: principúmque ac fratrum appellatione eos dignans hortabatur, ut ad memoriam reducerent aduenisse, inquiens, diem, qua irrogati cruciatus Christo meminisse deberent: itémq; animo reuoluerent passum esse nostra causa Christum, ut asserti à nexu peccaminum, diuino frueremur quandoque conspectu. Et rursum: hodie, inquit, socii nobis facta est potestas comparandæ æternitatis, oblatáque est occasio promerendi seruatoris nostri: delebuntur enim peccamina nostra: ite propterea alacres mecum, spiritúque ampliore sumpto occurrite hostibus, hósque canes mactate: quandoquidem in manu futura est uictoria, fauente cœptis deo optimo maximo, cui de orthodoxa fide cura est potissima, neque feret unquam ut illa sit hostibus ludibrio. Interea sacerdos in editiore nauis loco positus, cruci affixum seruatorem nostrum Christianis omnibus identidem ostentabat, concionabatúrque, exhortans ut mandatorum dei meminissemus: locóque dei, ut solent nostri sacerdotes, nobis indulgens contritis corde reatus omnes dimisit pro fide Christi mox pugnaturis: Eia, inquit, filii mei ultro spontéque deo duce contendamus in hostes. Elicuit sacerdotis efficax sermo toti concioni uberiores lachrymas, effecítque ut quisque nostrum in eo certamine in Christi gratiam occumbere aueret. Obiter Mahumetanorum classis ingens in nos acerrime uela faciebat. Eadem die nostræ classis præfectus cum geminis liburnicis contendit in Mahumetanos acerrime, iuítque medius inter binas Mahumetanorum uastiores naues, exoneratis utrinque tormentis: id enim præfectus classis ea ratione

Concio ad milites.

fecit, ut hostium, & comprimis earum nauium, quæ prætoriæ erant, trophæis du cum id præ se ferentibus, uires experiretur: uerum ea die temperatum est à certamine. Postridie uero eius diei prima luce Mahumetani uela uentis dantes in nos contendebant appulsuri urbi Canonor. Monuere tamen prius ducem nostrum crebro, ut sineret eos illò proficisci, quò animis destinauerant, addentes se minime cum Christianis congressuros esse. Ad hæc præfectus classis respondit, meminisse Christianos uiolatæ olim fidei perfidiǽque Mahumetanorum, cum ea gens non est passa Christianos ex urbe Calechut redeuntes, etsi fides publica data erat, illàc iter agere: tantúmque abfuisse, ut fidem seruauerint Mahumetani, ut etiam septenis, ac quadragenis Christianis confectis supra quaterna aureorum milia diripuerint: eà ob id transirent si possent, scituros eos, quales, cuiúsue pensi, necnon spiritus forent Christiani. Tunc Mahumetani his auditis: tuebitur, inquiunt, nos Mahumetes, fundétque Christianos. Quare uno impetu feruntur omnes in Christianam gentem furore incredibili traiicere conantes non longius à littore, quàm ad decem mille passus iter habentes. At præfectus classis ex composito tulit, ut hostes propius accederent, è regione urbis Canonor hostibus congressurus, ut conserentibus manum Christianis, rex urbis Canonor nostrorum uirtutis spectator esset & testis. Inter hæc sumendi cibum tempus appetebat. Quare præfectus classis iubet milites genio indulgere nonnihil: & ubi refocillatos sensit animos, classico monens eos: Eia, inquit, fratres, nunc operæpretium est, ut quisque se strenuum equitem, uirúmque manu promptum explicet. Quo dicto, haud mora, in duas ingentissimas naues onerarias impetum facit. Vix referre possim, quibus tubarum clangoribus nobis obstrepere inceperint, crepantibus more eorum tympanis innumeris. Obiter præfectus classis hostem paruipendens, uastiori naui hostium onerariæ catenas iniecit, ut cominus pugnans hostes male acciperet. Mahumetani uero iactas catenas usque tertio reiiciunt: uerum iactis rursum catenis, Christiani nauem corripiunt, ínque correptam audacius transcendentes cuncta perturbant: ferebat enim nauis supra sexcentum uiros. Quare conseruere manus omnes, atróxque prælium non sine maxima humani cruoris effusione initum est, eóque stragis peruentum, ut Mahumetani omnes occisione occubuerint: nullúsque qui cladis acceptæ nuntium ferret superfuit. Potitus hac uictoria præfectus classis, irruit in alteram Mahumetanorum nauem onerariam, quæ iam iniectis catenis cum Christianorum liburnica congrediebatur. Ibi acerrime pugnatum est, cecideréque eo congressu quingenti Mahumetani. Pessundatis his onerariis nauibus, despondentes Mahumetani animos, in nostras irruêre undenas liburnicas, maioréque eorum frequentia eas diduxere, diductásque singulas quindenæ aut uicenæ ambiebant. Hic enituit præfecti classis Ioannis Saranni strenuissima inclytáque uirtus, qui sola triremi Mahumetanis huiuscemodi stragem intulit, ut fidem omnem excedat: nam quandoque usu euenit, ut triremem memorati ducis circiter quingena nauigia, quæ remis aguntur, tormentis onusta admodum circunuecta, negotium tantum exhibere non potuerint. Tantum enim Christianis deus optimus maximúsque fauit, ut in tota eorum classe Christianorum nullus occubuerit, etsi saucii excesserint acie complures. Pugnatum equidem

Prælium nauale.

equidem est à mane usque ad uesperam, nóxque prælium diremit: Miro enim ordine pugnabant Christiani:ídque operæpretium erat: nam quandoque contigit, ut celox qua uehebar, nonnihil discreta à classe, in altum ducta occasionem præstiterit hostibus corripiendi Christianos: Mox enim affuere quaterna Mahumetanorum nauigia, quæ circunuecta eam, acrius certantibus Mahumetanis, negotium ingens nostris exhibuerunt, eóq; discriminis Christianos adduxerant, ut ingressis iam quindenis Mahumetanis, celocem iam nostri perciti timore in puppim ceu in tutiorem locum se contulerint. His animaduersis uir insignis classis præfectus, cui Simoni Martino nomen est, ægre ferens tot Mahumetanos celocem ingressos esse, insiliit in eam, uadénsque per canum rabidam cateruam, Iesu seruatoris inclamans celebratissimum nomen, precabatur uictoriam, precibus contendens ne fidei deesset orthodoxæ, strictóque ense supra senos Mahumetanos confecit. His ausis perterriti Mahumetani sese præcipites in pelagus dabant, aliíque aliò, ut sors tulit, dilapsi sunt. Quare ut intellectum est Mahumetanis, Christianos potitos esse uictoria, ducti uerecundia facti, continuo quaternas alias liburnicas prioribus suppetias laturas mittunt. Quo uiso præfectus celocis actutum arripit dolia, ubi puluis tormentorum asseruari consueuerat, indita depexa sindone, ut sic instructum dolium grandis tormenti formam effingeret, móxque allato puluere ignitum torrem manu tenens, tormentum incendere ac exonerare uelle, ut pauorem ea re iniiceret hostibus, præ se ferebat. Videntes hæc Mahumetani, rati uerum esse quod fingebatur, expediríque tormenta existimantes, haud mora retrocessere. Quamobrem dictæ classis præfectus superato discrimine ad Christianos se recepit: rursúmque dux noster irrumpens in hostes stragem intulit non mediocrem, correptis septem liburnicis omne genus mercimoniorum onustis, usque tormentorum denis aliis celocibus pessundatis, quarum una innumeros elephantes ferebat. Itaque ubi Mahumetani conspicati sunt iam æquor corporibus Mahumetanorum stratum esse, captásque duas prætorias naues, nonnulláque alia nauigia, protinus fuga sibi consulere cœperunt, aliis aliò dilabentibus. At dux noster uidens nostros incolumes euasisse, uberiores laudes deo dabat, hortabatúrque ut postquam uicerant uictoriam sequi haud desinerent. Quibus adhortationibus Christiani audentiores facti, hostium terga consectabantur, diffugientibus non aliter Mahumetanis, quàm si centum nauium classis insequeretur eos. Certatum est diutissime, utpote à mane usque ad uesperam: nec diremit pugnam nox, consectantibus nocte tota Christianis Mahumetanos. Quare fusa est tota hostium classis, incruenta Christianorum uictoria. Inter hæc nonnullæ nostrorum liburnicæ conspicatæ sunt in pelago errabundam hostium onerariam nauim in illam continuo uela facere: congressǽque nonnihil, tandem cum superiores euasissent, impetu in hostes facto, eò eos adduxere discriminis, ut coacti sint omnium armamentorum in mare iactum facere, eodémque se dare præcipites. Nostri uero cum Neptuno luctantes, hostes eminus arcubus ac lanceis miserandum in modum conficiebant, ob humanum cruorem pelago purpureum induente colorem. Insequentibus Mahumetanos fluitantes pelago Christianis ad ipsum usque continentem, euasere tamen peritia nandi hostium complures, numerò fermè ducẽtum: qui adeo

nandi artem docti erant, ut æquoris spatium propè immensum, utpote uiginti mille passuum, metiti sint, urinantes quandoque, nonnunquam supra aquas nantes. Fiebat propterea, ut falsò Christianorum conspectu cum urinabant, arbitraremur pessum eos iuisse, supra iactum arcus subter aquas hostibus colluctantibus: nam consectando eos ubi propius accedebamus, rati semineces esse, arma leto eos prorsus tradituri expediebamus. Illi uero rursum fallentes uisum nostrũ urinabant. Rebamur propterea id propè phantasma esse, suspensique rei admiratione loco miraculi id factum esse credebamus. Interiere tamen ferè omnes uariis excepti casibus, pessundata ui tormentorum oneraria naui. Postridie uero eius diei classis præfectus celoces mittit triremésque nonnullas, ut littori inhærentes occisorum corpora percenserent. Quare iussu memorati ducis connumerata sunt hostium occisorum supra terna milia, si eos percenseas, quos pelagus in littus eiectauerat: si item illos adnumeres, qui in liburnicis Mahumetanorum occubuerant. Periere etiam multo plures absumpti pelago, insequentibus in ipsam usque tellurem Christianis. His conspectis rex Canonor uisaq; Christianorum eminentissima uirtute, ceu amans gentis arctius eos diligere cœpit. Nec id abs re: uera enim fateri licet: interfui quidem sæpenumero creberrimis bellis, sed hac gente Lusitana fortiorem uidi neminẽ. Postridie eius uictoriæ rediimus ad proregem nostrum, qui in Cucin urbe rei euentum suspensus opperiebatur. Quò ut est peruentum, adeo lætitia dux est affectus, rèxque ipse Lusitanorum suapte natura studiosus, tantum lætitiæ ex parta uictoria præ se tulit, ut satis pro meritis id minime referre queam, ob immensum gaudium, uel cœlo ipso crepitantibus tormentis, ut assolet, reboante.

Quomodo iussu proregis ad urbem Canonor sum remissus. Cap. XL.

IAM TEMPVS appetit, ut rebus expeditionísque classis regis Calechut, quæ ut præfati sumus, pessum iit, modum faciens tandem aliquando ad res meas redeam. Transactis itaq; ternis mensibus, is quem proregem appellamus, procurationis negotiatorum munus mihi ad annum ac medium delegauit: functo hoc munere, idem princeps meus potestatem mihi fecit conscendendi nauim, quæ ad urbem Canonor proficiscebatur, eódem contendentibus urbis Calechut cultoribus, impetrato prius à Christianis illàc transeundi cõmeatu. Falsò memorabant dicti negotiatores, in urbe Canonor mercimonia exercẽtes, urbis Calechut incolas morã trahere: ob quã causam princeps meus iussit me tantisper in dicta urbe morari, quoad in certissimã dictorũ negotiatorũ deuenissem notionem: uerũ interibi usu euenit, ut rex Canonor rebus eximeretur humanis: huic suffectus est rex Christiani nominis hostis acerrimus: nam ope ac diuitiis regis Calechut id regni consequutus erat: & ut cõmodius expeditionẽ in Christianos parare posset, mutuo illi concessit quaterna ac uicena tormenta. Igitur M D VII, uigesima septima Aprilis cœptum est atrox bellum, nec prius sunt posita arma, quàm ea dies illuxerit, quæ est uigesima septima Augusti. Iam compertum fiet uobis, quanti sit habenda orthodoxa fides, cuiúsue pensi sit gens Lusitanorum. Dum itaque Christiani, ut assolet, aquatum contendunt, aggressi sunt eò Mahumetani, latrunculorum instar itinera obsidentes: quippe qui nos oderant quàm qui maxime: uerum gens nostra ubi uis apparuit, gradum retulerunt, in arcémq;

in arcémq; se ceu in portum tutissimum receperunt: ob id adempta est Mahumetanis in Christianos ea die sæuiendi potestas. Hæc ubi dux noster, cui Laurentio Britæ nomen est, resciuit, continuo certiorem fecit proregem, qui in urbe Cucin agebat. Quare dictus princeps Laurentius mox cum expedita liburnica laturus opem laborantibus affuit, transactísque quaternis diebus, ad urbem memoratam rediit, commisso nobis negotio præliandi cum rabidis canibus. Numero non plures eramus quàm ducenti: alebamur enim oriza, saccaro ac iuglandibus: uerum aquarũ in arce summa erat caritas: propterea operæpretium erat aquatum bis uel ter intra hebdomadam ad fontem quendam, distantem ab arce ad arcus iactum, proficisci: quotiésq; illò aquationis gratia ibamus, manum conserere cum mahumetanis oportebat: nec nisi ferro iter aperiendum erat, grassantibus atrocissiméq; sæuientibus in Christianos Mahumetanis. Nec ea erat contemnenda manus: non enim nobis unquam congressi sunt, quin quatuor ac uiginti milium hominum numerum excesserint. Vbi uero frequentiores nos correpturi aduenere, supra quinquaginta hominum milia arma expediuerũt. Pugnabant ense, arcubus, lancea peltísq;, secúmq; trahebant supra centũ ac quadraginta tormenta. Loricati erant instar cultorum urbis Calechut. In hunc ferme modum præliantur: nam plures binis uel ternis milibus una acie non congrediuntur: priúsq; certamen non ineunt, quàm omni ferme musicorum genere pugnantium animos demulcere cœperint, præcedentibus exercitum miro artificio excitatis ignibus: tantóq; feruntur impetu, ut terna milia denis hominum milibus pauorẽ incredibilémq; formidinem inferre possint. Verum Christiani suapte natura manu promptissimi occurrebant hostibus, prius quàm puteum propius accederent: neq; proximius quàm ad geminũ lapidis iactum ad arcem accedebant: summáq; diligentia opus erat ambientibus nos quaquauersum hostibus, suppetias ferente Mahumetanis classe sexaginta nauium. Verum Christiani adeo se uiros explicuerunt, ut nunquam die singulo acie excesserint, quin ex hostibus denos, quandoque quindenos, aliquando uicenos nonnunquam confecerint. Sed iam stragibus modum faciebamus, territis hostibus, strato iam cæsorum corporum solo. Ob id aliò Mahumetanis diffugientibus pauorẽ addidit ingens tormentum, cui serpenti nomen est: quo exonerato, magna hominum strages edebatur: nam uno ictu machinæ circiter duodeuiginti Mahumetani interiere. In nos uero inanes ictus uibrabant, è nostris occumbentibus nullis. Ob id rebantur ipsi cacodæmona nobis subscribere, partésque nostras tueri. Nec prius bello huiusmodi modum fecimus, quàm quarto Calendas Septembres: tunc enim Lusitanorum classis aduenisse dicebatur, duce Tristano à Cugna equite strenuissimo. Cum enim nobis innotuisset, classem Canonor urbi appulisse, mox ducem commonefecimus, nos acriori bello esse implicitos. Cuius rei gnarus præstans præfectus iussit classiarios milites arma expedire, missis actuariis nauigiis, quibus tercentum loricati notæ audaciæ equites uehebãtur: quibus appulsis, ampliore sumpto spiritu, nisi obstitisset præfectus noster, incendio subiicere urbem Canonor parabamus. Obseruet nunc attentius quisq; sapiens lector quo gaudio, quáue lætitia affecti fuerimus, cum suppetias laborantibus nobis tales tulit præfectus appulsæ classis: nam elanguerant militum uires, torpebántque diuturniore labore animi,

consauciatis præsertim fermè omnibus. At Mahumetani ubi intellexere tulisse opem Tristanum nobis, fracti animo pacem meditari cœperunt, hostilia iam horrentes. Propterea cuidam Mamalmaricar nomine ingentium fortunarum uiro, impetrandæ pacis munus delegant. Quare id ad nos protinus: uerum prius pacis consequendæ non est spes data, quàm proregem nostrum in urbe Cucin agentem adiret. At dux noster conditionibus pacis haud spretis, bello finem imponere duxit: adductus eo argumento, quòd grassantibus inibi bellis onustas mercimoniis naues in Lusitaniam mittere minime poterat. Igitur impetrata pace, intra quatriduum negotiatores urbis Canonor, quibus ante cœptum bellum utebar familiarissime, me adeuntes in hunc fermè modum sermone patrio alloquuti sunt, Petere abs me iure coniunctionis nostræ, ut illis ostenderem quendam cæteris Christianis multo proceriorem, qui fermè singulis diebus circiter uicenos homines ex Mahumetanis confecerat, quíque iaculantibus quingentis ex ea militum nota, qui Naeri dicuntur, ceu ad scopum, semper incolumis euaserat. Ad hæc ego respondi, abiisse hominem, iámque in urbe Cucin agere: uerum rem tacite reuoluens credidi faustiorem humanis fuisse, qui Mahumetanis stragem intulerat: propterea compellabam hominem, qui me percontatus fuerat, his fermè uerbis, Es'ne mihi amicus? At ille: Sum quidem. Cui ego, Is miles qui adeo in acie strenue egit, non est Lusitanus. Ad hæc ille, Vnde igitur est oriundus? Rursum ego, Lusitanorum, imò totius orbis est deus, idémq; omnium maximus. At ille, Mehercle uera loqueris: quandoquidem probe memini dixisse Mahumetanos, non Lusitanum, sed Lusitanorũ deum eum esse, qui stragem Mahumetanis acerrime inferebat: ob id rebantur multo meliorẽ suis diis deum uestrum esse, uerum eius esse eos expertes. Quare receptum est ubique, ui numinum, non humana ope Mahumetanis cladem esse illatam: id enim hominũ genus simplex est admodum: quippe quòd ad omnem fermè auram stupet plurimum: nam tinniente ex ære campana adeo ea gens stupebat, ut miraculi quippiam fieri arbitraretur: desinente uero tinnitu aiebant, Summus est horum deus: nam ubi tintinnabulum tangunt, loquitur: ubi uero tangere desierint ob mutescit æs campanum. Quid hoc igitur est? horum deus sanè omnium est optimus. Intererant etiam nostris missarum solennibus: & ubi sacram eucharistiam astantibus adorandam sacerdos more Christiano ostentabat, conuersus ego ad Mahumetanos aiebam, seruatorem nostrum digito monstrans, id est dicens, Lusitanorum nostræque gentis, necnon totius orbis deus optimus maximus. Ad hæc illi aiebant: Vera quidem loqueris, sed id nos fugit. Ea idcirco subieci, ut exploratũ haberetis, mira ignoratione gentem huiusmodi in diuinam maiestatem committere. Sunt item ii populi miri incantatores, fascinationibúsque creberrimis student, quibus cogunt adeo exitiosos serpentes, ut eorum uirus præsentaneam admodum mortem solo contactu inferat. Sunt item omniũ dexterrimi funambuli, ac planipedes, & id genus homines circunforanei: ego crediderim agilitate corporis eos præstare mortales omnes.

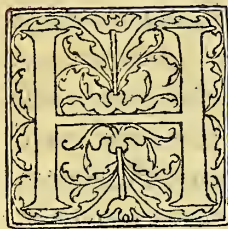
De congressu Lusitanorum ac Pannaniorum. Cap. XLI.

APPETIT iam certe tempus reuisendæ patriæ: ad id præsertim accedente, quod præfectus classis onustis nauigiis, profectionem in patriam parabat. Ardebam

debam ſanè miro amatæ patriæ deſiderio: quippe qui extra eam quaſi conſenuiſ ſe uidebar, ſpatio ſeptem annorum extorris. Mouebar etiam deſiderio conducen di uobis, utpote qui noueram poſt tot peragratas regiones me doctore proſpe- ctum iri mortalibus. Quare impetrato à rege abeundi commeatu, ſtatui illinc quamprimum diſcedendum fore: uerum abeundi dux memoratus mihi prius poteſtatem non fecit, quàm ſecum uiſum irem nonnulla, ut mox compertum fiet uobis, ſibi grata. Iuſſit igitur militibus cunctis, ut loricati ſplendentibus ar- mis ſibi præſto adeſſent. Qui imperata ſubeuntes ducem ſequuti urbem Cucin omni fermè habitatore uiduant, indéque uigeſimatertia Nouembris anni me- morati impetum ſimul omnes in portum Pannaniorum irrumpentes fecimus. Appulſi urbi memoratæ poſtridie eius diei horis antelucanis, expeditis actuariis nauigiis claſſico ad ſe milites conuocans, in hunc fermè modum loquutus dici- tur: Supereſſe Luſitanorum ſolidæ gloriæ urbem Pannaniorum expugnandam: nullam aliam fore, quæ gentis Chriſtianæ uictoriæ curſum remorari poſſet, à tergóq; relinquendam minime eſſe: eam totius Indiæ certiſſimam eſſe ſalutem, collatis eò fortunis incolarum innumeris, ceu in tutiſſimum patriæ receptacu- lum perfugiúmque cultorum. Enitendum propterea omnibus uiribus, ne tot il- luſtria decora id unum quod ſubeundum ſupererat deformaret. Finita concione ſacerdos more Chriſtiano ad memoriam cunctis reducens ea quæ ad comparan dam æternitatem, promerendámque ſeruatoris noſtri gratiam pertinebant, adſe uerans nullam deinceps offerri Chriſtianis delendorũ reatuum commodiorem occaſionem, quàm ut pro ſeruatoris noſtri aſſerendo imperio pugnaciſſime præ- liarentur: eóque aſtantes ſacerdos adduxit, ut efficaciore ſermone concioni exci- uerit uberiores lachrymas, auentibus ſubire imperata enixiſſime miróque ardore Chriſtianis omnibus. Quare paulo ante emerſum ſolis cœptũ eſt atrox cum ra- bidis canibus bellum: pugnauerunt enim ſexcenti Chriſtiani cum octonis Ma- humetanorũ milibus: accedente præſertim Chriſtianis incommodo, quod trire- mes quæ aderant geminæ, littus appellere nequibant. Itaq; ſolis actuariis nauigiis uecti in terram, Mahumetanis congreſſuri appulimus. Tellurẽ prior tenuit illu- ſtris Laurentius proregis filius: ſecundo loco ſucceſſit prætoria nauis, qua & ego uehebar. Vbi itaq; propius acceſſimus, conſertũ eſt præliũ, tantóq; atrocius, quan to ſuperandum erat fluminis contraxius oſtium, diſpoſitis utrinq; tormentis inu meris, pugnãtibus è litore quadragenis ac quinquagenis Mahumetanis, qui ani- mo iuratiſſimo deſtinauerant, ſe in ueſtigio tantiſper manſuros, quoad uictores euaderent, aut pro uictoria certantes ilico occumberent, acti amore fortunarũ ſua rum (præfecti enim nauium erant) quarum certiſſimam iacturam imminere con ſpicabantur. Exoneratis itaq; compluribus tormentis, appulſos ſummouere ne- quicquam conabantur: nam ſupra quadragenas machinas cepimus, deorúmq; munere noſtrum nemo interiit, occiſis nihilominus centenis ac quadragenis Ma humetanis At princeps Laurentius me ſpectatore ſenos Mahumetanos confecit, gemino excepto uulnere. Exceſſere acie è noſtris complures ſaucii, feruente atro- cius prælio. Verum ubi triremes aduenere, hoſtes pedem referre cœperunt: nos uero aquis decreſcentibus duximus receptui canendum eſſe: illò præſertim ac currentibus cateruatim Mahumetanis. Propterea captas terdenas naues in-

cendio subiecimus, rati eas ubi abiissemus, hostibus adhuc usui futuras. Quibus crematis præfectus classis militibus iussit, ut gradu relato in proximum latus sese reciperent, ubi militum suorum absolutæ uirtutis memor, militiæ insignibus compluscuolos honestauit: me quoque, quæ sua fuit humanissima consuetudo, in equitum splendidissimorum numerum asciuit, parentis loco mihi subscribente Tristano à Cugna duce promptissimo. Auctoritatis itaque militibus, dux noster ad uasa conclamari iubet, illincque soluens cunctas Mahumetanorum ædes incendio subiici mandat. Quare munere deorum summis defuncti periculis incolumes, tamen etsi militũ haud expleto numero, tandem aliquando ad urbem Canonor rediimus. Quò ut peruentum est, onustis omni commeatuum genere nauigiis, in dilectam desideratámq; diu patriam, profectionem parare cœpimus.

LVDOVICI PATRITII ROMANI RERVM AETHIOPIAE LIBER VII. CAP. I.

Istoriam cudere uolentibus, cosmographis præsertim, qui immortalitatem nominis, gestorúmque suorum propagationem plurimi faciunt, nihil æque conducit, quàm superiorum firma ac pertinax memoria, necessarium profecto uitæ bonum, ne ubi eos promissorum ceperit obliuio, iure optimo ceu obliuiosi, uel certe indiligentes inordinem redigantur ab his, qui famam aliorum ultronei lacerant, discerpunt ac laniant ultra quàm par est: ob id eorum non immemor, quæ in initio operis pollicitus sum, iamiam descendo sponsa dissoluturus: quippe qui probe memini dixisse me aliquando, AEthiopum res celebriores, uidelicet situm regionis, morésque populorum me denarraturum. Quare nactus occasionem solidum præstabo, ea explicans quæ inibi offendi haud longiore immoratione, ut festinantius cœpto operi ultimam manum imponam, tandémque aliquando optato otio fruar tot exantlatis ærumnis.

De multiiugis AEthiopiæ insulis. Cap. II.

NOS IGITVR septimo idus Decembres iter cepimus uersus AEthiopiam, traiecto prius sinu, itineréq; quadringentorum mille passuum peracto, ad eam insulam, cui Monzambrich inditum est nomen, ditionis Lusitaniæ regis, peruenimus: uerũ priusquam eò appulerimus, complura conspicati sumus oppida, quæ regi memorato parent. Ibi uisuntur munitissimæ arces, comprimis in Melindæ ac Monbazæ regno: eas quandoque dux incendio subiecit. Habet item arces alias in oppidis Monzambrich ac Zaphala. Quæ uero illustris Tristanus de Cugna, uir manu promptissimus, præclare gessit, prudẽs prætereo, probe noscens, gesta huiusmodi longe maiore immoratione indigere: nam si eius facta fortia, quæ ex India rediens egit, captam præsertim Gogiã, Pati ac Braua urbes clarissimas, necnon Sacutarã insulam optimã, ubi erexit arces rex Lusitaniæ, percẽsuero, exurget præsens opus in longe maius uolumẽ, quàm ob initio animo destinauerim. Tempero item ex composito à bello inibi patrato, quoniã procul illinc

illinc aberam, ne uidear ea denarrare, quæ oculis minime ſubieci. Omitto præterea complures alias inſulas, quas iter agendo offendimus: præſertim Cumeris inſulam, ac ſenas alias, quæ affatim zinziberis, ſaccari, compluriúmq; fructuum, necnon omnifariam carnium mittunt. Item ſuppreſſa eſt mentio eius feraciſſimæ inſulæ, cui Pendæ nomen eſt, ea regi Luſitaniæ paret, omniúmque rerum eſt fœcunda admodum.

De Monxambrich inſula, déque eius cultoribus. Cap. III.

SED IAM ad inſulam Monzambrich redeamus: ea ut præfati ſumus, ſicuti etiam Zaphala, regi paret memorato: inde enim iuſſu regis auri ac olei plurimum exportatur, uerum ea è continenti aduehuntur. Inibi quindecim dierum mora inſumpta eſt. Inſula perquam mediocriter patet, colitúrque ab nigricantibus Mahumetanis: commodiſſimum habet tamen portum: cultores autem ſunt fermè rerum omnium egentes, illícque ſumma eſt annonæ caritas, quando certe illò fermè omnia è remotiore continenti comportantur. Nam quandoque animi cauſa continentem proximum, ut regiones exploraremus, uiſimus, ubi incultum hominum genus nacti ſumus: nigricantis enim ſunt coloris, libris arborum obſcœna uelati, cætera ſunt nudi. Mulieres uero frondibus auerſæ ac aduerſæ pudenda uelant, capillum non promittunt, ſed calamiſtro criſpant: labra uero gemini digiti craſſitudine habent, latiſſima ſunt fronte, prægrandibúſque dentibus, eiſdémq; inſtar niuis albicantibus. Id hominum genus pauet ad omnem conſpectum, uiſis præſertim loricatis hominibus. Quare ubi intelleximus gentem inermem eſſe, plúſque iuſto pauidiorem, ſeni ſimul loricati cum nonnullis tormentis, capto cultore eius regionis gnaro, perambulare memoratam inſulam cœpimus. Cúmque itinere unius diei progreſſi eſſemus, complura elephantorum armenta offendimus: monuerat enim nos itineris dux, ut flagrãtibus facibus beluis huiuſmodi occurreremus, pauẽtibus ſuapte natura ignes elephantis, uerum quandoque uſu euenit, ut ternas elephantes, nuperrime pullos enixas, ignibus minime perterrefacere potuerimus: interritæ enim nos conſectatæ ſunt tam diu, donec montem quempiam inuenimus, ubi à feris ſæuientibus nos tutati ſumus. Itaque itinere decem mille paſſuum ab aduerſo latere montem metiti ſpecus quoſdam comperimus, ubi deliteſcebant nigricantes uiri, qui adeo inepte incomptéque loquebantur, ut difficulter eorum linguæ uos certiores facere queam. Conabor tamen uel exemplo quopiam melius quàm quibo, ut id uobis innoteſcat, ſi forte uobis ſuccurrit, quonam modo muliones in Sicilia agant mulos: nam abdita lingua ſubtus oris labrum imum, edunt informem uocem Agaſones, qua edita, mox muli citatius incedunt. In hunc fermè modum Balbutientes populi inter ſe colloquuntur. At dux noſtri itineris nos percontabatur, uellemúſne boues ac uaccas mercari, addens ſe operam daturum ut perquam uili pretio pecudes huiuſmodi aſſequeremur. Nos uero rati itineris ducem auxilio cultorum nobis impoſiturum, traditurúmque eis direptioni fortunas noſtras, reſpondimus pecunias nobis eſſe nullas. Ad hæc itineris dux: Ii, inquit, nihil minus quàm nummos exoptant, quippe qui affatim auri longe nobis locupletiores habent: quando certe haud procul hinc aurum eruitur. Nos autem ad illum conuerſi: Quid igitur, dicimus, cupiunt iſti? Quibus ille: Amant res

despicabiles, nulliúsque momenti, ut paruum forcipem, uel panni nonnihil, quo aurum inuoluant, uel id genus æris, quo tympana instar bullæ exornant (sonalia appellant) quibus apprime oblectantur infantes: cupiunt item mirum in modum nouaculam quampiam. Nos uero ad hæc respondimus, daturos ea quæ exoptabant, modo ea armenta, quæ empturi eramus, usque in proximum montem agerent. Tunc dux intineris infit: ibunt quidem uobiscum usq; in summũ montẽ: ultra tamen nullis conditionibus progressuri: superest tamen ut ingenue dicatis, quid sitis pro armentis huiusmodi exposituri. Tunc unus è nostris comitibus, qui fabricandis tormentis operari consueuerat, respondit se nouaculam ac bullam ex ære sonalii, ut aiunt, instar daturum. Ego uero ne mercimoniorũ huiusmodi expers essem, carnibúsque uesci quirem, exuta interula dixi me eam pro bobus daturum. Ad hæc ille: Quis tot armenta, inquit, usque ad proximum pelagus aget? Cui nos, Faxint superi, ut tot boues elargiantur, quot sumus acturi. Et rursum dux itineris, Sinite me agere. Captísque eis rebus quas pro armentis exponebamus, illas quinis aut senis hominibus impartitus est, petens pro erogatis tricenas boues fœminas. At cultores, qui parum aberant à beluis, innuerunt se quindenas tantum daturos. Huic rei assensi sumus: uerebamur tamen ne subesset impostura quæpiam: uerum conuentis fides seruata est: nam continuo nigricantes uiri duo quindenas uaccas, ut inter nos conuenerat, egerunt: cum tamen uix ab antris eorum digressi essemus, qui in specubus remanserant tumultuari cœperunt. Qua de re pauere cœpimus, arbitrantes Troglodytas nos consectaturos. Dimissis propterea bobus arma expedire cœpimus. Quibus uisis, nos hortari cœperunt nutibus ne formidaremus. Subdidit dux itineris, eos non alia de causa tumultuari, quàm ut quisque eorum bullam memoratam prior sibi uendicaret, Nos igitur apprehensis rursum bobus in summum montem euasimus. Quò ubi peruentum est, nigricantes uiros missos fecimus, uaccásque agentes perquam mediocre nemus præteriimus, indéque ad quintum lapidem obuios habuimus eosdem elephantes, qui paulo ante eódem iter agentibus nobis occurrerant. His uisis ingens formido nos peruasit, eóque pauoris deducti sumus, ut dimissis bobus diffugere cœperimus, dilabentibus ad nigricantes uiros uaccis: nos uero ad nostram insulam reuertimus, sumptísque pro itinere nauando uberrimis commeatibus, uersus Caput bonæ spei uelificauimus, prætereuntes diui Laurentii insulam, quæ octuagenis leucis à proximo continente abest. Eius insulæ reor regem Lusitaniæ breui futurum dominum: quoniam subiectis iam incendio oppidis compluribus, genti factus est admodum formidolosus. Propterea ut ex certissima peragrati orbis, Indiæ præsertim ac AEthiopiæ coniectura assequi licet, existimo regem Lusitaniæ, ubi uincere perrexerit, euasurum cunctis orbis regibus longe ditiorem: ídque sanè pro meritis, próque tanti uiri dignatione: quoniam eius opera ac studio, mirísque auspitiis orthodoxæ fidei accedit plurimum. Nam clarius Phœbo constat, in India, & comprimis in urbe Cucin singulis festis diebus denos ac duodenos idolorum cultores, aut certe Mahumetanos fidei nostræ sacris initiari. Fit propterea ut maiore in pretio nostra fides habita incrementa maiora indies suscipiat. Est'que uero haud absimile, defuturum nunquam his cœptis deum optimum

optimum maximum, regíque daturum ampliorem contra fidei hoſtes uicto-riam, fauſtiſſiméque eius pientiſſimis uotis affuturum ſemper.

De Bonæ ſpei capite. Cap. IIII.

REDIIMVS itaq; ad iter noſtrum, Capútq; cognomento Bonæ ſpei præ-teriimus: digreſſiq; illinc ad ducentos circiter mille paſſus, oborta in mari tem-peſtate aduerſis flatibus agi cœpimus. Id effecit, quod læuorſum diui Laurentii, necnon compluſculæ aliæ inſulæ uiſuntur, unde plerunq; maxima uis uentorum erumpit. Verum poſtquam ſpatio ſenum dierum à fortuna nouercante, pelago nimio plus quàm ſatis ſpumas efferueſcente, agitati ſumus, tandẽ aliquando deo-rum munere diſcrimen euaſimus. Illinc abeuntes ad ducentas fermè laucas rur-ſum fluctuante ſalo eò diſcriminis perducti ſumus, ut graſſante tempeſtate ad ſa-cram ancoram peruentum ſit, aliis aliò dilabentibus liburnicis, ſpatio item ſenũ dierum, quibus tranſactis, nunquam deinceps coiuimus, aliis aliò proficiſcenti-bus, donec Vliſbonam appulimus. Ego enim liburnica Bartholomæi ex Floren tia Tuſciæ oriundi, Vliſbonæ tamen cultoris uehebar, liburnicæ diui Vincentii nomen inditum erat, enormiúmq; ponderum capax, quippe quæ ſupra ſeptena milia omniſariã aromatum dolia conuectabat. Iter propterea agentes aliam inſu lam præteriimus, cui diuæ Helenæ nomen eſt, ubi enormes piſces conſpicati ſu-mus, tantæ quidem uaſtitatis, ut ſinguli ſingulis magnis ædibus conferri poſſint: ii enim ubi ſupra aquas tolluntur, hianti ore eminent, uidentúrq; cum ſuperna-tant frontem retegere inſtar loricati militis, dum à congreſſu temperat lumen admiſſurus. Rurſum memorati piſces dum urinant, frontem condunt latam ter nos paſſus. Cum enim innatant pelago, adeo deturbant aquas, ut nos agitatione huiuſmodi præſertim ut beluas ſubmoueremus, omnia tormenta exoneraueri-mus. Haud multo poſt offendimus inſulam quandam, quam de nomine Aſcen ſionis appellant, ubi uiſimus complura auitia anatum noſtrarum magnitudine, uerum adeo ſimplices alites dolíq; expertes, ut quominus manibus ipſis ea corri-pere liceret nauim circunuectas. Sed ubi eas corripueris, ferociam præ ſe ferunt incredibilem: tamen prius quàm caperentur, ueluti ſtupidi ad omnẽ conſpectum nos inſtar miraculi cuiuſpiam contuebantur. Nos uero rebamur aues huiuſmo-di alios nuſquam præter Chriſtianos uidiſſe homines, ad humanum conſpectum alite ſtupente nimium: Quando certe conſtat, in ea inſula præter undabundum æquor ac piſces innumeros, auéſque memoratas, nihil nos conſpicatos eſſe. Præ-terita hac inſula, poſt compluriũ dierum uelificationem, quaſi orbi noſtro iam appulſi eſſemus, Septentrio noſtrorum nautarum ſydus conſpicuum, mox appa-ruit. Verum hic peropportunum uidetur, ut eorum refellam opiniones, ſenſáque diluam, qui autumant circiter polum Antarcticum æquora ſulcari duce ſepten-trione non poſſe, ob id uelificantes Canopo uti ſydere: ii profecto minime ſunt audiendi: quandoquidem colliqueſcit clarius, ut aiunt, Phœbo, Luſitanos ſe-ptentrionibus aſtris uti etſi ea ſydera eleuato polo quandoq; conduntur. Vtuntur tamen Luſitani eius ducatu, ſuccedente aſtro Magnete, qui ſolito ſemper mune-re fungitur, polum Arcticum ſuapte natura uſquequaq; intuens. Tranſactis non multis diebus, appulimus elegantiſſimæ regioni, ubi complures inſulæ conſpi-ciuntur ditionis regis Luſitaniæ: quǽque id genus aquilas, quas aſtures uocamus

Magnes ſe-ptentrionis amans.

abunde mittunt: nam hæ insulæ uariis censentur nominibus: Aliæ de nomine Pici Martii, de coruo aliæ, de floribus aliæ denominantur. Est & diui Georgii insula, & alia quæ Gratiosa dicitur, & rursum quæ Feial nominatur, inde discedentes ad eam insulam quæ Tertiera dicitur deuenimus, ubi bidui moram insumpsimus. Sunt memoratæ insulæ in uniuersum feraces admodum, quippe quæ omnium fermè rerum fœcunditate pollent. Illinc igitur abeuntes septem dierum itinere ad Vlisbonam Lusitaniæ urbem clarissimam deuenimus: qua quidem urbe uix uidi nobiliorem. Cogitet itaque quisque lector, qua lætitia, quóue immenso gaudio, uiso continente sim affectus. Appulsus ilico ad regem ducor: is tunc aberat ab urbe Vlisbona, ádque oppidum, quod Almadam uocant, è regione urbis memoratæ se contulerat. Quò ut perueni, uenerabundus regem consalutaui, deosculatísque eius manibus ceu numen quodpiam uenerabar. Is me humanissime excepit, usúsque sum eius contubernio tantisper, donec doctus est ea omnia, quæ apud Indos nactus eram. Transactis uero compluscu lis diebus, ostendi suæ eminentiæ id diploma, quo à prorege, qui in India eius uicaria opera fungitur, in numerum aureatorum militum ascitus eram, precibúsque contendi, ut robur regium adderet signarétque manu regia diploma. Quare uiso diplomate, protinus postulatis assensus est, iussit'que nouum diploma expediri, quo expedito, abeundi prius à rege impetrato commeatu, ad urbem Romam, solum patrium, diu desideratam, summis exantlatis laboribus, superatísque ærumnis innumeris, tandem aliquando deorum munere me recepi.

Vlisbona.

AD STVDIOSVM LECTOREM.

NE TE LATEAT lector ordo, quem Procardus Monachus huius libelli conscriptor, & terræ sanctæ studiosus explorator, tenuit, libuit à principio breuibus id tibi aperire potissimum cum ad lectionis synceriorem intelligentiam id non ambigamus conducere. Igitur non est sequutus Ptolomæi & reliquorum cosmographorum subtile illud metiendi artificium, qui cuiuslibet loci longitudinem & latitudinem iuxta cœli situm expendentes, locorum distantias certiore addiscunt uia, quàm si per miliaria, leucas, aut stadia, terrestri itinere id efficere molirentur. Sic enim licebit inuentis semel radicibus uti ad quorumlibet locorum quantumlibet longe dissitorum, inuestiganda interualla. At Brocardus iste uulgari dimensione contentus, Aconem maritimam ciuitatem, & in occidentali plaga sitam, loco centri constituit, & hinc quatuor lineas ad quatuor mundi præcipuas plagas imaginatione sua traxit, atque rursus quamlibet quartam in tria diducens, iuxta duodecim cœli uentos duodecim itineraria per memoratam terram sanctam descripsit, atque singula loca in his imaginariis lineis sita, iuxta priscam & modernam appellationem annotauit: præsertim ea quæ scripturæ commendatione aut commemoratione celebriora sunt uel insigniora. Per leucam accipe spatium terræ, quod quis commode una hora mediocri gressu conficere potest.

LOCORVM

LOCORVM TERRAE SANCTAE EXACTISSIMA DESCRIPTIO AVCTORE F. BROCCARDO MONACHO.

STA TERRA, quam ſanctam uocamus, duodecim tribubus Iſrael funiculo diſtributionis in poſſeſſionem tradita, poſt tempus Salomonis in duo regna excreuit: unum regnum Iudæ dicebatur, duas complectens tribus, nempe Iudæ & Beniamin: alterum uero regnum Samariæ uocabatur, à metropoli Samariæ, quæ nunc Sebaſte nomen habet, reliquas decem continens tribus: utrunque tamen regnum unà cum palæſtina pars erat Syriæ, non ſecus quàm Tuſcia aut Lombardia pars eſt Italiæ: nam Syria, ut reliquæ magnæ nationes, in multas ſcinditur particulares prouincias. Et quidem tota ea regio, quæ eſt à Tigride fluuio uſque ad AEgyptum generali uocabulo Syria nuncupatur. At ea pars & tractus, qui eſt inter duos illos inſignes fluuios Euphraten & Tigrim, uocatur apud Hebræos ארם נהרות id eſt Syria fluuiorum, quæ Græco uocabulo Meſopotamia appellatur, quòd media inter aquas contineatur, habétque ciuitatem inſignem & celebrem Edeſſam, quæ olim Rages, nunc autem Raſe nuncupatur. Deinde eſt alia pars Syriæ, quæ Cœle uocatur, incipiens ab Euphrate flumine, & deſinens in riuum Valaniæ, qui fluit ſub caſtro Valat, exoneratúrque in mare magnum, ſeu mediterraneum, in uilla Balaniæ, una leuca à dicto caſtro diſtante. In hac Cœleſyria eſt nobilis ciuitas Antiochena, cum aliis urbibus, Laodicea, Apamia, & ſimilibus. Rurſus eſt Syria Phœnicis, quæ ab Aquilone initium ſumit à riuo Valaniæ, & extenditur uſque ad montem Carmeli, ubi locus eſt qui hodie Caſtrum peregrinorum uocatur. In hac multæ ſunt ciuitates, nempe Tripolis, Berytus, Sidon, Tyrus, Acon, Capharnaum, & aliæ quædam. Habet quoque Libanum montem ſecundum aliquos, in quo thura leguntur. Porrò uocatur Syria Phœnicis à filio Agenoris, qui Tyrum inſtaurauit, & metropolim in ea prouincia conſtituit. Eſt & alia pars Syriæ, quæ Syria Damaſci appellatur, in qua Damaſcus eſt metropolis, quæ & Syria Libanica à Libano monte uocatur. Poſt Syriam Phœnicis ſequitur Palæſtina, etiam pars Syriæ in tres ſciſſa regiones. Vna uocatur Palæſtina ſine ullo additamento, habens Hieruſalem metropolim, extenditúrque uſq; ad mare mortuum, & ad deſertum Cadeſbarne. Alia eſt Palæſtina Cæſareæ, habens ſcilicet Cæſaream maritimam urbem metropolim, incipiens à caſtro peregrinorum, & excurrens contra Auſtrum uſque ad Gazam ciuitatem. Tertia uocatur Palæſtina Galileæ. Vendicat quoque ſibi nonnihil Syria de partibus Arabiæ: Nam una eſt Arabia, quæ Baſtrum habet metropolim, quæ nunc Buſrit appellatur: olim autem Oſra fuit, cui ab occidente iungitur Traconitidis regio atq; Iturea, & ab Aquilone Damaſcus: unde & Syria Damaſci olim non raro Arabia uocabatur. Alia eſt Arabia Petrea, habens Petram metropolim, quæ olim Rabbath dicebatur, ſita ſuper torrentem Arnon. Hanc regionem olim inhabitarunt Ammonitæ, tametſi Ar ciuitas fuerit Moabitarum: fuitq; in ea regnum Seon, & regnum Og regis Baſan.

Syriæ latitudo.

Meſopotamia.

Cœleſyria.

Phœnicia.

Damaſcus.

Palæſtina.

Arabia multiplex.

Tertia eſt Arabia, quæ habet metropolim Montem regalem, qui olim erat Petra deſerti, ſita ſupra mare mortuum, continens ſub ſe montem Moab, & uocatur proprie Syria Sobal, intra cuius terminos continetur Idumæa, ſiue mons Seir. Proinde tota terra citra mare mortuum uſque ad Cadeſbarne, & aquas contradictionis uerſus mare rubrum, & per ſqualidas ſolitudines uſque ad Euphraten, eſt Arabia magna, comprehendens Mecham ciuitatem, in qua Mahumetem ſepultum ferunt. Hæc de terminis & extremitatibus terræ ſanctæ dicta ſufficiant: nunc de particularibus eiuſdem locis nonnihil dicemus, initium ſumpturi ab Aconenſi ciuitate maritima.

Deſcriptio Aconenſis ciuitatis.

ACON apud ueteres Ptolemais dicta eſt, & nunquam fuit terræ ſanctæ connumerata, nec à filiis Iſrael unquam poſſeſſa: tametſi tribui Aſer in ſortem ceciderit. Eſt in prouincia Phœnicis, habens ad Auſtrum montem Carmelum quatuor leucis diſtantem, ubi ultra torrentem Ciſon Elias propheta ſacerdotes Baal interfecit. Eſt hæc ciuitas Acon optime munita, cincta muris & antemuralibus, turribus, foſſis, triangularem in modum clypei habens formam, cuius duo latera iunguntur mari: tertium uero planiciem terræ reſpicit. Habet agrum fertilem, optima paſcua, uineas elegantes, & amœniſſimos hortos, in quibus diuerſi generis fructus colliguntur. Ornatur hæc urbs hoſpitali inſigni domus Teutonicæ unà cum munitiſſimis caſtris: ſed & nõ parum commodi habet ab optimo portu maris, capaci ab Auſtro multarum nauium. Hinc uerſus Aquilonem eſt Caſale Lamberti, quatuor leucis ab Aconenſi urbe diſtans, ſub monte Saron iuxta mare locatum, uineis, aquis, & fluminibus abundans. Ab hoc monte ſi perrexeris in littore maris ad tres leucas, occurret caſtrum Sandalido, locus ſcilicet, ubi olim Alexander Magnus Tyrum oppugnauit. Hoc caſtrum collapſum Balduinus rex Ieroſolymitanus inſtaurans, quibuſdam nobilibus poſſidendum tradidit: nàm eſt locus amœnus, abundans paſcuis, ficetis, oliuetis, & riuulis. Hinc ad unum miliare Germanicum eſt puteus ille admirabilis aquarum uiuentium, haud longe à uia quæ Tyrum ducit, de quo in cantico Salomonis dicitur, Aquæ quæ fluunt cum impetu de Libano. Sunt autem quatuor fontes, quorũ unus eſt præcipuus, habens tam in longum quàm latum XL cubitos, ut ego ipſe utrunq; latus dimenſus ſum. Alii uero tres habent circiter XXV cubitos in unoquoque quadrati latere: & ſunt omnes duriſſimis incluſi lapidibus, atque opere inſolubili offirmati. Hinc uarii deducuntur riui & aquæductus, unde ferè tota planicies Tyri irrigatur & adaquatur, & non parum incrementi in fructibus percipit. Cæterum diſtant hi fontes à mari paulo amplius quàm ſit iactus arcus, & in hoc tam Anguſto ſpatio ſex molares impellit rotas. Ab hoc fonte ſpatio dimidii miliaris Germanici diſtat Tyrus urbs nedum in profanis, uerum & in ſacris literis celebratiſſima, in qua ueteris ſuæ maieſtatis adhuc plurima uiſuntur ueſtigia. Hanc primum aiunt conditam à Tigra filio Iaphet, ſed à Phœnice inſtauratam. Magnum habet murorum ambitum, & ut mihi probabile eſt, amplior & maior eſt ciuitate Aconenſi: formam habet rotundã, rupi duriſſimæ inſidens, & undique mari circundatur, niſi quòd à fronte ciuitatis, hoc eſt, ab oriente patet aditus, quem primo Nabuchodonoſor, & deinde Alexander Magnus fecerunt,

Tyri celebritas.

fecerunt, urbem continenti contiguam reddentes: uerum is introitus hodie munitus est quadruplici muro fortissimo, spisso & alto, XII turribus & propugnaculis intra eos collocatis. Huic tam forti ædificio adhæret Aex castrum munitissimum, in rupe & corde maris situm, septum turribus, & ornatum palatiis egregiis: crederes, si illud uidisses, nulla potentia facile expugnabile. Est sedes Archiepiscopalis in hac urbe, habens sub se ecclesias Sidoniensem, Aconensem, Paneensem, & Berytensem. Ante portam eius orientalem ad iactum duarum sagittarum ostenditur locus in quo Christus prædicauit, & ubi mulier extulit uocem de turba dicens, Beatus uenter qui te portauit. A' Tyro tribus ferè leucis Aquilonem uersus miscetur Eleutherus fluuius mari magno, ab Ituræa seu Galilæa gentium prorumpens, de quo mentio fit in libro Machabeorum. Hinc ad tres leucas est Sarepta Sidoniorum, ubi Elias propheta olim suscitauit à mortuis filium mulieris Sareptanæ. Habet hodie locus ille uix octo domos: at ruinæ adhuc cernuntur, antiquæ suæ magnificentiæ indices. Ab eo loco sunt tres leucæ ad Sidonem magnam Phœnicis urbem: licet & ipsa pro magna parte in ruinis hodie iaceat. Situs eius est ferè sub Antilibano, habens hinc & hinc castra natura & arte munita: nam unum ad Aquilonem urbis extructum est in rupe maris, ídque à peregrinis, qui ex Teutonia illuc uenerunt. Aliud uersus Austrum in colle est collocatum, quod milites templi unà cum alio castro & ciuitate inhabitant. Adiacens terra fertilis est, producítq; cannas mellis. Mons Antilibanus distat à Sidone una leuca ad orientem, initium sumens à fluuio Eleuthero, & uergens usque ad Tripolim, quinque scilicet laucarum spatio, nec recedit à mari ultra tres leucas, licet in quibusdam locis mare ipsum contingat. Abundat optimis uineis. Vltra Sidonem ad nouem leucas est Berytus ciuitas Episcopalis. Hinc per sex leucas supra mare est Biblium ciuitas, Patriarchatui Antiocheno subiecta, de qua in Ezechiele fit mentio, uocatur autem hodie Giblec, & est admodum parua. Hinc sunt sex leucæ ad ciuitatem Botrum, quæ antequam per magistrum templi destrueretur ualde opulenta fuit, in uino optimo reliqua loca excellens. Hinc ad tres leucas est castrum Neuphrus, quod ferè totum mari alluitur, & habet triginta fortes turres, principi Antiocheno subiectum. Hinc est iter trium leucarum ad Tripolim, urbem insignem, quæ ut Tyrus ferè tota mari circundatur. Habitant in ea Græci, Latini, Iudæi, Armeni, Maronitæ, Saraceni, Nestoriani, & aliæ multæ & uariæ gentes. Paratur in ea urbe annuatim magna copia sericeorum pannorum, habétque incredibilem numerum hominum, qui soli serico texendo uacant. Terra quoque adiacens prorsus dici posset paradisus domini, adeo amœna est & fertilis in uineis, oliuetis, ficetis, & reliquis arboribus. Distat ab hac urbe Libanus tribus leucis, ad cuius pedem oritur fons hortorum, fluens impetu de Libano, ut in Cantico Salomonis dicitur, habens quidem scatebram humilem, sed ilico tumescens fit fluuius magnus, irrigans & fœcundans omnes hortos, & totam regionem, quæ est inter Libanum & Tripolim. A' Tripoli per duas leucas est mons Leopardorum, rotundus & altus, una leuca à Libano distans. Habet hic mons in pede Aquilonari speluncam, in qua monumentum cernitur XXVI pedum longitudinis, frequentatúrque deuote à Saracenis, qui putant illic Iosue sepultum. Hinc uenitur ad castrum Arachas & Sycon oppidum, & deinde ad

Sarepta.

Sidon.

Berytus.

Biblium.

Botrum.

Tripolis.

Libanus.

Aradium, quod & Antheradum appellatur, undique mari cinctum, quinque diætis à Tyro distans. Condidisse dicitur hanc ciuitatem Aradius filius Chanaan post diluuium, sicut & Sidon filius Cham ædificauit Sidonem, & Aratheus Arathan, & Syneus Synochin, qui in hac terra manserunt, & pyramides atque mirabile sepulchrum post se reliquerunt stupendæ magnitudinis, habens XX cubitos in longitudine. Cernuntur autem istæ pyramides una leuca ab Antherado, & sunt compactæ ex maximis lapidibus, quorum multi excedunt staturam hominis. A' latere Antheradi orientem uersus sunt parua quædam montana, uocatúrque terra illa terra Asisinorum. Scribit Clemens diuum Petrum Antheradi aliquandiu euangelium prædicasse, cum Antiochiam petere uellet. Ab Antherado per septem leucas est castrum Margath, una leuca à mari distans, munitum & in altissimo monte situm, habens è uicino ciuitatem Valaniam, quod fratres de hospitali sancti Ioannis inhabitant. Cæterum episcopatus qui fuit in Valania, propter Saracenorum insultus translatus est in hoc castrum. Hucusque extenditur regnum Ierosolymitanum, & incipit principatus Antiochenus, quem fluuius quidam Valania nomine, à montibus haud longinquis prorumpens, disterminat à regno terræ sanctæ. Et hoc est itinerarium primum quod feci in terra sancta, ab Aconensi scilicet ciuitate, usque ad fluuium Valaniam, quod in octo diebus mediocri gressu confici potest. Porrò à Valania usque ad Antiochiam sunt quatuor diætæ.

Antheradú.

Iter ab Acone uersus Boream.

NVNC iterum ad Aconensem ciuitatem redeuntes, iter aliud describemus, quod scilicet uersus Boream uergit. Igitur ab Acone soluentes, uenimus ad castrum Monsferet nominatum, distans ab illa ciuitate quatuor leucis, quod fratres Teutonici aliquando inhabitarũt, sed nunc desolatum iacet. Inde si per quatuor leucas cœptum iter prosequaris, occurret Thoron castrum munitissimũ, distans à Tyro septem leucis, quod dominus Tyberiadis contra Tyrios extruxit. Ab hoc loco sunt quatuor leucæ usq; ad Antiopiam, quæ ciuitas olim Assor uocata fuit, quam rex Iabin olim inhabitauit, contra quem & alios uiginti quatuor reges Iosue iussu diuino admonitus pugnauit. De hac ciuitate dicitur Iosue septimo, quòd solam Assor munitissimam uorax flamma consumpserit. Porrò ruinæ eius usque in hodiernum diem attestantur priscam magnificentiam. Distat autem à Tyro octo leucis orientem uersus. Hinc sex leucis contra Aquilonem est Bellena ciuitas, in pede montis Libani sita, quæ ut ex libro Iudicum colligitur, olim Lachis dicebatur. Cúmque eam filii Dan cepissent, uocauerunt eam Lesedam, quæ tamen aliquando Dan simpliciter nominatur, secundum illud, Congregatus est Israel à Dan usque Bersabee. Est enim Dan illa terminus terræ sanctæ uersus Septentrionem, Bersabee uero est limes contra Austrum. Cæterum cum Philippus esset tetrarcha Itureæ & Traconitidis regionis, uoluit ciuitatem istam Bellenam suo nomine Cæsaream Philippi nominari, quæ prius à Græcis Panneas appellata fuit. Non longe supra hanc ciuitatem oriuntur duo fontes, nempe Ior & Dan, qui in pede montis Libani ante portam ciuitatis conuenientes, Iordanem fluuium efficiunt. Sunt tamen qui alium ortum Iordanem habere asserunt. Nam aiunt ab oriente per subterraneũ meatum riuum quendã deferri,

Thoron.

Assor.

Bellena.

Dan.

Iordanis origo.

deferri, cuius fons ab isto loco centum & uigintiquinque stadiis distat, qui Syala uocatur, & est semper plenus nunquam effluens, sed quantum aquæ per scatebram suscipit, tantum per abditam uoraginem in Dan transmittit, id quod per paleas immissas probatum affirmant. Saraceni tamen fontem illum primũ non Syalam sed Medan uocant, hoc est, aquas Dan: nam מי id est me, lingua illorũ, quæ Hebraicæ affinis est, aquas significat. Porro Mattheus locum istum uocat Magedan, & Marcus Dalmanuta, & est in Traconitidis regione. Iordanis itaq; fluuius, ut iam diximus, ante portam ciuitatis Bellenæ, ex duobus memoratis fontibus nascens, post longos circuitus quos facit, inter Capharnaum & Corozain in mare Galilææ labitur. Et quidem inter Bellenam & mare Galilææ in quandam uallem receptus, stagnum quoddam efficit, præsertim tempore resolutionis niuium à Libano defluentiũ, quod hodie aquas Maron uocant, ubi scilicet olim Iosue cum Iabin rege Assor dimicauit. Hoc stagnum tempore æstiuo pro maiori parte exiccatur, & crescunt ibi arbusta & herbæ diuersæ, in quibus latitant leones, ursi, & aliæ bestiæ. Porrò ultra Iordanem sunt uarii montes, nempe mons Seir, mons Hermon, mons Libani, & mons Galaad, qui tamẽ omnes sunt unus mons cõtinuus, nisi quòd in diuersis locis diuersa sortitur nomina. Mons Galaad est altissimus, & uidetur reliquorum caput esse ob sui eminentiam, & huic coniungitur mons Seir, quem Esau inhabitauit, ceciditque in sortem dimidiæ tribus Manasses. Huic iterum iungitur mons Hermon qui circuit Traconitidem regionem, & perueniens usque Damascum copulat se Libano inter Bellenam & Damascum. Nec est Libanus ullo in loco eminentior quàm sit supra hanc ciuitatem, ut etiam iuxta Tyrum uideri possit XL leucarum spatio, siue quinque diætarum itinere. Sub Libano est Antilibanus. Præterea ualles quæ circa Libanum inueniuntur, sunt supra modum fertiles & cultæ, abundantes pascuis, uineis, hortis & pomeriis. Habitatores uero illorum locorum sunt Maronitæ, Græci, Armeni, Nestoriani, Iacobini & Georgiani. Hæc de itinere quod ab Aconensi urbe uersus Boream tendit, dicta sufficiant. Nunc aliud iter prosequamur, quod scilicet ab Acone uersus Vulturnum ducit.

Mare Galilææ & Tyberiadis idem.

Montes Galaad, Seir & Hermon.

Iter ab Acone uersus Vulturnum.

IGITVR ab Acone quatuor leucarum spatio est castellum Indi, dictum Saron in mõtanis situm, quod fuit domus fratrum Teutonicorum, sed modo in ruinis iacet. Hinc ad leucam unam est castrũ regium, omnibus abundans bonis, sed à Saracenis modo occupatur. Ab hoc loco si destinatum iter prosequaris, exactis quatuor leucis, uenies contra aquas Maron, ubi est uallis in qua Eber Cineus tetenderat tabernaculum haud longe à ciuitate Assor, cuius uxor, nempe Iahel, Sissaram principem militiæ Iabin regis Assor, clauo in tabernaculo per tempora fixo interfecit. Ab ista ualle usq; ad castrum Sabul, quod Saraceni Zabul uocant, à quo terra illa Zabul uocatur, sunt leucæ tres. A quo si uersus Austrum per tres leucas perrexeris, occurret castrum & ciuitas Sephet, quæ aliquando fuerunt de dominio militiæ templi. Castrum est firmissimum & elegans, in altissimo monte situm, sed per Soldanum captum, & hodie in magnam Christianorũ iacturam ab illo possidetur, unde totam Galilæam, hoc est tribum Zabulon, Neptalim, Aser, Isachar, Manasse, & omnem terram usque ad Tyrum &

Sabul.

Castrum Sephet.

Cedes — Sidonem ſubactam tenet. Inde contra Aquilonem ad quatuor leucas eſt Cedes Neptalim, quæ fuit ciuitas fugitiuorum in tribu Neptalim. & abundat omnibus bonis. Monſtrantur illic magnæ ruinæ, & ſepulchra pulcherima antiquorum. De caſtro Sephet per tres leucas in deſcenſu montis contra orientem ad iactum lapidis à mari Galilææ, eſt mons ille quem toties ſeruator noſter Chriſtus aſcendit, in quo fecit ſermonem illum ſalutarem, quem diuus Mattheus deſcribit, & in quo de quinque panibus & duobus piſcibus ſatiauit quinque milia hominum. In hunc quoque montem fugit, cum populus eum uellet facere regem: ibi docuit diſcipulos orare, ubi & ipſe ſæpe pernox fuit in oratione. Ibi à Centurione fuit interpellatus pro puero paralytico curando. Hic quoque uenit ad eum multitudo languentium, & ſuo tactu mundauit leproſum. Ab hoc monte uideri poteſt totum mare Galilææ, Iturea & Traconitidis regio uſq; ad montem Libanum. Continet longitudo eius duos iactus arcus, latitudo uero habet ſolum iactum lapidis: totus eſt herboſus & amœnus. In pede huius montis paululum à mari oritur fons uiuus, quem quidam ſomniant uenam eſſe Nili: Ioſephus uero appellat eum Capharnaum, à quo etiam tota illa regio uſque ad Iordanem per tres leucas Capharnaum nominatur. Ab hoc fonte ſi ieris per uiginti paſſus ſupra mare Galilææ, eſt locus ubi Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam ſtetit in littore, dicens diſcipulis piſcantibus, Pueri nunquid pulmentarium habetis? Ab eo loco orientem uerſus per unam leucam eſt Capharnaum ciuitas quondam glorioſa, ſed nunc uicus humilis, uix ſeptem habens caſas piſcatorum, ut adimpleretur uerbum Chriſti ita loquentis, Et tu Capharnaum, ſi in cœlum aſcendes, uſque ad infernum demergeris. Ab hoc loco ſunt tres leucæ ad aſcenſum montis Sanir, ubi ſcilicet eſt introitus Idumeæ. Et ſuperatis iterum tribus leucis, occurret Cedar ciuitas glorioſa, iuxta montem Sanir infimo loco contra orientem ſita. Per hanc ciuitatem & per littus maris Galilææ tranſit uia ducens ad occidentem, quam Iſaias uocat uiam maris, quòd trans Iordanem in Galilæa gentium iuxta littus maris procedat. Ab hoc loco, ubi Iordanis mare influit, uſque in Cedes Neptalim ſunt quatuor leucæ, & in meditullio itineris eſt Maron aquarum, uallis quædam ſic uocata, per quam tranſiens Iordanis curſum ſuum uerſus orientem flectit. Proinde à ciuitate Corozaim, & oſtio fluuii Iordanis contra Aquilonem ſunt quatuor leucæ ad Suetã ciuitatem, unde fuit Baldad Suites. Monſtratur ibi pyramis beati Iob. Ad huius loci campeſtria conueniunt Saraceni ex diuerſis regionibus, à Syria, Meſopotamia, Moab & Ammon, toto æſtatis tempore illic nundinas facientes, regionis amœnitate illecti. A ciuitate Corozaim uerſus orientem quatuor ſunt leucæ ad ciuitatem Cedar, in alto monte ſitam, quam Ioſephus Camelam uocat, eo quòd mons ille Cameli formam præſefert. Hic notabis, totã illam terram quæ eſt ultra Iordanem, in littore eius orientali, uocari Traconitidis regionem, & planiciem Libani & Boſram, uſque ad montem Libani: littus uero occidentale appellatur Galilæa gentium, Iturea, Zabul, Decapolis, & uia maris. In traconitide eſt terra Huſſ, quæ beati Iob principatus olim fuit.

Margin notes: Mons Chriſti; Capharnaũ; Mons Sanir; Cedar; Sueta; Huſſ

Iter ab Acone uerſus orientem.

AB ACONE quinque ſunt leucæ ad uallem fortem Aſer, quæ tenditur uſque

usque ad mare Galilææ. Hinc tres sunt leucæ ad Nason uillam Neptalim, de qua in Tobia, Hinc tres sunt leucæ de Dotaim castrum sub monte Bethuliæ, ubi Ioseph errauit cum quæreret fratres suos. Hinc tres sunt leucæ ad ciuitatem Neptalim, quæ nunc Syziz uocatur, unde Tobias fuit. Hinc tres leucæ sunt ad Bethsaidam, patriam Andreæ & Petri. Hinc iterum tres leucæ numerantur ad Magdalum castrũ Mariæ Magdalenæ. Inde uenitur ad terram Gerasenorum, in qua multæ sunt ciuitates & oppidula, ubi etiam mons Hermon in dimidia tribu Manasse in altum erigitur. Castrum seu oppidum Dotaim sitũ sub monte Bethuliæ, est admodum amœnum: nam habet circumiacentes uineas, olueta & ficeta, abundátque pascuis pinguibus: ubi & usque in hodiernum diem ostenditur cisterna (si incolis fides sit habenda) in quam Ioseph missus fuit. Per hunc locum transit iter à Syria in AEgyptum iuxta montes Bethuliæ per campum Esdrelon, procedens sub monte Thabor ad sinistram, & inde per campum Magedo ascendit in montem Ephraim, transiens per Ramatha Sophim, & tandem ducens in AEgyptum. A Nason tribus leucis ad orientem, & à Dotaim tribus leucis ad Aquilonem est ciuitas Neptalim, de qua fuit Tobias, quæ tempore excidii Hierosolymitani Ionapa creditur uocata. A Neptalim tres sunt leucæ ad Bethsaidam in angulo maris Galilææ, habétque hodie uix sex domos. Hinc ad tres leucas contra meridiem est Magdalum castrum, situm in littore maris, distans à Bethania tribus leucis contra Vulturnũ. Sunt in hac plaga ultra mare Galilææ plurima castella & ciuitates, nempe Suuetha, Theman, à qua Eliphaz Themanites, Geresa, à qua terra Gerasenorum, quæ in littore maris Galilææ sub monte Seir contra Tyberiadem est sita, licet paululũ declinet ad Aquilonem. Est autem tota illa terra ultra mare Galilææ montosa, erátque olim de regno regis Basan, continens montem Seir: nam & Seir & Hermon inter illa montana comprehenduntur, cessitque hæc terra dimidiæ tribui Manasse. Hodie uero Saraceni eam inhabitant, Est & alius mons Seir iuxta desertum maris rubri Pharan, ubi Codorlaomer & alii reges cum eo percusserunt Choræos, qui habitabant in monte Seir, quem Esau & posteri eius inhabitauerunt. Sunt tamen qui dicunt Esau utrunque inhabitasse montem, & utrique nomen dedisse. Nam cum Iacob proficisceretur in Mesopotamiam, Esau habitabat cum patre suo in Bersabee, & assumptis omnibus suis secessit ultra Iordanem, quod hinc patet, quia dicitur Gen. XXXIII, Cũ Iacob transisset Phanuel, ortus est ei sol, & eleuans oculos uidit uenientem Esau. Ostenditur autem hodie locus Phanuel ultra Iordanem ad orientalem plagam. Quod si Esau tunc alterum montem Seir inhabitasset, non tam subito occurrere potuisset fratri suo Iacob, cum mons ille à loco Phanuel plurimum distet, quippe qui tribus diætis à mari mortuo in ulterioribus locis abest. Proinde hæc locorum mutatio uidetur illum consequuta propter diuersas uxores, quas passim ex alienis gentibus duxit. Nam cũ filiam Ismael sororem Nabaiath accepisset, cœpit habitare in monte Seir, qui est iuxta desertum Pharan, in confinio illo, ubi socer eius Ismael habitauit, de quo in Genesi dicitur, Factus est uir gnarus sagittandi, moratúsque est in solitudine Pharan. Deinde duxit & alias uxores de filiis Euei Chananei, qui habitabant iuxta mõtes Gelboe non longe à mari Galilææ, ubi mons quidam ad eius

Dotaim. Neptalim. Bethsaida. Magdalum. Neptalim. Bethsaida. Magdalum. Mons Seir. Phanuel.

inhabitatione denominata est Seir, quem scilicet tunc possedit cum Iacob è Mesopotamia rediret: id quod & hinc probari potest, quia cum Iacob timeret occursum fratris sui, occurrerunt illi angeli dei, ut trepidum corroborarent, quos appellauit Mahanim, hoc est castra: unde & locus ille Mahanim cœpit uocari: constat autem locum illum esse in mõte Galaad, qui tribui Gad cessit in sorté. Mons itaq; Seir qui est in tribu Gad, non longe abest à montibus Gelboe atq; ciuitate Bethsan, ubi scilicet Iordanis ingreditur mare Galilææ, à quo loco littus Iordanis orientale est duarum tribuum & dimidiæ usque ad campestria Moab sub monte Abarim. A quo si ulterius in eiusdem fluuii littore contra Austrum procedas, transibis terram Moab usque ad petram deserti, quæ nunc Krac dicitur, cui pars quædam terræ Ammon succedit, pertingens ad mare mortuum, & hinc usque ad montem Seir qui coniungitur deserto Pharan iuxta Cades barne, habens à latere desertum Sinai.

Mõs Galaad.

Bethsan

Petra deserti

Iter ab Acone uersus Eurum.

NVNC ALIAM prosequamur lineam, ab Acone scilicet consueto more exordium facientes, & contra Eurum iter dirigentes. Igitur si ad hanc plagam gressum moueris, primo occurret Cana Galilææ, IIII distans leucis ab Acone. Hinc sunt duæ leucæ uersus meridiem ad uillam Ramam nomine, quæ sita est sub monte qui Nazaret usq; pertingit. A Rama est una leuca & dimidia ad uillam quandam quæ olim grandis fuit uocata Abelina, distans à Dotaim media leuca uersus oriẽtem, de qua in libro Iudith fit mentio. De Abelina est una leuca ad montem Bethuliæ, ubi Iudith occidit Holofernem, qui mons per totam ferè cernitur Galilæam, habens adhuc pulchra quædam ædificia, sed plures ruinas. A Bethulia est una leuca ad ciuitatẽ Tyberiadis, eundo scilicet inter orientem & Austrum supra mare Galilææ, à qua mare Galilææ dictum est mare Tyberiadis. Hæc olim uocata est Cinereth, & ab ea mare Cinereth, sed ab Herode instaurata in honorem Tyberii Cæsaris, Tyberias est uocata. Habet solũ fertile & pingue, terminatúrque ad eam regio Decapoleos, de qua Iacobus patriarcha Ierosolymitanus sic ait in libro quẽ de terra sancta composuit, Regionis Decapoleos fines sunt mare Galilææ ab oriente, & Sidon magna ab occidente, & hæc est latitudo eius. In longitudine uero incipit à ciuitate Tyberiadis, & uergit per littus maris Aquilonare usque in Damascum. Dicitur autem Decapolis à decem principalibus eius ciuitatibus, quarum nomina sunt hæc, Tyberias, Sepheth, Cedes, Neptalim, Assor, Cæsarea Philippi, Capharnaum, Ionitera, Bethsaida, Corozaim & Bethsan, quæ etiam Sitopolis est appellata. A Tybe riade contra occidentem sunt sex leucæ, & à Cana Galilææ, contra Austrum ad Sephoron oppidum & castrum, unde Ioachim pater beatæ uirginis oriũdus putatur, & est in tribu Aser iuxta uallẽ Carmelon. A Sephor sunt tres leucæ contra Austrũ ad Nazareth ciuitatẽ Galilææ, ubi Christus cõceptus & educatus fuit Distat ab Acone septem leucis. Extra eam ciuitatẽ ad spatium unius stadii est locus, quẽ appellant saltũ domini, ubi Iudæi uolebant Iesum præcipitare, sed subito elapsus manibus eorũ, in latere montis opposito inuentus est. Ab isto mõte uidetur mons Thabor & Hermon, uilla Endor, Naim & Iezrael, atq; ferè tota planicies cãpi Esdrelon. A Nazareth duabus leucis uersus oriẽtem est mõs Thabor, in quo dominus transfiguratus fuit. Sunt in eo adhuc ruinæ uariæ palatiorum

Cana Galilææ.

Bethulia.

Tyberias olim Cinereth

Decapolis.

Sephoron.

Nazareth.

palatiorum & turrium, quæ hodie sunt latibula leonum & aliarum bestiarum. In pede Australi huius montis contra uillam Endor prope uiam quæ ducit à Syria in AEgyptum, est locus ubi Melchizedec dicitur occurrisse cum pane & uino Abrahæ redeunti à cæde, IIII Regum. In pede uero eius orientali descendit torrens Cison, iuxta quem Barac pugnauit contra Sisaram & in fugam uertit. Colligitur autem torrens iste de aquis pluuialibus quæ defluunt à montibus Thabor & Hermon, & præcipitatur in mare Galilææ. A monte Thabor contra Eurum est una leuca ad uillam Endor, quæ situm habet iuxta montẽ Hermonim, qui tamen non est mons proprius & distinctus, sed iugum quoddam humile seu tumor quidam à monte Hermon contra montem Thabor procedens. Est & alius mons Hermon minor, qui distat à Nazareth duabus leucis, à monte uero Thabor uersus Austrum paulo plus una leuca, in cuius latere Aquilonari est ciuitas Naim, ubi dominus filium uiduæ unicum à mortuis suscitauit. Extenditur autẽ mons ille in longum ferè quatuor leucis contra mare Galilææ, desinens non longe ab eo loco ubi Iordanis ex mari Galilææ egreditur.

Endor.

Mons Hermon.

Naim.

Iter ab Acone uersus Notum.

DESCRIBEMVS nunc iter aliud in quarta orientali, procedendo scilicet ab Acone contra Notum. Igitur ab Acone quatuor sunt leucæ ad torrentem Cison, ubi Elias occidit sacerdotes Baal, & is torrens paruo exacto terræ spatio intrat mare magnum, tribus scilicet ferè leucis ab Acone. Et licet iam dixerimus hunc torrentem in mare Galilææ deferri, tamen cum locus eius originis sit aliquanto eminentior, fluit in diuersas plagas, partim scilicet contra orientem in mare Galilææ, & partim contra occidentem in mare magnum: & ita duo sunt torrentes seu riui, sed ab uno loco originem ducentes. Ille tamen Cison qui fluit ad occidentem, colligit plures aquas, quia à monte Ephraim, & à locis Samariæ propinquioribus atque à toto campo Esdrelon, confluunt plurimæ aquæ & recipiuntur in hunc unum torrentem. A loco interfectionis sacerdotum Baal sunt tres leucæ contra Austrum ad castrum Cain: à quo rursum uersus Austrum ad Magedo sunt sex leucæ, quod hodie Subimbre uocatur, ubi rex Iosias occisus fuit à Pharaone rege AEgypti. Et aduerte quòd campus iste Magedo, Esdrelon & planicies Galilææ sunt ferè unus & idem campus: sed nomina illa hodie omnia in obliuionem abierunt, uocatúrq; campus Sabæ, à quodam castello quod Saba nũcupatur, distans à ciuitate Aphec quantus est iactus arcus. Cingitur campus ille ab oriente mari Galilææ & Iordane, ab austro monte Ephraim & Samaria, ab occidente partim monte Ephraim & partim monte Carmelo, ab Aquilone montibus planiciei & Libano, uidetúrque iuxta longitudinem habere X leucas, & iuxta latitudinem sex. De monte Cain contra orientem sunt duæ leucæ ad Casale Mesra, & una leuca contra Austrum ad castellum quod Saba uocatur, ad cuius occidentale latus extra uiam quæ ducit in Iezrael ad dexteram, ostenduntur ruinæ ciuitatis Aphec, ubi Syri pugnauerunt contra regem Achab, quando dixerunt, dii montium dii deorum, pugnemus contra eos in uallibus. De Aphec ad unam leucam contra orientem sinistram uersus, extra uiam quæ ducit Iezrael, in latere Australi montis Hermon, est ciuitas Suna, celebris miraculo quod per Elisæum dominus in suscitatione pueri

Duplex torrens Cison.

Magedo.

Campus Sabæ.

Aphec.

Suna.

mortui fecit. A Suna XI ſunt leucæ ad ciuitatem Bethſan, eundo contra orientē, & parū declinando ad Auſtrum, inter montem Gelboe & Iordanē. Diſtat autē media leuca à Iordane. In huius murū ſuſpenderunt Philiſtini cadauera Saulis & filiorum eius, quos occiderunt in monte Gelboe. Hæc Bethſan ſecundum Io ſephum alio nomine uocatur Sitopolis. Iuxta hanc ciuitatem eſt mons Gelboe, extendens ſe uerſus occidentē uſq; in Iezrael ad duas leucas. A Bethſan ſunt duæ leucæ uerſus occidentē ad Iezrael, quæ olim erat una ex ciuitatibus regalibus in Iſrael: ſed hodie uix habet XX domos, uocatúrque Zaracin, in pede montis Gel boe ad occidentē ſita. Ante cuius introitū eſt ager Nabot. Et nota quòd hi duo montes, Hermon & Gelboe, iacent in una linea meridionali, Gelboe quidem ad Auſtrum, & Hermon ad Aquilonem, intercepto duarum leucarum ſpatio inter eos. Longitudo uero eorū eſt ab oriente in occidentē, terminantúrque ambo ab oriente in Iordanem. Porrò longitudo eorū deſcribitur eſſe undecim leucarum. In ualle uero ſeu planicie intermedia deſcribuntur multi commiſſi conflictus. Ibi enim pugnauit Gedeon contra Madian: & Saul contra Philiſtæos, Achab contra Syros, & modernis tēporibus Tartari ibi conflixerūt cum Saracenis. No tandum quoq; hic, ſupra regionem Traconitidis eſſe alium montem Hermon iuxta montem Sanir, de quo ſcriptura in multis locis mentionē facit, & eſt mul to maior & altior illo de quo hic ſcripſimus. Cæterum in planicie quæ eſt inter iſtos montes, incipit conuallis, quæ ob ſui amœnitatem dicitur illuſtris, extendi túrq; in longū per totū deſcenſum Iordanis uſq; ad mare mortuū: & prius quàm dominus ſubuerteret Sodomā & Gomorrā erat uallis illuſtriſſima, aquis irrigata ut paradiſus dei. Habet Iezrael pulchrū proſpectum per totam Galilæam uſque ad Carmelum & montes Phœnicis, montémq; Thabor & Galaad. Ante montem Galaad uerſus Iezrael, quæ eſt in latere Auſtrali montis Gelboe, tranſit uia plana de Iordane in Salim ubi erat Ioannes baptizans. Nec eſt uerum, ut quidam putant, neque rorē neque pluuiā deſcendere ſuper montes Gelboe, cum in memetipſo anno domini milleſimo ducenteſimo octuageſimo tertio, & pluuiā & rorem in illo monte ſim expertus. De Iezrael ſunt IIII leucæ contra Auſtrū ad oppidum * Ginū, ſitum in pede montis Ephraim, ubi incipit Samaria. Sunt autē à Gino ad Iordanem VII ferè leucæ eundo uerſus orientē, & loco illi coniungitur ab Auſtro terra Taphue. A Gino contra Auſtrū ſunt IIII leucæ ad ciui tatem Sebaſten, quæ olim Samaria fuit dicta, caput regni decem tribuum, quod regnū Iſrael dicebatur. Nunc uero peccatis hominū exigentibus pauculas habet domos unà cum eccleſia in honorē diui Ioannis baptiſtæ extructa, ſed quā Saraceni ſibi uſurpauerūt. Eſt & alia eccleſia in ſupercilio mōtis, ubi palatiū regis fuit, ſita, quam Græci monachi Chriſtiani inhabitant, à quibus humaniter fui ſuſceptus. Non facile dixero quales & quantas ruinas in hoc loco uiderim, ut etiā lon ge excedant ruinas quæ Ieroſolymis cernūtur. In mōte uidentur adhuc columnæ marmoreæ, quæ ſuſtentabāt regia illa ædificia, palatia & deambulatoria, quin & per totum montis circuitum huiuſcemodi inueniuntur ſtantes columnæ, quæ platearū ſuſtinebant teſtudines. Situs huius deuaſtatæ ciuitatis eſt pulcherrimus, nam inde liber patet aſpectus uſque ad mare Ioppe, & ad Cæſaream Paleſtinæ, ad montem Ephraim, & ad Carmelum maris: abundat quoq; hortis, fontibus, oliuetis,

Iezrael.

Mōs Gelboe

Mōs Hermō

Vallis illuſtris.

Alii, Gelim.

Samaria.

oliuetis,& omnibus bonis necessariis. A Samaria contra orientem sunt tres leucæ ad Thersam ciuitatem, sitam in alto monte, in qua reges Israel ante extructionem Samariæ aliquanto tempore regnauerunt, erátque in sorte Manasse. A Thersa ad orientem, in uia quæ ducit ad Iordanem, est terra Taphue, sex distans à Thersa leucis,& est quoque de sorte Manasse. A Samaria contra Austrum iuxta uiam quæ ducit Sichem sunt duæ leucæ ad Bethel in alto monte situm, in quo Ieroboam filius Nabat posuit unum de uitulis aureis, quibus peccare fecit Israel. Inde ad mediam leucam uersus sinistram, est mons alius nomine Dan, supra ciuitatem Sichem, in quo secundum quosdam alius uitulus aureus positus fuit. Diuus uero Hieronymus putat eum constitutum fuisse in ciuitate Dan, quæ nunc Belenas & Cæsarea Philippi uocatur. Inter istos duos montes sita est ciuitas Sichem, quæ hodie Neapolis uocatur, amœnitate & deliciis nullo loco inferior. Haud longe à porta eius Australi est fons Iacob in uia quæ ducit Ierusalem, ubi dominus sedens super puteum, potum postulauit à muliere Samaritana. Supra fontem istum ad dexteram est mons excelsus habens duo capita, quorum unus est mons Garizim, alius mons Ebal, de quibus in Deuteronomio legimus. Ad sinistram uero fontis huius sunt ruinæ magni oppidi, ubi cernuntur lapides marmorei, & integræ quædam columnæ, aliáque magnorum & collapsorum palatiorum indicia. Locus quoque ipse mirum in modum est fertilis,& solum fœcundum. Distat ab his ruinis Neapolis uno stadio, putóque fuisse oppidum Thebes. Huic fonti adiacet prædium quod dedit Iacob filio suo Ioseph, uallis scilicet quædam longa & fertilis. A Sichem numerantur quatuor leucæ contra Austrum ad Lemnam, casale ualde pulchrum, situm iuxta uiam ad dextram, quæ ducit Ierusalem. Est & alia Lemna ciuitas in tribu Iuda, hæc autem est in tribu Ephraim. A Lamna eundo cōtra Austrum sunt IIII leucæ ad oppidum Magnas nomine, quod fuit terminus Australis tribus Ephraim, hodie uero dicitur Bira,& est de dominio militiæ tēpli. A Magnis uersus Austrum est una leuca ad Gabaa Saulis, ubi oppressa fuit uxor Leuitæ,& ob facinus illud ferè tota tribus Beniamin deleta, ubi & Saul filius Kisch primus rex Israel natus fuit. A Gabaa euntibus una leuca contra Austrum occurrit Rama ciuitas, sed quæ hodie est uilla, sita in monte ad sinistram itineris ducentis in Ierusalem. Hinc tres sunt leucæ eundo contra Austrum ad ciuitatem Ierosolymitanam, de qua infra. Hic uero reuertar ad Sichem, & describam iter quod ab ea ducit uersus orientem. Itaque à Sichem uersus orientem, ad Iordanem procedendo, quatuor sunt leucæ ad Ennon oppidum bene munitum atque optimis abundans terræ nascentibus: fuit autem de sorte Ephraim. Ab Ennon contra orientem quatuor sunt leucæ ad Phasellum casale, situm in descensu montis Ephraim, tribus leucis à Iordane in campestribus, ubi torrens Charith descendit de monte, in quo loco mansit Elias, quando corui ei deferebant cibum mane & uespere. Sunt & aliæ uillæ in terra sancta quæ Rama uocantur, una iuxta Thecuam in uia qua itur in Hebron; alia in tribu Neptalim non longe à casali Sephet, tertia in Silo. Et omnes istæ uillæ iacent in collibus excelsis: nam Rama excelsum interpretatur. A Phasello ad sinistram una leuca uersus terram Taphue, est castrū Dooch, ubi Tholomus

Thesa. Bethel. Dan. Sichem. Lemna. Magnas. Gabaa Rama. Ennon. Dooch.

filius Abochi insidiose cepit Simonem Machabæum. In loco isto conspicitur terra Galaad,& duarũ tribuum atq; dimidiæ, terra Esebon & montana Moab, mons Abarim & Phasga atque Nebo:& descenditur hinc in campestria Iordanis,quæ loca sunt plana usque in Iericho, & ultra per totum descensum Iordanis usq; ad mare Salinarum. Sciendum etiam quòd ab ortu Iordanis sub monte Libano usque ad desertum Pharan per centum ferè miliaria, Iordanis ipse in utraque ripa campos habet latos,& amœnos atque prata uirentia,positis hinc inde altissimis montibus,in quos hæc arua desinunt, qui & usq; ad mare mortuũ iuxta Iordanis riuum protenduntur. De Phasello contra Austrum quinq; sunt leucæ usque ad Galgalam, ubi filii Israel transito Iordane longo tempore sunt castrametati. A Galgalis si uersus Iericho uadas,habes ad dextrã mõtem Quarentanam dictum, distantem media leuca à Galgalis, ubi scilicet dominus quadraginta diebus & noctibus ieiunauit. Est mons ille altus,& ascensu difficilis,habens ab uno latere fontem,cuius aquas amaras sanauit & dulcorauit Elisæus, cuius aquæ fluũt iuxta locum Galgalæ à parte Australi,& ilico in tantũ succrescũt, ut impellant rotas molares,sed postea in riuos secretæ, hortos & prata irrigant. A Galgala dimidia leuca contra Austrum est uallis Achor, ubi lapidatus fuit Achan ob furtum anathematis. Item à Galgala per unam leucam contra orientem est sita Iericho,ciuitas olim famosa,nunc autem habet octo domos,uix nomen uillæ sortita. A Iericho per duas leucas uersus Iordanem est sacellum extructum in honorem sancti Ioannis Baptistæ, ubi putatur dominus ab eo baptizatus: alii uero id factum putant in Salim. A' Iericho sunt duæ leucæ uersus mare mortuum ad Bethagla,ubi filii Israel planxerunt patrem suum Iacob defunctum, quando eum tulerunt de AEgypto, & distat una leuca à Iordane. A Iericho tres numerantur leucæ ad mare mortuum, quod est locus asphalti seu bituminis,quod etiam mare salis nominatur, diuidítque Arabiam à Iudæa, & terminantur ad eius littora terra Moab & Ammon, itémque mons Seir, de quibus supra mentionem fecimus. Circa medium eius, in littore orientali ostenditur castrum Mozera, quod olim Petra deserti uocabatur,nunc uero Craclz dicitur, munitum apprime, quod Balduinus rex Ierosolymitanus restaurauit, ut regnum illud ampliaret, sed à Soldano nunc tenetur, qui in eo reponit thesaurum totius AEgypti & Arabiæ. A Craclz duæ numerantur leucæ (secundum aliud exemplar,duæ dietæ) ad Areopolim eundo uersus Vulturnum,quæ nunc Petra dicitur, & est metropolis totius Arabiæ secundæ. Olim uero Ar uocata est,sita in torrente Arnon,in confinio Moabitarum,Ammonitarum & Amorreorum. In eodem littore est locus ubi Balaam ductus fuit in montana Moab, ut malediceret filiis Israel. A Iericho quinque sunt leucæ contra Austrum ad oppidum Segor,sub monte Engaddi positũ, inter quem montem & mare mortuum est statua salis, in quam uxor Lot fuit conuersa: pro qua uidenda, multum subii laboris, sed incassum: nam auerterunt me Saraceni, dicentes locum non carere periculo propter serpentes,uermes,& feroces bestias ibi habitantes: sed postea comperi rem non ita se habere. Et nota quòd mare mortuum ab oriente in occidentem, quæ est latitudo eius, habet quinque leucas:in longitudine uero,quæ est ab Aquilone ad Austrum,habet quinque diætas,ut mihi Saraceni

Galgala.

Quarentana

Achor Iericho.

Cralz.

Segor

Mare mortuum.

raceni retulerunt. Alii tamen aliam assignauerunt longitudinem. Scribit patriarcha Ierosolymitanus, qui sæpe locum illum inuisit, mare illud semper fumũ reddere & nebulam in modum camini infernalis: unde tota illa uallis, quæ aliquando ob sui fœcunditatem & amœnitatem illustris dicta fuit, ad spatium dimidiæ diætæ sterilis & inutilis reddita est, ita ut nec ullum germen proferat ferè per spatium quinque leucarum, nisi iuxta ciuitatem Iericho, ubi horti irrigantur à fonte Elisæi. A dextris & à sinistris huius maris, montes steriles & aridi cernuntur: nam quocunque uapor à mari illò ascendens impellitur ibi terræ nascentia non secus quàm si à pruina fuissent tacta emoriuntur. In quo districtum dei iudicium nobis ob oculos ponitur, qui tam seuere grandia illa Sodomorum peccata usque in hodiernum diem non desinit punire. Nec nisi uisa hic scribo. Dixerunt mihi Saraceni, Iordanem ingredi mare mortuum, & rursum egredi, sed post exiguum interuallum à terra absorberi. Excrescit interdum mare illud ex resolutione niuiũ de Libano & pluuiis cadentibus in Galilæa, in monte Galaad, terra Moab, Ammon & Seir, quæ aquæ omnes in Iordane confluunt, & in mare mortuum emittuntur. Inuenitur in eo bitumen, collectũ de fundo eius, quod agitante uento sibiipsi cohæret, & littori appulsum in magna legitur quantitate. Est autem medicinale & durum, nec resolui potest, nisi in sanguine menstruo, appellátque gluten Iudaicum, & ab eo lacus ille lacus asphalti, id est bituminis appellatur. De quo in Genesi ita legimus, Vallis syluestris, quæ nunc est mare salis, habebat puteos multos bituminis. Hi putei usque in hodiernum diem cernuntur in littore eius, habentes singuli pyramides erectas, id quod oculis meis uidi. Et tantum de isto mari. A Galgala tres numerantur leucæ similiter à fonte Elisæi contra Aquilonem à latere Septentrionali montis Quarentanæ ad ciuitatem Hai, quam expugnauit Iosue. Ab Hai ferè una leuca contra Aquilonem est Bethel ciuitas, quæ olim Luza dicebatur in tribu Beniamin, ubi Iacob in orientem à facie fratris sui Esau fugiens dormiuit, & supposito capiti suo lapide, uidit in somnis scalam stantem super terrã, & cacumine suo cœlos tangentẽ: ubi & erexit lapidem in titulum, uocauítq; nomen loci illius Bethel. Et hic errãt hi qui dicunt hæc Ierosolymis facta. Ostenditur autem adhuc iuxta Bethel lapis ille in titulum erectus, unà cum sepulchro Deboræ nutricis Rebeccæ. A Bethel una est leuca contra Aquilonem uersus Rama, quæ Silo dicitur, ad palmam Deboræ uxoris Lapidoth, quæ indicauit Israel, & misit Barach ad pugnandum contra Sisaram in monte Thabor. A Bethel per duas leucas non longe à Rama Beniamin, est Anatoth uiculus sacerdotũ, de quo Ieremias propheta fuit oriundus. Iuxta Anatoth inter orientem & Austrum incipit desertum illud quod est inter Ierusalem & Iericho, quod nunc desertum Quarentanæ dicitur, & extenditur usque ad mare Galilææ, & usque ad desertum Thecuæ & Engaddi iuxta mare mortuum. A Segor supra mare mortuum ad unam leucam est ascensus montis Engaddi, ubi Dauid aliquando latitauit, cum à Saul hostili animo quæreretur. Ibi quoq; in circuitu montis fuit hortus Balsami. Sed tempore Herodis magni Cleopatra regina AEgypti, in odium ipsius Herodis annuente Antonio, transtulit illum in Babylonem AEgypti. Sub Engaddi iuxta mare mortuum sunt arbores pulcherrimæ, sed fructus earum quando decerpuntur,

Iordanis exinanitio.

Asphaltum.

Bethel.

Silo.

Engaddi.

intus fauilla & cinere pleni inueniuntur. Montes Engaddi ſunt ualde alti, mirabilem præ ſe ferentes diſpoſitionem: nam habent tam præruptas rupes caſum minantes in ualles ſubiectas, ut uidentibus & tranſeuntibus timorem & terrorem incutiant. A Iericho quatuor ſunt leucæ contra occidentem, uia quæ ducit Ieroſolymam ad ſiniſtram Quarentanæ, ad caſtrum Adumim, ubi ſcilicet ille qui deſcendebat de Ieruſalem in Iericho, incidit in latrones: id quod his temporibus adhuc multis contingit, & ob id effuſione ſanguinis frequenti nomen accepit. Eſt locus ipſe uiſu horribilis, & periculoſus ualde, nec quiſquam eum audet pertranſire ſine conductu. Ab Adumin una leuca contra occidentem eſt Bahurim de tribu Beniamin, de quo fuit Semei filius Iemini qui maledixit Dauid, & eſt caſtrũ pulchrum in monte alto ſitum. De Bahurim contra occidentem ad duos iactus arcus eſt Bethania, caſtellum Marthæ & Mariæ, ubi peregrinis adhuc oſtẽditur domus Simeonis leproſi, & ſepulchrum Lazari, in quo reſuſcitatus fuit à domino, tectum lapide marmoreo, in quod ego ut reliqui deſcendi. Recedendo à Bethania non uideri poteſt Ieruſalem ob interpoſitum montem Olíueti, ſed conſcenſo quodam terræ tumore, uidetur pars quædam ciuitatis unà cum monte Sion.

Adumim. Bahurim. Bethania.

Deſcriptio ciuitatis Ieroſolymitanæ.

IERVSALEM itaque ciuitas dei ſummi, de qua dicta ſunt glorioſa, poſita eſt in terra montoſa: montes enim ſunt in circuitu eius, habètque in circuitu terram fertilem & bonam, præterquam ad orientem & uerſus Iordanem. Diſtat ab Acone triginta ſex leucis, quæ ſcilicet eſt contra Aquilonem: à Sebaſte uero ſiue Samaria diſtat ſedecim leucis: à Sichem octo, & à Nazareth uiginti ſeptẽ. Et hæc loca omnia ſunt uerſus Aquilonem. A Ioppe uero diſtat octo leucis inter occidentem & Aquilonem, à Iericho ſeptem uerſus orientem, à Bethleẽ duabus, ab Hebron octo, & hæ ciuitates ſunt ad Auſtrum. Poſita eſt itaq; hæc urbs ab Auſtro in latere montis Sion, & ab occidente habet montem Gion, nec eſt hodie ſitus eius mutatus ut aliqui fabulantur, cum ob locorũ munitionem tranſferri non poſſit à priſtino ſitu. Eſt quidem nonnihil ampliata in latum, ſed non in longum, cum à parte arcis & montis Sion extendi non poſſit, ſiquidem mons ille ſupereminet, intra muros tamen ciuitatis concluſus ampliſſimus, qui per ſe ferè ciuitati fundum præſtare poſſet: nam initium ſumit à portu aquarum ſiue fontis Silohæ uerſus orientem, & ſuo tractu per meridiem uſque ad occidentem ferè ſemicirculum deſcribit, rupe prærupta ſemicirculum hunc cingente & conſolidante. Concauitas uero huius ſemicirculi cum uerſus ciuitatem exinanita eſſet, ut non commodum fundamentum caſtro eſſe potuerit, plurimum negotii priſcis regibus fecit, quouſque oppleretur. Porrò à parte occidentis ubi iugum montis initiũ ſumere diximus, ſita eſt turris Dauid in quodam colle ipſius præruptæ rupis, habebátq; à tergo uoraginem quandam quæ uenit à parte Auſtrali montis Sion, & in huius turris angulo ſe reflectens gyrabat uerſus orientem, diuidebatúrque in duas ualles profundas, quarum una uergit ad Aquilonem, altera ad orientem, alium ſcilicet conſtituentes angulum, oppoſitum illi angulo, cui innititur turris Dauid. Proinde uallis quæ à turri Dauid deſcendebat contra latus Aquilonare montis Sion uſq; ad montem Moria, & reflectitur in orientẽ,

Mons Sion. Turris Dauid. Mons Moria

ſeparabat

ſeparabat montem Moria in quo fuit templum, à monte Sion, & totam inferiorem ciuitatem, extendebatúrque uſque ad torrentem Cedron, per locum ubi nunc eſt porta aquarum inter montem Sion & palatium Salomonis, quod ædificatum fuit in parte Auſtrali montis Moria, & hoc pacto cingebat uorago illa ex omni parte montem Sion, & hæc erat ciuitas Dauid. Verum nunc uorago ipſa tota repleta eſt, relictis tamen ueſtigiis prioris concauitatis. Altera uero uorago ſeu uallis quæ ab iſta iuxta turrim Dauid diuidebatur, procedebat uerſus Aquilonem, faciebátque foſſam ciuitatis iuxta longitudinem eius uſque ad plagam Aquilonis: & ſuper eam erat intrinſecus rupes eminens, quam Ioſephus Arram appellat, quæ ſuſtinebat murum ciuitatis ſuperpoſitum, cingentem ab occidente ciuitatem uſque ad portam Ephraim, ubi curuatur contra orientem uſque ad portam anguli, quæ in angulo ciuitatis conſtituta erat contra angulum Aquilonis & orientis: & ibi rurſus curuabatur ab Aquilone per orientem contra Auſtrum extra aream templi, includens illam & domum regis atque portã fontis ſiue aquarum iuxta montem Sion. Et iſte totius ciuitatis erat ambitus. Rupes autem illa ſuper quam ex parte occidentis erat extructus murus ciuitatis, erat ualde eminens, præſertim in angulo, ubi occidentalis muri pars connectebatur Aquilonari, ubi & turris, Nebloſa dicta, erecta erat, & propugnaculum ualde firmum, cuius ruinæ adhuc uiſuntur: unde tota Arabia, Iordanis, mare mortuum, & alia plurima loca ſereno cœlo uideri poſſunt. Ab hac rupe ex parte occidentis decliuis pendebat ciuitas, nunc paulatim ſeſe inclinans, & rurſum ſenſim erigens uſque ad murum orientalem qui erat ſuper torrentem Cedron, ubi ciuitas ipſa contingebat littus fluminis, habens illic portam, quæ dicebatur porta ſterquilinii, eo quòd per eam ſordes ciuitatis defluebant in memoratum torrentem. Extra uallem quæ eſt à parte occidentis, fuit dominus crucifixus: & poſt paſſionem ſuam uorago illa fuit terra repleta, & longo poſt tempore ciuitas muro alio fuit cincta à turre Dauid uſque ad portam Ephraim, quæ nunc beati Stephani nominatur. Ab occidente uero rupes illa quæ erat pars montis Gion, qui in altum contra occidentem ſurgebat, ſupereminebat urbi, ſicque tota ciuitas ab iſtis duobus montibus quaſi in decliui pendebat. Mons Moria, in quo templum domini & palatium regis ædificata erant, aliquantulum altior erat ciuitate, ſed per Romanos complanatus fuit mons ille, & miſſus in torrentem Cedron cum omnibus ruinis templi & atriorum, id quod hodie aperte uideri poteſt. Area autem templi quadrata eſt, habẽs in longitudine & latitudine iactum arcus, & aliquid plus ſpatii, & templum in ea nunc ædificatum adhæret ferè muro ciuitatis, cum uetus templum longe ab eo diſſitum fuerit, quippe quatuor atriis interpoſitis, nec modo diſtat à muro torrentis Cedron ultra triginta pedes. Ab area templi contra Aquilonem, quantus ſcilicet eſt iactus lapidis, eſt porta uallis quæ ducit in uallem Ioſaphat: & hæc etiam uocatur porta gregis, quòd per eam introducebantur greges immolandi in templo. Proinde intrantibus portam uallis ſeu gregis, ad ſiniſtram occurrit piſcina probatica, in qua Nathinnei lauabant hoſtias, quas tradebant ſacerdotibus in templo offerendas: & hæc duas porticus habuiſſe oſtenditur, in quibus ſecundum Ioannem iacebant infirmi, aquæ motum expectantes. Ad dextram uero oſtenditur

Nebloſa.

Mons Moria.

Piſcina probatica.

alia piſcina grandis, quæ dicebatur piſcina interior, facta ab Ezechia: nam obturans ſuperiorem fontem aquarum Gion, auertit aquas eius, direxítque uerſus occidentem urbis Dauid, incidens ferro petram per uallem quam paulo ſuperius commemorauimus, introduxit aquas per medium ciuitatis in piſcinam iſtam, ne populus in obſidione poſitus aquæ penuria laboraret: fontẽ uero aquarũ Gion, qui non longe diſtabat ab agro fullonis, duxit in ſuperiorem piſcinam, quæ eſt ſuper natatoria Silohæ. Et hæc quidem Achaz incepit, ſed non perfecit. De hac piſcina & hoc fonte atque eius ſitu loquitur Iſaias: Egredere ad extremũ aquæductus piſcinæ ſuperioris in uia agri fullonis. Dicitur autem piſcina ſuperior reſpectu natatoriæ Silohæ, quæ tanquam inferior recipit aquas de fonte Silohæ. Et ne erres in his piſcinis, aduerte quòd prima & præcipua piſcina in Ieruſalem erat piſcina probatica, duas habens porticus, quam Salomon fecit pro miniſterio templi. Secunda fuit iuxta illam contra Aquilonem, dicta interior, quam fecit Ezechias, ut dictum eſt. Tertia natatoria Silohæ, quæ erat ſub monte Olivueti, & ſub monte Sion, prope agrum Halzeldemah, habebátque aquam de fonte Silohæ, quam Ezechias quoque fecit. Quarta erat ſuperior piſcina, de qua dictũ eſt, quã Ezechias etiam fecit. Et hæc non fuit in ciuitate, ut quidam ſentire uidentur, cum ciuitas ipſa altior fuerit origine eius, de qua hæc piſcina ſuas hauriebat aquas, nempe de fonte Silohæ, & de fonte inferiori aquarum Gion. Vallis Ioſaphat cingebat ciuitatem ex parte orientis, ſub monte Oliueti deſcendens: & quanuis adhuc ſit profunda, multum tamen eſt impleta. Romani enim, ut dicit Ioſephus, ab illa parte ciuitatem oppugnantes, inciſis oliuis & aliis arboribus atque aggeribus inde factis, eam impleuerunt. Sed & poſtea capta ciuitate, AElius Adrianus iuſſit ruinas atriorum & templi proiici in torrentem Cedron atque complanari montem Moria, & ciuitatem aſpergi ſale, quæ uſque in hunc diem oculariter uidentur facta. Sepulchrum uirginis glorioſæ oſtenditur in ualle Ioſaphat, non in ima eius profunditate, ſed in pede montis Olíueti, & in editiori loco quàm ſit ipſa uallis, quod ante ſubuerſionem ciuitatis extra terram eminebat: nunc uero eſt ſub terra, unà cum eccleſia circum ſepulchrum extructa. Non longe ab hoc loco oſtenditur alia eccleſia, ubi fuit hortus Gethſemani, quem dominus oraturus ante paſſionem ſuam intrauit, iuxta montem Oliueti cuidam rupi concauæ adhærens, ſub qua diſcipuli ſediſſe memorantur, cum ipſe oraret ad patrem. Sub monte Sion contra regiam Salomonis in occidentali latere uallis Ioſaphat eſt fons Silohæ, à quo per aquæductum deriuatur aqua in piſcinam ſuperiorem & in natatoriam Silohæ, non ſemper, ſed quando inundat aquis. Porrò ambæ piſcinæ ſunt in pede montis Sion. Suſcipiunt quoque hæ piſcinæ aquas de fonte Gion inferiore, qui oritur ſub agro fullonis. Iuxta has piſcinas ad iactum lapidis ultra uallem ad plagam Auſtralem eſt ager Halzeldemah, emptus triginta argenteis illis, quibus Iudas dominum uendidit, deputatus in ſepulturam peregrinorum. Infra piſcinas iſtas & agrum Halzeldemah contra orientem, fluit torrens Cedron, colliguntúrq; in ipſum omnes aquæ, quæ tempore pluuiarum in altiora quæq; loca circumadiacentia ab aere deſcendunt. Non longe à ſepulchro uirginis benedictæ auditur ſtrepitus eius ſub terra ad locum iſtum properantis: augeſcit quoque ex aquis quæ fluunt ex memoratis piſcinis, & defertur in uallem

Vallis Ioſaphat.

Sepulchrum Mariæ.

Gethſemani.

Halzeldemah.

Cedron.

uallem Gehennon, quæ etiam locus Tophet uocatur, ubi est fons Rogel, lapis Zoeleth,& ubi Adonias fecit conuiuium,cum regnare instituisset. Ibi quoque Isaias sepultus dicitur,serra prius iuxta fontē Silohæ sectus. Sunt hæc loca amœnissima, deliciis plena,uiridariis & hortis consita, irrigante ea torrente Cedron. Sub hunc locum est mons offensionis,ubi fuit lucus ille detestabilis,in quo insani homines traiiciebant filios suos per ignē, offerentes eos dæmoniis. Et hæc de forinsecis locis ciuitatis Ierosolymitanæ dicta sufficiant. Nunc etiā quædam perstringemus breui sermone,quæ intra mœnia eiusdem urbis continētur. Et quidem ecclesiæ sepulchri dominici principatū concedimus:hæc rotūda est,habetq; in medio aperturā rotundam, sub qua sepulchrū dominicum sub diuo consistit nullo tectum imbricamēto. Spelunca sepulchrū domini continens,habet in longum aliquot pedes,foris quidem marmore tecta, intus uero adhuc nuda conspicitur,sicut tempore passionis fuit. Ostium quod ducit in hanc speluncam,ponitur ab oriente,& est ualde paruū. Et cum ingressus fueris speluncam,sepulchrū ponitur ad dextram, hoc est ad parietem speluncæ Septentrionalem, factum de marmore grisei coloris,habens in longitudine octo pedes,sicut & spelunca ipsa: nec est in crypta illa lumen aliquod cœleste, sed lampades aliquæ accensæ reddunt eam illustrē. Et nota quòd ante speluncam dominici sepulchri est alia crypta eiusdem magnitudinis & figuræ, solo pariete intermedio à priori segregata, & ad hanc primo descenditur, deinde per ostium intermedii parietis uenitur in speluncā dominici sepulchri:& ostium illud fuit clausum,quando mulieres tempore resurrectionis dominicæ dicebant, Quis nobis reuoluet lapidem ab ostio monumenti? Mons Caluariæ,in quo dominus crucifixus est,distat à loco sepulchri centū & octo pedibus,& est ascensus à superficie pauimenti ecclesiæ ad locū ubi crux rupi infixa fuit, uiginti octo pedum. In ea rupe adhuc apparet scissura, in morte domini facta. A Caluaria per decem pedes ostenditur pars columnæ, in qua Christus fuit flagellatus, illuc ex domo Pilati translata. Non longe ab hoc loco descenditur per XLVIII gradus ad locum ubi Helena inuenit crucem domini defossam. De magnitudine huius urbis scribit dominus Iacobus patriarcha Ierosolymitanus in libro quem de terra sancta composuit in hunc modum, Est sæpe nominata & sæpius nominanda ciuitas secundum omnes eius partes in monte sublimi sita, muro ualido undique cincta, nec nimia paruitate angusta, nec magnitudine cuiquā fastidiosa. A muro nanque usque ad murum habet distantiam,quantum iacere potest arcus,habens insuper à parte occidentali munitionem ex lapidibus quadris,ferro & plumbo indissolubiliter compaginatā,quæ ab uno latere ciuitati est pro muro, appellatúrque turris Dauid. Ipsa tamen eadem est, quæ à quibusdam Antonina dicitur, habétque montem Sion ab Austro,in quo Dauid sibi habitaculum fecit, in quo etiam cum aliis regibus Iuda sepultus est,& eam appellauit ciuitatem Dauid. Mons autem Caluariæ, in quo dominus crucifixus est,à parte occidentis erat extra murum ciuitatis:sed AElius Adrianus ipsam per Titum & Vespasianum omnino destructam reparauit, & adeo ampliauit, ut locum crucifixionis & sepulturæ dominicæ intra murorum ambitum comprehenderit. Hactenus ille. Nunc de portis eius. Prima erat porta Dauid, quæ erat in latere montis Sion contra occidentem, ubi erat angulus

Gehennon. | Sepulchrum dominicum. | Caluariæ locus. | Ierusalem descriptio. | Octo portæ. I

ciuitatis inferioris, oppositus turri Dauid, in loco scilicet ubi duæ uoragines ab una nascebantur, una ad Aquilonem, & altera ad orientem uergente: ubi & testudo facta est ultra uallem unam, per quam à porta illa erat exitus & introitus. Ad dexteram huius testudinis Iudas in sycomoro quadam laqueo se suspendit.

Porta piscium. Ista quoque porta dicebatur porta piscium, quia per eam erat uia ad Ioppen & ad alia loca maritima unde pisces inferebantur. Dicebatur quoque porta negotiatorum, quia per eam erat uia in Bethleem, Hebron, Gazam, AEgyptum & AEthiopiam. Nam ducebat ad agrum Fullonis iuxta montem Gion, ubi à sinistris ibatur in Hebron, à dextra uero uersus Ioppen. Et hæc eadem uia post modicum interuallum iterum diuidebatur: nam ad sinistram ducebat in uallem Raphaim sub castro Bethsura uersus Philistiim & Gazam, & inde in AEgyptum atque AEthiopiam, unde negotiatores merces uarias adducebant. Et ad dextrã ducebat in Emaus, Ramatha & Ioppen contra occidentem ad mare mediterraneum. Secunda porta ab ista, fuit in eadem parte muri, respiciens etiam ad occidentem, & partim ad Aquilonem, uocabatúrque Iebus à Iebusæis, & Iudiciaria, quia extra eam fiebat iudiciorũ exequutio. Vnde & extra eam fuit dominus crucifixus. Huius portæ uestigia adhuc apparent in muro ueteri ciuitatis. In nouo uero muro, qui includit sepulchrũ domini, respondet ei porta eodem nomine appellata, ducens in Silo & Gabaon. Tertia porta ab ista, est contra Aquilonem, uocatúrq; porta Ephraim & porta sancti Stephani, qui extra eam lapidatus fuit: & hæc ducit in Sichem, Samariã & Galilæam. Quarta ab ista est contra orientẽ in angulo ciuitatis iuxta torrentem Cedron, dicta porta Anguli, quia in angulo ciuitatis sita erat. Dicta quoq; est porta Beniamin, quia per eam fuit uia in Anathoth, Bethel, in desertum & ad ciuitates alias tribus Beniamin. Quinta porta erat contra Austrum ab ista, dicta porta Sterquilinii, quia per eam deferebant aquæ pluuiales sordes ciuitatis in torrentem Cedron. Sexta porta similiter respiciebat Austrum, & posita erat iuxta torrentem Cedron, dicta porta gregis, quia per eam introducebantur greges immolandi in templum, erátque probatica piscina haud longe ab ea. Dicta quoque fuit porta uallis, quia per eam ducebat uia in uallem Iosaphat: & porta fontis draconis, à fonte illô sic denominata. Septima erat porta aurea super torrentem quoque Cedron posita, & Austrum respiciens, quæ magis erat porta templi quàm ciuitatis, quia ducebat per compendiũ ad montem Olíueti. Octaua quoque posita fuit super torrentem Cedron uersus Austrum, sita inter montem Sion & montem templi, dicebatúrq; porta Aquarum, quia ducebat ad fontem & natatoria Silohæ in uallem Gehennon.

Montes circa Ierusalem.

Mõs Olíueti. AB ORIENTALI parte ciuitatis est mons Olíueti, altior cæteris circumiacentibus montibus. In eius summitate est ecclesia constructa, in loco ubi dominus ascendit in cœlum. Ad Austrum est mons offensionis, ubi scilicet Salomon templum posuit idolo Moloch. Subter eum est locus Tophet siue Gehennon. Inter orientem & Austrũ est ager Halzeldemah, habens à tergo montem mediocriter sublimem, qui eodem appellatur nomine. Porrò ab occidente adhæret ei ager Fullonis, qui ab occidente terminatur in mõtem Gion. Et hic mons ab occidente imminet ciuitati, sed sensim decrescit uersus portã iudiciariã.

[Margin: Mons scandali. — Mons Gion]

Vltra

Vltra torrentem Cedron in latere Aquilonari montis Olìueti eſt mons alius altus, quatuor ſtadiis à Ieruſalem diſtans, ubi Salomon idolo Moabitarum nomine Chamos templum conſtruxit, & ubi tempore Machabeorum ædificatum fuit caſtrum, cuius indicia adhuc hodie ibi cernuntur. Duabus leucis à Ieruſalem, in angulo qui eſt inter occidentem & Septentrionem, eſt mons Silo, qui nunc ad ſanctum Samuelem dicitur, ubi fuit arca domini longo tempore, & tabernaculum fœderis, quod fecerat Moſes in deſerto. Hinc per unam leucam eſt Gabaon ciuitas in tribu Beniamin, & in eodem monte ſita: unde erant Gabaonitæ, qui funibus in collum miſſis, uenerunt ad Ioſue, fraudulenter cum eo fœdus ineuntes. A Ieruſalem decem numerantur leucæ contra occidentem ad caſtellum Emaus, ubi dominus in fractione panis cognitus eſt à diſcipulis. Is locus hodie Nicopolis dicitur. A Ieruſalem duæ ſunt leucæ contra occidentem ad Bethoron inferiorem, de qua fit mentio in libro Ioſue. A Ieruſalem contra occidentē quatuor ſunt leucæ & dimidia ad Cariath Iarim, quæ una fuit de urbibus Gabaonitarum, ubi arca domini uiginti annis manſit, poſtquam à Philiſteorum terra fuit reducta. A Cariath Iarim ferè ad occidentem eſt Lachis, etiam una ex urbibus Gabaonitarum, quam obſedit Sennacherib tempore Ezechiæ. De Cariath Iarim ſi duabus leucis contra Auſtrum procedas, occurrit Bethſames oppidum, ad quod uaccæ duxerunt arcam dei tempore meſſis triticeæ, ubi plurimi mortui ſunt qui arcam dei nudam uiderunt. A Ieruſalem decem leucis uerſus occidentem eſt Ramatha Sophim, quæ partim erat de tribu Beniamin, & partim de tribu Iuda, ſita tamen in monte Ephraim. Dicta quoq; fuit Aramathia, de qua fuit Ioſeph nobilis decurio, qui ſepulturæ domini interfuit. Hinc quoq; Samuel propheta oriundus fuit, ibíque ſepultus, & uocatur hodie Ramula. A Ramula uerſus occidentem tres ſunt leucæ ad Ioppen ciuitatem, ubi Ionas nauim intrauit, cupiens fugere à facie domini in Tharſis, hoc eſt ad inſulas maris. Porrò ad Bethleem ciuitatem Dauid ad Auſtrum ſitam, tres ſunt leucæ, in cuius ſiniſtra parte eſt uia quæ ducit in Hebron, in qua uiatori quoque occurrit ſi parum ad dextram declinet, ſepulchrum Rachelis, cui pyramis pulchra imminet à Iacob in titulum monumēti extructa: eſt Bethleem ſita in colle alto & oblongo, habens in occidente & in decliui loco collis ingreſſum, ubi etiā eſt ciſterna iuxta portam, de qua Dauid bibere deſiderauit, cum eſſet in præſidio. In extremitate uero orientali ſub rupe quadam, quæ erat iuxta murū ciuitatis, fuit ſecundum morem illius terræ locus pro ſtabulo, habens præſepe in rupe exciſum, ubi mundi ſaluator de Virgine natus & reclinatus fuit, cum locus alius commodior in diuerſorio non eſſet quàm præſepe, in quod mūdi creator & redemptor reponeretur. Hic hodie ſacellum eſt extructū nobiliſſimum, ſtratū mormore, & marmoreis erectum columnis, ut uix hodie inueniri poſſit locus ſacer illo pulchrior, ut etiam Sultanus tentarit hinc aſportare columnas & alia cruſta marmorea quibus parietes nitent, ad decorandum palatium ſuū Babylonicū: ſed ſerpente ſubito apparente, & terrorem incutiente, deſiſtere coactus eſt à concepto propoſito. Videntur quoque iuxta hanc eccleſiam indicia quædam monaſterii, in quo lectus & ſepulchrum diui Hieronymi peregrinis oſtenditur. Item oſtenditur locus occiſionis innocentium puerorum, & ſepulchra Paulæ & Euſtochii,

Mons Silo. Gabaon. Emaus. Bethoron. Cariath Iarim. Lachis. Bethſames. Ramatha. Ioppe. Bethleem.

haud longe ab hac ecclesia. A Bethleem per dimidiam leucam ad occidentē est
Bezec. uilla Bezec, ubi captus fuit Adonibezec, & truncatus summitates manuū atq; pe
dum. Crescit ibi optimū uinū, quo melius in terra illa non inuenitur. A Bethleē
Thecua. duabus leucis contra collem Achillæ est ciuitas Thecua in monte sita, de qua fuit
Amos propheta, ibidē Ochozia rege Israel, occisus & sepultus. Inter Thecuā &
Engaddi ad sinistram cōtra desertū Quarentanæ est castrū Herodiū alto loco
Herodium. situm ab Herode extructū. A Thecua duabus leucis, inter orientē & Austrum,
Ziphei. est Zoph oppidum iuxta desertū Zipheorū patria, ubi Dauid uagabundus la
tuit. Huic cōtra Austrū adiacet desertum Maon, in quo est mons Carmelus, iux
ta quē Nabal repulit nuntios Dauid. Nota est historia. Ab hoc deserto Maon,
inter Austrum & orientē, parū distat mons Seir siue Idumea, quam terram filii
Idumea. Israel longo tēpore iussi sunt circuire. Quòd si à memorato deserto contra Au-
Amalech. strum uadas, occurret terra Amalech, quam iussus est Saul subuertere interfectis
habitatoribus eius. Ante terram Amalech contra mare mortuū est Cadesbarne,
Cadesbarne. locus unde Moses XII misit exploratores. A Bethleem tres sunt leucæ uersus Au-
Rama. strum ad collem Rama, in qua uidetur tota Arabia usque ad montem Seir, &
omnia loca circa mare mortuum, itémque littus maris magni à Ioppe usque ad
Gazam. A Rama duabus leucis prope uiam quæ ducit in Hebron est prædium
Mamre. Mamre, ubi habitabat longo tēpore Abrā iuxta ilicē. Ab hac ilice per dimidiam
Hebron. leucam uersus dexterā, est Hebron ciuitas illa uetus, olim Cariath Arbe dicta, in
qua regnauit Dauid VII annis: sitáque fuit in monte. Hodie præter magnas rui-
nas nihil ibi cernitur, sed ad tres iactus arcus Austrū uersus, declinando tamen
paululum ad orientē, est Hebron noua extructa, in loco scilicet ubi erat spelun-
ca duplex, ubi sepulti sunt Adam & Eua, Abraham & Sara, Isaac & Rebecca,
Spelunca duplex. Iacob & Lia. Saraceni circa speluncam duplicē, quæ erat in ecclesia cathedrali,
ædificauerunt munitionē. A spelunca duplici ad occidentē, ad iactum arcus unū,
Ager Damascenus. est ager Damascenus, ubi plasmatus dicitur Adam, habétque argillam rubeam,
flexibilem in modum ceræ, quæ per camelos in magna quantitate in AEgyptū,
AEthiopiam, Indiam, & alia loca deportatur. Nam abutuntur ea in uarias su-
perstitiones. Iuxta hunc agrum Damascenum, ostenditur etiam locus ubi Cain
fratrem suum Abel occidit. Fabulantur quoq; illic Adam & Euam multo tem-
pore luxisse Abel filium suum in spelunca rupis cuiusdam, quæ ad Austrum pa
Dabir. tet. Ab Hebron tribus leucis contra Austrum est Dabir, quæ & Cariath Se-
pher, id est ciuitas libri seu literarum, de qua in Iosue. Ab Hebron tres nume-
rantur leucæ contra Aquilonem, declinando paulum ad occidentem, ad Nehel
Escol, id est torrentem Botri, unde exploratores portauerunt palmitem uuæ. Ad
læuam huius uallis per dimidiam leucam descendit riuus, in quo Philippus ba-
ptizauit eunuchū Candacis reginæ, haud longe à Sicelech. A Nehel Escol octo
numerantur leucæ uersus Ierusalem, ad domum Zachariæ, quam intrauit præ
gnans uirgo Maria, salutatura Elisabeth. A domo Zachariæ tres sunt leucæ uer
Nobe. sus Aquilonem, & itidem tres leucæ à Nicopoli contra Vulturnum, ad Nobe ci
uitatem sacerdotum, quæ nunc Bochnopolis dicitur, in uia quæ Diospolim du-
cit atque Ramatha, ubi Dauid ab Abimelech accepit gladium Goliath Gethæi.
Hæc de Ierusalem & locis circumadiacentibus dicta sufficiant.

Ab Acone

Ab Acone uerſus Auſtrum iter.

QVATVOR ſunt leucæ ab Aconenſi ciuitate ad oppidum Caiphæ, in pede montis Carmeli ad Aquilonem ſitum. A Caipha tres numerantur leucæ ad caſtrum peregrinorum fratrum militiæ templi, munitiſſimum quidem, & in corde maris ſitum, talibus muris & antemuralibus cinctum, ut ferè inexpugnabile ſit. A Caipha ad leucam unam & dimidiam in monte Carmeli eſt ſpelunca Eliæ & manſio Eliſei: ubi hodie habitant fratres Carmelitæ. A caſtro peregrinorum quatuor ſunt leucæ ad Cæſaream Paleſtinæ metropolim, in qua fuit ſedes archiepiſcopalis, quámque Herodes magnus inſtaurauit, & in honorem Cæſaris Cæſaream appellauit: in ea Petrus baptizauit Cornelium centurionem. A Cæſarea nouem leucis contra Auſtrum eſt munitio Arſur, quondam Antipatrida ab antipatre Herodis magni dicta. Hæc aliquando fuit fratrum de hoſpitali ſancti Ioannis. Ab Arſur quatuor ſunt leucæ contra orientem ad Manathat, nunc Kato dicta, & ſub monte Ephraim ſita non longe à monte Saron. In hac Saraceni poſuerunt præſidium militum contra caſtrum peregrinorum. A Kato quatuor leucis contra Auſtrum eſt mons Saron & oppidum Sarona, de quo fit mentio in Actibus apoſtolorum. De Arſur octo ſunt leucæ uſque ad Ioppen, & hinc quatuor numerantur uſque in Geth, quæ olim una fuit de principalioribus ciuitatibus Philiſtinorum: ſed nunc paruum eſt caſale, uocatúrque Ybilim in colle ſitum. A Geth duæ ſunt leucæ contra Auſtrum ad Bethſames Iuda. Hinc ſi ad orientem procedas, poſt ſex leucas occurrit mons Modin, de quo oriundi fuerunt Machabæi, & oſtenditur illic ſepulchrum eorum. A Bethſames contra occidentem, ferè per quatuor leucas haud longe à mari eſt Accaron, etiam una de principalioribus ciuitatibus Philiſtinorum. Verum hodie exiguum eſt caſale, antiquo retento uocabulo. Ab Accaron quatuor ſunt leucæ uerſus Auſtrum ad Azotum, quæ etiam una fuit ex potioribus Philiſtinorum ciuitatibus, una leuca à mare diſtans, ſed hodie parua eſt uilla. A Ioppe duæ ſunt leucæ ad Lidam ſeu Diſpolim. Hinc quatuor leucæ contra orientem ferè, paululum ad Aquilonem declinando, eſt Lobna, non longe à Lachis quam cepit Ioſue, & quam obſedit Sennacherib. Inde per tres leucas, in uia quæ ducit ad Gabaon, eſt Aceda oppidum, & Maceda, ubi quinque reges ſe abſconderant in ſpelunca, de quo in Ioſue. Hinc ſi progrediaris tribus leucis contra orientem, non longe à Nobe, eſt Sochoth Iudæ, iuxta uallem terebynthi, ubi puer Dauid in funda & lapide interfecit Goliath Gethæum. A Nobe, quæ hodie Bethnopolis uocatur, ſunt tres leucæ uſque in Emaus, quæ hodie Nicopolis appellatur. Ab Emaus ſpatio unius leucæ & dimidiæ aſcenditur per uallem Raphaim, à latere domus Zachariæ, quæ relinquitur ad dextram euntibus in Ieruſalem. Ab hac Zachariæ domo numerantur tres leucæ & dimidia dextrorſum ad caſtrum munitiſſimum Bethſura nomine, ſitum in latere montis contra Bezeclz & Bethleem, quod ædificatum fuit tempore Machabeorum, & paulopoſt fraudulenter captum ab Antiocho adoleſcente. Diſtat autem ferè per unam leucam à Ieruſalem. Ab Azoto quatuor leucis contra Auſtrum eſt Aſcalon, quarta Philiſtinorum ciuitas, ſita in littore maris, & habens formam ſemicircularem, unicum ferè robur & propugnaculum Saracenorum

Caſtrum peregrinorum. Fratres Carmelitæ. Cæſarea Paleſtinæ. Kato. Ioppe. Geth. Bethaſmes. Mõs Modin Accaron. Azotus. Lida. Lobna. Aceda. Sochoth. Emaus. Bethſura. Aſcalon.

Gaza. in terra alia. Ab Ascalone duabus leucis cõtra Austrum est Gaza, in littore quoque maris sita, quæ nunc communiter Gazara appellatur, & transit per eam uia in AEgyptum. A Gaza quatuor numerãtur leucæ usque ad Bersabee, quæ nunc Bersabee. Giblin dicitur, & est terminus Iudææ atq; terræ promissionis contra Austrum. In hac manserunt multo tempore Abraham & Isaac, ut patet in Genesi. Distat ab Hebron sicut & Gaza paulo amplius una diæta. Vltra hanc extremitatẽ terræ sanctæ est desertum illud magnum, quod ad AEgyptum usque ferè extenditur, in quo oberrauerunt filii Israel quadraginta annis. Itaque longitudo terræ Longitudo terræ sanctæ. sanctæ ab Aquilone incipit à monte Libano iuxta Cæsaream Philippi, extenditúrque contra Austrum usque in Bersabee Iuda, quæ est contra desertum, complectens plus minúsue LXVII leucas. Latitudinem uero eius non adeo exacte obseruaui. Porrò memorata longitudo decem tantum complectitur tribus. Tribus Iuda superiorem obtinuit regionem, quæ in longitudine quidem extenditur Iuda. ab AEgypto usque in Ierusalem, dicitúrque interuallum illud occupare septem diætas. In latitudine uero incipit à lacu asphalti, hoc est à mari mortuo, & desinit usque ad mare magnum in occidente. Tribui Simeonis obuenit pars in ipsa Simeon. tribu Iudæ, nempe quæ est iuxta AEgyptum circa montana Arabiæ. Beniamitæ Beniamin. sortiti sunt possessionem suam à Iordane usque ad mare magnum in longitudine, latitudo uero eius est ab Ierusalem usque in Bethel, quatuor ferè complectens leucas. Tribus Ephraim sortem suam accepit à Iordane fluuio usque ad Ephraim. Gaderam, quæ est iuxta Ioppen, & ex transuerso usque ad campum magnũ ubi incipit Galilæa. Tribus Manasse una medietas incipit à Iordane, & terminatur Manasse. ad mare magnum, & in transuerso quæ est latitudo eius, desinit in Bethsan. Tribus Isachar secundum longum incipit à Iordane & terminatur ad Carmelum Isachar. iuxta Magedo: in latitudine uero habet Bethsan & montẽ Thaborinũ extremitates. Tribus Zabulon habet Carmelum & lacũ Genesareth extremitates longi Zabulon. tudinis, & in latitudine à monte Thabor uersus Nazareth, quinque occupat leucas. Tribus Aser occupat totam terrã à Carmelo maris usq; ad Sidonẽ magnam, Aser. in longitudine scilicet uiginti leucarũ continẽs spatium: in latitudine uero extenditur à mari magno usque Nason & Assor per spatium nouẽ leucarum. Tribus autem Neptalim accepit partes orientales usq; ad Damascum, Galilææ superio- Neptalim. rem à mari Galilææ usq; ad montẽ Libani, fontésq; Iordanis includens, & hæc in longitudine: iuxta latitudinem uero transit ab Assor usque ad regionẽ Traconitidis. Tribus Dan occupat loca conuallis iuxta mare magnum, ab Austro ter- Dan. minata ad Azotum: ab Aquilone ad Doram, habens scilicet à tribu Iuda Azotum, Accaron & Geth: & à Beniamin Iamniã & Ramatha usque ad Ioppen. Et ut in summa dicã, tota terra sancta à Iordane usq; ad mare magnũ, quæ est latitudo eius, ab oriente scilicet in occidentem, non uidetur excedere sedecim leucas, In longitudine uero, quæ ab Aquilone in Austrum computatur, à Dan scilicet, quæ nunc Belenas siue Cæsarea Philippi dicitur, usq; ad Bersabee, quæ nunc Gi blim appellatur, habet circiter sexaginta quatuor aut sex leucas. Et hæc de magnitudine, urbibus, fluminibus, & cæteris locis terræ sanctæ dicta sufficiant.

De fertilitate terræ sanctæ & uariis eius habitatoribus.

HABET terra sancta id in sacris literis præconii, ut reliquas terras in

bonitate & fœcunditate excellat, atq; longe post se relinquat, quippe quæ melle & lacte exuberare dicitur, per quæ intelliguntur omnia ea quibus opus habet mortalis hæc uita. Est solum ipsum frumenti feracissimum, quippe quod in cultura sua minimum laborem exigit, & multum reddit fructum. Nam id sæpe oculis meis uidi, duobus tantum bobus aratrum inuerti: nec agros stercore opus habere cum suapte natura terra ipsa pinguis sit, & in plerisque locis hoc externo minime egeat condimento: rosas, rutam, fœniculum, saluiam & alias herbas humus ipsa sponte producit. Lana quoque succida ibi crescit in frutetis quibusdam, quorum semina singulis annis in terram sparguntur, & ex his consurgit caudex quidam, in cuius folliculis lana illa colligitur. Crescunt quoque ibi cannæ molles, ex quibus colligitur saccarum. Habent hæ cannæ medullam quandam humidam in modum sambuci, quæ in peluim expressa atque in æneis caldariis decocta, optimum efficitur saccarum. Id tamē ingenue fateor, raro illic inueniri poma, pira, cerasa, nuces, & alios similes fructus arboreos, sed è Damasco illuc deferuntur, qui tamen adeo solis ardore decocti sunt, ut diu conseruari nequeant: At loco illorū habent alios fructus, qui etiam per totū annum in arboribus conseruantur, ut sæpe uideas unam arborem simul flores & fructus maturos gestare. Ex his faciunt incolæ uaria condimenta, quibus pultes, carnes, pisces, & alios cibos sapidiores reddunt. Habent poma cetrina magna, ex quibus optima conficiunt electuaria. Habent & alia optima poma & mirabilia, quæ poma paradysi ab eis uocantur. Hæc crescunt in modum maximi botri, quantitatem habent mediocris cophini, cuius grana sunt ipsa poma, ita ut non raro centum poma, & aliquando plura simul conglobata in modum uuarum reperias, quorumquodq; oui habet magnitudinē, obductum folliculo spisso crocei coloris, qui decorticatus dulcē & delicatum relinquit fructum. Hæc arbor ultra biennium non durat, sed arefacta, ex radicibus alios surrogat surculos. Folia eius adeo longa sunt, ut staturam hominis erecti ferè excedant. Latitudo uero tanta est, ut duo folia hominis corpus commode tegere possint. Vineæ multæ sunt in terra sancta, & plures essent, si Saracenis uini usus in uniuersum non esset interdictus. Hi autem terrā illam hodie pro maiori parte subiectam tenēt: & ubi uineas inueniunt eradicant. Optimū uinū quod in ea inuenitur, crescit circa Bethleem in ualle Raphaim, & in Nehelescho], unde exploratores portauerunt palmitem uuarū ut in Numeris legimus. Circa Sidonē quoq; & Anteradū, itemq; sub Libano monte bonū crescit uinum, & ut mihi retulerunt indigenæ Anteradi, colligūt uno anno ab eadem uite triplex uinū: hoc est, habent uno anno tres uindemias. Nam cum uitis tēpore Martii consuetos produxerit botros, id ligni quod uacuū est à fructu, resecatur, & tūc ex relicto palmite in Aprili alius & nouus repullulat surculos, suos quoq; secum ferens fœtus. Qui & ipse truncatus, in Maio nouum producit ramusculum, serotinis oneratum uuis. Et hac arte fit, ut primi botri in Augusto ad maturitatē perducti suam uindemiā requirant. Secundi uero qui in Aprili floruerunt, in Septembri racemantur: & tertii in Octobri. Hinc etiā est ut in terra sancta botros uenales inuenias à die Ioannis Baptistæ usque in diem diui Martini. Habentur quoq; in ea terra ficus, malogranata, mel, oleū, pepones, cucumeres, melones, citruli, cucumeres Babylonyci, & alii multi fructus his similes. Frumentum quoq; ipsum est delicatissimū, ut non

Lana in frutetis.

Poma paradysi.

Tres vno anno vindemiæ.

uideatur mihi quod unquam meliorẽ comederim panem quàm Ierosolymis, Porci syluestres, capreoli, lepores, perdices & coturnices abundant in terra sancta, sicut & leones atque ursi. Sed & cameli ibi in maximo habentur numero.

Qui homines terram sanctam inhabitent.

SVNT IN terra promissionis homines ex omni natione quæ sub cœlo est, & uiuit quælibet gens iuxta ritum suum. Et ut uerũ loquar, in nostram magnam confusionem, nulli in ea peiores & in moribus corruptiores inueniuntur quàm Christiani, cuius hanc esse rationem arbitror. Quando aliquis in Hispania, Gallia, Germania, Italia, aut aliis Christianitatis nationibus malefactor deprehensus fuerit, utpote homicida, latro, fur, incestuosus, adulter, fornicator, proditor, & timet propterea à iudice condignam sibi irrogari pœnam, fugit & transfretat in terram sanctam, quasi hoc contractum aboliturus malum, & cum illuc uenerit, non animum sed locum mutauit, & euenit sibi id quod scriptum est, Nunquid AEthiops potest mutare pellem suam? Tales sunt hodie in terra sancta non pauci, qui spoliant peregrinos & conterraneos suos, ad se bona fiducia diuertentes, & nihil mali de eis suspicantes: detestabilésque illi patres detestabiliores post se relinquunt filios, qui pollutis pedibus calcant loca sancta, & sua pessima uita id efficiunt, ut sancta dei in magnum ueniant contemptum.

Transfugæ Christiani.

Sunt autem præter Christianos in terra promissionis & aliæ uariæ gentes, præsertim Saraceni, qui Mahumetum prædicant, & legem eius obseruant, agnoscẽtes etiam Christum ueluti magnum prophetam, de spiritu sancto conceptum, & natum ex uirgine Maria, sed negant eum passum & mortuum, uerum cum illi placuit, aiunt, ascendit in cœlum, sedétque ad dexteram patris ut filius. Mahumetum uero dicunt sedere ad sinistram dei, & eum ut dei nuntium ad se tantum missum. Sunt homines illi Mahumetani immundiciæ addictissimi, ducúntque tot quot pascere possunt uxores, præter id quod Gomorraico fœdati sunt uitio. Sunt tamen hospitales, & satis humani, id quod non semel tantum in meipso sum expertus. Pro modico ministerio illis exhibito, copiosam reddũt mercedem.

Saracenorũ fides.

Sunt præterea in hac terra Syriani, qui quidem Christiani sunt, uerum Latinis nullam seruant fidem, misere & pauperrime uiuunt: auaritiæ studentes, nemini eleemosynam largiuntur. Ditissimus inter eos non delicatius uiuit quàm pauperior. Inter Saracenos habitant, & ut plurimum officiis eorum mancipantur. In habitu à Saracenis ferè nihil differũt, nisi quòd per cingulum laneum ab eis aliquid discriminis habent

Syriani.

Græci similiter Christiani sunt, sed schismatici, & à Romanæ ecclesiæ obedientia alieni: sunt & aliis multis implicati erroribus, faxit deus ne & Latinis multæ irrepserint stultitiæ. Apud Græcos omnes ferè prælati sunt monachi, magnǽque abstinentiæ, & habentur à plebeis hominibus in magna reuerẽtia & honore.

Græci.

Sunt quoq; in hac terra Armeni, Georgiani, Nestoriani, Nubiani, Iabeani, Chaldæi, Maronitæ, AEthiopes, AEgyptii, & multæ aliæ gentes, quæ quidẽ omnes confitentur Christũ, & habent suos patriarchas. Quidã sunt hæretici, & à suo hæresiarcha nomẽ sunt sortiti, ut sunt Nestoriani, Iacobitæ & similes. Sunt tamen multi in his sectis admodum simplices, nescientes quicquam de hæresibus: Christo deuoti, carnem ieiuniis macerantes, atque simplicissimas uestes induti, ut etiam longe superent religiosos Romanæ

manæ ecclesiæ. Nubiani & Iabeani dicunt se siue maiores suos fidem suscepisse à sancto Mattheo, ab eóque baptizatos, & baptismi modum ab illo recepisse, quem hodie inuiolabiliter seruare contendunt, innitentes huic auctoritati, Ipse uos baptizabit in spiritu sancto & igne. Nam cum baptizantur, cum calido ferro crucem inurunt faciei aut alteri corporis parti. Et hi deuotiores inter orientales habentur. Est & gens Madianitarum, qui nunc Beduini atque Turoniani dicuntur, qui magnam partem terræ sanctæ impleuerunt: & hi tantum operam dant alendis pecoribus & camelis, quibus supra modum abundant: Certam mansionem non habent, sed ubi bona inuenerint pascua, ibi cum tabernaculis suis tantisper subsistunt, donec herbis depastis, alium locum pro gregibus quærere cogantur. Sunt homines pugnacissimi, & repleuerunt fere totam Syriam: potissimum occuparunt ripas Iordanis à Libano usque ad desertum Pharan cum montes qui ultra Iordanem sunt, optima suppeditent pabula ouibus, capris, & reliquis iumentis. Habent arietes & uerueces tam crassos & pingues, ut una cauda pro tribus aut quatuor hominibus sufficiat ad esum. Nestoriani habitant circa Berut & Biblium in planicie Libani contra Ituream. Maronitæ uero occuparunt regionem quæ est circa fontem hortorum à Libano descendentem contra Tripolim, dicuntúrque habere quadraginta milia pugnatorum. Porrò circa castrum Arachas post Tripolim habitant Saraceni, qui Vanni dicuntur. His sociantur Saraceni quos Asininos uocant, habitantes in montanis usque ad castrum Anteradum, plurima habentes castra & oppida, atque fertilissimam occupantes terram. Hi de Perside dicuntur duxisse originem: & in tantum numero sunt aucti, ut & ipsi quadraginta milia armatorum asserantur post se producere. Voluerunt ante paucos annos sese Romanæ subiicere obedientiæ, sed per Templarios impediti à suo resilierunt proposito. Hos Asininos nullus hactenus Sultanus potuit in ordinē redigere, sed ipsi sibi leges & iura condunt, utentes illis ut libet: súntque omnibus adiacentibus nationibus formidini ob suam feritatem. Et cum hic oriētales attigerim nationes, non inutile uisum fuit de iis ampliorem facere mentionem: quandoquidem hodie multi sunt, qui cum nihil sciant, scire omnia uelint, asserentes nullos in his maximis regionibus usq; ad Indiam inueniri Christianos, sed perfidum Mahumetum omnia loca conspurcasse. Id quod uerum non est, sed ubique Christus in mundo suos habet cultores, præterquam in Arabia & AEgypto, ubi rari inueniuntur Christiani, sed omnes ferè nomen dederunt Mahumeto. Id quidem uerū est, omnes Christianos transmarinos, puta Armenos, Cappadoces, Græcos, Chaldæos, Medos. Parthos, Indos, Nubeanos, Iabeanos, Asianos, Georgianos, & reliquos orientales populos, non esse homines bello assuetos: sed cum à Saracenis, Turcis aut Tartaris bello petuntur, illis tributarii fiunt, atque omne permittunt dominiū: exactores ferentes, modo pacem & concordiam quantum ex se est conseruent: & hinc fit ut regiones illæ, quas Christiani inhabitant, Saracenorum esse putentur, atque perfidiæ illorum subiacere, cum tamen ibi ferè omnes sint Christiani, id quod ego expertus sum in Cicilia & Armenia minori, quæ parent Tartarorum principi: & tamen sunt meri Christiani, qui eas inhabitant regiones, ecclesias frequentantes, missas audientes, genua flectentes, atque deuote orantes:

Nubiani

Madianitæ

Nestoriani

Maronitæ

Asinini

Christi cultus ubique

religiosis etiam personis magnum exhibentes honorē, id quod in meipso sum expertus, cum illic aliquantisper morarer. Præterea eos quos nos damnatos iudicamus esse hæreticos, ut sunt Nestoriani, Iacobitæ, Maronitæ, Georgiani, & similes, ego plerunque inueni bonos & simplices esse homines, syncereque erga deum & homines uiuentes: sunt magnæ abstinentiæ, & in quadragesima nec pisces, nec oleum comedunt. Attenti audiunt uerbum dei: id quod ego uidi in uespera Ramispalmarum, quantis cateruis ad concionem confluxerint. Habēt præterea suos Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, & alios prælatos, præter Nestorianos, qui loco Papæ habent prælatum, quem Iacelichum uocant, cui magna pars orientis paret. Armeni uero & Georgiani habent prælatos, quos Catholicos uocant, qui sub se habent Archiepiscopos, Episcopos, & alios prælatos, qui optima conuersatione plebi præeuntes, uerbo pariter & exemplo illos docent: & quanuis munitissima inhabitent castra, atque magnis polleant diuitiis, induuntur tamen uilibus & sordidis uestibus, amplissimas habentibus manicas: exterior enim uestis est pellicea arietina, grossa & rubea, & sub ea deferunt tunicam griseam atque detritam. Suprema uero uestis est scapulare nigrum, uile & asperum, quasi cilicium. Interfui etiam semel in die annuntiationis sacris eorum, & aduerti eos eisdem ferè uti ceremoniis & precationibus quibus nos in missa, nisi quòd suo, & non Romano utūtur idiomate. Nota quoq; quòd Catholicus ipse & omnes alii prælati sunt monachi, nec quisquam nisi monachi ad hæc ecclesiastica admittuntur officia. Clerici uero seculares & sacerdotes ferè nullam habent auctoritatē, nec aliud agunt nisi quòd diuina celebrant officia. Ad omnes horas signum faciunt cum tabula lignea: non enim campanas habent: & tūc nocte surgunt ad matutinas preces, excitántque se mutuo, ut omnes conueniant: nec iterum dormitum eunt post illas absolutas preculas, sed sedent in ecclesia docentes populum usque ad auroram. Sacerdotes omnes sunt uxorati: nec aliquis permittitur exequi sacerdotis officium, nisi legitimam habeat uxorem. Sabbato duntaxat & die dominico missas celebrant: reliquis diebus per hebdomadam amplexibus uacant. Mortua uero uxore sacerdos continebit, nec aliā poterit ducere uxorem. Et si fornicatus aut adulteratus fuerit, sine spe ulla amittit officium & ecclesiam. Quòd si uxor eius adulterium perpetrauerit, sacerdos maritus eius aut continebit, aut officium & ecclesiam perdet. Vxor uero adulterans nasum perdet: & uir qui cum ea concubuerit castrabitur, etiamsi legitimam habuerit uxorem. Id ego semel fieri oculis meis uidi. Mortuo uero sacerdote, uxor eius relicta continebit: & si aliud præsumpserit inire matrimonium comburetur: sin meretricari libuerit, nil mali patietur: & id sæpe apud illos euenire solet. Et hæc mihi uidetur potissima causa esse, quòd tot in illis terris inueniuntur meretrices: nam uxores talium continere nolentes, meretrices efficiuntur. Fures committentes furta non admodum nociua, & alii malefactores qui mortem non commeruerunt, castrantur, ne filios generant paternorum morū imitatores. Id scio, cum essem apud regē Armeniæ, habuit regina plures quàm sexaginta eunuchos. Rex cum omnibus principibus & nobilibus suis libēter audit uerbum dei: quibus etiam singulis diebus hora tertia illud à monachis, quos Vetrapethe uocant, deuote ex sacris libris proponitur, utentibus expositione Io-

annis

Nestoriani

Georgianorum sacri ritus

Catholicus

Matrimoniū sacerdotum

annis Chryfoftomi,Gregorii Nazanzeni,atque Cyrilli,quē ipfi Kyrillum proferunt. Deuoti & morigerati funt in ecclefia,nec facile ullum ibi uideas diffolutum aut indifciplinatum:Cum Epifcopus facrum facit,habet aftantes fuos miniftros,puta diaconum,fubdiaconum & acoluthum, & cum magna grauitate ceremonias folitas celebrat.

Defcriptio AEgypti.

LVSTRATA itaque Armenia fecefli in Cappadociam,& hinc perrexi ad Seleuciam,à qua traieci in Cyprum,à Cypro nauigio ueni Tyrum, & rurfum à Tyro foluens per littus Palæftinæ defcendi ufque ad oftia Nili. Ibi uidi Pharmam ciuitatem munitā quidem & egregie extructam, fed hominibus uacuam:nam ferpentibus cedere coacti funt. Ab hoc loco uiginti numerantur leucæ ad Taphium:hæc eft Taphnis,de qua in pfalmo:Fecit prodigia fua in campo Thaneos. Hæc pofita eft in terra Geffen,de qua in Genefi multa fcribūtur, Fuit olim urbs infignis, fed noftro æuo deftructa eft. A Taphni ufque ad Memphim,quam nunc Damiatam effe putant,quindecim funt leucæ,diftātq; duabus à mari leucis,in ruinis penitus iacens,nifi quòd non longe à fitu fuo uilla eft extructa propter naues in ea collocandas atque merces colligendas. Abundat is locus æque ut Taphnis frumento,fructibus,& omnibus ferè bonis, quibus homo uefci poteft. Deriuatur à Nilo riuus unus uerfus Taphnim, & hinc uerfus Pharmam fluens,primum uerfus terram fanctam conftituens portum. Alterum uero portum efficit alius Nili riuus priore maior, tribus leucis à Damiata mare ingrediens. Tertius portus eft in Alexandria,ubi fcilicet maior pars Nili labitur in mare, diftātque à Pharma, ubi primus Nili riuus mare intrat, centum uiginti miliaribus: & hæc eft longitudo AEgypti iuxta mare. Ab Alexandria uero ufque in Babyloniā numerantur etiam centum uiginti miliaria, afcendendo contra Nili curfum. Porrò à Pharma eundo per Taphium & Damiatam centum computantur miliaria ufq; ad Babyloniam fiue Cayrum, etiā aduerfus fluuium nauigando. A Babylonia uero ufque ad Syenen, quæ uerfus Auftrum ultima eft pars AEgypti,funt miliaria circiter ducenta quadraginta: & ibi incipit AEthiopia,quæ hodie Nubia dicitur:& eft tota Chriftiana, ubi beatus Mattheus prædicaffe dicitur. Huius AEthiopiæ regem captiuum uidi in Babylonia. Afcendens autem à Damiata per Nili fluuium ueni in Abdelam, ac deinde in Maufotam,ubi Nilus fcinditur in duo,uoluitúrq; riuus minor ad fretum quod eft iuxta Pharmā,& ex illo intrat mare. Rurfus iuxta uillam Semmath eft alia Nili fciffio,labitúrq; is abfciffus riuus iuxta uillam quæ Phatures dicitur,in mare: fed non eft nauigabilis, ut alii iam memorati riui funt. Item à Semmath afcendendo,prius quàm uenias ad Phyton & Ramaffen, feparatur à Nilo quartus riuus, intrans mare iuxta uillam quæ Stermon appellatur: & ea Nili diuifione ufque ad uillas Phyton & Ramaffen funt quinque leucæ, ponuntúrque hæ uillæ altrinfecus in ripa Nili. Hinc uiginti numerantur miliaria ad locū qui Delta nominatur,ubi fcilicet Nilus in duos riuos diuifus totam ferè AEgyptū facit infulam in modum Δ literæ triangulariter figuratum,procedítque maior aquarum uis ad Alexandriā,& minor ad Damiatā. A Delta ufq; Heliopolim tria numerātur miliaria,ubi & alius riuus à Nilo fegregatur,& defertur ad ciuitatem Pelufii,& inde fluens per defertum uerfus terram fanctam

Pharma. Damiata. Diuifio Nili Syene. Nubia.

iuxta ciuitatem Iaris intrat mare: & hinc ferè duæ ſunt dietæ uſque ad Ragazã: uel Gazaram & Berſabee. Hic riuus uocatur proprie in ſcriptura riuus AEgypti, terminatúrque ad ipſam ſors tribus Iudæ. Quidam uocant eum Binocorulã, alii Syron AEgypti & non eſt nauigabilis. Heliopolis eſt uilla opulenta, ſed nõ munita, ſicut nec alius quiſpiam locus per totam AEgyptum eſt muratus, præter Alexandriam & Babyloniam. Hinc ſeptem numerantur leucæ uſque ad Babyloniam. Hæc ciuitas eſt ſupra modum magna, in littore Nili ſita, tranſitque per medium eius riuus aquarum à Nilo excurrens, & rurſum in eum ruens. A Babylonia duabus leucis diſtant pyramydes quædam triangulares & inſigniter magnæ. Et hinc duæ ſunt leucæ ad Thebas, unde fuit legio Thebeorum. Huic quoque adiacet deſertum Thebaidos, in quo olim fuit magnus numerus monachorum. Et nota quòd à Babylonia uſque ad Syenen per miliaria CC XXX Nilus in nullos diuiditur riuos, uno contentus in quo fluit alueo. Terra AEgypti ferè eſt inacceſſibilis: nam ab occidente habet mare magnum: contra Aphricã eſt deſertum Libyæ & Philenorum: ab Auſtro eſt deſertum AEthiopiæ, & ab oriente deſertum Thebaidos uſque ad mare rubrum. Tranſitus illius deſerti eſt trium dierũ, donec ueniatur ad locum qui Beronice uocatur: & eſt portus AEgypti in littore maris Rubri ad Indiam ducẽs. Porrò contra Vulturnum & Septentrionem habet AEgyptus deſertum magnum uſque ad terram ſanctam, in quo filii Iſrael ab AEgypto fugientes XL annis morati ſunt. Floruit ante tempora noſtra AEgyptus mirũ in modum Chriſtiana religione multa milia habens monachorum, multa cœnobia, & plures eccleſias, Vnde dixerunt mihi Saraceni, quòd in ſola Babylonia & Cayro (ſunt enim duæ urbes, ſed in unam cõiunctæ) plures quàm quadraginta reperiantur eccleſiæ. Habet uillas fermè infinitas, & populum ſine numero. Dominantur hodie in ea Saraceni. Inter Heliopolim & Babyloniam oſtendũtur loca, in quibus beata Virgo manſit cum puero Ieſu & marito Ioſeph, cum à facie Herodis fugiſſet è Iudæa. Eſt etiã ibi hortus balſami, qui irrigatur à fonte paruo, uberrime tamen fluente, in quo aiunt beatam Virginem puerũ Ieſum lauiſſe, ob id habetur fons ille in ueneratione nedum à Chriſtianis, uerum & à Saracenis. Modum colligendi balſamum hũc mihi Saraceni oſtenderunt. Carpebant folium unum à ſtipite (adhærent enim folia ſtipiti) & contra radium ſolis illud diſcerpentes, guttam lucidiſſimam, & ſupra modum odoriferam elicuerũt: & is eſt uerus liquor balſami: qui in phialas uitreas colligitur, & ad diuerſas mundi partes mittitur: tametſi raro ſine mixtura ad regiones noſtras perueniat. Aiunt etiam, ſi folium illud contra radium ſolis non frangeretur, minime ſuccum illum ſtillaret. Foderunt proinde Saraceni & alium fontem, cum fons prior non ſufficiat ad irrigationem totius horti, ex quo quatuor boues aquam trahunt, quæ ſufficere poſſit ad illius humectationem.

Heliopolis.

Babylonia AEgypti.

Thebais.

Situs Aegypti

Chriſtus olim in AEgypto cultus.

Hortus balſami.

AD LECTOREM PRAEFATIO.

PRAETER Quintum Curtium, qui gesta conſcripſit Alexandri Magni, & paſſagia quædam terræ ſanctæ, pauci hactenus fuere, qui de rebus & de uariis illis atque multis prouinciis, quas habet oriens, præſertim Indicus, nos certiores redderent: & tamen interim ſemper fuerunt uiri quidam ſtudioſi, qui Aſiani orbis uiſendi gratia haud cunctanter pericula corporis atque rerum iacturas ſubire contenderunt: & proculdubio plurimarum orientalium rerum certa hodie extarent experimenta, ſi ſaluus illis in patriam contigiſſet reditus. Nunc autem cum tam multa peregrinantibus in illis regionibus ſint ſubeunda exitialia pericula: occurrunt enim nedum prædones, & alii ferociſſimi homines, uerum & beſtiæ immanes, deſerta ampliſſima, ſqualentia & arentia, quæque neque hominibus, neque iumentis quicquam pabuli afferre poterunt, maria illa ſabuloſa, ut uocant, quæ interdum peragranda ſunt, aquæ mortiferæ, mare tempeſtuoſum, calores intolerabiles, frigora acerba, & alia innumera pericula: quot putas Aſia nobis incolumes reſtituit, quos in eam Europa ueluti exploratores miſit? & ſi quoſdam reſtituit, hi uel itineris labore atque periculorum ſufferentia adeo exanimati ſunt, ut non curarint explorata ſtylo excipere: aut ſi annotarunt ea quæ uiderũt & experti ſunt, uernaculo uſi ſunt idiomate, id quod fecit Vartomãnus, Benedetto Bordone, ut uulgaris libri uulgari utar titulo, Marcus Paulus Venetus, & alii quidam Itali atq; Hiſpani, quorum ſcripta adhuc in tenebris eſſent, ſicut & aliqua ſunt, niſi boni quidam uiri ea in latinum uertiſſent, atque omnibus legenda exhibuiſſent. Et utinam Marcus iſte Venetus commodiorem nactus fuiſſet interpretem, aut ipſe librum ſuũ latine ſcripſiſſet, qui latine ſciuit, id quod in loco quodam ſubindicat: ſed multis conciuibus ſuis Venetis gratificari maluit, quàm paucis latine doctis. Natus eſt hic Marcus ex patre Nicolao Paulo uiro clariſſimo, qui cum per tres aut quatuor annos luſtraſſet partes orientales, comitem habens fratrem genuinum, Mattheũ ſcilicet Paulum, domum rediens filium Marcum ſecum ducens, denuo in Indiam conceſſit, manſitque multis annis apud magnum Cham Cublai, aulicus illius factus. Hiſtoria illius profectionis atque reditus deſcribitur in primis decem primi libri capitibus: & hæc tibi lector cauſam reddent, quomodo Marcus huius libri conſcriptor, tot potuerit perluſtrare prouincias.

Quomodo Nicolaus Paulus & Mattheus Paulus fratres in orientem concesserint. Cap. I.

ALDVINO principe inclyto regni Constantinopolitani sceptra tenente, anno scilicet ab incarnatione domini M CC-LXIX, duo uiri nobiles & prudentes è clarissima Paulina familia nati, ciues Veneti, nauem uariis onerantes mercibus, communi consensu Venetiis soluentes, prospero uento, & deo ducatum felicem præstante, sulcarunt mare mediterraneum, & per angustas Bosphori fauces contendentes, Constantinopolim peruenerũt, ubi cũ paucis quieuissent diebus, iterum uelis uentum dantes traiecerunt pontum Euxinum, appulerũntque ad portum ciuitatis Armeniæ, quæ Soldadia appellatur & præparãtes iocalia pretiosa, curiã cuiusdam regis magni Tartarorum, Barlza dicti, ingressi, illi obtulerunt quicquid optimum habebant. Ille uero gratissima & libete oblata munera non aspernãs uicissim placido illos suscipiẽs uultu, multo maiora tribuit quàm illi contulerunt. Per annum autem cum illo commorantes rege, Venetias redire satagerunt. Et cum id molirentur, subito inter regem Barlza, & alium quempiam Tartaricum regem Allau nomine, lis oboritur cruenta: & aliquandiu inter se confligentes, exercitu Barlzæ deuicto, sors regi Allau uictoriam concessit: sicque memorati fratres bellorum sæuiente tumultu præpediti, uaria captant consilia, quam eligant uiam, per quam uitæ sublato discrimine, in patriam reuertãtur: tandémque iudicant per uarias itinerum ambages circuire regnum Barlza, & furentium euadere manus: & id tententes peruenerunt ad ciuitatem quandam Guthacam nomine, à qua ultra progressi Tigrim traiiciunt, & XVII dietas facientes in deserto quodã magno, in quo neq; habitatores, neque oppida inueniũtur, ad Bocharam ciuitatem Persidis insignẽ profecti sunt, præsidente illi Barach rege: ibíque annis tribus manserunt.

Qualiter adierunt curiam regis magni Tartarorem. Cap. II

EO TEMPORE uir quidam grauis & insignis à rege Allau ad maximum Tartarorũ regem destinatus, Bocharam pernoctaturus uenit, & illic præfatos uiros inueniens, qui iam linguam Tartaricam erant edocti, supra modum hilaris efficitur, cogitátq; quomodo persuadeat, ut secũ ducat hos occidentales uiros, inter Latinos natos, ad præsentiam maximi Tartarorum imperatoris, sciens se illi in hoc gratificaturum, & nihilominus uiros debito suscipiendos honore, & largis donandos muneribus, potissimum cum iam ex multiplici colloquio gratissimos ipsorum explorasset mores. Viri igitur illi aduertentes se non facile & absque periculo posse domum reuerti, inito consilio memorato adhærent ambasiatori, itérque cũ illo suscipiunt ad Tartarorũ imperatorem, comites habentes quosdam alios Christianos, quos secũ è Venetiis duxerant, & soluẽtes à loco Bochara, post multos transactos menses perueniũt ad maximũ omnium Tartarorum regẽ Cublai uocatũ, quem etiã magnum Cham appellant, hoc est

magnum

magnum regem regum. Porrò quòd tam prolixum tempus insumpserunt, donec ad magnum uenirent Cham, aliud in causa non fuit, quàm quòd in frigidissimis regionibus Aquilonem uersus niues plurimas & aquarum, inundationes inuenerunt, quæ uiam illis præcluserunt.

Quanta humanitate à magno Cham suscepti sint. Cap. III

ADDVCTI igitur ante conspectum magni imperatoris Cham, perbenigne ab eo suscepti sunt. Interrogauit autem eos de multis, utpote de regionibus occidentalibus, de imperatore Ro. atque aliis regibus & principibus, qualiter sese gererent in regimine & rebus bellicis, quo pacto pax, iustitia & concordia inter eos constaret, itē quales mores & uiuendi ritus essent apud Latinos, & præsertim qualis esset nostra christiana religio, qualisq; Papa summus illius moderator. Et ad hæc memorati uiri sigillatim respondentes, eò imperatorē suis deduxerunt uerbis, ut libenter illis auscultaret, & sæpe ad se introduci iuberet.

Mittuntur à magno Cham dicti uiri ad Pontificem Ro. Cap. IIII

QVADAM itaque die magnus Cham cum regni sui principibus inito consilio, rogat Latinos, ut nomine suo ad Papam proficiscentes, unà cum barone quodam Gogaca nomine, uiro aulico & optimo, atque apud illum agant, ut centum uiros sapiētes, & in lege Christiana doctos ad se dirigat, qui sapientibus suis ostendere possint Christianorum fidem cæteris omnibus sectis præferēdam atque unicam salutis esse uiam, quódque dii Tartarorum essent dæmones, qui orientalibus in sui cultura imposuissent, nam cum is imperator multa audisset de fide catholica, & interim aduerteret, quàm mordicus sui sapientes conarētur suam defendere fidem, in ambiguo positus nesciebat cui tutò animū suum inclinaret, quámq; ut uerā amplexaretur uiam. Illi itaque debitam regiæ maiestati exhibentes reuerentiā, pollicētur se commissa fideliter executuros, & literas quas ab eo Ro. Pont. offerendas acceperint, præsentaturos. Ipse uero tabulam aureā signo regali sculptam & insignitam iuxta imperii sui consuetudinē illis tradi iubet, quam commeatus loco secū per totum eius imperiū deferentes, ubiq; à prouinciarum & ciuitatum rectoribus per loca discriminosa salui deducerētur atq; expensas ab eisdem reciperent, & quacunque tandem re opus in itinere haberēt, illis imperatoris nomine suppeditaretur. Rogabat quoq; eos imperator, ut non nihil de oleo lampadis, quæ iuxta dominicū sepulchrum Ierosolymis ardebat, sibi in reditu deferrent, credens sibi illud non parum profuturum, si Christus mundi esset saluator. Illi igitur imperatori ualedicentes arripiunt iter, literas & auream tabulam secum deferentes. Cúmque XX dietas equitando peregissent, Gogacal, qui illis ab imperatore associatus erat, grauiter ægrotare cœpit. Vnde consilio inito, eo illic relicto, ipsi cœptum prosequuntur iter, ubique ob imperatoris signū humaniter suscepti. Pluribus tamen in locis ob fluminū inundationes pedem sistere coacti sunt, ut etiā tres annos citro ultróq; absumpserint, prius quàm ad portū ciuitatis Armeniorum, Galza nomine, peruenerint. A Galza rectà ad Anconem tendunt anno scilicet domini. M.CCLXXII mense Aprili.

Quomodo summi Pontificis expectarint creationem. Cap. V.

INGRESSI autem urbem Anconem audierunt dominum Clementē Papam quartum nuper defunctum, aliúmque neminem in locum eius surro-

gatum: de quo non parum contriſtati ſunt. Erat tunc Anconæ legatus quidam ſedis apoſtolicæ, dominus ſcilicet Thedaldus Comes de Placentia, cui cuncta quæ in commiſſis habuerunt, exponẽtes, indicabant quomodo à magno Cham miſſi fuiſſent. Ille uero conſulebat, ut noui Pontificis expectarẽt creationẽ. Abeuntes itaque interim Venetias ſuos inuiſuri, & illic quouſque alius inſtitueretur Pontifex manſuri, inuenit Nicolaus Paulus uxorem ſuam extremã clauſiſſe diẽ, quippe quam in receſſu ſuo prægnantem reliquerat, filium uero Marcum nomine, qui iam annos ætatis XV habebat, ſanum & incolumem inuenit, atque poſtea hunc librum conſcripſit. Porrò electio Ro. Pontificis ad duos uſque annos eſt protracta.

Qualiter regreſſi ſint ad regem Tartarorum. Cap. VI.

ANNIS duobus poſtquam redierunt in patriam elapſis, memorati duo fratres timentes imperatoris Tartarorum turbationem, quem ipſorum reditum ſciebant expectare, reuertuntur Anconam ad legatum, ſecum ducentes Marcũ filium, longi itineris futurum comitem. Acceptiſque à legato literis, quas Tartarorum imperatori deferrent, in quibus plenius imperator edocebatur ea quæ fidem concernunt catholicam, abire iterum in orientem diſponunt: illiſque paululum ab Ancona digreſſis, nuntii ueniunt à Cardinalibus ad legatum indicantes illi ſe in ſummum electum Pontificem, poſtea Gregorium dictum. Quo audito ilico miſſis nuntiis Venetos reuocat, & ne abeant monet, parans alias illis literas, quas Tartarorum offerrẽt ſummo principi, quibus & duos adiunxit fratres prædicatores, uiros probitate & literatura conſpicuos, quorum unus Nicolaus, alius uero Guilelmus Tripolitanus uocabatur, qui tunc Anconæ moram trahebant. Abeuntes itaque unà uenerunt ad Glaciam portum maris in Armenia. Et quoniam Sultanus Babyloniæ tunc magno coacto exercitu Armenos inuaſerat, cœperunt memorati fratres ſibi timere, atque uiarum uolentes uitare diſcrimina & guerrarum pericula, cum magiſtro templi in Armenia manſerunt: nam non ſemel in mortis periculum inciderunt. Nuntii uero Veneti omni ſeſe periculo exponentes cum multis laboribus & magna difficultate ad Tartarorum imperatorem in ciuitatẽ quæ Clemeniſu appellatur, peruenerũt: nam iter eorũ hyemali tempore propter niues & frigora atq; aquarum inundationes ſæpe ad longum tempus impediebatur. Porrò rex Cublai audiẽs eos aduentantes qui adhuc longiſſime aberẽt, per quadraginta dietas nuntios illis obuiam miſit, qui eos conducerent, & neceſſaria quæque pro itinere ſuppeditarẽt.

Quomodo Veneti à Tartarorũ imperatore ſuſcepti ſunt. Cap. VII

REGIS itaque curiam adeuntes, & ante conſpectum eius ducti, prociderunt coram eo in faciem, reuerentiã conſuetam exhibentes. A quo humaniter ſuſcepti iubentur ſurgere, & qualiter uaria uiarũ penetrarint diſcrimina, quidq; cum Romano egerint Pontifice iubet enarrare. Illi uero cũcta ordine exponũt, & allatas Pontificis literas imperatori exhibent. Qua de re rex mirum in modum lætatus, fidelem illorum commendauit ſolicitudinem. Oleũ quoq; de lampade dominici ſepulchri allatũ & oblatum accepit ab illis, & cũ honore reponi iuſſit. Et cum intellexiſſet Marcum Nicolai eſſe filium, blanda facie illum ſuſcepit, omnẽſq; tres illos, patrẽ & filium, atque patruum tali dignatione proſecutus eſt,

tus est, ut ab omnibus aulicis deinceps suspicerentur, & in honore haberentur.

M. Paulus quàm gratus factus sit Tartarorum imperatori.

Cap. VIII.

MARCVS itaque breui tempore in aula magni Cham Tartarorum addiscens mores, atque quatuor uarias gentis illius linguas edoctus, quas nedum legere, uerum & scribere didicit, omnibus charus effectus est, & in primis imperatori: qui ut hominis prudentiam magis conspicuam redderet, negotiũ illi commisit in longinqua expediendum regione, ad quam sex mensium spatio uix peruenire poterat. Ille uero prudenter in omnibus se gerens, non sine laude & principis gratia, quæ in mandatis acceperat transegit. Et sciens imperatorẽ oblectari nouitatibus, diligenter scrutatus est in regionibus quas pertransiuit, consuetudines & mores hominum, conditiones & naturas animalium, atq; harum rerum ueridica relatione mirum in modum sibi deuinxit regem, ut etiam rex in magnis obeundis regni negotiis hoc uteretur per XVII annos uiro, mittens illũ ad diuersas latissimi imperii sui terras. Is uero præter id quod regis exequebatur causas, etiam terrarum obseruabat proprietates, prouinciarum & ciuitatum considerabat situs, & quæ mira in locis uel contigerunt, uel inueniuntur calamo excipiens, tandem nobis occidentalibus patefecit, id quod secundus liber explicat.

Quomodo Veneti post aliquot annos obtenta licentia redire disposuerint. Cap. IX.

MORANTES autem aliquanto tempore Veneti apud magnũ Cham patriæ uisendæ accensi desiderio, à rege abeundi licentiam petunt. Is uero eorũ oblectatus præsentia, difficile ad id inclinari potuit. Accidit tamẽ interea ut rex Indorum Argon nomine, tres insignes uiros mitteret ad curiam magni Cublai, quorum nomina fuerunt Culatai, Ribusca & Coila, qui agerent cum eo, ut aliquam ex prosapia sua ei traderet in uxorem: nam uxor eius Balgana nomine nuper mortua, in testamento reliquerat, & maritum adiurauerat, ne ab alia quàm à sua familia aliam duceret uxorem. Rex itaque Cublai illorum obsequutus petitioni, puellam quandam XVII annorum, nomine Gogatim, è stemmate suo prognatam illis associat, inque uxorem Argonis consecrat. Nuntii uero cum reginã abducturi essent, & aduertissent Venetos patriam suam sitire, rogabant Cublai regem, ut pro honore regis Argonis hos secum abire permitteret, qui nouam reginã in Indiam conducerent, & inde ad loca sua reuerterẽtur, Ille procerum instantia & petitione deuictus, etiam inuitus Venetos abire permisit.

Quomodo Venetias redierint. Cap. X.

SOLVENTES itaque à Cublai aula, quatuordecim paratas naues, & sufficienti commeatu oneratas, quarum quælibet quatuor malos atque totidem uela habebat, intrantes acceperunt à rege duas tabulas aureas regali charactere insignitas, quas per omne imperium suum, & per tam multas prouincias præfectis ostenderẽt, à quibus securum conductum uictualia, & alia necessaria perciperent. Adiunxit quoque illis ambasiatores aliquos ad summum Pontificem, & ad reliquos quosdam Christianos reges. Et nauigio hinc discedentes, post tres menses uenerunt ad insulam quandam Iana nomine, & inde per Indicum uagantes mare, post multum temporis ueniunt ad regis Argonis pallatium,

mare, post multum temporis ueniunt ad regis Argonis palatium, allatámque illi præsentant puellam. At ille filio suo hanc tradidit uxorem. Plurimi autem desiderati sunt ex his sexcentis uiris, quos pro adducenda puella rex ad tartarũ misit, qui in itinere eundo & redeundo spiritum exhalarunt. Porrò Veneti cum ambasiatoribus hinc recedentes, ab alio uicerege, qui regno pueri loco præerat Acata nomine, alias duas aureas & commendititias tabulas more gentis illius acceperunt, atque salui cum honore ex regno illo deducti sunt, & post multũ temporis multis exantlatis laboribus, protegente domino Constantinopolim perueniunt, atque inde cum diuitiis & honorifico comitatu incolumes Venetias redierunt, anno scilicet domini, millesimo ducentesimo nonagesimo quinto, gratias agentes deo, qui eos de periculis multis liberatos saluos domum reduxit. Hæc à principio huius libri breuiter & summarie annotare libuit, ut lectori cõstet, quomodo, & qua occasione Marcus Paulus Venetus huius libri compilator, hæc quæ sequuntur omnia inuestigare potuerit.

De Armenia minori. Cap. XI.

PRAEMISSA generali itinerum nostrorum descriptione, nunc ad particularia descendentes, singulas regiones quas perambulando lustrauimus, denuo reuisentes, quid in eis uiderimus & experti simus annotaturi. Igitur Armenia minor quam primo intrauimus, iustitiæ conseruatione, & bona gubernatione consistit. Habet regnum ipsum ciuitates multas & plurima oppida: solum quoque ipsum fœcundum est, & terra nullius rei necessariæ indiga: uenationes bestiarum & auium illi non desunt: aer quoque ipse nulla corruptione infectus omnibus gratum præstat spiraculum. Incolæ uero regionis illius, qui olim strenui fuere bellatores, nunc otio torpentes molles & effœminati effecti, potationibus & luxui uacant. Est ciuitas quædam in hoc regno, iuxta mare sita, Glacia nomine, optimum habens portum, quò plurimi conueniunt mercatores ex uariis regionibus, etiam à Venetiis & Ianua propter uarias merces quæ illuc deferuntur, præsertim aromata diuersarum specierum, aliásque pretiosas quasdam opes ex orientalibus regionibus illuc nundinationis gratia delatas: nam est is locus ueluti porta quædam orientalium regionum.

Glacia.

De prouincia Turciæ, Cap. XII.

TVRCIA prouincia collectæ gentis, continet populos ex Græcis, Armemenis, & Turcis. Habent Turcæ linguã propriam, sub lege detestabilis Mahumeti uiuentes. Sunt homines indocti, rudes & agrestes, in montibus & uallibus habitantes, atq; pascuosa loca cæteris præeligentes: nam habent greges magnos iumentorum atque porcorum: habent & mulos, sed illi in magno sunt ualore. Græci uero & Armeni qui inter illos habitant, ciuitates & oppida possident, operámque suam in sericũ collocant. Habent autem ciuitates multas, inter quas præcipuæ sunt Gomo, Cæsarea & Sebaste, ubi beatus Basilius martyrium pro Christo suscepit, unúmque ex Tartarorum regibus dominum agnoscunt.

De Armenia maiori. Cap. XIII

ARMENIA maior prouincia maxima, Tartaris tributaria, ciuitates multas habet atque oppida. Metropolis eius Arzinga uocatur, fitque ibi buchiranus optimus. Scaturiunt quoque ibi aquæ feruentes, corporibus humanis abluendis

abluendis & medendis saniſſimæ. Aliæ uero inſigniores poſt metropolim ciuitates ſunt Argyron & Darzirim. AEſtiuis diebus plurimi Tartari illuc diuertũt cum gregibus & armentis, uberioris paſcuæ gratia illecti. Et rurſum hyemali tempore ob niuium inundantiam ad tempus ſecedunt. In montibus huius Armeniæ remanſit arca Noæ. Habet hæc regio ab oriente confinẽ prouinciam Zorzaniorum. Ab Aquilone uero fons quidam magnus inuenitur, de quo liquor oleo ſimilis ſcaturit, ad condimentũ quidem cibi inutilis, lampadibus uero concinnandis & nutriendis, aliiſque rebus inungendis commodiſſimus: unde uicinæ quæque nationes concurrunt, & de fonte illo omnes pro lucernis alendis haurire contendunt: tam enim indeſinenter hic fons fluit, ut etiam multæ naues oleo eius oneratæ, in alias abducantur regiones. Fons olei.

De prouincia Zorzania. Cap. XIIII.

ZORZANIAE prouincia Tartarorum regi tributa offert, eúmque dominum ſuum agnoſcit. Sunt autem Zorzanii homines pulchri, in armis ſtrenui, atque in arte ſagittaria periti. Sunt etiam Chriſtiani, Græcorũ obſeruantes ritum. Capillos nutriunt breues, ut clerici occidentales. Eſt prouincia eorũ aditu difficilis, præſertim ab oriente: illic enim arctiſſima eſt uia, ab uno latere habens mare, & ab altero montes, per quam quatuor leucarũ ſpatio eundum eſt, donec in prouinciam ueniatur. Vnde pauci homines ibi magnum exercitũ ab ingreſſu arcere poſſunt. Habent incolæ multas ciuitates & caſtra, abundántque ſerico, de quo pulcherrimos holoſericos parant pannos. Quidam eorum labori manuali operam impendunt, alii uero mercimoniis diſtrahendis. Terra ipſa ſatis fertilis eſt: id mirabile aiunt in hac terra reperiri. Eſt lacus quidam magnus in ea, ab aquis montium collectus, uocatus mare * Chelucelam, in gyro habens circiter ſexcenta miliaria, qui per totum anni ſpatium nullos mittit piſces, præterquam per quadrageſimam uſque ad ſabbatum ſanctum. Diſtat is lacus à reliquis æquoribus duodecim dietis. Aiunt quoque Euphratem fluuium, & alia quædam flumina in hunc ruere lacum. fort. Caſpiũ

De regno Moſul. Cap. XV.

REGNVM Moſul ad orientem ſitum, partim confine eſt Armeniæ maiori, habitántque in eo Arabes Mahumetum colentes, & multi Chriſtiani, Neſtoriani atque Iacobini: quibus præeſt patriarcha magnus, quem ipſi Iacelich uocant. Fiunt ibi panni pulcherrimi ex ſerico & auro. Cæterum in montibus huius regni habitant homines Cardi appellati, quorum quidam Neſtoriani ſunt, alii Iacobini, & quidam Mahumeti ſunt ſectatores, atque magni prædones.

De ciuitate Baldachi. Cap. XVI.

EST IN partibus illis ciuitas quædam inſignis Baldachum nomine, quæ in ſcripturis ſacris Suſis appellatur, in qua manet prælatus magnus Saracenorum, quem ipſi Caliphum uocãt. Non inuenitur in partibus illis nobilior quàm illa ſit ciuitas. Parantur ibi ex auro & ſerico pulcherrimi panni, iíque ſub uaria habitudine. Anno ab incarnatione domini M CCL, magnus Tartarorum rex Allau obſedit, atque tam acriter oppugnauit hanc urbem, donec caperet eam. Erant tunc plura quàm centum milia armatorũ in ciuitate, ſed Allau longe fortior illis erat. Cæterum Caliphus urbis dominus turrim habebat plenam auro, Haolonus.

argento, & lapidibus pretiosis, atque reliquis iocalibus, sed auaritiæ stimulis saũciatus noluit collectum thesaurum in milites spargere, illisque munera largiri, ideóque ipse cum ciuitate periclitatus est: nam Allau rex obtenta ciuitate Caliphum cepit, & in turrim illam, in quam thesaurum suum reposuit, coniecit, negatóque omni cibo & potu ait illi, Si thesaurum hunc non tam auare & tenaciter seruasses, teipsum & ciuitatem liberasses: nunc igitur fruere thesauro tuo, & ex eo comede atque bibe, quem tantopere dilexisti. In hunc itaque modum miser ille thesauro suo incumbens fame periit. Transit per hanc urbem fluuius quidam magnus, atque in oceanum Indicum se effundens, à cuius ostio urbs ipsa decem & octo distat diætis, ut citra magnum incommodum innumeræ merces ab India ad eam adduci possint. Porrò fluuius ipse originẽ sumit à ciuitate Chisi. Est quoque ciuitas alia inter Baldachum & Chisi, Bascia nomine, quæ magno palmarum nemore circundatur, de quo maxima dactylorum colligitur copia.

De ciuitate Taurisii. Cap. XVII.

IN ILLIS quoque partibus est Taurisium nobilissima ciuitas, in qua multiplices exercentur mercantiæ: nam sunt ibi gemmæ pretiosæ, panni auro texti atque holoserici cum aliis uariis mercibus. Et quoniam ciuitas in optimo sita est loco, conueniunt ibi plurimi negotiatores ex uariis mundi partibus, ab India, à Baldacho, à Mosulo & Cremosor: ex Latinorum quoque terris nonnulli nundinandi gratia illuc concedunt: nam mercatores plurimum hinc ditantur. Ciues Mahumetum uenerantur, licet quidam Nestoriani atque Iacobini etiam ibi inueniantur. Sunt in circuitu ciuitatis horti pulcherrimi & amœni, unde incolæ plurimos & optimos colligunt fructus.

Quomo miraculose mons quidam in alium locum fuerit translatus. Cap. XVIII.

EST MONS quidam in regione illa haud longe à ciuitate Taurisii, qui olim uirtute diuina à loco suo hac occasione dimotus est. Accidit semel ut Saraceni Euangelium Christi blasphemare uolentes, & ueluti uanam doctrinã Christianis improperantes dicerent, Est scriptũ in Euangelio uestro, Si habueritis fidem sicut granũ sinapis, & dixeritis monti huic, transi hinc, & transibit, & nihil impossibile erit uobis. Nunc igitur si fides uestra caret errore, amouete montem hunc, & probate Euangelii uirtutem. Et quoniam Christiani sub perfidorum illorum dominio erant, cogebantur uel montem illum transferre, uel Mahumeticam subire legem: & si neutrum facerent, gladio ferirentur. Tunc uir quidam in Christi feruens amore & fide, confortauit pusillanimes, & fusa oratione ad dominum cum tota fiducia dixit monti, Abi hinc: quod uidente multitudine ilico factum est. De quo miraculo multi Saracenorum conuersi, Christum confiteri cœperunt.

Miraculum fidei.

De regione Persarum. Cap. XIX.

PERSIA maxima & latissima est prouincia, fuítque olim nobilis & magni nominis: nunc uero à Tartaris dissipata obscurior est quàm unquam fuerit: abiit tamen nomen eius in uiciniores quasque prouincias, ut etiam hodie Persidis prouincia octo complectatur regna: quorum primum uocatur Chasum, secundum Churdistam, tertium Lor, quartum Cielstam, quintum Instanich,

sextum

ſextum Zerazi,ſeptimum Socham,octauum Timochaim,& eſt in finibus Perſarum:ſuntque ibi equi magni & pulchri,ut etiam quandoque unus ueneat pro ducentis libris Turonenſibus. Ducunt autem eos negotiatores ad ciuitates Chiſi & Curmoſa,in littore maris ſitas,unde in Indiam uenduntur. Aſini quoque ibi ſunt pulcherrimi & optimi,ut etiam unus uendatur pro triginta argenti ponderibus. Homines uero in regionibus illis peſſimi ſunt,rixoſi,prædones & homicidæ,fidem Mahumeti profitentes. Mercatores paſſim occiduntur ab illis prædonibus,niſi cateruatim per itinera incedant. In ciuitatibus tamen ſunt optimi artifices,qui in auro,ſerico,& opere acupictorio mira faciunt. Abundant bombice,tritico,hordeo,milio,aliiſque frumenti ſpeciebus. Vini quoque & fructuum habent ubertatem.

De ciuitate Iaſdi. Cap. XX.

IASDI eſt ciuitas magna in eadem regione, in qua multæ fiunt mercantiæ. Habet quoque & ipſa ſubtiles artifices,qui in ſerico laborant. Colunt etiam Mahumetum. Vltra Iaſdi per ſeptem dietas non eſt ulla hominũ habitatio uſq; ad ciuitatem Crermam:ſed ſunt loca campeſtria atq; nemoroſa,in quibus multæ ſunt uenationes. Inueniuntur quoque ibi magni conatices, & hi in magna multitudine.

De ciuitate Crermam. Cap. XXI.

CRERMAM eſt ciuitas inſignis, ubi in montibus plurimi reperiuntur lapides Turchiſi uulgo appellati. Sunt quoque ibi mineræ chalybis & andanici. Item habent falcones nobiles,uolatum perniciſſimum habentes,minores tamen falconibus peregrinis. Habet Crermam artifices diuerſorum armorum,qui fabricant frena, calcaria, ſellas, ſpatas,arcus, pharetras, & alia inſtrumenta iuxta uſum patriæ illius. Mulieres uero diſtinentur opere plumario,facientes culcitras & ceruicalia ſpecioſa. A Crermam ultra progrediendo itur per magnam planiciem,exactóque ſeptem dierum itinere peruenitur ad deſcenſum quendam, qui duorum dierum ſpatio uix tandem perficitur,ueſtigio ſemper in decliuum inclinato. In planicie multi inueniuntur perdices,itémque caſtra & oppida. In decliui uero deſcenſu ſunt arbores multæ & frugiferæ, ſed non eſt ibi habitatio niſi paſtorum. Habet hæc regio hyemali tempore intolerabile frigus.

De ciuitate Camandu,& regione Reobarle. Cap. XXII.

VENITVR poſt hæc ad planiciem quandam magnam,ubi ciuitas quædam ſita eſt Camandu nomine,quæ olim magna fuit,ſed nunc à Tartaris diruta eſt, retinuítque regio ab ea uocabulum. Inueniuntur ibi in magna copia dactyli,piſtachi,poma paradyſi,atq; alii uarii fructus,qui in regionibus noſtris non creſcunt. Habet quoq; regio illa aues, quæ ſincolinæ dicuntur,permiſti coloris, albi ſcilicet & nigri,quarum pedes & roſtra rubeſcunt. Habet item boues maximos,& in uniuerſum candidos,cornua breuia & minime acuta in capite geſtantes,camelino gibbo dorſo eorum imminente, unde tam fortes redduntur, ut ad magna onera geſtanda facile aſſueſiant. Et cum clitellæ gibbo imponuntur, ut cameli genuflectunt,& rurſum ſuſcepto onere ſurgunt,ſic ab hominibus edocti. Arietes illius regionis non minores ſunt aſinis, caudam ferentes tam longam & latam, ut triginta librarum pondus habeant. Sunt pulcherrimi & pingues,atq;

Boues gibboſi.

Arietes maximi.

ad esum optimi. Sunt præterea in huius regionis planicie multæ ciuitates & oppida, sed quæ muros habent luteos atq; imcompositos, fortes tamen: Nam sunt in ea regione multi prædones, quos Caraonas uocant, habéntque regem. Vtuntur hi prædones incantationibus: & quando ad prædam excurrunt, arte illa diabolica id efficiunt, ut aer interdiu per magnum temporis spatium adeo obscuretur, ut à nemine uideri & caueri possint, prorogántque huiusmodi caliginem interdum quinque, & aliquando septem diebus, & interim campos peruagantes in maximo numero, ut etiam quandoque turma eorum decem milia grassatorũ complectatur, in aciem bellatorum more se redigunt, & in latum diffusi sic procedunt, & quicquid obuiam illis uenit, homines & iumenta capiunt, iuuenes uenum exponũt, senes uero occidunt. Ego Marcus qui hæc scribo, semel in hanc incidi caliginem: & quoniam parum aberam à castro, quod Canosalim dicitur, facile periculum euadere potui ad castrum fugiendo. Plures tamen è comitiua mea in retiaculum illud dæmoniacum incidentes, partim uenditi, & partim interfecti fuerunt.

De campestribus formosis, & ciuitate Cormos. Cap. XXIII.

PLANICIES illa de qua iam dictum est, meridiem uersus extenditur ad spatium quinque dietarum. In extremitate uero eius incipit uia sensim descendere, ut per uiginti miliaria semper in præceps cogaris ire: & est uia ipsa pessima, atque ob prædatores periculis non carens. Tandem uenitur ad campestria pulcherrima, quæ in longum ad duas dietas se extendunt, uocatúrque locus ipse Formosa. Abundat terra illa riuis aquarum, & arboribus palmarum. Est quoq; ibi copia diuersarum auium, præsertim papagaiorum, quæ citra mare non habentur. Hinc peruenitur ad mare Creanum, in cuius littore sita est ciuitas Cormosa, optimum habens portum, ad quem multi conueniũt negotiatores, ab India aromata, margaritas, lapides pretiosos, pannos aureos & holosericos, dentésque elephantorum, & alia pretiosa quæque afferentes. Est ciuitas illa regalis, habens sub se ciuitates & castra. Regio uero ipsa calida est & infirma. Si extraneus quispiam mercator in ea moriatur, rex terræ omnia eius confiscat bona. Vinum faciunt in illa terra ex dactylis, atque aliis optimis speciebus: tamen qui eo non sunt assueti, & primum bibere cœperint, uentris fluxum cient: qui uero assueti fuerint, mirum in modum pinguescunt. Incolæ loci non uescuntur pane triticeo & carnibus, sed comedunt dactylos, pisces salitos, & cepas. Naues habent non admodum tutas: nam non consolidant eas clauis ferreis, sed ligneis cum filis quibusdam, quæ fiunt ex corticibus nucum Indicarum. Hi cortices in modum corii parantur, unde fila scinduntur, & ex filis funes fiunt fortissimi, qui aquarum impetum & assultum ferre possunt, nec ab aquis facile corrumpuntur. Habent naues illæ unas arbores, una uela, unósque temones, nec nisi uno teguntur opertorio. Pice non liniuntur, sed piscium sumine. Et cum in Indiam transfretant, equos & alia onera secum deferentes, multas amittunt naues, quòd mare illud admodum tempestuosum sit, & naues ferro non sint communitæ. Incolæ illius regionis nigri sunt, Mahumetíque legi addicti. AEstatis tempore, quando æstus intolerabiles sunt, non morantur in ciuitatibus, sed extra mœnia habent uiridaria aquis irrigata, & per canalia huc illúcque aquam trahunt,

illícque

habitantes solis calorem aliquantulum subterfugiunt. Fit etiam non raro, ut à regione cuiusdam deserti, ubi nihil est præter sabulum, uentus quidam urens & uehemens spiret: & nisi homines ilico fugam caperent, nimio calore oppressi suffocarentur. Sentientes enim prima illius uenti spiracula, mox ad aquas confugiunt delitescúntque in eis, donec flatus expirauerit: atq; in hunc modum ardorem illum ab arena allatum effugiunt. Fit quoque in hac regione, ut sementem non nisi in Nouembri in terram spargant, & in initio Martii segetem demetant, quo tempore etiam alii fructus maturescunt & colliguntur. Nam post Martium arborum folia & herbæ nimio calore percussæ exarescunt, ut per totam æstatem nec unum uirens folium, nisi iuxta aquas inuenias. Mos est huius patriæ, cum quispiam paterfamilias mortuus fuerit, ut uxor eius relicta quatuor annis continuis eum lugeat, singulis diebus semel fletui uacans. Conueniunt etiam ad defuncti domum consanguinei eius & uicini quique, magno rugitu illius mortem deplorantes, atque acerbas facientes querelas.

De regione quæ est inter ciuitates Cremos & Crermam.
Cap. XXIIII.

VT ETIAM ad alias stylum uertam regiones, relicta iam India redeundum est mihi ad Crermam, ut hinc recto ordine progrediar ad eas quas uidi & lustraui terras. Igitur si gressum à Cremos uersus Crermam moueris, inuenies magnam & pulcherrimam quandam planiciem, nulla re quæ ad uictum pertinet carentem: præsertim tritico abundat: uerum panis ex eo confectus, ab iis qui eo non sunt assueti, comedi non potest, adeo amarus est, ab amara aqua illi impasta. Abundant etiam incolæ dactylis, & aliis suauibus fructibus. Habent insuper thermas contra scabiem, & alias multas ægritudines efficaces.

De regione inter Crermam & Cobinam sita.
Cap. XXV.

EVNDO à Crerma uersus ciuitatem Cobinam, occurrit iter tædiosissimum, quippe quod in longum ad septem extenditur dietas, nullas ferè habens aquas, nisi perpaucas, & has quidem salsas & amaras, uiridem præ se ferentes colorem, perinde ac si herbarum esset succus: & qui uel paululum ex eis delibauerit, uentris profluuium euadere non potest. Idem fieri solet si quispiam gustet sal ex ea aqua confectum. Necesse igitur est, ut uiatores aquam aliam secum portent, si modo non uelint siti periclitari. Iumenta quoque ipsa horrent, cum aquã illam bibere coguntur, nec uentris fluxum ubi biberint subterfugiunt. Nulla propterea est in illo deserto habitatio hominum neque ferarum, exceptis onagris, quòd nec cibum, nec potum illic habere possint.

De ciuitate Cobinam. Cap. XXVI.

COBINAM est ciuitas magna, copiam habẽs ferri, chalybis, & audanici. Fiunt ibi specula de chalybe pulcherrima & magna. Fit quoq; ibi tutia quæ oculis medetur, & espondium, ídq; in hunc modum. Habet regio illa mineras, ex quibus terram fodiunt, & in fornacem ignitam proiectam decoquunt, desuper crate ferrea uaporem ascendentem intercipiente, in qua uapor conglutinatus, tutia efficitur. Materia uero grossior, quæ in igne remanet, espondium uocatur. Sunt huius terræ incolæ Mahumeti sectatores.

De regno Timochaim,& arbore solis,quæ à Latinis arbor sicca uocatur. Cap. XXVII.

RELICTA ad tergum ciuitate Cobina,occurrit desertum aliud,habens in longitudine iter octo dierum, éstq; in eo ariditas magna:caret arboribus atq; fructibus:& aquæ quas habet amarissimæ sunt, ut etiam iumenta eas bibere recusent:& nisi uiatores aquam secum deferrent,siti periclitarentur. Superato uero hoc deserto uenitur ad regnum Timochaim, in quo multæ sunt ciuitates & castra. Est regnum illud confine Persidi à parte Aquilonis,crescítque in eius planicie arbor magna,arbor solis dicta,quæ apud Latinos arbor sicca uocatur. Hæc grossa est ualde,habétque folia quæ ex uno latere sunt candida,ex opposito uero latere sunt uiridis coloris. Fructus nullos præter entios producit, eósque in modum castaneæ buxini coloris. Patet campus ille circumquaque ad multa miliaria,ut nec unam in eo inuenias arborem. Aiunt Alexādrum Magnum ibi cum Dario conflixisse. Est autem tota terra regni Timochaim,saltem quæ inhabitatur,fertilis,& multarum rerum ferax,bonóque aere temperata. Habet etiam uiros pulchros,sed pulchriores mulieres. Mahumeti perfidiam sequuntur.

De tyranno quodam insigni & sicariis eius. Cap. XXVIII.

EST IN terris illis regio quædam Mulete dicta, ubi dominabatur princeps quidam pessimus, Senex de montanis dictus, de quo multa audiui : & quæ relaturus sum,ab aliis multis regionis illius incolis didici,qui ita mihi dixerunt, Fuit princeps ille cum uniuerso populo suo , cui præerat, legi Mahumeti additus . Is inauditam excogitauit malitiam : Nam homines quosdam sicarios seu gladiatores,quos uulgo Assasinos uocant, sibi adiunxit, & per illorum effrenem audaciam quoscunq; uoluit occidit,ut breui omnibus terrori esset. Porrò id hac impostura effecit , Erat in terra illa uallis quædam amœnissima altissimis septa montibus,intra quam uiridarium plantauit maximum & pulcherrimum floribus odoriferis & fructibus suauibus, atque aliis delectabilibus refertum herbis. Extruxerat etiam in illo horto palatia quædam egregia mira decorata pictura,& quicquid illis ornamento esse potuit,adhibuit. Porrò quæ ad totius corporis uoluptatē faciunt,non est opus ut multam de illis faciam mentionem, cum horto illi & palatiis non defuerint riuuli uarii,aqua, melle,uino & lacte fluentes, uaria musicæ artis instrumenta & melodiæ,choreæ,tripudia,palæstræ, uestes pretiosæ, & mirus apparatus omnium delectabilium rerum,quibus pro uoto fruebantur iuuenes quidam intra uiridarium positi, qui aliud nihil faciebant , quàm quòd uitam beatam uiuebant,tristitiæ nullum dantes locum. Erat proinde in introitu horti castrum fortissimum,diligenti munitum custodia,per quod solum,& per nullum alium locum patebat ingressus & exitus in hortum. Extra locum illum habebat senex ille,cui nomen erat Alaodin,iuuenes quosdam & uiros fortes,audacis atq; præfracti animi,quos ad hoc ipsum instituebat,ut animi sui detestabile exequerentur propositum. Curabat illos informari in nefaria lege Mahumetica, quæ obseruatoribus suis in uita futura carnales promittit uoluptates. Et ut eos obsequentiores sibi redderet,& ad omne uitæ periculum intrepidos, cum illi uideretur faciebat eis,uel quibusdam eorū,dari potum quendam,quo inescati dementes fiebant,& graui opprimebantur sopore,interímque in uiridarium du-

cebantur:

cebantur,& cum ſopore ſoluto euigilarēt,& uiderent ſe tantis intereſſe deliciis, putabant ſe in paradyſum dei raptos,uiuerēque cum Mahumeto legiſlatore ipſorum,& illis quæ promiſit perfrui gaudiis. Quid plura?Gaudebant ſe ex ſeculi miſeriis ereptos,& iam aliam atque felicem uiuere uitam. Sed cum paucis diebus his gaudiis interfuiſſent, ſenex quibus uolebat iterum memoratum potum bibendum exhibuit,& demētatos extra paradyſum illam reduxit. Tunc illi ad ſe redeuntes,& reminiſcentes quibus & quantis ad modicum tempus potiti fuiſſent gaudiis,ſupra modum dolebant,& triſtes efficiebantur quòd deliciis illis perpetuo frui non conceſſum ſit,mortem libenter ſubituri,modo hac uita tam modice deguſtata,ſemper uiuant. Tunc tyrannus ille,qui dei prophetam ſe eſſe mentiebatur,aiebat illis. Audite me,& nolite contriſtari:ſi parati eſtis, ut pro mea obedientia mortem intrepide,ubi illata fuerit,ſubeatis,participes uos pronuntio futuros illorum gaudiorum quæ ad horam uidiſtis. At miſeri illi mortem lucrum putantes,nihil tam difficile aiunt iniungendum,quod pro illa beata uita conſequenda non libenter ſubeant. Abutitur igitur tyrannus ille his præfractis hominibus ad innumera homicidia,quippe qui corporalem uitam pro ſtituentes,contemnebant etiam mortem ipſam,& paſſim ad tyranni iuſſum in regione illa ſic graſſabantur,ut omnibus hominibus eſſent formidini, & nemo inſaniæ illorum reſiſtere auderet : ſicque fiebat,ut multæ regiones, & potentes uiri tyranno illi tributarii fierent.

De interfectione memorati tyranni. Cap. XXIX.

ANNO domini milleſimo ducenteſimo ſexageſimo ſecundo,Allau rex Tartarorum,potenti exercitu tyranni illius caſtrum obſedit, cupiens tantum periculum è ſuis eliminare partibus. Et elapſi tribus annis cœpit illum cum omnibus Aſſaſinis ſuis : defecerant enim illis uictualia : & funditus aboleuit locum, & homines interfecit.

De ciuitate Sopurgam & terminis eius. Cap. XXX

RECEDENDO à præfato loco uenitur ad regionem quandam ſatis amœnam,quæ habet colles,planicies,& optima paſcua,uberrimos denique fructus : eſt enim ſolum eius feraciſſimum : neque ullam habet penuriam præterquam aquæ : nam eundum eſt per quinquaginta aut ſexaginta miliaria donec aliquid aquæ inuenias,unde niſi uiatores aquam ſecum deferrent,ſæpe ſiti periclitarentur,id quod etiam iumentis accidere ſolet. Feſtinanter igitur regio ipſa percurrenda eſt,præſertim ubi tanta eſt terræ ariditas. Extra illam ſiccitatē habet regio illa multas ciuitates & oppida. Incolæ Mahumetum agnoſcunt. Poſt hæc uenitur ad ciuitatem Sopurgam, ubi omnium uictualium reperitur copia : præſertim abundant ibi pepones,quos filis diuidunt non ſecus quàm cucurbitæ diſſecantur,& deſiccatos ad proximas terras uendendos portant,à quibus auide comeduntur,cum mellis ferè habeant dulcedinem. Sunt etiam in regione illa plurimæ uenationes beſtiarum & auium.

De ciuitate Balac. Cap. XXXI.

PRAETEREVNTES inde uenimus in ciuitatem quandam Balac nomine,quæ olim magna & nobilis fuit,ſumptuoſa habens marmorea palatia, nunc uero à Tartaris diruta eſt. In hac ciuitate ferunt Alexandrum Darii regis

filiam in uxorem accepisse. Hæc ab Aquilone terminatur ad Persidis prouinciam. Quòd si hinc soluas & procedas inter orientem & Aquilonem, non inuenies ad duas dietas ullam habitationem: quia habitatores loci tot molestias à latronibus & prædonibus passi, coacti sunt fugere ad montana, loca scilicet tutiora. Inueniuntur ibi aquæ multæ, atque uenationes bestiarum plurimæ: sunt quoque illic leones. Viatores quoniam nihil alimenti in itinere inueniunt, uictualia secum deferunt, quæ pro duobus diebus illis sufficiant.

De regno Taicam & terminis eius. Cap. XXXII.

EXACTO itinere duorum dierum quos memorauimus, occurrit castrũ quoddam Taicam uocatum, ubi frumenti magna est copia, agérque ipse pulcherrimus. Sunt ibi quoque montes salis ad meridiem extensi, tam magni, ut totus mundus hinc sal sufficiens habere posset. Est autem sal ipsum tam durum ut non nisi cum ferreis malleis è montibus erui possit. Quòd si ultra ab isto loco procedas, inter plagam scilicet orientalem & aquilonarem eundo, post tres consummatas dietas uenies ad ciuitatem Scassem, licet alia quoque oppida in itinere occurrant. Huius regionis incolæ omnes Mahumetum colunt: bibunt tamen uinum, cuius terra illa sicut & frumenti aquæ fructuum maxime est ferax: imo tota die nihil agunt, quàm quòd calcibus euacuandis incumbunt. Est uinum illud coctum & optimum. Homines uero sunt pessimi, sed optimi uenatores: nam abundat terra eorum bestiis syluestribus. Nudi caput incedunt, nisi quòd uiri chordula quadam longitudinis decem palmorum caput ligant. E bestiarum uero syluestrium, quas capiunt, pellibus indumenta sibi parant, sicut & caligas & calceamenta, nec aliis utuntur uestibus.

De ciuitate Scassem. Cap. XXXIII.

CIVITAS autem Scassem in planicie est sita, habétque in circumiacentibus montibus multa castra. Fluit etiam per mediũ eius magnus quidam fluuius. Sunt in regione illa multi sues spinosi, qui cum capiuntur, spinis suis sæpe homines & canes lædũt: nam canes à uenatoribus in porcos prouocati, adeo irritant & commouent feras illas, ut simul concurrentes terga sua, quibus spinæ innituntur, uehementer commoueant, atque stimulos ipsos uehementia quadam excutiant, atque in uiciniores homines & canes uibrent. Habet gens illa linguam propriam, pastores eius morantur in montibus, uendicantes sibi cauernas pro habitaculis. Itur hinc per tres dietas ad prouinciam Balasciæ, atque intermedio itinere nulla humana occurrit habitatio. Necesse igitur est ut uiatores cibum & potum secum portent.

De prouincia Balasciæ. Cap. XXXIIII.

BALASCIA est prouincia magna: habétque linguam propriam, cultui Mahumeti dicata. Reges eius, qui iure hæreditario sibi inuicem succedunt, ab Alexandro Magno originẽ duxisse feruntur. Producit hæc eadem prouincia lapides pretiosos atque magni ualoris, qui à nomine regionis Balasci uocantur. Nemo citra capitis pœnã audet huiusmodi lapides uel fodere: uel extra regionẽ asportare nisi cum licentia & consensu regis, omnes enim illi lapides regis sunt, & is mittit eos quibus uult uel pro dono uel pro solutione tributi, multos etiam commutat pro auro & argento. Vsqueadeo autẽ terra illis turgescit lapidibus, ut ad

ut ad regem parum hinc rediret emolumēti, ſi paſſim omnibus permitteret eos fodere & diſtrahere : nam ſic lapis ipſe uilior redderetur. Suppeditat quoque mons alius in hac prouincia lazulum, de quo fit azurum optimum, quale etiam in mundo non inuenitur. Elicitur autem ex mineris non ſecus ac ferrum : præbent quoque mineræ argentum. Regio ipſa ualde frigida eſt. Equos habet multos & optimos, magnos & ueloces, qui tam duras & fortes in pedibus habent plantas & ungulas, ut ferramento opus non habeant, etiam quantumlibet per ſaxa & montes currant. Abundat præterea regio ipſa uenatione beſtiarum & auium. Habet quoque herodios, ſeu optimos falcones. Fert ager eius triticum optimum, hordeum & milium in magna copia. Oliuis caret, ſed ex nucibus & ſoſima oleum conficiunt. Incolæ extraneas gentes minime metuunt, eo quòd introitus in prouinciā ſunt multum arcti, nec poſſunt in hoſtes facile irrumpere. Ciuitates eorum & caſtra arte & natura munita ſunt. Sagittarios habent certos, & uenatores optimos. Induuntur utplurimum corio : nam ueſtes laneæ & lineæ ibi haberi nequeunt, niſi pro magno pretio. Mulieres tamē nobiles utuntur pannis lineis & bombicinis.

De prouincia Baſciæ. Cap. XXXV

PROVINCIA Baſciæ diſtat à regione Balaſciæ decem dietis. Et eſt regio ipſa ualde calida : unde fit ut homines nigri ſint, ſed aſtuti atque mali. Linguam habent propriam: & in auribus geſtant inaures aureas & argenteas, atque margaritas. Veſcūtur carnibus & riſo : idololatræ ſunt, incantationibus & dæmonum inuocationibus uacantes.

De prouincia Cheſimur. Cap. XXXVI.

PROVINCIA Cheſimur diſtat à Baſcia per dietas ſeptem. Incolæ eius linguam propriam habent, & idololatræ ſunt, idola conſulentes, atque reſponſa à dæmonibus recipientes. Faciunt quoque arte diabolica, ut aer in caliginem condenſetur. Bruni coloris ſunt, hoc eſt, nigricantis : nam regio temperata eſt. Carnibus ueſcuntur & riſo, & tamen macilentiſſimi ſunt. Ciuitates ibi multæ ſunt & oppida. Rex eorum nulli tributarius eſt, quia neminem timent, deſertis undique uallati, quo fit ut difficilis ad eos ſit acceſſus. Sunt in hac prouincia quidam eremitæ, qui in monaſteriis & cellis idolis ſeruiunt, cum magna cibi & potus abſtinentia deos ſuos honorantes, quos etiam plurimum reuerentur, & cauent ne eos offendant, nepharia illorum mandata tranſgrediendo. Vnde & uulgo in magno honore ii habentur eremitæ. Monachi.

De prouincia Vocam, & montibus in ea altiſſimis. Cap. XXXVII.

HIC IAM iterum occurret India, ſi iuxta priorem tramitem progrederer, ſed quia illam in tertio libro deſcripturus ſum, iam aliam uiam pergere ſtatui, ad Balaſciam ſcilicet redeuntes, & hinc inter plagam Aquilonarem atque orientalem iter facientes. Igitur ſpatio duorum dierum uenitur ad flumen quoddam, ubi multa ſunt caſtra & uillæ : & homines illorum locorum probi ſunt, & in armis ſtrenui, ſed Mahumetū colunt. Rurſus ſpatio aliorum duorum dierum uenitur ad prouinciā Vocam, quæ ſubiecta eſt regi Balaſciæ, ha- Vocam.

bens in longum & latum ſpatium trium dietarum. Incolæ eius habent linguā propriam,& colunt Mahumetum. Sunt etiam ſtrenui bellatores atque boni uenatores: nam abundat regio illa ſylueſtribus animalibus. Hinc ſi diſcedas ad orientalem plagam, aſcendendum tibi erit per tres continuos dies, quouſque peruenias ad montem altiſſimum,& quo altior non eſt in mundo. Ibi etiam inuenitur inter duos montes planicies quædam amœna, & in ea fluuius pulcherrimus, iuxta quem optima ſunt paſcua, ita ut in illis equus aut bos macilentus decem dierum ſpatio pingueſcat. Eſt ibi copia animalium ſylueſtrium: præſertim inueniuntur ibi arietes ſylueſtres maximi, longa habentes cornua, ex quibus uaria uaſorum genera effinguntur. Continet planicies illa in longitudine ſpatium quod duodecim diebus peragrari poteſt, uocatúrque Pamer. Sed ſi longius progrediare, deſerti ſpeciem præ ſe fert: nec eſt ibi ulla habitatio humana, aut ulla herba uirens. Coguntur itaq; uiatores ſecū ferre ea quæ illis ſunt neceſſaria, pro corporis ſuſtentatione. Nulla quoque ibi apparet auis, propter frigus, & nimiā terræ eleuationē, quæ pabulum nullum adminiſtrare poteſt animalibus. Ignis ſi quandoque ibi accendatur, obſtante nimia regionis frigiditate, non eſt ita lucidus, nec adeo efficax in ſua actione, ut in locis demiſſioribus. Hinc uia ulterius ducit inter orientem & Aquilonem per montes, colles atque ualles, in quibus multa inueniuntur flumina, nulla autem habitatio humana, nec ulla herba: uocatúrque regio ipſa Belor, omni tempore hyemis effigiem præ ſe ferens, eáq; facies perſeuerat, donec uiator quadraginta dietas abſoluat. Pro tot etiam diebus neceſſe eſt ut uictum ſecum deferat. In montibus tamen altiſſimis hinc inde hominum habitationes conſpiciuntur, ſed qui peſſimi & crudeles ſunt, idololatriæ deditı, qui ex uenatione uiuunt & corio ueſtiuntur.

De prouincia Caſſar. Cap. XXXVIII.

POST HAEC peruenitur ad prouinciam Caſſar, quæ magno Cham tributaria eſt. In ea ſunt uineæ, uiridaria, arbores frugiferæ, bombix,& aliæ agrorum poſſeſſiones. Incolæ uero habent linguam propriam,& ſunt negotiatores & artifices, atque lucri gratia per prouinciam diſcurrentes, adeóque auare diuitiis inhiant, ut uix ſatis de partis edere audeant. Mahumeti quoque legi parent, tametſi quidam Chriſtiani Neſtoriani ibi inueniantur, qui ſuas quoque habēt eccleſias. Regio patet quinque dietarum ſpatio:

De ciuitate Samarcham,& miraculo columnæ in eccleſia facto. Cap. XXXIX.

SAMARCHAM ciuitas magna & egregia eſt in regione illa, tributaria nepoti magni Cham. In hac habitant Chriſtiani cum Saracenis, hoc eſt, Mahumetanis. Accidit uero his temporibus in ea diuina uirtute tale miraculum. Frater magni Cham, nomine Cigatai, qui regioni illi præfuit, perſuaſus à Chriſtianis baptiſmi ſuſcepit ſacramentum. De quo Chriſtiani gaudentes, fauore illius ædificauerunt baſilicam magnam in illa urbe, in honore diui Ioannis Baptiſtæ. Porrò architecti eccleſiam illam tali fabricauerunt ingenio, ut tota eius teſtudo uni niteretur marmoreæ columnæ, quæ medium eccleſiæ tenuit locum. Habebant tunc Saraceni inſignem lapidem, qui omnibus modis ad hoc quadrabat, ut baſis loco præfatam ſuſtineret columnam. Raptus igitur à Chriſtianis

Christianis,in fundamento columnæ locatus est.De quo Saraceni dolentes hiscere non audebant,cum princeps ad hoc ipsum annuisset. Factum est autem, ut aliquanto post tempore princeps ille moreretur, & illi filius eius succederet in regno,non autem in fide.Tunc Saraceni ab eo obtinuerunt,ut Christiani lapidem illum,quem columnæ supposuerant,reddere cogerentur.Et cum illi pretium satis dignum offerrent,recusarũt Saraceni quicquam aliud accipere quàm lapidem.Quod hac impostura faciebant, ut Christianorum ecclesia funditus destrueretur.Christiani itaque uidentes durum esse contra stimulum calcitrare, aliò confugere nequiuerunt,quàm ad deum,& ad sanctum suum Ioannem Baptistam,quem lachrymosis oculis inuocare cœperunt. Adueniente itaque die quando lapis sub columna auferendus erat,ne ecclesia diutius maneret,nutu diuino longe aliud accidit,quàm perfidi sperauerant Saraceni.Siquidem columna ipsa adeo subleuata est ab ipsa basi,ut trium palmorum spatium inter utriusque lapidis superficiem intercesserit,& columna ipsa iam testudinem ecclesiæ non ferret, sed uiceuersa testudo columnam portaret, id quod in hunc usque diem perseuerat.

De prouincia Carcham. Cap. XL.

RVRSVM ab hac urbe digressi uenimus in prouinciã Carcham,quinq; quasi dierum itinere in longum procedentes. Hæc omnium uictualium habet copiam,subiecta dominio nepotis magni Cham.Incolæ Mahumetum colunt. Habitant tamen inter eos quidam Christiani Nestoriani.

De prouincia Cotam. Cap. XLI

PROVINCIA Cotam sequitur prouinciam Carcham, sita inter plagam orientalem & aquilonarem. Subiecta est dominio nepotis magni Cham; habétque ciuitates & oppida multa.Metropolis eius uocatur Cotam. Extenditur prouincia in longum itinere octo dierum. Nullius rei quæ ad uictum pertinet in ea est defectus.Habet copiam bombicis,atque uineas multas & optimas. Homines uero sunt imbelles,sed boni artifices & negociatores. Mahumetum agnoscunt.

De prouincia Peim. Cap. XLII.

PROGREDIENTIBVS ultra per eandem plagam occurrit prouincia Peim,extensa in longum quinque dierum itinere. Subiecta est magno Cham,habétque multas ciuitates & castra.Metropolis eius uocatur Peim,iuxta quam currit fluuius,in quo pretiosi inueniuntur lapides, nempe iaspides & chalsedonii.Incolæ regionis reuerentur Mahumetũ,& sunt eximii artifices atq; negociatores.Abundant bombice,& uictualium habent copiam. Est consuetudo in hac prouincia,quando maritus quispiam ob certam causam in alium locum commigrat,& infra uigesimam diem domũ non redit,licebit uxori aliũ accipere maritum priore relicto. Id idem licitum est uiro, posteaquam domũ reuersus fuerit,ut scilicet impune matrimonium cum alia contrahat uxore.

De prouincia Ciartiam. Cap. XLIII.

POST HAEC uenitur ad prouinciam Ciartiam,quæ est sub dominio magni Cham,habétque ciuitates & castra multa.Metropolis eius, unde etiam ipsa denominata est, uocatur Ciartiam. Reperiuntur ibi in fluminibus multi

lapides pretiosi, præsertim iaspides & chalcedonii, quos negotiatores deferunt ad prouinciam Cathai. Est prouincia Ciartiam multum sabulosa, plurimas habens aquas amaras, unde sterile solum redditur. Quando extraneus aliquis exercitus hanc transit prouinciam, incolæ eius omnes cum uxoribus, filiis, animalibus, & cuncta suppellectile fugiunt in aliam regionem uiciniorem, ubi pascua & aquam bonam inueniunt, ibíque morantur donec hostium exercitus transierit & cum hostium effugiunt conspectum, uentus adeo delet uestigia eorum arenæ impressa, ut superuenientes hostes illorum iter nequaquã explorare possint. Si uero Tartarorum exercitus, quibus subiecti sunt, eorum pertransierit terram, ipsi non fugiunt, sed animalia duntaxat in alium abigunt locum, quod Tartari pro acceptis uictualibus nihil rependant. Recedendo ab hac prouincia, sabulum quinque dierum spatio terendum est, ubi nulla ferè alia aqua, quàm amara inuenitur, donec perueniatur ad ciuitatem Lop nomine. Et nota quòd omnes iam memoratæ prouinciæ: nempe Cascar, Carcham, Cotam, Peim, & Ciartiam usque ad ciuitatem Lop, ponuntur intra magnæ Turchiæ terminos.

De ciuitate Lop & deserto maximo. Cap. XLIIII.

LOP EST ciuitas magna, ad introitum deserti magni, inter orientem & Aquilonem sita. Incolæ eius Mathumetum colunt. In ea faciunt sibi mercatores, qui desertum transire cupiunt, parare cuncta necessaria. Quiescunt etiã in ea aliquantisper, prouidentes sibi de fortibus asinis & camelis, quos uictualibus onerant. Et quando in deserto uictualia deficere incipiunt, interficiunt asinos, uel in deserto relinquunt: quia non poterunt amplius illis de pabulo prouidere quousque desertum superauerint. Camelos tamen libentius seruant, quòd pauco sustententur cibo, & grauia onera ferant. Offert desertum illud magnum uiatoribus aliquando aquas amaras, sed frequentius aquas dulces, ut ferè singulis diebus per illos triginta dies, quibus desertum ipsum uix pertransiri potest, aquam recentem inueniant: sed quæ interdum adeo modica est: utnon omnibus mercatoribus simul euntibus sufficiat. Est desertum illud multum montuosum: & ubi ad planiciem peruenitur, illic per sabulum eundum est. Est in uniuersum sterile & squalidum, nullúmque propter pabuli penuriam animalibus præstat habitaculum. Cernuntur & audiuntur in eo interdiu, & sæpius noctu, dæmonum uariæ illusiones. Vnde uiatoribus summe cauendum est, ne multum ab inuicem seipsos dissocient: aut aliquis à tergo sese diutius impediat: alioquin quamprimum propter montes & colles quispiam comitum suorum aspectum perdiderit, non facile ad eos perueniet: nam audiuntur ibi uoces dæmonum, qui solitarie incedentes propriis compellant nominibus: uoces fingentes illorũ quos comitari se putant: & à recto itinere abductos in perniciem deducunt. Audiuntur interdum in aere concentus musicorũ instrumentorũ, sed frequentius sonitus tympanorũ. Est igitur huius deserti transitus periculis plenus.

De ciuitate Sachion, & combustione corporum mortuorum. Cap. XLV.

SVPERATO deserto peruenitur ad ciuitatẽ Sachion, quæ sita est in ingressu prouinciæ magnæ Taguth ubi inter Mathumeti cultores pauci inueniũtur Christiani Nestoriani. Sunt quoq; ibi plurimi idololatræ qui etiã linguam

propriam

propriam habent. Vrbis huius incolæ negotiationibus non uacant, ſed de fructibus terræ uiuunt. Habet denique urbs ipſa multa monaſteria diuerſis idolis conſecrata, in quibus multa offeruntur ſacrificia, & dæmonibus magna à populo exhibetur reuerentia. Et quando homini filius aliquis naſcitur, ſtatim commendat eum idolo alicui, atque in honorem eius anno illo in domo ſua nutrit arietem, quem anno à natiuitate filii reuoluto, proximo illius idoli feſto unà cum filio offert cum multis ceremoniis & magna reuerentia. Poſtea coquuntur carnes arietis, & idolo denuo offeruntur, dimittunturque ante idolum tandiu ſuſpenſæ, donec completæ fuerint nefandæ orationes, quas ante ipſum iuxta conſuetudinem ſuam murmurare ſolent. Et in primis rogat pater idolum cum magna inſtantia, ut filium ſibi commendatum conſeruet. Officio finito, immolatas carnes ad locum alium deferunt, & conſanguinei illius omnes pariter congregati, carnes illas cum magna religione comedunt: oſſa uero decenter in uaſculo quodam conſeruant. Cæterum in mortuorum parentatione his utuntur ceremoniis. Curant proximi quique ut corpora exanimata comburantur in hunc modum. Primo interrogant aſtrologos, quando mortuus in ignem ſit coniiciendus. Tum illi quærunt quo anno, quo menſe, die & hora is qui in fata conceſſit, ſit natus: conſtellationéque perſpecta, indicant diem quando ſit comburendus. Alii uero mortuũ corpus aliquot diebus reſeruant, aliquando ſeptem diebus, quandoq; per menſem, nonnunquã per ſex menſes, domi capſam illi parãtes, & tali ingenio latera compaginantes, ut nullus fœtor ex ea exalare poſſit. Corpus etiã ipſum aromatibus condiunt, & capſam pulchre depictam panno pretioſo operiunt: & ſingulis diebus quibus cadauer domi tenetur, hora prandii menſa iuxta capſam præparatur, uino & cibis per integræ horæ ſpatium deſuper poſitis, putantes defuncti animam de appoſitis manducare. Et quando defuncti corpus eſt efferendum, aſtrologi conſuluntur qua ex parte id ſit faciendum. Nam ſi porta aliqua dum conſtrueretur caruit bonis fatis, illam indicant fugiendam atq; incongruam per quam mortuorum cadauera efferantur, indicántque aliam quæ huic rei accommoda ſit, aut nouam iubent in pariete fieri aperturam. Dum uero funus per ciuitatem portatur, lignea tuguria in uia conſtruuntur, atque ſericis & aureis pannis cooperiuntur: & cum defuncti cadauer ante ea portatur, effundunt in terram uina & delicata cibaria, putantes defunctum in alia uita his recreari rebus. Antecedunt etiam funus ipſum uaria inſtrumenta muſices, in quorum concentu maxima eſt iucunditas. Et cum ad locum combuſtionis uentũ fuerit, ſcribunt & pingunt ſuper chartas imagines uirorum ac mulierum, itémque multorum denariorum, quæ omnia ſimul cum cadauere comburuntur. Aiunt enim defunctum illum tot ſeruos & ancillas, animalia & denarios in alia uita habiturum, quot cum eo fuerint imagines combuſtæ, uicturúſque ſit perpetuo in diuitiis illis & honore. Hanc ſuperſtitionem ſeruat ferè ubique cæcitas paganorum in partibus orientis, cum cadauera defunctorum comburunt.

Dæmonum cultus.

Funerandi mos.

De prouincia Camul. Cap. XLVI.

CAMVL prouincia eſt intra magnam prouinciam Tanguth, ſubiecta imperio magni Cham, habens ciuitates multas & oppida. Attingit autem terra Camul duo deſerta, magnum ſcilicet, de quo iam ſupra diximus, & aliud

quoddam minus. Abundat hæc prouincia his quæ pro uitæ ſuſtentatione homo opus habet. Habent incolæ huius regionis linguam propriam, & ad aliud non uidentur nati, quàm uacare ludis & tripudiis. Idololatræ ſunt & cultores dæmonum, ad hoc ab ipſis perſuaſi, quando uiator quiſpiam pertranſiens ad domum alicuius hoſpitii gratia diuertit, ſuſcipit eum paterfamilias cum magno gaudio, atq; præcipit uxori & toti familiæ, ut quandiu ille apud eos manere uoluerit non excludatur, ſed illi in omnibus obediant. Ipſe uero interim diſcedit, non reuerſurus quandiu hoſpes in ædibus ſuis manſerit. Et uxor interim paret hoſpiti ut marito ſuo. Sunt mulieres illius regionis formoſæ: & uiri à diis ſuis hac dementati ſunt ſtultitia, ut putent ſibi glorioſum eſſe ſi eas uiatoribus proſtituant. Tempore uero quo regnauit Moguth magnus Cham & rex omnium Tartarorum, audita hac populi Camul ſtultitia, mandauit ipſis ne amplius ſeruarent hanc deteſtabilem conſuetudinem, ſed potius uxorũ ſuarum cuſtodientes pudicitiam, communia pararent hoſpitia, in quæ aduenæ & ſuperuenientes diuerterent uiatores, & prouinciam tanta non fœdarent turpitudine. Viri uero Camul audito hoc regis mandato, plurimum ſunt contriſtati, miſſiſque nuntiis & muneribus, inſtantiſſime rogarunt, ut tam graue reuocaret edictum, & traditionem illam, quam à ſuis ſenioribus ueluti per manus acceperunt, non aboleret, maxime cum compertum haberent ſe propter illud hoſpitalitatis beneficium deorum ſuorum conſequutos gratiam, & terram nunquam deorum munere ſua deſtitutam fœcunditate. Rex uero Moguth audita querela, acquieuit petitioni illorũ, & reuocãs mandatum dicebat, Quod ad me attinet, uobis mandaui ut deteſtabilem illam & toto orbe inauditam aboleretis conſuetudinem: ſed quia opprobrium honorem ducitis, habete opprobrium ut optaſtis. Nuntii itaq; alias portantes literas, quæ priores caſſauerunt, uniuerſo populo magnum attulerunt gaudium. Et is mos uſque in hodiernum diem à populo illo cuſtoditur.

Hoſpitalitas mira.

De prouincia Chinchintalas. Cap. XLVII.

POST prouinciã Camul ſequitur prouincia Chinchintalas, quæ ab Aquilone confinis eſt deſerto, habétque in longitudine iter ſexdecim dierum, ſubiecta dominio magni Cham. Habet ciuitates & caſtra multa. Populus eius in tres diuiſus eſt ſectas. Pauci quidem confitentur Chriſtum, & hi ſunt Neſtoriani: alii Mahumetum colunt, tertii idola adorant. Eſt in hac prouincia mons, in quo inueniuntur mineræ chalybis & audanici: itémque ſalamandræ, de quibus fit pannus, qui ſi in ignem proiectus fuerit, non comburi poteſt. Fit autem pannus ille de terra in hunc modum, ut quidam è ſociis meis, uir ſingulari præditus induſtria, Curficar nomine, Turchus me edocuit, qui in prouincia illa mineralium operi præfuit. Inuenitur in monte illo minera quædam terræ, quæ fila producit lanæ haud diſſimilia: & hæc ad ſolem deſiccata in mortario æneo terũtur, deinde lauãtur, & quicquid terrenum illis adhæret ſubmouetur: demum fila illa ſic purgata & attenuata, ut alia lana nentur, atque in pannum contexuntur. Et quando pannos illos uolunt dealbare, proiiciunt eos ad horam in ignem, & tunc ex flammis illæſi educũtur niue candidiores. Haud ſecus purgant eos, quando maculas aliquas contraxerint: nam lotura alia præter ignem illis non adhibetur. De ſalamandra uero ſerpente, qui in igne uiuere dicitur, nihil explorare potui in

in orientalibus regionibus. Aiunt Romæ mappam quandam haberi, ex ſalamandra contextam, in qua ſudarium domini inuolutum retinetur, quam rex quidam Tartarorum Romano miſit pontifici.

De prouincia Suchur. Cap. XLVIII.

A' TERGO relicta prouincia Chinchintalaſi, ducit iter ad orientem, & per decem continuas dietas nulla reperitur habitatio, niſi in paucis locis, quibus ſuperatis, uenitur ad prouinciam Suchur, quæ plures habet habitationes & oppida. Metropolis eius uocatur Suchur. In hac prouincia inter multos idololatras pauci inueniuntur Chriſtiani. Sunt autem omnes magno ſubiecti Cham. Negotiationibus non uacant, ſed de fructibus terræ uiuunt. In cunctis huius prouinciæ montibus inuenitur reubarbarum, quod inde per mercatores ad diuerſas mundi portatur terras.

De ciuitate Campition. Cap. XLIX.

EST CAMPITION ciuitas magna & inſignis, principatum habens in regione Tanguth. Sunt in ea Chriſtiani, Mahumetani, & idololatræ. Habent idololatræ multa monaſteria, in quibus idola ſua colunt. Porrò idola illa ſunt formata uel ex lapide, uel ex ligno, uel ex luto, deſuper deaurata. Inter hæc quædam ſunt tam magna, ut decem paſſus contineant longitudine, terræ ac ſi ſupini iacerent affixa, iuxta quæ parua ſunt poſita idola, quæ maioribus reuerentiã exhibere uidentur. Habent hæc idolorum portenta etiam ſuos ſacrificulos & religioſos, qui cæteris honeſtius uiuere uidentur: nam quidam ſeruant caſtitatem, multúmque cauent ne deorum ſuorum legem præuaricentur. Totum anni circulum per lunationes computant, nec alios habent menſes, aut hebdomas præter lunares. In his lunationibus obſeruant quinq; continuos dies, in quibus nullam beſtiam uel auem occidunt, nec carnem comedunt: uiuunt etiam honeſtius quàm in reliquis diebus. Habent idololatræ in hac ciuitate hunc morẽ, ut quis triginta aut plures ducat uxores, iuxta quod multas nutrire poteſt: prima tamen cæteris dignior habetur, & magis legitima cenſetur. Non recipit uir ab uxore dotem, ſed ipſe in animalibus, uel ſeruis, aut pecunia iuxta poſſibilitatem ſuam conuenientem aſſignat dotem. Si uxor uiro fiat odioſa, licitum eſt illi eam à ſe repudiare iuxta quod ei libuerit. Accipiunt etiam uxores in ſecundo gradu ſibi attinentes, ſimiliter nouercas. Et multa peccata quæ apud nos grandia cenſentur, apud illos licita reputantur. Viuunt in multis non ſecus quàm beſtiæ, ut ſatis mihi mores eorum ſunt perſpecti, qui unà cum patre meo atque patruo per anni ſpatium ob quædam negotia in hac ciuitate manſi.

De ciuitate Ezina, & alio deſerto magno. Cap. L.

A' CIVITATE Campition itur per duodecim dietas uſque ad Ezinã ciuitatem, quæ affinis eſt arenoſo deſerto Aquilonem uerſus. Sunt ibi cameli multi, & alia animalia multa, atq; aues diuerſi generis. Incolæ uero idololatræ ſunt, de terræ fructibus uiuentes, & à negotiationibus abſtinentes. Præparant quoque ſibi uiatores in hac ciuitate commeatum, qui uolunt tranſire per deſertum illud magnum, quod uergit ad Aquilonem, & non niſi quadraginta dierum ſpatio pertranſiri poteſt. Nulla inuenitur in hoc deſerto uirens herba, ſicut nec ulla habitatio, niſi perrara in montibus quibuſdam & uallibus, ubi aliqui homines æſta-

tis tempore morantur. In quibuſdam etiam locis inueniũtur feræſylueſtres, præſertim onagri, qui ibi in magna diſcurrunt multitudine. Omnes autem iam memoratæ prouinciæ pertinent ad prouinciam magnam Tanguth.

De ciuitate Carocoram, & origine dominii Tartarorum.

Cap. LI.

SVPERATO memorato deſerto, peruenitur ad ciuitatem Carocoram, quæ eſt ad Aquilonarem plagam, unde originem duxit Tartarorum dominiũ. Nam habitauerunt primum in campeſtribus regionis illius, carentes ciuitatibus & oppidis, ſolum paſcua quærentes, & aquas pro pecoribus nutriendis, nec habebant de gente ſua principẽ, ſed tributa pendebant magno cuidam regi Vncham nomine, quem hodie uulgo preſbyterum Ioannem uocãt. Sed indies incrementa ſumentes, & ſeipſis fortiores euadentes, cœpit rex Vncham timere, ne aliquando ab ipſis offenderetur, atque in rebellionem prorumperent. Vt igitur potentia eorum minueretur, cogitabat operæpretium ſe facturum, ſi illos ab inuicem in partes ſecerneret, atque in diuerſas regiones collocaret. At illi nolentes à ſe inuicem diſgregari, tranſierunt omnes pariter in deſertum uerſus plagam Aquilonarem, magnam occupantes regionem, in qua tuti eſſe poſſent, nec regem ſuum timerent, negato etiam illi tributo.

Vncham.

Tartari regem ex ſeipſis eligunt, & diſcordia inter eum & regem Vncham naſcitur. Cap. LII.

PAVCIS tranſactis annis, Tartari omnium conſenſu eligunt ex ſeipſis uirum probum & ſapientem in regem, Chinchis nomine, anno ſcilicet domini M CLXXXVII, cui coronam imponentes, & omnes circunquaq; qui de gente illa erant concurrentes, uoluntario animo illi obedientiam & ſubiectionem pollicentur. Ille igitur ut erat uir prudens, ſubiectos optime gubernabat, atque breui tempore octo prouincias cepit, & regno ſuo adiecit. Et quando ciuitatem aliquam aut caſtrum cepit, neminem ſinebat occidi, aut rebus ſuis ſpoliari, qui ſaltem imperio ſuo ſponte ſe ſubmittebat, atq; ſecum ad alias proficiſcens ciuitates, illi operam ſuam libens impendebat. Hac itaque humanitate uſus, effecit ut mirum in modum ab omnibus amaretur. Itaque uidens ſe in tanta ſublimari gloria & potentia deſtinatis nuntiis ad regem Vncham, cui quondam tributa pendebat, rogabat ut illi filiam ſuam in uxorem collocaret. Quod ille ægerrime ferens, cum indignatione reſpondit, Malo filiam meam Vulcano conſecrare, quàm ſeruo meo dare in uxorem. Et eiectis Chinchis nuntiis aiebat, Dicite domino ueſtro, Quia ad tantam creuiſti ſuperbiam, ut præſumens petere filiam domini tui in uxorem, en ne potiaris uoto tuo, faciam eam amara interire morte.

Vincitur rex Vncham à Tartaris. Cap. LIII.

AVDIENS uero rex Chinchis moleſtam regis Vncham reſponſionem congregato magno exercitu, profectus eſt hoſtili animo contra regem Vncham, caſtráque poſuit in planicie quadam magna Tanduc nomine, & mittens ad regem, denuntiat illi ut ſe defenderet. At ille ueniens cum maximo exercitu, deſcendit ad campeſtria, & caſtra ſua poſuit iuxta caſtra Tartarorum. Tunc Chinchis Tartarorum rex præcepit incantatoribus & aſtrologis ſuis, ut illi indicarent

qualem

qualem euentum prælium futurum esset habiturum. Tunc astrologi scindentes arundinem per longum in duas partes, posuerunt diuisiones ipsas in terram, unámque uocauerunt Chinchis & alteram Vncham, dixerúntque regi, Interim quo nos inuocationes legerimus deorum, nutu ipsorum fiet, ut hæ duæ partes arundinis adinuicem pugnent. Et cuius pars super alteram ascenderit, ille rex uictoriã in prælio obtinebit. Multitudine itaq; ad spectaculum illud concurrente, cœperunt astrologi murmurare præcationes suas & legere incantationes, & mox commotæ sunt partes arundinis contra se pugnantes, donec tandem pars Chinchis ascenderet super partem Vncham, Quo uiso, Tartari de futura certiores facti uictoria confortati sunt. Tertia igitur die prælium commissum est, & multis utrinque cadentibus, uictoria tandem penes Chinchin remansit. Sicq; factum est, ut Tartari regnum Vncham penitus sibi subiugarint. Regnauit autem Chinchis post mortem Vncham sex annis, in quibus multas acquisiuit prouincias: & cum ultimo castrum quoddam expugnare moliretur, accessissétque propius, sagitta in genu percussus, interiit, sepultus in monte Alchai, ubi & reliqui Tartarorum principes huius successores, & qui de eius sunt progenie omnes sepeliuntur, etiam si centum dierum spatio funus fuerit adducendum.

Catalogus regum Tartarorum, & de sepultura eorum in monte Alchai. Cap. LIIII.

PRIMVS Tartarorum rex uocatus est Chinchis, secundus Cui, tertius Barchim, quartus Allau, quintus Mongu, sextus Cublai, qui modo rerum potitur, cuius potentia maior est quàm omnium suorum prædecessorũ: imò omnia Christianorum regna atque Saracenorum si unum essent regnum, uix adæquarent regnum Tartarorum, id quod suo loco manifestius fiet, ubi potentiam eius & dominium descripsero. Porrò quando corpus magni Cham tumulandum defertur ad montem Alchai, hi qui ipsum ad sepulturam comitantur, perimunt passim eos quos in uia obuios habent, dicentes, Ite & domino nostro regi seruite in alia uita. Tanta enim insania percussi sunt à Satan, ut credant taliter occisos, in futura uita regis obsequio mancipandos. Nec modo sic contra homines insaniunt, uerum & in equos sæuiunt, quos obuiam uenientes iugulant unà cum defuncti regis optimis equis, putantes illos regi usui futuros. Quando corpus magni Cham Mongu huius prædecessoris ad montem Alchai sepeliendum ductum fuit, milites funus concomitantes, feruntur circiter uiginti milia hominum prædicta occasione interfecisse.

Crudelis superstitio.

De generalibus moribus & consuetudinibus Tartarorum. Cap. LV.

MVLIERES Tartareæ uiris suis fidelissimæ sunt. Absurdum est apud eos & intolerabile uitium, si quispiam ad proximi sui uxorem præsumat accedere: & hoc unico studio apud eos cauetur, ne alter alteri in hac re iniuriam inferat. Id tamen apud eos honestum & licitum ducitur, ut quisque tot ducat uxores quot nutrire potest, licet prima cæteris principalior & honorabilior iudicetur. Præter sorores omnes consanguineas quæ in lateralibus lineis comprehẽduntur

ducunt uxores, etiam nouercam, si pater mortuus fuerit. Sic fratre defuncto licebit superstiti fratri fratris relictam ducere uxorem. Viri ab uxoribus non recipiunt dotes, sed ipsi uxoribus atq; earum matribus dotes assignant. Propter uxorum multitudinem, Tartari plurimos habent filios. Nec est uxorum multitudo Tartaris admodum onerosa, cum illæ suis laboribus multa lucrentur. Sunt præterea ad familiæ gubernationem, & ad ciborum præparationem multum solicitæ. Non minori cura reliqua domus exequuntur officia. Viri uero uenationi, aucupiis atque armorum exercitiis sunt intenti. Nutriunt Tartari multos greges boum, ouium, & aliorum iumentorum atque pecorum, & cum illis morantur in locis pascuosis, æstate quidem in montibus & frigidioribus locis ubi pascua & ligna inueniunt, hyeme uero ad calidiores regiones se trasferunt, ubi pabulum pro animalibus inueniunt. Domunculas habent in modum tabernaculorum filtro opertas, quas secum deferunt quocunque migrant. Nam possunt eas plicare & extendere, leuare & deponere. Ostia earum semper Austro obuertunt. Habent quoque quadrigas filtro coopertas, quæ à camelis trahuntur, in quibus uxores, filios & utensilia necessaria secum uehunt, atq; à pluuiarũ iniuria defendunt.

De armis & uestibus Tartarorum. Cap. LVI.

ARMA quibus Tartari prælii tempore induũtur, non sunt ex ferro fabrefacta, sed ex corio forti atque solido parata, quale est corium bubalorum & aliorum animalium quæ habent duriora tergora. Sunt sagittarii optimi, à pueritia ad arcuum exercitia assueti. Vtuntur etiam clauis & gladiis, sed rarius. Illi qui cæteris ditiores sunt, utuntur indumentis sericis & aureis, & sub his deferunt pelles delicatas uulpium, aut armelinorum, aut aliorum animalium, præsertim quæ uulgo Zebellinæ uocantur, quæque reliquis pellibus pretiosiores iudicantur.

De cibis Tartarorum. Cap. LVII.

VESCVNTVR Tartari cibis grossioribus, præsertim carne, lacte & caseo. Inhiant quoque uenationibus tam mundorum quàm immundorum animalium. Nam equos & canes comedunt, atque reptilia quædam quæ in magna copia apud illos inueniuntur. Bibunt lac equarum, quod taliter præparant, ut uideatur esse uinum album, non admodum insipidus potus. Vocatur ab ipsis Chuinis.

De Idololatria & erroribus Tartarorum. Cap. LVIII.

COLVNT Tartari pro deo numen quoddam ab illis confictum, quod Natagai uocant, putántque illud deum esse terræ, qui curam de ipsis ac filiis eorum, de fructibus terræ atque gregibus pecorum gerat. Hoc numen in maximo habent honore, nec est aliquis qui in domo sua illi non imaginem dedicauerit. Et quoniam credunt numini Natagai esse uxorem & liberos, collocãt etiam ipsi iuxta penates suos imagunculas quasdam uxoris ac filiorum loco: uxoris quidem simulachrum ad sinistram, & filiorum imagines ante faciem idoli collocantes. His idolis magnam exhibent reuerentiam, præsertim quando uadunt ad prandium & cœnam: tunc enim antequam ipsi comedunt, perungunt ora imaginũ pinguedine carnis coctæ, & partem prandii aut cœnæ extra domum in honorẽ illorum ponentes, credunt deos hinc cibari. Quo facto, ipsi ad mensam euntes comedunt. Si Tartari alicuius moriatur filius, qui nondum duxit uxorẽ, & item alterius

Coniugiũ inter mortuos.

alterius

alterius moriatur filia innupta, conueniunt utriusque defuncti parentes, & inter defunctos connubium faciunt: conscriptisque contractus illius literis iuuenem & puellam in charta pingunt, & hanc cum pecunia contributa atque utensilibus & suppellectile Vulcano deuouēt, credentes defunctos in alia uita matrimonialiter coniunctos. Faciunt quoque pro hac re solennes nuptias, & de præparatis cibis nonnihil hinc & hinc diffundunt, ut sponsus & sponsa bis quoque uescantur. Quo facto, parentes & consanguinei defunctorũ tali putant se affinitatis uinculo coniūctos, ac si nuptiæ illæ sponsis adhuc uiuētibus fuissent celebratæ

De strenuitate & industria Tartarorum.

Cap. LIX.

SVNT Tartari homines bellicosi, strenui in armis, & ad subeundos labores intrepidi. Non sunt effœminati, molles, & deliciis assueti, imò tolerantissimi laborum & inediæ. Fit non raro ut per integrum mensem nihil aliud comedant præter lac iumentorum & carnes animalium quæ in uenationibus capiūt. Equi quoque eorum dum belligeratum uadunt, sola herba quam in pascuis inueniunt nutriuntur. Insident armati equis suis tota nocte, & equi interim nihilominus pascuntur ubicunq; bona inuenerint pascua. Ipsi quoq; exiguo contenti sunt cibo, quantumlibet magnos subeant & perficiant labores. Ad capiendum ciuitates & fortalicia, singulari & magna utūtur astutia. Cum bellandi causa in remotas partes expeditionē parant, nihil secum præter arma portant atq; parua tentoria, sub quibus pluuiæ tempore latitāt. Portat etiam quilibet secum duo uascula, quæ uulgo flascones, uocant in quibus lac quod bibant ferunt, & ollam coquendis carnibus adaptandam. Cum uero sine mora ad remotissimas partes concedere uolunt, accipiunt secum lac in modum solidæ pastæ siccatum quod in aquam tritum, potum illis & cibum præbet.

De iudiciis & iustitia Tartarorum. Cap. LX.

MALEFACTORES hoc modo puniunt. Siquis furatus fuerit rem parui ualoris, & uita priuari non commeruit, cæditur fuste septem uicibus, aut decem & septē, aut uiginti & septem, aut quadraginta & septem, pro mensura peccati ictus inferendo, idque usq; ad centum, addendo semper decem. Aliqui tamen nonnunquam ex his percussionibus moriuntur. Quòd siquis furatus fuerit equum uel rem aliam, pro qua occidi meruit, merso mucrone in uentrē eius occiditur. Quòd si uitam suam liberare uoluerit, restituet furtum in noncuplo. Qui equos, boues, & camelos habent, signa sua pilis eorum inurūt, atq; sine custode ad pascua emittunt. Minutis tamen animalibus adhibent pastorũ custodiam. Hæ primæ Tartarorũ fuerunt consuetudines, uerum cum iam inter uarios mixti sint populos, nonnihil à prioribus degenerauerunt moribus, & populis quibus coniuncti sunt, conformes se fecerunt.

De campestribus Bargu, & extremis insulis Aquilonis.

Cap. LXI.

RETARDATI sumus nonnihil in Tartarorum moribus & consuetudinibus describendis, nunc uero alias orientalis regionis lustrabimus prouincias, eo incedentes ordine, quo reliquas hactenus descripsimus. Relicta ciuitate Carocaram, à monte Alchai Aquilonem uersus uenitur ad campestria Bargu,

quæ in longitudine quadraginta habent dietas. Incolæ illorum locorum uocantur Meditæ, parentque magno Cham, Tartarorum habentes mores. Sunt homines syluestres, & uescuntur carnibus animalium, quæ uenatione capiunt, maxime ceruorum, quorũ magnam habent copiam, & adeo cicures faciunt, ut illis atque equis uel asinis insideant. Carent blado & uino. In æstate maximas exercent auium & syluestrium animalium uenationes, quorũ carnibus per hyemẽ uiuant, nam hyeme tam uolatilia quàm alia animalia propter immensum illius regionis frigus aufugiunt. Post terminum dictarum quadraginta dietarũ, peruenitur ad oceanum, ubi in montibus nidificare solent herodii siue falcones peregrini, qui inde ad magni Cham curiam perferuntur. Nec inueniuntur ullæ aliæ aues in montibus præter herodios & aliam auiculæ speciem, qua pascuntur herodii. In insulis maris illius nascuntur grifalchi in magna copia, qui inde ad magnum Cham deferuntur. Grifalchi uero qui de Christianorũ terris ad Tartaros portantur, non perferuntur ad magnum Cham, cum ille iis abundet auibus, sed perueniunt ad eos Tartaros, qui Armenis & Cumanis confines sunt. In illis Septentrionibus partibus insulæ sunt quædam, quæ tantum uergunt ad Aquilonem, ut polus Arcticus illis uideatur ad meridiem deflectere.

De regione Ergimul, & ciuitate Singui. Cap. LXII.

HINC REDEVNDVM erit nobis ad ciuitatẽ Campition, de qua paulo superius mentionẽ fecimus, ut inde ad alias digrediamur prouincias, quas nondum descripsimus. Igitur si à ciuitate Campition uersus orientem itinere quinque dierum procedatur, audiuntur in locis intermediis nocturno tempore horribiles uoces dæmonum, donec ueniatur ad regnum Ergimul, & ad regnũ Cerguth, quæ sunt regna magna magno Cham subiecta. Ibi inueniuntur Christiani Nestoriani, idololatræ & Mahumetani. Sunt ibi multæ ciuitates & castra. Hinc si inter orientem & meridiem procedatur, uenitur ad prouinciã Cathai. Est tamen inter Cathai & regnum Cerguth ciuitas quædam Singui nomine, magno Cham tributaria: ubi etiam triplex illa memorata inuenitur hominũ secta. Inueniuntur etiam ibi boues syluestres pulcherrimi & grandes ueluti elephantes, pilos habentes albos & nigros, longitudine trium palmorum. Multi etiam ex his bobus domestici facti, ad onera ferenda instituuntur: alii ad aratrum ligati, breui tempore magna inuertunt arua. Inuenitur in hac prouincia muschum optimum, & quo melius in mundo non inuenitur. Est enim animal quoddam pulchrum in hac prouincia, catti habens magnitudinem, & pilos grossos ut ceruus, pedes quoque habens uulgatos, & dentes quatuor, duos supra & duos infra longitudine trium digitorum: iuxta umbilicum uero inter cutem & carnem uesicam habet sanguine plenam, & sanguis is est muschum, à quo tam suauissimus exhalat odor. Incolæ huius regionis idololatræ sunt, & libidinis sectatores, corpore pingues, & naso paruo, pilis labia obsidentibus. Mulieres pulchræ sunt & albæ. Et uiri quando uxores ducere uolunt, quærunt magis pulchras quàm nobiles aut diuites. Vnde sæpe fit ut uir nobilis & magnus pauperem ducat uxorem, sed formosam, matri illius dotem assignans. Negotiatores & artifices plurimi ibi inueniuntur. Patet hæc prouincia longitudine uiginti quinque dietarum, & est admodum fertilis. Sunt in ea maximi fasiani,

Muschum.

caudas

caudas habentes longitudinis decem palmorum aut octo. Inueniuntur etiam ibi alia multa auium genera, quæ pulcherrimas habent pennas, diuersis & elegantibus distinctas coloribus,

De prouincia Egrigaia. Cap. LXIII.

PROCEDENDO ulterius uersus orientem, septémque exactis dietis, occurrit prouincia Egrigaia, in qua plurimæ sunt ciuitates & castra. Est enim de prouincia magna Tanguth, cuius principalis ciuitas uocatur Calacia. Incolæ eius idololatræ sunt præter aliquos Christianos Nestorianos, qui ibi tres habent ecclesias. Subiecti sunt omnes magno Cham. Inueniuntur in ciuitate Calacia panni, quos Zambilotti uocant, lana alba & camelorum pilis contexti, quibus uix pulchriores in mundo inueniuntur. Deferuntur autem per negotiatores ad diuersas mundi regiones.

De prouincia Teuduch, Gog & Magog, & ciuitate Cianiganiorum. Cap. LXIIII.

AB EGREGIA prouincia eundo ad orientem, ducit iter ad prouinciam Teuduch, in qua sunt ciuitates & castra multa, ubi etiam manere consueuit rex ille magnus, & toto orbe terrarum nominatissimus, uulgo presbyter Ioannes dictus. Modo autem prouincia illa tributa pendet magno Cham, habens regem qui est de progenie presbyteri Ioannis. Cæterum omnes magni Cham post mortem illius qui à Cinchis in prælio fuit occisus, tradiderunt filias suas illis regibus in uxores. Et licet ibi sint aliqui idololatræ, & item aliqui Mahumetani, tamen maior pars prouinciæ fidem obseruat Christianam: & ibi Christiani primas tenent in hac prouincia: præsertim est ibi gens quædam, Argon uocata, quæ reliquis populis sagatior est & elegantior. Sũt etiam ibi regiones Gog & Magog, quos illi nominant Lug & Mungug. In his locis reperitur lapis Lazuli, de quo fit azurum optimum. Fiunt quoque ibi Zambilotti optimi de pilis camelorum: & item panni de auro & serico diuersarum habitudinum. Est ibi ciuitas Sindacui nomine, in qua fiunt arma pulcherrima & optima, diuersorum generum, pro exercitibus necessaria. In montibus huius prouinciæ sunt magnæ mineræ argenti, & multiplices uenationes syluestrium bestiarum, uocatúrque regio montium Ydisa. Distat tribus dietis à memorata ciuitate alia ciuitas Cianiganiorum, in qua est palatium maximum, magni Cham habitatio, quando ad illam diuertit ciuitatem. Proficiscitur autem sæpius illuc, quia iuxta ciuitatem sunt lacunæ, in quibus diuersorum generum aues inueniuntur, præsertim grues, fasiani, perdices, & his similes aues. Hæ aues capiuntur grifalchis, herodiis seu falconibus, habétque rex ipse in hoc summam delectationem. Sunt ibi quintuplices grues: quædam habent alas nigras ut corui, aliæ sunt albæ & candidæ, habentes pennas plenas oculis aurei coloris, ut sunt apud nos caudæ pauonum: rursum aliæ inueniuntur ibi nostris haud dissimiles: sunt deinde aliæ quæ sunt paruæ, sed habentes pennas longas & pulcherrimas, rubeo nigróque permixtas colore. Quinto sunt ibi grues grisei coloris, oculos habentes rubeos ac nigros, & hæ sunt ualde magnæ. Est iuxta hanc ciuitatem uallis quædam, in qua multæ sunt casæ, in quibus maximus numerus nutritur perdicum, qui seruatur pro rege illuc pro tempore diuertente.

Grues quintuplices.

De ciuitate Ciandu & nemore eius, itémque de festiuitatibus quibusdam Tartarorum. Ca. LXV.

A CIVITATE Cianiganorum tres sunt dietæ contra Aquilonem ad ciuitatem Ciandu, quam ædificauit magnus Cham Cublai, extruens in ea maximum ac pulcherrimum palatium, marmore constans, & auro adornatum. Iuxta palatium istud est nemus regale, muris undique cinctum, quorum circuitus patet miliariis XV. In nemore uero sunt fontes & flumina, atque prata, & uariæ bestiarum species, ut cerui, damulæ, capreoli cum falconibus, qui regi in uoluptatẽ & cibum seruantur pro tempore, quando illuc diuertit. Diuertit autem sæpe uenationi operam daturus equo insidens, ducítque secum leopardum domesticum, quem in ceruos & damulas prouocat, captámque bestiam grifalchis tradit, atque in hac re spectanda miram capit uoluptatem. In medio nemoris domus quædam arundinibus constructa pulcherrima consistit, intus & foris deaurata, & uariis picturis adornata, atque tali artificio communita, ut à pluuia nequaquam illi iniuria fieri possit. Potest quoque domus ipsa in modum tabernaculi dissolui atque deponi, & rursum erigi. Nam sustinetur quando erecta fuerit circiter ducentis funibus sericis. Porrò arundines ex quibus constat, habent singulæ quindecim passus in longitudine, & in spissitudine tres palmos: ex quibus fiunt non solũ columnæ, tabulæ & compagines, sed & imbricamenta. Nã diuiduntur arundines iuxta nodos, & pars illa per mediũ scissa duas præbet tegulas, quæ domo superpositæ eam à pluuiarum defendunt stillicidiis. Solet magnus Cham tribus mensibus per annũ illic habitare, scilicet in Iunio, Iulio atque Augusto, nam est ibi aeris conueniens temperies, carétque locus ipse solis ardoribus. His igitur mensibus domus erecta manet, cæteris uero temporibus deposita & conuoluta seruatur. Proinde die uigesimo octauo Augusti rex à ciuitate Ciandu discedens, proficiscitur ad locum alium, diis suis solenne facturus sacrificium, à quibus sperat sibi, uxoribus, filiis, & animalibus quæ possidet uitam & sanitatem concedi, Nam habet armenta magna equorũ alborum & equarum albarum, quæ putantur excedere numerum decem milium. In hac autem festiuitate præparatur lac equinum in uasis decentibus, & rex ipse manibus suis propriis diffundit hinc inde lac illud pro honore deorum suorum arbitrans & à Magis suis sic edoctus, quod dii lac bibant effusum, & solliciti sint conseruatores omnium eorum quæ possidet. Post sacrificium illud nefandum, bibit rex de lacte equarum albarum, nec ulli alteri licet illa die bibere de lacte illo, nisi fuerit de progenie regis, præter populum quendam regionis illius Horiach uocatum, qui hoc etiã gaudet priuilegio, prpoter uictoriam quandam magnã, quam pro magno Cham Chinchis obtinuit. Hic igitur ritus die uigesimo octauo Augusti solẽniter in perpetuum à Tartaris obseruatur. Hinc etiam fit ut equi albi atque equæ in magno à populo illo habeantur honore. Comeduntur etiam in hac prouincia carnes hominum, qui publico iudicio ad mortem condemnati sunt. Qui uero ex ægritudine moriuntur, horum carnes non comeduntur. Habet magnus Cham Magos, qui dæmonum arte obtenebrãt & in caliginẽ conuertunt aerem, luce super palatiũ regis clara permanẽte. Aiunt etiam hi Magi, ut rege iuxta mensam sedente, scyphi eius aurei dæmonũ arte

arte ab alia menſa quæ in medio aulæ conſiſtit, regia portans uaſa, ſuper menſam regis exiliant, dicúntque ſe id ſecreta quadam efficere arte. Et quando feſta idolorum ſuorum celebrant, dantur illis à rege arietes, quos cum lignis aloes & thure ceu odoriferum ſacrificium diis offerunt, coctáſque arietis carnes cum cantu & maxima lætitia idolis deuorandas exhibent: ius uero carnium ante idola effundunt, aſſerentes ſic deorum ſuorum promereri clementiam, qui terris fertilitatem largiantur.

De monachis quibuſdam idololatris. Cap. LXVII.

INVENIVNTVR in regione illa plurimi monachi, idolorum cultui deputati. Habent hi monaſterium quoddam magnum, oppiduli habẽs magnitudinem, in quo ſunt circiter duo milia monachorum, qui idolis ſeruiunt, raſura & ueſte à laicis ſequeſtrati. Nam radunt caput & barbam, ueſtémque induunt religioſam. Hi in idolorum ſolennitatibus magnis clamoribus cantant, luminaria multa in templo accendunt, aliiſque compluribus deſtinentur ſtultis ceremoniis. Sunt & in aliis locis monachi & uarii idololatræ, quorum quidam multas habent uxores, alii uero pro honore deorum ſuorum caſte uiuunt, uitam auſteram ducentes, nam nihil comedunt præter farinæ purgamenta aquis diluta. Veſtiuntur quoq; pannis rudibus & aſperis, coloris abiecti, & lecti mollicíem uitantes, dormiunt ſuper rigentia ſtramina. Alii tamen monachi qui laxioris ſunt uitæ, iudicant hos tam auſtere uiuentes hæreticos, quòd non debito uiuendi modo deos colant.

MARCI PAVLI VENETI DE REGIONIBVS ET PROVINCIIS ORIENTALIBVS LIBER II.

De potentia & magnificentia Cublai regis maximi Tartarorum. Cap. I.

IN HOC ſecundo libro ſcribere inſtitui de magnificentia, pompa, ſumptuoſitate, potentia, diuitiis, & imperii adminiſtratione Cublai Tartarorũ ſummi Imperatoris, qui noſtro æuo regni ſceptra gubernat. Is enim in ſua magnificentia & dominio longe ſuperat omnes prædeceſſores ſuos, adeo ampliauit imperii ſui limites, ut ferè totum orientem ſuæ habeat ſubiectum poteſtati. Is ex proſapia Chinchis primi Tartarorum principis ſatus, ſextus Imperator illius terræ fuit, anno ſcilicet domini M CCLVI regnare incipiens, & populo magna ſapientia atque grauitate præſidens. Eſt uir ſtrenuus, in armis exercitatus, corpore robuſtus, atque animo ad res gerendas promptus, conſilio pollens, & in populi gubernatione prouidus atq; circunſpectus. Nam prius quàm imperii conſequeretur faſces, ſæpe ſtrenuũ in bellis ſe geſſit militem, atq; in cunctis ut prudentem uirum ſe gerebat. Interim tamẽ quo regno præfuit, non niſi ſemel ad pugnã proceſſit, ſed filios ſuos & alios aulicos loco ſui illuc deſtinauit.

Qualiter Cublai rex à patruo suo Naiam rebellionem sustinuit. Cap. II.

DIXIMVS Cublai regem semel ad pugnam egressum, sed modo causam explicabimus. Anno domini M CCLXXXVI, patruus eius Naiam nomine cum triginta esset annorum, & multis populis atque regionibus esset præfectus, iuuenili elatus uanitate, motus est contra dominum suum Cublai, maximũ contra eum ducens exercitum, & ut felicius pugnaret, asciuit in auxilium aliũ quendam regem Gaydu nomine, qui nepos erat Cublai Imperatoris, sed odio habebat eum. Rebellioni igitur assensum præbens, promisit se in propria uenturum persona, conductis centum milibus militũ. Hi igitur ut condixerunt, conuenire decreuerunt cum suis copiis in planicie quadam, pariter Imperatoris terras inuasuri. Porrò Naiam in exercitu suo habuit circiter quadringenta milia militũ.

Qualiter Cublai se contra hostes muniuit. Cap. III.

NON AVTEM latuit Cublai Imperatorem, quid consanguinei sui molirentur contra eum, & quàm acerbo animo contra ipsum concitati essent, publica facta conspiratione. Quapropter per caput suum & imperialem coronam iurauit, quòd se defenderet ab illis, & uindicaret hostium suorum audaciã. Vnde in uiginti duobus diebus comparauit exercitum maximum, nempe trecenta sexaginta milia equitum, & peditum centum milia, idque ex his qui uicini erant ciuitati Cambalu. Et quanquam longe maiorem potuisset congregare exercitum, tamen quia subito & quasi ex improuiso uoluit irruere in hostes, noluit diutius moram trahere im aggregando maiori exercitu, ne institutũ eius Naiam hosti patefieret & fugam meditaretur, aut ad tutiora loca exercitum suũ perduceret. Habuit quidem imperator tunc & alios exercitus in armis, sed quos contra diuersas miserat prouincias expugnandas, & hos quoq; reuocare noluit, quo minus hosti consilium suum aperiretur. Interim autem mandauit omnes uias maxima custodiri diligẽtia, ne expeditio sua ullo pacto Naiam hosti innotesceret, atque præsentire posset aduentum suum. Vnde cuncti euntes & redeuntes à regis custodibus tenebantur, ne uel aliquid rumoris ad Naiam perueniret. Rebus itaque sic se habentibus, cõsulit rex Cublai astrologos suos quando fata felicem sibi indicarent profectionem, & qua hora itineri se accingere debeat. Qui omnes paribus uotis regi cuncta felicia prædicunt, adesseque aiunt tempus quo de hostibus triumphet.

Quomodo Cublai deuicerit Naiam. Cap. IIII.

IGITVR Cublai Imperator cum exercitu suo soluens, profectus est usq; ad planiciem ubi Naiam adhuc præstolabatur aduentum Caidu regis, qui illi suppetias erat laturus. Et Cublai ad collem quendam castrametatus, quieuit illa nocte cum exercitu suo. Populus uero Naiam nihil sibi metuens, nec periculi aliquid adesse sciens, inermis per planiciem uagabatur, genio largius uacans. Et transacta nocte, ut dies terris reddi cœpit, Cublai Imperator in collem ascendens, exercitum suum in duodecim distinxit acies, tria milia militũ una habente acie. Pedites uero iuxta milites tali collocati sunt ordine, ut in quibusdã aciebus duo pedites lanceas tenentes, duo militũ stiparent latera. Rex uero ipse sedebat in castro quodã mirabili super quatuor constructo elephantos, in quo etiã

regale

regale erat uexillum. At exercitus Naiam ubi uidiſſet inſignia, & acies Cublai, uehementer expauit, quippe qui adhuc expectabant ſubſidium regis Caydu. Et continuo currentes ad tentorium Naiam, qui cum concubina quam adduxerat dormiebat, excitauerunt illum. At ille quantocyus potuit, exercitum ſuum in acies diſpoſuit. Eſt autem conſuetudo omnium Tartarorum, ut tubis primum clangorem edant, & tangant cuncta exercitus inſtrumenta, atque altis uocibus cantent, & tandem ſigno à rege dato, arma contra hoſtem corripiant. Sic cum uterque exercitus ſuas obſoluiſſent cantilenas, iubet Cublai buccinis ſignum dare, & hoſtem aggredi. Ilico autem manus conſerere cœperunt, & tam atrox prælium inierunt, ut putares imbrem ſagittarum & iaculorum per aerem deſcendere. Baliſtis laxatis, mutuo gladiis & lanceis ſe conficiunt. Erat quidem Naiam profeſſione & nomine Chriſtianus, ſed non fidei ſectator, ſignaueràtque principale uexillum ſuum crucis ſigno, habens ſecum non paucos Chriſtianos. Commiſſum eſt itaque prælium ab initio diei uſque ad meridiem, & ceciderunt multi ex utroque exercitu, donec tandem Cublai ſuperior euaderet, & hoſtem in fugam uerteret. Mox autem ut populus fugere cœpit, Naiam captus eſt, & ingens multitudo in fuga ipſa occiſa.

Quomodo Naiam ſuffocatus fuerit. Cap. V.

REX ITAQVE Cublai captum habens hoſtem ſuum, iuſſit ut confeſtim occideretur, qui auſus fuerat contra dominum ſuum arma mouere, & rebellionem excitare. Sed quoniam erat de proſapia ſua, noluit ut ſanguis regius de ſtirpe ſua funderetur, ne terra regium biberet ſanguinem, aut ſol uel aer uiderent mala morte quenquam de regali progenie natum interire. Iuſſit igitur ut tapeto inuolutus atque ligatus, tandiu hincinde duceretur, agitaretur, traheretur, & impelleretur, donec contracto anhelitu ſuffocaretur. Hoc autẽ mortuo, optimates ſui & cunctus populus qui euadere potuerunt, inter quos multi fuerũt Chriſtiani, ſponte ſe ſubmiſerunt dominio & obedientiæ Cublai Imperatoris. Et tunc quidem quatuor prouinciæ acceſſerunt ditioni eius, quarum nomina ſunt, Funotia, Cauli, Barſcol & Sinchintingui.

Compeſcit Cublai Iudæos & Saracenos crucis Chriſti contemptores. Cap. VI.

PORRO' Iudæi & Saraceni qui in exercitu Cublai fuerunt, cœperunt Chriſtianis, qui cum Naiam uenerant exprobrare, & dicere quòd Chriſtus, cuius ſignum Naiam in uexillo habuerat, non potuerit ſuis auxilio eſſe: háſque contumelias quotidie Chriſtianis obiecerunt, Chriſti potentiam ut inanem irridentes. Chriſtiani uero qui ad regis Cublai obedientiam uenerant, indignum rati ut talia ferrent conuitia, quæ gloriam Chriſti minuerent, conqueſti ſunt Imperatori quales illis inferrẽtur iniuriæ. At ille conuocans Iudæos, Saracenos, & Chriſtianos, ad Chriſtianos conuerſus ait, Deus ueſter & crux eius noluit quidem Naiam præſidium ullum ferre, uerũ uos propterea nolite erubeſcere, quoniam deus bonus & iuſtus, iniuſtitiæ & iniquitati patrocinari minime debuit. Naiam domini ſui proditor extitit, atq; contra omnem æquitatem rebellionem excitauit, & quidem dei ueſtri auxiliũ in ſua malitia implorauit. Sed ille ut deus bonus & rectus, noluit fauere illius criminibus. Vnde mandans Iudæis & Saracenis, cæteríſque

Christiani nominis blasphematoribus interdicebat, ne ullus eorum Christianorum deum aut crucem eius amplius blasphemare præsumeret. Sic illis silentium impositum est. Cublai uero tumultu sedato, cum uictoria & gaudio ad ciuitatem suam Cambalu est reuersus.

Qualiter magnus Cham remuneret milites suos parta uictoria.
Cap. VII.

PORRO' præfectos, exercituum duces, atque alios antesignanos milites, rex Cublaicum uictor è bello redit, honorat hoc modo. Eum qui ante præerat centum militibus, in gradum sublimiorem collocat, atque mille præficit militibus: & sic gradatim reliquos belli duces in digniorem ponit statum, donátque illis aurea & argentea uasa, tabulas, priuilegia atque immunitatem. Et hæc quidem priuilegia tabulis uel bracteis per sculpturas imprimuntur. Ex uno latere scriptura huius tenoris continetur, Propter dei magni uirtutem, & propter gratiam magnam quam Imperatori contulit, nomen magni Cham benedictũ sit. In alio uero latere sculpta est imago leonis cum sole uel luna, uel imago grifalchi, aut reliquorum animalium. Quicunq; autem habet tabulam cum leone & sole atq; luna, quando procedit in publicũ, defertur pallium supra eum in signũ magnæ auctoritatis. Qui autem grifalchi habet imaginem, potest secum de loco uno ad alium ducere uniuersam cuiuscunque principis uel regis militiam. Sícq; omnia in suum distributa sunt ordinem, tabulis indicantibus quibus obediri oporteat. Et si quis iuxta tabularum expressionem obedire noluerit, contempserítque præscriptam auctoritatem, ut rebellis Imperatori interficitur.

De forma Cublai atque uxoribus, filiis & ancillis eius.
Cap. VIII.

REX CVBLAI est homo admodum pulcher, statura mediocri, non nimis pinguis, nec nimis macilentus, faciem habet rubicundam atq; candidam, oculos magnos, nasum pulchrum, & omnia corporis lineamenta debita proportione consistentia. Habet uxores IIII, quas legitimas censet, & succedit ei in regno primæ primogenitus. Et quælibet harum quatuor, peculiarẽ curiam, eámq; regalem in proprio palatio tenet, habens circiter trecentas electas pedissequas & famulas, multósque ministros eunuchos, & aliam familiam plurimam. Habet præterea rex ipse concubinas multas. Nam est inter Tartaros natio quædam, quæ dicitur Vngrac, quæ mulieres habet admodum formosas, & moribus conspicuas, de quibus nutrit in palatio suo circiter centum, quæ scilicet elegantiores sunt formæ: & super has constituit matronas quasdam, quarum officium est, ut illarum curam gerant, & diligenter considerent, quando in infirmitatem ceciderint, aut maculam aliquam contraxerint: alioquin regis complexibus frui non poterunt. Ex his concubinis sex deputantur tribus diebus ac noctibus pro custodia regiæ cameræ: & dum rex uadit dormitũ, aut è lecto mane prosilit, assistunt ei ut ministræ, atque in cubiculo eius dormiunt. Quarta uero die sex aliæ prioribus in dicto ministerio succedunt, tribus diebus & totidem noctibus regi obsequentes. Et his rursum aliæ sex succedunt, continuatúrque hæc permutatio, donec omnes centum ministerio regis fuerint adhibitæ. Porrò de quatuor legitimis uxoribus habet rex Cublai XXII filios, uocatúsq; fuit primæ uxoris primogenitus

Chinchis,

Chinchis, qui illi ſucceſſurus erat imperio, niſi ante patrem in fata conceſſiſſet. Is itaque reliquit filium, nomine Temur, qui eſt homo ſtrenuus, prudens, & in militia exercitatus, ſuccedétque auo in imperio loco patris ſui defuncti. Cæterum de ancillis & famulabus ſuis habet rex Cublai XXVII filios, qui omnes in aula ſua ſunt magni barones.

De palatio eius quod eſt in Cambalu, & loci amœnitate.

Cap. IX.

TRIBVS anni menſibus, nempe Decembri, Ianuario, & Februario, Cublai rex in regia ciuitate Cambalu moratur, ubi palatium habet miro artificio extructum. Ambitus enim eius continet miliaria IIII, quadratura qualibet unũ miliare complectente. Et eſt murus is ſpiſſus ualde, decem paſſibus in altum con ſurgens. Superficies eius extrinſeca colore albo & rubeo nitet. In ſingulis quatuor muri angulis palatium pulchrum & magnum, fortalicii loco conditum eſt. Sic in medio cuiuſlibet quatuor murorum, palatium egregium extructum eſt: eáque in uniuerſum octo ſunt. In his conſeruantur arma, inſtrumenta, tormenta & uaſa bellica, nempe arcus, ſagittæ, pharetræ, calcaria, frena, lanceæ, clauæ, funiculi arcuum, & reliqua, quæ in bello neceſſaria ſunt, ſinguláque armorum genera in ſingulis poſita ſunt palatiis. Porrò facies palatii quæ meridiem reſpicit, quinq; habet portas, quarum media maior eſt omnibus, nec unquam aperitur, niſi pro regis introitu. Nam nulli per eam patet ingreſſus niſi ſoli regi. Sed hæc habet duas minores collaterales portas, per quas ingrediuntur reliqui qui regem comitantur. Quælibet uero reliquarum trium facierum, unicã duntaxat in medio habet portam, per quam quiſque ingredi poteſt. Cæterum intra iam memoratum murum, alius murus cingit hoc regium caſtrum, habens ut prior murus, in angulis & meditulliis eorum octo palatia, in quibus continentur alia uaſa & pretioſa iocalia regis. In ſpatio uero medio interiori eſt regium palatium, habitaculum ſcilicet in quo rex moratur. Hoc palatium caret ſolario, pauimentum uero eius exteriori fundo præeminet decem palmis. Tectum eius altum eſt ualde, pictura decoratum. Parietes aularum & conclauium auro & argẽto fulgent. Vbique picturæ pulcherrimæ & bellicarum rerum hiſtoriæ ſeſe ingredientium oculis offerunt, uiuaci colore & rutilanti auro coruſcãtes. In aula maiori ad men ſam ſimul recumbunt circiter ſex hominum milia. Intra dictos muros totum caſtrum ambientes, ſunt plurima uiridaria atque prata lignis pomiferis atque uariis conſita arboribus. Diſcurrunt etiam per hæc uiridaria, animalia ſylueſtria, ut cerui & animantia, ex quibus muſcum colligitur, capreæ, damulæ, & aliarũ ſpecierum animalia. Verſus Aquilonem uero ſunt uiuaria, in quibus meliores quique piſces, qui haberi poſſunt, nutriuntur. In lacũ illum ingreditur fluuius quidam, & rurſus egreditur, cratibus ferreis loco introitus & exitus communito, ne piſces elabi queant. Extra palatium ſpatio unius leucæ, eſt monticulus quidam centum paſſibus in altum erectus, cuius circunferentia miliaris continet ſpatium arboribus ſemper uirentibus conſitus. In hunc mõtem iubet rex arbores quaſq; optimas à remotis partibus adduci, onerans illis elephantos: extrahuntur enim cum radicibus & tranſplantantur in hunc montem. Et quoniam is mons perpetuo uiret, uocatur Mons uiridis. In cacumine eius eſt palatium egregium, uiridi

disterminatum colore, in quo magnus Cham sæpe genio uacat. Est & aliud magnificum palatium seu castrum iuxta magni Cham extructum castrum, in quo Temur primogenitus eius illi in imperio successurus, cum aulicis suis magnifice & regaliter uiuit. Nam amplissimam habet auctoritatem & sigillum imperiale, uerum magno Cham ut domino subiectus.

Descriptio ciuitatis Cambalu. Cap. X.

CIVITAS Cambalu in prouincia Cathai iuxta magnum sita flumen, ab antiquis temporibus insignis fuit & regalis. Sonat autē Cambalu, ciuitas domini. Hanc magnus Cham transtulit in aliam fluminis partem: nam didicerat ab astrologis, quòd imperio rebellis futura esset. Ciuitas in quadrum constructa, in gyro complectitur uiginti quatuor miliaria, quolibet quadrati latere sex habente miliaria. Muros habet dealbatos, altitudinis XX passuū, latitudinis decem, spissitudo tamen illa ascendendo tenuior fit. Habet quælibet muri quadratura tres portas principales, quæ in uniuersum duodecim sunt, constitutis iuxta singulas magnificis palatiis. In angulis quoque murorum sunt egregia palatia, ubi ciuitatis conseruantur arma. Transeunt per hanc ciuitatem uici & plateæ rectissimæ, ut ab una porta liber aspectus pateat per ciuitatem ad portam oppositam, domibus elegantissimis palatiorum instar utrinque constructis. Porrò in medio ciuitatis, ædes quædam magnifica est extructa, in qua cāpana pendet prægrandis, cum qua uesperi tria fiunt signa, post quæ nemini licet domum egredi usque ad initium sequentis diei, nisi infirmorum aut parentum causa. Et qui noctu per ciuitatem ire necessitate cogente uolunt, lumen secum deferre coguntur. Singulæ ciuitatis portæ à mille custodiuntur hominibus, non quidem propter hostium timorem, sed latronum & prædonum. Cauet enim rex summo studio, ut fures & prædatores arceantur.

De suburbiis & mercatoribus ciuitatis Cambalu.
Cap. XI.

EXTRA ciuitatem Cambalu duodecim sunt magna suburbia, singulis duodecim portis contigua, in quibus iugiter mercatores inueniuntur, & aduenæ homines. Nam propter curiam regis & multiplices mercantias innumerus indies confluit populus, qui in suburbiis illis rerum negotia tractat. Nec habent suburbia, ut aliàs fieri solet, domos, quæ à splendore & magnificentia domorum ciuitatis degenerent, solo regali excepto palatio. Intra hanc urbem nullum hominis cadauer sepelitur, sed extra suburbia idololatrarum corpora comburuntur, & reliquarum sectarum funera sepeliuntur. Et quoniam ingens multitudo exterorum hominum semper illic uersatur, habentur in suburbiis circiter XX milia meretricū: intra uero mœnia ciuitatis nulla sustinetur. Dici non potest quanta uis mercimoniorum & opum in hanc urbem conuehatur, putares toti orbi illa sufficere posse. Aduehuntur autem lapides pretiosi, uniones, sericum, & diuersarum specierum aromata ex India, Mangi, Catham & aliis regionibus. Nam urbs hæc quodammodo omnium circumiacentium prouinciarum est centrum. Nec transit dies ulla per integrum annum, in qua non circiter mille quadrigæ serico oneratæ huc ab exteris negotiatoribus conuehantur, ex quo per ingeniosos urbis artifices mira parantur indumenta.

Magnus Cham ſatellitio maximo ſtipatur & cuſtoditur. Cap. XII.

HABET magnus Cham in curia ſua XII milia equitũ, quos uocant Queſitam, id eſt fideles domini milites, qui corpus ſuum cuſtodiunt. Et iſtis quatuor præfecti ſunt duces, quorũ quilibet tribus præeſt milibus. Horum officium eſt, ut diximus, die noctúq; regẽ obſeruare, & eius cuſtodiæ mancipatos eſſe. Vnde etiã à curia regis recipiunt impenſas. Cuſtodias autem ſuas tali diſtribuunt ordine, ut cum per triduũ dux unus cum tribus milibus militũ intra palatiũ regem ſtipauerit, tribus ſequentibus diebus dux alius cum aliis tribus militũ milibus, qui interim quieuerunt, obit hoc cuſtodiæ munus, cui iterũ dux alius cum militibus ſuis ſuccedit: ſicque per totum annum hæc cuſtodiæ ſeruatur uiciſſitudo: non quòd regem tanta maneant pericula, ſed ut magnificentia ſua maior appareat.

De magnifico apparatu conuiuiorum eius. Cap. XIII.

POMPA quæ in conuiuiis regis obſeruatur, tali celebratur ordine, Cum propter feſtum aliquod, aut aliam rationabilem cauſam, Imperator uoluerit in maiori aula conuiuium inſtituere, menſa eius cæteris menſis ſublimior ad Aquilonarẽ aulæ partem ponitur, & rex iuxta eam ſedens uertit faciem ad meridiem, habens ad ſiniſtram reginam maiorem, principalem ſcilicet uxorem, & ad dextram filios atque nepotes, & qui de regali ſunt proſapia. Ipſorum tamen menſa eſt in demiſſiori loco, ut uix regis attingant pedes capitibus ſuis. Reliqui uero barones & milites ſedent adhuc in demiſſiori loco, habentes ſinguli uxores ſuas ad ſiniſtram collocatas, tenẽtque quilibet dux & nobilis gradum & ordinem ſuum, ſicut & uxores eorum. Nam omnes nobiles in curia Imperatoris tempore ſolennitatis pranſuri, ducunt ſecum uxores ſuas. Et Imperator ipſe dum in menſa ſua recumbit, poterit ad omnes deflectere oculos ſuos, qui in aula illa conuiuantur. Porrò extra aulam illam regiam ſunt etiam aliæ aulæ collaterales, in quibus ſolennitatum tempore nonnunquam quadraginta milia hominum cibantur, quorum multi ſunt aulici, alii uero feuda ab Imperatore renouantes: ioculatorum quoq; & mimorũ concurrentiũ non eſt numerus. Proinde in medio aulæ regiæ, uas quoddam aureũ erigitur, ex quo uinum aut alius quiſpiam optimus potus in modum fontis ſcaturit, IIII aliis doliis aureis hinc inde ſitis, quæ uini illius fluẽta ſuſcipiunt. Ex his doliis hauritur uinum quod diſcumbentibus largiter apponatur. Nemo autẽ in hac diſcumbẽs aula, alio quàm aureo utitur poculo. Dici non poteſt quantus ſit apparatus, & quanta magnificentia in uaſis & omnibus utenſilibus, quando magnus Cham in aula ſua regia publice diſcumbit. Porrò principes qui regi diſcumbenti miniſtrant, omnes delicatiſſimo ſerico panno ora ſua cooperiunt, ne ipſorum flatus ſeu halitus quoquo modo regiũ cibum aut potum cõtingere queat. Et cum Imperator ſcyphũ leuat ut bibat, omnes circunſtantes citharœdi & muſicorũ inſtrumentorũ luſores, inſtumentorum ſuorũ chordas tangunt, & ſuauiſſimam edunt melodiam: atq; cæteri aulæ miniſtri interim genu flectunt. De cibis qui ad menſam deferuntur, non eſt ut quicquam ſcribam quàm opipari ſint & delicati, & quàm magnifice atq; pompatice inferantur. Prandio finito, accedunt citharœdi & harmoniaci quique concentores, ioculatores, & nigromantici, qui miras melodias & miros geſtus ante regis menſam edunt, quibus illius animum iucundum reddunt, & in hilaritatem ſoluunt.

Qualis magnificentia seruetur in natali regis. Cap. XIIII.

SERVANT omnes Tartari hunc morem, ut diem natalem domini sui honorificentissime celebrent. Festum uero natale magni Cham Cublai, est uigesimo octauo die Septembris, & hunc diem celebriorem ducit quàm ullum totius anni diem, excepta festiuitate kalendarum Februarii, qua annum suum incipiunt. In natali itaque suo rex induitur ueste aurea pretiosissima, & omnes aulici similiter optimis & melioribus quæ habent uestiuntur indumentis, quibus singulis rex donat aureas zonas magni ualoris, & calciamenta de camuco parata, filo consuta argenteo, adeóque singuli ad honorem regis ornare se student, ut nullus non regiam præseferat formam. Hæc autem pompa nedum in regis natali fit, uerum & aliis festiuitatibus, quas Tartari per annum habent, numero tredecim: pro quibus rex annuatim aulicis suis pretiosissimas largitur uestes, ornatas auro, margaritis, & lapidibus aliis pretiosis, unà cum zonis & calciamẽtis, ut iam præmisimus. Nec sunt aulicorũ uestes discolores à regio ueste. Seruatur etiã hæc consuetudo apud Tartaros, ut in natali magni Cham omnes reges, principes & nobiles, qui ditioni illius subiecti sunt, mittant illi ut Imperatori suo donaria. Et qui conditionem aliquam aut officium ab eo impetrare cupiunt, postulationes suas duodecim baronibus, qui ad hoc ipsum constitui sunt, offerunt, & quod illi decernunt perinde est ac si Imperator ipse respondisset. Astringuntur etiam omnes populi, cuiuscunque sint fidei aut sectæ, siue Christiani, siue Iudæi, siue Saraceni, siue Tartari, cæterique pagani, ut deos suos solenniter inuocent pro uita, incolumitate & prosperitate magni Cham.

De initio anni quod solenniter celebrant Tartari. Cap. XV.

IN DIE kalendarum Februarii, qui initium est anni Tartarici, magnus Cham & omnes Tartari ubicunque sunt, maximũ & solenne celebrant festum, omnésque unanimiter tam uiri quàm mulieres student albis indui uestibus, uocantes diem illum, festiuitatem alborum. Nam credunt uestam albam bonum habere fatum: ideo ut toto anno fortuna illis sit propicia, in anni initio albis induuntur. Porrò ciuitatum rectores & prouinciarum præfecti, memores officii sui, mittunt Imperatori hoc die munera aurea & argentea, uniones & gemmas, pannos pretiosissimos, & equos candidi coloris: unde nonnunquam fieri solet, ut regi in hoc festo offerantur centum milia alborum equorum. Sic cæteri Tartari sibi inuicem munera mittunt ab initio anni, idq; omnis gratia, credentes omnia per annum felicius successura. In hoc deniq; festo, omnes elephanti quos habet Imperator, numero quinque milia, ducuntur ad curiam, uestiti tapetiis, in quibus pictæ sunt imagines uariæ animalium & auium, portantes in humeris suis capsas plenas aureis & argenteis uasis, quibus opus habetur pro festo alborũ magnifice celebrando. Multi quoq; cameli pulcherrimis cooperti pannis adducuntur, qui alia apportant, quæ pro tanto conuiuio sunt necessaria. Illucescente autem die Alborum, omnes reges, duces, barones, milites, medici, astrologi, præfecti prouinciarum atque exercituum, & alii Imperatoris officiales, ad aulam regis conueniunt, & quibus locus in ea contingere nequit ob hominum multitudinẽ, hi collaterales ingrediuntur aulas. Cunctis itaque in suo ordine & gradu sedentibus iuxta cuiuslibet officii dignitatẽ, surgit unus in medio, & alta uoce clamat,

Xenia.

Inclinate

Inclinate & adorate. Hac uoce facta, consurgunt omnes celeriter & genuflectunt, frontéque ad terram demissa, quasi deum adorant, & id quatuor faciunt uicibus. Adoratione completa, uadunt omnes suo ordine ad altare, quod in aula positum consistit super unam tabulam depictam rubeo colore, in qua scriptũ est nomen magni Cham, arreptóque thuribulo pulcherrimo, & redolentibus speciebus illi impositis, ad honorem magni Cham cum multa reuerentia tabulam ipsam & altare suffumigant, & ad sua redeunt loca. Thurificatione ista nefaria completa, quilibet in conspectu Imperatoris offert munera illa, de quibus supra diximus. His omnibus rite peractis, parantur mensæ, & fit solennissimum prandium, edentes & bibentes cum lætitia magna. Quo finito, modulatores & ioculatores accedunt, & suis consentibus atque gestibus omnium mentes exhilarant. In huiusmodi deniq; festis, ducitur ad regem leo unus domesticus, qui ad pedes illius ut catulus mansuetus iacens dominum suum agnoscit.

De feris quæ magno Cham undequaque mittuntur. Cap. XVI.

TRIBVS illis mensibus, quibus, ut supra diximus, Imperator moratur in ciuitate Cambalu, scilicet Decembri, Ianuario & Februario, omnes uenatores quos Imperator habet in singulis prouinciis prouinciam Cathai circumiacentibus, uenationi intendunt, omnésque bestias grandiores, puta ceruos, ursos, capreas, apros, damulas, & huiusmodi feras offerunt præfectis suis, qui si minori spatio quàm in triginta diebus peragrari potest, distant à curia Imperatoris, mittunt huiusmodi captas bestias per quadrigas & naues ad Imperatorem, exenteratis tamen prius illis. Qui uero pluribus quàm triginta dietis ab eius curia distant, solum pelles mittunt, quæ pro armis parandis sunt necessariæ.

Quomodo magnus Cham cum feris mansuefactis feras syluestres capit. Ca. XVII

NVTRIT domi magnus Cham uarias bestias domesticásque factas secum ad uenationes ducit, & mira afficitur uoluptate, quoties uidet domesticam feram cum syluestri pugnare. In primis autem habet cicuratos leopardos, qui mirum in modum uenationi inseruiunt, multásque capiunt bestias. Habet & lynces non minus ad uenandum industrios, & item leones maximos atque pulcherrimos, maiores illis qui sunt in Babylonia, in quorum pilis radioli quidam uarii coloris apparent, scilicet albi, nigri, atque rubei, & illi quoq; docti sunt artem uenatoriam. Nam plurimum prosunt uenatoribus ad capiendum apros, ursos, ceruos, capreas, onagros, atque boues syluestres. Duci autẽ solent duo leones in uehiculo quodam, dum uenatum itur, sequente utrúmque eorum caniculo paruo. Habet quoque Imperator multas aquilas cicuratas, quæ adeo efferatæ sunt, ut lepores, capreas, damulas & uulpes capiãt: inter quas aliquæ tam præfractæ sunt audaciæ, ut non deleantur cũ magno impetu in lupos insilire, eósq; in tantum diuexare, ut ab hominibus sine labore & periculo capi possint.

De spectaculo quod magnus Cham in uenatione facere solet. Cap. XVIII.

HABET magnus Cham in curia sua duos barones, qui regiæ præfecti sunt uenationi, quorum uterque decem præest milibus hominum, qui ea curãt quæ ad uenationem sunt necessaria. Nam nutriunt canes magnos, & ad uena-

tionem assuefaciunt. Et quando magnus Cham cupit se uenatione oblectari, & singulare ostentare spectaculum, duo memorati barones ducunt secum illa uiginti milia hominum, atque canũ magnam turbam, qui communiter circiter quinq; milia sunt, & cum rege in campum proficiscentes ubi feras uenari uolunt, hoc pacto rem ipsam aggrediũtur. Rex cum nobilibus suis in medio planiciei locum tenet, & duo uenatorii præfecti cum populis suis stant ad dextrã & sinistram regis: unius populus induitur uestibus rubeis, & alterius uestibus aerei seu cœlestis coloris. Stant autẽ singuli in una acie seu linea, unus scilicet alterius assistens lateri, & tantã campi occupant longitudinem, ut uix itinere unius diei perueniri possit ab una extremitate ad aliã. Habẽt autem canes memoratos secum. Et postquã sic in unum ordinẽ digesti sunt, laxant canes suos in uenationẽ & ipsi procedẽtes in illo ordine, maximũ capiunt ferarum numerũ, nam & terra illa animalibus syluestribus plena est, nec ullum facile ipsorũ effugere poterit laqueos & canes.

De aucupio magni Cham. Cap. XIX.

MENSE Martio ingrediente, discedit Cham magnus à ciuitate Cambalu, procedítque ad campestria quæ uersus oceanum sita sunt, ducens secum magnum aucupum numerum, circiter decem milia, qui habẽt falcones, accipitres, grifalchos, & alia rapaciũ auium genera aucupio idonea, numero circiter quingentas aues. Hi igitur aucupes per regionẽ illam se diffundentes, falcones & accipitres suos in capturã laxant auium, quibus regio illa plena est: & aues quæ capiuntur, deferuntur pro maiori parte ad regem. Rex uero sedet in ligneo habitaculo, quod gestant quatuor elephanti, leonũ coopertum exuuiis, & intus deauratum, habens secũ pro sua recreatione aliquos duces, & XII accipitres electos. Porrò iuxta elephantes qui regiũ portant habitaculum, obequitant multi nobiles & milites, regis latera stipantes. Qui cũ uiderint fasianos aut grues, aut alias aues in aere uolitantes, indicant id aucupibus qui iuxta regem sunt. Et hi id ipsum regi significantes, discooperiunt habitaculum regium, laxántq; falcones uel accipitres, & rex in lecto sedens, auiũ intuetur ludum. Migrant quoq; cum rege & alia decem milia hominũ, qui in illo aucupio bini & bini per campos discurrunt, & aduertunt quò emissi uolitent falcones atq; accipitres, & si opus fuerit illis subsidium ferant. Et hi lingua Tartarica uocantur Toscaor, id est custodes, certum scientes edere sibilum quo emissas uocant aues. Nec opus est ut auceps qui emittit auẽ, sequatur illam, cum hi de quibus iam diximus, intenti sint auibus capiẽdis, & solliciti sint ne aliquo modo lædantur, aut perdantur. Qui enim aui periclitanti uiciniores sunt, hi tenẽtur illi subuenire. Quælibet autem emissaria auis tabellam paruã argenteam signo domini aut aucupis sui consignatam in pede gestat, ut si amissa fuerit, domino suo restitui possit. Quòd si signũ non cognosci possit, traditur auis baroni cuidam, qui ob hoc ipsum uocatur Bularguci, id est custos auiũ perditarum. Nam conseruat omnes aues sibi oblatas, donec à dominis suis fuerint repetitæ. Idem fit de equis & aliis rebus in uenatione amissis. Et qui rem quampiã in uenatione repertã huic præfecto non ilico tradit, sed ea aliquandiu utitur, hic pro fure censetur. Vnde is perditarum rerum præfectus in uenationibus locũ tenet eminentiorem uexillo suo signatum, ut in tanta populi frequentia cognosci possit, & amissa facile illi uel offerri uel ab eo repeti possint.

De magnificis

De magnificis tentoriis magni Cham. Cap. XX.

INTERIM autem quo sic ludendo cum auibus aucupio intenditur, peruenitur ad planiciem quandam magnam Caciamordim, ubi sunt regis & omnium aulicorum præparata tentoria, numero circiter decem milia. Hæc autem tali ordine sunt disposita. Primum est ingens tentorium, sub quo commode manere possunt mille homines, ingressum habens ad meridiem, & sub hoc morantur barones, nobiles & milites. Iuxta hoc ad occidentem aliud est erectũ tentorium, in quo regis est aula & consistoriũ, quod intrat quando cum aliquibus uult loqui. Et huic in altera parte adiunctum est cubile, in quo rex dormire solet, & his mansionibus rursum aliæ aulæ & cameræ adhærent. Regiæ uero aulæ, hoc est cubile regis, consistorium & habitaculum militum, sic disposita sunt. Sustentantur singulæ tribus columnis de lignis aromaticis cum uariis & elegantibus sculpturis fabricatis, & cooperiuntur exuuiis leonum nigri & rubei coloris. Nam discolores leones in partibus illis inueniuntur. Nec possunt tentoria illa à uentis uel pluuiis iniuriam ullam recipere, cum coria illa quibus teguntur solidiora sint quàm quæ facile lædi possint. Intus uero parietes tentoriorum pellibus nobilissimis armelinornm & zebellinorũ sunt operti, etiam si in regionibus illis hæ pelles pretiosissimæ habeãtur, ut quandoq; uix pro duobus milibus Bysantiorum aureorũ pelles pro una tunica sufficiant. Porrò funes quibus hæc tria sustentãtur tentoria, ex serico sunt. Sunt præterea & alia erecta tentoria iuxta illa tria, in quibus uxores, filii & ancillæ regis morãtur. Deinde habent etiam falcones, accipitres, bubones, grifalchi, & reliquæ aues, quæ aucupio inseruiunt, sua tentoria, in quibus continentur. Tanta enim est tentoriorũ multitudo, ut à longe aduentantibus appareat illic insignem conditam urbem. Confluit etiam undique multitudo hominum otiosorum ad spectaculum illud contuendum, præter eos qui in regis ministerio sunt, qui sua loca in tentoriis non secus habent quàm in ciuitate Cambalu, ut sunt regis medici, astrologi, & cæteri uates. Manet uero rex in planicie illa per totum Martiũ, & capit innumera animalia, atq; infinitas aues. Nemini enim alioquin licet uenationi intendere in omnibus regni illius prouinciis, saltem quæ in uiginti diebus & citra pedestri itinere attingi possunt: nec ulli permittitur canis aut uolucris uenaticus: & præsertim à principio Martii usque ad mensem Octobrem nemini permittitur, quocunque etiã utatur ingenio, capere ceruos, damulas, capreas, lepores, & huiusmodi syluestres feras. Hinc igitur est quòd terra illa talibus abundat animalibus, & plerunque adeo familiaria fiunt hominibus, ut transeũtia prope eos minime horreant aut paueant aspectũ illorũ. Aucupio expleto rex domũ redit, & per tres dies celebratis conuiuiis, omnes quos ad hoc uocauit spectaculũ, ad propria reuerti cõcedit.

De moneta & opulentia magni Cham. Cap. XXI.

MONETA magni Cham non fit ex auro uel argento, aut alio metallo, sed corticem accipiunt medium ab arbore mori, & hunc consolidant, atque in particulas uarias & rotundas, magnas & paruas scindunt, atque regale imprimunt signum. Minimi denarii ualent pretiũ parui Turonensis: & maiusculi dimidium grossum Venetũ: qui uero maiores sunt, habent ualorẽ duorũ Venetorum, aut quinq; aut decẽ. Sunt qui Bysantiũ aureũ ualent, aut duos aut quinq; Corticea mõneta.

Bysantios. De hac itaque materia facit Imperator in ciuitate Cambalu cudi immensam uim pecuniæ, quæ pro toto sufficit imperio: nullique sub pœna mortis in omnibus regnis & terris suis licet aliam cudere uel etiam expendere monetam, aut illam recusare. Nec aliquis ex alio ueniens regno, quod magno Cham non est subiectum, audet aliam expendere pecuniam in imperio magni Cham. Vnde fit ut non raro negotiatores ex longinquis terris & regionibus ad ciuitatem Cambalu uenientes, secum portent aurum, argentum, margaritas & gemmas, & pro illis accipiant monetam regiam. Et quoniam hæc in terris suis non recipitur, commutant rursus eam in imperio magni Cham pro mercimoniis quæ secum abducant. Mandat quoque nonnunquã Imperator his qui in Cambalu morantur, ut qui aurum uel argentum, aut lapides pretiosos habent, ea quantocyus officialibus suis tradant, & consuetam ab illis monetam iuxta illorũ ualorem recipiant. Hoc itaque modo fit ut mercatores & ciues imdemnes seruentur, & nihilominus rex omne aurum & argentum corradens maximũ congreget thesaurum. De memorata factitia moneta, soluit etiam officialibus & exercitibus suis stipendia, & quacunque tandem re in curia sua opus habet, hac emit pecunia. Vnde cum tantam uim pecuniæ ex re nihili conflet, & tamen per eam aurum & argentum plurimum consequatur, ea quæ curiæ necessaria sunt, emat, ministris suis stipendia soluat, cuilibet facile constabit nullum in mundo reperiri regem, qui diuitiis illum superet.

De duodecim præfectis prouinciarum, & eorum officio.
Cap. XXII.

HABET Cham magnus duodecim barones aulicos, qui triginta quatuor præfecti sunt prouinciis: & horum officium est, ut singulis prouinciis duos præficiant rectores, atque regiis exercitibus in locis ubi morantur de his quibus opus habent prouideant: & quicquid ordinant, regi indicant, qui sua autoritate id confirmat quod illi statuendum duxerint. Hi multa beneficia & priuilegia passim concedunt, & propterea plurimum à populo obseruantur & ambitur fauor eorum. Habitãt in quodam palatio magno in ciuitate Cambalu pro eorum officio deputato, in quo uarias habent aulas & cameras pro se & ministris suis. Habent etiam assessores & notarios, qui illis à consiliis sunt, quique ea quæ agunt diligenter annotant.

De cursoribus & nuntiis magni Cham, atque multiplici mansione eorum. Cap. XXIII.

EXTRA ciuitatem Cambalu multæ patent publicæ uiæ ad uiciniores ducentes prouincias, & in singulis castra seu diuersoria sunt extructa cum pulcherrimis palatiis, uiginti quinque distantia miliaribus ab urbe Cambalu, ubi diuertunt emissarii & nuntii regis. Vocantur autem mansiones illæ Ianli, id est, mansiones equorum: nam expectant ibi trecenti, aut quadringenti equi regis nuntios. Qui hinc soluentes post uiginti quinq; miliaria alia inueniũt diuersoria, prioribus haud dissimilia: & ea hoc ordine & distantia continuantur usque ad extremas imperii limites: ita ut per uniuersum imperiũ in publicis uiis circiter decẽ milia inueniantur regia hospitia. Equorũ uero numerus, qui in illis diuersoriis nuntiorũ officiis sunt deputati, est circiier ducenta milia. In locis quoq; desertis

desertis & sylueſtribus,ubi alioquin nulla eſt humana habitatio,huiuſmodi regia inueniuntur diuerſoria,triginta aut quadraginta miliariis à ſeinuicē diſtantia.Miniſtratur autem pabulum equis,& uictus cuſtodibus eorum, ab his ciuitatibus & incolis,qui diuerſoriis uiciniores ſunt,aut intra quorum terminos illa conſiſtunt hoſpitia.Diuerſoria autem quæ in deſertis poſita ſunt,recipiunt neceſſaria à regis curia. Igitur quando rex noua ex remotis partibus cito audire cupit,deſtinat equites dicto ſuo quantocyus parentes,qui uno die ducenta aut trecenta conficiunt miliaria, & paucis diebus immenſum terræ peragrant ſpatium: quod in hunc modum fit. Emittuntur duo cum equis,qui concitatiſſimo curſu ſine ulla mora ad proximum declinant diuerſorium: ubi dimiſſis feſſis equis duos alios aſcendunt,& ad ſequens citiſſime ſe transferunt diuerſorium,ſicque fit ut continue curſum ſuũ eundo & redeundo continuent,& mandata regis ad remotiſſima loca pauculis diebus perferant,& rurſum ex remotiſſimis partibus noua ad regem portent. Sunt etiam inter iam dicta diuerſoria alia habitacula ſpatio trium aut quatuor miliarium ab inuicem diſtantia, ubi paucæ ſunt domus,in quibus habitant curſores pedeſtres,habentes ſinguli cinctoria plena ſonoris tintinnabulis. Hi ſemper præparati ſunt,ut quoties literæ regiæ ad eos deſtinantur,citiſſime illas ad proximum perferant habitaculũ. Et prius quàm ad illud ueniant,à longe audientes curſoris uenientis ſonitum,præparati illum expectant,& ſuſceptis literis eueſtigio illas ad ſequentem deferunt cuſtodiam:ſicque literæ per uarias tranſeuntes manus,ſine ulla impediente mora ad locum illum deferũtur,quò peruenire debent. Et ſæpe fit ut rex in triduo noua perdiſcat,aut nouos fructus recipiat à loco,qui decem dierum itinere à ſua habitatione diſtat. Omnes autē memorati curſores liberi ſunt ab omni tributi exactione, & præterea à regis quæſtoribus bonã laboris ſui accipiunt mercedē.

De prouidentia imperatoris tempore cariſtiæ. Cap. XXIIII.

SOLET magnus Cham ſingulis annis nuntios ſuos mittere ad diuerſas prouincias imperio ſuo ſubiectas,ad inquirendum num damnũ aliquod à locuſtis aut aliis uermibus frumento ſit illatum,aut alia peſtis ſterilitatem in prouinciam aliquam inuexerit. Et cum ſibi innotuerit prouinciam aliquam aut ciuitatem detrimentum paſſam,remittit illi populo tributa pro illo anno mittitque de horreis ſuis blada pro uictu & ſemente. Nã tempore magnæ ubertatis emit rex copioſam uim frumenti,& per annos tres uel quatuor in thecis conſeruat, ut cum in una regione frumenti penuria præualuerit,defectus ille ex regiis horreis ſarciri poſſit. Vendit autem bladum ſuum minimo pretio,ut pro uno modio in quadruplo plus pecuniæ exponendum eſſet,ſi ab alio quopiam emeretur. Similiter quando peſtis aliqua animalia inuaſerit,remittit anno illo conſuetum tributum,uenditis illis aliis pecoribus & armentis. Præterea ne uiatores & curſores in prouinciis Cathai errarēt,proſpexit illis prudens imperator hoc conſilio,Plantari fecit plurimas arbores,una ab alia modico diſtãte interuallo,eáſq; iuxta uias ſic conſtituit,ut iter agentibus ceu digito oſtendant ueram ſemitæ lineam. Quantum uero numerum pauperum hominum per totum annum nutriat,& de horreis ſuis frumentum & panes illis elargiatur, incredibile puta-

bis ſi narrare perrexero : id tamen pro uero aſſerere poſſum, eum quotidie per totum annum circiter triginta milia pauperum pane paſcere : neculli ſinit fragmentum negari panis. Quapropter à pauperibus quaſi deus reputatur.

Qualis potus uini loco in prouincia Cathai fiat. Cap. XXV.

CONFICIVNT in prouincia Cathai potum optimum ex riſo & uariis aromatibus, qui ſuo ſapore etiam uini excellit ſuauitatem. Et qui eo auidius potiuntur, quàm ratio æquum eſſe iudicet, aut bibentis natura egeat, citius inebriantur quàm ſi uinum bibiſſent.

De lapidibus qui ut ligna ardent. Cap. XXVI.

PER TOTAM prouinciam Cathai ex montibus eruũtur lapides quidam nigri, qui in ignẽ miſſi ut ligna ardent, & accenſi aliquandiu ignem conſeruant, ut ſi ueſperi accendatur, per totam noctem uiuũ ignem retineant. Vtuntur autem multi iis lapidibus, quòd lignorum in quibuſdam locis ſit penuria.

De fluuio Puliſachniz & egregio ponte eius. Cap. XXVII.

INDICAVIMVS hactenus in hoc ſecundo libro ſitum, magnitudinem, & negotiationem ciuitatis Cambalu, itémq; obiter ſcripſimus de magnificentia, pompa & opulentia magni Cham: nunc rerum ordo expoſcit, ut finitimas quoq; regiones luſtremus, & quid in illis uel fiat, uel inueniatur, breui ſermone aperiamus. Igitur cum Cham magnus me Marcum ad remotas partes pro quodam regni ſui negotio deſtinaſſet, quod quatuor menſium ſpatio me in itinere retinuit, omnia diligẽtius conſideraui, quæ uel eundo, uel redeundo obtutibus meis occurrerunt: nam cum à ciuitate Cambalu itinere decem miliariũ receſſiſſem, inueni fluuium quendam magnum Puliſachniz nomine in oceanũ ſeſe exonerantem, per quem naues multæ cum plurimis mercibus aſcendunt. Eſt autem in eo loco pons marmoreus pulcherrimus, trecentos in longitudine continens paſſus, & in latitudine octo: arcubus uero fornicibus uiginti quatuor innitens, ſculptis leonibus utrunq; eius ſuperiorem marginem adornantibus.

De locis ultra fluuium Puliſachniz ſitis. Cap. XXVIII.

TRANSITO fluuio & ponte, procedendo per miliaria triginta, continuo occurrunt caſtra, aliæque elegantes domus: item uineæ electæ & agri fertiles. Sed finito itinere triginta miliarium peruenitur ad ciuitatem Geogui, quæ quidem magna eſt & pulchra, plurima habens monaſteria idolorum. Fiunt ibi panni optimi auri & ſerici, itémque ſindones mundiſſimæ. Habentur & multa communia hoſpitia pro aduenis & uiatoribus in illa ciuitate. Ciues autem ſunt artifices & negotiatores. Extra hanc ciuitatẽ peruenitur ad biuium quoddam, cuius una uia ducit per prouinciam Cathai, altera uero uerſus regionem Mangi ad mare. Ea quæ tranſit per prouinciam Cathai, habet ciuitates, caſtra, uiridaria, & optimos agros, in quibus multi quoque ſunt negotiatores & ingenioſi artifices : & homines illi multum ſunt affabiles, & omnibus familiares.

De regno Tainfu. Cap. XXIX.

ITINERE dierum decem à ciuitate Geogui confecto, peruenitur ad regnum Tainfu, quod quidem magnũ eſt atq; cultiſſimũ: nam ſunt in eo uineæ multæ. In prouincia uero Cathai nullũ creſcit uinũ, ſed ab hac regione illuc defertur. Exercentur in hoc regno mercationes multæ, abundátque artificibus, &

omnia

omnia arma, quibus utitur Cham pro exercitibus suis, fabricantur in eo. Hinc uero progrediendo ad occidentalem plagam, uenitur ad regionem amœnissimam, castris multis & ciuitatibus cultam, in qua etiam mercimonia fiunt magna. Emenso hinc itinere septem dierũ, peruenitur ad ciuitatem quandam prægrandem Piansu nomine, in qua serici maxima est copia.

De castro Chincui, & rege eius ab hoste capto. Cap. XXX.

AB VRBE Piansu duæ sunt dietæ ad castrum quoddam elegantissimũ. Chincui nomine, quod quidam Darius nomine extruxit, hostis magni illius regis, quem presbyterum Ioannem uocant. Est castrum illud adeo arte & natura munitum, ut præses eius Darius neminem metueret etiam potentissimũ regem: de quo plurimum circumiacentium prouinciarum præsides dolebant, ut hominem illum nemo unquam superare potuerit. Porrò habuit presbyter Ioannes in aula sua septem iuuenes præfecti animi, qui iureiurando promiserunt illi, se Darium regem tradituros in manus illius. Qui uicissim illis multa bona pollicetur, si effectu id compleuerint. Illi igitur abeuntes ad curiam Darii ueniunt, obsequiisque illius se offerunt, dissimulata mentis malitia. Qui eorum minime timens aut obseruans calliditatem & uersutum animum, ut fideles ministros suo mancipauit obsequio. Factum autem est, ut illi per totum bienniũ id efficere nequiuerint, quod iam diu animo conceperant. Rex uero illis per omnia ut iam biennio probatis ministris confidens, animi recreandi gratia cum illis & aliis paucis militibus quodam tempore extra castrũ per miliare unũ equitauit. Tunc proditores illi horam adesse putantes, qua excogitatam militiam publicarent, euaginatis super eum gladiis captum duxerunt ad presbyterum Ioannem, sponsioni suæ satis facturi. Qui mirum in modum lætus effectus, deputauit eum ad custodiam animalium, optiméque custodiri iussit. Et elapso biennio, quo cum pastoribus rex captus uixerat, iussit eum presbyter Ioannes coram se regio apparatu decoratum adduci: & alloquens eum dixit, Experimento nimirum nunc didicisti, quàm nihil fuerit potentia tua, quando te in tuo regno capi feci, & per duos annos cum pecoribus deputaui: possem iam te, si uellem, occidere, nullúsq; mortalium te eripere posset è manibus meis. Cui ille respondens ait, Verum ais, est ita. Tum rex Ioannes, Quia te adeo humiliasti, ut te nihil esse duxeris respectu mei, en uolo te deinceps agnoscere pro amico: & pro uictoria abunde satis mihi est, quòd potuissem, si uoluissem te occidere: traditísque illi equis & deputatis ministris cum honore fecit eum reduci ad castrum suum. Et ille quoad uixit, presbytero Ioanni honorem exhibuit, & iussis quibusque obediuit.

De fluuio quodam magno Caromoram nomine, & adiacente regione. Cap. XXXI.

TRANSITO itinere iuxta castrũ Chincui uiginti miliariũ, peruenitur ad flumen Caromorã, quod ob nimiã latitudinem & profunditatẽ nullum habet pontẽ: fluit uero ad oceanũ. Sunt in littore eius multæ extructæ ciuitates & castra, in quibus multæ exercẽtur nundinationes. Abundat hæc regio zinzibere, serico & auibus, præsertim phasianis. Traiecto fluuio post duorũ dierũ iter peruenitur ad nobilem ciuitatẽ Cianfu nomine, ubi de auro & serico pulcherrimi fiunt pãni. Omnes incolæ huius ciuitatis & ferè totius prouinciæ Cathai idololatræ sunt.

De ciuitate Quenquinafu. Cap. XXXII.

VLTRA uero procedendo per iter dierum octo, inueniuntur passim ciuitates & oppida multa, agri pulcherrimi, & uiridaria. Abundat terra serico & uenationibus bestiarum atque auium. Quòd si ulterius aliis octo dietis progrediaris, peruenies ad ciuitatē grandem Quenquinafu nomine, quæ est regni Quenquinafu metropolis. Et regnum istud fuit olim opulentum & magni nominis. Hodie præest illi filius magni Cham Mangala nomine. Producit ea regio magnam copiam serici, & omnia ea quæ ad hominis uitam conseruandam sunt necessaria. Exercentur etiam in ea plurimæ nundinationes, Incolæ idola colunt. Extra ciuitatem est regale palatium in planicie situm, in quo Mangala cum aulicis suis uersatur. Est quoque in medio ciuitatis palatium quoddam elegantissimum, ab intra parietes habens deauratos. Vacat rex cum aulicis suis uenationi animalium & capturæ auium, quibus illa regio abundat.

De prouincia Cunchi. Cap. XXXIII.

RECEDENDO à dicta urbe & palatio itinere trium dierum itur per planiciem quandam pulchrā, in qua ciuitates plures sunt & castra, & ubi abundantia est serici, usq; dum ueniatur ad regionē montuosam, ubi nedum in montibus, uerum & in montium conuallibus inueniuntur ciuitates & castra, & sunt de prouincia Cunchi. Incolæ sunt idololatræ & terræ cultores. Sunt etiam in ea regione uenationes leonum, ursorum, ceruorum, capreolorum, damularum, & id genus animalium. Patet regio illa itinere uiginti dierum, habens montes, & ualles, atque nemora multa, sed ubique pro uiatoribus conuenientia inueniuntur diuersoria.

De prouincia Achalechmangi. Cap. XXXIIII.

IAM DICTAE prouinciæ contigua est prouincia alia, nomine Achalechmangi, quæ est ad occidentalem plagam: & sunt in ea multæ ciuitates & castra: sed principalior regionis ciuitas uocatur Achalechmangi, & est confinis prouinciæ Mangi. Hæc prouincia itinere triū dierū planiciem habet, deinde sequuntur montes & ualles atque nemora, patétque itinere uiginti dierum, habens ciuitates multas & oppida. In cæteris rebus non differt à priori prouincia: nam habet negotiatores, artifices & cultores terræ: itémque uenatores multarum syluestrium animalium. Habet quoque animantia quæ muschum producunt. Crescit in hac prouincia zinziber in magna copia, sicut & triticum atque risum.

De prouincia Sindinfu. Cap. XXXV.

PRIORI prouinciæ contermina est alia prouincia Sindinfu nomine, quæ etiam cōtingit prouinciam Mangi. Huius principalior ciuitas est Sindinfu, quæ olim fuit magna & locupletissima, habens in circuitu uiginti miliaria. Habuit etiam regem ditissimum & potentem: qui cum tres reliquisset filios regni successores, trifariam diuiserunt ciuitatem, partes singulas propriis cingentes muris, quæ tamen omnes intra priorem continebantur murū. Magnus uero Cham ciuitatem illam & regnū suæ subiecit ditioni. Per medium huius ciuitatis transit fluuius qui dicitur Quiansu, habens in latitudine dimidium miliare, & est profundus ualde atque piscosus. Positæ sunt in ripis eius multæ ciuitates & castra. Ostia eius distant ab hac urbe nonaginta dierum itinere. Naues & merces per

ipsum

ipſum aſcendunt in maxima multitudine & copia. Tranſit etiam pons lapideus per ipſum in ciuitate Sindinfu, habens longitudinem unius miliaris, & latitudinem octo paſſuum. Et ſupra ipſum conſtruuntur mane uariæ domunculæ, quæ artificum ſunt officinæ, & ſero iterum deponuntur. Eſt & alia ſuper eum conſtructa domus, in qua manent regis miniſtri, qui à tranſeuntibus pedagia & uectigalia exigunt. Vlterius uero procedendo per iter quinque dierum tanſitur per planiciem quandam, in qua ſunt ciuitates, caſtra, & uillæ multæ, in quibus ſunt ſindones in magna copia. Reperiuntur etiam ibi animalia ſylueſtria multa.

De prouincia Tebeth. Cap. XXXVI.

POST planiciem, de qua iam diximus, uenitur ad prouinciam Tebeth, quam magnus Cham expugnauit atque deuaſtauit: nam multæ in ea ſunt ciuitates deſtructæ, & caſtra diruta. Patet autem in longum itinere uiginti dierum. Et quoniam omnino in ſolitudinem eſt redacta, habitatoribus carens, neceſſe eſt ut uiatores uictualia ſecum ferant, quæ illis ſufficiant per iter uiginti dierum. Et poſtquam hominum habitatione cœpit deſtitui, feræ ſylueſtres totam eam occupantes periculoſum iter tranſeuntibus fecerunt, præſertim noctu. Verum contra hoc periculum mercatores & alii uiatores tale excogitauerunt commentũ. Naſcuntur in regione illa maximæ arundines, quæ habent in longitudine paſſus quindecim: craſſitudo uero in gyro tribus menſuratur palmis. Porrò inter duos uiciniores nodos diſtantia eſt trium palmorum. Itaque quando uiatores noctu uolunt quieſcere, accipiunt faſces magnos de illis arundinibus, & in unam ponũt congeriem, ſubiectóq; igne ſuccendunt. Quæ igne correptæ incipiunt crepitare, tantúſque in eis excitatur ſtridor & fragor, ut eminus ad aliquot miliaria audiri poſſit. Quem terribilem ſonitũ animalia audientes, obſtupeſcentes fugiunt tandiu, donec crepitus ab auribus eorum euaneſcat, illíſque ſic eluſis mercatores & uiatores tuti pertranſeant prouinciam illam. Porrò equi & alia iumenta, quibus mercatores pro itinere utuntur, hoc audito ſtrepitu plurimũ inhorreſcunt, & multa in fugam conuerſa dominis ſuis elapſa ſunt: ſed prudentiores uiatores pedes eorũ compedibus ligantes, ui quadam ea ſecũ retinent, ne territa aufugiãt.

De regione alia Tebeth, & turpi eius conſuetudine. Cap. XXXVII.

PERACTO itinere uiginti dierum, tranſitáq; prouincia Tebeth, occurrunt ciuitates & uillæ plurimæ, in quibus idololatriæ occaſione peſſima inoleuit conſuetudo: nam nullus uir ibi ducit uxorem uirginem, ſed ſi quam ducere inſtituit, neceſſe eſt ut prius à multis uiris ſit cognita: aiunt enim mulierem non eſſe coniugio aptã, niſi prius fuerit ſtuprata. Vnde quando uiatores & aduenæ aliunde uenientes hanc tranſeunt regionem, & quietis gratia tabernacula ſua ponunt, mulieres eius loci habentes filias nubiles, ducunt illas ad peregrinos, aliquando uiginti, quandoq; triginta aut plures iuxta numerum mercatorum ſeu aduenarum, rogantes eos, ut quilibet unam è uirginibus ſibi aſſociet, atque concubitu eius fruatur quandiu illic manſerint. Illi igitur matronarum precibus uicti, deligunt ſibi ex puellis quas uolunt, & matrimonio aptiores reddunt. Et cum recedere uolunt, nullam ſecum abducere permittuntur, ſed parentibus fideliter reſtituunt. Exigit etiã puella ab eo qui eam deflorauit, iocale aliquod, ſeu munuſcu-

lum, quod oſtendere poſſit ceu argumentum ſuæ deflorationis. Et quæ à pluribus uiris fuit amata atque corrupta, & multa habuerit talia iocalia quæ oſtendat procis, hæc nobilior habetur, faciliúſque & honorificentius maritari poteſt. Et quando honorifice uult incedere, ſuſpendit ad collum omnium amatorum inſignia: quantóque pluribus fuit grata, tanto maiori honore digna iudicatur. Sed quando cum maritis nuptias inierint, iam non permittuntur amplius extraneis uiris copulari, ſed maritis ſuis fidem ſeruare coguntur. Et plurimũ cauent huius regionis uiri, ne in hac re alterutrum ſe offendant. Idololatræ ſunt atque crudeles homines, pro nullo reputantes peccato, ſi prædantur & latrocinia exerceant. Viuunt uenationibus atque fructibus terræ. Inueniuntur etiam apud eos multa animantia quæ muſchum producunt, quæ Gadderi uocantur. Venantur incolæ huiuſmodi animalia canibus, abundántq; muſcho. Linguam habent propriam atque peculiarem monetam, & pellibus induuntur beſtiarum, aut canabeo rudi. Pertinet hæc regio ad prouinciam Tebeth: nam eſt Tebeth latiſſima prouincia, diuiditúrque in octo regna, habens ciuitates & oppida multa. Terra montuoſa eſt, ſúntque in ea loca quædam, atq; quidam fluuii in quibus aurum inuenitur. Vtuntur quoque ibi corallio pro moneta: nam eſt is lapis apud eos in magno pretio, & omnes fœminæ deferunt eum ad collum, appendúntq; ipſum quaſi rem pretioſam ad colla idolorum. Sunt in hac regione canes maximi, aſinis æquales, qui ſylueſtres capiunt beſtias. Habent etiam falcones, & alias aues uenaticas. Creſcunt apud eos in magna copia cinamomum & aliæ ſpecies aromaticæ. Subiecta eſt prouincia ipſa magno Cham.

Gadderi.

De prouincia Caniclu. Cap. XXXVIII.

PROVINCIAE Tebeth adiacet ab occidente prouincia Caniclu, quæ regem habet, ſed qui tributarius eſt magno Cham. Eſt ibi lacus, in quo tanta eſt margaritarum copia, ut pretium earũ omnino uileſceret, ſi pro hominum libito aſportari permitterentur. Vnde ſub capitis pœna cautum eſt, ne ullus in hoc lacu piſcari margaritas abſque magni Cham indulto præſumat. Sunt quoque in hac prouincia animantia Gadderi, quæ muſchum ferunt in magna abundantia. Scatet etiam lacus ille, qui margaritas in tanta copia nutrit, piſcibus: & tota terra plena eſt ſylueſtribus beſtiis, puta leonibus, urſis, ceruis, damulis, lyncibus, capreolis, & diuerſis auium ſpeciebus. Vinum non creſcit in ea, ſed loco eius potũ optimum conficiunt ex tritico, riſo, & aliis uariis ſpeciebus. Inueniuntur ibi gariophylli in magna copia, qui colligũtur ab arboribus quæ habent ramuſculos paruos, atque album florem, ex quo natum pirum loco grani habet gariophyllum. Creſcit denique ibi zinziber in magna copia, cinamomum & aliæ uariæ aromaticæ ſpecies, quæ ad regiones noſtras non deferuntur. Inueniuntur etiam in montibus huius regionis lapides qui Turchiſi nominãtur, pulchri ualde, ſed qui hinc abſque licentia magni Cham auferri non poſſunt. Incolæ huius terræ idola colunt, à quibus adeo ſunt dementati, ut putent eorum promereri gratiam, ſi uxores ſuas & filias uiatoribus abutendas proſtituant. Nam cum peregrinus quiſpiã ad eos hoſpitii gratia diuertit, confeſtim paterfamilias uxorem, filias, & reliquas mulieres quæ in domo eius ſunt conuocat, mandátque ut hoſpiti & ſociis eius per omnia obediant: & ipſe recedens peregrinum & comites eius in domo ſua

relinquit,

relinquit, nec redit donec illi abierint. Et peregrinus interim quo illo fruitur hospitio, suspendit pallium suum, aut aliud signum ante fores illius domus: & quando paterfamilias redit, atque per signum illud animaduertit hospitem nondum discessisse, non intrat domum suam, sed iterum abit, foris expectaturus donec ille emigrauerit. Et in hunc modum potest peregrinus duobus aut tribus diebus illo uti hospitio. Et obseruatur consuetudo ista per totam illam prouinciam Ganiclu, nec quisquam putat sibi illud esse dedecori, si peregrino uxoris suæ aut filiæ copiam fecerit, quod in deorum facit gloriam, sperans illos sibi magis propicios futuros. Moneta eorum sunt uirgulæ quædam aureæ, certum habentes pondus, & iuxta pondus uirgulæ est ualor monetæ. Et hæc quidem est moneta maior. Habent etiam minorem, quam hoc modo faciunt, Coquunt sal in caldario, & postea faciunt ex eo in formellis massulas paruas, quas consolidatas pro moneta exponunt. Relicta hac prouincia proceditur itinere decem dierum, & interim occurrunt castra & pagi multi, quorum incolæ easdem habent consuetudines quas prouincia Caniclu, tandémque peruenitur ad flumen quod Brius uocatur, ad quod prouincia Caniclu terminatur. Inuenitur autem in hoc flumine aurum in magna copia, quod paglola dicitur: & in ripis eius crescit cinamomum in maxima abundantia.

De prouincia Caraiam. Cap. XXXIX.

TRAIECTO flumine Brio peruenitur ad prouinciam Caraiam, quæ septem continet regna. Subiecta est autem magno regi Cham, cuius filius Esentemur nomine, meo tempore regno illi præfuit. Incolæ eius sunt idololatræ. Nutrit regio equos optimos: habet etiam linguam propriam & difficilem. Metropolis eius uocatur Iaci, & est ciuitas magna & insignis, in qua multæ fiunt nundinationes. Habitant etiam ibi pauci Christiani Nestoriani, & plurimi Mahumetani. Habent triticum & risum multum, licet triticeo non uescantur pane, cum hunc digerere sine stomachi afflictione nequeant, sed ex riso panem conficiunt. Faciunt quoque potum ex uariis speciebus, sed qui eos facilius quàm uinum inebriat. Vtuntur pro moneta lapillis quibusdam aureis & albis, qui in mari reperiuntur. Fit in hac ciuitate sal plurimum ex aqua puteorum, de quo rex magnū habet emolumentum. Sunt uiri in hac regione adeo stupidi & stolidi, ut non curent si quispiam accedat ad uxores suas, modo illæ assensum præbuerint. Est etiā illic lacus ualde piscosus, centum in gyro complectens miliaria. Edunt homines illi carnes crudas, sed hoc modo paratas, Primo terunt illas minutim, deinde condiunt eas oleis odoriferis atque optimis speciebus, & sic deuorant.

De regione quadam in prouincia Caraiam sita, in qua sunt maximi serpentes. Cap. XL.

DISCEDENDO à ciuitate Iaci peruenitur ad regnum aliud, emenso scilicet decem dierū itinere, cuius metropolis dicitur Caraiam, cui præsidet Cogracam filius Cublai imperatoris. Et ab hac urbe tota illa regio denominationē habet. Suppeditant ibi flumina plurimū auri, quod paglola nominatur. Inuenitur quoq; in lacunis & mōtibus aurum, sed quod alterius est speciei. Incolæ sunt idololatræ. Nascuntur in hac regione serpentes maximi, quorum quidam in longitudine continent decem passus, & in complexu grossiciei decem palmos.

Aliqui ipſorum prioribus carent pedibus, quorum loco ungulas habent in modum ungularum leonis aut falconis. Caput ipſorum eſt magnum, & oculi prægrandes, ut duorum panum adæquent quantitatem. Os & rictum habent tam amplum, ut hominem deglutire ualeant. Dentes quoque magni & acerrimi rictui illi tam horrendo non deſunt. Nec eſt homo aliquis, aut aliud animal, quod ſine terrore ſerpentes illos aſpicere, ne dicam adire poſſit. Capiũtur uero in hunc modum, Solet is ſerpens interdiu latitare in cauernis ſubterraneis, aut aliis ſpecubus in montibus uel petris repertis: nocte uero egreditur, circumiens terram, & potiſſimũ aliorũ animalium luſtrat latibula, quærens cibum quem deuoret: nec formidat ullius beſtiæ genus: deuorat enim beſtias magnas & paruas, leones & urſos: & ubi uentrem exaturauerit, redit ad ſpeluncam ſuam. Et cum terra illa admodum ſit ſabuloſa, mirum eſt quantam foueam corporis ſui pondere in arenam imprimat: putares dolium aliquod uino plenum per ſabulum uolutatum. Venatores itaque beluæ inſidiantes, interdiu figunt multos palos in ſabulum, fortes & acuto ferro in ſuperiore extremitate dentatos, & hos ſabulo tegunt, ne à ſerpente uideri poſſint: multóſq; paſſim terræ infigunt, præſertim ubi in uicino norunt latitare. Et quando nocte ſolito more progreditur, ut eſcam ſibi quærat, & molem corporis ſui per cedentem arenam reptando & trahendo mouet, fit aliquando, ut pectus in latentem ſudem ferro acuminatam uiolenter immergat, & ſeipſum interficiat, aut graui læſione ſauciet: & tunc latentes uenatores accurrentes beluã interficiunt, ſi adhuc uiuit, & fel extrahunt, quod magno uendunt pretio: nam eſt medicinale, unde qui à rabido cane læſus fuerit, ſi uel modicũ, quantum eſt pondus unius denarii, de illo biberit, ſtatim ſanatur. Et mulier in partu laborans ſi uel tantillum de hoc felle guſtauerit, acceleratur partus eius. Sic qui hæmorrhoidam aut ficum anus ſuſtinuerit, & locum illum ſecretũ hoc perunxerit felle, poſt paucos dies à morbo liberatur. Carnes uero illius ſerpentis uendunt in cibum: nam libenter ueſcũtur ea homines. Abundant quoq; in hac prouincia equis optimis, & qui à negotiatoribus in Indiam mercatus gratia ducuntur. Incolæ uero ſolent illis equis auferre de oſſe caudæ nodos duos uel tres, ne equus currens ſeſſorem cauda feriat, & ne caudam nunc huc, nunc illuc flectere poſſit: nam turpe hoc iudicant. Vtuntur in bello ſcutis & armamentis de corio bubalorum factis, & ſagittas atque lanceas omnes intoxicant. Et prius quàm magnus Cham Cublai hanc prouinciam ſuæ ſubieciſſet ditioni, præualuerat apud eos iſta deteſtanda conſuetudo, ut cum uir aliquis exteræ nationis bonis adornatus moribus, prudens in uerbis & factis, & omni honeſtate conſpicuus apud eos hoſpitaretur, occidebant eum nocte, putantes quòd mores, prudentia, honeſtas, gratia, imò anima uiri illius in domo illa deinceps manerent. Et hæc perfidia ſeu diſcredulitas, effecit ut plures uiatores illo loco occiſi fuerint. Verum magnus Cham ut regnum illud ſuo ſubiugauit dominio, eliminauit impietatem illam, & ſummam illam ſtultitiam.

Pharmaca ex felle.

Crudelitas in hoſpites.

De prouincia Arcladam. Cap. XLI.

EVNTIBVS nobis de prouincia Caraiam, poſt quinque dietas occurrit prouincia Arcladam, quæ etiam paret magno Cham. Metropolis eius uocatur Vnchiam. Vtuntur incolæ eius pondere auri pro moneta: nam argentum in regione

gione illa,& multis aliis circumiacentibus regionibus minime inuenitur. Qui autem argentum aliunde important,hi commutant illud pro auro,& multum lucrantur.Potu factitio utuntur,ex riso & aromatibus confecto. Viri & mulieres regionis illius dentes cooperiunt subtilibus laminis aureis, quas sic illis adaptant, ut dentes ipsi in laminis quodammodo sedere uideantur. Viri omnes militarem edocti sunt artem,quippe qui soli militiæ & uenationi bestiarũ atq; uolucrum intenti sunt.Mulieres uero domus curam gerunt,habentes seruos emptitios,qui eorum mancipati sunt obsequiis.Est quoque in hac prouincia consuetudo,ut cum mulier pepererit,quàm cito poterit,lectum deserit, surgénsque gubernationi domus intendit:& tunc maritus eius decumbit lecto quadraginta diebus,nati infantis curam gerens.Mater uero aliud nihil circa infantem agit, nisi quòd lac illi sugendum præbet.Et amici atque consanguinei interim uisitãt uirum illum decumbentem non secus quàm hic puerperæ uisitantur. Aiunt enim mulierem,cum uterum gestaret atque euacuaret, longo tempore grauiter afflictam,& nunc conueniens esse,ut diebus quadraginta ab infantis cura & labore quiescat: affert tamen uiro cibum ad lectum. In hac prouincia idola alia non sunt,nisi quòd quælibet familia progenitorem suum adorat.Habitant plerunque in locis syluestribus atque montanis. Ad montes autem illos extranei non accedunt,quia aerem qui ibi corruptus esse censetur,ferre non possent. Literas non habent,sed contractus suos & obligationes faciunt per tesseras, quarum medietatem seruat unus,& aliam alius:quæ postea in unum collatæ,signis couuenientibus adhibitis,rei causam exponunt. Non sunt in hac prouincia medici,sicut nec in Canidu & Caraiam:sed cum quis infirmatur,conuocant Magos seu idolorum ministros,& illis exponit ægrotus morbum suum:tunc Magi choream agunt,instrumenta quædam sonant,& in honorem deorum suorum magnos reboant cantus,donec tandem unus ex eis in chorea saltantibus & ludẽtibus à dæmone corripiatur.Tunc chorea relicta,arreptitiũ in terra iacentẽ consulunt,ex qua causa id morbi illi acciderit,quídque pro ipsius liberatione sit agendum.At dæmon per arreptitiũ respondet: Quia id uel illud fecit:aut, quia hunc uel illum offendit deum,ideo in hunc incidit morbum.Tunc Magi orãt ut deus illi noxam illam remittat, promittentes ægrotum illum si conualuerit, de sanguine suo proprio sacrificium ablaturum. Quòd si dæmoni uideatur infirmum tali laborare morbo,ut hinc liberari non possit, respondere solet, Iste tam grauiter deũ illum offendit,ut per nulla sacrificia placari possit.Et si à morbo conualiturus sit,iubet ut tot arietes,nigra habentes capita offerat tot etiam & tales paret potiones,tot ad se conuocet Magos,totidémque Magas,per quorum manus sacrificium offeratur,& tum placetur illi deus. Quo audito, consanguinei eius cito curant illa fieri quæ dæmon iussit:occidunt arietes & sanguinem ipsorum in cœlum spargunt,conuocatíque Magi cum sagis suis,accendunt luminaria magna,& domum totam thurificando suffumigant, sed & fumum de lignis aloes faciunt,atque ius carnium in aera spargunt unà cum potione de aromatibus confecta: quibus omnibus rite peractis, in chorea rursum saltant in honorẽ illius idoli, quod infirmo putatur propitium factum,cantant & horribiliter uocibus suis strident.His factis,interrogant rursum arreptitium, num

Vir puerperus.

Idololatria.

per hæc idolum sit placatũ. Si respondet, non, confestim parãt se ad implendum aliud eius mandatum. Si autẽ respondet sibi satis factum, phanatici & incantatores sedent ad mensam, & carnes idolo immolatas comedunt cũ magna lætitia, & bibunt confectiones quas in dæmonũ sacrificio libauerunt. Et finito prandio quisq; ad sua redit. Et cũ æger ex diuina prouidentia sic morbũ euaserit, & incolumitati restitutus fuerit, id cæci homines non uero deo, sed dæmoni gratũ ferũt

De prælio magno quod fuit inter Tartaros, & regem Mien.
Cap. XLII.

ANNO domini M CCLXXXII magnum est ortum bellum propter regnum Caraiam, cuius præcedenti capite meminimus, & regnum Botiam nã misit magnus Cham unum de principibus suis Nescordim nomine cum duodecim equitum milibus, qui prouinciam Caraiam à qualibet tutarentur infestatione. Erat autem dictus Nescordim uir prudens & strenuus, habebátque sibi adiunctos milites probos & bellicis rebus assuetos. Horum aduentum ut audiuerunt rex Mien & rex Bangala, perterriti sunt plurimum, putantes quòd ad regna eorum expugnanda uenissent. Et conuocantes militias suas coadunauerunt equites & pedites circiter sexaginta milia, elephantos autem duo milia, castra gestantes, & in quolibet castro erant positi duodecim uiri armati, aut quindecim, aut sedecim. Cum hoc exercitu properauit rex Mien uersus ciuitatem Vociam, ubi quiescebat Tartarorum exercitus, & per tres dies in campestribus illis quietus mansit. Audiens uero Nescordim tantum contra se uenisse exercitum, plurimum timuit: tametsi metum illum omnino dissimularet. Roboratus est nonnihil animo, quòd sciret se in suo exercitu habere uiros fortes & strenuos bellatores. Egressus itaque uirili animo ut pugnaret contra hostem, castra posuit contra nemus quoddam magnum, quod proceras & maximas habebat arbores, non nescius quod elephãti cum turribus seu castris illis portatilibus nemus ingredi minime ualerent. Tunc Mien rex audiens adesse Tartaros, contendit occurrere illis. Tartarorum uero equi elephantos adesse sentientes, quippe qui in prima acie constituti erant, tanto terrentur pauore, ut nulla ui, aut ullo ingenio potuerint à suis sessoribus contra elephantos excitari. Coguntur igitur Tartari ab equis descendere, illísque ad nemoris arbores ligatis, pedestres contra elephantos pugnaturi ueniunt. Et quoniam in prima acie omnes milites balistas habebant, & sagittis iaciendis assueti erant, tantam sagittarum uim in hostem torquent, ut elephanti uulnerati, & sagittarum ictus minime ferre ualentes, fugam arriperent, omnésque rapido cursu uersus nemus proximum contenderent. Rectores uero eorum cum summa ui illos in hostem arcere molirentur, incassum laborauerunt: nam dispersi sunt huc atque illuc, & ingressi nemus portatilia castra ruperunt, & armatos uiros in illis sedentes deiecerunt. Quod uidentes Tartari currunt ad equos suos, illísque conscensis cum magno impetu irruũt in acies regis. Hostis uero territus, quòd elephantorum dissipata esset acies, quantum potuit manu se defendit, Et cum utrinque atrociter pugnarent, atque multi de utroque caderẽt exercitu, rex Mien cum suis tandem in fugam uersus, Tartaris insequentibus & plurimos adhuc interficientibus uictoriã reliquit. Quibus superatis Tartari in nemus properãt, atque elephantos capere

conantur:

conantur: uerum illis fugientibus nullum cepissent, nisi inter captiuos quidam illis auxilio fuissent. Ceperunt autem circiter ducentos. Ab hoc prælio & deinceps cœpit magnus Cham uti elephantis in exercitu, quos prius ad hoc assuetos officium nō habuit. Paulo post deuicit idem magnus Cham terras regis Mien, suóque subiugauit imperio.

De regione quadam syluestri, & prouincia Mien. Cap. XLIII.

RECEDENDO à prouincia Caraiam peruenitur ad descensum quendam, in quo ferè per tres dies itur in præceps, nec est ibi ulla habitatio, etiamsi sit latissima quædam planicies, in quam tribus diebus per hebdomadam multi conueniunt homines mercandi gratia. Descendunt multi de magnis regionis illius montibus, aurum secum deferentes quod pro argento commutant, nempe unam auri unciam pro quinque argenti unciis dantes: unde de exteris nationibus multi illuc ueniunt negotiatores, qui argentum afferentes aurum asportant. Ad montes uero illos excelsos, in quibus illi cum magna securitate habitant qui aurum in regione illa colligunt, nemo extraneorū uenire poterit, cum iter illud inuium sit, & adeo perplexum, ut potius teipsum perderes, quàm absconditos inuenires homines. Post hæc uenitur ad prouinciā Mien, quæ à meridie confinis est Indiæ, & hæc maxima habet loca syluestria & nemorosa, in quibus innumeri discurrunt elephanti, unicornes, atque aliæ feræ agrestes, sed nulla ibi est habitatio humana.

De ciuitate Mien & sepulchro regis. Cap. XLIIII.

ITINERE peracto quindecim dierum peruenitur ad ciuitatem quæ uocatur Mien, & hæc magna est atque nobilis, quippe quæ caput est regni, magno subiecta Cham. Habitatores eius linguam propriam habent, & sunt idololatræ Fuit in hac ciuitate rex prædiues, qui moriturus iussit sibi parare sepulchrum in hunc modum, In quolibet capite seu angulo monumenti fieri iussit turrim unā marmoream altitudinis decem passuum, spissitudinis iuxta proportionem altitudinis seruata. In cacumine uero turres illæ rotundæ fieri iubebantur, atq; una earum undique auro cooperiri. Super cacumen uero turris multæ suspendi debebant aureæ campanellæ, quæ ad flatum uenti sonū quendam redderent. Alia autem turris argento debebat operiri, habens in sua summitate campanellas argenteas, quæ similiter tinnitum ederent flante uento. Hoc sepulchrum fieri iussit pro honore nominis sui, & ut memoria sua apud homines nunquam interiret. Et cum magnus Cham sibi subiiceret hanc prouinciam Mien, noluit ut exercitus uiolaret sepulchrum illud, quod rex ille fecerat ad honorem nominis sui: nam est mos Tartarorum, ut non præsumant uiolare ea quæ spectant ad pietatem defunctorum. Sunt in hac prouincia multi elephantes, boues syluestres magni & pulchri, cerui & damulæ, aliáque diuersarum specierum animalia syluestria.

De prouincia Bangala. Cap. XLV.

BANGALA prouincia à meridie confinis est Indiæ, quam magnus Cham nondum subegerat, cum ego in curia illius uersarer, sed ad expugnandum exercitum miserat. Habet regio regem proprium atque propriam linguam. Incolæ eius sunt omnes idololatræ: uescuntur carne, riso & lacte: habent bombycē in magna copia, & gratia illius multæ & magnæ fiunt ibi nun-

dinationes. Abundant etiam ſpico, galaga, zinzibere, ſaccaro, & aliis diuerſis aromatibus. Sunt quoque ibi maximi boues, qui craſſitudine, ſed non altitudine elephantos æquant. Fiunt in hac prouincia multi eunuchi, qui poſtea negotiatoribus uenduntur, diſtrahendi in diuerſas prouincias.

De prouincia Cangigu. Cap. XLVI.

POST memoratam prouinciam orientem uerſus ſequitur prouincia Cangigu, quæ proprium habet regem, atque propriam linguam. Incolæ eius idola colunt, & ſunt tributarii magno Cham. Rex eorum habet circiter trecẽtas uxores. Inuenitur in iſta prouincia aurum multum, & multa aromata, ſed quæ nõ facile diſtrahi poſſunt, cum regio ipſa longe diſſita ſit à mari. Sunt quoque in ea elephanti multi, & uenationes multarum ferarum. Incolæ eius uiuunt carnibus, lacte & riſo. Vino carent, ſed ex riſo & aromatibus potum conficiunt bonum. Solent tam uiri quàm mulieres pingere acubus facies ſuas, colla, manus, uentres & crura, facientes imagines leonum, draconum, & auium, adeòque eas impreſſas firmant, ut non facile aboleri poſſint: & quo quis plures huiuſmodi habuerit imagines, eo pulchrior æſtimatur.

De prouincia Amu. Cap. XLVII.

AMV PROVINCIA ad orientalem ſita plagam, magno ſubiecta eſt Cham, cuius incolæ idola colunt, habẽtq; linguam propriam. Abundant gregibus animalium, habẽntque copiam uictualium, & equos multos, eóſque optimos, quos negotiatores in Indiam ducunt. Habent quoque bubalos multos & boues, quia ſunt illic paſcua delicata. Tam uiri quàm mulieres geſtant in brachiis monilia aurea & argentea magni ualoris.

De prouincia Tholoman. Cap. XLVIII.

PROVINCIA Tholoman diſtat ad orientem ab Amu itinere dierum octo, ſubiecta magno Cham, habens linguam propriã, & idola colens. Viri & mulieres eius ſunt elegantis formæ: tametſi bruno ſint colore. Terra cultiſſima eſt, caſtra & ciuitates habens multas & fortes. Viri in armis ſunt exercitati, & ad bella aſſueti. Mortuorum ſuorum corpora comburunt, & oſſium reliquias capſæ includentes, in cauernas montium recondunt, ne uel ab homine, uel à beſtia tangi poſſint. Aurum eſt ibi in magna copia, & loco monetæ utuntur auri glebis in mari repertis.

De prouincia Gingui. Cap. XLIX.

A PROVINCIA Tholoman ducit iter uerſus orientem ad prouinciam Gingui, itúrque duodecim diebus iuxta fluuium quendam, donec perueniatur ad ciuitatẽ grandem Sinulgu. Subiecta eſt regio magno Cham, & ſunt incolæ eius idololatriæ addicti. Parantur in hac prouincia panni elegantes de corticibus arborũ, quibus æſtate induuntur. Sunt in ea plurimi leones, ut etiam præ timore eorũ nullus audeat noctu extra domos dormire: nã quoſcunq; inueniunt lacerant atq; deuorant. Naues quæ aſcendunt & deſcendunt per flumen propter leonum metum ad ripam non ligantur, ſed in medio fluminis ancoris eiectis retinentur, alioquin leones noctu naues ingrederentur, & quicquid uiuũ in eis reperirent deuorarent. Et licet leones illi ſint magni & feroces, ſunt tamẽ in eadem regione canes tam audaces & fortes, ut non uereãtur leones inuadere.

Et ſæpe

Et sæpe fit ut duo canes & uir sagittarius equo insidens leonem sternant: nam cum canes leonem adesse sentiunt, magno latratu eũ inuadunt: præsertim quando sciunt se hominis auxilio fultos: non desinunt mordere leonem in partibus posterioribus atque cauda: & licet leo sæpe rictum illis minetur, huc illúcque se uertens, ut illos dilaceret, tamen canibus magna cautela sibi prouidentibus, non facile ab eo læduntur, præsertim cum insequens eques tunc leoni iaculum infigere studeat, quando canes trucidare conatur. Fugit tamen leo, metuens ne propter canum latratum alii quoque canes & homines prouocentur in eum: & cum arborẽ apprehendere potest, ilico confugit ad eam, & ceu tuto fortalicio ea fruitur à tergo, uersóque rictu contra canes, tota ui sese tutatur contra illos. Vir autem eques appropians non cessat iaculari leonem, donec interficiat: nec aduertit leo iaculantis ictus, donec ruat: usqueadeo faciũt canes illi negotium. Abundat regio ista serico, quòd per mercatores ad diuersas portatur prouincias.

De ciuitatibus Cacausu, Canglu & Ciangli. Cap. L.

RECEDENDO à prouincia Cingui plures passim occurrunt ciuitates & castra: & ubi absolueris iter quatuor dierũ, offert sese Cacausu nobilissima ciuitas, quæ prouinciæ Cathai annumeratur, sita ad meridiem, & serico abundans, unde pretiosi fiunt panni atque sindones, auro illis intertexto. Ab hac ciuitate tres numerantur dietæ uersus meridiem ad ciuitatem aliam magnã, Canglu nomine, quæ sale abundat: nam est terra illa salsissima, & ex ea eliciunt sal hoc pacto. Congerunt terram in modum collis, & superfundentes aquam, quæ salsuginem terræ attrahat, eam iterum sub congesto colle hauriunt, & tam diu iuxta ignem coquunt, donec in salis coaguletur densitatem. Vltra ciuitatẽ Canglu itinere quinque dierum est ciuitas alia Ciangli nomine, per cuius medium transit fluuius magnus, nauibus mercibus oneratis commodissimus, nam est illic emporium insigne.

De ciuitatibus Tadinfu & Singuimatu. Cap. LI.

VLTERIVS procedendo post dietas sex uersus meridiem peruenitur ad ciuitatem magnam Tadinfu, quæ regem proprium habuit, prius quàm subiiceretur magno Cham: & habet quadraginta ciuitates iurisdictioni suæ subditas: quæ omnes elegãtissima habent uiridaria. Rursum eundo uersus meridiem, absolutis tribus dietis, peruenitur ad aliam insignem ciuitatem Singuimatu nomine, ad quam à meridie magnus quidam currit fluuius, qui à loci incolis in duos diuisus riuos, partim ad orientem uersus Mangi, & partim ad occcidentem uersus Cathai fluit. Per hos riuos innumeræ nauiculæ cum mercibus adducuntur. A Singuimatu si uersus meridiem duodecim dietis contendas, continue occurrunt ciuitates & oppida, in quibus nundinationes multæ fiunt. Incolæ harum regionum sunt idololatræ, magno Cham subiecti.

De fluuio magno Caromaran, & ciuitatibus Corgangui & Caigui. Cap. LII.

PRIORE continuato itinere peruenitur ad flumen magnum Caromoran nomine, quod ex regno presbyteri Ioannis fluere dicitur. Occupat in latitudine spatium unius miliaris: profunditas uero eius est tanta, ut oneratæ naues per ipsum ascendere & descendere queant: abundat etiam piscibus. Haud longe

ab ostio huius fluminis, ubi scilicet ruit in oceanum, sunt circiter quindecim mi lia nauium, quas illic instructas habet magnus Cham, ut si necessitate ingruēte nauigandum sit ad insulas maris, exercitus per paratas naues facile adduci possit Harum nauium plurimæ sunt tam magnæ, ut quindecim ferre possint equos, ac eorum sessores, cum uictu & pabulo illis & istis necessario. Nautæ uero circiter uiginti sunt in qualibet naui. Porrò iuxta stationem illarum nauiū duæ sunt ciuitates iuxta fluminis sitæ ripam, quarum una dicitur Corgangui & alia Caigui. Traiecto uero illo flumine, mox uenitur in nobilissimā prouinciam Mangi, cuius præconium explicabitur in sequentibus capitibus.

De prouincia Mangi, & pietate atque iustitia regis, Cap. LIII.

HABVIT prouincia Mangi regem quendam Facfur nomine, diuitem & potentem, quo præter magnum Cham nullus in regionibus illis maior inueniebatur. Regnum eius fortissimum erat, & inexpugnabile putabatur, ut nemo ipsum inuadere præsumpserit. Vnde factum est, ut tam rex quàm populus bellorum & armorum usum & exercitium amitterent. Erant singulæ ciuitates foueis atque fossis latissimis aqua redundantibus cinctæ. Carebant equis, quia neminem timebant. Hincque factum est, ut rex genio plus æquo indulgens, deliciis frueretur continuis. Alebat domi circiter mille domicellos, & aliud satellitiū magnum & honorificū habuit. Fouebat tamen iustitiam, conseruabat pacē, & diligebat misericordiam. Nemo audebat proximum offendere, & fraternā pacem interturbare, alioquin pœnam luisset. Tanta erat in regno illo concordia, ut artifices sæpe noctu dimitterent officinas suas apertas, & tamē nemo præsumeret intrare. Viatores & peregrini tutissimi per totum illud regnum ambulabant die ac nocte, nullū metuentes hominē. Erat quoq; rex ipse pius & misericors in pauperes, & non deserebat eos qui necessitate premebantur, aut penuria laborabant. Colligebat præterea singulis annis pueros & infantes à matribus suis abiectos, aliquando circiter uiginti milia, & eos sumptibus suis nutriri faciebat: nam in regione illa pauperes mulieres communiter à se abdicant atq; abiiciunt proprios natos, ut ab aliis collecti enutriantur. Rex tamen infantes, quos sic colligi iubet, tradit diuitibus quibusque, quos in regno suo habet: præsertim illis qui liberis carent, & ut in adoptionis suscipiant filios mandat. Eos uero quos ipse nutrit, matrimonio tradit puellis eiusdem conditionis, quas scilicet in pueritia à parentibus reiectas colligi fecit, & commodum suppeditat uictum unde uiuant.

Quomodo Baian princeps exercitus magni Cham expugnauit prouinciam Mangi. Cap. LIIII.

ANNO ab incarnatione domini MCCLXVIII magnus Cham Cublai inhians prouinciæ Mangi, hoc modo eam expugnauit, atq; suo subiecit imperio, Misit exercitum maximum ex equitibus & peditibus conflatū, illique ducem præfecit Baian Chinsan, quod sonat, lumina centū oculorum, quasi Baian centum habens oculos. Hic itaque cum exercitu suo ad prouinciā Mangi perueniens, primo obsedit ciuitatē Conigangui, & ut imperatori suo obedientiā pollicerentur postulauit. Quibus id recusantibus, recessit, nulla ciuitati illata iniuria, atq; idem requisiuit à secunda ciuitate. Qua similiter recusante, processit ad tertiam, & deinde ad quartā & quintā, & ab omnibus simile accepit respōsum.

Sextam

Sextam uero aggressus est ciuitatem cum audacia multa: & hac ui expugnata contra alias processit, breuíque tempore duodecim obtinuit ciuitates: nam habuit in exercitu uiros strenuos & fortes, optimósq; bellatores. Ad hoc missit magnus Cham post illum exercitum, alium grandem, priore non infirmiorẽ: sicq; factum est ut contremuerint corda uirorum Mangi, atq; dissoluerentur. Baian uero mouit exercitũ cõtra metropolim Quinsai, ubi curia erat regis Mangi. Rex itaque Mangi uidens Tartarorum audaciam & fortitudinem, uehementer expauit, conscensáque naui cum maximo comitatu ad insulas quasdam inexpugnabiles se recepit, habens secum circiter mille naues, committens reginæ custodiam ciuitatis Quinsai, atque magnum in eam collocans præsidium. Regina uero uirilem induens animum prudenter se gessit, atq; nihil eorum omisit, quæ ad ciuitatis defensionẽ necessaria uidebantur. Et cum audiret ducẽ exercitus Tartarorũ uocari Baian Chinsan, id est centum oculi, plurimum territa est, elanguítq; uirtus eius: præsertim cum audisset ab astrologis suis atque Magis, ciuitatem Quinsai à nullo expugnandam, quàm ab eo qui centum haberet oculos. Et quoniam contra naturam esse uidebatur, ut quisquam hominum centum haberet oculos, & ducis illius nomen præsagio quadraret, fato nolens repugnare, uocato duce exercitus Tartarorum, tradidit illi libere ciuitatem & regnum. Quo audito, totius regni ciues & incolæ ad magni Cham defecerunt obedientiam, excepta ciuitate una Sanifu nomine, quæ per triennium ad deditionem cogi non potuit. Regina uero migrauit ad curiam magni Cham, maximóque ab illo suscepta est honore. Vir autem eius rex Mangi in insulis perseuerans, residuum uitæ suæ in illis consumpsit.

De ciuitate Conigangui. Cap. LV.

CIVITAS prima, quæ prouinciam Mangi ingredientibus occurrit, uocatur Conigangui, & est magna, insignis, atque opibus pollens, iuxta flumen Caromoram sita. Sunt ibi naues in maxima multitudine. Fit etiam ibi sal in magna copia, ut quadraginta ciuitatibus sufficiat, de quo magnus Cham magnum habet emolumentum. Incolæ huius ciuitatis, & omnium circumiacentium locorũ idololatræ sunt & comburunt corpora mortuorum.

De ciuitatibus Panchi & Cain. Cap. LVI.

VLTRA ciuitatem Conigangui uersus Sirochum uentum itinere unius diei est ciuitas Panchi grandis & insignis, in qua mercatura magna exercetur: & est in ea serici atque uictualium magna copia. Recipitur per eam regionem moneta magni Cham. Porrò uia quæ ducit à ciuitate Conigangui, ad ciuitatẽ Panchi, pulchris cònstrata est lapidibus, ad dextram & ad sinistram fluentis decurrentibus: nec aliunde patet accessus in prouinciam Mangi, nisi per uiam istam. Ab ista ciuitate Panchi ad ciuitatem Cain est iter unius diei: & hæc quoque insignis est ciuitas, abundans piscibus & uenatione bestiarum atque auium: præsertim phasiani in maxima ibi inueniuntur copia.

De ciuitate Tingui. Cap. LVII.

PROCEDENDO hinc per iter unius diei peruenitur ad ciuitatẽ Tingui, quæ tametsi magna non sit, habet tamen uictualium maximã copiam. Sunt etiam ibi plurimæ naues: nam haud longe ab oceano est sita: & intermedio

ſpatio ſalinæ ſunt plurimæ, poſitáque eſt iuxta illas memorata ciuitas Tingui. Recedendo uero ab hac ciuitate itinere unius diei uerſus Sirochum occurrit pulchra ciuitas in pulcherrima ſita regione, ſub cuius præfectura ſunt aliæ ciuitates multæ, numero uiginti ſeptem. Et ego Marcus iuſſu magni Cham tribus annis in hac ciuitate egi præfectum.

Quomodo ciuitas Sianfu cum machinis fuit capta. Cap. LVIII.

AD OCCIDENTALEM plagam eſt regio quædam Nauigui nomine, opulenta & amœna, in qua multi fiunt panni ex auro & ſerico, & ubi magna frumenti eſt copia. Ciuitas præcipua illius regionis Sianfu uocatur, habétq; duodecim alias ciuitates ſibi ſubiectas. Hæc ciuitas tribus annis obſeſſa expugnari non potuit ab exercitu Tartarorum, cum ſubiugaretur prouincia Mangi: nam undique cingitur aquis & lacubus: ut nulla ex parte adiri potuerit, quàm ab Aquilone. Interea uero quo à Tartaris obſidebatur, continue accedebant & recedebant naues uictualium copiam adducentes: quod non parum affligebat magnum Cham. Illo enim tempore ego & pater meus atq; patruus fuimus in Imperatoris aula: unde accedentes eum, conſuluimus & indicauimus illi, ſi nobis obtemperaret, quo pacto urbs breui capi atque expugnari poſſet, machinis ſcilicet quibuſdam, quarum uſus in regione illa non fuit. Quo aſſentiente, parari fecimus per fabros lignarios Chriſtianos, quos nobiſcum habuimus, tres machinas ſeu catapultas tantæ magnitudinis, ut quælibet earum excuteret lapidem trecentarum librarum: quas nauibus impoſitas miſit rex ad exercitum ſuum. Erigentes igitur eas ante ciuitatem Sianfu, proiicere cœperunt lapides grandes in ciuitatem: & primus cadens ſuper domum quandam, impetu ſuo illam pro maiori parte confregit. Quod uidentes Tartari, ciuitatem obſidentes plurimum obſtupuerunt. Hi uero qui intra ciuitatem erant uidentes tantum illis ab hoſte imminere periculum, ut etiam intra mœnia & in domibus ſuis tuti non eſſent, magno concuſſi ſunt terrore: & ne ciuitas tota lapidum iactu deſtrueretur, & homines quoque opprimerentur, deditionem fecerunt, magníque Cham ſe ſubdiderunt obedientiæ.

De ciuitate Singui, & flumine quodam magno. Cap. LIX.

A' CIVITATE Sianfu quindecim numerantur miliaria ad ciuitatem quandam Singui nomine, quæ tametſi magna non ſit, habet tamen maximam nauium multitudinem, ad ripam ſita maximi fluuii, quo maior in orbe non putatur, nomine Quiam: nam latitudo eius in quibuſdam locis habet miliaria decem, in aliis octo, & in quibuſdam ſex. Longitudo uero eius patet itinere centum dierum. Fluitant in hoc amne naues ſine numero. Putares in toto mundo tot naues non reperiri. Eſt autem in hac urbe emporium celebratiſſimum, & magna uis mercium per fluuium adducitur. Sunt & aliæ ciuitates plurimæ, numero circiter ducentæ ad ripam huius fluuii extructæ: nam fluit per terminos ſedecim prouinciarum: nec eſt ulla earum quæ non quinque milia nauium habeat. Maiores uero harum regionum naues ſunt ſingulæ uno coopertæ ſolario: nec habet ulla nauis plures quàm unum malum pro uelo expandendo. Canabeis funibus non utuntur, niſi pro malo & uelo: ſed pilorchas, ſeu chordas faciunt de arundinibus magnis, quibus naues quandoque per flumen trahuntur. Scindunt autem

arũdines illas magnas, quæ quindecim in longitudine cõtinẽt passus, & scissuras colligantes & contorquentes, funes longissimos faciunt, ut quidam longitudinẽ contineant trecentorũ passuum. Et sunt pilorchæ illæ fortiores funibus canabeis.

De ciuitate Caigui. Cap. LX.

CAIGVI ciuitas quædam parua est, supra memoratum fluuium uersus Sirochum sita, & crescit in agro eius tanta uis bladi & risi, ut inde ad curiam magni Cham deuehatur: nam sunt inter utrunque locum multi lacus & fluuii qui industria magni Cham in unum ferè contracti riuum, nauibus ituris & redituris congruam præbent semitã: tametsi aliquando naues sint exonerandæ, & frumenta per terram portanda, donec ad alium perueniatur lacum, ubi rursum in naues recipiantur & ulterius deducãtur. Iuxta ciuitatem Caigui insula quædam est in medio fluminis sita, in qua monasterium est monachis plenum, qui idolis seruiunt: & est monasterium illud caput omnium monasteriorum quæ idolorum seruitio sunt consecrata.

De ciuitate Cingiansu. Cap. LXI.

CINGIANFV ciuitas est in prouincia Mangi sita, in qua opera multa fiunt ex auro & serico. Sunt in ea ecclesiæ Christianorum Nestorianorum, quas ædificauit Marsarcis Nestorianus, qui à magno Cham in ciuitate illa præsulatũ obtinuit, anno scilicet domini MCCLXXXVIII.

De ciuitate Cingingui, & interfectione ciuium eius. Cap. LXII.

POST recessum à ciuitate Cingiansu itinere trium dierum peruenitur ad ciuitatem Cingingui, occurrentibus in itinere multis ciuitatibus & oppidis, in quibus mercantiæ fiunt, & artificia multa exercentur. Est autem Cingingui ciuitas magna & opulenta, omnibus abundans uictualibus. Cum Baiam dux militiæ Tartarorum expugnaret prouinciam Mangi, misit multos Christianos qui dicebantur Alani contra hanc ciuitatem, qui tam acriter eam impugnare cœperunt, donec ciues eius deditionem liberam fecerunt. Ingressi igitur ciuitatem, neminem læserunt, cum sponte magni Cham dominio se subiecissent. Inuenientes autem in ea ciuitate uinum optimum, ídque in magna copia, bibere cœperunt tam largiter, donec omnes inebriati sunt: & nocte mox insequenti omnes sopore pressi, nullam constituerunt custodiam. Quod uidentes ciues, qui prius illos in pace susceperunt, subito irruentes in dormientes, omnes interfecerunt nullo euadente. Baiam uero hoc audiens misit alium exercitum magnum contra ciues illos, qui breui ciuitatem expugnans, in uindictam proditionis & infidelitatis omnes interfecit, nullo superstite relicto.

De ciuitate Singui. Cap. LXIII.

SINGVI ciuitas magna & egregia, continet in circuitu miliaria circiter sexaginta. Est in ea magna populi multitudo, sicut & tota prouincia Mangi populosissima est, sed non bellicosa: uerum habet mercatores & artifices multos: habet quoque medicos complures atque philosophos. In ciuitate Singui sunt pontes lapidei circiter sex milia, tam altos habentes fornices, ut magnæ naues sine mali inclinatione transire possint. Crescit in montibus huius ciuitatis reubarbarum & zinziber in maxima copia. Habet hæc ciuitas sub sua iurisdictione sedecim ciuitates, in quibus multæ fiunt mercantiæ, atque plurima exercentur artifi-

cia. Ciues eius indumentis sericis utuntur, necnon plurimi panni ex secico ibi parantur. Porrò uocabulum Singui lingua eorũ sonat ciuitatem terræ, sicut etiam aliam habent urbem, quam uocant Quinsai, id est ciuitas cœli, quòd hæ duæ urbes nobilissimæ sint in partibus orientis.

De nobili ciuitate Quinsai. Cap. LXIIII.

DISTAT ab urbe Singui quinque dierum spatio alia urbs insignis nomine Quinsai, quod sonat ciuitatem cœli: & est tam magna, ut maior in orbe non putetur. Et ego Marcus fui in hac ciuitate, & omnia diligenter lustraui, aduertens consuetudines eius & mores populi: & quæ illic uiderim breuiter & fideliter referam. Continet circuitus huius urbis in gyro miliaria circiter centum: pontes uero lapideos habet duodecim milia, eósque tam altos, ut naues magnæ erecto malo pertransire possint. Fundus autem ciuitatis est in loco paludinoso ferè ut Venetiæ: unde si careret pontibus, de uico ad uicũ perueniri non posset. Habet artifices innumeros, atque plurimos mercatores, ut incredibile putaretur si numerum illorum recenserem. Magistri artifices non operantur, sed habent ministros quos ad hoc instituunt. Homines ciuitatis in magnis uiuunt deliciis, & præsertim mulieres, unde & cæteris formosiores apparent. Versus meridiem est lacus magnus intra mœnia urbis, qui triginta miliaria in circuitu suo continet, habens in littore plurimas domos nobilium, foris & intus ornatas. Sunt quoque ibi delubra idolorum. In medio uero lacus sunt duæ paruæ insulæ, & in qualibet est elegantissimum castrum seu palatium, in quibus continentur præparamenta & uasa quæque necessaria pro nuptiis & solennibus conuiuiis. Nam quicunque ciues insignia uolunt celebrare conuiuia, illuc inuitatos ducunt, & cum honore suscipiunt. In hac ciuitate Quinsai sunt pulcherrimæ & elegantissimæ domus. Sunt quoque per uicos plurimæ publicæ turres, in quas tempore conflagrationis uicini quique res suas portant atq; ab incendio saluant: nam habet urbs plurimas ligneas domos, & non raro fit ut ignis aliquas earum absumat. Ciues eius adorant idola: comedunt carnes equorum, canum, & aliorum immundorum animalium: moneta utuntur magni Cham. Collocauit magnus Cham in hanc urbem maximam custodiam, quo rebellio caueatur, atque furta & homicidia arceantur: in quolibet enim ponte interdiu & noctu decem habentur custodes. Est mons quidam intra mœnia huius urbis, qui sustinet turrim, in cuius cacumine sunt tabulæ ligneæ, quæ in hunc usum illic seruantur, ut quamprimum ignis in urbe conflagrauerit, custodes malleo percutiant eas tabulas, cuius sonitu, qui per totam auditur urbem, excitati ciues concurrunt, & ignem restingunt. Pulsantur etiam hæ tabulæ, quando in urbe tumultus aliquis & populi commotio nascitur. Omnes plateæ ciuitatis lapidibus sunt constratæ, unde fit ut mundissima sit. Inueniuntur etiam in ea circiter tria milia thermarum, quibus homines pro abluendis corporibus utuntur: nam hoc unum gens illa studet, ut sit munda corpore. Distat hæc urbs orientem uersus ab oceano uigintiquinque miliaribus, ubi in littore maris sita est ciuitas Cansu, portus commodissimus, ad quem locum infinitæ conueniunt naues ex India & aliis regionibus. A Quinsai uero transit fluuius ad portum illum, per quem magna uis mercium adducitur. Prouincia Mangi cum sit latissima, diuisit eam magnus

Cham

Cham in nouem regna, cuilibet proprium assignando regẽ. Et hi reges omnes sunt potentes, sed magno Cham subiecti, cui etiam singulis annis de omnibus regnorum prouentibus aliquid soluunt & rationem reddunt. Et unus illorũ moratur in urbe Quinsai, habétque sub ditione sua centum & quadraginta ciuitates. Habet autem uniuersa prouincia Mangi mille & ducentas ciuitates, & in singulis posita sunt à magno Cham præsidia, ne rebellare audeant. Sunt uero custodes illi colluuies quædam multarum gentium, & stipendiarii undecunq; conducti, ex diuersis exercitibus magni Cham delecti. Est in regione illa, & præsertim in prouincia Mangi, diligens obseruatio motuum cœlestium, ut etiam cuiuslibet nascentis pueri horoscopum accuratissime obseruent, aduertentes diem & horam natiuitatis, & quis planetarum tunc dominium principale habuerit: his enim reguntur astrologorum indiciis in cunctis factis & itineribus suis. Est etiam consuetudo in hac prouincia, cum quis moritur, consanguinei eius canabeis induti saccis, extinctum corpus cum magno cantu efferunt, & pingunt in chartis imagines seruorum, ancillarum, equorum, & denariorum, & ea omnia comburunt cum cadauere, credentes quòd defunctus his omnibus in alia uita fruiturus sit, atque tale habiturus satellitium, quod illi obsequatur. Postea pulsant uaria instrumenta musica, dicentes quòd dii sui cum tali honore & pompa eos suscipiunt, qualis illis in combustura ab amicis & propinquis exhibetur. In hac ciuitate Quinsai est palatium quoddam magnificum, in quo Facfur prouinciæ Mangi olim rex, curiam suam habuit. Extremus murus qui castrũ illud per quadrum cingit, continet in suo ambitu miliaria decem, habétque competentem altitudinem. Intra hunc murum sunt uiridaria pulcherrima cum fructibus delicatissimis. Sunt quoque ibi fontes & uiuaria piscibus redundantia. In medio uero est palatium illud regium amplissimum quidem & pulcherrimum, quale uix in toto orbe inuenitur, habens uiginti aulas æqualis magnitudinis, in quibus singulis decem milia hominum simul discumbere possunt. Sunt etiam omnes istæ aulæ regio more pictæ & ornatæ. Cæterum familiæ, qualem pater cum filiis, uxore & reliqua familia constituit, putantur esse in urbe Quinsai sexcenta milia. Vna solum in ea est ecclesia Christianorum Nestorianorum. Est etiam consuetudo in hac urbe & tota prouincia Mangi, ut quilibet paterfamilias scribat super ostium domus suæ nomen suum, & nomina uxoris atque totius familiæ suæ, sed et numerum equorum suorum. Et cum aliquis moritur ex familia sua, aut cum domicilium mutat, delet nomen mortui aut discedentis, & adscribit nomen recenter nati, aut in familiam suam cooptati: & per hunc modum absque magna difficultate sciri potest numerus hominum totius ciuitatis. Similiter hospites & tabernarii scribunt in tabulis ante ostium expositis, nomina uiatorum & hospitum, qui ad diuersoria ipsorum declinauerint, & quo mense atque die ingressi sint.

De prouentibus, qui magno Cham in urbe Quinsai & prouincia Mangi penduntur. Cap. LXV.

EXIGIT Cham magnus singulis annis de sale quod paratur in urbe Quinsai & terminis eius myriades octoginta aureorum. De rebus etiam aliis, præsertim mercibus, tantam recipit uim pecuniæ, ut uix numerari possit. Habet

prouincia maximam copiam ſaccari, & aliarum multarum ſpecierum aromaticarum. Recipit autem magnus Cham ex centum menſuris aromatum, tres & dimidiam. Idem facit de reliquis mercatorum bonis. De uino quoque quod ex riſo & aromatibus conficiunt, non paruum habet emolumentum. Similiter ab artificibus, præſertim duodecim generum habet commodum ſuum. De ſerico autem, cuius in prouincia Mangi maxima eſt copia, de centum ulnis decem exigit. Ego Marcus ſemel audiui computum fieri ſingulorum reddituum, qui magno Cham penduntur annuatim in regno Quinſai, quod eſt nona pars prouinciæ Mangi: aſcendítque ſumma omnium, ſale tamen excepto, ad quindecim milia milium aureorum, atque ſexcenta milia.

De ciuitate Tampingui. Cap. LXVI.

PROGREDIENDO à ciuitate Quinſai, & eundo uerſus Sirochum, continue inueniuntur uiridaria pulchra & optime culta, donec unius diei itinere expleto perueniatur ad ciuitatem Tampingui, inſignem & pulcherrimam. Vltra hanc ciuitatem tribus diebus uerſus Sirochum eundo, inueniuntur ciuitates & caſtra in maximo numero, ut è longinquo conſpecta uiatori quaſi una urbs magna eſſe uideatur: tanta uicinitate ſunt coniuncta. Eſt ibi uictualium magna copia. Creſcunt quoque ibi maxime arundines, longitudinis quindecim paſſuũ: in circunferentia uero continent quatuor palmos. Procedendo ultra, triduíq; confecto itinere, occurrit Gengui, ciuitas grandis & pulchra, ultra quam per Sirochum eundo plurimæ aliæ uiatori ſeſe offerunt ciuitates & caſtra. Sunt etiam in ea regione multi leones, magni & feroces. At uerueces nulli reperiuntur in ea, ſicut nec in prouincia Mangi, ſed boum, caprearum, hircorum & porcorum ibi magna eſt copia. Itinere quatuor dierum conſummato, occurrit alia inſignis ciuitas Ciangian nomine, in mõte ſita, qui mons fluuium quendam in duas ſecat partes, quæ paulo poſt in oppoſitas tendunt plagas. Vlterius procedendo itinere trium dierũ inuenitur ciuitas Cugui, quæ ultima eſt in regno ciuitatis Quinſai.

De regno Fugui. Cap. LXVII.

RELICTA à tergo ciuitate Cugui, patet ingreſſus in regnum Fugui, in quod ſi pedem moueris itinere ſex dierũ, eundum eſt per montes & ualles, multis tamen occurrentibus ciuitatibus & caſtris. Habet regio illa copiam uictualiũ: habet etiam uenationes plurimas beſtiarum & uolucrum: habet denique plurimos leones. Creſcit ibi zinziber in magna copia: creſcit quoq; flos quidam haud diſſimilis croco, alterius tamen ſpeciei, ſed qui croci præſtat uſum. Comeduntur in hac regione humanæ carnes cum magna uoluptate, dummodo homines illi non morbo aliquo occubuerint. Quando ad bellum procedunt, quilibet ferro calido inurit ſibi in fronte ſignum, nec ullus eorũ equum ducit ad bellum, præter ducem exercitus. Vtuntur lanceis & ſpatis: & quos in bello perimunt, eorũ bibunt ſanguinem, & comedunt carnes: nam ſunt homines crudeliſſimi.

De ciuitatibus Quelinfu & Vnquen. Cap. LXVIII.

ITINERE ſex illorum dierum completo de quo iam diximus, peruenitur ad ciuitatem Quelinfu nomine, quæ magna eſt & celebris, ſita ſuper fluuiũ quendam, qui iuxta ciuitatis mœnia labens tres habet lapideos pontes, marmoreis ſuperne ornatos columnis. Hi pontes in latitudine continent octo paſſus, & in longi-

in longitudine mille. Abundat in illa ciuitate ſericum, zinziber, & galanga. Viros & mulieres habet eximiæ pulchritudinis. Inueniuntur ibi gallinæ, quæ loco pennarum pilos habent ut catti, nigri ſcilicet coloris, ſed oua edunt optima. Et quoniam regio illa plena eſt leonibus, periculoſum eſt per eam ambulare. Ab hac ciuitate ſpatio quindecim miliarium eſt alia ciuitas Vnquen nomine, ubi ſaccarum in maxima creſcit copia, & hinc portatur ad curiam magni Cham, quæ ſcilicet eſt in ciuitate Cambalu.

De ciuitate Fugui, Cap. LXIX.

PROCEDENDO ultra per miliaria quindecim, occurrit ciuitas Fugui, quæ metropolis & caput eſt in regno Concha, quod unum è nouē illis eſt regnis in quæ prouincia Mangi eſt taxata. Moratur magnus exercitus magni Cham in hac urbe, ad tuendum prouinciam & ciuitates eius, & ad reprimendum factioſos homines, qui parati ſunt rebellionem mouere contra imperatorem. Tranſit per medium huius ciuitatis ingens quidam fluuius, cuius riuus in latitudine unum occupat miliare. Et quoniam urbs iſta parum diſtat à mari oceano, eſt ibi inſigne emporium, ad quod ex India portantur plurimæ margaritæ, & alii lapides pretioſi. Eſt quoque in ea urbe maxima ſaccari copia, & uictualium ſufficientia.

De ciuitatibus Zarten & Figui. Cap. LXX.

TRAIECTO memorato fluuio, itur quinque dierum itinere uerſus ciuitatem Zarten, & nullibi non occurrunt uel ciuitates, uel caſtra. Abundat regio illa uictualibus, habétque montes & nemora: ex nemorum arboribus colligitur pix. Ciuitas uero Zarten grandis eſt ualde, habétque portum optimum, ad quem naues Indianæ mercibus onuſtæ ueniunt ſine numero: eſt enim illic unum de maioribus emporiis quæ in mundo inueniuntur: nam piper & aromata, quæ Alexandria ad partes mittit Chriſtianorū, hæc ab illo emporio Alexandriam deferunt. Penditur magno Cham in hac urbe uectigal immenſum: nam nulla adducitur nauis, à qua non habeat maximū commodum: parum enim abeſt quin cuiuſlibet ſpeciei aromaticæ media pars ſit illi ſoluenda. Eſt etiam in hac regione ciuitas quædam Figui nomine, quæ celebris habetur in partibus illis, ob pulchras ſcutellas quæ in ea fiunt. Habet quoque ipſa prouincia linguam propriam. Hæc tandem de prouincia Mangi dicta ſufficiant: & licet de nouem eius regnis duo duntaxat explicuerimus, conſulto tamen alia præterimus, ſtylum ad Indiam torquentes, in qua aliquanto fuimus tempore, & plurima quæ in ea inueniuntur mirabilia, coràm poſiti uidimus, atque ut ita dicam, manibus contrectauimus.

MARCI PAVLI VENETI DE ORIENTALIBVS REGIONIBVS LIBER III.

Quales naues in India sint. Cap. I.

N HOC tertio libro Indiæ regionem descripturi à nauibus eius exordium faciemus. Maiores naues quibus Indi per mare utuntur, ut plurimum de abiegnis factæ sunt lignis, habéntque solarium unum, quod nostrates nautæ operimẽtum uocant, supra quod circiter quadraginta sunt mansiunculæ pro mercatoribus paratæ. Habet nauis una unum gubernaculum quatuor malos & totidẽ uela. Tabulæ clauis ferreis firmissime compactæ sunt, & fissuræ quæque stupa obfirmatæ. Et quoniam pice in his regionibus carent, linunt naues suas oleo cuiusdam arboris calce mixtum. Sunt in magnis nauibus circiter ducenti uiri, qui eam remis per mare ducant. Capit uero nauis una quasi sex milia sportarum piperis. Adhærent quoque his magnis nauibus aliæ nauiculæ, quæ piscationi & ancoris iaciendis inseruiunt.

De insula Zipangri. Cap. II.

ZIPANGRI insula in alto mari sita, distat à littore Mangi per mille miliaria atque quingenta, & est magna ualde. Habitatores eius albi sunt, & decentis staturæ, idola colentes, & proprium habentes regem, nulli tributarii. Est ibi aurum in maxima copia, sed rex non sinit illud extra insulam facile portari: & hæc causa est quòd pauci mercatores ad illam concedunt prouinciam. Rex insulæ palatium habet magnificum, cuius tectum aureis operitur bracteis, non secus quàm apud nos magnæ domus plumbo uel cupro operiuntur. Superficies quoque superior aularum & conclauium aureis laminis dicitur tecta. Inueniuntur illic margaritæ in magna copia, rotundæ & crassæ rubei coloris, quæ albas in pretio & ualore longe præcellunt. Sunt quoque ibi alii lapides pretiosi, qui unà cum auro insulam ditissimam reddunt.

Qualiter magnus Cham misso exercitu contendit pro insula Zipangri expugnanda. Cap. III.

MAGNVS Cham Cublai cum audisset insulam Zipangri tantis pollere diuitiis, cogitare cœpit quomodo eã suo subiugaret dominio. Missis igitur duobus ducibus, quorum unus Abatan, & alter Nonsachum uocabatur, duos magnos exercitus destinauit, qui eam expugnarent. Hi itaque à portu Zarten & Quinsui soluentes cum multis nauibus, & magno equitum atque peditum apparatu, nauigauerunt uersus insulam Zipangri, & ingressi in eam multa damna intulerunt uillis & castris in planicie sitis. Et antequam subiugarent insulam ortum est inter eos pernitiosum dissidium, ut neuter alterius obtemperaret uolũtati & consilio: quo factum est ut in nulla re prosperum haberent successum. Nam nec urbem aliquam, aut ullum castrum præter unum expugnare potuerunt. Expugnato autem illo unico castro omnes qui ad custodiam eius à rege Zipangri

Zipangri deputati erant, iussi sunt à duce exercitus gladio feriri: inter quos octo fuerunt, qui lapides quosdam pretiosos in brachiis ligatos gestabant, tam efficacibus diabolicis inauguratos incantationibus, ut nullo modo uulnerari aut occidi ferro potuerint, quandiu illos lapides secum portarent. Et consilio adinuento ligneo fuste percussi, interierunt.

Franguntur naues Tartarorum, & multi submerguntur.
Cap. IIII.

ACCIDIT uero quadam die, ut magna in mari oborta tẽpestate, Tartarorum naues graui collisione ad terram & ripam maris quassarentur. Et cõsulentibus nautis, elongantur naues à terra, in quibus uterque Tartarorum erat exercitus, sed procellis maris uehementius sæuiẽtibus, franguntur plurimæ naues & quidam submergũtur, sed plures correptis tabulis & lignis ad insulam quandam paruam, à qua haud longe aberant, quæque non multum distabat ab insula Zipangri, natando peruenerunt. Alii uero quorum naues integræ manserunt, ad propria redierunt. Porrò eorum qui fractis nauibus incolumes ad insulam peruenerunt, fuerunt circiter triginta milia. Et quoniam naues non habebant quibus hinc discederent, nec uictualia illis insula suppeditaret, quippe quæ ab hominibus non habitabatur, nihil præter mortem expectabant.

Qualiter Tartari mortis euadunt periculum, & in Zipangri insulam redeunt. Cap. V.

MARIS uero tempestate sedata, habitatores insulæ Zipangri cum multis nauibus & grandi exercitu uenerunt contra inermes Tartaros in insula ad quam natando appulerunt: uagantes, eósque in uniuersum trucidare moliũtur, quippe qui omni auxilio destituti erant. Relictis itaque in littore nauibus, terram ingrediuntur hostem quæsituri. At illi prudenter aspectum Zipangriorũ fugientes, delitescunt haud longe à littore maris, tantisper expectantes, donec illi in terram effusi à nauibus sese elongauerunt: & subito prorumpentes naues apprehendunt, & ingressi eas ab insula salui recedunt, dimissis Zipangriis in insula. Et rectà contendentes ad insulam Zipangri, acceptis hostium uexillis, quæ in nauibus inuenerunt, processerunt ad principaliorem insulæ ciuitatem. Cuius habitatores ut uiderunt suæ gentis uexilla, existimabant suos cum uictoria reuerti, & egressi illis obuiam, hostem incaute in ciuitatem intromittunt. Qua potiti, omnes qui in ea fuerunt, præter paucas mulieres, expulerunt. Stratagema.

Quomodo Tartari ab obtenta ciuitate iterum excluduntur.
Cap. VI.

REX VERO Zipangri his auditis, mox alias conducit naues, & exercitum in insula conclusum reducit, atque obsidet ciuitatem quam occuparunt Tartari, tantàque diligentia omnes ciuitatis introitus & exitus custodit, ut nullus ad hostem ingredi nec ullus egredi ualuerit. Id enim in primis cauendum ducebat, ne inclusi Tartari magno Cham principi suo quod acciderat indicare possent, alioquin de insula actum fuisset. Manet itaque hostis inclusus & obsessus septem mensibus: & uidentes se omni auxilio destitutos, restituũt regi Zipangri ciuitatem, liberíque & salui ad propria redierunt. Et hæc gesta sunt anno domini M CCLXXXIX.

De idololatria & crudelitate uirorum Zipangri. Cap. VII.

COLVNT uiri Zipangrii uaria idola, quorum quædam habent caput bouis, quædam caput porci, & quædam caput canis atque aliorum diuersorum animalium. Sunt etiam quædam quæ habent quatuor facies in uno capite: alia tria capita, unum super collum, & duo alia super utrunq; humerum. Sunt rursus quædam quæ quatuor habent manus, alia uiginti, & alia centum. Et quod plures habuerit manus, maioris putatur ueritatis. Et cum incolæ interrogantur, unde hanc habeant traditionem, respondere solent, se patres suos in hoc imitari, nec aliud credere debere quàm quòd ab illis acceperunt. Est etiam hæc consuetudo apud Zipangrios, quando hominem extraneum capiunt, si ille potest se pecunia redimere, dimittunt eum: si autem pretium non habet quo se liberet, occidunt illum & coctum deuorant, conuocantes ad conuiuium illud consanguineos & amicos quosque.

De uariis insulis regionis illius, atque fructibus earum. Cap. VIII.

IN LITTORE maris oceani, in quod desinit ab oriente prouincia Mangi, circa insulam Zipangri plurimæ inueniuntur paruæ insulæ, quæ à nautis numeratæ putantur esse septem milia quadringentæ & quadraginta octo, quarum maior pars ab hominibus habitatur. Nec est ulla in qua non crescant arbores odoriferæ atque uirgulta suauem spirantia odorem. Inueniuntur ibi aromata in maxima copia. Verum negotiatores extranei illuc non ueniunt, nisi habitatores Mangi, qui hyeme ad insulas nauigant, & æstate iterum redeunt. Nam flant in regione illa duo tantum uenti oppositi, unus hyeme, & alter æstate. Et quoniam in insulis illis non fui, nihil de illis scribere statui, sed stilum reducam ad portum Zarten, ut inde ad alias transeam regiones.

De prouincia Ciamba. Cap. IX.

SOLVENTES à portu Zarten, & nauigantes uersus Garbinium peruenerunt ad prouinciam Ciamba, quæ mille & quinquaginta miliaribus distat ab eo portu: & est magna ualde, abundans opibus, idola colens, atq; propriam habens linguã. Anno incarnationis dominicæ M CCLXVIII misit magnus Cham ducem quendam Sogatu nomine cum ualido exercitu, ut prouinciam illam sibi subiugaret. Sed cum in prouinciam uenisset, uidit ciuitates adeo munitas, & castra tam fortia esse, ut nulla ui illa posset expugnare. Combussit tamen uillas, & incidebat arbores, tantáque prouinciæ intulit damna, ut rex eius libens magno Cham tributarius fieret, modo dux ille ex prouincia recederet. Inierunt autem fœdus tale, ut rex Ciamba annuatim uiginti pulcherrimos elephantos pro tributo magno penderet Cham. Et ego Marcus fui in hac prouincia, cuius rex tunc tantam habuit uxorum multitudinem, ut illi essent nati trecenti & uiginti sex filii atque filiæ, quorum cẽtum quinquaginta iam arma ferre poterant. In hac regione plurimi sunt elephanti, & lignum alces in ea abundat. Inueniuntur etiam ibi nemora de lignis ebani.

De insula Iaua. Cap. X.

RELICTA prouincia Ciamba nauigatur uersus meridiẽ mille & quingentis miliaribus usque ad insulam magnam Iaua nomine, quæ in circuitu suo

ſuo patet tribus milibus miliarium. Habet regem qui nemini eſt tributarius. Ibi eſt maxima copia piperis, nucum muſcatarum, ſpiſſi, galangæ, & cæterorum aromatum. Conueniunt illuc multi negotiatores, nam multa lucrantur ex alla tis ſpeciebus. Incolæ inſulæ idololatræ ſunt: nec potuit magnus Cham hactenus eam ſuæ ſubiicere ditioni.

De prouincia Boeach. Cap. XI.

NAVIGANDO ab inſula Iaua, numerantur ſeptingenta miliaria ad duas inſulas, Sondur & Condur dictas, à quibus ultra procedendo inter meridiem & Garbinum, ſunt quingenta miliaria ad prouinciam Boeach, quæ ampliſſima & ditiſſima eſt. Regem habet proprium, & propriam linguam. Adorant idola. Producit hæc prouincia urſos domeſticos, magnos ut leones, itémq; elephantos habet multos, & aurum copioſum. Vtuntur incolæ pro moneta glebis quibuſdam aureis. Pauci ſunt qui ex alienis regionibus prouinciam hanc adeant, adeo inhumani ſunt habitatores eius.

De inſula Petan. Cap. XII.

RECEDENDO à prouincia Boeach, nauigatur per miliaria quingenta uerſus meridiem ad inſulam Petan, quæ maiorem in partem ſylueſtris & nemoroſa eſt. Arbores eius odoriferæ ſunt, & magnam præſtant utilitatem. Inter prouinciam Boeach & Petan per miliaria ſexaginta, mare adeo eſt undoſum, ut nautæ cogantur leuare gubernacula. Nam profunditas eius uix eſt quatuor paſſuum. Hinc uenitur ad regnum Maletur, ubi maxima eſt copia aromatum: & habent incolæ eius propriam linguam.

De inſula quæ Iaua minor uocatur. Cap. XIII.

VLTRA inſulam Petan, per Sirochum nauigando, eſt Iaua minor, centum diſtans miliaribus à Petan: & hæc in circuitu continere dicitur circiter duo milia miliarium. Diuiditur inſula in octo regna, habétque linguam propriam. Producit etiam uaria aromata, qualia in his noſtris partibus nũquam uiſa ſunt. Incolæ eius idola colunt. Protenditur hæc inſula intantum ad Auſtrum, ut polus Arcticus, & ſtellæ eius minime uideri poſſint. Ego Marcus fui in hac inſula, luſtrauíque ſex eius regna, nempe regnum Ferlech, Baſman, Samara, Dragoiã, Lambri & Fanſur. In aliis uero duobus non fui.

De regno Ferlech, Cap. XIIII.

HABITATORES regni Ferlech qui montana occupant, nullã habent legem, ſed beſtialiter uiuentes, quicquid illis mane primo occurrit adorãt, comedúntque carnes omnium animalium mundorum & immundorum, atq; carnes humanas. Qui uero in maritimis habitant locis, Mahumeti ſunt addicti legi, quam ex Saracenis negotiatoribus illuc diuertentibus didicerunt.

De regno Baſman. Cap. XV.

HABET regnum Baſman linguam propriam, uiuúntque incolæ eius beſtialiter. Agnoſcunt magnum Cham pro domino, ſed tributa ei non ſoluunt, niſi quòd interdum illi mittunt munera de feris ſylueſtribus. Inueniũtur apud eos elephanti & unicornes in magna multitudine. Et ſunt unicornes paulo minores elephantis, pilum habentes bubali, & elephanti pedem. Habent caput ut aper, & more porcorũ libenter morantur in luto, & aliis immunditiis. In me- Vnicornium forma.

dio frontis geſtant cornu unum, groſſum & nigrum. Linguam habent ſpinoſam, & hac lædunt homines & animalia. Abundat quoque regio ipſa diuerſis ſimiis magnis & paruis, hominibus ſimillimis. Hos capiunt uenatores, & totos depilant, niſi quòd in barba & in loco ſecreto pilos relinquunt, & otioſos ſpeciebus aromaticis condiunt, & poſtea deſiccant, uendúntque negotiatoribus, qui per diuerſas orbis partes corpora illa deferentes, homines perſuadent tales homuntiones in maris inſulis reperiri.

De regno Samara. Cap. XVI.

IN REGNO Samara fui ego Marcus cum ſociis meis quinque menſibus, non ſine magno tædio, tempus expectans nauigationi aptum: Nam incolæ eius beſtialiter uiuētes, carnibus humanis edendis ſunt aſſueti. Quapropter conſortiū eorum ſpernentes, caſtra lignea nobis haud longe à mari extruximus cū propugnaculis, in quibus tuti eſſemus cōtra incolas. In hoc regno nec Vrſa minor nec maior, quā uulgo Currum magnū uocant, apparet uſque adeo inſula illa uergit in Auſtrum. Incolæ idola colunt. Sunt ibi optimi piſces, & in magna copia. Triticum uero illic non creſcit, ſed de riſo panes conficiunt. Vineas quoq; non habent, ſed potum ex arboribus hoc modo eliciunt. Sunt in ea inſula arbores multæ & paruæ, habentes ſingulæ ramos quatuor, quos certo anni tempore incidentes, colligunt ſtillantem liquorem, qui tam largiter ex inciſura profluit, ut per diem & noctem urceum plenum colligant ex uno ramo. Quo euacuato, rurſum adhibent ramo urceum, & id tam diu frequentant, donec ſtillicidium illud deſierit. Et hæc eſt uindemia eorum. Prouocāt quoque arborem ad largiora fluenta per aquarū rigationes, quas fundunt in arboris radices, quādo tardius cœperit emittere lachrymam. Sed is liquor non eſt tam ſapidus, ut ille qui ſuapte fluit natura. Mittit quoq; hæc regio nuces Indicas in magna copia

De regno Dragoiam. Cap. XVII.

HABET quoque regnum Dragoiam homines ſylueſtres, qui idola colūt & linguam atque regem propriū habent. Apud hos talis eſt conſuetudo, quando quis grauiter infirmatur, propinqui & conſanguinei eius conuocant Magos & incantatores, illóſq; interrogant, an ægrotus ſit ſanitatē recuperaturus. Et illi reſpondent id quod dæmonū ſuggeſtione didicerint. Si dixerint infirmū nō poſſe liberari, quin illa ægritudine intereat, adſunt qui infirmo os concludunt, ne reſpirare poſſit, atque ſic occidunt prius quàm ab infirmitate extinguatur & carnes eius incidunt, coquunt atq; deuorant, & id potiſſimū faciunt propinqui & conſanguinei infirmi ſimul congregati. Aiunt enim, Si carnes illius putreſcerent, conuerterentur in uermes, & illi tandem fame morerentur, de quo defuncti anima grauiſſimas paſſura eſſet pœnas. Porrò oſſa in cauernis montiū ſepeliunt, ne ab homine uel beſtia contingātur. Et quando hominem extraneæ nationis capiunt, ſi ille ſe pecunia non poteſt redimere, occidunt eū & comedūt

De regno Lambri. Cap. XVIII.

EST ALIVD regnum in memorata inſula, quod Lambri uocatur, in quo multa creſcunt aromata, præſertim habentur ibi birci in maxima copia, quos poſteaquā creuerunt tranſplantāt, & tribus annis in terra dimittentes, iterū cum radicibus euellunt. De illis bircis ego Marcus quoſdam mecū in Italiam

portari,

portaui, curauíque ſeminandos, ſed deſtituti calidiori regione, non creuerunt. Regni huius incolæ idololatræ ſunt. Inueniuntur etiam quidam in hoc regno, qui caudas habent ut canes, longitudinis unius palmi, & hi in ciuitatibus non habitant, ſed in montibus. Habet quoque hæc terra unicornes & alia multa atque diuerſa animalia.

De regno Fanſur. Cap. XIX.

IN REGNO Fanſur naſcitur optima Camphora, quæ auro adæquatur. Incolæ huius regni panem de riſo faciunt: nam tritico carent. Potum ex arboribus eliciunt, ut iam ſupra diximus. Sunt in regione iſta arbores quædam craſſæ, quæ habent corticem ſubtilem, ſub quo inuenitur farina quædam optima, ex qua delicata præparant cibaria, quæ aliquoties non ſine uoluptate comedi.

De inſula Necuram. Cap. XX.

AB INSVLA Iaua numerantur per mare centum quinquaginta miliaria ad duas inſulas Necuram & Anganiam. Populus autem inſulæ Necuram ualde beſtialiter uiuit. Regem non habet. Tam uiri quàm fœminæ nudi incedunt, nulla corporis parte tecta. Habent nemora plena arboribus ſandalorum rubeorum, nucum Indicarum & gariophyllorum. Habet quoque copiam bircorum & diuerſorum aromatum.

De inſula Angania. Cap. XXI.

INSVLA Angania magna eſt, & incolæ eius beſtialiter uiuentes crudeliſſimi ſunt & ſylueſtres. Idola colunt: riſo, lacte & carnibus uiuunt. Carnem quoque humanam non abominantur. Sunt homines deformes: nam habent caput quaſi caninum, & dentes atq; oculos canibus ſimiles. Eſt in ea inſula omniũ aromatum mira copia. Sunt etiam ibi uarii & diuerſi arborum fructus.

De inſula magna Seilam. Cap. XXII.

A' MEMORATA inſula uerſus Garbinum, mille numerantur miliaria ad inſulam Seilam, quæ una putatur de melioribus mundi inſulis, habens in gyro miliaria duo milia & quadraginta. Fuit tamen aliquando maior: nam ut fama in illis partibus eſt, comprehendit olim in circuitu tria milia & ſexcẽta miliaria: ſed uento impetuoſo ab Aquilone multis annis irruente, mare tam importune illiſit ad littora, ut etiam temporis ſucceſſu montes ruerent in mare, & plurima terra indies ab eo abſorberetur. Habet inſula ditiſſimum regem, qui nulli tributarius eſt. Incolæ idololatræ ſunt, & omnes nudi incedunt, niſi quòd obſcœna loca panno quodam operiunt. Nullum habent bladum præter riſum, de quo uiuunt & de lacte. Habent copiam ſeminum ſoſimæ, de quibus oleum faciunt. Potum ex arboribus eliciũt iuxta modum paulo ſuperius expreſſum. Mittit hæc inſula multos lapides pretioſos, præſertim rubinos, ſapphiros, topaſios, amethyſtos, & alios nobiles lapides. Habet rex inſulæ rubinum, quo pretioſior in orbe non putatur eſſe. Nam habet longitudinem unius palmi, & craſſitudinem trium digitorum. Rutilat ut ignis ardens, omni carẽs macula. Obtulit magnus Cham inſignem ciuitatem quandam illi regi pro hoc lapide: uerum recuſauit rex, ſaltem eo nomine, quod à prædeceſſoribus ſuis illum habuerit. Homines huius inſulæ bello non ſunt aſſueti: ſed cum belligerandum eſt, conducunt ſtipendiarios, præſertim Saracenos.

De regno Maabar, quod eſt in India maiori. Cap. XXIII.

VLTRA inſulam Seilam ſpatio ſexaginta miliarium, eſt prouincia Maabar, quæ & India maior appellatur, terra continẽs, non inſula. Sunt in ea quinque reges, & eſt ditiſſima. In primo eius regno nomine Var, regnat Senderba, inueniuntúrque ibi margaritæ in maxima multitudine. Nam eſt ibi inter continentem & inſulam quandam ſinus maris fermè uadoſus, quippe qui in aliquibus locis profunditatem habet decem paſſuum, in quibuſdam trium, & duorũ, ubi leguntur margaritæ. Conueniunt illic multi mercatores, adducentes multas naues, magnas & paruas, & conducunt homines qui in profundum maris ſe demittant, piſcentúrque marinas conchas, ex quibus uniones colligantur. Porrò piſcatores illi, quando aquam amplius ferre nequeunt enatant, & rurſus ſe præcipites dant in mare, quod per diem multis replicant uicibus. Sunt etiam in ſinu illo grandes piſces, qui homines facile occiderent, niſi huic periculo ſuccurreretur in hunc modum, Conducuntur à negotiatoribus Magi quidam, qui Abraiamim dicuntur, & hi incantationibus ſuis & diabolica arte coniurant piſces illos, ut neminem lædere poſſint. Nocte uero quando à negotiatoribus margaritarũ piſcatio intermittitur, relaxãt Magi coniurationem ſuam, ne fures nocte ſine periculo ſeſe in mare demittant & ſuſtollant conchas cum margaritis. Porrò præter incantatores Abraiamim, nemo eſt qui illius coniurationis ſciat uerba. Et fit hæc unionũ piſcatio non per totum annũ, ſed duntaxat per Aprilem & Maium: uerum in tantillo tempore colligitur immenſa margaritarum multitudo. Soluunt autem mercatores ex eis regi decimam partem, Magis uero tribuunt uigeſimam partem, & piſcatoribus quoque commodam præbent mercedem. Cæterum à medio Maii margaritæ non inueniuntur amplius in illo loco, ſed in alio quodam qui trecentis miliaribus ab iſto diſtat, & ibi colliguntur per Septembrẽ & Octobrem. Incedunt incolæ huius prouinciæ ſemper nudi, niſi quòd panniculo uerenda contegunt. Rex quoque ipſe ut alii nudus incedit, deferens in collo torquem auream, ſapphiris, ſmaragdis, rubinis, & aliis pretioſis lapidibus oneratam. Pendet quoque in collo eius chorda quædam ſerica, cui innectuntur centũ & quatuor pretioſi lapides, margaritæ ſcilicet grandiuſculæ, quæ eum admoneãt centum & quatuor orationum, quas quotidie in honorem deorum ſuorum mane & ueſperi obmurmurat. Geſtat quoq; in utroque brachio & utroque crure tres aureos circulos, quibus pretioſi incluſi ſunt lapides. Ornantur denique digiti manuum & pedum eius lapillis quibuſdam pretioſiſſimis, auro etiam incluſis. Habet circiter quingentas uxores, & iam nouiſſime uni ex fratribus ſuis abſtulit uxorem, fratre iniuriam diſſimulante.

De regno Var, & uariis erroribus incolarum eius. Cap. XXIIII.

SVNT habitatores regni Var omnes idololatræ, multíque eorum adorant bouem, ut rem ſanctam, nec ullum occidunt. Cùm autem bos aliquis moritur, perungunt domos ſuas adipe eius. Sunt tamen quidam inter eos, qui licet boues non occidant, tamen ab aliis occiſos comedant. Aiunt in hac prouincia diuũ occiſum Thomam apoſtolum, corpúſque illius adhuc in quadam conſeruari eccleſia. Sunt in ea prouincia multi Magi, auguriis & diuinationibus uacãtes. Sunt etiam ibi multa monaſteria, in quibus idola coluntur: & his aliqui conſecrant

filias

filias suas, quas tamen domi conseruāt, nisi quando idolorum sacerdotes uolunt sua sacra facere, tunc uocant puellas consecratas, & cum illis in conspectu idolorum choreas ducunt, atq; magnos & inconditos reboant cantus. Portant etiam hæ puellæ cibos secum quos in mensa ante idolum ponunt, & interim quo cantant & tripudiant, putant deos comedere de apposito cibo, & præsertim ius carnium profundunt illis, quo potissimum delectari ab illis putantur. His ceremoniis peractis, puellæ domum redeunt. Seruiūt autem idolis in hunc modum, donec maritatæ fuerint. Seruatur etiam in hac regione hæc consuetudo, ut quando rex mortuus ad comburendum ducitur, multi ex militibus eius qui cum eo uiui uersati sunt, sponte ad cadauer eius in ignem se coniiciunt, putantes in alia uita se ab eo nunquam dissociandos. Idem faciunt uxores cum mariti eorum defuncti comburuntur, sperantes se uxores illorum futuras in alia uita. Et quæ id non faciunt, nullius pensi apud illos homines habentur. Est etiā alia detestabilis consuetudo in hac regione, ut cum quis commerente iniquitate sua, publico iudicio condemnari debet, is pro magna gratia ducit, si impetret à rege ut ad honorem alicuius idoli seipsum iugulet. Nam ubi id sibi à rege concessum fuerit, congregantur ad eum omnes consanguinei eius, & ad collum eius decem aut duodecim acutos ponunt cultellos, ipsúmque in cathedra collocatum circunducunt per ciuitatem, alta uoce clamantes, Iste homo pro illius aut illius dei honore seipsum occisurus est. Et cum ad locum ubi malefactores puniuntur peruentum fuerit, arripiens manu sua unum è cultellis, alta uoce exclamat, Ego meipsum occido pro illius dei honore: quo dicto, uulnus sibiipsi infligit: & accipiens aliud ferrū, confodit se etiam cum illo. Et tot quidem uulneribus consauciat corpus suum, donec tandem moriatur, pro quolibet uulnere aliud & aliud sumendo ferrum. Consanguinei uero eius, corpus illius cum magna lætitia comburūt. Sunt etiam huius regionis homines tam immundi, ut nullam luxuriæ speciem putent esse peccatum.

De multis & uariis consuetudinibus regni Var. Cap. XXV.

EST CONSVETVDO in hac terra, ut tam rex quàm cæteri homines in terra sedere soleant. Et cum ob hoc ab aliis redarguuntur, respondere solent, De terra nati sumus, & in terram conuertendi, ideo terram honorare uolumus. Non sunt assueti ad arma: & quando ad bella procedunt, non induuntur uestibus & armamentis, sed ferunt secum scuta & lanceas. Nullum occidunt animal, sed quando uolunt comedere carnes, satagunt ut per homines alterius nationis animalia mactentur. Tam uiri quàm mulieres corpora sua bis in die lauant. Et siquis id intermitteret, pro hæretico iudicaretur. Homicidia & furta districte iudicant. Vini usus apud eos interdictus est. Et siquis uinum bibisse deprehensus fuerit, pro infami habetur, nec potest in iudicio testimonium dicere. Similiter hi in iudicio pro testimonio ferendo repelluntur, qui in mari nauibus se committere ausi fuerint: nam aiunt homines illos desperati esse animi.

De aliis quibusdam conditionibus huius terræ. Cap. XXVI.

NON PRODVCVNTVR in hoc regno equi, sed rex Var aliíq; quatuor reges prouinciæ Maabar annuatim ingentem uim pecuniæ expendunt pro equis. Nam emunt singulis annis circiter decem milia equorum, qui ex re-

gionibus Curmos, Chisi, Durfar, Ser & Eden à negotiatoribus adducuntur, unde maximum habent emolumentum. Emuntur autem singulis annis alii & alii equi, quia equi in ea regione diu uiuere non possunt: nec custodes eorum sciunt qualiter illis ægrotantibus mederi debeant. Et siquando equæ apud eos pariant, habet fœtus aut retortos pedes, aut alium defectum, ut ad equitandum idoneus esse non possit. Non crescit ullum bladum in hac prouincia præter risum, unde equis conueniens pabulum dari non potest, nisi quòd carnes coctæ cum riso illis edendæ proponuntur. Est in hac terra maximus calor, ideo incolæ eius nudi incedunt. Nec pluuia ibi descendit, nisi in Iunio, Iulio & Augusto. Et si in his mensibus non plueret, unde aer refrigerari solet, nemo mortalium illic uiuere posset ob intensissimum calorem. Habet regio multiplices & uarii generis aues, quæ in partibus nostris minime inueniuntur.

De ciuitate in qua corpus diui Thomæ apostoli sepultum est. Cap. XXVII.

IN PROVINCIA Maabar, quæ est India maior, seruatur corpus beati Thomæ apostoli, qui in illa prouincia pro Christo passus est. Quiescit autem corpus eius in ciuitate quadam parua, ubi multi sunt Christiani & Saraceni, debito honore sancti uenerantes corpus. Pauci uero illuc contendunt mercatores, cum merces ferè nullæ ad eum perueniant locum. Incolæ regionis illius dicunt apostolum prophetam magnum fuisse, uocántque eum Auariiam, hoc est sanctum uirum. Et Christiani à longe uenientes, & sancti corpus uisitantes, asportant secum de terra illa in qua uir sanctus occisus dicitur, & de ea in potum missa faciunt infirmos bibere, & credunt illos hinc melius habere, atque à diuersis liberari infirmitatibus. Aiunt anno domini M CCLXXXVII, tale apud eius tumbam factum miraculum, Cum princeps terræ illius messem risi haberet multam, & locus illi sufficiens non esset ad recondendum risum, usurpauit sibi domos & ecclesiam diui Thomæ, & in eas inuitis custodibus reposuit risum. Factum autem est ut paruo post tempore nocte quadam sanctus illi appareret, & manu fuscinulam ferream tenens, & ad guttur eius applicans, minaretur illi exitium: dicens, Nisi domos meas quas temere occupasti, citius euacuaueris, mala peribis morte. Et ille euigilans, statim ut edoctus fuerat, ecclesiam apostoli euacuauit. De qua uisione Christiani lætificati, deo & sancto suo gratias egerunt.

De idololatria paganorum illius regni. Cap. XXVIII.

OMNES habitatores prouinciæ Maabar tam uiri quàm mulieres nigri sunt, sed arte quadam nigredinem illam corporibus illinunt, putantes eximiam nigredinem illis decori esse. Vngunt enim paruulos ter in hebdomada oleo de sosima expresso, & ex hoc fiunt nigerrimi. Et quo quis nigrior inter eos fuerit, hoc pulchrior æstimatur. Idololatræ etiam qui inter eos sunt, deorum suorum imagines nigerrimas faciunt, dicentes deos nigros esse, & omnes sanctos. Dæmonem uero album pingunt, asserentes dæmones candidi esse coloris. Et cum hi qui boues adorant, ad bella procedunt, deferũt secum pilos bouis syluestris, eósq; ligant ad crines equorum suorum quibus insident: pedites uero ad scuta & crines suos pilos illos ligant, credentes se in bello tutos esse ab omni periculo, nam bouem syluestrem magnæ sanctitatis esse affirmant.

De regno

De regno Murfili, in quo adamantes inueniuntur. Cap. XXIX.

VLTRA regnum Maabar per mille miliaria eſt regnum Murfili, quod nemini eſt tributarium. Habitatores eius lacte, carnibus & riſo ueſcuntur, atque idola colunt. In quibuſdam huius regni montibus inueniuntur adamãtes. Nam cum pluit egrediũtur homines ad riuos aquarum, qui de montibus deſcendunt, & in arena multos legunt adamantes. AEſtatis quoq; tempore aſcendunt montes cum magna difficultate propter feruentem calorem undique æſtuantem, periculo etiam magno ſeſe exponentes, propter magnos ſerpentes qui ibi in maxima uerſantur multitudine, & quærunt in uallibus montium atque aliis decliuis & retruſis locis adamantes, & quidem fit, ut illos nonnunquam in magna reperiant copia, idque in hunc modum, Morantur in montibus illis aquilæ albæ, quæ memoratis ueſcuntur ſerpentibus: & homines qui per montes diſcurrunt, & ſæpe ob prærupta ſaxa & præcipitia montium ad conualles peruenire non poſſunt, proiiciunt in illas fruſta recentium carnium uidentibus aquilis, & hæc deinde ab aquilis ſublata, nonnullos habent adhærentes adamantes, quos homines hoc ingenio uenantur, Aduertunt quò auis ſublatam portet carnis portionẽ, & accurrentes abigunt aquilam, & lapillos carni adhærentes colligunt. Quòd ſi aquilæ in ualle proiectam comederint carnem, aduertunt lapidum ſcrutatores locum ubi aquila noctu dormit, & egeſta ſtercora diſcutientes eliciunt adamantes, ſiquos cum carne deuorauit, Reges & nobiles harum regionum emunt pulchriores adamantes pro ſe, reliquos ſinunt in orbem per mercatores diſpergi. Abundat prouincia ipſa uictualibus, & præſertim tanti ſunt in ea arietes, ut maiores in mundo non inueniantur.

De regno Lae. Cap. XXX.

RECEDENDO à prouincia Maabar occidentem uerſus, occurrit prouincia Lae, in qua habitant Abraiamim, qui ſupra modum horrent mendaciũ: non ducunt niſi unam uxorem: raptum & furtum execrantur: uino & carnibus non utuntur, nullúmq; occidunt animal. Idololatræ ſunt, & auguria ſectantur. Quando quippiam emere uolunt, umbram ſuam prius in ſole conſiderant, & tunc iuxta errorem ſuum mercatum abſoluunt. Cibo modico utuntur, & magnas faciunt abſtinentias. Vtuntur in cibo herba quadam, quæ plurimum digeſtionem iuuat. Nunquam per phlebotomiam ſanguinem minuunt. Sunt inter eos idololatræ quidam, qui pro honore idolorum ſuorum religioſiſſime uiuunt. Nudi incedunt, nullam corporis tegentes partem, dicentes ſe minime erubeſcere, quòd ſine peccato ſint. Boues adorant, & cum magna reuerentia perungunt ſe unguento, quod de oſſibus bouinis contritis faciũt. Scutellis dum comedunt non utuntur, ſed cibos ſuper arida ponunt folia, decerpta ab arboribus quæ poma paradyſi proferunt, aut ſuper alia folia arida. Super folia recentia non comedunt, nec uirides herbas aut fructus comedunt: nam dicunt iſta omnia cum uirent uiuere & animam habere, ideo nolunt ea occidere, ne ſcilicet grande committant peccatum, ſi ullam creaturam priuarent uita ſua. Super nudam terrã dormiunt, & cadauera defunctorum comburunt.

De regno Coilum. Cap. XXXI.

DVM DISCEDITVR à regno Maabar, ad aliam mundi plagam

per miliaria quingenta, occurrit regnum Coilum, in quo ſunt Chriſtiani multi & Iudæi atque pagani. Rex eius nulli tributa pendit. Eſt quoque in ea regione lingua propria: & creſcit ibi piper in magna copia. Nam nemora & campeſtria arbuſtis eius plena ſunt. Colligitur uero in Maio, Iunio & Iulio. Creſcit etiam ibi herba quædam, unde fit color quo tinctores utuntur, uulgo Eudici dictus: quæ primum in uaſis aqua repletis humectatur, & deinde in ſole torrefacta, in minutas diuiditur partes, qualis ad nos deferri ſolet. Sunt in illa regione tanti calores, ut moleſtiſſimum ſit illic uiuere. Flumina etiam adeo caleſcunt, ut ouum ad aquam eorum poſitum, citra magnam moram decoqui poſſit. Fiunt mercimonia multa in hac regione, propter ingens lucrũ quod negotiatores hinc conſequuntur. Inueniuntur quoque ibi animalia multa, cunctis aliarum regionum animalibus diſſimilia. Nam inueniuntur illic leones nigri, pſitaci ſeu papagalli albi cum pedibus & roſtris rubeis, & gallinæ noſtris omnino diſſimiles. Hanc diuerſitatem putant accidere propter nimium calorem, qui ibi exiſtit. Frumentum nullum ibi præter riſum creſcit. Potum loco uini faciunt ex ſaccaro. Habent plurimos aſtrologos & medicos. Nudi omnes incedunt, uiri & mulieres, obſcœnis locis pãniculo opertis. Vacant ſupra modum rebus uenereis. Aduſtione ſolaris caloris nigri fiunt & deformes, ſed quod illis elegans eſſe uidetur. Ducunt conſanguineas in tertio gradu uxores, ſimiliter nouercam defuncto patre, & ianitricem fratre defuncto: quod etiam per totam Indiam obſeruatur.

De prouincia Comari. Cap. XXXII.

COMARI regio eſt in India, ubi polus Arcticus uideri poteſt: ab inſula uero Iaua uſque ad regionem iſtam uideri non poteſt: cum omnes intermediæ regiones ultra æquinoctialem ſint circulum. Eſt regio iſta ualde ſylueſtris, habétque animalia multa & diſſimilia animalibus aliarum regionum, præſertim ſimias hominis effigiem exprimentes. Diſcurrunt quoque illic leones & leopardi in magna copia.

De regno Eli. Cap. XXXIII.

EVNDO à prouincia Comari uerſus plagam occidentalem per trecenta miliaria, peruenitur ad regnum Eli, quod proprium habet regem & propriam linguam. Incolæ eius idola colunt. Rex ditiſſimus eſt, habétq; theſauros multos, ſed non eſt potens in populo: licet regio ipſa natura munita ſit. Eſt in ea magna copia piperis, zinziberis & aliorum nobilium aromatũ. Siquando nauis aliqua onerata præter rectorum eius intentionem ad illam prouinciam appulerit, puta tempeſtate aut alia neceſſitate id cogente, habitatores eius rapiunt quicquid in naui inuenerint, gubernatoribúſque eius aiunt, Inſtituebatis ad aliam diuertere prouinciam cum mercibus ueſtris, ſed deus noſter & fortuna uos ad nos direxit, & idcirco accipimus quod deus & fortuna nobis miſerunt. Sunt in hac regione multi leones & feræ agreſtes.

De regno Melibar. Cap. XXXIIII.

POST regnum Eli peruenitur ad regnum Melibar, quod in India maiori eſt ad occidentalem plagam, & habet regem proprium nulli tributarium, atque linguam propriam. Incolæ eius idola colunt. Inueniuntur in hoc regno ſicut & in regno Gozurath illi propinquo piratæ multi, qui ſingulis annis cum centum

nauibus

nauibus uagantur in mari,& capiunt tranſeuntes mercatores, atque bona eorũ prædantur. Ducunt ſecum uxores & filios,& tota æſtate uerſantur iu mari, præcludentes mercatoribus ſemitam; ut non facile euadere poſſint laqueos eorum. Nam cum uiginti nauibus occupant in tranſuerſum centum miliarium ſpatiũ, quinque miliarium ſpatio uni aſſignato naui. Et cum uident aduentare nauẽ aliquam mercatorum bonis oneratam, ſignum faciunt cum fumo, proximiori id indicantes naui,& hæc rurſum naui tertiæ ſibi collaterali id ſignificat, unde fit ut ferè in momento temporis omnium nauium gubernatores ſciãt adeſſe nauim quam diripiant. Concurrunt igitur tot naues quot neceſſariæ ſunt ad prædandum nauem aduentitiam,& hominibus quidem captis nihil mali inferunt, ſed exponunt eos in littus maris,& rogant eos, ut eant & alias adducãt merces, tranſeántque per terminos eorum. Eſt in hac regione mira abundantia piperis, zinziberis,& Indicarum nucum.

De regno Gozurath. Cap. XXXV.

EST REGNO Melibar uicinum aliud regnum, quod Gozurath uocatur, habétque regem & idioma proprium. Et eſt hoc regnum in India minori ad plagam occidentalem. Apparet in hoc regno polus Arcticus ſuper Horizontem, ſed brachiorum altitudine, hoc eſt, ſeptem uel octo gradibus cœleſtibus. Sunt in hoc regno plurimi piratæ, qui cum mercatores ceperint, cogunt eos bibere tamarendos cum aqua maris,& ilico fluxum patiũtur uentris. Quod ideo faciunt, quia mercatores quando à longe uident aduentare piratas, ſolent deglutire margaritas & lapides pretioſiores, ne illis per piratas eripiantur: ſed illi horum aſtutiam non ignorantes, cogunt eos ilico egerere glutitos lapides. Eſt in hac regione copia endici, piperis,& zinziberis. Sunt etiam ibi arbores, de quibus bombyx in magna colligitur copia. Hæc arbor creſcit ſex paſſibus in altum, & fructũ producit per uiginti annos, deinde ad nihilum ualet ultra. Paratur etiã in hoc regno corium quoddam nobiliſſimum,& quo uix melius inueniri poteſt.

De regnis Tana, Cambaeth & aliis quibuſdam. Cap. XXXVI

A PRAEDICTO regno itur per mare ad regna Tana, Cambaeth, Semenath,& Reſmacoram, ad occidentalẽ ſcilicet ſita plagam, in quibus mercimonia multa fiunt. Vnumquodque autem illorum regnorum habet regem & idioma proprium. De his ſcribere multa non præualeo, quia ſunt in India maiori, quam intactam ferè relinquam, niſi ubi maris littus contingit.

De duabus inſulis, in quibus uiri & mulieres ſeparatim habitant. Cap. XXXVII.

VLTRA regnum Reſmacoram per quingenta miliaria uerſus meridiem in alto mari ſunt duæ inſulæ triginta miliaribus à ſeinuicem diſtantes, in quarum una morantur uiri ſine mulieribus, uocatúrque inſula maſculina: & in alia fœminæ ſine uiris,& hæc quoque uocatur inſula fœminina. Sunt autem Chriſtiani,& habent inter ſe matrimonia. Mulieres nunquam ueniunt ad inſulam uirorum, ſed uiri uiſitant mulieres, morantúrque cum illis tribus continuis menſibus, unuſquiſque ſcilicet cum uxore ſua in domo propria. Poſt hæc reuertuntur ad inſulam ſuam ubi per reſiduum anni tempus manent. Et retinent mu-

lieres filios masculos secum usque ad decimumquartum annum, postea mittũt eos ad patres. Mulieres aliud nihil agunt, nisi quod curam habent filiorum, & fructus quosdam legunt. Viri uero laborant & curam habent quomodo uxores & filios nutriant. Vacant piscationibus, & infinitos capiunt pisces, quos recẽtes & desiccatos uendunt negotiatoribus, & hinc multum habent lucri. Vescuntur lacte, carnibus, piscibus & riso. Abundat mare illud cetis & magnis piscibus. Viri regem non habent, sed episcopum suum dominum agnoscunt, subiecti archiepiscopo de Scoira.

De insula Scoira. Cap. XXXVIII.

PROCEDENDO ulterius uersus meridiem per quingenta miliaria, occurrit alia insula Scoira nomine, cuius incolæ Christiani sunt, & habent archiepiscopum. Exercentur in ea insula multa mercimonia, nam abundat bombyce & piscibus. Præter risum aliud non habent frumentum. Omnes nudi incedunt, & uiuunt lacte, carnibus & piscibus. Deferuntur à piratis multa bona ad hãc insulã, quæ rapta illic uendunt. Illi autem scientes non Christianis, sed Saracenis & idololatris illa ablata, libenter ea emunt. Sunt in hac insula inter Christianos multi incantatores, qui pro libito suo naues in mari reuocare possunt ut uolunt: etiam si prospero nauis uehatur uento, illi arte sua diabolica possunt contrarium excitare uentum, qui nauem etiam inuitam reducat.

De magna insula Madaigascar. Cap. XXXIX.

RECEDENDO ab insula Scoira, & uersus meridiem per mille nauigando miliaria, peruenitur ad Madaigascar, quæ inter maiores & ditiores mundi computatur insulas. Continere dicitur in gyro quatuor milia miliarium. Habitatores eius Mahumetani sunt, nullum habentes regem, sed quatuor senioribus per totam insulam parent. Producit hæc insula plurimos elephantos, ut nulla in orbe sit regio quæ plures illa habeat. Est in ea sicut & in alia insula quæ Cuzibet uocatur, magna eboris nundinatio. Nam in toto orbe nõ putatur maior esse elephantinorum dentium copia, quàm in his duabus insulis. Non comeduntur in hac insula aliæ quàm camelorum carnes, cum illæ saniores incolis sint. Est autem illorum animalium maxima & penè infinita multitudo in hac insula. Sunt præterea in hac insula multa nemora sandalorum rubeorum, quorum gratia multæ ibi fiunt mercantiæ. In mari uero cete grandia capiũtur, ex quibus ambrum colligitur. Sunt ibi leones, leopardi, cerui, damulæ, & capreæ multæ, aliarúmque bestiarum & auium multiplex uenatio. Inueniuntur deniq; ibi uariæ species auium, quæ in terris nostris nunquã uisæ sunt. Confluunt passim ad hanc insulam multi mercatores, facillimeq; illuc nauigare possunt propter maris fluxum: nam à prouincia Maabar uenitur in uiginti diebus ad hãc insulam Madaigascar, iuuante nauem fluxu maris: sed difficillime reuerti possunt, cum uix in tribus mensibus aduersum fluxum superare possint. Nam tota ui mare in meridiem fertur.

De maxima aue Ruc. Cap. XL.

SVNT ET aliæ insulæ ultra Madaigacar uersus meridiem, sed quæ difficillime adiri possunt, propter uelocissimum maris cursum. Et in illis certo anni tempore apparet mirabilis species auis, quæ Ruc appellatur, aquilæ quidem

habens

habens effigiem, sed immensæ est magnitudinis. Aiunt qui illas uiderunt aues, plerásque alarum pennas in longitudine continere duodecim passus, spissitudinem uero eius proportionem tenere longitudinis: & totum auis corpus pennis in proporrione respondere: auis uero ipsa tantæ fortitudinis, ut sola sine aliquo adminiculo elephantem capiat, & in sublime sustollat, atque rursum ad terram cadere sinat, quo carnibus eius uesci possit. Ego Marcus cum primum hæc de illa aue audissem, putabam esse gryphonem, qui inter quadrupedia dicitur esse pennatus, leoni ex omni parte similis, nisi quòd faciem habet aquilæ similem: sed hi qui aues illas uiderant, constanter asserebant, nihil illis commune esse cũ ulla bestia, & quòd duobus ut reliquæ aues incederent pedibus. Habebat meo tempore magnus Cham Cublai nuntium quendam, qui in insulis illis tamdiu captus tenebatur, donec incolis earum satis factum esset: & hic postliminio domum reuertens mira retulit de conditione illarum regionum, & de uariis animalium speciebus quæ in illis inueniuntur.

De insula Zanzibar. Cap. XLI.

INVENITVR etiam illic alia quædam insula; quæ in gyro continet duo milia miliarium, habens regem proprium & linguam singularem. Incolæ uero eius idola colunt. Sunt homines illi corpore grosso, sed breui. Et si staturæ longitudo corpulentiæ responderet, gigantes uideri possent. Sunt fortissimi, ut etiam unus tantum ferre posset onus, quantum alii uix quatuor. Comedit etiã unus tantũ cibum, qui quinque nostratibus sufficere posset. Sunt omnes nigri, & nudi incedunt, uerenda duntaxat tegentes. Capillorum tam densam habent crispitudinẽ, ut cum aqua deliniti uix extendi in longum queant. os est illis magnum, & nares sursum patentes. Aures quoque habent grandes, & oculos horribiles. Mulieres etiam ob oculos prominentes, os magnum, & nares grossas admodum deformes sunt. Viuunt lacte, carnibus, riso & dactylis. Carent uino, sed conficiunt potum optimum ex riso, saccaro, & aliis speciebus. Veniũt illuc multi mercatores propter ebur & ambrum. Nam sunt ibi plurimi elephanti & cete grandia. Viri huius insulæ fortes & bellicosi sunt. Et licet non habeant equos, tamen cum elephantis & camelis ad bella procedunt, extruentes castella lignea super elephantos, quæ tanta sunt ut quindecim uel uiginti uiri muniti ex uno pugnent portatili castro. Pugnant autem cum lanceis, gladiis & lapidibus: & sunt huiusmodi castra asseribus cooperta. Porrò quando ad bellum procedere uolunt, exhibent potum elephantis, quem ipsi pro uino in terra bibunt, quo audaciores sint in bello. Abundat ista insula leonibus, leopardis, & aliis uariis bestiis syluestribus, quæ in aliis regionibus non inueniuntur. Habet præterea speciem animalis quod graffa uocatur, habens collũ longissimum, passuum scilicet triũ, cuius anteriora crura multo longiora sunt posterioribus. Caput eius est paruum & color uarius, albus scilicet & rubeus cum roseis punctis per corpus dispersis. Est autem animal mansuetum, neminem lædens.

De multitudine insularum Indiæ. Cap. XLII.

SVNT præter memoratas insulas etiam plurimæ aliæ insulæ in partibus Indiæ, prioribus quidem ut principalioribus subiectæ: quarũ numerus ob multitudinem earũ certo haberi nequit. Et quidem si nautis credimus & his qui diu

ſulcauerunt maria, eſt numerus earum duodecim milia & ſeptingentæ, computando tam habitatas quàm non habitatas.

De prouincia Abaſiæ. Cap. XLIII.

DESCRIPSIMVS hactenus obiter inſulas & regiones Indiæ utriuſque, maioris ſcilicet & minoris: maior incipit à prouincia Maabar, & terminatur ad regnum Reſcomoran: minor uero incipit à regno Ciamba, & terminatur ad regnum Murfili. Nunc breuiter attingemus Indiam intermediam, quæ proprie Abaſia appellatur. Igitur Abaſia eſt regio maxima in ſeptem diuiſa regna, quibus ſingulis ſinguli præſunt reges. Et hi omnes ſunt Chriſtiani, præter tres Saracenos. Chriſtiani crucem auream in frõte geſtant, quod eis in baptiſmo imprimitur. Saraceni uero habent ſignum à fronte uſque ad medium naſi Sunt etiam illic multi Iudæi, qui ignito ferro in utraque maxilla ſignati ſunt. Contingit hanc regionem alia quædam prouincia, Aden dicta, in qua beatus Thomas Chriſti fidem docuiſſe dicitur, & multos ad eandam cõuertiſſe. Poſtea tranſtulit ſe ad regnum Maabar, in quo pro Chriſto mortem obiit.

De quodam epiſcopo Chriſtiano uiolenter à Sultano circunciſo. Cap. XLIIII.

ANNO à Chriſto nato M CCLXXVIII rex unus & qui principalior erat in regnis Abaſiæ, deuotione motus uoluit Ieroſolymam uiſitare, atque ſepulchrum domini. Et cum id conſiliariis atque aulicis ſuis indicaſſet, illi omnino diſſuadent propoſitum arripere iter, ſcientes plurima in itinere eſſe diſcrimina, præſertim cum illi per multas Saracenorum terras ambulandum eſſet: ſed ut epiſcopum aliquem ſui loco mitteret conſulunt, qui adeundo terram ſanctam munus perferret in Ieruſalem. Acquieſcit rex ſano conſilio, mittítque epiſcopũ cum regia oblatione. Veniens autem epiſcopus in regionem Aden, quam Saraceni inhabitabant, & Chriſtianos implacabili perſequebantur odio, comprehenſus à Saracenis, ad regem Aden ducitur. Rex uero cum ex eo didiciſſet quòd nuntius eſſet regis Abaſiæ, miſſus ad terram ſanctam, minis nititur cogere hominẽ, ut abnegato Chriſti nomine, Mahumeti ſuſcipiat legem. Epiſcopus uero conſtanti animo in Chriſti perſeuerans fide, reſpondet ſe potius mortem ſubiturum, quàm deſerto Chriſto, Mahumeto nomen dare. Tunc Sultanus ille iubet epiſcopum in iniuriam Chriſti & deſpectum regis Abaſiæ circuncidi, & circunciſum iterũ mittit ad regẽ Abaſiæ. Quo cognito rex Abaſiæ, uolens Chriſti ulciſci iniuriam, coacto in unum magno exercitu cum peditibus, equitibus & elephantis caſtella geſtantibus, mouet expeditionem contra regem Aden. At Sultanus conuocatis aliis duobus regibus, cum ualido exercitu properat in occurſum regis Abaſiæ, commiſſóque prælio, plurimi de exercitu Aden interficiuntur, & euadit rex Abaſiæ uictor. Et intrans cum exercitu ſuo in interiora regni Aden, cœpit deuaſtare regionem, & occidere Saracenos, qui conglobati illi reſiſtere conabantur, ſed incaſſum, manſítque per integrum menſem in regno illo, & illatis plurimis damnis, uictor cum magno honore domum rediit, gaudens impii Sultani ultam perfidiam.

Quàm diuersæ bestiæ inueniantur in prouincia Abasiæ. Cap. XLV

VIVVNT habitatores Abasiæ carne,lacte & riso:oleo uero utuntur de sosima facto. Habet regio ipsa multas ciuitates & oppida,in quibus plurimæ fiunt negotiationes. Inuenitur ibi buchiranus optimus, & bombicini panni in magna copia. Habent quoque Abasini plurimos elephantos, sed qui ibi non nascuntur,uerum ab aliis regionibus & insulis importantur. Giraffæ autem,leones,leopardi,onagri,& diuersæ auium species quæ alibi non uisuntur,in magna ibi nascuntur abundantia. Habet præterea regio illa gallinas pulcherrimas, & struthiones grandes,asinis haud minores,aliarúmq; bestiarum & auium multiplicem uenationem. Habet psitacos & epimachos pulcherrimos,habet denique cattos diuersarũ specierum,quorum aliqui humanam in facie exprimunt effigiẽ

De prouincia Aden. Cap. XLVI.

HABET prouincia Aden regem proprium,quem Sultanum uocant, habens sub se Saracenos,qui supra modum exosos habent Christianos. Habet autem regio ipsa multas ciuitates & castra,& præsertim habet portum optimum, ad quem ex India plurimæ appellunt naues aromata deferentes. Et negotiatores quidem Alexandrini illic ementes aromata,ponunt ea in naues paruas, atq; septem diebus per flumen quoddam ducentes,postea humeris camelorum imponunt,& triginta dierum itinere per terram usque ad fluuium AEgypti deportant,& rursus in naues exonerantes,tandem usque ad Alexandriã perducũt. Nec potest cõpendiosior haberi uia ab oriẽtis partibus usq; Alexãdriam. Negotiatores uero illi ducunt secum plurimos equos, quando nundinandi gratia in Indiam concedunt. Exigit autem rex Aden ab illis mercatoribus qui per regionem suam aromata & alias merces ducunt,uectigal maximum, unde plurimũ ditescit. Cum Sultanus Babyloniæ obsideret ciuitatem Aconensem, & eam expugnaret,anno scilicet domini M CC, misit Sultanus Aden in auxilium eius triginta milia equitum,& quadraginta milia camelorum, non quòd usq; adeo illius cuperet augeri felicitatem,sed quòd omnes maluit extinctos Christianos. A portu Aden eundo uersus Septentrionem sita est ciuitas Escier, quadraginta distans miliaribus ab illo portu,& habet sub se multas alias ciuitates & castra, sed quæ omnia sunt de dominio regis Aden. Est quoque iuxta hanc ciuitatem optimus portus,à quo innumeri equi ducuntur in Indiam. Abundat hæc regio thure albo atque optimo, quod de paruis arboribus, abietibus tamen similibus,stillat. Incolæ crebris incisionibus perforãt harum arborum cortices, ut thus extrahant,tametsi calor quoque,qui ibi maximus est, plurimum eliciat liquoris. Habet quoque regio ipsa palmas cum dactylis:sed præter modicum risum nullum producit frumentum,uerum aliunde importandum est. Abundat autem piscibus optimis,præsertim tunnis,qui ibi optimi habentur. Vinum non habent,sed ex dactylis,riso & saccaro optimum faciunt potum. Verueces qui in hac regione inueniuntur sunt statura parui,auribus omnino carentes,sed loco earum cornua parua habent. Equi,boues,cameli atque oues uescuntur piscibus,qui quotidianus illorum sunt cibus,cum illic ob immensum calorẽ herbæ & frumenta ex terra haberi non possint. Fit autem tribus anni mensibus piscium captura,scilicet Martio,Aprili & Maio,tantúsq; illorum capitur nume-

rus, ut non facile explicari possit. Hos pisces siccant & seruant, atque per totum annum animalibus edendos pabuli loco proponunt. Vescuntur autem animalia libentius desiccatis piscibus quàm recentibus. Fiunt etiam ab incolis panes bis cocti ex piscibus, idque in hunc modum, Concidunt pisces minutatim, atq; contundunt in modum farinæ, & postea commiscent & subagitant quasi pastū panis, atque ad solem desiccari faciunt, & uiuunt ipsi & iumenta ipsorum illis panibus factitiis per totum annum.

De regione quadam, in qua Tartari habitant. Cap. XLVII

SCRIPSI hactenus de regionibus orientalibus ad meridiem expositis, nunc quasdam in Septentrionali plaga positas, quæ supra in primo libro sunt omissæ, breuiter attingam, & quæ de illis didici annotabo. Igitur in interioribus Aquilonis partibus multi habitāt Tartari, quorum rex est de progenie Imperatoris Tartarorum: & seruant ritus & mores antiquorum Tartarorum. Sunt omnes idololatræ, coluntque unum deum, quem Natigai appellant, putantes illum terræ habere dominium, & omnium eorum quæ ex ea producuntur. Sonat enim Natigai in lingua eorum deum terræ. In honorem illius dei multa faciunt simulacra & imagines. Non habitāt in ciuitatibus uel oppidis, sed in montibus & cāpestribus regionis illius: suntq; in maximo numero, frumento carētes & lacte atque carnibus uiuentes. Est magna pax & concordia inter illos, pariq; uoto suo obediunt regi. Habent equorum, camelorum, boum, ouium, & aliorū pecorum ferè infinitum numerum. Sunt etiam apud eos ursi maximi atq; uulpes insignes. Sed & onagri in magna illic inueniuntur multitudine. Inter parua uero animalia est quædam species apud illos, quæ delicatissimas suppeditat pelles, quas uulgo zebellinas uocant. Sunt quoque alia quamplurima syluestria animalia ibi, de quibus multam percipiunt carnem ad comedendum.

De regione alia, ad quam propter lutum & glaciem difficilis patet accessus. Cap. XLVIII.

SVNT etiam regiones aliæ in hac Septentrionali plaga, sed priore adhuc interiores, quarum una est montosa, uaria producens animantia, ut sunt rhondes, armelini, erculini uarii, uulpes nigræ & alia quædam, quæ hominibus illis lenissimas præbent pelles, & ad nostras per mercatores deferūtur regiones. Equi uero, boues, asini, cameli, & alia quæcunque corpulēta animalia, ad illa loca accedere nequeūt, usque adeo est regio illa paludinosa & stagnis plena, nisi in medio hyemis quando omnia frigore rigent & constricta sunt dura glacie. Cæteris uero temporibus tametsi multa illic fit glacies, & magnum frigus, non est tamen glacies illa tam solida, ut currus & iumenta ponderosa ferre possit, quinimmo homines ipsi cum magna difficultate possunt pertransire terram illam, usqueadeo stagnantur omnia loca aquis & paludibus. Patet regio hæc uersus Septentionem itinere tredecim dierum, in qua supra modum abundant animantia ea quæ memoratas pretiosas suppeditant pelles, unde incolæ multa asse quuntur lucra. Nā accedunt ad eos mercatores & abducunt pelles illas in magna copia. Introducuntur autem in regionem ipsam hoc modo. Habent canes maximos asinorum instar, qui rhedis trahendis sunt assueti. Carent autē uehicula illa rotis, facta lignis leuibus & planis, ut duo homines in uno sedere & uehi

uehi possint, nec facile in luto mergantur propter latitudinem eius. Igitur quando mercator aliquis uenit, imponitur uehiculo, & ligantur ordine quodam sex canes ad uehiculum illud trahendum, & quocunque à ductore qui cum mercatore in rheda sedet diriguntur, illuc trahunt rhedam, transeuntes per lutum & aquam. Nec possunt ultra unius diei spatium laborē illum sustinere, sed transacto die, alii ad rhedam ligantur canes, cum pagi multi passim in regione illa inueniantur, & illic canes in hoc officium nutriantur. Per hunc itaque modum potest mercator ad interiora illius peruenire regionis. Non autem ponuntur magna onera super rhedas, cum canes præter mercatorem, aurigam & pellium fascem nihil ferè aliud trahere possint. Fit igitur, ut negotiator quolibet die mutet uehiculum, canes & aurigam, donec perueniat ad montes ubi emat pelles.

De regione tenebrarum. Cap. XLIX.

EST adhuc alia regio, prioribus regionibus multo uersus Aquilonē interior quippe quæ extremū Septentrionis occupat locum, quam obscuritatē appellant, eo quòd multo per annum tempore ibi sol non appareat, & tunc nedum noctu ibi tenebræ sint, uerum & interdiu aer in modum crepusculi caliginosus fit: cuius regionis homines pulchri sunt, magni & corpulenti, sed pallidi. Regem non habent nec principem cui pareant, sed in morem bestiarum uiuentes, quod libet faciunt, nec mores nec ciuilitatem ullam curantes. Tartari uero qui illis hominibus sunt confines, sæpe regionem illam obscuram ingredientes, rapiūt animalia illorum, & quicquid inueniunt, aliáque multa inferunt damna. Et quoniam propter subito irruiturā noctem periculum direptoribus imminet, ut illud euadant, hac utuntur cautela. Quando regionem ipsam prædam abducturi intrare disponunt, accipiunt secum equas pullos habentes, illósque in ingressu regionis custodibus committunt, ut illic expectent donec ipsi cum præda reuertantur, ut cum illis noctu sit regrediendum, equæ nocturni itineris obseruatrices rectà ad pullos suos contendant, omni uitato discrimine. Laxant enim noctu equabus habenas, illásque libere quò suo instinctu feruntur, ire permittunt: & hæ naturali ad filios tracti affectu, ducunt sessores suos ad pristinum locum, quem ipsi in tenebris minime inuenire potuissent. Habent etiā huius regionis incolæ uaria animantia, de quibus pretiosas abstrahunt pelles, & ad alias deferentes regiones magna hinc reportant lucra.

De prouincia Ruchenorum. Cap. L.

INHABITANT Rucheni prouinciam maximam, quæ ferè usq; ad polum Arcticum excurrit: & sunt Christiani, Græcorū ritum in ecclesiasticis seruantes officiis. Sunt albi & pulchri, tam uiri quàm mulieres, flauos habentes capillos. Tributa pendunt Tartarorum regi, cui ad orientalem plagam confines sunt. Est etiam apud eos ingens copia pretiosarum pellium. Habent quoque mineras multas argenti. Regio uero ipsa est frigidissima, quippe quæ ad mare protenditur congelatū. Sunt tamen in eo mari insulæ quædam, in quibus grifalchi, herodii seu falcones in maxima inueniuntur copia, & inde ad diuersas mundi partes deferuntur.

MARCI PAVLI VENETI LIBRI TERTII ET VLTIMI DE REGIONIBVS ORIENTALIBVS FINIS.

IDEM accidit Haythono quod Marco Paulo Veneto: uterque enim primo librum suum uernacula scripsit lingua, ille in Italica, iste uero in Gallica, deinde ut seculum illud nihil præter barbariem coluit, uterq; infelicem & incultum nactus interpretem, rudiori styllo latinis legendi traditi sunt, quàm ut tenerioribus auribus simplicitas illa arridere possit. Sed ueritatis simplex est oratio. Etiam ineleganter scribentibus suus debetur honor, quòd alios ad ueritatis excitent inquisitionem. Fuit Haythonus iste Armenus, è regio natus stemmate, sed nobilitatem suam in Christo nihil esse arbitratus, seculum & ea quæ in illo sunt contemnens monasticam elegit uitam, quo à seculi sequestratus tumultibus, Christo liberius uacaret. Scribit autem hæc de seipso. Porrò interpres eius fuit Nicolaus Salconì, qui ex mandato summi pontificis Clementis quinti in ciuitate Pictauiensi, primo hunc librum Gallice scripsit, prout illi ab Haythono dictabatur, ac deinde in latinum ut potuit uertit, anno scilicet domini MCCCVII.

HAITHONI ARMENI ORDINIS PRAEMONSTRATENSIS DE TARTARIS LIBER.

De regno Cathay. Cap. I.

EGNVM Cathay eſt maximum quod in orbe ualeat inueniri, & eſt repletum gentibus, & diuitiis infinitis, & in oceani littore habet ſitum. Tot etiam ſunt ibidem maris inſulæ, quod numerus nullatenus poteſt ſciri. Nam nullus penitus inuenitur, qui omnes illas inſulas aſſerat ſe uidiſſe. Illæ uero quæ calcari poſſunt, reperiuntur innumerabilibus abundare diuitiis & theſauris. Et illud ferè quod in illis partibus carius emittitur, & habetur, eſt oleũ oliuarum: & reges & magnates illud quaſi medicamen præcipuum, cum magna diligentia faciunt cuſtodiri. In ipſo etiã regno Cathay plura ſunt mirabilia monſtroſa, quæ dicere prætermitto. Homines illarum partium ſunt ſagaciſſimi, & omni calliditate repleti, & ideo in omni arte & ſcientia uilipendunt omnes alias nationes: & dicunt, quòd ipſi ſunt ſoli qui duobus luminibus reſpiciunt, latini uero uno lumine tantum uideant: ſed omnes alias nationes aſſerunt eſſe cæcas. Et per hoc certiſſime demonſtratur, quòd omnes alios reputant eſſe rudes. Et uere tot res mirabiles & diuerſæ, ac ineffabilis ſubtilitatis & laboris manuum ex illis partibus deferuntur, quòd non uidetur eſſe aliquis, qui in talibus illis ſe ualeat comparare. Omnes illi de illo regno Cathayni uocantur, & iuxta nationes ſuas multi tam uiri quàm fœminæ pulcherrimæ reperiuntur: tamen omnes cõmuniter paruos habent oculos, & naturaliter barba carent. Iſti uero Cathayni ualde pulchras habent literas, quæ latinis literis in pulchritudine quodammodo ſimiles ſunt. Secta uero illius regni gentium, uix poſſet aliquo modo enarrari. Quoniam aliqui ſunt qui colunt idola de metallo, alii uero boues adorant, quia terram laborant, ex qua creſcunt frumenta & alia nutritiua. Alii colunt magnas arbores, alii naturalia, alii aſtronomiam, alii ſolem colunt, alii uero lunam, alii uero nullam habent fidem uel legem, ſed ſicut bruta animalia, ducunt beſtialiter uitam ſuam. Et licet ſint perſpicaciſſimi ingenii ad omnia opera corporalia exercenda, nulla tamen inter eos ſpiritualium notitia inuenitur. Homines illius patriæ non ſunt audaces, ſed ſunt mortis timidi plus ſatis quàm armigeros eſſe deceat, multum tamen ſunt ingenioſi, & magis per mare quàm per terram de inimicis ſuis uictoriam reportarunt. Multa habent armorum genera, quæ non inueniuntur inter alias nationes. Moneta uero quæ in illis partibus expenditur, fit de papyro in forma quadrata, & eſt regali ſigno ſignata, & ſecundum illud ſignum illa moneta eſt maioris pretii uel minoris: & ſi forte illa moneta, propter uetuſtatem incipiat deuaſtari, ille uero qui illam habuerit, ad regalem curiã deportabit, tunc pro illa dabitur ſibi noua. De auro uero & aliis metallis faciũt uaſa & alia ornamẽta. De iſto regno Cathay, dicitur quod eſt in principio mundi, quia eſt in oriente ab uno capite, & in illa parte nulla eſt aliarum habitatio gen-

Recenſet illas M. Paulus

tium, ut refertur. Ex parte occidentis ſuos habet confines cum regno Tarſæ. Ex parte Septentrionis cum deſerto de Belgiam. Ex parte uero meridiei, ſunt inſulæ maris oceani, de quibus ſuperius eſt expreſſum.

De regno Tarſæ. Cap. II.

IN REGNO Tarſæ ſunt tres prouinciæ, quarum dominatores ſe reges faciunt appellari. Homines illius patriæ nominantur Logour, ſemper idola coluerunt, & adhuc colunt omnes, præter decem cognationes illorū regū, qui per demonſtrationē ſtellæ uenerunt adorare natiuitatē in Bethlehem Iudæ. Et adhuc multi magni & nobiles inueniuntur inter Tartaros de cognatione illa, qui tenent firmiter fidem Chriſti. Alii uero idololatræ de partibus illis; ſunt homines nullius ualoris in facto armorū. Perſpicaciſſimi tamen ſunt ingenii ad omnes artes & ſcientias addiſcendas. Literas habent proprias, & ferè omnes illarum partium habitatores abſtinent à carnibus & à uino, nec aliqua ratione occiderent quicquam uiuens. Illorū ciuitates ualde ſunt amœnæ, & templa magna habent, in quibus idola uenerantur: frumenta ibi creſcunt abundanter, & alia bona grana. Vino uero carent, & bibere uinum reputant eſſe peccatū, ſicut faciunt Agareni. Iſtud regnum Tarſæ, ex parte orientis ſuos habet confines cum regno Cathay ſupradicto. Ex parte occidentis, cum regno Turqueſtan. Ex parte Septentrionis, cum quodam deſerto. Ex parte uero meridiei, cum quadam ditiſſima prouincia, quæ uocatur Sym, quæ inter regnum Indiæ & regnum Cathay habet ſitum, & in illa prouincia inueniuntur lapides adamantis.

De regno Turqueſtan. Cap. III.

REGNVM Turqueſtan, ex parte orientis ſuos habet confines cum regno Tarſæ, ex parte occidentis cum regno Perſarum, ex parte Septentrionis cum regno Coraſinæ, ex parte uero meridiei protenditur uſque ad deſertum Indiæ. In iſto regno paucæ ſunt bonæ ciuitates: planicies habet latas, & bona pabula pro armentis, & ideo habitatores illius patriæ, ut plurimum ſunt paſtores, habitantes in tentoriis, & in talibus domibus, quæ de loco ad locum poſſunt faciliter deportari. Maior ciuitas illius regni uocatur Ocerra. Parum ibi colligitur de hordeo uel frumento. Vino totaliter carent. Bibunt Curſiam, & alia poculenta quæ conficiunt, & lac. Riſum & milium comedunt atq; carnes, & uocantur Turcæ. Et ferè omnes tenent dogma peſſimi Mahumeti. Aliqui uero ſunt inter eos, qui nullam penitus fidem habent uel legem. Literas non habet proprias, ſed utuntur literis Arabicis in ciuitatibus ſiue caſtris.

De regno Coraſminorum. Cap. IIII.

REGNVM Coraſminorum eſt bene munitum bonis ciuitatibus atq; uillis, & multi ſunt ibidem habitatores, quia terra illa eſt fertilis & amœna, frumenta & alia bona grana colliguntur ibi in maxima quantitate, tamen modicū habent uini. Iſtud regnum ſuos habet confines cum quodam deſerto, cuius per centum dietas extenditur longitudo. Ex parte occidentis uſque ad mare Caſpium protenditur: ex parte ſeptentrionis confines habet cum regno Cumaniæ: ex parte meridiei cum regno Turqueſtan, ſuperius nominato. Maior ciuitas illius regni uocatur Coraſme, & Coraſmi homines nominantur. Pagani ſunt, non habentes literas ſiue legem. In armis ſunt ferociſſimi qui uocantur Soldini, & habent

bent propriam linguam, literas atque ritum Græcorum:& modo Græcorũ conficiunt corpus Christi,& sunt obedientes patriarchæ Antiocheno.

De regno Cumaniæ. Cap. V.

REGNVM Cumaniæ est ualde magnum,sed propter aeris intemperiem male ab hominibus habitatur.Fit enim in locis aliquibus hyemali tempore tantum frigus,quòd homines, siue animalia non possunt uiuere ullo modo:in aliquibus uero locis fit tantus calor in æstate,quòd nemo potest ibi esse per æstum, & etiam propter muscas. Regnum istud Cumaniæ est quasi totum planum, & in illa planicie non reperiuntur arbores siue ligna,nisi forte iuxta aliquas ciuitates, quæ pomeria quædam habent. In campis & tentoriis habitant illæ gentes: stercora comburunt animaliũ loco ligni. Regnũ Cumaniæ ex parte confines habet cum regno Corasme,& cum quodam deserto. Ex parte occidentis est mare maius & mare detenue : ex parte Septentrionis confines cum regno Cassiæ : ex parte meridiei protenditur usque ad quoddam flumen magnum, quod reperitur in urbe quæ uocatur Etil. Anno quolibet congelatur,& quandoque per totum annum permanet ita firmiter congelatum,quòd glacies calcatur ab hominibus & animalibus sicut terra . In littore illius fluminis inueniuntur quædam arbores satis paruæ:ultra uero & ex alia parte illius fluminis sunt gentes habitantes uariæ & diuersæ,quæ non computãtur de regno Cumaniæ,obediunt tamen regi.Et quidam sunt qui habitant circa montem Cocas,qui mirabiliter est magnus & altus.Astures & aliæ aues rapaces albæ sunt,quæ in illis montibus oriuntur. Et iste mons residet inter duo maria : quia ex parte occidentis est mons, ex parte orientis mare Caspium : & istud mare Caspium nullum habet introitum cum mari oceano, sed est sicut lacus:mare tamen propter ipsius magnitudinem appellatur:est enim maior lacus quàm reperiatur in orbe:quia protenditur à dicto monte Caspio usque ad caput regni Persarum,& diuidit totam terram Asiæ in duas partes:& illa pars quæ est in parte orientis dicitur Asia profunda : & illa quæ est in occidente dicitur Asia maior,& multos retinet bonos pisces.Circa illum montem Caspium inueniuntur bubali , & alia multa animalia syluestria. Sunt etiam in illis partibus multæ insulæ,in quibus aues nidificant, & præcipue falcones,quæ pegrim uulgariter appellantur,& esmerliones,& bonsacci,& multæ aliæ aues nascuntur ibidem, quarum nusquam origo nisi in illis insulis inuenitur.Maior ciuitas regni Cumaniæ uocatur Sara,quæ fuit antiquitus nobilis & famosa:fuit tamen prostrata,& quasi totaliter destructa per Tartaros,qui illam uiolenter ceperunt,sicut inferius exprimetur.

De regno Indiæ. Cap. VI.

REGNVM Indiæ est ualde longũ,& est situm super mare oceani, quod in illis partibus dicitur mare Indiæ. Istud regnũ incipit à confinibus regni Persarum,& extenditur per orientem usq; ad unam prouinciã quæ uocatur Balaré: & in illa prouincia reperiuntur lapides pretiosi,qui balais appellantur. Ex parte septentrionis perlongũ est & magnum desertum Indiæ,ubi tot serpentes,& animalium diuersitates habitantes imperator Alexander dicitur inuenisse . In ipso regno prædicauit beatus Thomas apostolus fidem Christi , & multas conuertit prouincias atque gentes : sed quia distant multum ab illis terris & locis ,

in quibus fides colitur Christiana, ibi fides nostra est multum diminuta, nec est ibi nisi quædam ciuitas, in qua habitant Christiani: omnes uero alii fidem Christi totaliter reliquerunt. Ex parte uero meridiei perlongum est mare oceanum, in quo sunt multæ insulæ, sed homines degentes in illis sunt nigri, & nudi incedunt totaliter propter æstum, & colunt idola uelut stulti. In illis insulis inueniuntur lapides pretiosi, margaritæ, & aurum, & multa genera specierum & rerum medicinaliū, quæ conferūt sæpe hominibus huius mundi. Ibi etiam est quædam insula, quæ uocatur Celan, & in illa reperiuntur lapides qui uocantur rubini & sapphiri, & rex illius insulæ habet maiorē rubinū & meliorem quàm ualeat reperiri. Et quando rex illius insulæ debet coronari, lapidem illum manibus suis tenet, & sedens super equo circuit ciuitatem, & extunc omnes sibi obediunt tanquam regi. Terra Indiæ est quasi insula à deserto superius nominato, & mari oceano circundata, ita quòd uix posset aliquis introire illam terram, nisi ab uno latere tantum, uidelicet ex parte regni Persarum. Et mercatores qui ad illam terram uolunt accedere, primo uadunt ad quandam ciuitatem quæ uocatur Hermes, quam Hermes philosophus fundauit artificialiter, ut præfertur, & exinde transeunt per quoddam brachium maris, quousque ueniunt ad quandam ciuitatem quæ Combaech nominatur: & ibi inueniuntur aues quæ uocantur papagai, quæ sunt uiridi colore: & tanta est in illis partibus illarum auium multitudo, quāta passerū in hac terra. In illo portu inueniūt quæcunq; uolunt uenalia mercatores. Et si ultra uellent procedere, absq; molestia possent ire. In illa prouincia non habent abundantiam hordei uel frumenti: comedunt tamen illarum partiū habitatores risum, milium, lac, butyrum, & fructus qui multi crescunt ibidem.

De regno Persarum. Cap. VII.

REGNVM Persarum diuiditur in duas partes, quæ dicuntur solummodo unum regnū, eo præcipue quòd unus solus dominus illarū terrarum semper obtinuit principatum. Prima pars Persarum incipit in oriente à confinibus regni Turquestan, & protenditur per occidentem usque ad magnum flumen Phison, quod est primum inter quatuor flumina quæ fluunt de paradyso terrestri. Et ex parte septentrionis extenditur usque ad mare Caspium: ex parte meridiei usque ad desertum Indiæ. Prouincia illa est quodammodo tota plana: in medio illius duæ sunt sitæ magnæ & opulentissimæ ciuitates: quarum altera uocatur Boctara, altera Seonorgant. Habitatores illarum partium dicuntur Persæ, & habent propriam linguam: de mercationibus & terrarum laboribus uiuunt, uerum de armis se non ingerunt, nec de guerra. Antiquitus colebant idola, & ignem tanquam deum præcipuum adorabant. Postquam uero secta Mahumeti illarū partium dominium occupauit, effecti sunt uniuersaliter Saraceni, Mahumeti credentes falsissimis documentis. Alia uero pars incipit à Phison flumine supradicto, & extenditur per occidentem usq; ad confines regni Mediæ, & partim maioris Armeniæ. Ex parte uero septentrionis extenditur usque ad mare Caspium. Ex parte uero meridiei habet confines cum quadam prouincia regni Mediæ. In illa prouincia sunt duæ maximæ ciuitates, quarum una uocatur Nesabor, & alia Spachen: & tamen in secta moribúsque sunt similes aliis supradictis.

Videtur esse Ganges.

De regno

De regno Medorum. Cap. VIII.

REGNVM Mediæ eſt ualde longum & ſtrictum:ex parte enim orientis incipit à regno Perſarum,& partim cum regno Indiæ maioris,& extēditur per occidentem uſque ad regnum Chaldæorum. Ex parte Septentrionis incipit à regno Armeniæ maioris,& extenditur per meridiem uſque ad ciuitatem Aquiſſam,quæ eſt ſita ſupra mare oceanum:& ibi reperiuntur margaritæ groſſiores, quæ portantur per orbem. In regno Mediæ ſunt montes magni & paruæ planicies:& duæ ſunt ibi regiones:& gentes quæ in una ipſarum habitant,dicūtur Saraceni,& alii uocantur Corduis. Duas habent etiam ciuitates magnas: una uocatur Soracet,alia Queremon:legem & ſectam tenent perfidi Mahumeti:literas habent Arabicas,& ad arma ſunt boni ſagittarii,pedites & ualentes.

De regno Armeniæ. Cap. IX.

IN TERRA Armeniæ ſunt quatuor regna:tamen unus ſolus rex dominium ſemper occupauit. Longitudo terræ Armeniæ incipit à regno Perſarū, & extenditur per occidentem uſq; ad regnum Turquiæ. Latitudo terræ Armeniæ incipit à Mirali ciuitate,quæ dicitur porta ferri,quam rex Alexander firmauit, propter nationes gentiū uarias & diuerſas,in profundo Aſiæ habitātes,quas nolebat poſſe habere ingreſſum in Aſiam maiorē abſq; ſuo mandato:& eſt illa ciuitas ſita in quodam diſtricto maris Caſpii,& tangit magnum montem Cocas. Latitudo Armeniæ extenditur uſq; ad regnum Mediæ. In regno Armeniæ ſunt plures magnæ & ditiſſimæ ciuitates:& ciuitas Tauriſii eſt famoſior, & plus aliis opulenta. Tauriſium. In Armenia ſunt magni montes,latæ planicies,& flumina magna,& lacus aquarū dulcium & ſalſarum,in quibus piſcium magna copia inuenitur. Gentes in terra Armeniæ habitantes,diuerſis nominibus nuncupantur, ſecundum terras & regiones in quibus degunt,& ſunt equites & pedites ſtrenui bellatores:in armis,equis & ueſtibus mores ſequuntur & habitū Tartarorum, qui ſub eorum dominio longo tempore ſunt detenti. Literas habent Armenicas, & alias etiam quæ dicuntur Haloen. In Armenia eſt altior mons quàm ſit in toto אררט orbe terrarum qui Arath uulgariter nuncupatur, & in cacumine illius montis Gene.8. arca Noe poſt diluuium primo ſedit. Et licet propter abundantiā niuium, quæ ſemper in illo monte reperiuntur,tam hyeme quàm æſtate nemo ualeat aſcendere montem illum,ſemper tamē apparet in eius cacumine quoddam nigrum, quod ab hominibus dicitur eſſe arca.

De regno Georgiæ Cap. X.

REGNVM Georgiæ ex parte orientis incipit à quodam magno monte qui uocatur Alboris:ibi multæ habitant gentium nationes, & ideo uocatur illa prouincia Alania:exinde extenditur regnū Georgiæ per occidentem uerſus ſeptentrionem uſq; ad aliquas terras regni Turquiæ. Longitudo ipſius regni Georgiæ extenditur ſupra mare maius. Ex parte meridiei confines habet cum regno Armeniæ maioris:& iſtud regnum diuiditur in duo regna:unū uocatur Georgia,alterum uero Abcas nominatur:& ſemper ibi duo reges fuerunt: quorum alter eſt ſubiectus imperatori Aſiæ,ſcilicet rex Georgiæ:ſed rex Abcas eſt potēs gentibus,& fortiſſimus munimentis:nec per Imperatorem Aſiæ,nec per Tartaros potuit ſubiugari. In iſto regno Georgiæ apparet quoddam ſtupendū mi-

raculum & monſtroſum, quod dicere non auderem, neq; credidiſſem, niſi propriis oculis perſpexiſſem: ſed quia perſonaliter ibi fui, & uidi, dico quod in illis partibus eſt quædam prouincia quæ uocatur Hamſem, quæ in circuitu bene habet tres dietas: & quantum extenditur illa prouincia tota, quadam caliginoſa & tenebroſa caligine locus ille taliter obfuſcatur, quòd nullus eſt qui aſpicere poſſit quicquam: nec eſt aliquis qui audeat ingredi terram illam: quoniã ad redeundum tramitem ignorat. Habitatores illarũ partium aſſerunt ſe ſæpius audiuiſſe uoces hominum uociferantium, cantum galli, hinnitus equorũ in ſylua. Et per meatus cuiuſdam fluminis, quod de loco illo egreditur, apparent ſigna certa quòd ſit gentium habitatio in eodem. Verũ eſt quod legendo inuenitur in hiſtoriis regni Armeniæ & Georgiæ, quòd quidam peſſimus fuit imperator & dominator Perſarum, qui nuncupabatur proprio nomine Sauoreus: idola colebat iſte, & perſequebatur crudeliſſime Chriſtianos. Quadam uero die præcepit, ut omnes habitatores Aſiæ uenirent, & ſua idola adorarent: & quicunq; eius dictis imperialibus cõtrairet, pœnam ſuccendii pateretur. Vnde accidit quod quidam fideles Chriſtiani potius quàm idola colerent, martyrium elegerunt: aliqui uero adorauerunt idola præ timore & ne bonis temporalibus priuarentur: alii uero petierunt montes & monumenta, & in illis tutarũt ſe uiriliter contra permuniti. Quidam uero boni Chriſtiani tunc temporis in quadam planicie habitabant, quæ Mogon dicebatur, & dum nollent modo aliquo idolis immolare, cogitauerũt de fuga, bonis tẽporalibus derelictis omnibus. Et dum ad partes Græciæ crederent ſe transferre, ipſe peſſimus Imperator obuiauit fugientibus Chriſtianis in illa uidelicet planicie Hamſem, ſuperius nominata. Cúmq; iuſſu Imperatoris deberẽt Chriſtiani fruſtatim omnes detruncari, clamauerunt ad dominum Ieſum Chriſtum, & continuo tenebroſitas illa per ſyderum lumina obfuſcauit, & Chriſtiani pergentes recto tramite euaſerũt: iniqui uero in illa tenebroſitatis ualle uſque nunc reſidẽt, & reſidere debent uſque ad finem ſeculi, ut ab omnibus creditur & enarratur.

De regno Chaldæorum. Cap. XI.

REGNVM Chaldæorum ex parte orientis, à montibus Mediæ incipit, & protenditur uſque ad Niniue, maximam & uetuſtiſſimam ciuitatem prope flumen Tigris, & illa eſt ciuitas Niniue, de qua ſancta ſcriptura loquitur. Iſta ciuitas ad præſens eſt totaliter deuaſtata. Sed per ea quæ adhuc ſunt apparentia in eadem, firmiter credi poteſt, quod fuerit una ex maioribus ciuitatibus huius mundi. Latitudo regni Chaldæorum ex parte Septentrionis incipit à quadam ciuitate, quæ uocatur Maraga, & extenditur per meridiem uſq; ad mare oceanũ Maior ciuitas Chaldæorum uulgariter nominatur Babylonia, & ſic antiquitus dicta fuit, in quam Nabuchodonoſor filios Iſrael captiuos abduxit de Hieruſalẽ ſanctiſſima ciuitate. In regno Chaldæorũ multæ ſunt planicies, pauci montes, & modicæ aquæ per regnũ diſcurrunt. Illi qui in Chaldæa habitãt, Neſtorini uocantur aliqui in errore Neſtorii, & liberas habent Chaldæas. Alii uero ſunt ibi, qui literis utuntur Arabicis, & ſectam tenent falſiſſimam Mahumeti.

De regno Meſopotamiæ. Cap. XII.

REGNVM Meſopotamiæ ex parte orientis habet initium à magna ciuitate Moſel, quæ ſita eſt propeflumen Tigris, & per occidentem dilatatur uſque ad flumen

ad flumen Euphratis,& ciuitatem Rohais,quæ fuit ciuitas regni Abagari, ad quam fuit transmissa Veronica,quæ hodie Romæ inuenitur. Et prope Rohais est terra Haran,in qua Abraham antiquitus habitabat,quam terram dominus præcepit relinquere,& se ad terram promissionis ultra flumen Euphratis transferre:secundum quod in Biblia plenius cõtinetur. Istud regnum Mesopotamiæ Græco idiomate nominatur,eo quòd inter ista duo paradisi flumina Tigris & Euphratis habeat situm. Latitudo istius regni habet initium ab uno monte Armeniæ qui uocatur Sanson,& dilatatur per meridiem usque ad desertum Arabiæ minoris. Istud regnum multas habet planicies fertiles & amœnas,duos habet montes ualde longos,& fructibus copiosos. Mons ille qui est ex parte orientis uocatur Siniar. Alius mons uocatur Lisson. Modicæ labuntur aquæ per illã terram. Sed habitatores bibunt aquam de puteis & cisternis, & ipsorum aliqui sunt Christiani, Syriani uidelicet & Armeni. Alii uero sunt Saraceni, & illorũ tenentes legem & sectã. Christiani Armeni,sunt in facto equites & pedites ualde boni. Saraceni uero & Syriani non ingerunt se de armis,sed sunt artifices & cultores agrorum,& aliqui sunt pastores ouium,ueruntamen in loco quodam, qui dicitur Merdin,sunt aliqui Saraceni sagittarii ualde boni,eorum idiomate Cordins appellantur.

Gene.11. שִׁנְעָר

De regno Turquiæ. Cap. XIII.

REGNVM Turquiæ est ualde magnum, & diuitiis opulentum. Venas habet argenti,ferri,æris & aluminis in maxima quantitate. Ibi etiam omnium frugum & fructuum atque uini copia inuenitur,& multa sunt ibi animalia, & præcipue boni equi. Confines habet ex parte orientis cum Armenia maiori, & partim cum regno Georgiæ. Ex parte occidentis dilatatur usque ad ciuitatem Nataliæ,quæ supra mare Græciæ situm habet. Ex parte Septẽtrionis nullos habet cum aliqua terra confines, sed de longo in longum extenditur,supra littora maris maioris. Ex parte meridiei partim habet confines cum secunda Armenia, & partim cum Cilicia,& partim usque ad mare Græciæ dilatatur, & respicit insulam Cypri. Istud regnum à diuersis nationibus partium orientis Græcia appellatur, quia antiquitus Imperator Græcorum, terram istam Turquiæ quasi pro suo proprio seruabat, & per duces atque officiales Imperatoris tunc temporis regebatur. Postquam uero Turchi occupauerunt terram illam, & habitauerunt ibidem,elegerunt dominum super eos,& illum uocauerũt Soldan, quod idem est quod rex in idiomate latinorum, & extunc terra illa fuit uocata Turquia,præcipue à Latinis. In regno Turquiæ sunt plures prouinciæ, quæ magnas & principales obtinent ciuitates. In prouincia Ligoniæ famosa ciuitas Comi inuenitur, quæ est maior ciuitas totius regni Turquiæ. In secunda prouincia,quæ dicitur Cappadocia, est ciuitas Cæsareæ Græciæ. Tertia prouincia dicitur Sauria, & ibi est ciuitas antiqua Seleucia. Quarta est Briquia nominata, & ibi est ciuitas Zichiæ Græciæ. Quinta dicitur Quisitan, & ibi est ciuitas Epheson. Sexta Bithynia, & ibi est ciuitas Nichor. Septima Paphlagonia, & ibi est ciuitas Gynapolis. Octaua dicitur Genech,& in ista est ciuitas Trapezonda. Et ista sola prouincia à paucis temporibus effecta est regnum per hunc modum, Quando Turchi occupauerunt dominium regni Turquiæ non potuerunt ciuitatem Trapezondæ,nec eius per-

שׁוּלְטָן Hebraicæ & Chaldaicæ sonat præfectũ

tinentias occupare propter castra fortissima & alia munimenta, & sic permansit in potentia Imperatoris Constantinopolitani ad terram illã regendam. Vnũ uero gubernatorem annuatim consueuerat transmittere Imperator, qui Dux dicebatur, unde accidit, quod quidam ex illis rectoribus seu ducibus rebellis effectus, tenuit terræ dominium pro seipso, & fecit se regem, & ille qui nunc tenet terram Trapezontis, fecit se Imperatorem uocari. Habitatores illarum partium sunt Græci, & ritum Græcorum sequuntur, & literas Græcas habent: nos uero posuimus Trapezondam in numero prouinciarum, & non in numero regnorum, secundum quod nos instruunt historiæ partium orientis. In regno Turquiæ habitant quatuor gentium nationes, uidelicet Græci, Armeni, & Iacobini, isti Christiani sunt, & uiuunt mercationibus & laboribus terræ: & Turqui, qui sunt Saraceni, & illius terræ dominium de Græcorum manibus abstulerũt, & aliqui sunt qui uiuunt mercationibus & laboribus terræ, & habitant in ciuitatibus & in uillis: alii uero semper petunt nemora, & stant in campis hyeme & æstate, qui ouium sunt pastores, & sunt sagittarii ualde boni.

De regno Syriæ. Cap. XIIII

REGNVM Syriæ ex parte orientis incipit à flumine Euphratis, & extenditur per occidentem, usque ad ciuitatem Samaræ, quæ est sita supra mare Græciæ, in capite deserti AEgypti. Latitudo regni Syriæ ex parte Septentrionis, incipit à ciuitate Berytensi, & dilatatur usque ad Craccum montis regalis. Ex parte orientis confines habet cum Mesopotamia, ex parte Septentrionis cum secunda Armenia: & in parte cum regno Turquiæ. Ex parte meridiei uersus occidẽtem nullos habet cum aliquo regno confines, quia mare Græciæ, & desertum Arabiæ sunt sibi à duabus partibus circum circa. Regnum Syriæ diuiditur in quatuor partes siue prouincias, quæ propter ipsarum magnitudinem consueuerunt regna appellari antiquitus, & reges fuerũt retroactis temporibus in iisdem. Sed in historiis partiũ orientis prouinciæ non regna dicũtur. Prima prouincia, quæ est caput regni Syriæ, uocatur Sem, & in medio istius prouinciæ est sita nobilis ciuitas Damascena. Secunda prouincia dicitur Palæstina, in qua sancta Hierosolymitana ciuitas habet sitũ. Tertia dicitur Antiochia, & in illa suntduæ maximæ ciuitates, uidelicet Halay, & Antiochia maior. Quarta prouincia Cilicia appellatur, ibique est sita inexpugnabilis ciuitas Tarsensis, in qua beatus Apostolus Paulus fuit natus, & ista Cilicia hodie Armenia nuncupatur. Nam postquam Christianæ fidei inimici terram illam de Græcorum manibus abstulerunt, & illam longo tempore tenuerunt, Armeni conati sunt tantum quod terram illam Ciliciæ eruerunt de populo paganorum, cuius quidem dominiũ rex Armeniæ per gratiam dei tenet. In regno Syriæ habitant diuersæ gentium nationes, uidelicet Græci, Armeni, Iacobini, Nestorini & Saraceni: ibi sunt etiã aliæ Christianorum nationes, uidelicet Syriani & Maronini. Syriani ritum tenent Græcorum, & fuerunt longo tempore obedientes sacrosanctæ Ro. ecclesiæ. Linguam loquũtur Arabicam. Sed officiũ ecclesiæ dicunt in literis Græcis; Maronini uero tenent ritum Iacobitarũ, & linguam & literas Arabicas habẽt. Circa montem Libani, & in partibus Hierosolymitanis habitant istæ gentes, & sunt sagittarii boni: culturis uiuunt. Syriani sunt multi, Maronini uero in modica

dica quantitate. Longitudo regni Syriæ XX dierum ſpatio terminatur: latitudo uero dierum quinque,& in aliquo loco minus,ſecundum quod deſertum Arabiæ,& mare Græciæ longius uel propinquius adhæret.

De imperio Saracenorum. Cap. XV

SICVT in euangelio inuenitur,tempore natiuitatis domini noſtri Ieſu Chriſti,cum Imperator Ro. Auguſtus Cæſar totius orbis monarchiæ imperiũ obtinebat:poſtmodum uero quidam rex Perſarum,nomine Coſſoraſſath, fuit primus auſus Romano imperio rebellare,qui fecit ſe Imperatorem Aſiæ nominari,iſte occupauit dominium Perſarum,Medorum,Armeniæ & Chaldæorũ, & ipſius potentia tantum creuit,quòd uiolenter terras illas gentibus Imperatoris Romani totaliter uacuauit. Et durauit dominiũ regni Perſarum CCCXXIX annis. Poſtea uero Saraceni ab eis Aſiæ imperium abſtulerũt,ſicut inferius clarius exprimetur. Anno domini DCXXXII maledictum ſemen perfidi Mahumeti regnum Syriæ introiuit,& Saraceni expugnantes Damaſci opulentiſſimam ciuitatem,de manibus Græcorum,qui illam longo tempore tenuerant abſtulerunt,& poſtea in breui tempore totum regnum Syriæ occupauerunt. Poſtea uero obſederunt magnam Antiochiæ ciuitatem,in qua Græci illo tempore morabantur. Imperator Eraclius Auguſtus,Romanum adminiſtrans imperium, hoc audiens,miſit ſubſidium magnum Græcis, ut ciuitatem tuerentur à perfidis Saracenis,& dum gentes Imperatoris Eraclii ad quandam planiciem perueniſſent,quam Poſſene nominant,Saraceni ex oppoſito uenientes,cum eis bellum crudeliſſimum inierunt:magna quidem fuit altercatio inter eos,ſed obtinuerunt finaliter Agareni,& in illo conflictu bellatorum innumerabilis cecidit multitudo,& uſque nunc apparent ibi oſſa cadauerum in maxima quantitate. Vnde accidit,quòd Græci qui in ciuitate degebãt,nimio pauore perterriti,ipſam ciuitatem Antiochiæ Saracenis cum certis pactis & conuentionibus dediderũt, Exinde præfati perfidiæ filii ingreſſi fuerũt Ciliciam,Cappadociam, Licaoniã, opulentiſſimas regiones, quas in paucis diebus eorum dominio ſubdiderunt: non enim erat qui eorum potentiæ poſſet contraire,& ideo in magnam fuerũt ſuperbiam elati:unde parauerunt galeas,& alia nauigia multa, & uerſus Conſtantinopolim carbaſa direxerunt :ſed primo deſcenderunt in Cyprum , & ceperunt maiorem ciuitatem illius regni,quæ Conſtantia uocabatur,ubi erat B. Barnabæ apoſtoli ſepultura. Expoliata igitur infinitis diuitiis ciuitate , & innumerabilibus populis captis, funditus ipſam diruerunt, quod nunquam fuit ulterius habitata. Exinde pergentes quoque fuerunt inſulam Rhodi,& plures alias Romanas inſulas deprædati,& multos inde abduxerunt captiuos:finaliter uero Conſtantinopolim applicuerunt,tam per terram quàm per mare illam ciuitatem magnificam obſederunt. Chriſtiani quidem tantam inimicorũ copiam intuentes,terrore ualido ſunt perculſi,& dei miſericordiam humiliter implorarunt : unde accidit nutu dei, quod licet tunc tempus eſſet æſtiuum , & mare à fluctibus quaſi immobile permaneret,ſubito ſurrexit tempeſtas ualida, quæ perfidorum galeas & alia ligna ferè omnia ſubmerſit in mari,& inimicorum qui erant in illis nemo euaſit. Alii uero hoc uidentes,continuo receſſerũt. Chriſtiani quidem uidentes per Chriſti miſericordiam ſe ereptos, cum magna

exultatione ordinauerunt diem annuum ad honorem saluatoris perpetuo solenniter celebrandum,& usque hodie ab omnibus Christianis illarum partium deuotissime obseruatur. Præfati uero iniquitatis filii Agareni per aliquod tempus dederunt se quieti: postea uero copioso exercitu congregato, regnum Persarum inuadere cogitarunt. Et primo fuerũt ingressi regnũ Mesopotamiæ, deinde perrexerunt ad regnum Chaldæorum, quod erat sub dominio Persarum regis, qui non poterat resistere Saracenis, unde de terra illa fecerunt omnia uota sua. Rex uero Persarum Ascaiorth nomine, timens Saracenorũ potestati subiugari, nuntios suos misit ad terras & regna, quæ erant circa flumen Phison,& ab eis subsidium implorauit, promittendo uenientibus magna stipendia & honores. De regno igitur Turquestan, quod propinquius erat regno Persarum, congregauerunt se circa sex milia uirorum, qui nominabantur tunc temporis Turquiniani, & iter arripientes regi Persarum dare subsidiũ intendebant. Transierunt quoq; flumen Phison, ex eo quòd eorum consuetudo est talis, quòd quocunq; uadant secum ducant filias & uxores, non poterant ire celeriter, sed per dietas paruulas incedebant. Saraceni uero, qui erant in regno Chaldæorum, quod subiugauerant, ut est dictum, timentes quòd si exercitus Turquorũ & Persarum congregarentur in unum, non possent eorum uota de facili adimplere, accepto consilio saniore, regem Persarũ inuadere properant, ante quàm ei subsidium præberetur. Rex uero Persarũ dum non posset prælium euitare, cum gente sua se opposuit Saracenis,& inito bello iuxta quandam ciuitatem quæ Marga appellatur magna fuit altercatio inter eos,& ab utraque parte bellatores innumerabiles ceciderunt. Demũ uero Persæ terga uerterunt,& Saraceni uiriliter persequẽtes regem Persarũ inter alios occiderunt,& uictoriã reportarunt. Actum anno DCXXXII. Persarum itaq; rege taliter interempto,& tam regno Persarum, quàm pluribus aliis subiugatis, præfati iniquitatis filii Agareni sibi imperatorem elegerunt, quendam uidelicet de progenie Mahumeti,& ipsum uocauerunt Caliph, & ordinauerũt quod sedem teneret in * Baldac opulentissima ciuitate. In quolibet uero aliorum regnorũ, quæ subiugauerant Agareni, constituerũt unum dominum, quem uocauerunt Soldan, deinde ceperunt ciuitates & uillas,& totam maiorem Asiam tenuerũt, præter regnũ Abcas, quod est in Georgia, & præter quandam aliã regionem regni Armeniæ, quæ Haloen uulgariter appellatur. Istæ duæ regiones tenuerunt se contra Saracenos, nec uoluerunt eis modo aliquo obedire:& sic sumpserunt refugium & tutelã omnibus Christianis, quos Saraceni persequebantur, illos compellẽtes obedire Mahumeti falsissimis documẽtis. De Turquinianis uero superius nominatis, qui regi Persarum dare subsidiũ intendebant, breuiter sumus aliqua loquuturi, ut eorũ historia, quæ inferius exprimetur, clariorẽ habeat intellectum. Isti uero Turquiniani superius nominati peruenerunt usq; ad quandam terrã quæ Corasen nuncupatur, ibiq; intellexerunt qualiter rex Persarum in conflictu fuerat interẽptus:& ideo ulterius procedere noluerunt, sed ad detentionẽ illius Corasen potius aspirãtes, ipsam contra Saracenos crediderunt defendere & tenere. Hoc quoq; Saraceni uidẽtes copiosum exercitũ congregauerunt, ut Turquinianos prædictos modis omnibus subiugarent. Sed Turquiniani uidentes Saracenorum innumerabilẽ quantitatẽ, de prælio

* Olim Babylon.

prælio dubitantes, ſuos ad Caliphũ nuntios deſtinarunt, offerẽtes ſe obedire ſuis beneplacitis & mandatis, & rogauerũt ut eos ſub ſuo dominio conſeruaret. Hoc quidem gratum extitit Saracenis, & ſic receperunt eoſdem, & in alia terra illos habitare fecerunt, ubi rebellionis audaciam non timerent. Et impoſuerũt eis certum annuum cenſum domino perſoluendum, & plures alias ſeruitutes: & ſic Turquiniani ſub iugo Saracenorum longo tempore extiterunt, quouſque regna Perſarũ, Medorũ, & Chaldæorũ redacta fuerunt ad falſam fidem peſſimi Mahumeti. Et poſt hæc Caliphus ſeniores Turquinianorũ fecit ante ſuam præſentiam conuocari, & ſuaſit eiſdem, ut legem & ſectã acciperent Mahumeti, & procurarent quòd idem illud facerẽt omnes alii Turquiniani, promittẽs eis facere gratias & honores, ſi in hoc caſu ſuis beneplacitis obedirent, Turquiniani autẽ, qui nullam legem penitus ſequebantur, mandatis Caliphi faciliter conſenſerunt, & effecti omnes perfidi Saraceni. Et tantũ in proceſſu temporis procurarunt, quòd ſectæ Mahumeti adhæſerunt Turquinianorum ſexaginta quatuor nationes, & fuerunt omnes Turquiniani conuerſi ad fidem Saracenorum, præter duas tantummodo nationes, quæ fuerunt omnes ipſi ab aliis ſegregati illi qui noluerũt ſe conuertere. Extunc Saraceni cœperunt diligere Turquinianos, & eis gratias & beneficia impendebant: unde multiplicati fuerunt in diuitiis & perſonis: ſciuerunt enim ſub dominio Saracenorum ſagaciter pertranſire, quouſq; rebellionis locũ & materiam inuenerunt, quibus captatis dominiũ abſtulerunt à Saracenis, ſicut in ſequenti deſcribetur. Annis uero CXCVIII regnauerũt in Aſia Saraceni antequam dominiũ amiſerunt. Sed exorta fuit quædam magna diſcordia inter eos, ita quòd Soldani & alii principes terrarum, qui tenebantur obedire Calipho, cœperunt rebelles fieri contra ipſum. Ob hanc cauſam Saracenorum poteſtas fuit plurimum diminuta. In Conſtantinopoli uero erat tunc temporis quidam ualentiſſimus imperator, qui Diogenes uocabatur: iſte uiriliter & potenter cœpit inuadere Saracenos & recuperauit plures ciuitates & caſtra, quæ redacta fuerant ſub potentiam inimicorum tempore imperatoris Eraclii: & inter alias liberauit Antiochiæ ciuitatem, & fortes ciuitates Ciliciæ, quæ hodie Armenia appellatur, & partem regni Meſopotamiæ. Idem dominium Chriſtianorum reduxit. Alia uero regna Aſiæ ſub Saracenorũ dominio remanſerunt, & illa tenuerũt quouſq; Turquiniani eiſdem terris & dominio præualuerunt, ſicut inferius clarius exprimetur. Anno M LI Turquiniani cœperunt primo in Aſia dominari, hoc modo uidelicet, quòd quando Turquiniani fuerunt repleti diuitiis, & multiplicati plurimũ in perſonis, uidentes diſcordiam quæ inter Saracenos uigebat, cogitauerunt de facili poſſe imperium occupare: unde ſuper eos regẽ & dominum elegerunt, nec unquam prius de natione eorum habuerunt dominum generalem. Primus quidem eorum dominus uocatus fuit Sadoc. Aſſumpto domino, Saracenos uiriliter inuaſerunt, & in breui tempore acquiſierunt maioris Aſiæ totam terram. Calipho uero nullam intulerunt moleſtiam uel grauamen. Et Turquiniani poſtquã dominium terræ Aſiæ occuparunt, Caliphus timore potius quàm amore uolens eis in omnibus complacere, prædictum Sadoc eorum dominũ, Imperatorẽ totius Aſiæ ordinauit. Sed poſt modicum tẽporis ſpatium Sadoc ſæpe dictus diem clauſit extremum: huic uero ſucceſſit quidam eius filius, qui uocatus

fuit Dogriſſa: & iſte cœpit pugnare contra imperatorem Græcorum, & plures ipſorum occupauit terras & caſtra: & miſit quendam ſuum conſanguineū, qui uocabatur Artot, ad inuadendum regnum Meſopotamiæ, & conceſſit ſibi quicquid poſſet acquirere contra Græcos. Vnde idem Artot iuit cum magna gentiū comitiua, & obſedit ciuitatem Rohais, quam ſine moræ diſpendio occupauit: deinde inuaſit alias terras & loca, & totum regnum Meſopotamiæ dominio ſuo ſubdidit. In ciuitate uero Mercdin tenuit ſedem ſuam, & fecit ſe Soldanum ab omnibus appellari. Eo uero tempore obiit Dogriſſa imperator Aſiæ, & quidam eius filius, Aſpaſalem nomine, ſibi ſucceſſit. Iſte Aſpaſalem quendam nepotem habebat, qui uocabatur Soliman, qui erat perſtrenuus in armis, & diu ſeruierat patri ſuo, & iſtum cum magno exercitu in Cappadociam miſit, & conceſſit ſibi omnia quæ poſſet acquirere contra Græcos. Soliman itaque pergens cepit quāplures ciuitates regni Turquiæ, & dominium ipſius regni totum ſuo ſubiugauit dominio, & fecit ſe nominari Soldanum, & mutato ſuo proprio nomine, uocari ſe fecit Solimanſa: & de iſto Solimanſa faciunt mentionem hiſtoriæ Paſſagii Godefridi de Bulliono: quia ille fuit primus qui ſe belliger oppoſuit Chriſtianis. Poſtea uero obiit Aſpaſalem imperator Turquorum, & ſucceſſit ſibi quidam eius filius, uocatus Melecla. Iſte miſit Soldanum Meſopotamiæ Artot, & Solimanſa Soldanum Turquiæ ad obſidendam ciuitatem Antiochiæ: qui poſt paucos dies ceperunt eandem: erat enim illa ciuitas ualde magna, & pauci erant in ea defenſores, qui ſe opponerent Saracenis: & hoc modo fuerunt Græci de tota terra Aſiæ pulſi per potentiam inimicorum fidei Chriſtianæ. Poſt hæc uero Melecla imperator Turquorum deceſſit, & duos filios reliquit: primogenitus uero ſucceſſit in imperio patri ſuo, qui uocatus fuit Belchiaroc: ſed frater ſuus qui audacior eo erat, occupauit imperii magnam partem: & eo tempore quo Paſſagiū Godefridi de Bulliono tranſiuit per Turquiam, Belchiaroc erat imperator Perſarum, & Solimanſa erat Soldanus Turquiæ, qui multas inuaſiones intulit Chriſtianis antequam tranſiret ad regnum Turquiæ. Poſtquam uero Chriſtiani regnum Turquiæ tranſiuerunt, ciuitatem Antiochiæ obſederunt: quo audito imperator Turquorum miſit ad ſubſidium ipſius ciuitatis quendam ſuum ducem nomine Cerbagat, cum innumerabili multitudine bellatorum. Sed antequam illud ſubſidium ueniret, Chriſtiani iam occupauerunt ciuitatem, unde obſederunt illam undique: & ſic Chriſtiani, qui prius obſederunt, ſunt obſeſſi. Demum uero Chriſtiani egreſſi fuerunt de ciuitate per turmas & acies ordinati, & contra infideles prælium iniuerunt, & ipſos contriuerunt omnes uelut ſtipulam, nutu dei. Illi uero qui euaſerunt per fugæ remedium, ad regnum Perſarum fuerūt reuerſi, & inuenerunt quòd Belchiaroc eorū dominus, finem clauſerat uitæ ſuæ. Frater uero ſuus uoluit ſuccedere ſibi, & imperium occupare: ſed certi eius aduerſarii irruerunt in eum, & ipſum in fruſta diſſecuerunt: quia nec poſtea potuerūt eſſe concordes ad eligendum imperatorem, uel generalem dominum ſuper eos: imò diuiſi inter ſe inuicem præliantes. Georgiani uero & Armeni maioris Armeniæ, hoc uidentes inuaſerunt prædictos Turquos uiriliter & potenter, & ipſos de toto Perſarum imperio fugauerunt: unde iuerunt cum uxoribus & filiis habitare in regno Turquiæ: & per hoc multū creuit potentia Soldani Turquiæ, ita quòd potentior

potentior omnibus eſt effectus,& uſque ad Tartarorum aduentum tenuit pacifice regnum ſuum,à quibus poſtmodum fuit debellatus,ſicut inferius exprimetur. In regno Coraſminorum erant quidam populi ad arma ſtrenui, qui ſemper habitabant in tentoriis & campis,armentorum greges paſcentes:iſti audientes de regno Perſarum,quòd eſſet abſque rectore & domino derelictum,ac defenſoribus uacuatum,cogitauerunt illud poſſe faciliter occupari. Accepto itaque conſilio, inter eos ſibi ducem & dominum elegerunt quendam, qui uocabatur Ialaladinus,& in facto unanimiter pergentes,ingreſſi fuerunt regnum Perſarũ, & iuerunt uſque ad ciuitatem Coroſii abſque contradictione cuiuſquam:& ibidem reſidentiam facientes,præfatum eorum dominum Ialaladinum, Imperatorem Aſiæ coronauerunt:crediderunt enim alia regna Aſiæ ita faciliter ſubiugare,ſicut fecerant in regno Perſarum,quod inierunt regnum,totum defenſoribus uacuatum. Dicti Coraſmini itaque dederunt ſe ſolatio & quieti:& diuitiis regni Perſarum repleti, in magna ſunt ſuperbia eleuati : unde procedentes iuerunt ad regnum Turquiæ, illud inuadere cogitantes . Sed Soldanus Turquiæ nomine Aladinus ſuum exercitum congregauit,& obuiauit Coraſminis in introitu regni ſui. Inter eos quidem fuit ingens prælium inchoatum:demum uero Coraſmini terga uerterunt,& amiſerunt eorum imperatorem & dominum,qui fuit in prælio interfectus. Illi uero qui potuerunt fugere, congregauerunt ſe in planiciebus Rohais,quid facturi eſſent de cætero cogitantes. Vnde ingreſſi fuerunt regnum Syriæ quod per unam dominam tunc temporis regebatur : & crediderunt illud regnum faciliter occupare. Sed illa nobilis domina in ciuitate Halap fecit ſuum exercitum congregari, & ſe oppoſuit Coraſminis , & iuxta flumen Euphratem prælium inierunt,ibíque fuerunt iterum Coraſmini, & fugam arripuerunt uerſus deſertum Arabiæ. Poſtmodum uero tranſiuerunt flumen Euphratem prope caſtrum Cacabe:& ingreſſi fuerunt terras Aſſyriorum,& iuerunt uſque ad prouinciam Palæſtinæ,uidelicet in regno Hieroſolymitanorũ: ibi quædam damna intulerunt non modica Chriſtianis , ſicut in hiſtoriis Godefridi Paſſagii plenius inuenitur. Finaliter uero iſta Coraſminorum progenies ad nihilum eſt redacta, & tempore ſatis breui . Quia dum prædicti Coraſmini nollent ſuis maioribus obedire,ſeparabant ſe per ſocietates & turmas,& ibant alii ad Soldanum Damaſci,alii ad Soldanum Amès,alii ad Soldanum Haman, alii uero ad alios Soldanos regni Aſſyriorum,qui tunc temporis erant quinque,& ſicut ſtipendiarii ſeruiebant. Dux uero Coraſminorum, qui uocabatur Bartat,præuidens ſe à gente ſua taliter derelinqui, iuit ad Soldanum Babyloniæ, & obtulit ſe & ſuos ad eius beneplacita & mandata. Vnde Soldanus benigne ſuſcepit Coraſminos,& eos per exercitum ſuum diuiſit , quoniam nolebat quòd inſimul morarentur,& ducem Coraſminorum plurimum honorauit , & eidem dedit magnos redditus & prouentus,& uſque hodie hæredes illius ducis in Babylonia honorantur. Per prædictos uero Coraſminos potentia Soldani Babyloniæ multũ creuit,quæ ante ipſorum aduentum erat modica & exilis. Coraſmini quoque modo prælibato diuiſi demum ad nihilum redierunt . Et ſic Coraſminorum deſtructa natione , poſt modicum temporis ſpatium cœperunt poſtea Tartari in Aſia dominari , ſicut inferius plenius exprimetur.

De regione ubi prius Tartari habitabant. Cap. XVI.

REGIO illa, in qua Tartari primitus habitabant, est sita ultra magnum montem de Belgian, de quo monte fit mentio in historiis Alexandri. In illa uero regione habitabant Tartati tanquam homines bestiales, non habentes literas neque fidem: greges pascebant animalium, & de loco ad locũ incedebant, quærentes pascua armentis. Ad armorum exercitũ non ualebant, sed erant ab omnibus uilipensi, reddentes uectigal uniuersis. Plures Tartarorum fuerunt antiquitus nationes, quæ Moglos communi nomine dicebantur: & creuerunt tantum, quòd in septem principales nationes sunt diuisi: & illæ nationes magis nobiles fuerunt habitæ inter eos. Prima istarum nationum Tartarorũ nominatur Tatar, quæ à prouincia in qua degebant primitus, nomen sumpsit: secunda appellatur Tangot, tertia Cunat, quarta Ialair, quinta Sonich, sexta Monghi, septima Tebeth. Cúmque istæ septem Tartarorum nationes starent sub obedientia uicinorum, ut superius est expressum, accidit quòd quidam homo senex, pauper, faber ferrarius, uisionem uidit in somno, militem uidelicet totum album, armatum, & super albo equo sedentem, qui ipsum nomine proprio appellauit, & dixit: Changie, uoluntas dei immortalis est, quòd tu Tartarorum sis rector, & dominus super istas nationes Moglorum, & quòd per te à seruitute uicinorum, in qua steterunt diutius, liberentur: & dominabuntur uicinis eorum, & uectigalia quæ præstare consueuerant, recipient ab eisdem. Changius fuit magna iucunditate repletus, audiens uerbum dei: & narrauit uisionem quam uiderat uniuersis. Sed duces & maiores istorũ noluerunt credere uisioni, imò senem quodammodo deridebãt. Nocte uero sequenti prædicti duces uiderunt militem album, & uisionem, sicut senex Changius omnibus reserauerat: & præceptum fuit eis ex parte dei immortalis, quod obedirent Changio, & sua mandata facerent ab omnibus obseruari: unde prædicti duces & maiores septem nationum Tartarorũ congregatis populis fecerunt fieri obedientiam & reuerentiam Changio superius nominato, tanquam eorum domino naturali. Post hæc uero sedem suam statuerunt in medio ipsorum, & extendentes quoddam filtrum nigerrimum super terram, desuper sedere fecerunt Changium, & septem duces maiores eleuantes illum posuerunt in sedem cum magno tripudio & clamore, & uocauerunt eum Cham primum imperatorem, solennem reuerentiam cum genuflexionibus eidem tanquam imperatori & domino facientes. De tali uero solennitate quam Tartari fecerunt, qui eorum primum imperatorem & dominum posuerunt, & de filtro nemo debeat admirari, quoniam forte pulchriorem pannum super quo ipsum ponerent non habebant: aut erãt forsitan ita rudes, quod melius uel pulchrius facere ignorabant. Sed de hoc an non posset aliquis admirari, quòd cum prædicti Tartari acquisiuerunt multa regna, & diuitias infinitas (quoniam dominium Asiæ tenent & opes, & usque ad cònfines Hungariæ dominantur) nec propter hoc uoluerũt antiquã consuetudinem relinquere, siue modum: imo oportet quod confirmatione imperatoris Tartarorum ille modus totaliter teneatur, quem eorum ueteres ab initio tenuerunt. Et ego in confirmatione Imperatoris Tartarorum bis personaliter fui præsens. Sed ad propositum redeamus. Changius Cham, qui factus fuit Imperator de communi uoluntate & consensu

Tartari olim Mogli.

Cham imperatoris cognomẽ apud Tartaros.

consensu omnium Tartarorum, antequam procederet ad alia, tentare uoluit an Tartari omnes sibi fideliter obedirent: unde præcepta fecit quæ iussit ab omnibus obseruari. Primum præceptum fuit, quòd Tartari omnes crederent & obedirent deo immortali, cuius nutu adeptus fuerat imperatoriam dignitatem: & hoc mandatum Tartari tenuerunt, & ex tunc cœperunt nomen dei immortalis inuocare: & usque hodie in omnibus eorum operibus Tartari inuocant nomen domini. Secundo præcepit, quòd computarentur omnes uiri, qui poterant arma ferre: & facta computatione præcepit, quod sub quolibet denariorum præponeretur unus, & super decem milia præponeretur unus, & super mille præponeretur unus: & uocauit aciem decem milia armatorum, turmam. Præcepit etiam septem ducibus, qui præerant septem nationibus Tartarorum, quod priores omnes dimitterent dignitates: & continuo hoc fecerunt. Aliud uero præceptũ quod fecit fuit ualde stupendum: præcepit enim septem maioribus ducibus prælibatis, quod unusquisque primogenitum suum adduceret, & sibi caput manu propria amputaret. Et licet tale mandatum uideretur esse crudelissimum & iniquum, nullus tamen fuit ausus in aliquo contraire, eo quod sciebant eum esse dominum prouisione diuina: imo sicut præceperat Imperator, continuo adimplerent. Postquam uero Changius * Can uota suorũ cognouit, & uidit quod usque ad mortem erant obedire parati, certum diem omnibus assignauit in quo essent parati ad pugnam. Equitauerunt itaque Tartari contra illos, qui magis erant uicini, & subiugauerunt eosdem, & redacti fuerunt, qui prius erant eorum domini, in maximam seruitutem. Et inde processit Changius Can contra plures alias nationes, quas suo subdidit imperio absque nimia tarditate. Nam omnia Changius Can faciebat cum modica quãtitate, & prospere succedebat ei. Quadam uero die accidit, quòd Changius Can equitabat cum modica quantitate suorũ, & obuiauit inimicis, qui erãt numero satis plures. Inito quoq; bello, dum imperator Changius Can se uiriliter tueretur, accidit quod equus super quo sedebat cecidit, interfectus in pugna. Tartari uero cum uiderent eorũ dominum prostratum inter acies bellatorũ, nulla fuit spes ulterius salutis, unde terga uertentes, inimicos per fugæ remedium euaserunt. Cúmque omnes simul intenderent ad persequendum celeriter fugitiuos, & de rege prostrato notitiã non haberent, Changius Can cucurrit, & se inter quædam arbustula occultauit, ut mortis periculum euitaret. Cúmq; de pugna redeuntes campum expoliarent, & quærerent occultatos, accidit quod quædam auis, quæ bubo à pluribus nominatur, ueniens super arbustula illa sedit, quibus maiestas imperatoria tegebatur. Quærentes uero uiderunt auem illam sedentem super illis arbustulis, & propterea crediderunt neminem ibi esse, & absque eo quod quærerent recesserunt, dicentes intra se, Si esset hic aliquis occultatus, auis illa nullatenus hic sederet. In silentio uero noctis Changius Can propter metum inimicorum per deuia incedendo peruenit ad suos, & narrauit eis omnia quæ sibi acciderant seriatim. Tartari quidem immortali deo gratias reddiderunt: & auis illa, per quam post deum Changius Can creditur euasisse, in tanta reuerentia postmodum fuit habita inter eos, quod quicunque potest habere de pluma illius auis, reputat se felicem, & portant illam plumã Tartari in maiorem reuerentiam super capitibus reuerenter.

* Aliàs Cham.

Ego uero feci mentionẽ de ista materia in hoc libro, ut sciatur causa, quare Tartari super capitibus plumas portant. Changius Can Imperator Tartarorum de eo quod à tanto discrimine euaserat, gratias egit deo, & post hæc suos exercitus congregauit, & præfatos inimicos strenue inuadendo omnes sub iugo suo posuit seruitutis, & sic fuit Changius Can Imperator omnium regionum, quæ erant citra montem Belgian, & illas possedit absque inquietatione cuiusquam, quousq; aliam uidit iterum uisionem, sicut in sequentibus describetur: & non est mirandum, si in istis historiis non posui tempus certum, quoniam licet à multis scire quæsiuerim ueritatem, non tamen potui inuenire qui super talibus plenarie me doceret: & credo quòd talis sit ratio, quare tempus certum istarum historiarum penitus ignoratur, quia ab initio Tartari literas non habebant, & sic tempora & rerum gesta transibant absque eo, quod ab aliquo notaretur, & per hunc modum obliuioni postea tradebantur.

De Changio Can primo Imperatore Tartarorum.
Cap. XVII.

POSTQVAM uero Changius Can omnia regna & terras quæ citra montem Belgian erant, suo dominio subiugauit, quadam nocte uidit aliam uisionem. Vidit enim iterum militem album, qui ait, Changi Can, uoluntas immortalis dei est, quòd tu transeas montem Belgian, & uersus occidentem dirigas gressus tuos, & occupabis regna, regiones & terras, & imperio tuo subiicies multas gẽtes: & ut certus sis, quoniam ea quæ tibi dico sunt ex parte immortalis dei, surge & uade cum gente tua ad montem de Belgian, ad locum ubi mare iungitur cum eodem, ibiq; descendes, & uersus orientẽ cum nouem genuflexionibus nouies immortalem deum adorabis, & ipse qui est omnipotens, tibi uiam ostendet, per quam montem poteris commode pertransire. Visa itaq; uisione Changius Can, gaudens surrexit, nec in aliquo hæsitauit. Nam prima uisio uelut uera de aliis certitudinem sibi dabat: unde festinanter suos undique congregauit, & præcepit, quòd sequerentur eum cum uxoribus & filiis & omnibus quæ habebant. Perrexerunt itaque quousque peruenerunt ad locum, ubi mare magnum & profundum montibus adhærebat, nec ibi uia siue transitus aliquis apparebat. Statim uero Changius Can, sicut præceptum sibi fuerat ab immortali deo, de equo descendit: illud idem omnes sui uniuersaliter facientes, uersus orientem flexis genibus nouies adorabant, ab omnipotenti & immortali deo misericordiam & gratiam implorantes, ut transitum & uiam eis ostenderet abeundi. Steterunt quidem in orationibus nocte illa. Mane uero surgentes, uiderunt quod mare per nouem pedes retrocesserat à montibus, & dimiserat uiam latam. Stupefacti fuerunt omnes Tartari, hoc uidentes, & deo immortali gratias deuotissime reddentes, per uiam quam patentem uiderant transierunt, & uersus occidentem eorum uestigia direxerunt. Sed sicut inuenitur in historiis Tartarorum, postquã Changius Can & Tartari montes transiuerũt prædictos, passi fuerunt famis & sitis penuriam aliquibus diebus, quoniam terram inuenerunt desertam, & aquas amaras & salsas, quæ gustari non poterant quoquo modo, quousq; peruenerunt eis omnia necessaria affluenter. Per plures uero dies traxit moram Changius Can in illa fertili regione. Sed accidit nutu dei, quod quædam uehemens infirmitas

inuasit eundem, de cuius conualescentia medici desperabant. Vnde Changius Can Imperator Tartarorum conuocauit ante se duodecim filios suos quos habebat, & monuit eos ut semper essent unanimes & cōcordes, & dedit ei tale exemplum. Præcepit enim, quod unusquisque filiorum portaret unam sagittam, & cum simul adessent omnes, præcepit maiori, ut omnes simul frangeret si ualeret. Ipse uero accipiens sagittas duodecim, conatus est illas frangere, sed non potuit ullo modo: deinde tradidit sagittas secundo filio, & tertio, & sic de singulis, sed nullus fuit qui frangere posset illas. Hoc facto, præcepit quod diuiderentur sagittæ, & iussit minori filio, quod diuisim sagittas acciperet & frāgeret unāquamque, & ille faciliter omnes fregit. Tunc Changius Can uertit se ad filios suos, & ait, Quare filii mei non potuistis frangere sagittas, quas uobis dedi frangendas? At illi dixerunt, Domine, quia erant plures simul. Et quare fregit illas iste minimus frater uester? Domine, quia singulariter & diuisim. Ita erit de uobis, ait Changius Can, quamdiu eritis unanimes & concordes, durabit imperium uestrum semper: sed quàm cito eritis diuisi, dominia uestra ad nihilū reducentur. Multa alia bona exempla dedit Changius Can, quæ fuerunt à Tartaris obseruata: & dicuntur in lingua eorum Iasaclz Changii Can, id est, constitutiones Changii Can. Post hæc antequam decederet, sapientiorem & meliorem filium quem habebat, fecit recipi in dominum & imperii successorem, & uocabatur ille filus suus Hoccota Can. His finitis, Changius Can requieuit in pace, & filius suus Hoccota Can fuit positus in sede imperatoria patris sui. Sed antequam finem huic historiæ imponamus, dicemus qualiter nonus numerus inter Tartaros plurimum ueneratur. In memoriam enim nouem genuflexionum, quas fecerunt in monte Belgian immortali deo, sicut eis præceperat miles albus, & latitudinis uiæ nouem pedum, per quam transierunt, numerum reputant esse felicem. Vnde, quicunque uult domino Tartarorum aliqua præsentare, oportet quòd offerat nouem res, si uult quod donū suum recipiatur gratiose: & dummodo sint nouem res quæ præsentantur, sic donum illud reputatur pro felici & bono, & talis consuetudo usque hodie inter Tartaros obseruatur.

De Hoccota Can secundo imperatore Tartarorum.

Cap. XVIII.

HOCCOTA Can qui in imperio patri suo successit, fuit homo strenuus atque prudens, dilexerunt eum Tartari, & fidem & obedientiā erga ipsum fideliter seruauerunt. Cogitauit itaq; Hoccota Can, qualiter posset totā Asiam subiugare, & primo uoluit expediri potentiam regis Asiæ, quàm personaliter se moueret, & uoluit cognoscere principem fortiorem. Decem itaque milia equitum bellatorum transmisit, & dedit eis capitaneum strenuum & sagacem, qui uocabatur. * Iste uero procedens cum Turcis ad pugnam, debellatus fuit ab eisdem, unde Tartari per fugæ subsidium se defendebant. His itaque peractis, Hoccota Can elegit quendam ducem strenuum & prudentem, qui uocabatur Baydo, & dedit sibi triginta milia militum Tartarorum, qui dicebantur Tamachi, uel conquisitores, & præcepit eis, quod per illam uiam recte incederent, quam iuerant decem milia Tartarorum, superius nominatorum, nec deberent in loco aliquo diutius commorari, quousque peruenissent ad regnum

Turquiæ, & tantarent si possent Soldano Turquiæ resistere, qui inter omnes principes Asiæ potentior dicebatur:& si forte tantæ esset potentiæ, quod eidem resistere non ualerent, non properarent ad pugnam, sed in aliqua terra bona darent se quieti, & significarent alicui ex filiis suis, qui propinquior esset eis, ut ipsis subsidium delegaret, & postmodum bellum possent securius inchoare. Baydo igitur cum comitiua triginta milium Tartatorum per dietas suas incedens, peruenit ad regnum Turquiæ, ibique audiuit, quod Soldanus ille, qui priores fugauerat Tartaros, dicesserat, & sibi successerat quidam eius filius, nomine Guiatadin. Iste uero de aduentu Tartarorum rumoribus intellectis, timuit ualde sibi, unde ad sua stipendia conuocauit quoscunq; habere potuit tam barbaros quàm latinos, & inter alios habuit ad sua seruitia duo milia latinorum, qui duos duces siue capitaneos habuerunt, alter quoque habebat nomen Ioannes de Liminada, qui fuit in insula Cypri: alius uero uocabatur Bonifacius de Castro, qui fuit de Ianua oriundus. Misit etiam ad uicinos Soldanus, promittens uenientibus gratias atque dona: unde congregata magna multitudine bellatorum, gressus suos direxit ad locum, in quo Tartari morabantur. Tartari uero non fuerunt ullatenus stupefacti, imo prælium uiriliter susceperunt, in quodam loco uocato Clonsedraclz. Demum uero obtinuerunt Tartari, & Turqui fuerunt uiriliter debellati, & sic occupauerunt Tartari regnum Turquiæ, anno domini millesimo ducentesimo quadragesimo quarto.

De Gino Can tertio imperatore Tartatorum. Cap. XIX.

POST modicum uero temporis spatium. Hoccota Can diem clausit extremum: successit autem sibi in imperio quidam eius filius, qui uocatus fuit Gino Can, cuius uita breuis fuit, & sibi successit quidam consanguineus suus, qui uocabatur Mango Can, qui fuit ualentissimus, atque multas prouincias suo imperio subiugauit. Demum uero tanquam magnanimus, per mare Cathay se transtulit ad quandam insulam capiendam: & dum in obsidione illius insulæ permaneret, homines illarum partium qui sunt ualde sagaces & ingeniosi, miserunt homines qui se occulte immerserunt in aquã, & sub naui, in qua erat Mango, constiterunt tamdiu, quoad nauẽ illam in locis pluribus perforarunt. Aqua quidẽ diu noctúq; paulatim per foramina ingrediebatur in nauem, nec aliquis perpendebat, quousque lignum funditus est demersum, & Mango Can fuit continuo suffocatus. Tartari uero qui cum eo uenerant, redeuntes fratrem suum Cobila Can in dominum elegerunt: & iste * Cobila Can XLII annis tenuit imperium Tartarorum. Christianus fuit, & fundauit quandam ciuitatem quæ uocatur Ions, in regno Cathay, quæ maior est Roma, ut dicitur. Et in illa ciuitate moram traxit Cobila Can Imperator Tartarorum, usque ad ultimum diẽ uitæ suæ. Sed dimisso Imperatore Tartarorum, de tribus filiis Hoccota Can, & de Haolono, & suis hæredibus sumus aliqua narraturi.

Cublai in M. Paulo.

De Iochi primogenito Hoccato Can. Cap. XX.

IOCHI primogenitus Hoccota Can, equitauit uersus occidentem cum tota gente illa, quam sibi dederat pater suus: inuenit quasdam regiones illas, & terras fertiles & amœnas, & in omnibus diuitiis opulentas, unde ibi tentoria sua fixit.

ſua fixit. Acquiſiuit igitur regnum Turqueſtan,& minorem Perſiam, uſque ad flumen Phiſon ſuum dominium ſe extendit:cum gente ſua traxit ibi moram ſemper,quæ multiplicatæ ſunt in diuitiis & perſonis, & hæredes ipſius Iochi uſque nunc ſucceſſiue illarum partium dominium tenuerunt. Et illi qui nunc tenēt terras illas, ſunt duo fratres,quorum unus uocatur Capar,alter Doax & illi inter ſe diuiſerunt terras & gentes,& illas poſſident pacifice & quiete.

De Baydo ſecundo filio Hoccota Can. Cap. XXI.

BAYDO ſecundus filius Hoccota Can, cum Tartaris quos ſibi dederat pater ſuus,equitauit uerſus partes Septentrionales,quouſque peruenit ad regnū Cumaniæ. Cumani uero,qui magnam habebant copiam armatorum, oppoſuerunt ſe Tartaris,credentes poſſe defendere terram ſuam. Sed demum fuerūt debellati,& fugerunt uſque ad regnum Vnguariæ,& adhuc ſunt multi Cumani ibidem habitantes. Poſtquam uero Baydo extra regnum Cumaniæ omnes fugauit Cumanos,ad regnum Caſſiæ ſe tranſtulit,& illud etiam ſubiugauit, & occupauit terram * Gaczariæ,& regnum Bulgariæ,& per uiam qua Cumani fugerant,peruenit uſque ad regnum Vnguariæ. Poſt hæc iuerunt Tartari uerſus partes Alemaniæ,quouſque peruenerunt ad quoddam flumē quod labitur per ducatū Auſtriacum. Tartari uero cogitauerunt tranſire per quendam pontem ibi factum. Sed dux Auſtriæ,& alii conuicini,munierunt pontem,unde Tartaris fuit tranſitus denegatus. Baydo quidem furore accenſus, præcepit quod omnes tranſirent,& ipſe fuit primus ingreſſus, exponens mortis periculo ſe & ſuos. Nam antequam poſſent ad aliam ripam fluminis peruenire, equi fuerant feſſi propter latitudinem fluminis & fortitudinem aquæ,unde Baydo ſubmerſus & ſuffocatus fuit cum magna quantitate ſuorum. Illi uero qui nondum ingreſſi fuerant aquas,hoc uidentes,magno dolore confuſi,redierunt ad regnum Caſſiæ & Cumaniæ,quæ occupauerant ut eſt dictū. Deinde uero Tartari Alemaniam minime petierunt. Hæredes quidam prædicti Baydo ſucceſſiue terras quas acquiſiuerat,poſtmodum tenuerunt. Et ille qui dominium nunc tenet, uocatur Tochay,& uiuit pacifice & quiete.

* Aliàs Raſciæ

De Gohagaday tertio filio Hoccota. Cap. XXII.

GOH AGADAY tertius filius Hoccota Can,cum Tartaris quos ſibi pater ſuus conceſſerat,equitauit uerſus meridiem uſque ad partes Indiæ minoris. Multa quidem inuenit deſerta,montes & terras aridas,& totaliter derelictas,quod illas regiones non potuit pertranſire,imò amiſit gentium & animalium maximam quantitatem. Tunc uero uertit ſe ad partes occidentis, & poſt multos labores peruenit ad fratrem ſuum Iochi,& quæ ſibi in uia acciderant enarrauit. Iochi uero compatiens fratri ſuo,de terris quas acquiſiuerat, ſibi & gēti ſuæ partem benignam conceſſit,& illi duo fratres ſemper ſimul poſtea habitauerunt,& uſque nunc eorum hæredes in illis partibus commorantur:ita tamē quod hæredes minoris fratris reuerentiam portant hæredibus maioris, & contenti portionibus ſuis, ſimul uiuunt pacifice & quiete: & ſucceſſor Iochi qui nunc uiuit,uocatur Barachi

De Mango Can quarto Imperatore Tartarorum. Cap. XXIII

ANNO DOMINI M CCLIII rex Armeniæ dominus Haithonus

uidens quod Tartari fere ſubiugauerant omnia regna, regiones & terras uſque ad regnum Turquiæ, accepto conſilio ſapientum, cogitauit ad Imperatorem Tartarorum perſonaliter ſe transferre, ut facilius captare poſſet eius beneuolentiam & amorem, & ſecum inire pacis fœdus. Sed primo tranſmiſit dominum Sinibaldum Coneſtabulum regni Armeniæ fidelem ſuum, ut accepta ab Imperatore Tartarorum licentia, ſecurius poſſet ire. Vnde prædictus frater regis dominus Sinibaldus cum xeniis multis, & pulchra gentium comitiua, iuit ad dominum Tartarorum, & negotia pro quibus tranſmiſſus fuerat, optime adimpleuit. Veruntamen per ſpatium annorum quatuor traxit moram, antequam Armeniam remearet. Poſtquam uero rediit, regi ea quæ uiderat & fecerat ſerioſius enarrauit. Abſque igitur tarditate rex Armeniæ receſſit occulte, dubitabat enim cognoſci in terra Turquiæ, per quam ipſum tranſire modis omnibus oportebat: & ſicut deo placuit, Soldanus Turquiæ tunc fuit uiriliter debellatus per quendam ducem Tartarorũ, quem rex Armeniæ inuenit, & ſui notitiã ſibi dedit. Cúmque capitaneus ille intellexit de rege Armeniæ, quod ad Imperatorem iret, ſuſcepit illum honorifice & benigne, & fecit illum ſecure conduci uſq; ad regnum Cumaniæ, & ultra etiam portam ferri. Poſtea uero inuenit rex alios duces Tartarorum, qui fecerunt illum conduci per omnes terras & loca, quouſque peruenit ad Almalech, ubi Mango Can Tartarorum Imperator & dominus reſidebat. Gauiſus fuit Mango Can de aduentu regis Armeniæ, eo præcipue, quòd poſtquam Changius Can montem Belgiam tranſiuit, nullus magnus princeps ei uenerat in occurſum, & ideo cum magna beneuolentia & honore ſuſcepit eundem, dedítque ſibi de maioribus domus ſuæ, qui eum aſſociarent, & in omnibus honorarent. Et ipſe Imperator multas gratias fecit regi Armeniæ. Rex autem Armeniæ poſtquam per dies aliquos requieuit, ſupplicauit Imperatori, quatenus ſuper expeditione negotiorum pro quibus ad eum uenerat, intendere dignaretur, & daret ſibi licentiam redeundi. Imperator uero benigne reſpondit, quod omnia uota ſua libentiſſime adimpleret, & quod ualde gratum erat ſibi, quod ad imperium ſuum uenerat ſua ſpontanea uoluntate. Rex itaque ſeptem petitiones cum deliberatione formauit. Primo enim rogauit, ut Imperator cum gente ſua conuerteretur ad fidem Chriſti. ſectis aliis omnibus derelictis, & ſe facerent baptizari. Secundo petiit, quod pax & amicitia perpetua inter Chriſtianos & Tartaros firmaretur. Tertio requiſiuit, quod in omnibus terris quas Tartari acquiſiuerant, & quæ acquirerent, omnes eccleſiæ Chriſtianorum & clerici illarum, ſiue laici, ſiue religioſi, ab omni ſeruitute & datia eſſent liberi & exempti. Quarto requiſiuit, ut terram ſanctam & ſanctum ſepulchrum domini de manibus Saracenorum auferret, & reſtitueret Chriſtianis. Quinto, ut intenderẽt ad deſtructionem Caliphi de Baldaclz qui erat caput & doctor ſectæ perfidi Mahumeti. Sexto requiſiuit, ut ſibi concederetur priuilegium ſpeciale, quod à quibuſcunque Tartaris, præcipue regni Armeniæ propinquioribus auxilium imploraret, ſibi dare omni mora poſtpoſita tenerentur. Septimo requiſiuit, quòd omnes terræ iuriſdictiones regni Armeniæ, quas Saraceni occupauerant, & in manus Tartarorum poſtmodum redierant, regi Armeniæ reſtituerentur: illas omnes quas rex acquirere poſſet contra

Regis Armeniæ ad Imp. Tartarorũ 7 petitiones.

Saracenos

Saracenos illos, haberet & teneret pacifice & quiete. Mango Can ergo petitionibus regis Armeniæ intellectis, suos fecit proceres & consiliarios conuocari, & regi Armeniæ in sua præsentia constituto, coram omnibus astantibus sic respondit, Quoniam rex Armeniæ de longinquis partibus ad imperium nostrũ uenit non compulsus, sed sua propria uoluntate, decet imperatoriam maiestatẽ suis supplicationibus annuere, in his præcipue, quæ sunt licita & honesta. Vobis itaque regi Armeniæ taliter responsurus sum, quòd preces uestras acceptamus, & omnes faciemus cũ dei beneplacito adimpleri. Primo quidem ego Imperator & dominus Tartarorum me faciam baptizari, tenebo fidem quã tenent hodie Christiani, & omnibus aliis sub meo imperio constitutis consulam quod faciant illud idem, non tamen intendendo uiolentiam facere alicui. Ad secundam requisitionem uestram taliter respondemus, Quia uolumus quod pax perpetua uigeat inter Tartaros & Christianos, ita tamen, quod uos principalem fideiussorem constituere debeatis, quod Christiani pacem & concordiam erga nos sicut nos erga ipsos inuiolabiliter obseruent. Volumus etiã, quod omnes Christianorum ecclesiæ, & clerici Christiani, cuiuscunque conditionis existant, seculares siue religiosi gaudeant in omnibus terris nostri imperii priuilegio libertatis, nec liceat alicui ex eis inferre molestiam quoquo modo. Super facto terræ sanctæ dicimus, quoniam si possemus commode, personaliter ueniremus ob reuerentiam domini nostri Iesu Christi, sed quia multum habemus in istis partibus expedire, fratri nostro Haolono dabimus in mandatis, quod negotium istud sicut decet, ducat per omnia ad effectum. Eruet enim ciuitatem Hierusalem, & totam terram sanctam de manibus paganorum, & illam restituet Christianis. Super facto Caliphi de Baldaclz nos dabimus in mandatis Baydo capitaneo Tartarorum, qui sunt in regno Turquiæ, & aliis, quæ circa illas regiones inueniuntur, quod omnes obedire debeant fratri nostro, & uolumus quod ipse destruat Caliphum tanquam nostrum capitalem & pessimum inimicum. De priuilegio uero illo, quod quærit habere rex Armeniæ super habendo subsidio Tartarorum, uolumus quod illud dictetur iuxta suam plenariam uoluntatem, & illud faciemus libentissime confirmari. Vltimo uero de eo, quod rex Armeniæ requirit, quatenus terras regni sui per Saracenos ablatas, & postmodum per Tartaros occupatas, sibi restitui faciamus, hoc etiam concedimus liberaliter & libenter, & uolumus quod frater noster Haolonus omnes dictas terras restituat sine mora: & ulterius uolumus & mandamus, quod de terris quas acquisiuimus, plana castra dicto regi in augmentum & tutelam regni sui de speciali gratia concedantur.

Imp. Tarta. responsio.

De Mango Can, qualiter baptizatur in Christo. Cap. XXIIII.

POSQVAM igitur Mango Can petitiones regis Armeniæ liberaliter adimpleuit, & confirmauit per priuilegia mihi facta continuo uoluit baptismatis recipere sacramẽtum, unde baptizatus fuit per manus cuiusdam episcopi, qui erat cancellarius regni Armeniæ, & omnes illi de domo sua fuerunt etiam baptizati, & multi alii utriusq; sexus nobiles & magnates, & ordinauit de illis qui sequi debebant Haolonum fratrẽ suum, pro subsidio terræ sanctæ. Equitauerũt

ergo Haolonus & rex Armeniæ ambo ſimul, quouſque tranſierunt magnũ flumen Phiſon. Haolonus quidem cum ſuo exercitu copioſo inuaſit regiones & terras undique, & antequam ſex menſium ſpatium laberetur, totũ regnum Perſarum, quia carebat domino & rectore, fuit faciliter ſubiugatum, cepítque Haolonus abſque reſiſtentia omnes terras, uſque ad terram Aſſaſſinorum. Iſti uero Aſſaſſini, ſunt homines infideles, nullam habẽtes legem, uel fidem, niſi ſicut eorum princeps & dominus inſtruebat, qui Sex montium uulgariter dicebatur, ad cuius beneplacitum & mandatum, morti ſe ſponte & faciliter offerebant. Habebant enim præfati Aſſaſſini, quoddam inexpugnabile caſtrum, quod Tigado dicebatur. Erat autem illud caſtrum omnibus neceſſariis præmunitum, & ita forte, quod à nulla parte timebat inſultum. Præcepit itaque Haolonus cuidã duci, ut aſſumeret decem milia Tartarorum, quæ dimiſit in cuſtodia regni Perſarum, quod ſubiugauerat, ut eſt dictum, quibus caſtrũ illud obſideret, & quouſque illud caperet, non diſcederet ullo modo. Vnde prædicti Tartari in obſidione illius caſtri ſteterunt per uiginti ſeptem annorum ſpatium tam hyeme quàm æſtate: finaliter uero Aſſaſſini dediderunt caſtrum propter defectum ueſtium, & non propter penuriam uictualium uel alia ratione. Eo uero tempore, quo Haolonus uacabat circa cuſtodiam regni Perſarum, & obſidionem caſtri Aſſaſſinorum, rex Armeniæ ab eo accepit licentiam redeundi, quia longo tempore ſteterat extra regnum. Haolonus itaque licentiam dedit regi, & eidem contulit magna dona, & inſuper mandauit præcipiendo Baydo, qui in regno Turquiæ, quod occupauerat reſidebat, ut regẽ Armeniæ conduci faceret ſecure uſque ad introitum regni ſui. Cuius mandatum fuit per omnia adimpletum, & ſic poſt ſpatium trium annorum & dimidium reuerſus fuit rex Armeniæ ſoſpes & hilaris per gratiam Ieſu Chriſti.

De Haolono fratre Mango, qui deſtruxit Aſſyrios, & introiuit in regnum Perſarum pro fide Chriſti. Cap. XXV

POSTQVAM uero Haolonus de cuſtodia regni Perſarum, ſicut erat decens & rectum, ordinauit, tranſtulit ſe ad quandam Armeniæ prouinciam, quæ uocabatur Sorloch: ibi tota æſtate dedit ſe ſolatio & quieti: & ipſe quoque hyeme ueniente obſedit ciuitatem Baldach, in qua erat Caliphus, qui magiſter erat & doctor ſectæ perfidi Mahumeti, fecítque Haolonus ad exercitum conuocari triginta milia Tartarorum, qui erant in regno Turquiæ: & poſtquam congregauit undique gentem ſuam, inſultari fecit ante littus ciuitatis, quæ uelociter abſque nimio moræ diſpendio fuit capta. Caliphus quidem captus uiuus adductus fuit ante præſentiam Haoloni: & inuenti fuerunt in Baldach tantæ diuitiæ, quod uix credendum eſſet, eſſe totidem in reſiduo huius mundi. Capta autem fuit ciuitas Baldach anno domini MCCLVIII.

De Haolono, qualiter cepit ciuitatem Baldach, & deſtruxit Caliphum ſummum Pontificem Saracenorum. Cap. XXVI.

POSTQVAM uero Haolonus de ciuitate Baldach fecit omnia quæ uolebat, iuſſítque Caliphum ante ſe adduci, & præcepit quod ante ſe totum eius theſaurũ poneret. Tunc uero Haolonus interrogauit Caliphum dicẽs, Cognoſcíſne totum fuiſſe tuum quod uides? Vtique, ait ille. Haolonus dixit, Quare

tu tanto

tu tanto thesauro non conuocabas stipendiarios & uicinos, ut te & terram tuam tuerentur à potentia Tartarorum? At ille respondit, Quoniam credebam satis sufficere gentem meã. Tunc dixit Haolonus Calipho, Tu diceris doctor omniũ credentium in falsa secta Mahumeti, & à tuis munerabaris: talis ergo magister & tantus aliis cibis cibari non debet: unde tibi damus in cibum ista omnia pretiosa, quæ tantum dilexisti & cum magna auiditate custodisti: & præcepit ponere Caliphum in una camera, & ante ipsum proiici margaritas & aurum, ut de illis comederet quantum uellet: & præcepit, ne aliquis cibus daretur, aut potus alius propinaretur eidem: & sic morte pessima miser ille & auarus miserabilem uitam finiuit: nec unquam Caliphus postea extitit in Baldach.

De morte Caliphi. Cap. XXVII.

POSTQVAM uero Haolonus subiugauit Baldach, & terras alias circumcirca, prouincias diuisit per duces & rectores, sicut suæ placuit uoluntati, & præcepit, quòd ubique Christiani tractarentur benigne, & quòd eis castrorum & ciuitatum custodiæ traderentur. Saracenos quidem iussit ponere in maxima seruitute. Haolono quidem erat uxor Christiana, nomine Doucoscaron, & fuit de progenie illorum regum qui uenerunt ab oriente uisa stella natiuitatis domini, & ista domina deuotissima Christiana in perpetuum licentiam diruendi templa Saracenorum petiebat, & inhibendi, ne solennitas fieret in nomine Mahumeti, & fecit Saracenorum templa funditus deuastari, & in tantam seruitutem posuit Saracenos, quòd non erant ausi ulterius apparere.

De persecutione sacerdotum in lege Mahumeti. Cap. XXVIII.

POSTQVAM uero Haolonus requieuit per spatium unius anni, tunc misit ad regnum Armeniæ, quod ueniret cum gente sua ad ciuitatem Rohais in regno Mesopotamiæ: quoniam intendebat ire ad terram sanctam, ut illam redderet Christianis. Vnde rex Haithonus bonæ memoriæ, iter suum arripuit cum magna proborum armatorum uirorum, equitum & peditum comitiua: quia tunc temporis regnum Armeniæ in tam prospero statu erat, quòd facere poterat duodecim milia equitum, & quadraginta milia peditum armatorum: & ego qui hoc tempore meo uidi, possum perhibere testimonium ueritati. Cúmque rex Armeniæ uenisset, sicut mãdauerat Haolonus, & super negotio terræ sanctæ colloquiũ simul habuisset, ait rex Armeniæ Haolono, Domine, Soldanus Halappi tenet totius regni Syriæ principatũ, in quo quidem regno sancta Hierosolymitana ciuitas inuenitur: & postquã intenditis terram sanctam acquirere, sicut mihi uidetur, primitus est Halappi ciuitas obsidenda, quæ totius regni Syriæ est caput & magistra: nam si ciuitas Halappi uestro subditur dominio, alias terras omnes poteris faciliter obtinere. Consilium itaque regis Armeniæ placuit Haolono: unde fecit obsidere ciuitatem Halappi, quæ erat fortissima ciuitas, muris circummunita, habitata, plena populis, & diuitiis opulenta. Haolonus quoque cum meatibus subterraneis, cum onagris, arcubus & balistis, & aliis generibus armorum uariis & diuersis, inuadi fecit undique sic uiriliter ciuitatem, quòd licet inexpugnabilis uideretur, ipsam tamen uiolenter nouem dierum termino occupauit. In ipsa quidem ciuitate Halappi tantam diuitiarum incredibilem multitudinẽ inuenerunt, quod uix esset credendum. Erat autem quoddam

Halappis Syriæ metropolis.

castrum in medio ciuitatis, quod se tenuit per undecim dies postquam ciuitas iam extiterat occupata: demum uero per meatus subterraneos fuit captum: & capta fuit ciuitas Halappi, & deinde regnum Syriæ per Haolonum anno domini M CCXL.

De Haolono qualiter cepit ciuitatem Halappi & Damascum, & acquisiuit terram sanctam usque ad desertum AEgypti. Cap. XXIX.

QVANDO uero Soldanus Halappi, qui uocabatur Melecnaser, qui tunc erat in ciuitate Damasci, intellexit quod ciuitas Damasci capta fuerat cum filiis & uxore, qui erant ibidem, nesciuit ad consilium ponere seipsum, nisi quod ad pedes Haoloni uenit, misericordiam implorando: sperabat enim per hoc, quod sibi uxor & filii redderentur, & pars aliqua ad suum dominiũ tenendum: sed Soldanus fuit in sua opinione deceptus: quoniam Haolonus ad regnum Persarum destinauit ipsum cum filiis & uxore, ut absque inquietatione dominium Syriæ obtineret. His itaque sic peractis, de spoliis acquisitis in captione ciuitatis Halappi, regi Armeniæ Haolonus contulit magnam partem, & de terris etiam quas occupauerat, regi quamplures concessit. Vnde rex Armeniæ accepit plura castra regno suo uicina, & illa fecit muniri ad suam liberam uoluntatem. Post hæc Haolonus misit per principem Antiochiæ, qui regis Armeniæ gener erat, dona, & ipsum principem plurimum honorauit, & dedit sibi priuilegia gratiosa, & omnes terras suæ iurisdictionis, quas occupauerant Saraceni, & quæ ad suum dominium redierant, iussit quòd principi redderentur libere & quiete. Et postquam Haolonus ordinauit ea quæ fuerant ordinanda, circa negotia ciuitatum & terrarum quas occupauerat, dum intenderet se transferre ad regnum Hierosolymitanum, ut terram sanctam liberaret de manibus, & illam restitueret Christianis: Et ecce nuntius uenit tertia die, noua ferens de obitu fratris sui, & narrauit qualiter post obitum Mango Can uacauerat imperium Tartarorum, quod eius quotidie præstolabatur aduentus, ut ipsum in sede poneret fratris sui. Haolonus quidem intellectis rumoribus de obitu fratris sui, fuit ineffabili tristitia circumuentus, unde ulterius non processit, sed ordinauit quendam suum ducem, nomine Guiboga, & dimisit ipsum cum decem milibus Tartarorum in custodiam regni Syriæ, & præcepit, quòd terram sanctam acquireret & restitueret Christianis. Quo facto, Haolonus festinanter recessit, uersus partes orientis dirigens suos gressus, & dimittens in Thaunisio natum suum, per dietas suas processit.

De Cobila Can quinto Imperatore Tartarorum, Cap. XXX.

SED ANTEQVAM ad regnum Persarũ peruenisset, ecce sibi nuntii quidam occurrerunt, qui narrauerunt qualiter omnes proceres & maiores fratrem suum Cobila Can posuerant in sede imperatoria Tartarorum: quo audito Haolonus dum in Thaunisio moraretur, ecce nuntii uenerunt ad eum, qui retulerunt sibi, quòd Barcat cum maximo apparatu incedens, intenderet hæreditare si posset. His quoque rumoribus intellectis Haolonus, continuo gentem suam congregauit, & obuiauit inimicis suis super quodam flumine congelato, ibíq; fuit ingens prælium inchoatum. Propter multitudinem gentium & equorum glacies rupta est, & submersi fuerunt tam ab una parte quàm ab alia triginta milia Tartarorum. Exercitus uero utriusque partis absque alio processu redierunt

dierunt triſtes propter amiſſionem ſuorum, Guiboga uero, quem Haolonus dimiſerat in regno Syriæ, & in prouincia Palæſtinæ, terras illas tenuit pacifice, & diligebat multum Chriſtianos. Nam ipſe fuerat de progenie trium regum, qui uenerunt natiuitatem domini adorare. Cúmque dictus Guiboga ſolicite laboraret, ut terram ſanctam reduceret in potentiam Chriſtianorum, ecce diabolus inter ipſum & Chriſtianos illarum partium ſemen ſcandali & diſcordiæ ſeminauit, & hoc accidit tali modo: in terra enim de Belfortis, quæ eſt de dominio ciuitatis Sidonenſis, erant plures uillæ, in quibus Saraceni certum cenſum Tartaris exhibebant, unde accidit, quòd certi homines Sidonis & de Belfortis congregati, in unum iuerunt ad uillas Saracenorũ & caſalia, & deprædauerunt eos, plures interfecerunt Saracenos, alios uero cum magna multitudine beſtiarum ducebant cum præda. Quidam uero nepos Guibogæ, qui ibi prope morabatur, cum parua equitum comitiua ſequutus eſt celeriter Chriſtianos, qui talia fuerant operati, ut diceret ex parte auunculi ſui, quòd dimitterent prædam. Quidam ex ipſis Chriſtianis irruerunt in eum & occiderunt eum, & quoſdam alios Tartaros cum eodem, & noluerunt reſtituere prædam. Quando Guiboga intellexit, quòd Chriſtiani interfecerant nepotem ſuũ tali modo, confeſtim equitauit & cepit ciuitatẽ Sidonienſem, & deſtruxit magnam partẽ murorũ, paucos perdidit Chriſtianos, qui ad inſulam fugerãt, nunquã tamen poſtea de Chriſtianis Syriæ Tartari fiduciã habuerunt, neq; Chriſtiani Tartaris ſunt confiſi: poſtea uero Tartari pulſi fuerunt de regno Syriæ per potentiam Saracenorum, ſicut inferius exprimetur.

De morte Haoloni, & qualiter Soldanus recuperauit terrã Syriæ & AEgypti. Cap. XXXI.

INTEREA quoque dum Haolonus haberet guerram cum Bartat, ſicut ſuperius eſt expreſſum, Soldanus AEgypti ſuo exercitu congregato, egreſſus eſt de AEgypto, & uenit ad prouinciam Palæſtinæ, & in quodam loco uocato Henyaleclz, prælium cum Guiboga capitaneo Tartarorum commiſit, & idem Guiboga fuit debellatus & occiſus in bello. Tartari uero, qui de prælio illo euadere potuerunt, iuerunt in Armeniam, & ex tunc regnum Syriæ ſub poteſtate Saracenorum fuit totum redactum, præter aliquas ciuitates Chriſtianorũ poſitas prope mare. Quando uero Haolonus intellexit de Soldano AEgypti, qui regnum Syriæ inuaſerat, & fugauerat gentem ſuam, continuo ſuum exercitum congregauit, & miſit ad regem Armeniæ, & ad regem Georgiæ, & ad alios Chriſtianos partium orientis, ut uenirent parati contra Soldanum AEgypti & alios Saracenos. Cúmque Haolonus iam ſuum exercitum congregaſſet, inuaſit eum quædam infirmitas, quæ eum detinuit per ſpatium quindecim dierum, & ex illa infirmitate obiit Haolonus: cuius rei cauſa terræ ſanctæ negotium iam incœptum, fuit taliter perturbatum poſt obitum Haoloni. Abaga filius eius tenuit dominiũ patris ſui, & rogauit Cobila Can Imperatorem auunculum ſuum, ut ipſum in dominio ſuo confirmaret, & hoc fecit libenter: unde uocatus fuit Abaga, & cœpit dominari anno domini M CCLXIIII.

De Abaga filio Haoloni, qui patri in imperio ſucceſſit. Cap. XXXII.

ABAGA fuit prudens, & dominium ſuum proſpere gubernauit, & fuit in

omnibus fortunatus,præter in duobus,unum uidelicet, quia noluit effici Christianus,sicut extiterat pater suus, imò colebat idola, & fidem dabat presbyteris idololatriæ. Aliud, quia semper guerram habuit cum uicinis: & propter hoc Soldanus fuit longo tempore in quiete,& ex hoc Saracenorum potentia multũ creuit. Tartari uero qui euadere poterant, de terris Tartarorum fugiebant ad Soldanum, ut euitarent grauia onera quæ eis Tartari imponebant: propterea Soldanus fecit quandam magnam sagacitatem, quia misit nuntios per mare ad Tartaros,in regno Cumaniæ,& regno Russiæ,& fecit cum illis Tartaris compositionem & pactum,uidelicet,quòd quandocunq; Abaga moueret guerram contra terram AEgypti, quod ipsi inuaderent terram suam, & promisit dare magna dona eis:& hoc modo Abaga non poterat inuadere terrã AEgypti:& Soldanus sine contradictione cuiusquam potuit inuadere Christianos, & terras Syriæ faciliter occupare:unde Christiani amiserũt ciuitatem Antiochiæ, & alia plura castra quæ in regno Syriæ possidebant.

De Soldano AEgypti,qualiter debellauit regem Armeniæ,& unum de filiis eius cepit,alterum occidit. Cap. XXXIII.

PRAETEREA Benedeclar Soldanus AEgypti ita extitit fortunatus, quod postea regnum Armeniæ conquassauit. Nam accidit,quod rex Armeniæ cum magna gente iuerat ad Tartaros,& Soldanus hoc sciens,cogitauit inuadere regnum Armeniæ,unde misit quendam capitaneum suum loco sui, cui tradidit gentem suam.Filii autem regis Armeniæ scientes Saracenorum aduentum,congregatis omnibus qui poterant arma ferre in confinibus regni,obuiauerũt AEgyptiis,cum quibus uiriliter pugnam inierunt: finaliter tamẽ fuit Armeniorum exercitus debellatus: ex duobus filiis regis, alter fuit captus,alter uero occisus in bello. Saraceni itaque per regnum Armeniæ discurrentes,ferro totam planiciem deuastarunt,& bona infinita inde asportarunt in Christianorum maximum detrimentum. Exinde uero inimicorum potentia multum creuit, & regis Armeniæ posse fuit mirabiliter diminutum.Rex uero Armeniæ,qui semper solicite conabatur ad destructionem infidelium toto posse,intellectis infelicissimis rumoribus regni sui,fuit animo mirabiliter perturbatus,& die noctúq; cogitabat qualiter Saracenis posset inferre grauamen, unde multoties inducebat Abagan & Tartaros ad destructionem sectæ perfidi Mahumeti, & Christianorum subsidium & iuuamen:sed Abaga propter guerram quam habebat quotidie cum uicinis,se sæpius excusabat. Rex Armeniæ uero perpendens,quod non poterat ad præsens habere subsidium Tartarorum,misit suos nuntios ad Soldanum AEgypti,& treugas cum ipso iniuit & firmauit,hoc faciens,ut de Saracenorum carceribus posset redimere natum suũ. Vnde Soldanus promisit regi,quod si sibi redderet quendam suum socium nomine Sangolascar,qui captiuus penes Tartaros tenebatur,& sibi restitueret castra ciuitatis Halappi, quæ occupauerat tempore Haoloni,ipse filium restitueret pristinæ libertati. Soldanus itaque restituit filiũ regis,& recepit socium suum,& rex restituit Soldano castrum de Tempesaclz,& alia duo castra fecit dirui, ad requisitionem Soldani,& hoc modo filius Armeniæ regis fuit de carceribus liberatus. Post hæc uero rex Haithonus, bonæ memoriæ,qui XLV annis regnum tenuerat, & multa bona fecerat Christianis re-

gnum & dominium suum contulit & concessit filio suo Dn. Tiuono, de AEgypti carceribus liberato: & ipse renuntians pompis huius seculi, est religionem ingressus, & uocatus fuit Macarius, mutato proprio nomine, secundum consuetudinem Armenorum, qui quando ingrediuntur religionem, mutari faciunt sibi nomen. Et post modicum temporis spatium rex Haithonus requieuit in pace, anno domini MCCLXX.

De Abaga, qualiter introiuit AEgyptum, & destruxit Turquiam. Cap. XXXIIII.

ILLE AVTEM rex Armeniæ supra nominatus fuit sapiens atque prudens, & suum regnum prouide gubernauit, dilectus fuit ualde tam à sua gente quàm à Tartaris, & ex toto anno studuit destruere Saracenos, unde suo tempore accidit, quod Abaga pacem composuit cum uicinis suis, qui longo tempore sibi fuerant inimici. Tunc uero temporis Soldanus AEgypti ingressus fuit regnum Turquiæ, & ibi multos Tartaros interfecit, & de pluribus uillis fugauit eosdem. Nam quidam Saracenus, qui Paruana uocabatur, erat in regno Turquiæ Capitaneus Tartarorum, & iste rebellis effectus contra Abagan, conabatur Tartaros omnes perdere & fugare. Abaga uero hoc audiens, equitauit ita propere, quod quadraginta dietas in quindecim dierum spatio peregerit. Soldanus AEgypti audiens aduentum Tartarorum, subito de regno Turquiæ recessit, nec fuit ausus ulterius expectare, non tamen potuit ita celeriter arripere iter suum, quin Tartari qui uelociter sequebantur, attingerent exercitus sui finem, in introitu regni AEgypti in quodam loco, uocato Paf blanclz. Irruentes itaque Tartari in posteriori custodia exercitus, ceperunt duo milia equitum Saracenorum, & diuitias multas acquisiuerunt, & ceperunt etiam quinque milia domos Cordinorum, qui in illa regione degebant. Perueniente uero Abaga usque ad confines terræ AEgypti, consultum erat sibi, ne ultra progrederetur propter æstum: terra enim illa est calida ultra modum, & Tartari, & eorum animalia, quæ à longe uenerant festinanter, non potuissent pondus ferre laboris & æstus: unde Abaga rediit in Turquiam, & fecit dissipari & destrui omnes terras, quæ rebelles extiterant & reddiderant se Soldano. Paruanam uero proditorem cum suis sequacibus iuxta morem Tartarorum per medium fecit scindi, & iussit quod in omnibus cibis quos erat comesturus, poneretur de carne illa Paruanæ proditoris, de qua comedit Abaga, & dedit suis proceribus comedendum, & talem ultionem sumpsit de Paruana proditore rex Abaga.

De Soldano AEgypti mortuo per uenenum. Cap. XXXV.

POSTQVAM ergo Abaga de regno Turquiæ sua uota compleuit, & Tartari fuerunt repleti prædis & diuitiis, quas acquisiuerant contra rebelles Saracenos, uocauit ad se regem Armeniæ, & sibi obtulit regnũ Turquiæ, eo quod pater suus & ipse semper se gesserant fideliter erga dominium Tartarorum. Rex uero Armeniæ tanquam sapiens & discretus, de tanto dono obtulit Abaga multas grates, & à retentione regni Turquiæ se curialiter excusauit, asserens se non posse sufficere ad duo regna commode gubernanda. Nam Soldanus AEgypti erat in integro posse suo, & ad grauamen regni Armeniæ toto conamine intendebat: quare satis sibi facere uidebatur, si ad defensionem regni Armeniæ

poterat consilium adhibere. Consuluit tamen rex Armeniæ, ut Abaga de regno Turquiæ taliter ordinaret antequam recederet, quòd de rebellione nullatenus dubitaret, & nulli Saraceno daret dominium in Turquia. Abaga quidem acceptauit regis consilium, & nunquã postea uoluit quòd Saraceni in illis terris dominium obtinerent. His itaque completis, rex Armeniæ requisiuit & rogauit, quòd Abaga uellet intendere ad liberationem terræ sanctæ, & ipsam eruendam de manibus paganorum. Hoc Abaga promisit facere toto posse, & consuluit, quod rex nuntios suos mitteret ad Papã, & ad alios dominos & principes Christianorum, pro subsidio terræ sanctæ, Abaga uero in regno Turquiæ ordinatis quæ fuerant ordinanda, ad regnum Corosten, ubi familiam suam dimiserat, est reuersus. Benedeclar uero Soldanus AEgypti, cum Tartari damnum sibi intulerunt, fuit ueneno potatus, & subito obiit in Damasco: de quo Christiani partium orientis fuerunt ualde gauisi, & Saraceni cœperunt multipliciter contristari. Nam post mortem Soldani non habuerunt tam bonum Soldanum, ut Saraceni communiter asserebant. Quidam uero filius suus Meleclzsait nomine successit in dominio: sed post modicum temporis spatium de dominio fuit expulsus per quendam qui uocatus fuit Ersi, qui uiolenter dominium usurpauit, & constituit se Soldanum.

De Mangodanior duce Tartarorum, qualiter aufugit de pugna propter timorem. Cap. XXXVI.

TERMINO itaque ueniente, in quo Abaga debuit & potuit guerram mouere contra Soldanum AEgypti, ordinauit quod Mangodanior frater suus ad regnum Syriæ, cum triginta milibus Tartarorũ se transferret, & si forte Soldanus ueniret belliger contra eum, ipsum uiolenter debellaret, & si Soldanus uitaret prælium, occuparet terras & castra, & custodiendas traderet Christianis. Quando Mangodanior itaque per dietas suas processisset, quousque Armeniæ appropinquauit, tunc misit pro rege Armeniæ, qui continuo uenit cum pulchra equitum comitiua, & ingressi fuerunt regnum Syriæ, & iuerunt totam prouinciam deuastando usque ad ciuitatem Hames, quæ Camella hodie appellatur à pluribus, & est sita in medio regni Syriæ, ut fertur. In facie uero illius ciuitatis est quædam planicies ualde pulchra, ibíq; Soldanus AEgypti congregabat posse suum, intendens cum Tartaris præliari. Saraceni itaque ex una parte, & Christiani cum Tartaris ex aduerso ingens prælium iniuerunt. Rex itaque Armeniæ cum Christianis ducebat & regebat exercitus dextrum cornu, unde ipse inuasit sinistrum cornu exercitus Soldani, & fugauit inimicos usque ad ciuitatem Hames per tres dietas longas & ultra uiriliter. Almach etiam quidam Tartarorum, aliam partem exercitus Soldani uiriliter debellauit, & per três dietas Saracenos fugauit, quousque peruenit ad quandam ciuitatem quæ uocatur Tara. Cúmq; crederent Soldani potentiam fuisse contritam, & ecce Mangodanior, qui nunquam uiderat discrimina præliorum, de quibusdam Saracenis, Bedinnis lingua Arabica nominatis, absque rationali causa timens retrocessit, campum uictoriæ derelinquens, dimisitque regem Armeniæ & alium ducem suum qui inimicos fuerant persequuti. Quando uero Soldanus, qui omnia crediderat amisisse, uidit campum belli uacuũ & totaliter derelictum, ascendit quendam monticulum

cum qua-

cum quatuor armatis firmiter ibi ſtando. Rex uero Armeniæ rediens de conflictu, cum non inueniſſet in campo Mangodanior, fuit plurimum ſtupefactus, cogitans uiam quam gradiebatur, poſt ipſum tenuit greſſus ſuos. Almach uero prædictus, qui perſequutus fuerat Saracenos quos fugauerat, per biduum expectauit, ſperans dominũ ſuum Mangodanior poſt ipſum, ſicut debuit, equitaſſe, ut inimicos & prouinciam ſubiugaret, de quibus fuerãt uictoriam conſequuti. Cognita uero ueritate, de receſſu Mangodanior, poſt ipſum ire feſtiuauit, uictoriam derelinquens, & inuenerunt Mangodanior ſuper littore fluminis Eufratis expectantem. Poſt hæc Tartari ad eorũ prouinciam ſunt reuerſi. Rex uero Armeniæ cum gente ſua in illo itinere paſſus fuit multa incõmoda & labores. Nã propter uiarum longitudinem, & penuriam pabulorum equi Chriſtianorum regni Armeniæ fuerunt totaliter fatigati, quod incedere non uolebãt: & ſic ſeparatim Chriſtiani per deuia incedentes, à Saracenis qui degebant in illis partibus ſæpius inueniebantur, & abſq; miſericordia cædebantur, unde maior pars totius exercitus regni Armeniæ amiſſa fuerat, & proceri quaſi omnes. Et hoc infortunium Mangodanior accidit an. M CCLXXXII. Poſtquã uero Abaga Can hæc omnia intellexit, congregauit undique gentem ſuam, & cum iam eſſet paratus contra Saracenos pocedere toto poſſe: & ecce quidam filius diaboli Saracenus uenit ad regem Perſarum, & quibuſdam qui Abaga familiariter ſeruiebant, contulit multa dona, & cum eis taliter ordinauit, quod una die Abaga & fratri ſuo Mangodanior uenenum mortiferum propinaretur, ex quo ambo, proh dolor, exceſſerunt è uita in octo dierum ſpatio: per illos eoſdã, qui ſcelus iſtud perpetrauerant, fuit primo comperta ueritas huius rei, & ſic obiit Abaga Can anno domini M CCLXXXII.

De Tangodor ſecundo filio Haoloni, qui ſucceſſit Abaga in regno.
Cap. XXXVII.

POST obitum Abaga Can congregauerũt ſe Tartari, & conſtituerunt dominum ſuper eos, quendam fratrem Abaga, qui Tangodor uocatur, & alios fratres ſuos præceſſerat. In diebus quidem iuuentutis ſuæ datum fuit ſibi baptiſmatis ſacramentum, & uocatus fuit in baptiſmate Nicolaus. Sed poſtquam fuit ætate perfectus, propter ſocietatem Saracenorum quam dilexerat, effectus fuit peſſimus Saracenus, & renuntians fidei Chriſtianæ, Mahumet Can uoluit ſe appellari, & toto conamine ſtuduit facere quod omnes Tartari conuerterentur ad ſectam iniquitatis filii Mahumeti, & quibus uiolentiam inferre forſitan non audebat, dona, gratias, honores conferebat. Tempore iſtius igitur Mahumeti Can conuerſi fuerunt ad fidem Saracenorum Tartari infiniti, ſicut hodie euidenter apparet. Præcepit itaque iſte filius diaboli Mahumeti, omnes eccleſias Chriſtianorum dirui, & ne Chriſtiani auderant amplius celebrare legem & dogmata Chriſti. Faciebat publice prædicari Mahumeten, & Chriſtianos exules fecit ire, & in ciuitate Tauriſii fecit Chriſtianorum eccleſias totaliter deuaſtari. Miſit etiam ſuos nuntios ad Soldanum AEgypti, & firmauit pacis & concordiæ ſecũ fœdus, & promiſit quod omnes Chriſtianos qui in terris dominii ſui erãt compellerentur ad Saracenos, aut capitibus priuarentur: unde Saraceni fuerunt magna exultatione repleti: Chriſtiani uero triſtes & timidi incedebant, nec

eis aliud residebat, nisi dei misericordiam inuocare: uidebant enim persequutionem Christianorum maiorẽ quàm unquã fuerat temporibus retroactis. Transmisit etiam prædictus diabolus Mahumetes ad regem Armeniæ, & ad regem Georgiæ, & ad alios Christianos, ut ad ipsum accederent sine mora: sed Christiani cogitauerunt potius mori in prælio, quàm suis placere mandatis, quia nesciebant aliud remedium inuenire. Cúmque fideles Christiani in tanta essent cordis amaritudine positi, quod mori potius quàm uiuere affectabant: ecce deus qui sperantes in se nullatenus derelinquit, consolamen transmisit Christianis omnibus. Nam quidam frater istius Mahumeti, & quidam eius nepos, nomine Argonus, fuerunt isti Mahumeto propter mala opera sua contrarii & rebelles, & significauerunt Cobila Can maiori Imperatori Tartarorum, qualiter iste Mahumetus antecessorum suorum uestigiis derelictis, effectus fuerat pessimus Saracenus, Tartaros omnes quos poterat inducendo, ut efficerentur etiam Saraceni. Quo audito Cobila Can Imperator fuit plurimum perturbatus, unde Mahumeto præcipiendo mandauit, quatenus corrigere se deberet, & à malis operibus abstinere, alioquin procederet contra ipsum. Ipse quidem Mahumetes mandato Imperatoris intellecto, ira & indignatione fuit repletus, & quia nullus erat qui auderet suis uoluntatibus contraire, præter fratrem suum & prædictum nepotem suum Argonum, laborauit tantum diabolicus ille Mahumetus quod fecit interfici fratrem suum, & de nepote suo Argono intendens facere illud idem, iuit cum exercitu copioso, ut ipsum caperet & teneret. Argonus uero qui contra potentiam inimici non poterat belliger apparere, montes petiit, & in quoddam castrum fortissimum introiuit. Idem uero iniquitatis filius Mahumetus dictum castrum obsedit, stans circumcirca cum suo exercitu infelici. Finaliter uero Argonus se reddidit Mahumeto cum pacis interiectis conditionibus, uidelicet, quod sibi & suum dominum seruaret. Postquam Mahumetus Can tenuit Argonũ, tradidit eum conestabulo suo, & pluribus aliis magnatibus sub custodia concludendum. Et dum reuerteretur ad ciuitatem Taurisii, ubi dimiserat filios & uxores, dedit omnibus in mandatis, quod post ipsum incederent paulatim: conestabulo uero & quibusdam aliis, in quibus præcipue cõfidebat, iussit quatenus nepotem suum occiderent, & occulte sibi caput afferrent. His itaque taliter ordinatis, festinãter præcepit eis Mahumetus. Inter illos uero qui mandatum susceperant tanti sceleris adimplendi, inuentus fuit quidam potens uir, quem Abaga nutriuerat, pater ipsius Argoni, qui pietate motus, armis susceptis, conestabulum Mahumeti, & omnes suos sequaces nocte gladio iugulauit, & Argonum à mortis periculo liberauit, & constituit Argonum rectorem & dominum super omnes. Vnde alii timore, alii uero amore obedientes fuerunt suis beneplacitis & mandatis. His itaque sic peractis, Argonus cum comitiua suorum fidelium, fuit persequutus celeriter Mahumetum, & antequam Taurisium perueniret, personaliter cepit illum, quem captum iussit per medium detruncari, & sic fuit interfectus canis ille pessimus Mahumetus inimicus fidei Christianæ, antequam duorum annorum spatium in suo solio compleret.

De Argono

De Argono filio Abaga, qualiter fuit dominus Tartarorum post mortē Tangodor pessimi Saraceni. Cap. XXXVIII.

ANNO domini MCCLXXXV post necem pessimi Mahumeti, Argonus filius Abaga Can, primi Imperatoris, noluit se uocari Can, quousque haberet à maiori domino in mandatis: & super eo misit Argonus ad magnum Can nuntios speciales, quos magnus Can Tartarorum benigne suscepit, & honorifice tractauit, & de morte pessimi Mahumeti fuit plurimum consolatus, & transmisit de maioribus domus suæ, & Argonum in dominio confirmauit. Et extunc Argonus fuit ab omnibus Can uocatus, & fuit ab omnibus honoratus. Iste uero Argonus fuit aspectu pulcherrimus, & dominium suum tenuit uiriliter & prudenter, Christianos dilexit, & ipsos plurimū honorauit. Ecclesias quas Mahumetus dirui fecerat reparauit, unde accesserunt ad eum rex Armeniæ, & rex Georgiæ, & alii Christiani partium orientis, & supplicauerunt ei, quod consilium apponeret, & iuuamen, ut terra sancta liberaretur de manibus paganorū. Argonus quoque benigne respondit, quod libenter faceret quicquid posset ad honorem dei & fidei Christianæ, unde intendebat fœdus pacis componere cum uicinis, ut securius posset ire ad subsidium terræ sanctæ. Cúmque Argonus in hoc bono proposito perseueraret, pacem quærens cum uicinis, Ecce quarto anno sui dominii transmigrauit. Quidam uero frater eius nomine Regayto, sibi successit, sed fuit homo nullius ualoris, sicut inferius exprimetur.

De Regayto successore Argoni. Cap. XXXIX

ANNO domini MCCLXXXVIII post obitum Argoni Can frater eius Regayto nullam habebat legem uel fidem, ad arma erat penitus nihil ualens, totus erat deditus luxuriæ & peccato, & in omnibus ducebat tanquam brutum animal uitam suam, uentris ingluuiem satiando supefluis potibus atque cibis, per spatium sex annorum uixit in dominio: nihil aliud faciebat, unde per suam miseriam suis fuit exosus, & ab extraneis extitit uilipensus: finaliter fuit à suis proceribus suffocatus. Et post obitum suum factus fuit dominus quidam eius consanguineus, nomine Baydo: iste Baydo fuit in fide Christi fidelis, & rectus, & multas fecit gratias Christianis: sed dies uitæ suæ subito defecerunt, sicut inferius exprimetur.

De Baydo domino Tartarorum, & qualiter obierit. Cap. XL.

ANNO domini MCCXC post mortem Regayto, Baydo tenuit dominium Tartarorum: Iste Baydo tanquam bonus Christianus reædificauit ecclesias Christianorum, & præcepit, quod nullus auderet dogmata Mahumeti inter Tartaros prædicare. Et quia multiplicati erant ualde illi, qui sectam tenebant perfidi Mahumeti, moleste tulerunt mandatum Baydo, & ideo occulte miserūt nuntios ad Casanum, qui fuit filius Argoni, & promiserunt sibi dare dominiū, quod Baydo tenebat, & ipsum constituere dominum super eos, si uellet renuntiare fidei Christianæ. Casanus uero, qui parum curabat de fide, & qui dominium plurimum affectabat, promisit facere quicquid uellet, & propter hoc Casanus fuit rebellis effectus. Baydo uero congregauit gentem suam, intendens Casanum capere & tenere: proditionem enim, quam gens sua sibi fecerat ignorabat. Cúmque ad campum belli uenissent, ecce omnes illi qui sectæ adhæserant

Mahumeti, relinquentes Baydo, fugerunt ad Casanum. Baydo quoque uidens se ab omnibus derelictum, fugam arripuit, credens euadere, sed persequentibus inimicis fugiendo interiit.

De Casano filio Argoni, qualiter dominium usurpauerit, & gestis eius. Cap. XLI.

POST mortem Baydo Casanus fuit factus dominus Tartarorum, initio sui dominii non audebat contraire his, quæ promiserat illis, qui eum in dominio posuerunt, qui Mahumeti sequebantur legem & sectam, & ideo se ostendit nimium Christianis. Sed postquam in sede dominii firmus fuit, cœpit honorare & diligere Christianos, multa fecit in uita sua ad commodum Christianorum, sicut in sequentibus audietis. Et primo destruxit quàm plures magnates qui suadebant ei, ut Saracenorum fidei adhæreret, & persequeretur undique Christianos. Post præcepit omnibus Tartaris, qui in dominio suo erant, quod essent armis & omnibus necessariis præmuniti, quoniam intendebant ingredi regnum AEgypti, & Soldanum destruere si ualerent, & hoc mandauit regi Armeniæ, & regi Georgiæ, & aliis Christianis partium oriētis. Verum uerno tempore adueniente, Casanus suum exercitum congregauit, & direxit gressus suos per uiam de Baldach cum exercitu copioso. Quando uero Casanus peruenit ad terras AEgypti, congregauit in simul gentem suam. Soldanus qui uocabatur Melecnaser, iamdudum de aduentu Tartarorum rumoribus intellectis, congregauit posse suum, & uenit ante ciuitatem Mames cum maximo apparatu, quæ ciuitas est sita in medio regni Syriæ, ut refertur. Cúmque Casanus intellexisset, quod Soldanus contra ipsum intenderet præliari, ad obsidionem ciuitatis uel castri noluit perdere tempus suum, sed recto tramite celeriter uenit ad locum ubi erat Soldanus, & se posuit ex aduersa parte per unam dietam in quibusdam pratis, in quibus erat abundantia pabulorum. Vnde præcepit Casanus omnibus suis, quod in illo campo essent, quousque equi requiescerent à labore quem passi fuerant in uia celeriter ueniendo. In societate uero Casani erat quidam Saracenus nomine Calphaclz, qui fuerat seruus Soldani, & fugerat ad Casanum propter metum Soldani, qui propter excessus intendebat illum carceribus mancipare. Iste Calphaclz à Casano receperat gratias & honores, & Casanus de eo plurimū confidebat, sed tanquam proditor maledictus per literas notificauit Soldano & Saracenis consilium & intentionem Casani & misit qualiter Casanus morari intendebat in pratis illis, ut daretur requies equis suis, qui erāt mirabiliter fatigati, & consuluit Soldano quod properaret ad pugnā quamdiu aduersariorum equi erant fessi, quia faciliter posset de Tartaris uictoriā reportare. Soldanus AEgypti, qui apud ciuitatē Hames Tartaros proposuerat expectare, acquieuit tamen consilio proditoris, & cum electa multitudine suorū equitauit festinanter, ut ex improuiso insultū faceret in Casanum. Speculatores quidē exercitui Casani notū fecerunt aduentū Soldani. Casanus uero fecit edictū ut omnes sui equitarent per acies ordinati, ut uiriliter reciperēt inimicos. Casanus ergo leone audacior, cū illis quos circa se inuenit: equitauit obuiā Saracenis, qui iam tantum appropinquauerāt, quod præliū nō poterat euitari. Et cæteri qui per campum erant dilatati: ut requiē darent equis, non poterant

poterant ad ipſum accedere feſtinanter, unde Caſanus præcepit militibus qui ſecum erant de equis deſcendere, & de illis circuitum facere uelut murum & cum arcubus & ſagittis impeterent inimicos, qui laxatis habenis ad prælium properabant. Tartari uero deſcenderunt, & in circuitu ipſorum poſuerunt equos ſuos, & acceptis in manibus arcubus & ſagittis, expectauerunt quouſque ſagittæ poſſent ad inimicos commode peruenire. Et ſic omnes ſimul Tartari ſagittantes, qui in arte ſagittandi mirabiliter ſunt periti, equos inimicorũ præcedẽtes taliter percuſſerunt, quod ante alios ceciderunt: unde illi qui ſequebantur, qui curſu uelociſſimo properabant, inuenientes præcedentes proſtratos, præcipitabantur ſuper illos: unde de multis Saracenis euaſerunt pauci, qui nõ erant proſtrati, aut ſagittis Tartarorum letaliter uulnerati. Soldanus AEgypti, qui in acie illa erat, quàm ocyus potuit retroceſſit. Caſſanus hoc uidens, ſtatim præcepit equos aſcendere gẽtem ſuam, & inuadere uiriliter inimicos, & ipſe fuit primus, qui Soldani aciẽ eſt ingreſſus, & tamdiu Soldanus cum modica ſocietate ſuorum bellum ſuſtinuit, proſtrando & occidendo ſtrenue inimicos, quoad Tartari muniti, & per acies ordinati uenerunt ad pugnam: tunc inceperunt omnes acies undique præliari & durauit altercatio inter eos ab ortu ſolis uſque ad nonam. Finaliter uero Soldanus non potuit reſiſtere audaciæ Caſani, qui manu ſua mirabilia fecit, & ſic uertitur in fugam Soldanus cum omnibus Saracenis. Caſanus itaque cum gente ſua perſequutus fuit uſque ad noctis caliginem inimicos diuerſimode occidẽdo, unde tanta fuit ibi Saracenorum ſtrages, quod tota terra diſperſa extitit corporibus mortuorum. Poſt conflictum nocte illa requieuit Caſanus in quodam loco qui uocatur Cametum, gaudens & exultans ineffabiliter de triumpho quẽ contra Saracenos obtinuerat nutu dei. Actum hoc anno domini M CCCX. die mercurii ante feſtum natiuitatis domini.

De uictoria quam habuit Caſanus contra Soldanum AEgypti, & qualiter ſpolia diuiſit inter ſocios. Cap. XLII.

HIS ITAQVE ſic peractis, Caſanus præcepit regi Armeniæ, & cuidam duci Tartarorum, qui uocabatur Molay, quod cum XL milibus equitum Tartarorum perſequerentur Soldanum uſque ad deſertum AEgypti, quod diſtabat à campo belli per duodecim dietas & ultra. Et præcepit quod apud ciuitatem Gaccaræ ipſum expectarent aut eius mandatum. Rex igitur Armeniæ & Molay prædictus cum XL milibus Tartarorum ante ſolis ortum recedentes, Soldanum fuerunt celeriter perſequuti. Poſt triduum uero Caſanus mittit ad regem Armeniæ quod rediret, eo quod intendebat obſidere ciuitatem Damaſci, & præcepit quod Molay procederet, ſicut habuerat in mandatis, Saracenos omnes quos capere poterat perimendo. Soldanus uero quoque fugit uelociter diu noctúque dromedarios equitando, & in ſocietate quorundam Beduinorum qui eum conducebant, Babyloniam mirabiliter eſt ingreſſus. Alii uero Saraceni diuerſimode fugerunt, quo quilibet opinabatur ſe poſſe melius receptare: quorum magna quantitas perrexit per uiam Tripolis, qui per Chriſtianos habitantes in monte Libani fuerunt interfecti crudeliter. Redeunte ergo rege Armeniæ ad Caſanum, inuenit quod ciuitas Caſana dediderat ſe Caſano, & totum ærarium Soldani & exercitus ſui quod ibi erat, fuit ante Caſani præſentiam depor-

tatum, cuius multitudo extitit infinita: mirati fuerunt omnes super eo, quod Soldanus tantas diuitias secum tulerat, dum intenderet præliari. Casanus ergo congregatis omnibus illis diuitiis, & omnibus spoliis quas lucrati fuerant Tartari, post triumphum diuisit omnia liberaliter inter suos, ex quibus omnes locu pletes sunt effecti. Ego uero Fr. Haithonus, qui hanc hystoriam compilaui, interfui omnibus negotiis & præliis quæ Tartari habuerunt cum Soldano à tem pore Haoloni: sed nunquam uidi uel audiui dici de aliquo domino Tartarorũ, qui plura faceret in duobus diebus, quàm fecit Casanus. Nam prima die belli cũ parua societate suorum contra Soldanum & magnam copiam inimicorũ prælium sustinuit, & de persona sua taliter se probauit, quod inter omnes alios bellatores famam & laudem merito est adeptus. Et de sua probitate inter Tartaros narrabitur in secula seculorum. Secunda uero die tanta erat libertas & liberalitas cordis sui, quod de omnibus diuitiis & infinitis thesauris quos acquisiuerat, sic inter quoddam marsupium, in quo erant scripturæ terræ AEgypti, & innumerus exercitus Soldani, & similia. Et omnia alia distribuit liberaliter, ut est di ctum. Et hoc præcipue erat admirandum, qualiter in tantillo corpusculo tanta uirtutum copia inueniri poterat. Nam inter XX mille milites, uix potuisset sta turæ minoris aliquis reperiri, neque turpioris aspectus, omnes tamen alios in probitate & uirtutibus excedebat. Et quia iste Casanus tempore nostro fuit, dignum est quod de suis gestis plenius enarremus: & ille Soldanus, qui per Casa num extitit debellatus, adhuc uiuit. Præterea illi qui ad Saracenorum intendunt præcipitium, & grauamen inferre uolunt, multa poterunt sumere docu-ta, his historiis plenius intellectis.

Postquam uero Casanus per quinque dierum spatium requieuit, & inter suos diuisit spolia innumerabilia, ut superius est expressum, per dietas suas iter suũ di rexit rectà ad ciuitatem Damasci. Cúmque ciues Damasci cognouerunt aduen tum, timuerunt ualde, ne si Casanus eos caperet uiolenter, absque misericordia perderentur. Vnde de consilio sapientum, & concordi omnium uoluntate, suos ad Casanum nuntios transmiserunt, qui dederunt sibi multa dona, & ei claues ciuitatis etiam obtulerunt, ab eo misericordiam implorantes. Receptis ergo xeniis & clauibus ciuitatis Damasci, præcepit Casanus nuntiis quod redirent, & ui ctualia sufficientia exercitui præpararent, & nullatenus dubitarent, quia nolebat destruere ciuitatem, sed eam intendebat pro camera sua reseruare. Recedentibus itaque nuntiis cum exultatione ingenti, Casanus post modicum equitauit ad flumen Damasci, in cuius littore tentoria sua fixit, & inhibuit, ne inferrentur damna aliqua ciuitati. Ciues uero Damasci miserunt plurima dona Casano & de uictualibus dederunt exercitui affluenter, mansítque ibi Casanus per XLV dies cum omnibus suis, præter quadraginta milia Tartarotum, quos miserat cum Molay, qui apud ciuitatem Gaccaræ morabantur, Casani expe ctantes aduentum uel mandatum.

De Capchiclz qualiter fuerit proditor erga Casanum, & restituerit terras Soldano. Cap. XLIII.

CVMQVE Casanus taliter moraretur, & daret se solatio & quieti, ecce rumores

rumores uenerunt de quodam suo consanguineo, nomine Baydo, qui ingressus fuerat regnum Persarum, damna Casano plurima inferendo: & quia dubitabatur ne deterius faceret, consultum fuit Casano, quod ad propria remearet. His itaq; rumoribus intellectis, Casanus præcepit maiori duci sui exercitus, qui uocabatur Cotulossa, quod cum parte exercitus ad custodiam regni Syriæ remaneret, & Molay ac aliis Tartaris, qui erant in terra Gaccaræ mandauit, quod obedirent Cotulossæ, quem dimiserat loco sui. Post hæc ordinauit Casanus Baiulos, & rectores super qualibet ciuitate, & tradidit ciuitatem Damasci Capchiclz proditori superius nominato, nondum enim Casanus cognouerat uelle suum. Postea uocari fecit ad se regem Armeniæ, & suum sibi referauit recessum, dicens, Libenter tradidissemus terras, quas acquisiuimus, custodiendas Christianis, si uenissent: & si uenerint, Cotulossæ dabimus in mandatis, quod eis restituat omnes terras, quas hactenus tenuerunt, & ad reparationem castrorum det eis subsidium opportunum. His omnibus sic completis, Casanus arripuit iter suum, tendens uersus Mesopotamiam. Cúmque ad flumen Eufraten peruenisset, mandauit Cotulossæ, ut dimissis Molay XX milibus Tartaris, ad eum cum residuo exercitu accedere festinaret. Cotulossa quidem fecit, sicut receperat in mandatis, unde Molay stetit in custodia regni Syriæ pro Casano, & suadente Capchiclz proditore, Molay se transtulit uersus partes Hierosolymitanas, in quodam loco nominato Gaur, ut ibi pabula pro equis, & alia necessaria inueniret. AEstiuo uero tempore ueniente, Capchiclz prædictus, qui erga Casanum iamdudum conceperat falsitatem, occultate misit ad Soldanum, quod redderet sibi Damascum & alias terras, quas Casanus & Tartari occupauerant in regno Syriæ. Et Soldanus promisit Capchiclz, quod si ea quæ promiserat adimpleret, sibi daret perpetuo dominium ciuitatis Damasci, & de thesauro suo etiam magnam partem, & sororem suam sibi traderet in uxorem: & ita post modicum temporis spatium. Capchiclz rebellis effectus, fecit omnia castra Tartaris rebellare: spes enim illorum erat æstus æstiui temporis, in quo Tartari non poterant equitare, neque suis subsidium impertire. Quando Molay uidit, quod omnes terræ rebelles factæ fuerunt, non fuit ausus stare cum tam modica gentium quantitate, unde per uiam breuiorem se transtulit ad regnum Mesopotamiæ, & notificauit Casano omnia quæ in regno Syriæ euenerant seriatim. Casanus uero tunc non potuit aliud facere per æstum temporis. Sed ueniente tempore hyemali, super littora fluminis Eufratis suum fecit maximum apparatum, & transmisit Cotulossam cum XXX milibus equitibus Tartaris, & præcepit, quod quando ad partes Antiochiæ perueniret, regẽ Armeniæ conuocaret, & alios Christianos partium orientis & Cypri, & adiungeret eos sibi. Et dum Casanus cum robore sui exercitus sequeretur, in regnum Syriæ introiret. Prædictus itaque Cotulossa fecit sicut habuit in mandatis. Acceptis itaq; XXX milibus Tartarorũ, per dietas suas perrexit, quousque Antiochiam applicuit, & deinde misit ad regẽ Armeniæ quod ueniret, unde rex Armeniæ cum suo exercitu equitauit. Christiani etiã qui erant in regno Cypri, de aduentu Cotulossæ rumoribus intellectis, absque moræ dispendio cũ galeis & aliis lignis peruenerunt ad insulam Anteradensem, & ibi fuerunt dominus Tyrenensis frater

regis Cypri,qui erat militiæ dux & rector, & magistri domorum, hospitalis & templi,cum conuentibus fratrum suorum:& dum parati essent uolūtaria Christi seruitia adimplere,ecce rumor uenit de quadam infirmitate Casani,à qua taliter uexabatur,quod de conualescentia medici desperabāt,unde Cotulossa cum suis Tartaris rediit ad Casanum.Rex etiam reuersus fuit Armeniā & alii Christiani,qui uenerant ad insulam Anteradensem,redierunt in Cyprum. Et ob hāc causam inceptum terræ sanctæ negocium fuit totaliter derelictum: hoc accidit anno domini M C C C L.

De maximo damno quod habuerunt Tartari in planicie Damasci propter aquarum abundantiam. Cap. X L I I I I.

ANNO domini M C C C I I I. Casanus congregato iterum exercitu copioso cum magno apparatu,peruenit usque ad flumen Eufraten,intēdens regnum Syriæ introire,& sectam Mahumeti totaliter destruendo,terram sanctam libere restituere Christianis.Saraceni uero Casani timentes aduentum,& cum in bello non confiderent se esse pares, totam terram eorum combusserunt ante faciem Tartarorum,ita quod collectis frugibus,& aliis in terra crescentibus,ac animalibus in castris & in munitionibus congregatis,residuum totum ignibus deuastarunt,ut cum Tartari uenirent, non inuenirent uictualia, neque pabula pro iumentis. Quando Casanus intellexit ea quæ fecerant Agareni, & qualiter dissipa uerant totam terram,cogitans quod equi illis in terris taliter deuastatis non possent sustentari, accepit consilium remanendi super littora fluminis Eufratis illa hyeme,& ueris tempore ueniente,dum herbæ inciperent pullulare,perficere iter suum . Maiorem enim curam habebant Tartari de equis suis quàm de seipsis, quia dum modico & uili cibo sciant esse contenti, de seipsi quodammodo non curabant. Tunc Casanus misit pro rege Armeniæ,qui sine tarditate ueniens, super flumine se locauit. Et tanta fuit ibi gentis multitudo, quod exercitus Casani per tres dietas extendebatur in longum, à quodam uidelicet castro quod uocatur Caccabe, usque ad aliud castrum nominatum Labire:quæ quidam castra erant Saracenorum,sed absque insultu aliquo reddiderunt se Casano. Cūmque Casanus taliter moraretur, tempus congruum expectando, ut posset de Saracenis perficere uota sua,& terram sanctam de ipsorum manibus liberare. Et ecce, diabolus obstaculum interiecit. Nam Baydo superius nominatus, terras Casani iterum introiuit,& intulit damna multa,sicut Casano extitit enarratum. Vnde consultum fuit Casano,quod ad propria remearet. Casanus quidem plurimum perturbatus,pro eo quod tam diu differebatur negotium terræ sanctæ, iussit Cotulossæ duci suo,quod cum X L milibus Tartaris regnum Syriæ introiret, & ciuitatem Damasci caperet, & omnes perderet Saracenos. Rex quoque Armeniæ cum gente sua præfato duci Cotulossæ est associatus. Casano itaque ad propria redeunte. Cotulossa cum X L milibus Tartaris,& rex Armeniæ cum suo posse regnum Syriæ introiuerunt, omnia deuastantes,quousque peruenerunt ad ciuitatem Hames, ibique crediderunt, sicut aliàs fecerant AEgyptii,exercitum inuenire,sed certos intelligentes rumores de Soldano,quod esset in ciuitate Gaccaræ, inde nullatenus egressurus . Obsederunt ergo uiriliter ciuitatem Hames, quam post paucos dies uiolenter ceperunt, & indifferenter omnes Saracenos gladio peremerunt

peremerunt, ibíque inuenerunt diuitiarum copiam & magnam multitudinem armatorum. Deinde uero ſe tranſtulerunt ad ciuitatem Damaſci, ut eandem quoque obſiderent, & ecce ciues ſuos miſerunt nuntios, ſupplicando quod eis concederentur induciæ triduanæ, quas inducias habuerunt. Præcurſores uero Tartarorum, qui fere per unam dietam tranſiuerant iam Damaſcum, ceperunt quoſdam Saracenos, quos tranſmiſerunt ad Cotuloſſam, ut per eos inquireret certa noua. Cotuloſſa ergo per illos Saracenos rumoribus intellectis, quod ibi prope circa duas dietas erant mille ducenti equites Saracenorum, qui aduentum Soldani quotidie expectabant: cum feſtinatione equitauit, ut ex improuiſo illos caperet & teneret. Et quando Cotuloſſa & rex Armeniæ peruenerunt ad locum, ubi erant mille ducenti equites Saracenorum, erat quaſi hora ueſpertina, & paulo ante applicuerat iam Soldanus. Cotuloſſa ergo & rex Armeniæ, qui credebant occupare ſolos illos mille ducentos Saracenos, uidentes ſe in ſua opinione deceptos, ſteterunt ut conſilium caperent. Conſultum itaque fuit Cotuloſſæ, quod requieſceret nocte illa, & inimicos in craſtinum impugnaret: cum dies iam ad ueſperam declinaſſet. Cotuloſſa uero qui uilipendebat Soldanum, & etiam gentem ſuam, noluit in hoc caſu quieſcere conſilio alicuius, imò præcepit feſtinanter acies ordinari. Saraceni uero hoc uidentes, ſteterunt, quia à quodam lacu & quodam monte erāt à duabus partibus præmuniti. Et ſcientes quod Tartari abſque eorum diſcrimine ad eos accedere non ualebant, noluerunt exire ad pugnam, ſed ibi firmiter expectauerunt. Cúmque Tartari crederent abſque obſtaculo inuadendos Saracenos, & ecce quendam ante ſe riuulum inuenerunt, qui in certis locis tranſitum non habebat, unde tardauerunt Tartari multum, antequam poſſent tranſire riuulum ſupradictum. Sed poſtquam Cotuloſſa & rex Armeniæ cum maiori parte ſuorum riuulum tranſiuerunt, in inimicos uiriliter inſultarunt. Soldanus ſtetit, nec de loco quidem ubi erat inter lacum & montem, noluit ſe mouere. Noctis uero caligine appropinquante, dum uideret Cotuloſſa Soldanum ſtantem, & nolentem ad pugnam egredi, ut ſperabat, congregatis ſuis iuxta montem, nocte illa quieuit: ueruntamen circa mille Tartarorum, qui non potuerunt eo die riuulum pertranſire, non fuerunt cum aliis nocte illa. Veniente uero die, ad pugnandum ſe Tartari parauerunt, & in Soldanum uiriliter inſultarūt: ſed Soldanus noluit in campum uenire more bellorum, ſed ſtetit in illo tutiori loco, cum gente ſe quantum poterat defendendo. Tartari uero conabantur extrahere Saracenos, ſed nullo modo potuerunt. Durante uero inſultu à mane uſque ad nonam, propter defectum aquæ, quam non inuenerant nocte illa nec die, tædio & ſiti nimium fatigati retroceſſerunt, & dimiſſo Soldano receſſerunt unus poſt alium paulatim per turmas & acies ordinati, quouſq; peruenerunt ad Planiciē Damaſci, ibíq; inuenerūt abundantiam magnam aquæ, & paſcua ualde bona, & ordinatum fuit ibi ſtare, quouſq; hominibus & equis daretur requies opportuna, ut poſtmodum melius poſſent redire ad prælium cum Soldano. Habitatores uero Damaſci ſcientes quod exercitus Tartarorum erat in illa planicie collocatus, quadam nocte aquas fluminis per quoſdam meatus & riuulos diſcurrere permiſerunt, & antequam octo horæ noctis illius pertranſiſſent, aquæ in tantum creuerūt ubiq;, quod Tartari coacti ſint ſur-

gere & recedere festinanter. Cúmque nox illa esset multum tenebrosa, & fossatā forent, omnia plena aquis, & nulli tramites apparerent, omnes fuerunt quasi con fusi, & multa animalia, arma, & arnesia amissa fuerunt in illa planicie propter aquas, & etiam plures homines suffocati, & inter cæteros rex Armeniæ plura di citur amisisse. Veniente uero die, per gratiam dei aquarum pericula euaserunt. Sed cum arcus & pharetræ Tartarorum, cum quibus præcipue præliantur, ac alia arma ipsorum essent totaliter madefacta, quod illa non poterant exercere, unde fuerunt totaliter stupefacti: quod si inimici eos persequuti fuissent, nullus penitus euasisset, imò illos uelut aues capere potuissent. Post hæc uero paulatim Tartari propter illos qui equos suos amiserant, incedentes ad littora fluminis Eu fratis sunt reuersi, nec aliquis inimicorū ausus fuit illos sequi, siue inuadere quoquo modo, quandoquidem peruenerunt ad flumen, quod transire oportuit natando, & sicut melius fieri poterat super equis, dum flumen illud esset turbidum & inflatum propter abundantiam pluuiarum, multi Armeni perierunt in illo, etiam Tartari & Georgiani, & multi equi fuerunt in flumine suffocati: & sic accidit, quod non per potentiam inimicorum, sed casu & malo consilio tanquā confusi ad propria redierunt. Hoc quidem dicitur euenisse, eo quod Cotulossa nolebat acquiescere consilio alicuius. Nam si sapientibus credidisset, illa potuisset pericula faciliter euitasse. Ego enim Fr. Haithonus huius historiæ compilator, præmissis omnibus præsens fui, & si forte super hac materia loquor prolixius quàm decet, mihi quæso uenia tribuatur. Nam hoc facio, ut in casu simili similia discrimina ualeam reminisci. Rebus enim consulte actis, consueuerunt fines laudabiles obtineri, & econtra, quæ improuide fiunt, optatis successibus sæpius carent. Postquam itaque rex Armeniæ flumen Eufraten pertransiuit non sine damno suorum, decreuit ire ad Casanum antequam ad regnum Armeniæ remearet, unde recto tramite perrexit ad ciuitatem Niniue, in qua Casanus tunc residebat, & Casanus regem suscepit honorifice & benigne, & super amissionibus atque damnis regi plurimum est compassus, unde eidem fecit gratiam specialem. Nam sibi concessit mille Tartaros, qui suis expensis semper essent stantes in custodia regni sui. Et de regno Turquiæ præcepit Casanus certam quantitatem pecuniæ regi dare, de qua posset alios mille equites stipendiarios ad suum placitum retinere. Rex igitur accepta licentia, ad regnum Armeniæ est reuersus, & Casanus ei iniunxit, quod prudenter uigilaret circa custodiam regni sui, quousque ad subsidium terræ sanctæ personaliter, dante domino posset ire.

Qualiter Casanus ante mortem suam Carbagandam suum fratrem successorem in regno constituerit. Cap. XLV.

REX ITAQVE Armeniæ ad terram suam rediit, sed postquam ibi ap plicuit, parū habuit de quiete. Post hæc uero, sicut deo placuit, Casanus fuit quadam graui infirmitate detentus. Et quia sapienter in uita sua egerat, uoluit etiam ultimo commendari, unde suum sapienter condidit testamētum, & sibi instituit hæredem & successorē Carbagandam fratrē suum. Postquam ordinauit pruden ter ea quæ erant ordinanda circa negotiū regni sui & domus suæ, fecit pulchras constitutiones & leges, quas suis dimisit in memoriā, quæ quidem à Tartaris firmiter obseruantur. Post hæc Casanus diē clausit extremū, & successit sibi in regno

Carbaganda frater suus. Iste Carbaganda, fuit filius cuiusdam bonæ memoriæ dominæ, quæ fuit uocata Eroclzcaton, quæ fuit in fide Christi deuotissima & fidelis, & quandiu uixit, faciebat sibi diuina officia quotidie celebrari, & tenebat Christianum presbyterum, & sacellum, unde iste Carbaganda fuit baptisatus, & nominatus in suo baptismate Nicolaus, & quandiu mater eius uixit, in fide Christianorum permansit. Sed post obitum dominæ matris suæ, dilexit societatem Saracenorum, unde fide Christianorum relicta, adhæsit sectæ perfidi Mahumeti. Rex uero Armeniæ de obitu Casani fuit plurimum perturbatus. Nam per hoc inimici fuerunt in magna superbia eleuati. Vnde accidit, quod Soldanus regem habebat ualde exosum, & etiam gentem suam. Nam per totum illum annum fere mẽse quolibet, Soldanus Babyloniæ misit magnam copiam armatorum, qui totum regnum Armeniæ deprædabantur, & præcipue planiciem circundabant, damna multa sæpius inferendo, & sic nunquam scitur regnum Armeniæ tantã habuisse molestiam temporibus retroactis: sed deus omnipotẽs & misericors, qui sperantes in se nullatenus derelinquit, compassus est miserabilibus Christianis. Vnde accidit mense Iulii, ut septem milia Saracenorum de melioribus domibus Soldani, regnum Armeniæ fuerint ingressi, & iuerint omnia deuastando usque ad ciuitatem Tarsensem, in qua Beatus Paulus apostolus natus fuit. Et cum multa damna intulissent prouinciæ, & redirent, ecce rex Armeniæ suis undique congregatis, Saracenis deprædatoribus obuiauit, & prope ciuitatem Ayatii bellum iniit cum eisdem: sed nutu dei potius quàm bonitate nostra, prædicti Saraceni fuerunt totaliter debellati, quod de illis septem milibus Saracenorum non euaserunt trecenti qui non essent capti, aut diro gladio interempti, licet ferocitate sua crederent inuadere totum regnum, & Christianos regni Armeniæ in uno hiatu gutturis absorbere posse: & hoc actum fuit quadam die dominica XVIII mensis Iulii. Post illum conflictum Saraceni non fuerunt ausi regnum Armeniæ introire: & misit Soldanus AEgypti, & treugas cum rege Armeniæ iniit & firmauit.

De distinctionibus huius operis, & qualiter habuit originem. Cap. XLVI.

EGO VERO Fr. Haithonus interfui omnibus prælibatis, qui dudũ proposueram habitum sumere regularem, sed propter inconuenientia discrimina & ardua negotia regni Armeniæ, cum honore meo non poteram in tantis necessitatibus derelinquere consanguineos & amicos. Vnde postquã deus sua pietate mihi concessit gratiam dimittendi regnũ Armeniæ, & populum Christianum, post multos labores meos in statu pacifico & quieto, confestim uotũ quod diu uoueram, uolui adimplere. Accepta itaq; licentia à domino meo rege, & ab aliis cõsanguineis & amicis in campo illo, ubi deus de inimicis triumphum cõcesserat Christianis, arripui iter meũ, & perueniẽs in Cyprum, in monasterio Episcopæ Præmonstratensis ordinis suscepi habitum regularem, ut qui in iuuentute mea militaueram mundo, in seruitiis dei residuum uitæ meæ, pompis huius seculi relictis, consumerẽ. Anno domini MCCCV. Gratias igitur ago deo, quoniam regnum Armeniæ hodie est in statu æquo, bono & pacifico reformatum: præcipue per modernum regem dominum Liuonum, filium quondam domini Theodori, Haithonus fit monachus

qui tanquam indolis gloriose uirtutibus illustratus, omnibus regentibus est speculum gratiosum. Et firmiter creditur & speratur, quod in diebus istius regis iuuenis, qui bonitate suos antecessores præcellit, cum auxilio dei regnum Armeniæ ad statum pristinum reducetur. Præterea huius operis compilator, ea quæ narrat & scribit in isto libro, tribus modis asserit se sciuisse. Nã ab initio Changii Can, qui fuit primus Imperator Tartarorum, usque ad Mango Can, qui fuit quartus Imperator, narrat ea fideliter, quæ in Tartarorum historiis continẽtur. A Mango Can uero usque ad mortem Haoloni, ea quæ narrat & scribit, sciuit & audiuit per dominum auunculum suum quod dominum Haithonum regem Armeniæ rescribere fecit, qui præsens fuit illis temporibus, omnibus prænotatis, & cum magna diligentia narrabat hæc filiis & nepotibus, & faciebat redigi in scriptis, ut melius memoriter tenerentur. Ab initio quidem Abaga Can usque ad finem tertiæ partis huius libri, ubi finem capiunt historiæ Tartarorum, sciuit ipse tanquam ille qui præsens fuit, unde de his quæ suo tempore euenerunt, perhibet testimonium ueritati. Et licet hucusque narrauerimus de historiis & gestis Tartarorum, adhuc restat de ipsorum dominio & potentia, præcipue qui nunc uiuunt aliquid referandum, ut melius cognoscantur.

De Tamor Can sexto Imperatore Tartarorum, & de potentia sua, & subiectorum suorum. Cap. XLVII.

MAGNVS itaque Imperator Tartarorum, qui nunc tenet imperium, uocatur Tamor Can, & est sextus Tartarorum Imperator: sedem Imperii sui tenet in regno Cathay, in quadam maxima ciuitate, quæ uocatur Ions, quam ædificari fecit pater suus, sicut superius est expressum. Potentia quidem eius est ualde magna, plus enim posset Imperator solus ille, quàm omnes simul alii principes Tartarorum. Gentes istius Imperatoris reputantur nobiliores & ditiores, & sunt melius munitæ necessariis: quoniam in regno Cathay, in quo nunc degunt, diuitiarum multarum abundantia maxima inuenitur. Præter magnum Imperatorem, sunt alii tres magni reges & principes Tartarorum, quorum unusquisque dominium magnum tenet, obediunt tamen Imperatori tanquam eorum domino naturali. Et quæstiones quas inter se habent, ad Imperatoris curiam deferuntur, & per eius iudicium deciduntur. Primus quidem istorum regum uocatur Chapar, alter uocatur Hochtay, & alius Carbanda appellatur. Iste Chapar dominium suum tenet in regno Turquestan, & magis appropinquat genti Imperatoris quàm alii. Potest etiam, ut dicitur, ad pugnam congregare quatuor centum milia equitum armatorum. Homines illi sunt audaces & strenui bellatores, non tamen habent equorum siue armorum abundantiam, sicut necessarium esset eis. Multotiens gens Imperatoris mouet istis guerram, & isti quandoque mouent guerram contra Carbanda & gentem suam. Dominium istius Chapar antiquitus fuit unius domini per magnam partem, qui Doay nomine appellabatur. Hochtay rex Tartarorum, dominium suum tenet in regno Cumaniæ in quadam ciuitate quæ uocatur Sara. Potest etiam, sicut dicitur, congregare ad pugnã sexcentum milia equitum bellatorum: isti non tantum commendantur in facto armorum, sicut gentes Chapar, licet equos habeant meliores. Quandoq; mouent guerram contra gentem Carbanda, quandoq; contra Vngaros, quandoque inter se

ter se rixantur. Præsens uero Hochtay dominium suum tenet pacifice & quiete. Carbanda suum habet dominium in regno Asiæ maioris, & moratur in ciuitate Taurisii: ducere potest ad pugnam tercētum milia equitum bellatorum. Isti sunt à diuersis partibus congregati, diuites sunt, & omnibus necessariis bene muniti. Chapar & Hochtay quandoque mouent guerram contra prædictum Carbanda. Carbanda uero nulli guerram mouet, nisi Soldano AEgypti, cōtra quem sui antecessores sæpius pugnauerunt. Chapar & Hochtay libenter auferrent terram & dominium Carbandæ, si ualerent, sed non possunt, licet potentiores sint eo terris & gentibus, ut dictum est. Et hæc est ratio, qualiter Carbanda potest resistere tantæ potentiæ inimicorum, & defendere terram suam. Asia enim tota in duas partes est diuisa, una enim pars dicitur Asia profunda, & in illa parte habitat Imperator & duo reges superius nominati, Chapar uidelicet & Hochtay. Alia uero pars uocatur Asia maior, & in illa moratur Carbanda sæpe dictus. Tres uiæ sunt solummodo, per quas itur de profunda Asia ad Asiam maiorem: una uidelicet uia, per quam itur de regno Turquestan ad regnum Persarum. Alia uia est quæ dicitur Ledorbent, quæ uia est prope mare, ubi Alexander construxit ciuitatem uocatam Portam ferri, sicut in historiis regni Cumaniæ plenius continetur. Alia uia est per mare maius, quæ transit per regnum Abcas: per primam uiam non possunt habere ingressum gentes Chapar ad terram Garbanda absque magno discrimine & labore, quia nulla pabula inuenirentur pro equis usque ad plures dietas, quia terra illa est arida & deserta, & antequam possent peruenire ad terras cultas & habitatas, equi totaliter deficerent propter famē: aut essent ita fessi, & uiribus uacuati, quod à parua quantitate inimicorum possent faciliter debellari, & sic uolunt capere illud iter. Ex parte uero de Ledorbent possent gentes Hochtay habere ingressum ad terras Carbandæ sex mensibus anni solummodo: uidelicet tēpore hyemali. Sed Abaga fecit fieri magna fossata, & alia munimenta in quodam loco uocato Ciba, & ibi stat semper, præcipue tempore hyemali, custodia armatorum, qui defendūt transitum ab inimicis. Gentes uero Hochtay toties tentauerunt occulte transire per uiam, sed non potuerunt, uel possent aliqua ratione. Nam in quadam planicie, quæ uocatur Monga, stant in hyeme quædam aues magnitudinis fasianorū, quæ pulcherrimas habent plumas, & uocantur Seyserach, unde quando aliquæ gentes ingrediuntur illam planiciem, statim fugiunt illæ aues, & transeunt per illas custodias & fossata, & illi qui sunt deputati ad custodiam illius loci, per illas aues manifeste cognoscunt inimicorum aduentum, & ad defensionem continuo sunt parati. Per uiam uero maioris maris nunquam attentauerunt ire, quia ibi est regnum Abcas, quod est gentibus & terris bene munitum, & nullā possunt habere fiduciam in eisdem, & hoc modo Carbanda & sui antecessores usque modo defenderūt se à tanta potentia uicinorum. Insuper aliqua dicemus breuiter de modis & moribus Tartarorum.

De fide, uita, moribus & conditionibus Tartarorum. Cap. XLVIII

TARTARI sunt ab aliis nationibus gentium modis & moribus sic diuersi, quod uix posset absq; tædio ipsorū diuersitas explicari. Confitentur enim unum deum esse immortalem, & inuocant nomen dei, aliter uero parū faciūt,

quia non ieiunant,uel orationes siue afflictiones faciunt ob dei reuerentiam,siue alia bona opera. Nec dei timore mala perpetrare permittunt Tartari. Homines interficere non reputant esse peccatum: & si dimitterent frenum in equorum suorum ore,quando pascere se deberent,deum crederent mortaliter offendisse. Fornicationem & luxuriam non reputant esse peccatū. Plures uxores ducunt: & oportet secundum consuetudinem, quod filius nouercam suam ducat post obitum patris sui,& frater relictam fratris,& thorum faciunt cum eisdem. Tartari in facto armorum sunt strenui bellatores,& sunt obedientes eorum superiori plus quàm aliæ nationes: & in pugna omnes cito cognoscunt per signa & documenta uoluntatem ducis eorum,unde absque magno labore Tartarorum exercitus ab illis qui præsident gubernantur. Dominus Tartarorum nulla stipendia dat eis,imò oportet quod uiuant de prædiis & uenationibus quas acquirunt: & si uellet dominus,posset ab eis auferre quicquid haberent. Quando Tartari equitant,secum ducunt magnam copiam armatorum, & de lacte equorum pocula sumunt,& carnibus uescuntur, & illas reputant ualde bonas. Tartari in equis sunt agiles, & sagittarii ualde boni: pedites nesciunt incedere nisi pigre. Tartari sunt sagaces & ingeniosi ad expugnandas ciuitates & castra, & semper uolunt habere prærogatiuam contra suos inimicos. In pugna nec uerentur fugere,si fuga prosit. Hanc habent Tartari prærogatiuã in campo belli existentes,quia si eis placuerit,præliabũtur: & si uoluerint prælium euitare,aduersarii cum eis non poterunt dimicare. Pugna Tartarorum est ualde periculosa,quia in uno conflictu Tartarorum moriuntur plures & uulnerantur, quàm in uno magno prælio alterius nationis,& hoc accidit propter sagittas, quas iactant cum arcubus fortiter & directe: & sunt in arte sagittandi ita periti,quod sagittæ eorum ferè armorum penetrant omne genus. Quando debellantur,fugiunt omnes simul per turmas & acies ordinati, & ualde periculosum est illos sequi,quoniam retrograde sagittas iaciunt fugiendo, & homines & equos uulnerant & occidunt, Exercitus Tartarorum non est magnæ apparentiæ, quia omnes simul congregati incedunt,ita quod acies mille Tartarorum, quingentorum apparentiam uix habeat. Tartari curialiter hospites suscipiunt, & cibum libenter diuidunt cum eisdem,& uolunt sibi per uiam similem responderi, alioquin accipiunt uiolenter. Tartari sciunt occupare alienas terras,sed ipsas nesciũt custodire. Tartari quando sunt debiliores, efficiuntur humiles & benigni: & quando sunt fortiores,sunt pessimi & superbi. Tartari nolunt quod coram eis aliquis mentiatur,& ipsi libentissime mentiũtur: in duobus tamen mentiri nesciunt,in facto armorum uidelicet,quia nullus erit ausus de probitate quam non fecerit,se iactare,aut negare si fecerit utilitatem. Aliud est, quod qui scelus aliquod fecerit,de quo etiam debeat condemnari ad mortem,interrogatus à domino,ueritatem continuo confitetur. Et hæc de Tartaris dicta sufficiant, quia longum esset mores ipsorum per omnia enarrare.

De conditione quam habere debet bellum incœpturus. Cap. XLIX.

RATIO postulat & requirit,quod quicunque contra suos inimicos guerram mouere intendit,debeat quatuor præuidere. Primo, quod iustam causam habeat

habeat guerram cum suis aduersariis inchoandi. Secundo, considerare debet posse suum, utrum sufficiat in expensis & aliis necessariis ad guerram manu tenendam, & ipsam sine debito terminandam. Tertio inuestigare debet sapienter inimicorum intentionem & statum. Quarto guerram debet inchoare tempore competenti. Ego uero Fr. Haithonus, qui ex mandato summi pontificis sum de hac materia loquuturus, dicere possum, quod Christiani iustam habent causam guerram mouendi cum filiis Ismaelis, quoniam hæreditatem eorũ obtinent occupatam, uidelicet terram sanctam, & sanctum sepulchrum domini nostri Iesu Christi, in quo fuit origo fidei Christianæ, & alia sancta loca Christianis plurimum reuerenda. Insuper propter atroces iniurias, & nimium horrenda opprobria, quæ cum multa nostri sanguinis effusione Agareni intulerũt Christianis, temporibus retroactis, & etiam propter alias rationes & causas uarias & diuersas. De potentia uero dico, quoniam nemo debet penitus ignorare, quia sacrosancta Romana ecclesia, quæ totius orbis est domina & magistra, potentiam habet cum congregatione regum & principum Christianorum, & fidelium crucisignatorum, terram sanctam eruendi de seruitute inimicorum fidei Christianæ, qui peccatis nostris exigentibus illam detinent occupatam. De cognoscendo uero statu inimicorum, hócque de tempore competenti, in quo guerra debeat inchoari, oportet prolixius aliqua enarrare. Nam sicut bonus medicus, ut ad conualescentiã ægrum perducat, causam debet ægritudinis perscrutari: Ita decet prouidum bellatorem, inimicorum inuestigare conditionẽ & statum, ut guerram possit incipere prouide & audacter, & illi finem laudabilẽ imponere. Sapienti enim & strenuo duci, nihil debet esse occultatum de potentia inimici, quoniam præuisa non lædunt, & improuisa consueuerunt sæpius animos perturbare, præcipue in bellorũ discrimine, ubi loci uel temporis spatium non habetur periculis occurrere tam paratis. In omni enim opere potest correctionis medela facilius adhiberi, quàm in pugna, in qua pœna errorem cõtinuo sequitur. Vt igitur de his quæ dicturi sumus, super passagio terræ sanctæ clarior intelligentia adhibeatur, aliqua narrabimus de statu & conditione terræ AEgypti, de exercitu Babyloniæ, & potentia inimici.

De conditione regni AEgypti & Soldani potentia. Cap. L.

SOLDANVS ille, qui regnorum AEgypti & Syriæ hodie obtinet principatum, uocatur Melomaser, & de natione Cumanorum extitit oriundus. Milites sui exercitus sunt de diuersis partibus & nationibus cõgregati, quia habitatores illarum partium in facto armorum nihil penitus sunt ualentes, unde oportet, quod de alienis gentibus eius potentia roboretur. Potentia quidem Soldani peditum armatorum est modica: equitum uero est plurimum copiosa. Maior pars exercitus AEgypti, sunt serui empti pretio, quos mali Christiani sæpe portant cupiditate lucrandi, aut in præliis acquisiti, quos compellunt eorum sectæ & fidei adhærere. Et illi qui empti pretio pecuniæ extiterunt, chariores sunt & habentur, & plus aliis honorantur. Soldanus AEgypti semper est timidus & suspectus, ne gens sua in eius præcipitium aliqua machinetur. Sunt enim illi serui talis naturæ, quod semper aspirant ad dominiũ occupandum, & ob hanc causam plures Soldani gladio perierunt. Potentia exercitus Babyloniæ circa

uiginti milia poteſt eſſe equitum, ex quibus ſunt aliqui in arte armorum periti & ſtrenui bellatores, maior tamen pars illorũ magni pretii non habetur. Quando Soldanus equitat & gens ſua, magna & multa arneſia ſecum trahunt, & onera camelorum, equos pro armis habent ſatis bonos, & equas ſatis agiles ad currendum: non tamen poſſent magnos ſufferre labores, & mularum & ronimorum copiam non habent. Exercitus Soldani eſt promptus ad ſeruitia & paratus, quia milites habitãt omnes ſimul in ciuitate Chayri. Conditio uero ipſorum eſt talis, Quia unuſquiſq; habet ſtipendia ſua de quibus uiuit, quæ ſumma centum & uiginti florenos annuatim uix excedunt, & oportet tenere tres equos & unum camelum. Et ſi forte Soldanus AEgypti extra regnum duceret gentem ſuam, aliquid daret ſibi ſi uellet de gratia ſpeciali. Milites uero iſtos dat Soldanus regendos proceribus ſuis, quos nominat Amurates, & dat alteri centum alii ducentos, plus uel minus, ſicut eis placebit, & quantum aſcendunt in ſumma ſtipendia militum, quos conceſſerit Amurato, tantundem dabit Soldanus Amurato pro ſua perſona, & ſoluit ſibi etiam ſtipendia militum quos tenebit: unde illi, quem Soldanus uoluerit ad magna promouere & honorare, dat plures milites ad tenendum. Secundum uero ordinem prætaxatum, magna fit Soldano derogatio ſeruitiorum & defectus, quia Amurates emunt ſeruos pretio pecuniæ, & ponunt illos ad ſtipendia, & in numero militum armatorum, aut ponunt ad ſeruitia gentem parui pretii, quibus concedunt equos & arma, & pro ſuis ſtipendiis dant eis aliquid, & reſiduum totum conſeruant, unde in multis talibus pauci inueniuntur, qui ſint ad arma ualentes.

De potentia Soldani in regno Syriæ. Cap. LI.

POTENTIA uero Soldani in regno Syriæ circa quinque milia militũ poteſt eſſe, qui de terris & redditibus uiuunt. Habet etiam Soldanus magnam copiam Beduinorum & Turquorum, qui ſunt aduenæ & forenſes, de quibus magnum habet iuuamen, præcipue ad obſidendum ciuitates & caſtra, quia ſecum uadunt ſola intentione aliquid acquirendi. Ad alia uero ſeruitia non poſſet Soldanus illos trahere abſque ſtipendiis, & ſi forte uellet illis uiolentiam inferre, ipſi recederent ſine mora, Turquiniani uidelicet aſcenderent magnos mõtes, & deſertum Arabiæ peterent Beduini. Aliquos etiam habet Soldanus pedites ſagittarios in terra de Malbeclz & circa montem Libani, & in terra Aſſaſſinorum, qui etiam ad caſtra & ciuitates obſidendas, ſeruitia magna præſtãt, ſunt enim Chriſtianæ fidei inimici, ualde ingenioſi ad ciuitates capiendas & caſtra, quas capere ſciũt per machinas, arcus, baliſtas, ignes inextinguibiles, meatus ſubterraneos, & alia diuerſa genera inſultandi.

De regno AEgyptiorum, qualiter de gente in gentem tranſlatum eſt. Cap. LII.

IMPERATOR Græcorum conſueuit terræ AEgypti dominium obtinere, & per duces & rectores terrã illam regebat, qui redditus colligebãt, & Imperatori Conſtantinopolim tranſmittebãt, & curauit dominium Græcorũ uſq; ad annos domini DCCIII. AEgyptii uero nequeuntes pati dominiũ Græcorum, à quibus mirabiliter grauabantur, reddiderũt ſe Saracenis, & elegerunt dominum ſuper eos quendã de progenie Mahumeti, quem uocauerunt Caliph,

& tenue-

& tenuerunt isti dominium AEgypti, annis CCCXLVII. Postea uero amiserunt dominium, & Medi, qui Cordins uulgariter appellantur, dominium occupauerunt, sicut clarius inferius exprimetur. Anno domini MLIII bonæ memoriæ Amanricus rex Hierosolymitanus cum omnibus Christianis quos potuit congregare, ingressus fuit terram AEgypti, & plures acquisiuit ciuitates & uillas. Caliphus uero uidens, quod non poterat resistere Christianis, misit nuntios ad Soldanum Halappi, implorans subsidium ab eodem, unde Soldanus Halappi, qui sectam sequebatur Caliphi, misit ad subsidium Caliphi quendam suum ducem, qui uocabatur Xacaron cum magna copia armatorum, qui tantum fecerunt, quod de regno AEgypti fugauerunt Christianos, & recuperauerunt terras quas occupauerant Christiani. Post hæc quidem accidit, ut uideret terram AEgypti diuitiis opulentam, & Caliphi potentiam quasi nullam, ad illius terræ dominium aspirauit: unde cepit Caliphum personaliter, & illum carceri mancipauit, & regnũ AEgypti inuasit uiriliter, & ipsum dominio suo subdidit, & constituit se dominum & Soldanum. Iste Xacaron fuit de regno Medorum, de natione Corasminorum, & fuit de natione sua primus dominus in AEgypto. Post obitum uero Xacaron, successit sibi in dominio quidam filius suus nomine Soladinus, & tantum creuit potentia istius Soladini, ut ipse regem Hierosolymitanum & Christianorum potentiam debellarit, & ceperit uiolenter sanctam ciuitatẽ Hierosolymitanã, & alias plures terras. Et post obitũ istius Soladini fratres sui & nepotes successiue AEgypti dominiũ tenuerunt usque ad tempus cuiusdã Soldani, qui uocatus fuit Melecsala. Iste Melecsala dominabatur in AEgypto tempore illo, quo Tartari subiugauerunt regnum Cumanorũ. Et audiens qualiter Tartari pro modico pretio uendebant Cumanos quos ceperant, misit cum magna summa pecuniæ per mare mercatores, & fecit emi de iunioribus Cumanis in maxima quantitate, qui fuerunt deportati in AEgyptum. Melecsala multum dilexit Cumanos quos emerat, & ipsos fecit cum magna diligentia enutriri, & in arte equitandi, sagittandi, & arma tractandi illos instruxit, & magnam gerens fiduciã penes seipsos detinuit, quodãmodo omnes alios elongando. Et eo tempore quo B. Ludouicus rex Francorum bonæ memoriæ transfretauit, & Christiani nominis amore fuit carceribus mancipatus, prænominati serui empticii Cumani interfecerunt Melecsala eorum dominũ & Soldanum, & constituerunt eorum dominum quendam ex ipsis nomine Turquinianum. Et ob hanc causam rex Franciæ & frater suus qui Saracenorũ carceribus trudebantur, fuerunt redempti & facilius liberati, & hoc modo cœperunt prædicti Cumani in AEgypto primitus dominari, & uocatur ista progenies Cumanorum in partibus orientis Capchac. Post paucos uero dies quidam alius ex prædictis Cumanis nomine Cathos, prædictum Turquinianum gladio iugulauit, & fecit se dominum & Soldanum, & uocatus fuit Melecmees, & iste Melecmees debellauit Guiboga capitaneum Tartarorum, quos in custodia regni Syriæ dimiserat Haolonus, Cumque Melecmees ad AEgyptum rediret, quidam alius Cumanus nomine Bandecar, ipsum interfecit in uia, & se constituit dominum & Soldanum, & fecit se uocare Melecdaer. Iste fuit sagacissimus, & in facto armorum strenuus, atque audax, & suo tempore multum cre-

Rex Francorum in carcere coniectus.

uit Saracenorum potentia in AEgypto,& in regno Syriæ,& multas occupauit ciuitates & castra quas Christiani tenebant,& iste cepit nobilissimam ciuitatem Antiochiæ anno domini M CCLXVIII. Et postmodũ regno Armeniæ intulit multa damna. Tempore uero istius Soldani Melecdaer,transtulit se ad partes Syriæ rex Angliæ bonæ memoriæ,dominus * quem Soldanus interficere cogitauit per quendam Assassinum, qui ipsum regem uulnerauit gladio uenenato,sed per dei misericordiam & per multos labores ad conualescentiam est deductus. Post hæc fuit idem Soldanus Melealzdaer ueneno potatus,obiitq; in Damasco. Post obitũ uero Melecdaer factus fuit Soldanus filius suus Melecsayt,sed confestim quidam alius Cumanus nomine Elsi, deiecit ipsum de sede & constituens seipsum dominum & Soldanum, illum fugauit extra regnum AEgypti. Prædictus Soldanus Elsi ciuitatem Tripolitanam obsedit anno domini M CCLXXXIX,& uiolenter occupauit eandem.

De ciuitate Acon,qualiter à Christianis sit amissa.

Cap. LIII.

ANNO uero sequenti prædictus Soldanus Elsi congregauit undiq; posse suum,& egressus fuit de AEgypto,intendens obsidere ciuitatẽ Acon,& dum in quodam amœno loco requiesceret quadam die per quendam seruum suum, quem totius exercitus sui constituerat ducem & rectorem,fuit ueneno potatus: qui dum crederet dominium usurpare,fuit continuo per alios frustatim cæsus, & factus fuit Soldanus filius Elsi,qui uocatus fuit Melatasseraff, & ille fuit qui cepit nobilem ciuitatem Acon,anno domini M CCXCI. Postquã uero prædictus Soldanus Melatasseraff rediit in AEgyptum,& quadam die iuisset uenatum,per quendam seruum suũ fuit in nemore interfectus, qui dum crederet se futurum Soldanum,fuit statim ab aliis detruncatus. Postea uero fecerunt dominum ac Soldanum illum,qui hodie est Soldanus,qui uocatur Melecnaser, qui fuit frater Melatasseraff,superius nominati. Et quia iste Melecnaser erat ualde iuuenis,datus fuit sibi baiulus & tutor quidam nomine Guiboga,qui fuit Tartarus natione,& fuerat seruus emptitius patris sui. Iste Guiboga usurpauit dominium,& Soldanum iuuenem posuit in quodam castro Crac de Monreal, eidẽ faciens necessaria ministrari. Iste Guiboga fecit se appellari Melechadel. Tempore uero istius Guiboga, fuit in regno AEgypti tanta rerum uictualium caritas, quod omnes Saraceni fame defecissent & penuria,sicut canes,nisi forte aliqui fuissent Christiani,qui eisdem multa uictualia detulerant cupiditate lucrandi. Post hæc autem Guiboga prædictus,qui fecerat se Soldanum,intellectis rumoribus de aduentu Tartarorum,congregauit exercitum suum,& uenit ad regnum Syriæ,ut terras à Tartaris tueretur. Iste Guiboga honorabat & diligebat multum homines suæ nationis,unde Cumani per inuidiam sibi dominiũ abstulerunt,& fecerũt Soldanum quendam ex ipsis nomine Lachim, & iste fecit se nominare Melecnaser. Iste Lachim noluit destruere Guiboga,qui eius extiterat socius & amicus,imò dedit sibi dominiũ cuiusdam terræ, quæ uocatur Sarsac,& ciuitatem Hamac: inhibuit tamen sibi,ne staret in regno AEgypti. Præfatus uero Soldanus Lachim stetit in castro Cayri per triennium, nec fuit ausus inde exire præ timore suorum,nisi forte quadam die quod descendit ad planiciẽ

Mons regalis vulgo Crac.

causa

causa ludendi, & tunc equus cecidit sub eo, & fractum fuit crus eius. Finaliter cũ luderet ad ludum Scachorum, quidam ex seruis illius arripuit ensem Soldani, & percussit eum in capite & occidit, sed interfector fuit ab aliis continuo detruncatus. Post hæc fuerunt in magna discordia Saraceni de Soldano & domino eligẽdo. Demum uero posuerunt in sede dominii Melecnaser iuuenem superius nominatum, quẽ Guiboga posuerat in castro mõtis Regalis, ut superius est expressum. Et iste Melecnaser est ille Soldanus, quem Casanus debellauit in campo, & qui regnat hodie in AEgypto. Parcatur mihi, si prolixius quàm deceret, uerbũ tenui de Cumanis, qui sunt serui empti & uenditi, & de Soldanorũ eorum natione, qui sæpius inter se occiduntur. Nam hoc feci, ut clarius demonstrarẽ, qualiter non possunt stare longo tempore, qui talem aduersitatẽ incurrãt quod non possent egredi de AEgypto, nec ad partes alias cum exercitu se transferre.

De situ & conditione regni AEgypti. Cap. LIIII.

REGNVM AEgypti est ualde locuples & amœnum, longitudo eius per quindecim dietas extenditur, & per tres solummodo latitudo. Istud regnum est quasi insula à tribus partibus deserto & sabulo circundatum, & ex alia parte habet mare Græciæ. Ex parte orientis uicinum est regno Syriæ magis quàm alteri terræ: ueruntamen inter unum regnum & aliud est iter octo dierum, semper per sabulum incedendo. Ex parte occidentis habet quandam prouinciam Barbariæ, quæ uocatur Bartat, sed inter unam terram & aliam, est desertum quindecim dietarum. Ex parte uero meridiei est regnum Nubianorum, qui sunt Christiani, & sunt nigri sicut pix propter solis æstum, & inter unam terram & aliam est desertum Aranæ duodecim dietarum. In regno AEgypti sunt, quinq; prouinciæ, prima & maior nominatur Sayt, alia Demesor, tertia Alexandria, quarta Resit, & ista quidem est insula, & fluminibus circundata. Quinta uero dicitur Damiata. Maior ciuitas regni AEgypti uocatur Chayre, & est ualde magna ciuitas & diuitiis repleta, & ibi prope est quædam alia antiqua ciuitas, quæ uocatur Meser, & illæ duæ ciuitates situm habent supra littora fluminis, quod labitur per medium AEgypti, quod uocatur Nilus, & in Biblia Geon nominatur. Istud flumen est utilius flumen quod ualeat reperiri, irrigat enim omnes terras per quas labitur, & illas facit fertiles & amœnas: per istud flumen potest uenire nauigium, quod ualde est profundum, abundantiam habet bonorum piscium, & posset per omnia commendari, nisi esset quod quædam animalia resident in eodem, quæ ad similitudinem sunt draconis, & deuorãt equos & homines, & alia quæcunque animalia in flumine si illa inueniant, & etiã super ripam, & ista animalia Cocatrix uulgariter appellantur. Istud flumẽ semel crescit in anno, & incipit crescere à medietate mensis Augusti, usque ad festum B. Michaelis, quotidie augmentando: & quando est in perfecto augmento, tunc homines primo dimittunt aquas discurrere per meatus & riuulos ordinatos, & omnes terræ fructiferæ irrigantur, & XL diebus stat aqua supra faciẽ terræ. Deinde incipit decrescere & siccari, postea semina seminantur, & crescunt solummodo per irrigationẽ fluminis, quia in partibus illis non pluit, ita quod uix hyems cognoscitur ab æstate. Insuper habitatores terræ AEgypti posuerunt quandam columnam marmoream in medio fluminis ante ciuitatem Meser, & in illa columna se

Nubiani.

Nili descriptio Hebraice.

Crocodili.

cerunt ſigna,& quando flumen creſcit uſque ad perfectum augmentum, reſpiciunt illa ſigna columnæ,& ſi aqua creuerit uſque ad ſummum ſignum, tunc ſciunt ſe habere fructuum ubertatem,ſi uero minus creuerit,ſciũt per illa ſigna, quod contrarium debeat euenire, & ſecundum hoc pretia rerum imponunt. Aqua ipſius fluminis eſt ſaniſſima ad bibendum. In regno AEgypti ſunt duo portus maris,uidelicet Alexandria & Damiata:ciuitas Alexandriæ eſt bene munita,& circundata muris fortiſſimis. Aquam uero quam bibunt ciues Alexandriæ,uenire faciunt de flumine Nili,per quendam meatum ſubterraneũ & occultum,& implent multas ciſternas quas habent in ciuitate ordinatas. Aliam uero aquam non habẽt,de qua poſſent bibere præter illam,unde ſi auferretur ciuibus illa aqua fluminis,non poſſent diutius permanere. Altera uero ciuitas Alexandriæ eſſet difficilis ad expugnandum uiolenter,ciuitas Damiatæ ſita eſt ſuper flumine Nili,& antiquitus fuit circunuallata ambitu murorum, ſed capta fuit bis per Chriſtianos,ſemel uidelicet per regem Hieroſolymitanum,& alios Chriſtianos partium orientis, & alia uice per Beatum Ludouicum regem Franciæ, pro cuius redemptione Saracenis fuit poſtmodum reſtituta, unde diruerunt illã Saraceni,& tranſpoſuerunt illam longe à flumine & à mari,nec ibi fecerunt muros,ſiue alia munimenta,& uocant terram illam nouam Damiatam:uetus uero Damiata eſt ſine habitatione totaliter derelicta. De portubus uero Alexandriæ & Damiatæ, Soldanus recipit magnos redditus à mercatoribus, & aliis multis modis. Terra AEgypti dat omnium frugum & fructuum ubertatem,& optimã chacharam in maxima quantitate:uinum modicum,tamen bonum,& odoriferum ualde. Saraceni non audent uinum bibere,quia eis inhibitũ eſt lege. Carnes craſtinas,hœdinas,gallinaceas,& uolatilia ſatis habẽt,modicũ de bouinis, tamen camelos comedunt loco boum. In regno AEgypti degunt ſimul cum Saracenis quidam Chriſtiani, qui uocantur Rapti. Ritum tenent Iacobitarum, & multas habent in illis partibus Abbatias,quas libere tenent,& ſine cenſu, & illi ſunt antiquiores habitatores terræ AEgypti. Nam Saraceni ibi habitare cœperunt, poſtquam illius terræ dominium occupauerunt. Res uero quæ deficiunt in AEgypto,quibus maxime indigent Saraceni,nec alias habere poſſunt,niſi ab extraneis partibus deferantur,ſunt ligna,pix,ferrum, ſclaui,& ſerui empti, de quibus eorum exercitus roboratur,& oportet quod prædictæ res deportentur per mare,& ſine ipſis ſtare non poſſunt. In toto regno AEgypti non eſt ciuitas ſiue caſtrum,ſeu alia terra munita murorum ambitu,præter ciuitatẽ Alexandriæ, quæ fortis eſt,& præter caſtrum Chayre,quod poſſet abſque difficultate maxima expugnari, & in illo caſtro Chayre commoratur Soldanus. Tota terra AEgypti per exercitum militum defenditur & tuetur. Prima igitur die qua exercitus AEpti debellatus,& equitum potentia conquaſſata,tota illa terra ſubiugaretur abſq; reſiſtentia alicuius.

De tempore competenti,mouendi bellum contra filios Iſmael. Cap. LV.

POSTQVAM rationabiliter oſtendimus iuſtam cauſam quam Chriſtiani habent mouendi guerram contra perfidos Saracenos, & ſufficienter diximus de potentia ſacræ Romanæ eccleſiæ, tractauimus etiam de conditione & ſtatu

ſtatu regnorum AEgypti & Syriæ, ac de poſſe Soldani & gentis ſuæ: ultimo reſtat aliquid dicere de tempore competenti: breuiter dico ergo, quoniam merito poſſumus dicere uerbum iſtud, Ecce nunc tempus acceptabile, nunc tempus ſalutis: nam nunc eſt uere acceptabile tempus impertiendi ſubſidium terræ ſanctæ quo corda fidelium debent ſuccendi ad paſſagium terræ ſanctæ, ut de manibus inimicorum eruatur ſanctum ſepulchrum domini, origo & fundamenta ſpei noſtræ: nec recolimus habuiſſe tempus tam acceptabile, támque ſalubre, temporibus retroactis, ſicut deus omnipotens nunc per ſuam miſericordiam multis indiciis demonſtrauit. Primo enim conceſſit nobis omnipotens & miſericors deus paſtores, & patrem ſanctiſſimum, qui poſtquam ſedit in ſede pontificatus, prouiſione diuina, toto mentis affectu, diu noctúque anxie cogitauit, qualiter terræ ſanctæ ſubſidium ualeat impertiri, qualiter ſepulchrum domini debeat liberari à ſeruitute inimicorũ blaſphemantium nomen Chriſti: unde firmiter eſt credendum quod deus ſuos miſericordes oculos cõuertendo, ſibi in terris conſtituit ſummum uidelicet pontificem ſanctiſſimum patrem noſtrum, cuius tempore acceptabili, diuina fauente clementia, ſancta ciuitas Hieruſalem ſub iugo ſeruitutis Mahumeti diutius iam detenta, proculdubio erepta, reducetur ad priſtinam libertatem. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis, quo adeo firmiter demonſtratur, quod terra ſancta debeat liberari de potentia inimicorum. Nam per gratiam Ieſu Chriſti omnes reges & principes Chriſtiani, & Reſpublicæ inter ſe ſunt in ſtatu pacifico & quieto, nec aliqua procella odii uel ſcandali perturbãtur, ſicut olim fieri conſueuit. Vnde deus omnipotens hoc nobis demonſtrat, uolens terræ ſanctæ miſericorditer opitulari. Præterea omnes Chriſtiani diuerſarum partium & regnorum, fide ac deuotione accenſi parati ſunt, tam humeris quàm cordibus figere ſignum crucis, & ad terræ ſanctæ ſubſidium tranſfretare, nõ parcendo laboribus, nec expenſis, & pro nomine Ieſu Chriſti exponere ſe & ſua uiriliter & feruenter. Ecce nunc tempus acceptabile, quod Chriſtianis à domino demonſtratur. Nam potentia inimicorum fidei Chriſtianæ, eſt ad præſens mirabiliter diminuta: tum propter guerras Tartarorum, cum quibus nuper bellando paſſi fuerũt conflictum, in quo Saracenorum innumerabilis cecidit multitudo, quæ nondum potuit reſtaurari. Tum propterea, quod ille Soldanus, qui regnat hodie in AEgypto, eſt homo nullius ualoris, & nullius penitus bonitatis. Eſt etiã aliud, quia omnes principes & Soldani Saracenorum, qui conſueuerunt impertiri ſubſidium & iuuamen Soldano AEgypti tempore opportuno, totaliter defecerunt per potentiam Tartarorum, quod non remanſit niſi unus, qui dicebatur Soldanus Meredini, cuius etiam poſſe & dominia redacta ſunt ſub ſeruitute & potentia Tartarorum, & ipſe perſonaliter eſt detentus: unde his temporibus abſque magno diſcrimine & labore poterit recuperari terta ſancta, & acquiri regnũ Syriæ & AEgypti, ac totaliter deſtrui ac confundi potentia inimicorum impiorum, facilius per gratiam Ieſu Chriſti, quàm fieri potuiſſet multis temporibus iam elapſis. Ecce nunc tempus acceptabile Chriſticolis à domino demonſtratũ. Nam Tartari offerent ſe paratos, Chriſtianis dare ſubſidium & iuuamen toto poſſe contra perfidos Saracenos: & ob hanc cauſam rex Tartarorum Carbanda ſpeciales nuntios deſtinauit, qui fratris ſui Caſani ueſtigiis inhærendo, offert ſe

exponere libentiſſime poſſe ſuum ad ſubuerſionem, & totalem deſtructionem inimicorum nominis Ieſu Chriſti. Et tempore quidem iſto, præcipue cum auxilio Tartarorum terra ſancta recuperari poſſet, & regnum AEgypti abſq; magno diſcrimine faciliter ſubiugari. Deceret igitur Chriſtianos dare ſubſidium terræ ſanctæ, & abſque tarditate. Nam mora ad ſe trahit magnum periculum & diſcrimē, uidelicet, ne forte, quod abſit, Carbanda Chriſtianorum amicus deficiat, & loco eius reſurgat peſſimus inimicus, & qui forte adhæreret ſectæ & fidei Mahumeti, & per conſequens cū Saracenis unanimis deueniret, & hoc poſſet Chriſtianis ad maximum grauamen & periculum redundare.

De proſperitatibus, & aduerſitatibus inimicorum fidei. Chriſtianæ. Cap. LVI.

ADHONOREM igitur dei & domini noſtri Ieſu Chriſti, de cuius miſericordia meū ſpero ſupplere defectum: Dico quod ad acquirendam terrā ſanctam cum minori periculo & labore, oportet quod Chriſtiani terram ſanctam ingrediantur, & poſſe inimicorum inuadant, eo tempore, quo inimici uexari aduerſitate aliqua dignoſcantur. Nam ſi proſperitatis inimicorum tempore Chriſtiani hoc facere attentarent, non ſine labore maximo & periculis poſſent perficere uota ſua. Quæ uero ſit inimicorum fidei Chriſtianæ aduerſitas, quæ uero ſit proſperitas, breuiter enarrabo. In his quidem conſiſtit proſperitas eorundem, quando uidelicet inimici habent dominum & Soldanum ſtrenuum & ſagacem, & talem qui cauere ſciat & poſſit à fraudibus ſuæ gentis, & abſque pauore rebellionis & perditionis ſuum poſſit dominium regere & tenere. Item, quando inimici in requie, abſque guerrarum uexatione Tartarorum, uel aliorum longo tēpore perſtiterunt. Item, quando in regnis Syriæ & AEgypti frugum fertilitas eſt abundans. Item, quando per mare, & per terram uiæ ſecure patēt, & eis abſque contradictione cuiuſquam res neceſſariæ abundanter ab extraneis partibus deferuntur. Item, quando treugas habent cum Nubianis & Beduinis deſerti AEgypti, nec ab eis modo aliquo infeſtantur. Inſuper quando Turquiniani & Beduini, qui degunt in regnis Syriæ & AEgypti, fideliter obediunt Saracenis. Ex his enim proſperitatibus in tantum inimicorum potentia roboratur, quod non poſſent de facili ſubiugari. Sed econuerſo, aduerſitates poſſent inimicis accedere multis modis, quando uidelicet infideles ſuum perimunt dominum & Soldanum, & hos ſæpe & ſæpius faciunt & fecerunt. Nam poſtquam illa Cumanorum progenies cœpit dominari in AEgypto, ſicut ſuperius enarratur, nouem fuerunt Soldani, & domini ordinati: & de nouem eorum dominis & Soldanis, qui fuerunt in AEgypto, uſque ad præſens tempus, quatuor fuerunt diro gladio interempti Turquiniani, Cothos, Melec, Afferat & Lachinus, & duo potati ueneno mortifero Benedeclar uidelicet, & Elſinus. Alii, Meleclzſayt & Guiboga, uiriliter exultauerunt: & iſte Soldanus Melecnaſer, qui regnat hodie in AEgypto, extitit ſemel pulſus, & adhuc ſtat in ſuſpendio uita ſua, finem ſui peſſimum expectando. Item, alia inimicis poteſt aduerſitas euenire, uidelicet, quando flumen Nili non creſcit, ita quod terras AEgypti poſſet, ut conuenit, irrigare, quoniam tunc famem & penuriam patiuntur: & hoc eis quod accidit, non eſt diu: fame enim & inopia tūc periiſſent Chriſtianæ fidei inimici,

&

& regnum AEgypti totaliter dereliquissent; nisi forent cupidi Christiani, qui eis portauerunt uictualia abundanter. Tunc etiam propter defectum uictualium milites AEgypti efficiuntur pauperes & mendici, & ipsos oporteret equos & arma uendere, & familias minuere propter famem, & sic non possent per consequens recedere de AEgypto. Milites enim AEgypti talis conditionis existunt, quod quando uolunt egredi de regno AEgypti, & ad partes alias se transferre, oportet quod per octo dietas omnia necessaria secum ferant, quia in itinere octo dierum nihil penitus inuenirent, cum sit totum sabulum, quod incedunt: unde si militi deficiat unus equus uel camelus, non posset se à prouincia elongare, & ob hanc causam Soldanus AEgypti taliter impeditur, quod non posset ad regnum Syriæ se transferre. Item, quando inimici diutius guerra aliqua uexarentur. Item, magna aduersitas esset inimicis, & multipliciter tædiosa, si per mare eis uiæ taliter arctarentur, quod res quibus carent, & quibus magis indigent ad sustentationem, eorum exercitus non haberent, sicut ligna, pix, ferrum, seruos emptos, de quibus reficiunt eorum exercitum & augmentant, & alias res quamplures, quas habere non possent, nisi ab extraneis partibus portarentur, & sine illis stare diutius non ualerent. Item, quando Nubiani mouerent inimicis guerram, uel etiam Beduini, per hanc enim guerram potentia inimicorum posset taliter impediri, quod ad defendendum regnum Syriæ de AEgypto egredi non ualerent. Item, quando terra Syriæ deficeret in redditibus per temperiẽ temporibus, uel propter guerras Tartarorum, uel alio quoquo modo. Nam si in regno Syriæ deficerent uictualia, ita quod exercitus Soldani copiam non haberet, non posset in regno Syriæ commorari. Nam ab AEgypto siue alia regione nullum potest ad regnum Syriæ deportari, unde inimici nõ possent recedere de AEgypto. Quandocunque ergo inimici ab una quauis aduersitatum prædictarum uexantur, sine dubio essent taliter impediti, quod ad defendendum regnum Syriæ, de AEgypto recedere non ualerent: unde Christiani regnum Hierosolymitanũ faciliter occuparent, & possent ciuitates & castra diruta reædificare absq; contradictione cuiusquam, & interea se taliter præmunirent, quod potentiam inimicorum postmodum non timerent.

De primo passagio terræ sanctæ. Cap. LVII.

PROSPERITATIBVS & aduersitatibus inimicorũ non sine causa rationali superius enarratis, de initio passagii effudi, iuxta meæ paruitatis notitiã deuote & fideliter aliqua explicabo, ad correctionẽ tamen uestræ sanctissimæ sanctitatis. Mihi ergo uideretur pro maiori securitate & cõmodo passagii generalis, quod prius præmitteretur aliquæ copiæ militum & peditum armatorum, ad prætendendam & cognoscendam potentiam inimici, cuius codiæ quantitatẽ sufficientem esse indico in præsenti mille equitum, decem galearum, & trium miliũ militum peditum armatorũ: super his etiam legatus à se de passagio mitteretur, & capitaneus strenuus & fidelis, qui ipsos omnes regerent & fouerent, & feliciter cum eis, dante domino, transfretarent iuxta eorum discretionem & prouidentiã, in insulam Cypri, aut ad regnũ Armeniæ applicarent, deinde absq; moræ dispendio ex parte legati, & capitanei ipsius armamenti, per consilium & iuuamen regis

Armeniæ, nuntii mitterentur ad Carbanda dominum Tartarorum: duo inter cætera requirendo, unum uidelicet, quod per totam terram sui dominii faceret inhiberi, ne mercationes seu uictualia siue animalia ad inimicos portarentur. Aliud, quod mittere uellet suorum militum quantitatem in confines Meleti, qui prope terras inimicorum figerent castra sua, & terras Halappi sæpius prædarentur, circuncirca quotidie deuastando. Nostri quoque peregrini cum fidelibus regis Armeniæ atque Cypri, Saracenis guerram mouerent, & tam per terram quàm per mare, impugnarent inimicos, & præcipue conarētur taliter maritima custodire, quod inimicis nihil penitus portaretur. Possent insuper nostri Christiani à nostra insula præmuniri, quæ quidem insula in loco competenti & utili noscitur esse sita, pro commodo galearum. Exinde possent Christiani inimicis inferre non modica detrimenta. Veruntamen modum incipiendi guerram, & terras inimicorum inuadendi, ad præsens dicere prætermitto, quoniam iuxta inimicorum conditionem & statum oportet consilium mutari, & operari consilio sapientum, qui præsentes his negotiis intererunt. Commoda uero, quæ de isto primo scilicet paruo passagio consequi poterunt, dante domino, Christiani, inferius breuiter describentur.

De commodis primi passagii. Cap. LVIII.

PRIMVM igitur commodum esset istud, primum passagium poterit taliter ordinari, cum auxilio aliorum fidelium partium orientis, uel etiam Tartarorum, quod nulla dabitur requies inimicis, & incurrere poterunt damna plurima, & etiam detrimēta. Nā si per Christianos & Tartaros guerra moueatur Soldano AEgypti, per terram & per mare, ut superius est expressum, ad defensionem terrarum suarum, Soldanus compelleretur transmittere gentem suam, ut tam terras illas quæ mari sunt propinquæ, quàm alias quæ possent inuadi, faciat custodiri. Si ergo moueatur guerra per Tartaros & Christianos in prædictis partibus Meleti, inde Babyloniæ usque ad ciuitatem Halappi, quæ distat per XXV dietas oportebit inimicos uenire ut terras tueantur, & Christianis & Tartaris se opponant. Et illi qui pro isto seruitio transmittentur post modicum temporis spatium erunt taliter fatigati, affecti tædio, equis & expensis etiam denudati, quod nullatenus ibidem poterunt diutius commorari, multis rationibus atque causis, quas exprimere seriatim esset forsitan tædiosum: unde redeuntibus primis ad propria, alii ad terræ custodiam mitterentur: & in tribus uel quatuor mutationibus sic peractis, inimici prædarētur, uacuarentur expensis, & damna incurrerent infinita. Per primum passagium inimici possunt plurimum infestari, uidelicet quod si cum armamento decem galearum passagii, & alias quæ armati poterunt in regnis Armeniæ atque Cypri, terræ Saracenorum positæ, prope mare uiriliter inuadantur, de facili poterunt deuastari, & bonis omnibus spoliari, & Christiani cum galeis ad insulam Anteradensem possent sospites remeare. Vnde oportet Soldanum de Babylonia cum toto suo posse ad regnū Syriæ se transferre, ut sufficientem habere posset copiam armatorum, per quos daret subsidium omnibus terris, quæ prope maris littora situm habent. Egressio quidem Soldani de AEgypto, causa ueniendi ad regnum Syriæ, eidem esset periculosa, & plurimum damnosa. Periculosa, propter dolum & proditionem suæ gentis. Tædiosa, quia

sæpius

ſæpius poſſet à fidelibus Chriſticolis infeſtari. Damnoſa, quia ſuum ærariū conſumeret & uaſtaret. Vix enim crederetur, ſi dicerem ſummam Theſauri quam Soldanum & gentē ſuam oportet expendere, quotienſcunque egreditur de AEgypto. Item per prædictas galeas portus inimicorum & omnes uiæ maris poterunt taliter coarctari, quod inimici non poterunt habere quicquam de rebus illis, præcipue quibus magis indigent, & ſine quibus diutius ſtare non poſſent, ſicut ferrum, ligna, pix, & ſerui empti & alia, ſine quibus non poſſent eorum exercitum ſuſtentari, nec iſta habere poſſunt, niſi per mare ab extraneis partibus deferantur. Præterea inimici amitterent redditus portuum maris, qui excedunt pecuniæ magnam ſummam. Item, ſi inimici aduerſitate aliqua turbarentur, per quam impedirentur taliter, quod de regno AEgypti egredi non ualerent, nec terris Syriæ præſtare iuuamen, tunc enim Chriſtianis primi paſſagii cum auxilio aliarum partium orientis ſufficientes eſſent ad reædificandam ciuitatem Tripolis. Sunt enim in monte Libani Chriſtiani degentes ſagittarii, pedites ualde boni circa XL milia uirorum, qui libenter ſubſidium & iuuamen impenderent peregrinis, qui multoties fuerūt Soldano rebelles, & Saracenis damna plurima intulerunt. Et poſtquam ciuitas Tripolis eſſet reædificata. Chriſtiani poſſent illam defendere & tenere uſque ad aduentum paſſagii generalis, & per conſequens poſſent totum comitatum Tripolis occupare, & hoc caderet ad magnū commodum Chriſtianorum generalis paſſagii, quia inuenirent ibi portum paratum, ubi poſſent commode applicare. Item, ſi Tartari acquirerent regnum Syriæ, & per conſequens terram ſanctam, Chriſtiani primi paſſagii inuenirētur parati recipere ciuitates & caſtra, aut Tartaris eas munirent & tenerent. Nam ego qui ſatis bene noui Tartarorum modum, credo firmiter quod Tartari libēter terras quas acquirerent, cuſtodiendas & tenendas traderent Chriſtianis libere & quiete, & abſque cenſu ſeu aliqua ſeruitute. Nam propter æſtum in illis regionibus Tartari nullatenus habitarent, unde gratum eſſet eis plurimū & acceptum, quod Chriſtiani illas terras caperēt & tenerent: non enim præliantur Tartari cum Soldano AEgypti, ut terras occupent & acquirant, cum tota Aſia eorum dominio ſit ſubiecta: ſed ideo quòd Soldanus ſemper eorum extitit inimicus, & plura eis intulit grauamina, præcipue quando habuerunt guerram cum Tartaris conuicinis, unde ad omnia prædicta negotia inchoanda ſatis credo ſufficere quantitatem ſuperius nominatam, uidelicet milia militum, decem galearum, & trium milium peditum bellatorum. Et uidetur mihi quod in his principiis plura non operarentur plures, etiamſi totidem adderētur, & expenſas plurimum augmentarent. Præterea de iſto primo paſſagio, alia duo commoda ſequi poſſunt. Nam poſtquam peregrini primi paſſagii per ſpatium temporis ſtetiſſent in partibus Syrianis, & uidiſſent conditionē prouinciæ, & nouiſſent potētiam inimici, & modū etiam præliandi, inſtruere poſſent conſocios uenientes paſſagio generali. Item, poſito quod Tartari propter guerras, quas forſitan haberent cum Tartaris conuicinis, non poſſent aut uellent Chriſtianis ſubſidium impertiri, & quod Soldanus in ſua proſperitate perſiſteret ita quod laborioſum eſſet nimium eruere terram ſanctam de manibus paganorū. Reuerenda S. V. conditione terræ ſanctæ plenius intellecta, uiſa etiam & cognita potentia paſ-

ſagii generalis,poſſet melius diſcernere quid ſuper his fieri expediret, utrum uidelicet tranſfretare deberet paſſagium generale,an deceret tempus magis congruum expectare,& ſic poſſent multa incumbentia diſcrimina euitari. Inſuper ſi mihi uenia tribuatur,audeo dicere duo uerba,unum uidelicet, quod S.P.V. ſcribere dignaretur regi Georgianorum qui ſunt Chriſtiani,& terræ ſanctæ peregrinationibus deuotiores quàm aliæ nationes,mandantes quod peregrinis darent ſubſidium & iuuamen,credo firmiter,quod ob reuerẽtiam domini noſtri Ieſu Chriſti,& ueſtræ etiam ſanctitatis,libenter & deuote ueſtrũ ſtuderent adimplere mandatum, ſunt enim,ut diximus, deuotiſſimi Chriſtiani, & ſunt potentes,& multi atque ſtrenui bellatotes,& regno Armeniæ quodammodo ſunt uicini. Aliud,quod S.P.V. dignaretur etiam ſcribere regi Nubianorum, qui per B.Thomam apoſtolum ad fidem Chriſti in AEthiopia ſunt conuerſi,mandantes quod Soldano AEgypti guerram mouere debeant,& poſſe ſuum impediant & infeſtent. Credo etiam firmiter quod illi Nubiani ob amorem domini noſtri Ieſu Chriſti,& ob reuerentiam V.S.terram AEgypti Soldani inuadere conabuntur, Soldano & genti ſuæ damna & impedimenta plurima inferendo. Et iſtæ literæ de mandato V.S.procedentes,mandari poterunt regi Armeniæ, qui ipſas faceret tranſferri eorũ idiomate,& per bonos nuntios deſtinabit. Huc uſque deuotiſſime & fideliter reſeraui ea,quæ parua mea notitia ſentiebat, ſuper initio paſſagii & ſubſidii terræ ſanctæ. Nũc uero S.V. obediendo mandatis ad generale paſſagiũ me conuerto,de his quæ expediũt aliqua loquuturus ad correctionẽ ſemper S.P.V.

De paſſagio generali. Cap. LIX

GENERALE paſſagium per tres uias poteſt arripere iter ſuum, per uiã uidelicet Barbariæ. Sed de iſta uia conſulendũ relinquo illis,qui ſtatum & conditionem nouerunt illius regionis. Item per uiam Conſtantinopolitanã,per illam uidelicet,quam tennit dux Godefredus de Bolicino,& alii illius terræ peregrini. Et per hanc uiam paſſagiũ generale uſque ad ciuitatẽ Conſtantinopolitanam ſecure,ut credimus,poſſet ire. Vlterius nominatur per Turquiã uſq; ad regnum Armeniæ procedendo: uia illa non eſt libera,nec abſq; diſcrimine peregrinis,propter Turquos qui in partibus illis degũt: poſſet tamẽ per Tartaros uia illa ſecurari,& totaliter expediri. Poſſent inſuper Tartari ordinare,ut peregrini de terra Turquiæ haberent uictualiũ copiam,& equorum etiam pretii competentis. Alia uero uia eſt per mare,quæ eſt omnibus manifeſta: unde ſi per mare uoluerint incedere peregrini,oportebit quod in omnibus portubus eis marinæ naues parentur,& alia bona ligna ſufficientia ad paſſagiũ tranſportandum, & oportet quod in termino prætaxato, & tempore competenti omnes peregrini congregentur ad littora maris,parati naues incendere,& cum dei adiutorio faciliter tranſfretare: in Cyprum enim poterunt applicare peregrini, ut tam ipſis quàm eorum equis in itinere plurimum fatigatis, requies tribuatur. Poſtquam uero in Cyprum paſſagium incolume applicaſſet per dei gratiam,& per dies aliquos quieuiſſet, ſi primi paſſagii peregrini ciuitatem aliquam firmauiſſent in partibus Syrianis per breuem uiam,ad illam poſſet paſſagium ſe transferre. Et ſi forte primi paſſagii peregrini non firmaſſent ibi aliquod munimẽtum,oportebit paſſagium per regnum Armeniæ arripere iter ſuum, hoc modo uidelicet, quod

quod peregrini in regno Cypri cum equis suis pacifice requiem sibi darent usq; ad festum B. Michaelis, ut infirmitas planiciei regni Armeniæ æstiuo tempore euitetur. Post uero festum prædictum ad regnum Armeniæ secure poterunt se transferre, & ibi inuenirent omnia necessaria affluenter. Veruntamen in ciuitate Tarsensi poterunt commodius permanere, quia ibi est abundantia aquarum & pabulorum, & tam de regno Turquiæ, cui uicina est, quàm de regno Armeniæ, equos, uictualia, & omnia necessaria habere poterunt abundanter. Post hæc autem ueris tempore ueniente, passagium poterit per terram dirigere gressus suos, ad nobilem ciuitatem Antiochiæ: quæ distat à regno Armeniæ solummodo per dietam, & nauigium poterit per mare ad portum Antiochiæ applicare, ita quod exercitus terrestris maris nauigio appropinquabit. Obsessa igitur ciuitate Antiochiæ, quæ captiuabitur faciliter, deo dante, peregrini poterunt diebus pluribus requiescere in eadem, & inimicorum terras undique deprædari, ac interea scire & cognoscere in eadem. Sunt præterea in illa regione Christiani sagittarii ualde boni, qui sine dubio ad exercitum Christianorum uenirēt, & multa possent passagio impertiri. Post hæc uero de Antiochia recedentes, peregrini poterunt incedere per littora maris uersus ciuitatem Lyciæ, & illa uia esset breuior & melior, & semper nauigiū exercitui appropinquaret. Veruntamen prope castrum Margati in maris littore, est quidam transitus magnæ genti, plurimum tædiosus, quem quidem transitum si non haberent, possent absque discrimine Antiochiam remeare, & incedere per uiam Fenielz uersus Cæsaream, per littora cuiusdam fluminis ascendendo, quod flumen Kenel uulgariter appellatur, & per illam uiam inuenirent aquas & pascua, & terras inimicorum abundantes frugibus, uictualibus, & aliis bonis, ex quibus Christiani prædas caperēt, & exercitui necessaria ministrarent, & sic possent per uiam illam ire de Antiochia usque ad ciuitatem Hamam, quæ est ciuitas opulenta, & per potentiam passagii cum auxilio dei faciliter caperetur. Et si forte Soldanus se opponeret Christianis resistendo ne caperent ciuitatem, tunc Christiani in illo loco magnam haberent prærogatiuam si prælium iniretur. Et si per dei gratiam peregrini possent debellare Soldanum, nullam postmodum resistentiam inuenirēt, unde recto tramite possent ire ad ciuitatem Damasci, quæ cum cæteris conditionibus libenter se redderet Christianis. Nam postquam ciues Damasci scirent debellationem Soldani, resistendi audaciam non haberent, imò fauerent in omnibus Christianis, sicut fecerunt Haolono & Casano, qui Damasci dominiū habuerunt absque labore aliquo post debellationem Soldani. Et postquam Christiani occupassent Damascum, residuum regni faciliter obtinerēt. Et si forte Soldanus prælium euitando non ausus contra Christianorum potentiam belliger apparere, Christiani recedentes inde ad Tripolim possint ire, & ibidem in quatuor dierū spatio peruenirēt, ibiq; etiā posset nauigium applicare, unde posset Tripolitana ciuitas reparari, & magnum possent peregrini habere subsidiū & iuuamen, per Christianos qui in monte Libani sunt degentes. Et per hunc modum ciuitatem Tripolitanam acquirerent & tenerent, deinde possent regnum Hierosolymitanum occupare, cum auxilio domini nostri Iesu Christi.

De ſocietate Chriſtianorum & Tartarorum. Cap. LX.

DE SOCIETATE uero Chriſtianorũ & Tartarorum, uidetur mihi quod aliqua quãtitas Tartarorũ, uidelicet circa decem milia, poſſent multa conferre cõmoda Chriſtianis per uias & itinera incedendo. Nam propter timorem Tartarorũ Beduini, neq; Turquiniani eſſent auſi Chriſtianorum exercitui appropinquare. Præterea uictualia & alia neceſſaria exercitui procurarẽt, & uendẽda de longinquis partibus deferrent, & inde aliquid lucrarentur. Itẽ per Tartaros poſſet inueſtigari intẽtio & conditio inimicorũ, quia Tartari ſunt agiles ad currendum itinera, bene ſciunt unde poſſunt ingredi & egredi ad eorũ liberam uoluntatẽ. Inſuper ad inuadendũ inimicos in campo, & ad inſultandũ ciuitates, caſtra, ſeu alia munimenta Tartari neceſſarii & utiles eſſe poſſent, quia ad talia ſunt ualde ingenioſi. Si uero Carbãda uel alius loco ſui, ingrederetur AEgyptũ cum magna multitudine Tartarorũ, tunc eorũ eſſet ſocietas euitanda. Nam dominus Tartarorũ non dignaretur ſequi uoluntatem Chriſtianorum, imò uellet quod Chriſtiani ſuis parerent mandatis. Præterea Tartari ſunt omnes equites, & ualde feſtinãter incedunt, unde Chriſtianus exercitus eos ſequi nõ poſſet propter peditũ comitiua. Inſuper Tartari habent talẽ modum, quia quando ſunt debiliores, mirabiliter ſe reddunt obſequioſos, humiles, & deuotos. Quando uero ſunt fortiores, ualde ſunt auſteri, tumidi & ſuperbi: & non poſſent ſtare, quoniam debilioribus iniurias irrogarent, quod quidẽ Chriſtiani nullatenus paterẽtur, unde poſſet per hoc materia ſcandali pullulare. Sed ſuper his poſſet tale remedium adhiberi, uidelicet quod Tartari per uiam Damaſci, ſicut conſueuerũt incederent, & per partes illas occuparẽt, & Chriſtiani ad regnũ Hieroſolymitanum dirigerent greſſus ſuos. Et hoc modo inter Chriſtianos & Tartaros cõcors amicitia per utrorumq; diſtantiã ſeruaretur, & facilius per duos quàm per unũ totaliter deſtrueretur potentia inimicorũ fidei Chriſtianæ. Vnum inſuper reducere audeo ad memoriam P.V. reuerendiſſimæ, uidelicet quod omnibus modis ſagaciter occultetur intẽtio & conſiliũ Chriſtianorũ, ita quod inimici ignorent Chriſtianorum propoſitũ atq; uelle. Nam quod Chriſtiani noluerunt ſua conſilia præteritis temporibus occultare, multa dignoſcuntur incõmoda incurriſſe: & econtra inimici propterea multa ſibi incumbentia pericula euitarẽt, auferendo Chriſtianis materiam adimplendi eorũ uota diutius affectata. Et licet non ualeat occultari fama paſſagii generalis, quæ longe lateq; diffundetur per orbem, ad nullum tamen poteſt cadere commodum inimicis, quia eis ab aliquo Saracenorum non poteſt præſtari ſubſidium quoquo modo. Et multis modis poterit euitari, ne Chriſtianorum uolũtas uel propoſitum ad inimicorũ notitiam deferatur, aliqua uidelicet uelle facere ſimulando. Illud uero quod Tartari nequeunt ſua conſilia occultare, ad magnum incommodum eis ceſſit. Nam Tartari talem modum obſeruant, prima quidem luna Ianuarii conſilium capiunt ſuper his quæ intendunt facere anno futuro: unde ſi intendant mouere guerras Soldano AEgypti, ſcitur ab omnibus Saracenis, qui continuo Soldano ſignificãt ea quæ Tartari ordinant, & ipſe circa hoc conatur apponere remedia opportuna. Saraceni uero bene faciunt, ſuum propoſitum occultando, & hoc ſæpius confert eis. Et hæc dicta ſufficiant de paſſagio terræ ſanctæ.

MATHIAE

MATHIAE AMICHOV MEDICINAE DOCTORIS ET CANONICI CRACOVIENSIS PRAEFATIO.

LICET multi fuerint qui orbem & partes eius deſcripſerint, tamē utramque Sarmatiam tranſſilientes, nihil ferè de ea ſcripſerunt, niſi quod quidam in genere de hac & illa mentionem fecerunt, ſed adeo obſcure, ut nihil certi hinc colligere poſſis, quibus figmenta multa & meras nugas immiſcuerunt, dum ultra Sarmatiam ad oceanum Septentrionalem campos ponunt Elyſios, ubi ſcilicet aura ſit temperatiſſima, uita placidiſſima & perpetua, omni referta iucunditate: homines uero multorum ſeculorum confecti ætate & tædioſo grauati ſenio, ſponte ſeſe in oceanum præcipitent, quo miſeræ ſenectutis euadant moleſtias. Scripſerunt quoque illic reperiri terræ naſcentia ambroſia, ſucco prædulci, & odore ſuaui, quibus homines quaſi paradyſi fructibus diu in uita conſeruentur: itémque terram producere aurum in magna copia, & nutrire griphones, aues horribiles raptu uiuentes, quæ equum cum ſeſſore in altum leuare queant, atque aurum effodi & exportari prohibeant. Aiunt præterea illic ſolem & lunā cæteráſque ſtellas perpetuo gyrantes & lucentes, dies temperatiſſimas & iucundiſſimas conſtituere. Verum hæc omnia conficta ſunt, carentque ueritate. Ponunt etiam moderni ſcriptores Tartarorum terribilem gentem indigenam eſſe Aſianæ Sarmatiæ, & à ſeculo Scythiam inhabitantem, cum tamen conſtet eam eſſe gentem nouam & aduentitiā à partibus orientis mutatis ſedibus, paulò plus ab hinc trecentis annis Aſiæ Sarmatiam ingreſſam, antehac uero incognitam quemadmodum ab initio huius libri indicabo. Sed & montes Alanos, Hyperboreos & Riphæos in orbe terrarum uulgatiſſimos in illis Septentrionalibus regionibus affirmauerunt, ex quibus nominatiſſima flumina originem trahere dixerunt, nempe Tanaim Boriſthenem maiorem & minorem, atque Volham ingentem fluuium: ſed cum id à uero alienum ſit, hodierna docente experientia, non ſine cauſa reiicimus quicquid ueteres ſomniarunt de his montibus & fluminum originibus. Nam ſcimus & experientia didicimus prædicta tria flumina Volham, Tanaim & Boriſthenem maiorem ex Moſcouia originē ducere: minorem uero Boriſthenem, quem Ariſtoteles Diaboriſthenidē uocat, ex Ruſſia ſuperiori erumpere, & in maiorem Boriſthenem tranſire. Montes autē Hyperboreos, Riphæos & Alanos ſcimus & uidimus illic non eſſe, nec dicta flumina ex eis, ſed ex planicie terræ ſcaturire, id quod ſequenti libro clariſſime indicabimus, nihil niſi quod uerum ſcimus & experti ſumus ſcripturi. Immutata quidē ſunt priſca regionum illorū uocabula, id quod aliis quoq; accidit terris & habitationibus, ſed nos ea intacta nō præteribimus, indicaturi quid ueteres ſenſerint, quibúſque uſi ſint uocabulis, & in quæ hodie migrarint. Aperuit nobis rex Portugalliæ nauigationibus ſuis regiones Indicas & Africanas ad meridiē expoſitas: & rex Poloniæ qui Tartaris & Moſcouitis confinis eſt, indies patefacit nobis per militiā ſuam plagam Septentrionalem cum gentibus quæ ad oceanum Aquilonis ſunt expoſitæ, & extenduntur in orientem.

MATHIAE A MICHOV DE SARMATIA ASIANA ATQVE EUROPEA, LIBRI DVO.

De duabus Sarmatiis in genere. Cap. I.

NTIQVIORES duas Sarmatias posuerunt, unam in Europa, alteram in Asia, sibiinuicem cohærentes & contiguas In Europiana sunt regiones Russorum seu Rutenorũ, Lithuanorum, Moszorũ & eis adiacentes, ab occidente flumine Vissæ, & ab oriente Tanai inclusæ: harum regionum gentes olim Getæ nuncupabantur. In Asiatica uero Sarmatia, nunc commorantur & degunt plura genera Tartarorum, à flumine Don seu Tanai ab occidente usque ad mare Caspium ab oriente contenta. Horũ imperia, genealogiæ, ritus & mores, latitudóque terrarum, flumina & circumcirca adiacentia in subscribendis explanabuntur.

De ortu & aduentu Tartarorum. Cap. II.

ANNO domini MCCXI apparuit grandis cometes in diebus mensis Maii, octodecim diebus durans, & supra Poloucos Tanaim ac Russiam gyrans caudámque in occasum porrigens, & aduentum Tartarorum significans: unde sequenti anno gens Tartarorum in illam diem ignota, occiso ut fertur proprio rege Dauid, de submontibus Indiæ, confluxísque pluribus nationibus Septentrionis ad Poloucos uenit. Polouci siquidem fuerunt gentes secundum latus Septentrionale Euxini maris commanentes, ultra paludes Mæotidis, quos alii Gothos appellant. Polouci autem lingua Rutenorum sonant & interpretantur uenatici seu rapaces, quia sæpenumero inuadentes eos spoliabant, & bona ipsorum rapiebant atque abducebant, quemadmodum & Tartari hisce temporibus faciunt. Itaque Tartaris ingredientibus terras Poloucorum, postularunt per ambasiatam, ipsos principes Rutenorum uniuersis copiis & potentiis se adiuuarent, quoniam par exitium & discrimen eos sicut & Poloucos expectaret. Superuenerunt autem & Tartarorum nuntii denuntiãtes ducibus Rusciæ, ne immiscerent sese bello & adiutorio Poloucorum, sed potius exterminium eorum tanquam aduersariorum procurarent. Russitæ uero immaturo usi consilio, nuntiis Tartarorũ cõprehensis & occisis, perrexerunt exercitualiter Poloucis in adiutorium, terra maríq; uidelicet Msciflaus Romanouic cum militia Kiouiensi: Msciflaus Msciflauic cũ militia Haliciẽsi. Item cæteri duces Russiæ Vlodimir, Rurilzouicz: duces Cirneouien. & duces Smolnenses. Iunctíq; exercitui omniũ Poloucorum peruenerũt in Protolce, & abinde singuli ascensis equis, uenerunt duodecim statiuis ad fluuium Kalcza, ubi iam Tartari castra metati fuerunt, & ilico respirandi spatio non dato, Tartari in eos irruerunt, & contritis ac diffugientibus Poloucis acies Rutenorum disiiciuntur, plurimáque cæde peracta bini duces Msciflaus Kiouiensis, & Cirneouiensis captiuantur. Reliqui fugientes (abominabile

(abominabile dictu) à Poloucis sociis, per quorum terrã fugam maturabant trucidabantur. Equites quoque propter equos, pedites propter uestes occidebantur, & in aquis suffocabantur. In illa ergo die Ruteni in pessimum horrendúmque inciderunt periculum, quale in terris Russiæ nunquam auditum est. Eáque prima clades extitit quam Ruteni à Tartaris pertulerunt. Mscislaus autem Mscislauic Haliciensis dux dum ad naues fugiendo peruenisset, superatis fluuiis persecutionem Tartarorum ueritus naues abrumpi præcepit, abindéque fugax in Halic pauore & trepidatione plenus peruenit. Vladimirus autem Rurilzouic fuga & ipse saluatus in Kiou perueniens, sedem accepit Kiouiensis. Alia uero omnis multitudo Rutenorum dum ad naues fugiendo peruenisset, & eas abruptas offendisset, in mœrorem uersa, dum undas tranare non posset, fame contabescens illic consumpta est, præter paucos duces & aliquos eorum milites, qui in lembis fluuios traiecerunt. Præterea anno domini millesimo ducentesimo uigesimo octauo, in maxima multitudine Tartari Russiam ingredientes, uniuersam terram Renesansca uastauerunt, ducem occiderunt, senes & impuberes necauerunt, reliquam multitudinem in captiuitatem abduxerunt, castra incenderunt. Iterum hyeme eiusdem anni uenerunt Tartari in terram Susdalorum, & ea uniuersa uastata, ducem Georgium & filios eius, plurésque alios Susdalorũ principes interfecerunt, castrum Rostou incenderunt, captiuos & prædam pro libito abduxerũt. Sequenti quoque anno in Smolnensem & Cirnyeouiensem regiones uenientes, eas crudelissima cæde nulli ætati parcentes peruastauerunt, castra & fortalicia ex quibus duces & milites præ timore fugerant, incenderunt, & onusti captiuorum multitudine in terras suas redierunt.

De crudeli uastatione Poloniæ & Hungariæ per Tartaros. Cap. III.

POST PRAEDICTA, Tartarorum horrenda uastatio ex ordine narrationis subnectenda est. Anno domini millesimo ducentesimo quadragesimo primo. Tartari in Russiam uenerunt, & Kiou amplissimam urbem & metropolim Rutenorum magnifice constructam funditus deleuerunt. Habuit siquidem præfata urbs portas & turres firmiter ædificatas, & aliquarum portarum tecta deaurata & splendentia, habuit & usque nunc habet Metropolitanum de ritu Rutenorum seu Græcorum, plurimis Vladicis & Episcopis à Danubio per Moldauiam, Valachiam, Russiam, & Moslzouiam præsidentem, in Kiouia iam post destructionem non residentem. Habuit insuper ecclesias supra trecentas ornatissimas, quarũ aliquæ in campis inter uepres & arbusta in hanc diem permanent, & stant desolatæ pro latibulis ferarum: ex quibus binæ ecclesiæ, uidelicet sanctæ Mariæ & sancti Michaelis aliquas laminas tecti adhuc tenent deauratas, quas Tartari prædatum uenientes, & inspicientes altim bassina uocant: altim bassina, id est, aureum caput habentes, quia partem tecti deaurati habent. Hac uero tempestate in monte ubi olim castrum Kiouiense stabat, Lithuani domini illius loci, fortaliciũ amplum de roboribus & lignis extruxerũt & tenent. Itaq; tota Russia cum sua metropoli & Podolia omni quaq; pessundata, Bathus Tartarorum Imperator uolens Hungariã ingredi, misit ducem Petam nomine cum magno exercitu uastandum Poloniam. Aiunt

Kiou metrõ polis Russiæ.

Poloni Bathum regem Tartarorum Poloniam, Slesiam, Morauiam uastasse. Verior tamen historia eorum, sicut & chronica Hungarorum referunt, Bathum non fuisse in Polonia, sed duces ipsius, qui trucidatis tyrãnis & principibus Rutenorum, receptáque præda, in oppidum Lublin & Z auichost, uiciniisque eorũ, reduxerunt eam in Russiam, festinantérque redeuntes, expugnauerunt Sandomiriam cum castro. Illícque occiderunt abbatem Polzrziunicen cum fratribus eius, & magnum numerum utriusque sexus nobilium & ignobilium uirorum ac matronarum ad conseruandum uitam Sandomiriæ collectorum. Inde exeuntes per Vissicam, in Slzarbimiriam uenerunt, & reuertebantur prædam deducturi in Russiam. Dúmque statiua tenerent ad fluuium Z arna, apud uillam quæ maior Thursl zo uocatur, irruit in eos Vlodimirus Cracouiensis palatinus cũ militibus Cracouiensibus. Vbi inter pugnandum omnis captiuorũ multitudo diffugiens, in propinquas syluas se recepit: superati tamen sunt pauci à multis, Vlodimirus palatinus Cracouiensis cum suis à Tartaris. Verum strage suorũ perculsi Tartari, per syluam Stremech in Russiam recesserũt, & in supplemẽtum accersitis plurimis Tartaris cum fremitu & ira in Poloniam redierunt, & quia maximum exercitum habuerunt, ad Sandomiriam peruenientes, bifariam diuiserunt eum, minorémque exercitum in Lancitiam, Siradiam & Kuiauiam destinarunt cũ principe Cadano, quem Poloni Caydanum nuncupant, qui nullo obice apparente uastauerunt crudelissime illos tractus cædibus atque igne. Maior autem exercitus Tartarorum, cuius ductor fuit Peta Tartarorum princeps uersus Cracouiam iuit, omnem oram transitui propinquam cæde & incendio peruastans. Occurrũt ergo ei in uilla Chmelilz prope oppidum Sidlou, Vlodimirus palatinus, Clemẽs Castellanus Cracouiẽsis Pacoslaus palatinus, Iacobus Raciborouic Castellanus, Sandomirien. cum nobilibus & militibus Cracouien. & Sandomirien. & facto conflictu cum una turma Tartarorum, ipsâque attrita pedem referente, & ad alteram præstantiorem turmam sese diuertente, Poloni certamine priori fessi, pauci à plurimis aduerso pectore confossi ceciderunt: reliqui uero in fugam conuersi, per itinera nota euaserunt. Ceciderunt in eo conflictu desiderati Christinus Sullzouic de Nyedued, Nicolaus Vitouic, Albertus Stampotic, Zementa, Grãbina, Sulislaus, milites strenui, & alii plures ualidi. Ex quorum strage tantus pauor irrepsit, ut alii in alias regiones fugerent: agrestes uero cum pignoribus & pecoribus in paludes & syluas, & in inuia se conderent. Sed & Boleslaus Pudicus dux Cracouiæ & Sandomiriæ cum Grzimislaua matre, & Kinga coniuge sua primum uersus Hungariam in castrũ Piennide prope oppidum Sandecz, postea uero in Morauiam ad monasterium Cistercien. effugit. Tartari autem post cladem apud Chmelilz peractam, Cracouiam in die cinerum peruenerunt, & eam uacuam hominibus inuenientes (omnes siquidem in abdita diffugerant) in ecclesias & domos incendio sæuierunt. Ecclesiam uero sancti Andreæ tunc extra muros Cracouien. extantem, uallantes oppugnabant, expugnare tamen non ualuerunt, quoniam pluribus Polonis magna ui & fortitudine se & sua illic defendentibus, irrito cœpto recesserunt, & in Vratislauiam perrexerunt, eam similiter ut Cracouiam desertam habitatoribus, sed & conflagratã habitationibus reperientes. Ciues enim Vratislauien. pauore consternati, ferè omnibus relictis, pretiosioribus

ribus duntaxat festine raptis, fugam inierunt: quod gentes ducis Henrici de arce uidentes descenderunt, & opes cum uictualibus in arcem inducẽtes, urbem cum tectis eius flammis exusserunt. Et Tartari in urbe nil reperientes, castrum uallarunt, & post aliquot dies obsidionẽ soluentes (ut aiunt) orationibus & lachrymis Cessay prioris ordinis prædicatorum & fratrum eius in castrum admissorũ depulsi, recesserunt. Interímque feria secunda pascæ Tartaris qui Kuiauiam uastauerunt, superuenientibus simul iuncti in Leguiczam profecti sunt. Dux etenim Henricus secundus sanctæ Heduuiis filius per illud tempus illi collegerat gentes & armigeros, tam nobiles quàm agrestes maioris Poloniæ & Slesiæ. Aduenerãt & principes cum suis militibus Myeczlaus Kazimirides dux Opoliẽsis, Boleslaus filius Depoldi marchionis Morauiæ expulsi, qui Syepiolha cognominatus est, & Pompo de Hosterno magister cruciferorum de Prussia cum fratribus sui ordinis, insuper & cruci signati plures. Cúmque ex oppido Legnicensi duceret agmina, & ea obequitaret, lapis de summitate ecclesiæ beatæ Mariæ decidit, párúmq; abfuit, quin caput ducis Henrici diruperit, quod re uera infaustum omẽ fuit. Suburbana itaque oppidi Legnicensis prætergressus, quatuor acies instruxit & ordinauit. Primam de cruce signatis uoluntariis, & de auri fossoribus oppidi Goltberclz, aliísque peregrinis militibus: hanc Boleslaus Syepiollza filius marchionis Morauiæ ducebat. Altera acies fuit militum Cracouiensium & maioris Poloniæ, hanc Sulislaus frater Vlodimiri olim palatini Cracouiensis circa Chmyelilz occisi ductitauit. Tertiam aciem gubernauit Myeclaus dux Opoliensis, in qua erant milites Opolienses, & Pompo magister Prussiæ cum fratribus & militia sua. Quartam aciem ipsemet dux Henricus ex præstantioribus militibus Slesiæ, & maioribus Poloniæ, ac pretio conductis militibus rexit. Totidem erant Tartarorum agmina, sed robore & frequentia pugnatorum præstantiora, ita ut unum agmen eorum omnia Polonorum agmina excederet. In campo igitur qui bonus campus dicitur, porrecto, & in omnes partes lato uterq; exercitus quinto idus Aprilis, aliàs feria secunda post octauas pascæ conuenit. Primúmque crucesignatorum & aurifossorum exercitus cum Tartaris magno impetu congressus, uelut teneræ aristæ à grandine percussæ, à sagittis Tartaricis obtritus est. Deinde duo agmina sub gubernatione Sulislai militis, & Myeczlai ducis Opoliensis consistentia, pugnare cum tribus Tartarorũ agminibus ingressi, ualidam in Tartaris stragem ediderunt, ita ut pedem referrẽt, & fugam inirent. Quidam autem celerrimo cursu circa utrunque exercitum discurrens, terribili uoce clamauit, Byegayce byegayce, quod sonat, fugite fugite, Polonis terrorẽ incutiens. Quam uocem Myeczlaus dux Opoliensis audiens, deserto prælio fugit, & secum magnam partem militum traxit. Quod uidens dux Henricus, ingemiscens dixit, Gorze se nam stalo, id est, peius & moleste nobis accidit. Inducénsque suam quartam aciem fortissimorum militum, tres acies Tartarorum à duabus aciebus Polonorum disiectas prostrauit, & in fugam conuertit. Quarta autem acies Tartarorum, & maior omnium cum suo duce Peta superueniens, horribili impetu bellum intulit, & bellum acerrimum inter utrosque durauit, magnáque ex parte Tartaris cæsis, & in fugam spectantibus, quidam Tartarorum uexillifer ualde magnum ferens uexillum, in quo x litera Græca depicta erat, talis x, &

in summitate hastilis imago teterrimi & nigerrimi coloris cum barba prolixa, cœpit incantando fortiter caput imaginis quatere. Ex quo ilico fumus & nebula horrendi & intolerabilis fœtoris in Polonos diffusa est, ut penè exanimati, & inualidi ad bellum redderentur. Clamore itaque horrendo eleuato, in Polonos Tartaricus exercitus conuersus, acies eorum quæ interim integræ erant, dirupit, & eas magna strage affecit. In qua dux Boleslaus filius Marchionis Morauiæ dictus Syepiollza, & Pompo magister crucisignatorum de Prussia cum multis insignibus militibus necati sunt. Dux uero Henricus corona à Tartaris circunfusus est, ut à tergo & fronte cæderetur, iámque suis omnibus unà pugnantibus prostratis, ad extremum circa eum non nisi quatuor milites uersabantur. Sulislaus frater olim Vlodimiri palatini Cracouiensis, Clemens palatinus Glogouiensis, Conradus lzonrathouicz, & Ioannes Iuanouicz, qui quanta potuerunt ui & conatu principem Henricum ex prælio educentes, ad fugiendum disponebant: sed ducis equus sauciatus subsistebat. Tartari igitur ne Henricus euaderet, ueloci cursu consequutum cum tribus præfatis militibus, quarto Ioanne Iuanouicz ab eis segregato uallauerunt, cum quibus aliquanto tempore decertabat. Ioannes uero Iuanouicz equum recentem à Roscislao aulico ducali receptum, penetratis hostium cuneis duci administrauit. Quo ascenso dux sequebatur Ioannem Iuanouicz, uiam per medios hostes ei parantem. Ipsóque in cursu uulnerato, & euadente, dux Henricus intercipitur, & tertio circumuallatur: dúmque audacissime contra Tartaros dimicaret, & manu sinistra eleuata, Tartarum sibi obuium feriret, ab altero Tartaro lancea sub ascella transfixus, ex equo demisso brachio moribundus defluxit: quem Tartari ingenti strepitu inconditarum uocum facto capiunt, & extra locum certaminis quantum esset geminus balistæ iactus pertractum, framea caput absciderunt, corpúsque insignibus omnibus despoliatum nudum reliquerunt. Occisa est in eo prælio multitudo nobilium Poloniæ, inter quos clari & insignes fuerunt Sulislaus frater Vlodimiri palatini Cracouiensis, Clemẽs palatinus Glogouiensis, Conradus Konrathouicz, Stephanus de Virbna, & Andreas filius eius, Clemẽs filius Andreæ de Peltznica, Thomas Pyotrlzouic, Petrus Kussa & cæteri. Corpus ducis Henrici post cladem in sexto digito sinistri pedis uix cognitum, & repertum per Annam coniugem eius in medio chori ecclesiæ sancti Iacobi apud fratres minores Vratislauiæ sepultum est. Pomponis uero magistri Prussiæ, & militum insigniorum supra expressorum, in eodem monasterio sancti Iacobi Vratislauiæ corpora tumulata sunt. Boleslai autẽ filii Marchionis Morauiæ funus in Lubens in choro conuersorum humatum est, super cætera corpora fidelium in loco prælii sepulta. Ecclesia in hanc diem durans constructa est. Maxima uictoria de duce Henrico & Polonis Tartari potiti, lectis spoliis unicuique interemptorum unam auriculam absciderunt, & nouem saccos grandes ad sciendum numerum occisorum repleuerunt. Ducis autem Henrici capite in longiori hasta erecto ad castrum Legnica (oppidum enim metu Tartarorum exustum fuerat) applicuerunt, mandantes ut duce eorum occiso, castrum eis aperirẽt. Castrensibus cõuenienter respondentibus, quod pro uno duce occiso plures duces filios occisi haberent. Illi uero circa Legnicz

Nobiliũ Polonorum strages.

uastatis

uaſtatis & incenſis uillis, in Othmuchou ſe receperunt: ubi quindecim diebus ſtatiua continuando, omnem regionem per circuitum uallauerunt. Exinde Ratiboriensem oram adeuntes, in Boleſiſlzo octo diebus cõmorati, in Morauiam ſeceſſerunt, & Venceſlao rege Bohemiæ in caſtris ſe continente, eam plus quàm uno menſe incendiis & cædibus uaſtauerunt: ab Olomunc ſeptimis caſtris in Hungariam peruenerunt, & maiori hordæ ipſius Bathi quæ Hungariam intrauerat, ſeſe conſociauerunt.

De cruenta uaſtatione Hungariæ per Bathi Imperatorem Tartarorum. Cap. IIII.

BATHI uaſtata & ad nihilum redacta Ruſſia, Hungariã cum quinquies centum milibus ingredi contendebat. Reſiſtentem ergo inter montes Sarmaticos, & in clauſa dicta Ruſſiæ introitum prohibentem, comitem palatinum Hungariæ à Bela quarto rege Hungariæ cum gẽtibus miſſum præfatus Bathi obruit & expugnauit, feſtinantérque exurendo oppida & uillas, ad Titiam fluuium qui uulgariter Ciſa appellatur, ex montibus Sarmaticis uerſus meridiem in Danubium fluentem peruenit. Et exinde gentes Tartarorũ excurrentes, Vatiam cum ſua cathedrali eccleſia uaſtauerunt & incenderunt. Ad Peſt quoque ubi rex Bela quartus exercitum contra Tartaros colligebat, ibant & redibant, aliquando appropinquando, nonnunquam uero fugiendo, prout eſt mos pugnandi Tartaris. Cúmque copioſum exercitum, tam ex nobilibus quàm ſpiritualibus rex Bela coadunauerat, aduerſus Tartaros procedens ad fluuium Titiam applicuit, & caſtra metatus eſt, adhibitáque cuſtodia mille armatorum ad pontem, putabat Tartaros non tranſire fluuium, quoniam altus eſt, limoſus multum, & impermeabilis. Tartari autem qui multo maiores fluuios tranſierant, inuento uado Titiam noctu tranſnatarunt, & in aurora exercitum Hungarorum cum Bela rege eorum undique circundederunt, miſſiſque denſis, & quaſi infinitis ſagittis, uelut cum grando nebuloſus ac denſus cum fragore deſcendit, Hungaros perturbarunt, multos occidendo, plurimos uero uulnerando. Hungari ergo ueluti impræparati, & abſque ordine contrauenientes cadebant. Quod alii uidentes, meticuloſi clàm diſcedebant & fugiebant. Tartari uero tanquam aſtuti, ſinebant eos per medium ſui tranſire. Vnde Colomannus frater regis ſic, & rex Bela quartus tanquam ignoti euaſerunt. Reliquos uero concluſos Tartari crudeliſſime ad unum necauerunt. Inter quos ſpirituales maiores ceciderunt, Mathias Strigonienſis archiepiſcopus, Vgolinus Coloceuſis archiepiſcopus, Georgius epiſcopus Iaurienſis, Reynaldus epiſcopus Tranſſyluanienſis & eccleſiæ Nitrienſis epiſcopus, Nicolaus Scibinienſis præpoſitus uicecancellarius regis, Eradius archidiaconus Bachienſis, magiſter Albertus Strigonienſis archidiaconus. De aliis autem ſecularibus nobilibus & ignobilibus ferè infiniti occiſi ſunt: & qui fugerant conſequuti in uiis necati iacuerunt. In Peſt etiam multi plebeii collecti in ore gladii ſuperuenientibus Tartaris perierunt. Rex autem Bela quartus properè fugit ad metas Auſtriæ, ubi captus & detentus fuit per ducẽ Auſtriæ: tandem dimiſſus ad reginam coniugem ſuam perueniens, ſeceſſit in Slauoniam, illic uſq; ad perſequutionem Cadan commoratus. Vaſtata itaq; Hungaria ex una parte Danubii, in hyeme proxima gelato Danubio in partem alteram

penetrauerunt,& ſedes inter Iaurinum & Strigonium fixerũt,ubi in hanc diem foſſæ & tumuli habitationis eorum cernuntur. Ex quo loco præfatam trans Danubium regionem ſpoliis, incendiis & occiſionibus crudeliſſime afflixerunt. Cúmque in Tartariam ſecedere proponerent, diuiſo exercitu, princeps Cadan aduerſus regem Belan in Sclauoniam diuertit. A cuius facie territus rex, ad mare, tandem ad Polam ciuitatem fugit. Cadan autem quemadmodum cum Bathi conſtituerat, pertranſitis & uaſtatis Boſna, Seruia & Bulgaria, ſubſtitit circa Danubium, donec horda Imperatoris Bathi ſuperueniret. At Bathi poſt diſceſſum Cadan uallauit & expugnauit Strigonium urbem illa tempeſtate nobilem, cuius incolæ erant uarii mercatores, Almani, Gallici & Italici: & quia theſauros quos Tartari expetebant in terra ſuffoderant & occuluerant, idcirco omnes necauerunt, nulli ſexui nullíque ætati parcentes: deſtructáque Strigonio, ſecus Danubium tranſeuntes ad exercitum principis Cadan opperientem & expectantem peruenerunt. Tandem iuxta paludes Mæotidis uia priori in Tartariam abierũt. Tempus autem quo Tartari Hungariam afflixerunt, & multimode uaſtauerũt, erat ferè biennium.

Quomodo Innocentius Papa quartus miſit ad Cham Tartarorum, ne Chriſtianos perſequeretur: & quomodo fidem Mahumeti ſuſceperit.
Cap. V.

DISCEDENTIBVS Tartaris tota Europa contremuit, & principes Chriſtianorum timore perculſi, ne redirent conſulebant inuicem. Innocentius quoque Papa quartus ex concilio Lugdunenſi fratrem Aſcelinum ordinis prædicatorum cum pluribus fratribus eiuſdem & aliorum ordinum ad eos miſit, anno domini MCCXLVI qui per Almaniam & Bohemiam in Vratiſlauiam uenit, exceptúſque & ueneratus eſt à Boleſlao Sleſiæ & Vratiſlauiæ duce. Exinde tranſiens ad Lancitiam peruenit, à Conrado duce Mazouiæ cum ſuis recollectus & hoſpitatus. Dehinc ad Crocauiam deductus, à Boleſlao pudico, genitricéque eius Grimiſlaua, & à Prandotha ordinario loci benigne ſuſcepti & habiti ſunt: pluribus pellibus ſubtilibus prouiſi, ſupra id quod proprio ære potuerunt emere, quoniam principes Tartarorum ſine munere adire nephas eſt. Tulit autem fortuna, ut eſſet apud Boleſlaum pudicum principem Crocauiæ atque Sandomiriæ, Vaſillzo princeps Ruſſiæ, nepos matris ſuæ: huic itaque commendati, in Ruſſiam per ipſum deducti ſunt: ad Kiouiam uero uenientes, equos acquiſiuerunt pro conditione terrarum Tartarorum ualentes, qui pedibus aquam & pabulum ſub niuibus ſibi quærerent. Tandem ex Kiou procedentes, plures duces Tartarorum pertranſierunt donec ad Cham ſeu Imperatorem Tartarorum applicuerunt. Cui legatione domini papæ Innocentii quarti expoſita, poſtulauerunt ut deum uniuerſorum agnoſceret atque coleret, & eum quem miſit Ieſum Chriſtum: útque gentem Chriſtianam crudeli nece quemadmodum fecit in Polonia, Hungaria & Morauia nõ perderet. Et accepto reſponſo, quod Cham per quinquennium gentem Chriſtianã non inuaderet, per eandem uiam ad dominum apoſtolicum cum literis Imperatoris Tartarorum redierunt. Habes in ſpeculo hiſtoriali Vincentii libro XXXII hanc hiſtoriam, quam caute legas neceſſe eſt, quoniam in aliquibus ſuperſtitioſa eſt. Poſt diſceſſum legatorum Chriſtianorum

Vincentii hiſtoria fabuloſa.

norum ſuperuenerunt legati Saracenorum, perſuadentes Tartaris, ut ſectam & fidem Mahumeti acceptarent, tanquam faciliorem & tolerabiliorem, uoluptati bus plenam, uiriſque belligeris competentiorem. Chriſtianorum autem religionem confutando dicebant eſſe otioſorum, imbecillium, & idololatrarum imagi nes colentium. Saracenorum uero legem multis utilitatibus atque uoluptatibus refertam, & cæterarum religionum ui & armis expugnatricem, ut ſuperbos debellaret, humiliatis uero tributum conſtitueret. Placuit barbaris & ipſi primum Imperatori Bathi & omnibus Tartaris tanquam uiris cordatis audacibus & ſenſualibus perſuaſio Saracenorum, ideo illam & non alteram ſuſceperunt. Et cum dicant Eiſſa Rocholla, id eſt, Ieſus eſt ſpiritus domini: Mahumet uero Roſ ſolai, id eſt, Mahumet eſt iuſtitia dei, noluerunt ſpiritũ dei Ieſum benedictũ ſpiri tualiter uiuere docentẽ acceptare: ſed iuſtitiã dei, hoc eſt Mahumet carnaliter & tanquam beſtiam ſenſualem in ſpurtitiis uolutantẽ, ab omnipotẽti deo iuſte in lacu pœnarum die ac nocte cruciandum amplexati ſunt. Itaque extunc uelut & nunc Mahumetum uenerantes ſequuntur. Pentateucho Moyſi obediunt, circũciduntur, & legalia obſeruant, campanis carent: ſed quotidie lahi illo illoloth, quod in latino ſonat, Non eſt deus niſi unus deus clamant: ingenue ſe profiten tur Iſmaelitas, quia de Iſmael ortos: Chriſtianos uero dzintis, id eſt paganos, & gaur, id eſt infideles, & ſine religione appellant. Celebrant uelut alii Saraceni, tria in anno feſta, primum Izuiram, id eſt oblationis paſca in memoriam oblationis Iſaac, quando Abraam multarum gentium pater præcepto dei ipſum ne care & offerre propoſuerat. In iſto feſto offerunt arietes, aues, alites &c. Aliud feſtum colunt pro animabus, tunc uiſitant ſepulchra ſuorum maiorum, operibus miſericordiæ inſiſtunt, & alunt pauperes. Tertium feſtum agunt pro ſe ſuáque ſalute. Pro primo feſto rite peragendo triginta diebus ieiunant, pro altero uno menſe, pro tertio duodecim diebus. Religio Tartarorum.

De moribus Tartarorum, & de contentis in terra eorum. Cap. VI.

TARTARI ſunt homines ut frequenter ſtaturæ mediæ, pectore, & ſcapulis ampli, facie lati, naſo ſimi, colore tetri & deformes, robuſti uiribus & fortes, famem, frigus & æſtum facile patientes, equitatu ab ineunte ætate & arte ſagittandi gaudentes. Omnia ſua ſecum ducunt, uagi & inſtabiles loco cum uxoribus, pueris atque pecoribus in campis degunt. Ciuitates, uillas & domos non habent. Pro hyeme ad releuandum à frigore, ad mare Caſpium diuertunt, quo niam illic ratione maris temperiem aeris inueniunt. Ad æſtatem in ſuam regionem redeunt. Aliqui eorum unam porcam, duas, treſue in longum per iugera tria, quatuor & ultra ſulcant, arant, & milio ſeminant, inde cibos & bairam, id eſt, paſtas faciunt. Non habent frumentum nec aliquod aliud legumen, pecora & pecudes plurimas tenent, præcipue caballos & caballas pro equitatu & uictu ualentes. Incidunt & uulnerant equos, cruorémque & per ſe & cum milio uorant, carnes pecudum, pecorum & equorum comedunt, etiam ſemicrudas. Caballos pridie tum ſponte tum morbo mortuos exciſo loco apoſtemato perlibenter comedunt. Bibunt aquam, lac, & ceruiſiam ex milio coctam. Aquam Turci & Tartari uocant, Su: interdum Tartari dicunt Suha, & eſt aqua. Ceruiſiã

autem miliarem ſeu ex milio factam, buzam nominant, eandem Ruteni Braha uocant. Laudāt lac, præſertim Izomiz, id eſt acetoſum, eo quòd ſtomachum eorũ confortet, & medicinā purgatiuā faciat. In conuiuiis& cum hoſpitibus aduenı́ſque bibunt Aralza, quod eſt lac ſublimatũ, quod mirabiliter & cito inebriat, Non furantur, neque fures inter ſe patiuntur, rapto tamen uiuere uicinos ſpoliando periucundum & deificum eſt apud eos. Non ſunt artificia inter eos nec pecuniæ, ſed res pro rebus commutant. Verum in horda Zauolhenſi, incoeperunt aſpros, id eſt argenteos obolos Turcorum accipere & tenere. In horda uero Prelzopenſi ducatos acceptant. In horda Nohaiſ lxa res pro rebus dant, ſua fri & perfidi ſunt exteris, ſibiinuicem uero & ſuis omnibus fideliſſimi. Indumēta ſæpenumero ex filtro & lana alba groſſe & plane facta gerunt. Oponce pluri- mum diligunt, in expreſſione huius nominis præponunt literam I, Ioponce, & non oponce nuncupantes, & eſt pallium album ſpiſſum inconſutile pro imbribus & fluuiis bene utile. Terra eorum terra plana & abſque montibus, abſque lignis & arboribus, graminibus duntaxat abundans. Vias non habent, neq; nauigia, ſed per dies iter ſuum computant, ut terra Zauolhenſium Tartarorũ citiſſimæ equitationis à flumine Volha ad mare Caſpium eſt quaſi triginta dierum: equitant una die uiginti miliaria magna Germanica, pedibus non gradiũtur nec itinerant. Ferè apud eos reperiuntur, cerui, damæ, dorcæ, & ſnalz, quod eſt animal quantitatis ouis, in terris aliis non uiſum, lana griſeũ, duo parua cornua habens, curſu uelociſſimum, & eſu carnium eius ſuauiſſimum, Et dum grex ſnalz in aliquo campo inter gramina conſpicitur, Cham ſeu Imperator Tartarorum cum ſuorum multitudine equeſtres uadunt, & omniquaque circundant in altiſſimis graminibus deliteſcentes. Dúmque tympanis incipiunt ſonare, tũc ſnalz tanquam metu perculſæ, rapidiſſime hinc atque illinc ab una parte circunſtantium ad alteram procurrunt, & iterum atque iterum decurſando uadunt, uſquequo fatigati deficiant, tunc irruentibus Tartaris cum clamore occiduntur.

Oponce.

Snalz. animal.

De finibus & metis Tartarorum Zauolhenſium. Cap. VII.

CLAVDITVR terra Cham & Tartarorum Zauolhenſium ab ortu ſolis mari Caſpio ſeu Hircano. A Septentrione campis longiſſime latiſſiméque protenſis. Ab occaſu fluminibus Tanai & Volha. A meridie partim mari Euxino ſeu Ponto, partim altiſſimis montibus Iberiæ & Albaniæ. Mare Caſpium uocant Ruteni Chualens lzemore: & eſt mare non ab oceano, ſed à fluminibus illic defluentibus congeſtum, Fluunt multa ac magna flumina in aluearium illius maris, de ripis altis impetuoſe & quaſi per ſaltum ex alto in medium decidentibus, & iuxta ripas ſub ipſas tranſeuntibus iter præbentibus. Vnde fit ut ibi æſtate à Perſis & Medis refrigerium quæratur: & in hyeme ratione euaporationum temperies conflatur. Iuxta illud mare & poſt ad orientem, ut Ruteni proferunt, ſunt Tartari criniti, quos Tartari Calmuchi & paganos nuncupant, quoniam ritum Mahumeticum non colunt, nec crines capitis abradunt, quemadmodum Tartari omnes radunt, præter adoleſcentes, qui raſa coma binos radios crinium ab aure dextra, & alium à ſiniſtra uſq; in brachia prominentes, in ſignũ innubilitatis aut uirginitatis relinquunt. Ab occaſu ſunt flumina Tanais & Volha. Tanaim Tartari Don appellant, qui ſecundum fontes ſuos ex ducatu

Tartari criniti.

Don fluuius

Reſenſco

Resensco à duce Moscouiæ occupato uersus Septentrionem fluit. Post flectitur in meridiē, & tribus ostiis paludes Mæotidas ingreditur: imò ipse paludes Mæotidas causat. Sunt iam circa Tanaim arbores pomáq; & alii fructus: sunt & mellificia quercina nonnulla, & pauciora de pino. Inde est quod Tartari sanctum Don dicunt: quia iuxta illum, uictum ex fructibus, melle & piscibus reperiunt. Volha fluuius Tartarice Edel nuncupatus, ex Moscouia profluit, ex fontibus septentrionalioribus & occidētalioribus quàm Tanais: qui cum ad septentrionē flueret, longo Tanaim circuiens interuallo, deflectitur in orientem & meridiē, & uiginti quinq; ostiis seu fluminibus in mare Euxinum delabitur. Distat Tanais à Volha quinque hebdomadarum itinere: ad minus ueloci cursu triū hebdomadarum equitatione, uel plus. Et est Volha triplo maior quàm Don. Viginti quinq; autē partitiones, seu particularia flumina ipsius Volhæ sunt magna: minora autem ex eis sunt tanta, quantus Tyberis Romæ, aut Visla post Cracouiam. Sunt multum piscosi præfati fluuii, ita quod framea Tartari cæteríque transeuntes in ripa stando pisces cum aqua decurrentes secent & tollant. Est iuxta hos fluuios Tanaim & Volha Air, id est, calamus aromaticus, qui & brostuorce dicitur, in maxima copia. Ibidem reuponticū, quod Tartari nominant cinireuent, crescit: & cinireuent nomen est Persicum. Itē cucilabuca, uel ut alii exprimunt Izilcabuha: & in latino sonat oculus cornicis: & est multæ calefactionis. De ortu horum fluminum Don & Edel, cum de Moscouia tractauero clarius dicam. Quoties autē Tartari Zauolhenses in terras nostras spoliatum ire uadunt, per hæc & alia flumina absq; nauigio, alligatis sarcinis desuper, coniugibúsque & pueris in dorsis equorū sedentibus, ipsimet caudas caballorū tenentes transnatant, & rapinas crudelitatésq; plurimas inferunt. Ad meridiē uersus mare Caspium sunt montes Iberiæ & Albaniæ, quos Rutenia gente Piacihorsci Circaci, quasi quinquemontani Circaci uocant. Inter illos siquidē montes sunt Gazarorum gentes, quas ut Morauica legenda depromit, sanctus Cirullus & Metudius fratres, per Michaelem imperatorem Constantinopolitanum missi, ad fidem Christi conuerterunt, & usque nunc fidem & ritum Græcorum profitētur: sunt homines bellicosi, in tota Asia & AEgypto acceptabiles. Apud hos Tartari Zauolhenses tela comparant. Verum hac ætate Græci illas gentes Abgazari & Abgazeli nominãt, & uicinæ iuxta illos sunt gentes Circassi & Mēgrelli, omnes de ritu Græco per beatum Cirullum in fidem Christi reductæ. Inde sanctus Cirullus rediens ex mari Euxino seu Pontico, in quo omnipotens deus mirabilis & gloriosus in sanctis suis, dederat habitaculū & ecclesiam marmoream per manus angelorum sancto Clementi structam, quam singulis annis in festo sancti Clementis & septem diebus, mari recedente & siccato, secure circumsiti incolæ aggrediebantur, sanctum dei uenerando, colendo & extollendo, sustulit corpus sancti Clementis, & in Morauiam prædicaturus Christum dominum secum tulit & asportauit. Deinde Romam euocatus, & per Papam Nicolaum citatus, prædictum corpus sancti Clementis Romam detulit, & in ecclesia sancti Clementis honorifice deposuit. Ipse Cirullus cum Metudio fratre in eadem basilica beati Clementis Romæ sepulti: sed non sunt reperta ossa illorum, quantumlibet summe desiderata in eadē basilica quæsita.

Edel flu.

Ex montibus Circassorum piacihorslzi, seu quinque montiũ fluit magnus fluuius Tirlz in Tartarico nuncupatus, rapidissimo cursu lapides secũ uoluens, & multos pisces, in mare Caspium defluit. Post hunc ex eisdem montibus fluuius Cohan, minor quàm Tirlz, in prænominatum mare Caspium descendit.

De genealogia imperatorum trans Volham incolentium.
Cap. VIII.

QVATVOR sunt hordæ Tartarorum, totidem imperatores eorundem scilicet horda Zauolhensium, horda Precopensium, horda Cosanensium, & quarta horda Nohacensium, quintámque addunt quæ imperatorem non tenet, & nuncupant eã Cazacca: de his inferius dicetur. Horda in Tartarico multitudinem significat. Principalis ergo horda est Czahadaiorum siue Zauolhensium, quæ Talz Xi, id est capitalem hordam, uel homines principales & liberos sese nominat, tum quia nulli subiicitur, tum quia ab ipsa cæteræ hordæ propagatæ sunt. Ob hoc & Moscouitæ magnam hordam Zauolhensium hordã appellant. Inde etiam imperator eorum Ir Tli Xi lingua ipsorum, hoc est, liber homo dicitur. Dicitur & Vlu cham, quod sonat magnus dominus, siue magnus imperator: Vlu enim magnus, Cham uero dominus & imperator est. Eundẽ aliqui magnum canem dixerunt, & male interpretati sunt: quia Vlu cham nõ significat magnum canem: Cham etenim cum aspiratione dominum & imperatorem: & cam sine aspiratione cruorem & nunquam canem sermone Tartarorum designat. Produnt itaque & referunt Tartari, quod quædã uidua concepit & peperit filium nomine Cinglzis, & cum filii ipsius tanquam adulteram necare uoluerũt, finxit & excusauit se non ab homine, sed à radiis solis concepisse. Cui figmento filii credentes matrem liberam dimiserunt. Natus ergo eius Cingos uel Cinglzis, homo sortis humilis, creuit in uirum magnum & fortem: & is fuit primus propagator & sator imperatorum Czahadaiorum seu Zauolhensium. Huius filius fuit Iocucham gentilis & paganus. Iocucham genuit Zain cham tertium imperatorem, qui in orbe terrarũ, & maxime in Polonia, Hungaria & Russia dicitur Bathi. Iste destruxit Gothiam & Russiam, & uastauit Poloniam, Slesiam, Morauiam & Hungariam, prout à principio dictum est. Idem Bathi fuit gentilis primum: tandem sectam Mahumeti persuasus cum Tartaris suscepit, quam in hanc diem tenent & sequuntur. Quartus imperator ex Bathi genitus fuit Temir Cutlu, & interpretatur ex Tartarico felix ferrum: Temir felix, & Cutlu ferrum: erat siquidem felix & bellicosus. Iste est ille Temerlanes in historiis celebratus, qui totam Asiam uastauit, & usque ad AEgyptum pertransiit. Iste imperatorem Turcorum Pesaitem primum conflixit, & captiuatum catenis aureis alligauit, & post in breui dimisit. Iste habuit exercitum duodecies centena milia. Fuit & alius princeps Tartarorum eo tempore Acsac Cutlu, quod in Latino sonat claudus, uel claudum ferrum, quoniam claudus erat, sed ferox. Is multa bella feliciter gessit, & ciuitatem magnam in terra Czahadai, id est, Tartarorum Zauolhensium, nomine Cumumedczar, expugnando decertauit, & in solitudinem redegit. Stant domus illius ciuitatis muratæ uacuæ, & ecclesiæ olim Gothorum trecẽtæ in ritum Mahumeticum & Mesquitas absq; habitatoribus redactæ. In castro illius ciuitatis fuit sepultura

Horda.

Vlu cham.

Catalogus imperatorũ Tartarorum

pultura imperatorum Zauolhensium. Quintus imperator ex Temir Cutlu progenitus fuit Temirczar. Iste, ut dicitur, per Vitoldum ducem Lithuaniæ & Vladislaum regem Poloniæ in auxilium contra cruciferos Prussiæ euocatus fortiter pugnans ferro occubuit. Sextus imperator ex Temircxar genitus fuit Macmetczar. Ex isto genitus est Achmetczar septimus Imperator: & Achmet sermone Tartarorũ exponitur componibilis. Achmet genuit Sziachmet octauum imperatorem. Sziachmet sonat quasi religiosus achmet: & Tartari cognominãt ipsum Sziachmet, quod est martyrizatus achmet: quia per Lithuanos captus detinetur in Couno incarceratus. Iste euocatus per Albertum regem Poloniæ, & per Alexandrum magnum ducem Lithuaniæ in solatium cõtra Mendligeri imperatorem Precopensium Tartarorum, anno domini millesimo quingentesimo uenit sub hyemem cum sexaginta milibus pugnatorum: mulieres uero & pueri fuerunt supra centum milia: & quia hyems fuit horrida intensique frigoris, coniunx eius per imperatorem Precopensem clàm uocata, frigus & inediam nõ ferens, in Precopa Sziachmet marito suo cum magna parte exercitus fugit. Itaq; Sziachmet militibus diminutus, & intensissimo frigore pressus, per Mendligeri Precopensem oppugnatus, disiecto eius exercitu conflictus est, & cũ trecentis equis uersus Baizetum Turcorum imperatorem fugit. Cúmq; in Bialigrod, quod sonat album castrum iuxta mare ponticũ peruenisset, intellexit se captiuandũ mandato imperatoris Biazet. Idcirco præpeti cursu retro cũ quinquaginta equis fugit, & in campos prope Kiou euasit. Capitaneus uero Kiouiẽsis per exploratores de ipso certior redditus, circundedit eum cum suis & captiuauit, in Vilnámque Lithuanis misit, unde aliquotiens fugerat, & consequutus, comprehensus & reductus est, Alexandro autem rege Poloniæ & magno duce Lithuaniæ conuentionem generalem in Bresce Rutenorũ agente, aduenit mandato eius Sziachmet ex Vilna, & magnifice per regẽ Alexandrum ad unum miliare obuiam sibi eũti susceptus est: deinceps in Radom per Polonos, ut reduceretur in Tartariam trans Volham, conductis aliquot milibus armatorum leuis armaturæ, decretum est: & ut competentior reductio, & à suis laudabilior susceptio fieret, præmiserunt Cazac Soltan fratrem germanum Szachmet: qui trans Volham peruenit, & cũ Albugerim Czar patruo Szachmet in Czahadai terra eorum cognata moratur. Szachmet uero pro expeditione armatorum in Lithuaniam transiens, ad suggestionem Mendligeri Precopensis imperatoris captiuatus est denuo per Lithuanos, & in Couno, quod est castrum iuxta mare Balteum, detrusus ac incarceratus est, uere Szachmet, id est martyrizatus, à suis nuncupatus.

Quod gentes Scythiæ inquietæ sunt & semper rapaces. Cap. IX.

NON POSSVNT Tartari in quiete uiuere, quin semper uicinos impetant ac inuadant, prædámque ex spoliis hominum ac pecorum abigant & reportent, & hoc commune est omnibus hordis Tartarorũ, ab exordio & ingressu eorum in hanc diem: unde pauca pro multis exemplificando, Anno domini millesimo ducentesimo quinquagesimo quarto, ingens Tartarorum exerci-

tus ex multis legionibus conflatus,& per gentes Rutenorum atque Lithuanorũ adauctus,cum ducibus Tartarorum Nogay & Thelebuga post festum sancti Andreæ in terram Sandomiriensem aduenit,transiénsque per glacies induratas fluuii Vislæ,tam ciuitatem quàm ecclesias eius incendit,castrúmq; in quod uniuersa Sandomiriensium regio cum uxoribus,pignoribus,ac fortunis confugerat cinxit,& illud nocte ac interdiu expugnauit,sed cum non præualuisset duces Russiæ Vasilco & Leo filii Danielis regis Russiæ dolose suaserunt omagium & subiectionem præstituros propter securitatem, quod Sandomirienses fecerunt. Tartari autem fide uiolata clamore ualido & concursu inuecti in castrum omnes crudelibus suppliciis truculentissime enecauerunt, fluxítque sanguis occisorum de colle arcis tanquam quidã riuus in Vislam. Alios uero homines occidere fastidientes,tanquam gregem cumulatos in Vislam impulerunt & submerserunt,effusique è Sandomiria Tartari ducatum præbentibus Rutenis, in Cracouiam uenientes,& eam uacuam habitatoribus reperientes,in tecta & ualetudinarios sæuierunt,tribúsque mensibus grassati nullam resistentiam passi,onusti præda in Tartariam reuersi sunt. Præterea apud Cracouiam puer natus uix semestris(mirabile dictu)articulata uoce Tartaros uenturos & Polonorum capita præcisuros prædixit. Cunctis trementibus interrogatus, an ipse etiã Tartarorum aduentum timeret,respondit plurimum sese timere, cum inter alios suum caput essent præcisuri. Et ecce sub intensissimis frigoribus & densissimis niuibus ferocissima gens Tartarorum famem sedatura,ducibus Nogay & Thelebuga primum in Lublienses & Mazouiæ,& post in Sandomiriensium, Siradiensium & Cracouiensium oras in numero locustarum uenit. A castro & ciuitate Sandomiriensi cum ignominia & strage, militibus qui in præsidio erant, strenue tutantibus repulsi,plures ecclesias, monasteria & munitiones obtinuerunt & incenderunt. Ad Cracouiam autem in uigilia natiuitatis Christi applicantes,& eam expugnare adorsi,aliquot insignes eorum amiserunt, ululatúque edito ab ea discesserunt,& depopulationem cum spoliis longius extenderunt. Dux Lesco niger de uiribus suorum militum diffidens,in Hungariam cũ Griffina sua cõiuge secessit. Et Tartari grassantes ad alpes Pannonias & ad Slesiam peruenerunt. Terris itaque prædictis spoliatis,sacerdotibus,lactantibus, & senibus trucidatis,cum ingenti præda hominum ac pecorum abscesserunt, quam apud Vladimiriam Russiæ partientes uiginti unum milia de uirginibus duntaxat nondum nuptis computauerunt: ex quo multitudo cæterorum uirorum & fœminarum poterit æstimari. Eodem ferè tempore Tartari per Cumanos inducti, Vngariam cædibus & spoliis usque ad Pest uastauerunt, & in ea ab octaua epiphaniarũ usque ad festum Paschæ commorati sunt. Item eodem anno Tartari imperium Constantinopolitanum inuaserunt,& pluribus hominibus trucidatis,multa loca decertauerunt. Vnde ex his liquet, quod Tartari nunquam sine spoliis uiuunt,& quod uicinas gentes turbant & inuadunt, ueluti istis annis Tartari Precopenses sæpenumero Valachiam,Russiam,Lithuaniam & Moscouiam affligunt. Tartari uero Nohaienses & Cosanenses Moscouiam inuadunt,& spoliis atque cædibus implent.

Quæ gens,

Quæ gens, quǽue natio habitet in Scythia. Cap. X.

CVM SINT trecenti & sex anni, quod Tartari ingressi occupauerunt Sarmatiam Asiaticam seu Scythiam, pulsaret forsan quempiam dubitatio, quǽnam gentes inhabitarint præfatam Sarmatiam Asiaticam, & nunc & priscis temporibus Scythiam appellatam. Ad hoc ex præcedentibus facile est secundum historias respondere, quoniam Gothi illas terras tempore aduentus & ingressionis Tartarorum incoluerunt, à uicinis Polouci nuncupati, quod sermone Sclauorum, Rutenorum & Moscouitarum rapaces & spoliatores sonat: quia tunc Gothi quemadmodum nunc Tartari tanquam canes uenatici uicinas inuadentes nationes molestabant ac spoliabant. Sed altius exordiendo dicamus quod secundum Ptolemæum Pheludianum in secundo quadripertiti, angulus Aquilonis Septentrionalis, ubi nunc resident Tartari, est de partitione trianguli signorum septentionalium aureorum: dominatúrque in eo Saturnus cum signo Aquarii, qui reddit præfatum angulum ferocem & horrendum secundum incolas eius: sic enim inquit idem Ptolemæus, Qui in confinibus terrarum Sarmatiæ & terræ Ascardæ cõuersantur, Aquario & Saturno assimilantur: unde maioris sunt crudelitatis, qualitatésque animarum suarũ ferocissimæ. Hæc ille. Malignæ siquidem est influentiæ ille falcifer Saturnus, & humano generi infestissimus, suis contrariis qualitatibus frigiditatis & siccitatis semper contrarius. Ex illo ergo angulo consurrexerunt, & usque in hanc diem insurgunt nationes rigidæ & crudeles, humanum genus perturbantes, secundum quod Hieremias primo capitulo dixit, Ab Aquilone pandetur omne malum super omnes habitatores terræ. Quod cui placeret examinare, manifestissimum & uerum, quia diuinum oraculum, apparebit. Ibi enim historiæ, & Ptolemæus in loco præallegato tradunt mulieres quæ Amazones dicuntur, habitasse, illis temporibus terror mundi: nam fragilitate sexus abiecta, plures terras uexauerunt, Asiámque minorem occupauerunt, & Ephesum famosam urbem construxerunt. His deletis & exterminatis successerunt aliæ nationes Scythæ communiter nuncupatæ, orbi terrarum ut plurimum molesti. Tandem superuenerunt Gothi, qui & Getæ uocantur, quorum captiui à Græcis & comicis eorum Geta, & à Dacia Dauus & Dacus, tanquam Sclaui & serui tenti & nuncupati fuerunt. Hi longo tempore possederunt illas terras, ciuitatésque & castra mutauerunt: præda ut semper uixerunt, donec ex Iuhra à finibus septentrionalis Scythiæ superuenerunt Iuhri qui postea Hugui, deinde Hungari sunt dicti. Hi Gothos sui multitudine presserũt & expulerunt. Ciuitates tamen & quædam castra nõ obtinuerunt. Gothi pulsi alienas sedes intrauerunt: primúmque Alanos, Roxolanos, Rutenos, & Vandalos eiecerunt: tandem iuxta mare Ponti commorati, Bulgariam, Thraciam, & imperium Constantinopolitanum inuaserunt, quos Zeno imperator perhorrescens & suspectos habens, ad Italiam liberandam de manibus Odoacri Eruli misit, prout infra dicetur. Vandali uero & Alani uagi, à Constantino magno sedem petierunt, & pro mansione Pannonias acceperũt. De his specialiter inferius tangetur. Iuhri autẽ multiplicati per flumina magna transeuntes, ut fertur, per uenatores ceruam sequentes ducti & animati, terras Russorum intrauerunt, & Pannoniam propere aggressi sunt: præficientésque eis Attilam

Amazones. Getæ. Hungari. Iuhri.

in ducem, ferè toti Europæ molesti fuerunt. Deinceps Gothi qui super remanse rant, pace oblata multiplicati sunt, & Tartaros inuasores, imò & exterminatores, prout in principio huius operis diximus, acceperunt. Hæc summarie de habitatoribus Sarmatiæ Asiaticæ dicta sunt. In sequentibus autem amplius & particularius dicetur.

De Gothis. Cap. XI.

GOTHI de Scythia pulsi partim in Taurica insula, & iuxta eam, iuxtáque mare Ponti commorati sunt: partim uero cum Ragaso rege eorum plus quàm ducenta milia Italiam inuaserunt: & cum Roma tremeret, & tantam potentiam expauesceret, multitudo eorum in aspero montis Fesulani iugo inedia consumpta est: captúsque & in uincula coniectus est Ragasus rex: exercitus uero eius tanquam pecudes disiectus, trucidatus, & uenundatus est. Hi autẽ qui circa Tauricam & Pontum sederunt, bifariam diuisi sunt, & qui cum duce Alarico ad occasum in Italiam & Galliam profecti sunt, Visigothi, id est occidentales Gothi uocati sunt. Qui uero cum principe Frigiderno in locis suis ad mare Ponti permanserunt, Ostrogothi, hoc est orientales Gothi sunt appellati. Exinde apertum & manifestum est, unde Ostrogothi & Visigothi dicti sunt. Patet etiã, quod Gothi sub rege Daciæ in Gothia degentes, friuole & inepte eis nomina Ostrogothorum & Visigothorum appropriant, cum nõ de ipsis, sed de his quos diximus circa Pontum & Mysiam commorantibus, & illis ad Gallias transeuntibus, orientales & occidentales Gothi primum & uere dictum sit. Illi autem in Gothia, in septentrione ad oceanum in terra algidissima, haud in oriente degunt: maléque & absurde aliena nomina eis usurpant. De hoc uide Paulum Diaconum libro decimo sexto, capite secundo. Orientales quoque Gothi Mysiam & Thraciam, cæteRásque Constantinopolitani imperii prouincias ingressi sunt: quos imperator expauescens, & ab imperio Constantinopolitano semouere cupiens, cum Theoderico rege eorum ad liberandam Italiam contra Odoacrum misit. Hi per Seremium & Pannoniam gradientes, cum prope Aquileiam circa fluuium Sontiũ se suáque iumenta reficerent & pabularent, Odoacrum cum grandi exercitu uenientem, & eis oppugnationem inferentem fuderunt. Qui fugiens Romam peruenit: & quia clausas ei portas reperit, retrocedendo ad Rauennam cucurrit: quẽ Theodericus obsidione cinxit, & post triennium cum eo compositione facta, dolo occidit, totiq; Italiæ dominatus est. Qui autẽ reges Gothorũ in Italia, Gallia, & Hispania fuerunt, de facili ex historicis colliges: quoniam de his non est mihi intentio principalis scribendi. Iuhris autem, siue Hungaris de Sarmatia Asiana in Pannoniã abeuntibus, reliquiæ Gothorum auctæ & multiplicatæ sunt, quas Tartari ab oriente superuenientes in toto deleuerunt: sed & ciuitates castráq; demoliti sunt, ut solum in Taurica insula residui reperirentur. Verum Ianuenses ex Italia Theodosiam seu Caffam urbem famosam in Taurica insula sub ipsis obtinuerunt, & coloniam fecerunt. Tandem Tartari de familia Vlanorum, de quibus infra dicetur, per portam septentrionalem insulam ingressi, totam cum oppidis, pagis & campis occupauerunt, ducibus de Mancup, qui generis & linguæ Gothorum fuerunt, duntaxat castrum Mancup retinentibus. Postremo Mahumet octauus imperator Turcorum, auus moderni Selambeci imperatoris, Tauricam

insulam

insulam comprehendit, Caffam expugnauit, Tartaros Præcopenses seu Vlanos cum toto Cherroneso omagiales sibi fecit, & ultra insulam ad septentrionem castrum Azou in ripa Tanais incastellauit, & in hunc diem Turci tenent. Binos quoque duces & fratres de Mancup unicos Gothici generis & linguagii superstites, ad spem gregis Gothorum prolificandorum, gladio percussit & castrũ Mancup possedit. Sicque Gothi penitus tam circa Sarmatias, quàm in Italia, Hispania, & Gallia exstincti sunt, nec eorum genealogia amplius comparet.

De Alanis, Vandalis & Sueuis. Cap. XII.

ALANI fuere gentes in Alania regione Sarmatiæ Europianæ, flumini Tanai contiguæ & conterminæ: & est regio plana, sine montibus, paucas simositates & colles habens: caret colonis & habitatoribus, quoniam ab inuasoribus eiecti & dispersi, in alienis prouinciis consumpti & extincti sunt. Stant campi Alaniæ late profusi, tam Alanis quàm aduenis possessoribus orbati ac deserti: duntaxat interdum Cazaci eam pertranseunt, quærẽtes, ut moris eorum est, quem deuorent. Cazac Tartaricum nomen est, Cozac uero Rutenicum, ualens in lingua Latina seruilem stipendiarium, grassatorem seu reytteronem: spoliis enim uiuunt nulli subiecti, gregatim latissimos & uacuos campos tres, sex, decem, uiginti, sexaginta & centum numero percurrentes. Crescit in illa terra calamus aromaticus uberrime, Tartarslziezele à Polonis nomine à Tartaris mutuato nuncupatus: quoniam non longe à Tartarorum regione crescit & multiplicatur. Ast Vandali sunt & fuerunt populi Germaniæ, ut suis traditionibus celebrant Plinius, Suetonius Tranquillus, & Cornelius Tacitus, secus flumen Vandalum à regina eorum in libamẽ & sacrificiũ diis suis pro uictoria ex inimicis adepta, sponte in ipso submersa appellatum. Hoc flumen Istula & Visla uocatur. Vt autem de Vandalis completior historia referatur, accipiendum est quod Sclaui ex Iauan filio Iaphet per Helisam procreati sunt. Noe siquidem genuit Sem, Cham & Iaphet. Iaphet uero Iauan quartogenitum & fratres eius. Iauan iuxta mare Ionium & AEgæum Græcos edidit & multiplicauit, simul & Helladicos & AEolios Sclauósque per filium suum Helisam propagauit: à Iauan enim Ionium mare dictũ est. Hebræi quoque Ionios & Græcos lingua eorum Iauan uocitant. Hæc est sententia Iosephi de filiis Noe. Sclaui itaque mox post Græcos ad occidentẽ terras possederunt, Seruiam, Rasciam, Dalmatiam, Mysiam, Bulgariam, Bosnam, Croaciam, Pannoniam & Sclauoniam. Fuerunt autem principes Lech & Czech bini fratres, Iauan nepotes de femore Helisæ descendentes, Croaciam ac Sclauoniam per Crupam fluuium rapidum & uelocem disterminatas, sorte cum cognatione & familiis eorum inhabitantes, regiam locúmque principalem suæ residentiæ in Psari castro ac uillagio eius nominis tenentes: uilla usque in hodiernum diem cum suo nomine Psari permanet ad fluenta Crupæ, plures inhabitatores & colonos, nostro æuo etiam linguagii Sclauonici habens. Castrum uero demolitum solas ruinas & fundamenta arcis demonstrat. Cum autem ex multiplicatione hominum & genealogiarum Dalmatia, Croacia & Sclauonia eas nõ comprehenderet, & sæpenumero iurgia & cædes inter fratres, principes & cognatos pullulabant. Quapropter præfati duces Lech & Cech uitando pessima facinora parricidia & mortes hominum animo concordi & consilio salubri, collectis re-

bus & gentibus eorum, per familias & colonias cum tota ſuppellectile, quantulacunque tunc habebatur, relictis ſedibus natiuis, ad occidentales diuerterũt regiones exploratum ire & percontari nouas ſedes. Sciebant nanque orientales meridionaléſque regiones colonis & habitatoribus occupatas atque refertas: & idcirco fruſtra eas aggrediendas & quærendas. Profecti itaque peruenere in Morauiam & Bohemiam, & luſtrata uniuerſa illa regione, uaſta quidem & nondum culta, perſpecta & aura eius ſalubri, & gleba fertili, fixerunt tẽtatoria in mõte qui Rzip dicitur: cœpítq; Cech frater minor, loci amœnitate delectatus, à maiori natu germano ſuo Lech plurimis inſtantiis petere terras Morauiæ & Bohemiæ in hæreditatem ſuam poſterorúmque ſuorum perpetuandas & populandas. Lech autẽ ad obeundam & nutriendam beneuolentiam fraternam, conſenſit uotis petitionibúſque Cech, & ualedicens proceſſit cum ſuis uerſus orientem & ſeptentrionẽ, deueniénſque in terras incultas, à nemine unquam habitatas, Sleſiæ & maioris Poloniæ, ſuos ſuáque omnia expoſuit & firmauit. Multiplicatíque Lechitæ, qui & Poloni, in his locis maioris Poloniæ & Sleſiæ, creuerunt deo uolente in maximo numero, & impleuerunt Vandaliam, id eſt Poloniam, iuxta flumen Vandalum, qui nunc Viſla nominatur. Impleuerunt Pomeraniam, Caſſubiam, & totã regionem ſecus mare Germanicum, ubi nunc eſt Marchia, Lubec & Roſtoc uſque ad Veſtualiam, ſortitíq; ſunt uarias nominationes ſecundum uarietatem locorum quæ inhabitarunt: & hi qui penes fluuium Sueuum, nunc in Teutonico Spre ſeu Spreua dictum commorati ſunt, Sueui nuncupati: & alii iuxta eos Burgundi, à caſis & aceruis, quos lingua ſua Polonica brogi uocant, appellati ſunt: ſicq; de reliquis, Dreuianiæ & Trauianæ à copia lignorum & graminum nomina perceperunt. Tempore autem imperatoris Auguſti, ut refert Bergomenſis in ſupplemento Burgundorum, octuaginta millia ex ſeptentrione uenientes, ripas Rheni inſederunt, quos Druſus & Tiberius nepotes Octauiani, ut refert Paulus Oroſius, expulerunt, & repedare in cognatas ſedes compulerunt. Tandem Druſus Rhenum & Albim fluuios tranſeundo pugnauit: Albis fluuius eſt per Bohemiam & Miſnam uſque in mare Germanicum decurrens, Labya in Bohemico nuncupatus, & in Sueuos & Burgundos incidit, quibus cum cruentiſſimam pugnam egit cum uictoria. Sed uictor Druſus in eodem prælio per ferociſſimam Sueuorum gentem necatus occubuit, & in Maguntiam relatus ſepultus quieuit. Exinde Cæſar Octauianus, ut miteſcerẽt ſub mitiori cœlo, Sueuos, ut inquit Suetonius Tranquillus, traduxit in Galliam, atque in proximis Rheno agris collocauit: ubi urbs Auguſta in honorem imperatoris Auguſti ſtructa eſt: qui tranſlati in hanc diem Sueui à priori patria, & Vindelici à linguagio Vindelicorum atq; Sclauorum nominantur, ipſáque urbs Auguſta, Vindelicorum Auguſta dicitur. Hæc referunt præfatus Suetonius Tranquillus, & Martinus in ſua Martiniana parte ſecunda, ſub deſcriptione Cæſaris Auguſti: tametſi Sueui de prouincia eorum cis mare Germanicum ſita, educti fuerunt: alii tamen Poloni, Vindelici & Sclaui ſubintrauerunt, & illam regionem repleuerunt. Vnde tempore Valentiniani imperatoris, ut dicit Oroſius & Bergomenſis in ſupplemẽto, Burgundi iterum ex ſeptentrione de terra Vindelicorum ſurgentes, ad Rhodanum fluuium pertranſierunt: & quia pacifice illas terras coluerũt, à uicinis eorũ intacti Burgundiam

Bohemi & Poloni ex Sclauis.

Sueuus fluuius.

Albis fluuius

Auguſta.

diam

diam ex suo nomine uocatam constituerunt. Sed Vindelicos circa Lubec Rostoc, Melzelsburg, & fluuium Sueuum imperatores Henrici, tanquam gentiles Christum colere nolentes expugnauerunt: sicque ad extremum Henricus tertius deuictis prædictis gentibus Teutonicos in eorum loca induxit & locauit. Refert quoque historia Henrici tertii, quod quatuor reges Vindelicorum capti, diebus festis & diebus coronationis suæ, lebetes & caldaria in ignominiā eorum ad coquinā eius ferebant. Et uerum quidē est, quod usque in hodiernam diem perdurant Vindelici seu Sclaui in illis locis circa Lubec, Rostoc, Misnam & Marchiam, non in urbibus, sed in pagis & uillagiis, præcipue hi qui Sarbi & Vindæ uocantur: permanent & nomina Polonorum atque Vindelicorum prisca in nominatione locorum, castrorum & ciuitatum. Nam Lubec, Rostoc, Melzelsburg &c. nomina sunt Polonica.

Continua narratio de Vandalis, Alanis & Sueuis. Cap. XIII.

EXPVLSI Alani è suis sedibus ad Vandalos declinauerūt, & simul Pannoniam intrauerunt, ipsámque quasi sexaginta annis inhabitarunt: postea rempublicam Romanorum inuadentes Gallias afflixerunt: & exinde, ut referunt historici, ad Vandaliam seu Poloniam redierunt, & usque ad tempora Stiliconis commorati sunt: intulerúntque, ut ex quibusdam signis coniicio, immensam multitudinem argenteorum, cum figura & effigie Adriani imperatoris, prout titulus & superscriptio ostendit. Quam monetam in hanc diem est reperire apud Polonos secus decursus aquarum, & illuuia pluuiarum, & in campis in cultura agrorum, uocántque eam ruricolæ denarios sancti Ioannis Baptistæ, propter expressam imaginem capitis & colli ad similitudinem capitis sancti Ioannis in disco. Tempore autē Honorii imperatoris Stilicon comes Romanus cupiens filio suo Eucherio apicē & culmen imperii conquirere, Vandalos, Sueuos, Alanos & Quados concitauit ad arma, & ad perturbandum dominiū Romanorum. Qui in Galliis debaccantes, diuina & humana pessundarunt atque destruxerunt. Deinde Gothis cedentes Hispanias penetrauerunt, & nunc has, nunc illas terribili mente afflixerunt. Deinceps ad Africam occupandam per Bonifacium principem Roman. euocati transierunt, & illam ferro & igni uastantes conquisiuerunt. Primo itaque anno Gratiani, puta anno domini III octuagesimo primo, & deinceps super Vandalos de regno Poloniæ exeuntes regnauit Modigisilus annis triginta. Post hunc filius eius Gundericus in Hispaniis annis sedecim: hic capta Hispali cum manus in ecclesiam ipsius ciuitatis extendisset, à dæmone correptus interiit: cui Gensericus frater successit, ut refert Paulus Diaconus, ab Hispaniis ad Africam transiens, cunctā pene Africam ferro, flamma, rapinis crudelissime deuastauit, fidem catholicam impietate Ariana infectus subuertit, episcopos profligauit. Sub hoc turbine, teste eodem Paulo diacono & Possidonio beatus Augustinus episcopus Hipponensis, ne suæ ciuitatis ruinam cerneret, expletis annis uitæ suæ septuaginta sex migrauit ad Christum. Deinde Gensericus Carthaginem inuadit, atque capit cum ualidissimo exercitu: ex Africa aduectus Romam spoliat, multa milia captiuorum cum regina Eudoxia & duabus filiabus in Carthaginē duxit, quam Trasamū-

Genserici crudelitas.

do filio suo in matrimonium copulauit; Campaniam & Appuliam flammis consumpsit, Capuam & Nolam pari ruina strauit. Inter has procellas uir piissimus Paulinus Nolanæ urbis Episcopus, pro cuiusdam uiduæ filio sese in seruituté tratradidit. Regnauit Gensericus annis quadraginta octo. Eo mortuo successit Honoricus filius eius, qui effugatis amplius quàm CCCXXXIIII catholicis episcopis, & ecclesiis eorum clausis, plebem uariis suppliciis affecit, & quidem innumeris manus & linguas abscidit: illis tamen expeditissime loquentibus, ut refert beatus Gregorius in tertio libro Dialogorum, & Paulus Diaconus in gestis Romanorum. Tandem iudicio dei percussus, scatens uermibus miserabiliter expirauit. Post hunc Guntamundus nouem annis regnauit. Post quem Trasamundus, qui ducentos & uiginti episcopos in Sardinia exilio relegauit. Deinde anno domini quingentesimo uigesimo regnauit Hildericus filius eius ex Eudoxia filia Valentiniani imperatoris à Genserico captiuata genitus. Hunc pater Trasamundus ad mortem ueniens, sacramenti nodis astrinxit, ne unquam in regno suo catholicis consuleret. Qui mox patre mortuo antequam regnum susciperet, omnes catholicos ab exiliis iussit reuocare, & episcopis ecclesias reformare. Regnauit annis octo Hunc Gilimer perimens, annis quinque post eum regnauit, qui tantæ crudelitatis fuit, ut nec parentibus parceret. Tandem Belisarius patritius à Iustiniano imperatore missus est ad Africam, qui magnas copias Vandalorum fudit, regémq; eorum Gilimerum uiuum capiens catena argentea uinctum Iustiniano Constantinopolim misit. Sic Vandalorum regnum in Africa destructum est. Habes ex prædictis, quod Vandali, Sueui & Burgundi fuerunt de regno Poloniæ, à locis Poloniæ, quæ inhabitarunt, appellationé & nomina sortiti, linguam & sermonem Polonicum profitentes & loquentes. Habes secundo, quod præfati populi Vandali, Sueui & Burgundi, Germani & non Sarmatæ neque Scythæ fuerunt. Ideo Sigisbertus Vincentius in speculo historiali, & cæteri antiquiores, inconcinne & iniuste Scythas fuisse scripserunt. Collige tertio, quod prædictæ gentes non de Scandia insula, sed de Polonia oriundi, partem Europæ occidentalem & Africam perturbauerunt. Vnde non recte antiquiores dixerunt eos Scythas ex Scandinauia insula, cum Scythia proprie sit post Tanaim in Asia ad oriétem: Scandia uero, siue Scandinauia fuit & est ad occasum solis post mare Germanicum in septentrione, Daciæ cohærens, quam rex Daciæ possidet, multis millibus passuum à Scythia distans. Valde ergo indistincte ac impertinenter iam dictæ gentes Alaníque, Gothi & Huni ab inexpertis de Scandia dicuntur exiisse, cum in ea nunquam fuerunt, nec eam penetrauerunt aut contigerunt. Collige quarto, quod Poloni & Bohemi, Sueui, & omnia genera Sclauorum post diluuium in hanc ætatem in suis sedibus & cognatis regnis permanét, & non aliunde superuenerunt. Nec est uerum quod fassus est Blondus (salua uenia tanti historici, in aliis doctissime scribentis, & modernorũ sequaciúmque eorũ) quod Sclaui à Tanai & Bosphoro ascenderunt in Illyricum, Dalmaciam & Croaciam. Lech quoque & Cech principes Polonorum & Bohemorum ad occidentem diuerterunt, & terras Vandalorum post egressum ipsorum in Gallias intrãuerunt, cum Sclaui in ipsorum prouinciis, & principes Lech & Cech in Polonia & Bohemia à diluuio in nostram ætatem permanserunt, permanent, & deo fauente permanebunt.

Scãdiæ situs.

bunt. Veruntamen Ruteni cum ſuis principibus aſcenderũt eo tempore & aliis de Ruſſia & Boſphoro in Illyricum & Croaciam,& ſpolia referabant pinguia nec illic permanſerunt. Etiam exeunt de Vandalia ſeu Polonia armigeri ſexaginta milia, nonnunquam centum milia ad oppugnandum hoſtes: nec per hoc decertatur regnum Polonorum, cum ciues, mercatores & coloni agrorum in oppidis & uillagiis intacti permanent abſq; deſolatione, ſic quod non ſint loca ingrediendi & occupandi exteris: ſicut fuit & tempore Honorii Cæſaris, quando Vandali pugnatores duntaxat exiuerant in Gallias. Et adhuc inquiunt hiſtorici quod regreſſi Vandali, qui primum Gallias affligebant, ſedes eorum in Vandalia inhabitauerunt: ergo alii ipſas non occupauerunt. Collige quinto, quod linguagium Sclauorum ampliſſimum eſt & diffuſum, plurimas terras & prouincias poſſidens, ueluti ſunt Seruii, Myſii, Raſci ſeu Bulgari, Boſnenſes, Turco hac tempeſtate ſubiugati, ueluti ſunt Dalmatæ, Croatæ, Pannonii, Slaui, Carni, Bohemi, Moraui, Sleſitæ, Poloni maiores & minores, Mazouitæ, Pomerani, Caſſubitæ, Sarbi, Ruteni, Moſcouitæ: hi omnes Sclaui & Vindelici ſunt, perampla regna inhabitantes. Sed & Lituani iam ſclauonizant: Nugardi quoque Pleſcouienſes, Smolnenſes & Ohulici. Vide chronicas eorum & coſmographias. Collige ſexto, quod cis mare Germanicum Poloni, Sueui & Burgundi, conſumpti & exterminati ſunt per Henricos imperatores, duntaxat Sarbis & Vindis ſeu Vindelicis adhuc manentibus, ut expreſſum eſt ſupra.

Lingua Sclauorum latiſſima.

De Iuhris. Cap. XIIII

IVHRI de Iuhra terra Scythiæ ſeptentrionaliſſima & frigidiſſima, iuxta oceanum ſeptentrionis, à Moſcouia ciuitate Moſcorum ad orientem & ſeptentrionem quingentis miliaribus magnis germanicis diſtante, aſcenderunt & uenerunt per terram planam ad meridiem in regionem Gothorũ in Scythia, ubi nunc Tartari Zahadaienſes ſeu Zauolhenſes degũt, preſſerũntq; ſui multitudine & eiecerunt Gothos de Gothia in Sarmatiam. Cũmq; coaluiſſent, & penè in infinitũ multiplicati fuiſſent, audientes à uenatoribus, qui ceruã ſequẽtes tranſierant flumina Volhæ & Tanais, quod eſſet terra Sarmatarum Europæ fertilior & auræ mitioris, coaceruatim præfata flumina tranſnatantes, Sarmatas & Rutenos conflixerunt, Gothóſq; inſequẽtes cum eis in Myſia & Thracia bellarunt, & eos ſuperarunt: intrantéſq; Pannoniã ſolo uino & regionis ubertate delectati, manſionẽ in ea fixerunt: Maternum & Detricum capitaneos Romanorum cum eorũ gentibus aggreſſi conflixerunt, & Materno occiſo Detricum in fugam uerterunt: præterea regem elegerunt, & ſupra ſe conſtituerunt uirum uafrum, animoſum & ſtrenuũ, Attilam nuncupatũ, quem Hungari ſuo idiomate Ethele uocãt. Is aduocatis & recenſitis multis regibus & gentibus, Gallias ingreſſus, eas tyranniter & crudeliter uaſtauit. Et cum ad campos Cathalaunicos longe latéque patentes deueniſſet, AEtius Patritius cum Romanorũ cohortibus cum Theodorico rege Gothorũ, multíſq; aliis gentibus aduerſus eum accelerabat. Quo comperto Attila aruſpices de uictoria conſuluit, qui inſpectis extis ſuperatum iri inferiorémq; ipſum in illo bello fore dixerunt, adiicientes quod maior de inimicis occideretur: putabat quæ Attila quod AEtius ſupremus dux partis aduerſæ caderet, aliquo modo de morte ipſius gaudens (terribilis enim

uiſa eſt ei potentia AEtii)acies ordinauit & inſtruxit,cautéq; ad ueſperũ,non in meridie tubas canere iuſſit & congredi. Vbi numeroſiſſimus populus cæſus eſt, & Theodericus rex Gothorũ,non AEtius,quod Attila optabat,cecidit & occubuit. Attila uidens ſe uictum,ſe & ſuos inter currus in medium caſtrorũ recepit nox enim aderat:præcepítq; è ſellis equitum in ſtruem congeſtis focum accendere,ut ſi impeteretur præcipitaret ſeſe in ignem,& arderet,potius quàm in manus hoſtium deueniret. Altera autem die Thoriſmundus filius Theoderici regis Gothorum,ultum iri cupiens necem genitoris contra Attilam acies inſtruebat. AEtius uero ſuſpectã habens potentiam Gothorum tanquã,& Hunorum,perſuaſit Thoriſmundo,ut omiſſa pugna ad poſſidendum ſoliũ paternum properaret,ne frater eius regnũ præoccuparet:quo permotus diſceſſit, AEtiúſq; & omnis exercitus ipſius ſolutus receſſit. Tunc Attila exhilaratus,ſpes iniquas ultionis coquebat,& è loco ſecedens urbem Remenſem obſedit & expugnauit, ſanctúmq; Nicaſium eiuſdem urbis præſulẽ cum ſorore eius Eutropia & omnibus ciuibus trucidauit. Ad Trecas autem cum acceſſiſſet,occurrit ei pontifex ſanctus Lupus,& percontando dixit:Tu quis es? Cui ille:Attila ſum,inquit,flagellũ iræ dei. Et Lupus arrepto freno equi eius introduxit eum cũ ſuo exercitu in ciuitatẽ dicens:Bene ueneris flagellũ iræ dei. Ille autem cum ſuis cæcitate percuſſus, ut aiunt,pertranſiit urbem in partem alterã pacificus. Mulier autẽ pauperrima habens decem filias,timore perculſa de ſuburbio fugiebat, filiam poſtremo editã & in bimatu natam,in ſindone ad collum ligata geſtabat,duáſque minores puellulas in iumento,quod ante ſe pellebat,portabat:reliquæ filiæ circũ circa matrem gradiebantur & ambulabant. Hanc cũ bellatores Attilæ conſequuti ſunt, filiæ eius territæ ad matrẽ concurrerunt. Mater autem ſtupida & ſui incompos, uiſo fluuio properanter currebat,uolens ſe præcipitare,& in fluuio ſubmergere Sed milites eam inſequuti in ripa fluuii rapuerunt,& cum filiabus ad Attilam perduxerunt. Quæ ſupplex ad terrã procidens gratiam precabatur. Cui Attila miſertus,datis pluribus nummis & ueſtibus,liberã cum prole ſua dimiſit. Sed & aliis qui cum ea adducti fuerunt propter ipſam pepercit. Deinceps Attila in Germaniã deſcendit,caſtráq; oppida & uillas eius uaſtabat,donec audiret quod AEtius & Gothi denuo nouum militẽ contra eum pararent:quo permotus ad Pannoniam abſceſſit,& renouato exercitu uir ultiuus in Italiam per Stiriam & Coritaniam properabat. Ab exploratoribus autẽ certior redditus,quod AEtius & innumeræ gentes in radicibus alpium operirentur eum,declinauit & diuertit ad Dalmatiam & Hiſtriam,euerſiſq; notabilibus urbibus,iuxta mare Adriaticũ ad Aquileiam uenit,& eam per trienniũ obſedit. Et cum uictualia obſeſſoribus etiam in longinquo defeciſſent, militéſq; præ inedia contra eũ murmurarent, cœpit iterũ obequitare urbem,proſpiciens qua parte impeteret eam & dirumperet:uidítq; auem quæ ciconia uocatur,pullum ſuũ è ſummitate arcis roſtro in propinquum arundinetũ portare,ſic conſequenter & alium:& exclamans dixit, auem præſciã futurorum noſſe urbem perditũ iri,ideo fugere:& inualeſcens contra ciuitatẽ cepit eam,& more tyrannico omnes quos in ea reperit,in ore gladii trucidauit. Eo tempore urbs magnifica & præpotens Venetiarum ob metum Attilæ extructa eſt. Progrediens autem ad Lombardiam Attila, crudeliter afflixit &

xit & uaſtauit eam. Cúmque ad Rauennam ueniſſet, aduolauit Leo Papa, obnixe & humiliter ſupplicans, ut à uaſtatione urbis Romæ & totius Italiæ ſuperſederet & ceſſaret, quod & fecit. Et dum pugnatores eius admirantes adinuicem replicarent, quod Attila neminem timeret, niſi bina animalia, lupum & leonẽ, de pontificibus propter quos genti eorum pepercit, parabolam ſumentes. Reſpondit Attila. Maturum uirum clericali habitu indutum iuxta leonem cum gladio biſacuto ſtetiſſe, & uibrato gladio mortem ei comminaſſe, niſi pacẽ redderet, petitorem exaudiendo. Abſceſſit itaq; & in Pannoniã rediit. Celebránſq; nuptias cum una pulcherrima uirgine, multum uini hauſit, & in nocte inter cubandum apoplexia ſuffocatus, cẽtum & uiginti quatuor annis ætatis expletis interiit, & ſanguis per nares & os ipſius fluxit. Illa nocte Marcianus Imperator in Conſtãtinopoli per ſomnium uidit Attilæ arcum fractum, arcubus enim gens Iuhrorum potiſſime utebatur. Defuncto autem Attila, inſurrexerũt inter Hungaros diſſenſiones, digladiationes & ſtrages, ita ut plures eorum occiſi perirent, reliquos cum Chaba filio Attilæ rex Gepedarum, & alii olim Atilæ ſubiecti de Pannonia expulerunt, qui in Gothiam per paludes Mæotidas tranſierunt, tria uero milia ex eis inter eundum de Pannonia ſegregauerunt ſe ab eis, & in Tranſyluania manſerunt, & ne à uicinis impeterentur, Siculos in uulgari eorum Czalzle ſe nominauerunt, Qui autem trans Mæotidas & mare Euxinum pene trauerunt, ſæpenumero reminiſcentes fertilitatis abundantiǽque panis & uini ipſius Pannoniæ, ſuis poſteris diſſerebant & narrabãt, utque in Pannoniam redirent hortabantur. Factúmque eſt, ut poſt mortem Attilæ anno tricenteſimo primo, recenſitis pugnatoribus ducentis & ſedecim milibus, uiam patrum eorũ ingreſſi, iuxta paludes Mæotidis per Sarmatiam, in Pannoniã peruenerint, temporibus Conſtantini Imperatoris quinti, & Zachariæ Papæ, uidelicet anno domini ſeptingenteſimo quadrageſimoquarto. Primúmq; in Iazyges aſcenderũt, & illic ſeptem capitaneos elegerunt, unicuique eorum propter inſultum inimicorum triginta milia pugnatorum conſignantes: & ut melius ab hoſtibus tuerentur, ſeptem caſtra, cuique capitaneo unum aſſignando, rude & groſſe de terra fecerunt & erexerunt, à quibus ſeptem caſtris in hanc diem terra Septemcaſtrenſis dicitur. Præterea miſerũt exploratum ire Pannoniã quendã è ſuis militibus Cuſid appellatũ. Is offenſo & reperto rege Pannoniæ Suyatoplug nomine: Sclauus hic erat, nam & tota Pannonia terra Sclauorum fuit, licet Romani eis capitaneos & armigeros extraneos præficiebant, ipſum nomine Iuhrorum aduenarum præſalutando, equum album cum ſella & freno deauratis obtulit, & parũ terræ, aquæ & herbæ ab eo poſtulauit: quod rex Suyatoplug conceſſit, æſtimabat enim agricolas fore, & tanquã hoſpites aliquidpiam terræ pro cultura expoſcere: ideo ſubridens ait, Habeant quantum uolunt. Cuſid ergo lagenam terræ, alteram aquæ Danubii, tertiam graminis reportauit, & quæ egit ſuis expoſuit. Iuhri cognoſcentes Pannoniam terram feracem & optimam eſſe, nomine primi præfecti Arpad nuncupati, Suyatoplug intimauerũt, ut peramplius in terra eorum, pro equo albo ſella & freno deauratis empto nõ maneret. Is ſero intelligens bellũ ei imminere exercitum coadunabat. Iuhri autẽ feſtine accelerantes ad regẽ prope Danubium uenerunt, & facta pugna Pannonios cum rege eo-

Attilæ mors.

rum profligauerunt. Rex quoque Suyatoplug à facie eorum fugiens in Danubium incidit, & aquis uehementibus abſorptus periit. At Iuhri Sclauos incolas Pannoniæ trucidarunt, terrámque eorum in hanc horam poſſederunt, Sclauis undique in finibus Pannoniæ remanentibus & habitantibus. Accipe primo, quod Iuhri à Iuhra regione Scythiæ, de qua oriundi exiuerunt, uocati ſunt, & uſque in noſtra tempora à Bohemis, Polonis & Sclauis * Hugri appellantur, ab aliis autem Hugui, tandem & Hungari dicti ſunt. Accipe ſecundo, quòd idem linguagiũ & loquela pronuntiatióque acuta ſunt Iuhrorum in Hungaria, & illorum qui in Scythia in Iuhra degunt. Verum Hungari in Pannonia Chriſticolæ ſunt & politiores abundantioréſque in omnibus. Iuhri autem in Scythia uſque huc idololatræ ſunt & agreſtes. Accipe tertio, quòd Iuhra Septentrionaliſſima eſt abſque altiſſimis & inacceſſibilibus montibus, nec tantis ut ſunt alpes iuxta Italiam, neque ſicut montes Sarmatici. Non recte ergo quidam hiſtorici tradiderunt, dicentes Huguos exiſſe de prouincia eorum de montibus maximis & inacceſſibilibus. Enimuero ſunt montes in Iuhra cum denſis ſyluis patentes & bene permeabiles, quantitatis mediæ & altitudinis, petroſi & ſaxoſi quales ſunt per totum Septentrionem in fine terræ iuxta oceanum ſeptentrionis. Et ſcias quòd ex oceano Septentrionis quidam piſces idiomate Moſcouitarum morſſ nuncupati, in ſummitatem montis mari adiacentis ſcandunt, & dentem fricando ſe in aſcendendo appendunt, de culminéque montis deorſum in partem alteram prolabuntur & cadunt, quos Iuhri & cæteri incolæ Septẽtrionis capiunt, dentéſque eorum qui ponderoſiſſimæ ſunt grauitatis, in Moſcouiã mittunt, & poſt ad Turcos & Tartaros, De quibus manubria & tenacula enſiũ framearum & cultellorum faciunt, ut impetuoſiores ictus grauitate adiuuante impellant. Accipe quarto, quòd montes Riphæi & Hyperborei non ſunt in rerum natura, non in Scythia, non in Moſcouia, nec uſquam locorum: & cum ferè omnes coſmographi aſſerãt Tanaim, Edel ſeu Volham, Dzuina, & magnos fluuios ex prædictis montibus effluere, conficta confictè, & potius fabuloſa inexperti ſcripſere. Fluit Tanais, Volha & maxima flumina ex Moſcouia, de terra plana, cœnoſa & nemoroſa, nullis montibus obſita, prout de Moſcouia cum peruentum fuerit dicam, ſi deus annuerit. Bone lector hic eſt barathrum profundiſſimum propter clariſſimos ſcriptores montes Riphæos & Hyperboreos ponentes. A quorum contradictione ueritas ipſa me tueatur & defendat, pro omnibus argutis rationibus, experientiam rerum opponendo, ut qui non credit, uideat & experiatur quod ita eſt quemadmodum dixi. Accipe quinto, quod Iuhri in Iuhra Scythiæ non colunt agros, non ſeminant, non habent panem, uinum aut ceruiſiam, degunt miſerrime in ſyluis & foueis ſubterratis, piſcibus ueſcendo & carnibus ferarum, quarum copiam habent, & aquam bibunt, pellibus induuntur ex diuerſis animalibus in unum conſuendo, pellem lupi, cerui, uulpis, marduris &c. Miſera ergo regio eſt ſub polo Arctico, ut dixit Hippocrates in libro de regionibus, aere & aqua. Subiecti ſunt duci Moſcouiæ, & pendunt pro tributo pelles ſabellorum, ſchiſmorum & ſimilium, quoniam aliis donatiuis carent. Accipe ſexto, quòd aliqui famoſi coſmographi & hiſtorici in illo angulo ad mare Septentrionis temperatiſſimas regiones confinxerunt, in qui-

Huni aliàs.

Morſſ piſcis.

in quibus propter temperiem & auram placidissimā beate & diutissime uiuant, donec tædio affecti, de montibus sese in oceanum præcipitent. Hoc totum fabulosum est: qualis etenim beatitudo sit, non habere panem, merum, & cætera delectabilia: qualis temperies est, continuum frigus quod illic est pati: In solstitio hyemali perpetuam & continuam noctem sentire: In solstitio uero æstiuo permanentes & parum tepentes soles uidere: sed hæc omitto. Accipe septimo, quod in Iuhra & locis Septentrionis non effoditur aurum, argentum, nec aliæ mineræ, nec correspondent fabulæ, quod illic essent griffi & magnæ aues prohibentes fodere & efferre aurum. Vnde secundum hoc dico, contrarium auctoribus antiquis, quod griffi non sunt in rei ueritate in illa parte Septentrionis, nec in aliis partibus orbis. Affertur autem ad nos auis quædam rapina uiuens, quantitatis aquilæ, sed alis & cauda prolixioribus quàm aquila, in similitudinem accipitris & uocant eam Moscouitæ Kiczoth, nostri uero homines uocāt ipsam Byalozor, quasi albicans splendor, quia subalba est secundum uentrem. Hanc omnes rapaces aues, accipitres, falcones, & cæteræ rapto uiuentes in tantum metuunt, quod inspecta ea tremunt & cadunt, & extinguuntur. Accipe octauo, quod in Septentrione post Gothiam, Sueciam, Filandiam, Iuhram, & post mare Caspium nō sunt monstrosi homines, scilicet monoculi, bicipites, canina capita habentes &c. sunt nobis similes, rare, sparsim, & abinuicem distantes, pauci numero habitantes, colore ut frequenter liuidi, propter frigus liuiditatem corporibus eorum imprimens. Hæc uera sunt, & qui scripsit uerum scripsit, & scimus quia uerum est testimonium eius.

Error cosmographorum.

De Turcis. Cap. XV

HACTENVS diximus de quibusdam nationibus ante aduētum Tartarorū, Sarmatiam Asianam seu Scythiam per tempora & tēpora inhabitantibus, si de Amazonibus, de Scythis, de Gothis & Iuhris seu Huguis. Consequenter dicemus de ualidis gentibus ex Tartaris Czahadaiēsibus originaliter dissemīnatis, quales sunt Turci, Vlani seu Tartari Prezecopēses, & Tartari Cosanēses itē Tartari Nohaienses Et primo de Turcis pauca dicamus. Post aduentum Tartarorum ex oriente, in terrē Gothorum quam ipsi Czahadienēsem uocant anno quasi nonagesimo. Quidam miles magni Cham nomine Otumanus, fortis humilis & fortuna tunc obscurus, uiribus tamen corporis robustus & audax, propter certas ut ei uidebatur iniurias, è Tartaris in quadraginta equis secedens, cœpit occulte in Cappadocia montes & aditus opportunos occupare, & ex opportunitate loci & temporis prædas agere: ad quem plurimi grassatores, ut fit in huiuscemodi genere hominū confluxerunt & coaluerunt uehementer, ita ut quod prius occultis insidiis egit, palam & pari marte tunc cœperit oppida, ciuitates & gentes inuadere & occupare. Et quia non reperit resistentes, ipse celer, manu audax, & dexteritate fortunatus per terrores, comminationes, & per aliquarum ciuitatum direptiones, occupauit & possedit Cappadociam, Pontum, Bithyniam, Asiam minorem, Pamphiliam & Ciliciam. Itaque ex ipsa familia Otumanorum siue Turcorum originem duxit, quia ab Aquilone pandetur omne malum super uniuersam terram. Quòd autem Turci propago & soboles sit Tartarorum, identitas morum, loquelæ & pugnandi demonstrat. Nam ha-

bitum modúmq; equitandi & curte insedēdi sagittis quoq; & arcubus pūgnari di eundē habuerunt,& nunc ut plures habent cum Tartaris. Sermonē etiam & linguagiū Tartarorum cognatū habent:non differt loquela Tartarus & Turcus,nisi modice,uelut exēplariter diceretur,sicut Italus& Hispanus,uel Polonus & Boemus.Otumano ex humanis rapto,filius eius Archanes secundus rex Turcorū successit,audacia & ambitione patri haud absimilis,sed disciplina rei familiaris longe peritior:quo factū est ut dominiū & imperiū à patre cœptū , suapte industria auxerit& cōseruauerit.Deinde tertius rex subsequutus est filius Archanis nomine Ammurates,hic Græcis dissentientibus,& Imperatore Trapesuntino & Constantino de imperio certantibus,in adiutoriū per Trapesuntinū Imperatorē pretio euocatus,& in Thraciā per Hellespontū traiectus,uafer & astutus euentum belli prorogauit atque protraxit, donec Græcis uiribus & diuitiis fractis& eneruatis,occasione habita,in eos arma uertit,& Thraciam occupauit. Eo defuncto Pesaites quartus rex filius surrexit, qui rerum maximarum cupidus,Mecedoniam,Tessaliam,Phocidem,Bœotiam,Atticam sui iuris effecit,Bulgarósque & Illyricos assiduis excursionibus debilitauit, & suburbia egregiæ urbis Constantinopolitanæ spoliauit,& ciuitatem obsidione atque fame intantū excruciauit,ut Imperator Constantinopolitanus ad Italiam & Galliam auxilia mendicaturus profectus sit.Sed deo disponente,Temir Cutlu magnus Cham Tartarorum,quem historici Temerlanem dixerunt, affligendo & tanquam fulgul Asiam pertranseundo,incidit in Pesaitem præparatum & occurrentem ei, quem profligauit,& captiuatum catenis aureis alligauit & abduxit,breuíque dimisit,qui paulo post obiit. Post hunc quintus rex Alpinus appellatus regnauit. Aduersus istum Sigismundus Hunguariæ & Bohemiæ rex ac Romanorū Imperator copiosum duxit exercitum.Collatísque signis,tumultuose fusus castra reliquit,& paruo nauigio uix per Danubium turpem sibi inuenit salutem.Amplius sextus in ordine rex Turcorum Mahumetes tributa grauia imposuit, excursionibúsque fines sui imperii dilatauit: præterea sublato Mahumete morte, filius eius Ammurates secundus regnauit,hic Thessalonicam urbem illustrem euertit,Cyprum & AEtholiam subegit,Tribulos,Illyricos & Hungaros uastauit,Vladislaum Poloniæ & Hungariæ regem in primis feliciter pugnantem, ultimo congressu ad lacum Varnensem,Ioanne Hunyad cum Hungaris è prælio secedētibus superauit,& misere cum suis occidit,elatúsque uictoria, Peloponnesum ui cepit,& muros Isthmi Corinthiaci funditus deiecit:uita denique functus,Mahumetem filium octauum regem reliquit,qui Constantinopolim anno Christi M CCCCLIII,die ultimo Maii,post obsidionis quartū & quinquagesimum diem,summa ui & extrema oppugnatione cepit, Peram subinde opulentissimum oppidum per deditionem demolitis muris accepit, Bulgariáq; & Rascia potitus,Smyderou magnificum castrum Rasciæ supra Danubiū situm adeptus est,& ex eo Dalmatiam & Croaciam in solitudinem redegit,Striam quoque & Austriam penetrauit. Deinde Nigropontum sub Venetis expugnauit,Theodosiam,nunc Caffam nuncupatam in Taurica insula,Ianuensium coloniam unà cum præfata insula expugnauit & comprehendit,binósque principes de castro Mancup,ut fertur,postremas Gothorū reliquias gladio percussit

cuſſit,& Mendligeri Imperatorem Tartarorum in prædicta Cherſoneſo Taurica,ſui iuris fecit.Moldauiam & Valachiam uaſtauit, & cum Venetis ſedecim annis continuis pugnauit,cum Huſacaſſan rege Perſarum ſimiliter continuum bellum geſſit,ſæpe uictus nonnunquã & ipſe uictor fuit.Obiit prima die Maii, anno domini milleſimo quadringenteſimo octuageſimo primo,in Conſtantinopoli ſepultus,pro ipſo Turci * Baiſſetum filium eius ad imperium aſſumpſerunt. Zeliabus uero minor natu , filius Mahumeti indignatus,ad Soldanum AEgypti recurrens,& exercitum comparans, cum Baiſſeto infeliciter pugnauit,& ad Rhodienſes fugit,quem magiſter ordinis Rhodienſis captiuũ in Franciam miſit,& poſtea Alexandro Papæ ſexto obtulit. Ludouicus autem rex Galliarum ad Apuliam conſequendam per Romam tranſiens, Zeliabum à domino Papa per contractum accepit,& inter eundum ueneno,an fatigatione itineris,incertum eſt,extinxit.Expugnauit autem Baiſſetus nonus rex Turcorũ Ciliam & Album caſtrum in Moldouia.Modon quoque inſulam & urbem eiuſdem nominis,ſub Venetis ui & obſidione conquiſiuit.Cum Sophi rege Perſarum ſæpe pugnauit,& quaſi ſemper ſuccubuit. Dum autem ſenuiſſet,filius ipſius Selimſzabeg, quem noſtri homines Selembeg uocant, imperium ſub eo arripuit,& Baiſſetus ad inſulam in qua nutritus erat,deductus breui occubuit. Decimus rex Turcorum Zelembeg modernus ſurrepto imperio,fratres ſuos necauit & extinxit,deinde minax Chriſtianis præcipue Pannoniæ bellũ inferre propoſuit.Deus autem omnipotens excelſo ſuo iudicio aduerſus eum Sophi regem Perſarum concitauit, & aliquot præliis conflictum ſuperare conceſſit . Tribus autem Imperatoribus poſtremo dictis Conſtantinopolis ſedes imperii, quondã ſecunda Roma dicta,domicilium aſſiduum factum eſt,ita ut à circumſitis incolis,præſertim à Sclauis,non Byſantium nec Conſtãtinopolis,ſed Czarou dom, id eſt,domus Cæſaris diceretur,& eſt Conſtantinopolis triquetræ figuræ, duobus angulis mari adiacens,tertio campos proſpectans,eius ambitus decem octo miliaria Italica continet,non habet grandia palatia,niſi thermas & ſcholas philoſophantium magnifice nouiter ſtructas: templũ uero ſanctæ Sophiæ, hoc eſt, ſapientiæ dei,qui eſt Chriſtus uera ſophia patris,egregie olim ædificatũ,per Mahumetem Imperatorem ſecundum Turcorũ deiectum eſt,& ſtabulum ferarum factum. Roma uero Italiæ rotundæ figuræ,ambitu murorum triginta duo miliaria continet,ferè duplo ambitum Conſtantinopolis excedens, & habet ſeptẽ colles & palatia pretioſa.

Alias Baiazeth.

De familia Tartarorum Vlanorum ſiue Precopenſium. Cap. XVI.

ALTERA Soboles & genealogia ex Tartaris Zauolhenſibus deriuata eſt Tartarorum Vlanorum, ab Vlano inuaſore inſulæ Tauricæ cognominata. Vlan puella eſt & uirgo,& quia Vlanus de uirgine uel puella genitus eſt ſine legitimo thoro, Vlanus nuncupatus eſt, ſuiſque poſteris in Cherſoneſo Tauricano nomen indidit. Etiam uirgines impregnari & concipere abſque uiro apud Machometiſtas nullum miraculum eſt,cum apud ipſos hoc ſæpius contingat & prædicetur, Eſt autem Tauricana inſula inter paludes Mæotidas , longitudinis uiginti quatuor miliarium,latitudinis uero quindecim miliariũ:habet tres ciuitates, Solat , Kirlzel , Caffam:& duo caſtra , Manlzup & Azau. Solat Tartari

Virgines pariperæ.

appellant Chrim,& Cæſarem Precopenſem,exinde Chrimenſem Imperatorem uocant:& ciuitas illa domus exiles habet,& eſt deſerta pro maiori parte. Alia ciuitas minor eſt Kirlzel,& ſupra eam in rupe alta eſt caſtrum ex lignis & argilla factum. In hac rupe,ut fertur,draco commorabatur, & trucidabat homines & iumenta, propter quem incolæ fugientes, habitationes propinquas uacuas reliquerunt,& quia Græci & Italici inſulam inhabitantes glorioſam dei genitricem Mariam precati ſunt,ut eos à dracone liberaret,uiderunt ſucceſſu temporis candelam ardentem intra rupem:inciderunt ergo & ſecuerunt gradus aſcendendi in rupe,& peruenientes ad candelam ardentem,imaginem ſanctiſſimæ genetricis Mariæ conſpexerunt,coram qua lumen arſit, draconémq; deſubtus per medium ruptum iacentem. Egerunt itaque gratias de tam miranda liberatione, & draconem in fruſta ſectum, proiecerunt extra rupem,& quia incolæ glorificantes beatam uirginem,ad imaginem eius aſcendebant ueneratum. Acigeri Cæſar Præcopenſis contra fratres ſuos pugnãs,exemplo eorum motus,ſupplicauit beatæ uirgini Mariæ,ut eum adiuuaret,uotum uouens quòd uirginem benedictam remuneraret. Nam Mahumetici uenerantur beatam Mariam, profitentes eam uirginem abſque thoro uirili magnum prophetam Ieſum benedictum cõcepiſſe & peperiſſe. Cúmque adiutus ſuperaret ſuos æmulos, binos equos quos habuit meliores uendidit,& exinde cera empta,maxima duo lumina ſiue candelas fecit, & ante imaginẽ coram ardere quotannis iuſſit, quod in hanc uſque diẽ per ſubſequẽtes Imperatores continuatur. Tertia ciuitas eſt urbs Theodoſia, nũc Caffa dicta,quam expugnauit ſub Ianuenſibus Mahumetes ſecundus Imperator Turcorum:caſtrum uero Manlzup,quod eſt uerſus occaſum à Caffa,præfatus Turcus Nahumetes ui accipiens,binos fratres principes & dominos caſtri Manlzup, ut dicitur,reliquias ultimas Gothorum gladio occidit. Azou quoque caſtrum circa oſtia fluuii Tanais ſitum incaſtellauit,& Turci uſque nunc tenent. Tartari uero Vlani ab ingreſſu inſulæ in campeſtribus eius,ut eſt innata conſuetudo Tartarorum,degunt,& extra inſulam iidem campeſtria Sarmatiæ Europianæ iuxta paludes Mæotides & mare Ponti uſque ad Album caſtrũ occupando poſſident. Ingreſſumque in inſulam ſeu introitũ ad occaſum ſolis fecerunt aggerem de terra longitudinis unius miliaris,in modum Pontis ſternentes,rude tamen & ſemiplene,ita ut aquæ maris in aliquibus locis aggerem pertranſeant. Inſula ergo antiquitus Taurica dicebatur:nunc uero Prezelzop, quod ſonat foſſatum, quoniã aquæ circundederunt & eam protegunt,tanquam foſſata aquis plena ciuitates: ſed hæc hactenus. Videamus deinceps genealogiam. Poſt Vlanum in Taurica regnauit Tachtamis Czar,qui unà cum Vitoldo duce Lithuaniæ contra fratrem ſuum Temir Cutlu Czar Imperatorem Zauolhenſem pugnauit, & ſuperatus eſt. Ex Tachtamis Czar filius eius Szidachmeth Czar regnare uoluit: ſed Acilzerei Czar expulit eum,& ipſemet pro eo regnauit. Szidachmet autem pro auxilio in Lithuaniam perrexit,& captiuatus per Lithuanos cum uxore & filiis in caſtro Couno incarceratus eſt,ibi cum cõiuge & filiis mortuus,in diebus Cazimiri tertii regis Poloniæ & magni ducis Lithuaniæ,defuncto Adzigeri Czar : quia ſeptẽ filios reliquerat,ſenior filius Haider nominatus obtinuit imperiũ. Mendligeri uero unus ex præfatis filiis ad Imperatorem Turcorum confugit,& accepto ſubſidio

Theodoſia urbs.

ſubſidio & uxore à Turco, diſperſit & eiecit Haider & Iamurci cum aliis fratribus. Hi ad Iuam Vaſilouicz Moſcouiæ ducem fugerunt, qui ſuſcepit eos, & ducatum Coſanenſem eis donauit. Ex Mendligeri Czar nouem filii nati ſunt, primus Mahumet Cerei, alter Achmet Cerei, tertius Machmut Cerei, quartus Bethi Cerei, & eſt ſubmerſus dum prædam ageret per fluuium in Valachia, anno domini M D X. Quintus Burnas Cerei, ſextus Mubarec Cerei, ſeptimus Sadech Cerei, octaui & noni nomina nō teneo. Nūc pro patre ſuo regnat Mahumet Cerei Czar. Et ſcias quòd licet Tartari Prezecopenſes magis ciuiles mitioréſque ratione auræ ſexti climatis quod inhabitant deberent eſſe, tamen non deſeruerunt priſcam ſuam lupinam rapacitatem & ferinam crudelitatem, ſicut beſtiales qui campos & ſyluas inhabitant, & non ciuitates nec uillas. Inuadunt enim ſingulis annis, uaſtant & deprædantur Ruſſiam, Lithuaniam, Valachiam, Poloniam, & quandoque Moſcouiam.

De Tartaris Koſanenſibus, & Tartaris Nahaienſibus. Cap. XVII.

TERTIA horda Tartarorū Koſanenſium nuncupata eſt ſic à caſtro Koſan ſupra flumen Volha circa metas Moſcouiæ ſito, penes quod commorantur. Et exiuerunt de principali horda omnium Tartarorū uidelicet de Tartaris Czahadaien. ſiue Zauolhen. ſicut & cæteri Tartari omnes. Habet autem prædicta Coſanenſis horda quaſi duodecim milia pugnatorum: in neceſſitate autem, quando aduocant alios Tartaros, ad triginta milia bellatorum conſtituunt. Iſtorum principes, & facta eorum, genealogiáque non ſcribuntur, quoniam omagiales ſunt ducis Moſcouiæ, & pendent ex arbitrio eius in uiuendo, in bellando, & duces ſibi eligendo: idcirco quod de Moſcorum principe dicetur, de ipſis poterit accipi & adaptari. Quarta horda recens & noua, ultimo ex Tartaris Zauolhenſibus orta eſt Occaſſorum ſiue Tartarorum Nahaienſiū. Nam poſtquā Occaſſ inſignis ſeruus & miles magni Cham, habens triginta filios, occiſus eſt: filii ſeceſſerunt à capitali horda Zauolhenſiū & iuxta caſtrum Sarai degere cœperunt ante hunc annum Chriſti milleſimum quingenteſimum decimum ſeptimum, circiter ſeptuaginta annos, uel paulo minus, ſubitóque in immenſum creuerunt, intantum, ut hac tēpeſtate numeroſiſſima & maxima ſurrexerit horda ipſorum. Iſti ſunt ſeptentrionaliores & frigidiores omnium Tartarorum, Moſcouiæ à parte orientali adiacentes, & ſæpenumero eam inuadentes atque ſpoliantes. Dominantur inter eos filii & nepotes Occaſſ. Nō habent pecuniam nec monetam, ſed res pro rebus uendunt, puta pro ſeruis, pro filiis, pro pecoribus & iumentis.

De Russia, de tractibus eius, de abundantia, & contentis in ea.

Cap. I.

OSTQVAM diximus de Sarmatia Asiæ, quæ Scythia uocitatur, restat dicere de Sarmatia Europea, & in ea primum occurrit Russia, olim Roxolania dicta. Latus eius orientale adiacet flumini Tanai, & paludibus Mæotidis, secernentibus Asiam & Europam. Priscis autem seculis Alani habitarunt ad flumen Tanais: deinde iuxta illos ad meridiem, Roxolani. Hæ autem gentes in toto deletæ perierunt, campíq; latissime patentes spectantur deserti, solis & feris Cosacis seu prædonibus peruii, prout supra dictū est. Post hòs supersunt reliquiæ Circassorum uersus meridiem, & sunt gētes ferocissimæ & bellicosissimæ genere & lingua Ruteni. Deinde est castrum Oczarcou nuncupatū, quod Imperator Tartarorum Prezecopensiū extruxit, in dominio Lithuanorum, & post quasi duobus miliariis ab Oczarcou in meridiem sequitur Dzassou, & fuit castrum quod ante tempora nostra demolitum est: à Dzassou in Byaligrod quod Turci occuparunt, sunt sex miliaria. Sequitur Podolia ad occasum, Moldauiæ & Valachiæ contermina ad meridiē, ad orientem uero campis Tartarorum & Tauricæ insulæ: hæc est terrarū fertilissima, cererísq; & mellis feracissima. Nam agro rude culto & parum inuerso atque exarato, frumentóque superseminato, tribus annis sponte frumentū germinat, ita tamen, quod colligendo tempore messis segetē, aliquidpiam granorum permittatur in terram decidere ad surgendum ex eis frumentū in anno sequenti, sine cultura & sine agri aratura. Gramen quoq; & pascua tam cito ac uberrime fundit & prodit, ut perticā in tribus diebus super crescendo contegat, & aratrū in locis graminosis derelictum in paulo pluribus diebus, graminibus sepiat & cooperiat. Examina uero apum non solū in mellificiis & arboribus cauatis mellificant, uerum in ripis & terra sponte mella reponunt. Contingítque sæpenumero, ut examina apum superuenientia, & priores apes exterminantia, ruricolæ aduolantia agmina apum trucident aut in aquis mergant, ut quæ præfuerunt, hæreditariæ mellificarent & manerent. Postea ad montes Sarmaticos habitat genus Rutenorum, quibus præsident nobiles Polonorum. In Kolomya, in Zidazou, in Snyatin, in Roatin, in Busco &c. Sub eisdem montibus sunt tractus Halicienses, olim Gallicia dictus, & Prezemislien. & inter montes Sarmaticos tractus Sanocensis. In mediū Russiæ tenendo est Leopoliensis terra, & urbs in ea bene munita eodem nomine nuncupata, hābens duo castra, superum & inferum, & est metropolis Russiæ. In Septentrionē sunt tractus Chelmensis & Belzensis, terráque in medio iacens. Clauditur autē Russia à meridie Sarmaticis montibus, & flumine Tyras, quod incolæ Nyestr appellant. Ab oriente finitur Tanai, & Mæotidibus Tauricáque insula. A Septentrione

Mira Russiæ fertilitas.

trione Lithuania, ab occasu uero Polonia. Ex Moscouia autem aduenit Borysthenes, ab incolis Dienpr nuncupatus famosus fluuius, per Lithuaniam & Russiam currēs, & sub Smolensco & sub Kiou labens, in hunc ab occasu circa Chmyelnilz oppidum consurgens, Boh nō exiguus fluuius illabitur: & cum mensus esset Borysthenes, quasi trecēta miliaria Germanica, in mare Ponti cadit. Amplius terra Russiæ cum sit fertilis, abundat melle & medone, potu ex melle facto, adducitur & uinum ex Pannonia, & uinum ex Moldauia atque Valachia, quibus adiacet: sed & uinum Græcum ex Græcia, & est forte: etiam ceruisiam ad nutum habet. Abundat equis, bobus, & ouium gregibus, abundat cera in maxima copia, abundat pellibus mardarum, scismorum, uulpium & boum. Abundat fluminibus quibus irrigatur, & aquis pisculentis, ita ut ubi aqua inuenitur, & pisces in ipsa reperiantur: non impiscantur stagna & piscinæ Russorum, sed ubicunque aquæ reperiuntur, illic & pisces de rore celi, ut aiunt, demittuntur, absque hominum cura & impiscatione: suntque in tractu Leopoliensi lucei magni & laudabiles, & in petras tanquam in lamina diuisibiles. Abundat Russia calamo aromatico in terris uersus Tanaim & paludes Mæotidas. Item reupontico in eisdem terris & in Lithuania, sic & pluribus herbis ac radicibus alibi non uisis. Abundat tota terra Russiæ granis tinctorum quæ copiosissime excrescunt: & cum priscis temporibus ad Ienuam & Florentiam urbes Italicas importarentur, nunc uix aliquid de eisdem colligitur, fereque in toto frustrata & non collecta pereunt. In tractu Chelmensi rami pini arboris desecti, & in terra iacentes, in anno aut in duobus in saxa & silices uertuntur: estque ibi creta seu terra alba in copia quæ ad nos ducitur. Est & sal quod in lacu Kaczibeio temporibus siccis colligitur, & quia prope est Oczarlzou castrum Tartarorum, intercipiuntur & capiuntur interdum per Tartaros ductores salis unà cum plaustris ducentis quandoque & trecentis. In terra quoque Prænemissiensi & in Drohobiz sal coctum & in bolas ac portiones collectum reponitur. Præterea in Russia sunt plures sectæ, est enim religio Christiana Romano pontifici subiecta, & illa regit, & præualet, quanquam sit exigua numero. Est altera secta Rutenorum amplior, quæ ritum Græcorum insectatur, totam Russiam adimplens. Est tertia secta Iudæorū non usurariorum uelut fit in terris Christianorum, sed laboratorū agricolarum & mercatorum magnorū, præsidentq; ut sæpe teloneis & exactionibus publicis. Est quarta secta Armenorum, præcipue in ciuitate Kamyenyecensi & Leopoliensi. Hi sunt mercatores peritissimi, ad Caffam, Constantinopolim, ad Alexandriā AEgypti, ad Allzairam & partes Indiæ penetrantes & merces afferentes. Ruteni habitu & ecclesiasticis officiis Græcos insequuntur, habentque proprias literas, & abecedarium instar & proximum græcis. Hebræi similiter Hebræorū literis utuntur & disciplinis, uerumetiam artes liberales, astronomiam & medicinam perscrutantur. Armeni suo ritu gaudent & literis. Inter sanctos colūt plus Taddeum apostolum, asserētes quòd eos conuerterit, & fidem Christi docuerit. Deinde & Bartholomæū sanctum dei apostolum uenerantur, per quem multos articulos, ut asserunt, de fide acceperunt: habēt magnifica & plurimum decora ecclesiastica apparamenta, planetas & ornatus non scissos, sed omniquaque rotundos, libros, calices, & cæteram Christianorum

Russitarū religio.

ueteranorum ſplendidam ſupellectilem. Quo autem ad ſpirituales præſides & paſtores, Chriſtianorum archipræſul eſt Leopolienſis Metropolitanus Ruſſorum & Lithuanorum, habens ſub ſua ditione Kiouien. Kamyenyen. Præmemilien. Chelmen. Lucerien. & Mednicen. epiſcopos. Rutenorum uero metropolitanus eſt Kiouienſis quæ olim metropolis Ruſſiæ fuit: habet ſubiectos Vladicas, & epiſcopos de ritu Græco in Moldauia & Valachia uſque ad flumen Hiſtri ſeu Danubii, unum in Ruſſia Chelmenſem, alterum in dominio Lithuanorũ Vladimirienſem ſiue Breſtenſem tertium Pinſci ſeu Murouuſci, quartum Polocen. quintum Lucen. ſextum Smolenſem, & paſſim omnes alios Vladicas ac epiſcopos in terris Moſcorum & in Septentrionem de iuriſdictione Moſcorum protenſorum. Iſidorus metropolitanus olim Kiouien. lingua & doctrina Græcus periτiſſimus, tempore Eugenii Papæ quarti ad concilium Florentinum in centum equis iuerat, & unione eccleſiæ Romanæ percepta in Ruſſiam redierat: hunc Moſcouitæ obedientiam Romanam eis prædicantem ſpoliauerunt, & in necem extremam impulerunt. Sequuntur Ruteni doctores & theologos Græcorum, præcipue Baſilium magnum, Gregorium Nazanzenum, & Ioannem Chryſoſtomũ Gregorium Nazanzenum eorum ſermone Bogoſlou nuncupant, quod in latino ſonat, laudans deum. Acceptant & noſtrum ſanctum Gregorium Papam Romanum, præcipue in libris moralium, quem tranſlatum legunt, & lingua corũ Byeſſednic, quod ualet concionantem, perſuadentem uel prædicantem, uocant. In eccleſiis Rutenorum lingua Seruiorum quæ eſt Sclauonica, diuina celebrant, legunt & cantant. In eccleſiis Armenorum ſermone Armeno. In ſynagogis Iudæorum lingua Hebræa orant. Chriſtiani autem ritu Romano latino ſermone cantant, orant & legunt. Et ſcias quod in fluminibus Ruſſiæ & Lithuaniæ, præcipue in Boriſthene & Boh, tempore æſtatis multiplicantur ephimeræ, & ſunt uermes & uolatilia alata, quaternis, interdum ſenis alis oriuntur & generantur, mane currunt ſuper aquas, & uolant ſuper ripas circa meridiem: in occaſu autem ſolis extinguntur. De his loquitur Ariſtoteles primo de hiſtoriis animalium & in Problematibus: & medici de febre ephimera.

De Lithuania & Samagithia. Cap. II.

MAGNVS ducatus Lithuaniæ eſt regio latiſſima, in ea ſunt plures duces Lithuaniæ & Ruſſiæ: unus autem præſes & monarcha, cui cæteri omnes ſubſunt, magnus dux Lithuaniæ uulgo nũcupatus. Aiunt autem uetuſtiores & antiquitatum relatores, quod quidam Italici propter Romanorum diſſenſiones deſerentes Italiam ingreſſi ſunt terras Lithuaniæ, & nomẽ patriæ Italia, genti uero Itali indiderunt: quæ per paſtores terra Litalia & gens Litali L, litera præpoſita cœpit nuncupari. Ruteni autem & Poloni eorum uicini maiorem immutationem facientes, uſque in hodiernam diem terram Lithuaniam, gentes uero Lithuanos appellant. Hi primum condiderunt oppidum Vilno, eleuationis poli quinquaginta ſeptem graduum, & ex nomine ducis Vilii, quo cum illas regiones ingreſſi ſunt, Vilno uocauerunt, fluminibus quoque circa ipſum fluentibus Vilia & Vilna ex eiuſdem ducis nomine indiderunt nomina. Samagithiam autem de ſuo ſermone ſic nominarunt, quod lingua eorum, terra inferior ſonat. Aliqui autem ignari hiſtoriæ, à lituo quod eſt cornu, & tuba uenatorũ, eo quòd regio illa plures

Litalia.

uenationes

uenationes exerceat, Lithuaniam appellari uoluerunt, quod ad effectum, non ad historiæ originem ſpectat. Hæc gens Lithuanorum annis ſuperioribus adeo obſcura, contempta, & uilis apud Rutenos fuit, ut principes Ciouienſes ab ea ſola perizomata & ſubera ob egeſtatem & ſoli natiui ſterilitatem in ſignum tantum modo ſubiectionis exigerent: donec Vithenen dux Lithuanorum rebellionem primum contra Rutenos inducens, & ſeipſum ducē inter populares conſtituens aſtu principes Ruſſiæ aggreſſus conflixit, ſenſimque adeo creuit uiribus, ut iugo principibus Ruſſiæ iniecto, etiā in tributa eos redigeret ſibi pendenda, quæ per plures ætates Rutenis ipſe penderat. Poſteríque duci Vithenen ſuccedentes furtiuis lupinis & ſubitis incurſionibus finitimas gentes Ruſſiæ, Pruſſiæ, Mazouiæ & Poloniæ inuadebant & diripiebant: donec fratres cruciferi Theutonici ordinis beatæ Mariæ per Conradum ducem Nazouiæ aduocati, & in auxilium aſſumpti, Pruſſia ui & continuis armis conquiſita, Samagitas & Lithuanos aggreſſi, debellare, captiuare, & opprimere pluribus oppugnationibus cœperunt, tandiu donec ad Olgerdum & Ceyſtutum duces Lithuaniæ ſucceſſiue peruenerunt. Fuit autem Olgerdus magnus dux Lithuaniæ, cuius filius erat Iagello poſtea baptizatus, & Vladiſlaus nominatus, in regem Poloniæ coronatus. Frater autem ipſius Olgerdi fuit Ceyſtuth, maximus expugnator & perſequutor Chriſtianorum, qui inter pugnandum cum cruciferis Theutonicis in Pruſſia ter captus, terque aſtu & mira euaſione contra uoluntatem cruciferorum liberatus è uinculis fugerat. Huius Ceyſtuth filius fuerat Vitaudus ſeu Vitoldus magnæ uirtutis princeps. Iagello autem qui poſtea & Vladiſlaus, ſub treugis pacis captiuando Ceyſtuth, & filium eius Vitaudum, Ceyſtuth in carcere occidit, Vitaudum uero in uincula coniecit. Tandem à cruciferis & Chriſtianorum exercitibus ſæpenumero Iagello preſſus, deo miſerāte ad Polonos declinauit, fideq; Chriſtiana cum fratribus ſuis, quos octo in numero habuit, unda baptiſmatis ablutus, & in regem Poloniæ coronatus, Heduigim filiam Ludouici Hungariæ & Poloniæ regis illuſtriſſimam ac ſpecioſiſſimam in conſortem accepit, anno Chriſti milleſimo tricenteſimo octuageſimo ſexto, die Iouis, quartadecima menſis Februarii, quæ fuit ſancti Valentini. Cœpitque præfatus rex Vladiſlaus ſecundum promiſſa uigilare & inſtare, ut gentem Lithuanicam à tenebris erroris ac idololatria expurgaret, aſſumptis quoque ſecum Bodzanta archiepiſcopo Gneznenſi, & pluribus uiris eccleſiaſticis atque religioſis. Item regina Heduigi Semouito & Ioanne Mazouiæ, Conrado Oleſnicenſi ducibus, & complurimis baronibus, anno domini milleſimo tricenteſimo octuageſimo ſeptimo, in Lithuaniam intrauit, & baptiſma ſuſcipere Lithuanos procurauit. Colebant autē ab origine Lithuani numina, ignem, ſyluas, aſpides & ſerpentes: ignem qui per ſacerdotem lingua eorum zincz nuncupatum, ſubiectis lignis adolebatur: ſyluas autem & lucos ſacroſanctos & habitacula deorum putabant: aſpides uero atque ſerpentes in ſingulis domibus uelut deos penates nutriebant & uenerabantur. Rex itaque Vladiſlaus ignem ſacrum putatum in ciuitate Vilnenſi, barbaris inſpectantibus, extingui, templum & aram in quibus fiebat hoſtiarum immolatio dirumpi, ſyluas uero ſuccidi & confringi, ſerpentes quoque necari præcepit barbaris flentibus deorum ſuorum falſorum exterminium, contra regem autē

nec mussitare audentibus, mirantibus quoque quod Poloni sacrorum uiolatores ignis syluarum & serpentium intacti illæsique à diis eorum, secus quàm ipsimet quoties uiolabant, fuerunt. Exterminatis itaque idolis gens Lithuanorum per aliquot dies de articulis fidei & oratione dominica per sacerdotes Polonos magis tamen per regem Vladislaum, qui linguam gentis nouerat, edocebatur, & sacra baptismatis unda renascebatur: largiente pio rege Vladislao singulis ex popularium numero post susceptum baptisma, ex panno de Polonia adducto nouas uestes: qua prouida liberalitate effecit, ut natio illa rudis & pannosa, lineis in eam diem contenta, fama huiusmodi liberalitatis uulgata, pro consequēdis laneis cateruatim ad suscipiendum baptisma ex omni regione accurreret: & quoniam labor erat immensus unumquemque credentium baptizare sigillatim, mandante rege multitudo sequestrabatur in turmas & cuneos, & uniuersis de qualibet turmarum benedicta aqua sufficienter conspersis, cuilibet turmæ & uniuersis qui in ea constiterant, nomen usitatum Petrus, secundæ Paulus, tertiæ Ioannes &c, fœminis per turmas diuisis, Catherina, Margareta &c. iuxta numerum turmarum imponebatur. Militaribus tamen spiritualis impendebatur baptismus. Fundauit insuper rex Vladislaus in Vilna ecclesiam cathedralē sub titulo sancti Stanislai patroni Polonorum, principalémque aram in loco ubi ignis qui falsò perpetuus credebatur, constituit, ut error gentilis fieret cunctis patentior. Constituit etiā in eadem ecclesia Vilnensi episcopum uirum spectatæ uirtutis Andream Vazilo, natione Polonum, genere nobilem, de domo accipitrum, professione fratrem ordinis minorum, olim Elizabeth reginæ Hungariæ confessorem & prædicatorem insignem episcopum Ceretensem. Eodem quoq; Vladislao rege instante, Samagittia fidem Christi & baptisma suscepit. Ad cognoscendam autem naturam prouinciæ & gentis illius, animaduerte quòd regio Samagittia est Septentrionalis & gelida, Lithuaniæ, Liuoniæ & Prussiæ cōtermina, syluis collibus & fluminibus circunsepta, in hos tractus distincta, scilicet Iragola, Myednici, Chrossæ, Rosena, Vidulzi, Vyelunya, Celthini, Czethra, gentes regionis proceræ & altæ staturæ, agrestes & incultæ, pauco & castigato uictu uiuentes, sitim aqua sedare solitæ, raro ceruisia aut medone: auri, argenti, æris, ferri, uini illa tempestate expertes & ignaræ: apud quos licitum erat uni uiro plures habere uxores, & patre mortuo nouercam, fratréque glotem in uxorem accipere: nullus illic stubarum, nullus ædificiorum nobilium, sed tantummodo tugurii unius usus, uentrem distentum & porrectum, extrema uero habens coartata, ex ligno & culmo structura largius ab imo sensim operis incremento ædificium in arctius cogitur, in carinæ seu galeæ maximæ similitudinem elaborata, in cacumine fenestra una superne lumen reddens, subter quam focus & cibos parabiles coquens, & frigus quo regio pro maiori anni parte costricta est repellens, in ea domo se, uxores, pignora, seruos, ancillas, pecus, armentum, frumentum, & omnem supellectilem condunt, gens ad diuinatioues & auguria procliuis Præcipuum numen Samagitticum erat ignis quem sacrosanctum & perpetuum putabant, qui in montis altissimi iugo super fluuium Neuyasza sito assidua lignorum appositione à sacrorum sacerdote alebatur. Accedens itaque Vladislaus rex turrim in qua consistebat incendit, & ignem

Samagittiæ situs.

& ignem disiecit & extinxit. Succidit deinde per milites suos Polonicos syluas, quas non secus quàm sanctas & deorum habitacula Samagittæ iuxta illud poeticum, Habitarunt dii quoque syluas, uenerabantur, in eam caliginem mentis prolapsi, quod & syluæ præfatæ & aues, feræque in illis consistentes sanctæ forent & quicquid in illas ingrederetur, ut sanctum deberet censeri, uiolenti quoque nemus, feras uel alites, manus aut pedes dæmonum arte curuabantur. Maxima itaque barbaros tenebat admiratio, quod Polonorum milites nemus ritu eorum excidentes, nulla læsio qualem ipsi in se frequentius experti erant sequeretur. Habebant præterea in syluis præfatis focos, in familias & domos distinctos, in quibus omnibus charorum & familiarium cadauera cum equis, sellis & uestimentis potioribus incendebant: locabant etiam ad focos huiusmodi ex subere facta sedilia, in quibus escas ex pasta in casei modum præparatas deponebant, medonémque focis infundebant, ea crudelitate illusi, quod mortuorum suorum animæ, quorum illic combusta fuerant corpora nocte uenirent, escáque se exsatiarent. Insuper prima Octobris die, maxima per Samagittas in syluis præfatis celebratas agebatur, & ex omni regione uniuersus utriusque sexus conueniens illuc populus, cibos & potus quilibet iuxta suæ conditionis qualificationem deferebat, quibus aliquot diebus epulati diis suis falsis præcipue deo lingua eorum appellato Perlzuno, id est tonitru, ad focos quisq; suos offerebat libamina. Rex itaque Vladislaus primum eos pater noster, deinde simbolum docuit, quoniam nullus sacerdotum linguam Samagitticam nouerat, & undis baptismatis ablui iussit. Vnus autem ex maioribus Samagittarum pro omnibus respondit. Ex quo, inquit, serenissime rex, dii nostri ueluti inertes & languidi à deo Polonorum deleti sunt, deos nostros & sacra eorum deserimus, & deo tuo atque Polonorum fortiori adhæremus, sicque baptizati sunt. Rex autem in Myednilzi cathedralem ecclesiam sub honore & titulo sanctorum martyrum Alexandri Theodori & Euancii, in aliis autem locis ecclesias parrochiales fundauit, & illis dotem sufficientem consignauit & inscripsit. Mednicensis ecclesiæ primus episcopus Mathias origine Almanus, in Vilna tamen natus, eo quod linguam Lithuanicam & Samagitticam norat præfectus est & consecratus. Contigit autem in prima plantatione, dum Samagittæ per magistrum Nicolaum Vazic, fratrem ordinis prædicatorum regium prædicatorem per interpretem instruerentur de fide, creatione mundi, & lapsu primi hominis Adæ, unus Samagittarum sufferre sermonem prædicantis non ualens in hæc uerba prorupit, Mentitur, inquit, illustrissime rex iste sacerdos, asserit mundum creatum esse, cum sit homo nõ longæuæ ætatis, sunt etenim inter nos plures annorũ numero seniores eo, centenarium numerũ supergressi qui creationẽ nullam recordantur: sed solẽ & lunam, cæteráq; sydera semper eisdẽ motibus luxisse referunt. Rex autẽ Vladislaus iubẽs eum silere, declarauit magistrũ Varic creationẽ mundi non asseruisse in diebus suis incepisse, sed longe ante, puta ante sex milia annorũ, & paulo plus, ordinatione diuina prouenisse. Cõtulit autẽ rex Vladislaus magnũ ducatũ Lithuaniæ & Samagittiæ Alexandro Vitoldo fratri suo patrueli: is quia acer & animosus erat pugnando, adiecit Lithuaniæ ducatũ

Mortuorum parẽtationes

Pſizou, quem Plteſcouiam appellant. Deinde alterum ducatum Nouogrodienſem qui Nugardia agnominatur. Tertium ducatum Smolnẽſem ſuo dominio appoſuit. Factáque in circuitu pace, in orientem penetrauit, & incidens in hordam Tartarorum multitudinem eorum, in Lithuaniã appulit, ac in certo territorio Lithuaniæ locauit, uſque in hanc diem permanentem. Congeſtóque fortiori exercitu, iterum in Tartariam perrexit, & ſuperatis fluminibus, in planiciẽ diffuſe porrectam circa flumen Vorzſcla, quartadecima die Auguſti peruenit. Ibi occurrente ei Imperatore Zauolhenſi Temir Kutlu, quem ſcriptores Temerlanem nuncupant, cum infinita ac innumerabili Tartarorum multitudine, de treugis & pace utrinque tractabant, concordia tamen nequaquam à Tartaris acceptabatur. Vitoldus igitur à ſuis perſuaſus cum cuſtodibus corporis ſui retrorſum abiit, & in Lithuaniam fugitiue rediit: exercitus uero ipſius ab infinita multitudine Tartarorum obrutus, in toto deletus eſt. Præterea Sigiſmundus rex Romanorum iaciendo inter Vitoldum & Vladiſlaum fratrem eius regem Poloniæ fomitem diſcordiarum, coronam Vitoldo promiſit & in regẽ Lithuanorum ſublimari perſuaſit: uerum cum afferretur corona per loca tutiora Marchiæ & Pruſſiæ nobiles maioris Poloniæ ſeſe oppoſuerunt, & cum exploratoribus in cuſtodia permanendo, in loco qui Turzagora uocatur, legatos Imperatoris Romanorum opperiebantur: & expectarũt. Illi uero rem infectam cognoſcentes, terrore perculſi retroceſſerũt. Vitoldus autem de hoc certior factus, præ triſtitia ab anthrace inter ſcapulas orto, uitam cum principatu finiuit, anno domini milleſimo quadringenteſimo trigeſimo. Poſt mortem Vitoldi Vladiſlaus Iagello rex Poloniæ Suitrigellum fratrem ſuum in ducem Lithuaniæ anulo ſuo inueſtiuit & ſubſtituit: qui immemor beneficii, contra Vladiſlaum Iagellonem tumultuauit & bella geſſit, propter quod rex Vladiſlaus principi Sigiſmundo de Starodup ſuggeſſit, commiſitque, ut ducatum Lithuaniæ ſub Suitrigello ſurriperet. Apparente igitur comete exili ſupra illum ducatum, dux Sigiſmundus de Starodup Suitrigellum expulit, & ducatum magnum Lithuaniæ poſſedit. Hunc Sigiſmundus Iuan dux Czarthorienſis, genere & ſecta Rutenus poſt aliquot dies occidit. Ingrediebatur ſiquidem ex conſuetudine urſa ad tabernaculum ducis Sigiſmundi. Ruteni itaq; more urſæ oſtium tabernaculi fricabant & mouebant: quo audito dux Sigiſmundus urſam aduenisse putando, oſtia aperuit, & à Rutenis uulneribus conciſus occubuit. AEneas de Picolominibus ſcripſit, non hunc Sigiſmundum, ſed Vitoldum ſicut præmiſſum eſt, per ſuos in forma urſæ deluſum interfectum. Sed inſciis relatoribus credidit & erronee ſcripſit, quemadmodum ſimili errore ductus, plurima de Lithuanis, plurima & de Polonis conficta literis tradidit. Poſteríque hiſtoriographi errantem erronee ſequentes, ipſius AEneæ abſurditates & loca atq; mores illarum nationum nunquã uiſa, aliter quàm fuerunt & quàm ſunt, tanquam uera literis demandare non erubuerunt, cum experientia præteritorum atque præſentium ipſum & ipſos inexpertes & aliter quàm res habeat ſcribentes redarguat. Succeſſit duci Sigiſmundo de Starodup, Kazimirus Vladiſlai Iagellonis tertius natus in magno ducatu Lithuaniæ, quẽ ferè quinquaginta annis gubernauit, ſub cuius extremis & ultimis annis Iuan dux Moſcorũ auulſit, & ſibi appropriauit ducatum Nouogrodienſem, aliàs Nugardiam ſeu Nouogrodiam nũcupatum.

Poſt

Post Kazimirum in Lithuania dominatus est Alexander filius eius quartogenitus, cuius temporibus præfatus Iuan dux Moscorum principatum Mozaisensem longitudinis septuaginta, latitudinis totidem miliarium, & castra quadraginta surripuit. Alexandro uita functo, Sigismundus modernus in magno ducatu Lithuaniæ suffectus est, sub cuius dominio Vassilo Moscouiæ dux & principatum Pslzou, quem Pleslzouiam appellant, & ducatum Smolnensem expugnauit & possedit.

De amplitudine & contentis magni ducatus Lithuaniæ. Cap. III.

AMPLITVDO magni ducatus Lithuaniæ est talis. A mari Balteo seu Prutenico ad Vilnam capitalem ciuitatem Lithuaniæ sexaginta miliaria: à Riga uero ad Vilnam recto itinere septuaginta miliaria: eundo uero super Poloczlzo ut communiter uadunt, erunt à Riga in Vilnam centum miliaria. Deinde à Vilna in Kiou sunt centum miliaria. A Kiou usque ad confluentiam, ubi iunguntur fluuii Dinepr, & Boh, quos Græci Borysthenem maiorem & minorem appellant, sunt decem dietæ, quæ faciunt septuaginta miliaria, ibi steterat castrum Dzassou, quod destructum est, & ibi est finis dominii Lithuanorũ, cum prius protendebatur ad Byaligrod, quod latini Album castrum nuncupant, & ipsum Turci expugnarunt & possident: circumcirca uero Tartari in campis degunt. Ista est computatio uersus meridiem, quinimo uerius dicam inter orientẽ & meridiem. Iterum ex transuerso computando, à Parzou & metis Lithuaniæ in Vilnã sunt octuaginta miliaria: sed à Cracouia per eandẽ uiam usq; in Vilnã sunt C & uiginti miliaria. A Vilna in Smolenslzo C miliaria, à Smolenslzo in Moscuuiam ciuitatẽ Moscorum C miliaria, & sunt miliaria Germanica magna. Prima autẽ & capitalis ciuitas in Lithuania est Vilna, & est tanta quãta Cracouia cũ Kazimiria Clepardia, & omnibus suburbiis: uerum domus non sunt cohærentes sicut in nostris ciuitatibus, sed ut sæpe mediãt horti & pomaria: habet Vilna bina castra murata, superum in monte & inferum in basso. Nouigrod uero, quam Latini Nugardiam uel Nouogardiã uocant, fuit de possessione magni ducatus Lithuaniæ, per ducem Vitoldum armis cõquisita, & est Nouigrod in amplitudine paulo maior quàm Roma, quia Roma in ambitu continet triginta duo miliaria Italica, quæ faciunt sex miliaria Germanica, & duo miliaria Italica supersunt. Nouigrod autem continet integra septem miliaria, aliàs trigintaquinque miliaria Italica. Item Nouigrod lignea habet ædificia. Roma uero murata. Distat Nouigrod à mari Balteo duobus uel quasi tribus miliariis. Et fuerunt, adhúcq; sunt in ea ditissimi mercatores, intantum quod apud quemlibet mercatorem iuxta refectorium est Crancz, id est reseruaculum loco testudinis, in quod argentum, aurum & res pretiosæ conquisitæ proiiciebantur absque numero, Vnde Iuan, quod sonat Ioannes princeps Moscorum anno domini millesimo quadringentesimo septuagesimonono, surripiẽdo Nouigrod de manibus Kazimiri magni ducis Lithuaniæ, huiuscemodi thesauros Nouogrodien. exhausit, & tricentos currus ad summum implendo, duntaxat de auro, argento, & unionibus pretiosis, in Moscouiam abduxit. Et quia in eadẽ Nouigrod perniciosa consuetudo inoleuerat sicariorum & raptorum, sæpéque aliquo reo inuento uel designato pulsabatur campana prætorii, ubi centum senatores tan-

Vilna metropolis Lithuaniæ.

Nugardiæ magnitudo.

quam iudices ſedebant, omnes more illius patriæ barbam protenſam nutriētes uulgus autem audito ſono campanæ, cōcurrebat de tota ciuitate, ita quod quilibet hoſpes duos acciperet lapides in brachio, & filii hoſpitum ſimiliter. Cúmq; reus per ſenatores condemnaretur, lapidibus adſtantes obruebant & interficiebant eum, tumultuoſéque ad domum condemnati currentes diripiebāt omnia bona occiſi, & area domus poſtea uendebatur, & pecunia exinde pro Republica confiſcabatur. Idcirco Iuan dux Moſcorum præfatus apprehenſa & poſſeſſa Nouigrod in quinque famoſioribus plateis quinque capitaneos cum armigeris conſtituit ad ſedandum & prohibendum ſolitos tumultus, inuaſiones & ſpolia. Eſt in Nouigrod caſtrum Deczen nuncupatum, in eo principalis eccleſia eſt ſancti Sophiæ, id eſt Saluatoris, & eſt tecta aureis laminis ſplendeſcētibus, ſúntq; in eadem Nouigrod ſeptem monaſteria Zirnlzorum, id eſt nigrorum monachorum de regula ſancti Baſilii, & diſtant à ſeinuicem ferè uel propè per medium miliare. In primo monaſterio B. Mariæ uirginis ſunt mille monachi, in altero ſancti Georgii ſeptingenti, in tertio ſexingenti, in quarto quadringenti: ſic conſequenter in aliis monaſteriis. Sunt & eccleſiæ ſanctorum plurimæ, & ſolius ſancti Nicolai, quem Ruteni inter alios ſanctos plus colunt: eccleſiæ ſunt tot quot ſunt dies in anno. Habet eleuationem poli Nouigrod ſexaginta ſex graduum, & in æſtate circa ſolſtitium æſtiuale poſt occaſum ſolis apparet lux cœli uſque in ortum ſolis, ut artifices, ſartores, ſutores, & cæteri mechanici ſuere & laborare poſſint. Poſt Nugardiam ad Septentrionem eſt Suetia & Filandia uſq; in oceanum Septētrionis. Pſlzou urbs nobilis murata & magna, minor tamen quàm Nouigrod, adiacet Moſcouiæ & Lithuaniæ, hanc Latini Pleſcouiam appellant, inhabitatores ipſius omnes ſunt lingua & ritu Ruteni, barbam non radunt, & crines capitis non tondent, habitum uero in toto deferunt Almanicū. Habet terra Pleſcouiæ triginta caſtra murata, & ſunt uerſus Liuoniam, & nō ſunt tam bona caſtra in Moſcouia, neque in Lithuania. Tota autem terra Pleſcouiæ ſexaginta miliaria in longitudine, & quadraginta in latitudine continet. Vaſſilo modernus princeps Moſcouiæ per compoſitionem & tradimentūm ſeniorum adeptus eſt, & poſſidet Pſlzou, depoſuítque campanam, ad cuius pulſum tota ciuitas confluebat, & iniuriantes opprimebat. Contra pactum quoque & promiſſa ſua abegit Vladicam, id eſt epiſcopū loci, & plures nobiles ac ciues Pleſcouiæ, & locauit in ciuitate Moſcua, & aliis locis Moſcouiæ. Deinceps uerſus orientem eſt Poloczlzo caſtrum & ciuitas magna, & pertinet ad ducatum Smolnenſem poſſidet eam magnus dux Lithuaniæ. Poſt hanc ad orientem eſt Smolenſco caſtrum & ciuitas ex roboribus ſtructa, & foſſis profundis munita, ipſa autem terra ſeu ducatus Smolenſco continet in longum ſexaginta aut ſeptuaginta miliaria Germanica. Præterea linguagium Lithuanicum eſt quadripartitum, primum linguagium eſt Iaczuingorum, ut horum qui circa caſtrum Drohicin inhabitarunt, & pauci ſuperſunt. Alterum eſt Lithuanorum & Samagitharum. Tertium Prutenicum. Quartum in Lothua ſeu Lothihola, id eſt, Liuonia, circa fluuium Dzuina, & Rigam ciuitatem. Et horum quanquam eadem ſit lingua, unus tamen non plene alterum intelligit, niſi curſiuus & qui uagatus eſt per illas terras. Habuit hoc linguagiū quadripar-

Pleſcouia.

Lingua Lithuanorum.

quadripartitum tempore idololatriæ pontificem maximum unum, quem Criue appellabant, morantem in ciuitate Romoue à Roma dicta, quoniam hoc linguagium de Italia iactat sese aduenisse, & habet nonnulla uocabula Italica in suo sermone. De isto Criue & ciuitate Romoue in legenda sancti Adelberti pontificis & martyris legitur. Et scias quòd in Prussia iam pauci proferunt Prutenicum, subintrauit siquidem lingua Polonorum & Almanorum: sic & in Lothua pauci uillani profitentur hanc linguam, quia subintrauit Almanicum. In Samagithia autem, quæ est longitudinis quinquaginta miliariorum, & in Lithuania, quæ in longum triginta miliaria continet, in uillis Lithuanicum loquuntur, & in magna parte Polonicum profitentur: nam & sermone Polonico sacerdotes eis prædicant in ecclesiis, insuper scito quod hoc linguagium quadripartitum totum est de obedientia & fide Romanæ ecclesiæ, in aliis autem prouinciis circumiacentibus, ut in Nouigrod, in Plescouia, in Poloclzo, in Smolensco, & in meridiem usque post Kiou Ruteni sunt omnes, & Rutenicum seu Sclauonicum loquuntur, ritúmque Græcorum obseruant, & obedientiam Constantinopolitano patriarchæ præstant. Amplius sunt in ducatu Lithuaniæ Tartari circum Vilnam, & habent proprias uillas: colunt agros more nostro, laborant & uehunt merces, ad mandatúmque magni ducis Lithuaniæ omnes ad bellum assurgunt, loquuntur Tartaricum, & colunt Mahumetē, quia Saracenorum sectam profitentur. Insuper sunt Hebræi in Lithuania, præsertim in ciuitate Trolzi, hi laborant & mercantur thelonea & officia publica tenent, de usurisq; non uiuunt, post hoc de fluminibus dicamus. A parte orientali dominium Lithuanorum terminant fluuii, Oscol, Iugra Donyecz, id est paruus Don, & est paruus Tanais, hi & plurimi alii in Tanaim decurrunt. Item ex dominio Lithuanorū post castrum Vesnya, quod dux Moscouiæ Modernus Vassilo occupauit, ortus est Dinepr, seu Boristhenes ex terra plana lutosa, ex stagnis in densis syluis, & fluit sub Smolensco & sub Kiou, tandem emensis quasi trecentis miliariis Germanicis, in mare Ponti incidit. Item Vilia alius fluuius triginta miliariis ad orientem Vilnæ ciuitatis ortum cepit, & sub castro Vilnensi cum alio fluuio minori Vilna dicto, & initium eius duobus milliariis à præfata ciuitate Vilna computatur, commiscetur, unáque ad magnum fluuiū Niemen influunt. Niemen autem fluuius ualde flexuose decurrit, naues defert & merces: & post castrum Couno in mare Prutenicum cadit. Item Dzuina magnus fluuius fontes habet in Moscouia, & in dominio Lithuanorum, fluit sub castro Vitepslz, deinde sub Poloczlzo: hostia eius circa Rigam ciuitatem Liuoniæ, ubi in mare cadit, & scias quod quemadmodum in superioribus præmisi tria magna flumina prope se inuicem oriuntur, scilicet Dinepr, Dzuina, & Volha, oriuntur inquā in locis planis, nemorosis, palustribus, non ex mōtibus Hyperboreis, non Riphæis, nec aliquibus montibus qui natura minime sunt, duntaxat figmento olim Græcorum tanquam in rei ueritate existerent gloriose & ampulose prædicati sunt, & quod præfata flumina ex ipsis erumperent ac orirentur per sequaces historicos cosmographos & poetas inexperte descripti decantatíque sunt, cum nusquam compareant: plana siquidem est terra per totum, unde illa ortum ducunt. Et Dinepr qui est Boristhenes ad meridiem fluit usq; in mare Ponti inci-

Tartari cohābitant Lithuanis.

Ortus Boristhenis.

Nulli mōtes in iis locis.

dens. Dzuina grande flumen ex Moſcouia erumpens, ad occaſum ſolis per domi nia Lithuanorum, & per Liuoniam labens iuxta ciuitatem Rigam, in mare Bal teum deſcendit. Volha maximus fluminum etiam ex Moſcouia oriens, in Septẽ- trionem tendit, reuerſúſque in orientem, longinque circuit Tanaim: tandem con uerſus in meridiem per Scythiam ſeu Sarmatiam Aſianam & campos planiſſi- mos Tartarorum peruagatus, in uiginti quinque flumina magna partitus, mare Euxinũ ingreditur. Diſtat Tanais à Volha in Tartaria itinere ſex hebdomada- rum, ad minus trium aut quatuor uelociſſime currentibus. Sunt & alia in Li- thuània & Moſcouia multa flumina & ſtagna magna: parua uero flumina & ri ui ſine numero in maiora defluunt. Omnia piſcoſa abundanter, ita quod in illis terris ubi aqua, ibi & piſces: & ſunt piſces ſapidiores & delectabilioris guſtus quàm in regionibus noſtris, piſcinæ & fodinæ pro aquis & impiſcationibus tan- quam inutiles illic non fiunt. Amplius in ducatu Lithuaniæ panis ruſticorum nigerrimus eſt non cribratus, ex ſiligine aut ordeo unà cum furfuribus: domino- rum uero & potentũ panis delectabilis de pura ſimilagine tritici albiſſimus pin- ſitur & habetur: uino carent, niſi quod aliunde ducitur, præcipue uinum Rhe- nenſe, & ex occidentalibus regionibus per mare Germanicum & Balteum, addu ctum alicubi reperitur, medone & ſpiſſo, & tenui & uario modo cocto abun- dant, & illo reficiuntur & inebriantur. Ceruiſias coquunt diuerſimode & ex ua riis granis, puta frumẽto, ſiligine, hordeo, auena, milio &c. & nõ ſunt ſapidæ: uul gus autem ut ſemper aquam bibit: oliuæ & fructus dulces ac delicati illic nõ cre- ſcunt, algida etenim & frigida eſt prouincia. Armenta habent omnis generis & feras ſyluarum, plus quàm in orbe Chriſtianorum reperiantur: ſaltus, deſerta, & ſyluæ ſunt magnæ, decem, aliquando quindecim miliariorum, nonnunquam & uiginti quinque miliariorum: ad latera deſertorum & ſyluarum uillæ & habita- tores inueniuntur, & idcirco quia magna nemora ſunt, magnæ feræ & multæ abundantiſſime uiſuntur & capiuntur, uri & boues ſylueſtres, quos lingua ipſo- rum thuri & zumbrones uocant, onagri, & equi ſylueſtres, cerui, damæ, dorcæ, ca preæ, apri, urſi, mardures, ſciſmi, & cætera genera ferarum. Inſuper aues abun- dant & ficedulæ, quanuis illic uineæ non ſunt, aduolant & impinguantur, atque cum ſuauitate eduntur. Eſtque in Lithuania & Moſcouia animal uoraciſſimum & inutile, quod alibi non comparet, roſſomalza nominatum, quantitatis canis, faciei catti, corporis & caudæ ut uulpis, colore nigrum, cadaueribus ueſcitur, in- uentóque cadauere, intantum uorat, ut extendatur & infletur tanquam tympa- num, repertáque anguſtia, ſtricta inter arbores intrat & intrudit ſe cum uiolen- tia premendo, ut uiolenter comeſta uiolentius egerat, ſicque extenuatum denuo cadaueri accurrit, & ad ſummũ impletur, cum uiciſſitudine expreſſionis, & ad morticinium reuerſionis, donec totum abſumat & deuoret. Et forſan natura tam inſatiabile animal in illis regionibus producit, ut homines ſimili uoracitate labo rantes redarguat. Quoniam potentes cum conuiuari cœperint, ſedent à meri- die in medium noctis continuo cibo & potu ſeſe opplendo, & à menſa quoties natura propellit aſſurgendo & egerendo iterum & iterum uorant uſque ad uo- mitum & amiſſionem diſcretionis & ſenſus, túncque inguinis & capitis quæ ſunt diſcrimina neſciũt: eſtque illa conſuetudo pernicioſa in Lithuania & Moſcouia, magis

Panis Lithuaniæ.

Crapula Lithuanorum.

magis uero & absque rubore in Tartaria. Est etiam in illis terris Lithuaniæ Mo scouiæ & Tartariæ ab origine consuetudo uenditionis hominum: serui natura uenduntur à dominis suis tanquam pecora, puerique eorum & uxores: quinimo pauperes homines, libero uentre nati, uictu carentes, uendunt filios & filias suas interdum, & semetipsos, ut apud patronos siliquis & grossis cibis saturentur.

De Moscouia. Cap. IIII.

MOSCOVIA est regio longissima latissimaque: nam à Smolenslzo usque ad Moscuuam ciuitatem sunt centum miliaria, à Moscuua ad Volochda centum miliaria. Et Volochda est prouincia, & fluuius per ipsam labens eodem nomine uocatur: à Volochda ad Vsczuga centũ miliaria: ab Vsczuga ad Viathlza centum miliaria: & ista quadringenta miliaria sunt de regione Moscouiæ, & sermo per totum est Rutenicus seu Sclauonicus. Vltra prædicta à Viathca ad regionem Permsca centum miliaria, inde ad terram Vahulczlza triginta miliaria, & hæc Scythiæ confinis est. Et istæ prouinciæ subiectæ sunt duci Moscouiæ, additisque terris ad Septentrionem & orietem ab eodem duce Moscouiæ possessis, Iuhra & Corela quæ sunt in Scythia erunt quingenta miliaria Germanica magna. Verum Moscouitæ non per miliaria nostra computãt, sed per uerst: & uerst est quinta pars miliaris Germanici. Numerant itaque à ciuitate Moslzuua ad Vlodomiriam ciuitatẽ decem & septem miliaria Germanica: abinde ad Vsczuch quingenta uerst: iterum ab Vsczuch ad Iuhram quingenta uerst. Intra Moscouiam autem sunt multi ducatus. Est ducatus seu terra Moscouiæ, de qua triginta milia pugnatorum nobilium ad bellum egrediuntur, agrestium uero sexaginta milia. Est & ducatus seu terra Tuerczlza, de qua quadraginta milia armatorum nobilium duntaxat ad bellum prodeunt. In hoc ducatu capitalis ciuitas Tuuerd nuncupatur, & est ciuitas grandis lignea de lignis ædificata: in ea sunt ecclesiæ ligneæ centum & sexaginta: castrum etiam ligneum est, & sunt in ipso nouẽ oracula seu ecclesiæ: principalis est sancti Saluatoris, & illa duntaxat est murata: sub hac ciuitate & castro amplissimus fluuius Volha labitur. Ducatus Chelmsci, de quo septem milia pugnatorum exeunt. Ducatus Z ubsczouslzi, de quo quatuor milia armatorum. Ducatus Klinslzi, de quo duo milia bellatorum prodeunt, ad terram Tuerden. annumerantur. Item ducatus Kubensis triginta miliaria in longũ continens. Ducatus Iaroslauien. quadraginta miliaria de terra habens. Ducatus Szuhersien. uiginti miliaria terræ habens. Ducatus Szachouensis triginta miliaria in longum continens: omnes sunt in miliariis Moscouiæ in longum computatis. Insuper ducatus Rzezensis, de quo quindecim milia baronũ seu nobilium armatorum euadunt, & fluuius nominatissimus Tanais de ipso oritur. Item ducatus Susdalorum, & plures ei adiacentes desolati & destructi sunt per Tartaros. Est & terra Tartarorum Cozanslza, Horda nominata, triginta milia pugnatorum producens, principi Moscorum subiecta, in campis iuxta castrum Cozan, quod dux Moscouiæ possidet, & alluitur magno flumini Volha, degens. Moscuua est ciuitas principalis satis magna, bis maior quàm Florentia Thusciæ, aut bis maior quàm Praga Bohemiæ urbs. Praga dico quæ extat & quam tu uidisti: nõ Praga, quam quidam nouus historicus ficte astruit longissimam trium dierum itinere ciuitatem, quod fabula est. Verum Moscuua lignea est non murata, plu-

Tuuerd.

Moscuũa ciuitas.

rimas habens plateas, ut ubi una platea finitur, altera nõ ſtatim incipit, ſed cãpus mediat. Inter domos quoq; ſepes mediant, ita ut domus ſibiinuicem nõ cohæreant. Nobilium domus ſunt maiores, plebeiorũ uero humiles. Fluit per medium ciuitatis, & ſub caſtro ipſius fluuius eiuſdem nominis cum ciuitate, Moſcuua appellatus, & eſt tantus, quãtus Multaua in Praga, aut Arnus in Florẽtia. Caſtrum autẽ quod eſt in medio ciuitatis in Plano, eſt caſtrum bonum muratum tantæ amplitudinis, ut Buda in Hungaria, habet tria propugnacula : & cum his turres magnæ ſimul computatæ ſunt decẽ & ſeptem, tegulis latericiis tectæ, ſed unus murus: in eo caſtro eccleſiæ ſunt ſedecim, tres muratæ ſcilicet, ſanctæ Mariæ ſancti Michaelis, & ſancti Nicolai, reliquæ ſunt de ligno. Palatium ducis in præfato caſtro eſt muratum adinſtar Italicum, nouum, nõ amplum, nec magnum: tres curiæ nobilium ſunt muratæ, aliæ domus ligno conſtructæ, ſtubæ omnes nigræ. Aliæ ciuitates Moſcorum ſunt minores, & caſtra minora omnia de lignis fabrefacta. Præterea terra Moſcouiæ plena eſt boſcis ac ſyluis, aquis quoq;, fluminibus piſcibus & feris, quemadmodũ Lithuania referta, ſed frigidior & Septentrionalior, unde pecudes & pecora parua ſunt & mutila abſq; cornibus quaſi ſemper pr opter frigus: homines uero proceræ, altæ, & robuſtæ ſtaturæ ſunt, bibunt aquã medonem, & quaſſecz, id eſt, fermentatos liquores. Arant & ſulcant ligno ſine ferramẽto, & arpicant frondibus arborũ ſupra ſeminata ab equis tractis, raróq; propter intenſum & longũ gelu ſegetes matureſcũt, ideo meſſes ſectis frugibus in ſtubis deſiccant, maturant & triturant. Sæpenumero autẽ utuntur calefacientibus aromatibus, ſæpe & ſublimatis, de aromatibus, de melle, uel alio calefactorio ita ut & de auena aquam ardentem ſiue ſublimatum faciant & bibant ad effugandum & repellendum algorem & frigus, alioquin ex frigore congelarent. Carent uino & oleo, & ne inebrientur, princeps terræ prohibet ne medo aut liquor inebrians in aliqua domo reperiatur ſub priuatione uitæ, niſi bis aut ter in anno ex admiſſione principis. Monetam habent argenteã puri argenti, dzingis nominatam, maiorem & minorem, formæ oblongæ, quadrangularem, non orbicularem, non politam, nec bene planatam. Eſtque terra diues argento, & cuſtodia undique clauſa, ut ne dum ſerui & captiui, ſed & liberi, indigenæ & aduenæ exire abſque literis ducis nequeãt, & hæc hactenus. Flumina in Moſcouia ſunt plurima, aliqua autem maiora ſcitu digna enumerabo. Tanais nominatiſſimus fluuius à Tartaris & Moſcouitis Don nuncupatus, fontes & originem habet in Moſcouia propè in ducatu Rezenſi. Conſurgit de terra plana, ſterili, limoſa, paludinoſa & nemoroſa. Cúmque ad orientem ſolis proceſſiſſet uſque ad metas Scythiæ & Tartariæ, declinat ad meridiem, & perueniens ad paludes Mæotidas illic oſtia tenet & ingreditur. Eſt tantus Tanais, quantum dicerem triplatum Tyberim poſt Romam in mare Tyrrhenum decurrentem, aut quantum Danubium in duplo circa Budam. Et doctrina aſtrologorum tenet, quod Tanais ſit eius longitudinis cuius & Nilus fluuius AEgypti, puta circa ſexaginta gradus longitudinis. Et ſicut Nilus à meridie ad mare Alexandriæ deſcendit, ſic Tanais à ſeptentrione in Mæotidas & mare Ponti defluit. Nec piget repetere quod ſupra dixi, alia magna flumina ex Moſcouia eſſe orta, uidelicet Dzuina, Volha, & Dinepr ſeu Boryſthenem. Et cum Moſcouia

Tanais.

ſcouia

ſcouia ſit regio plana, non montoſa, prædicta flumina in diſtantia non ualde longinqua à ſe inuicem ex terra plana, nemoroſa & paludinoſa oriuntur, maximúſque fluminum ille Volha in Tartarico dictus Edel, tendens in ſeptentrionē procedit ducentis miliariis uſque ad Niſni nouigrod, quod ſonat inferius nouum caſtrum, & eſt in terra Moſcouiæ: & illic accurrit & ei coniungitur magnus fluuius ex media Moſcouia procedens, Occa cognominatus. Deinde octuaginta miliariis Germanicis Volha ſub caſtrum Coſan, quod dux Moſcouiæ poſſidet, tandem ſub caſtrum Sarai, quod Tartari tenent, fluit deinceps uerſus meridiem uiginti quinque fluminibus tantis ut eſt Tyberis Romæ, & aliis multo maioribus influit in mare Euxinum. Accipiat itaque lector tua humanitas, & contra omnes aduerſantes tueatur, & dicat quod prælibata flumina non de montibus, nec de radicibus montium, quoniā ibi montes ſunt nulli, oriuntur & fluūt. Accipiat ſecundo, quod montes Hyperborei & Ryphei, de quibus emanaſſe illa flumina ab aliquibus fabuloſe ſcripta ſunt, nec in Moſchouia, neq; in aliis partibus ſeptentrions ſunt: rectéque dicetur confictos eſſe, & nuſquam exiſtere, niſi forte in libro ſcripti aut picti, & non in terra reperiri affirmarentur. Accipiat tertio, quod in dominio Moſchorum, quemadmodum & in terris Turcorum, homines de loco in locum, & de territorio in territorium ad incolendum transferuntur, & alii pro his commutati mittuntur & locātur. Accipiat quarto, in Moſchouia unam linguam & unum ſermonem eſſe, ſcilicet Rutenicum ſeu Sclauonicū in omnibus ſatrapiis & principatibus, ſic quod etiam Ohulici, & qui in Viathca degunt Ruteni ſunt, & Rutenicum loquuntur, unámque ſectam & religionem inſtar Græcorum tenent, omnéſque Vladicæ, id eſt epiſcopi, qui plurimi ſunt, patriarchæ Conſtantinopolitano ſubſunt, & confirmationem ab ipſo poſtulantes obedientiam promittunt, præter Tartaros Coſanenſes, qui ducem Moſchorum recognoſcentes, Mahumetum unà cum Sarracenis uenerantur, & linguagium Tartarorum loquuntur, etiam præter alienigenas ad ſeptentrionem in Scythia commorantes, qui ſermone & linguis propriis loquuntur, & idola coluut, prout in ſequenti capitulo dicetur. Accipiat quarto, quod poſt terram Viathca nuncupatam in Scythiam penetrando iacet magnum idolum Z lotababa, quod interpretatum ſonat, aurea anus ſeu uetula, quod gentes uicinæ colunt & uenerantur, nec aliquis in proximo gradiens aut feras agitando & in uenatione ſectando uacuus & ſine oblatione pertranſit: quinimo ſi munus nobile deeſt, pellem aut ſaltem de ueſte extractum pilum in offertoriū idolo proiicit, & inclinando ſe cum reuerentia pertranſit.

De regionibus Scythiæ Perm, Baſſzird, Iuhra & Corela, per ducem Moſchouiæ ſubiugatis. Cap. V.

POST Moſcouiam ſunt gentes & regiones inter ſeptentrionem & orientem in fine Aſiæ ſeptentrionalis, quæ proprie Scythia dicitur, principi Moſchouiæ ſubiectæ, per Iuan ducem Moſchouiæ principaliter ſubiugatæ, ſcilicet Perm, Baſſzird, Czriremiſſa, Iuhra, Corela. Perm monoſyllabum eſt, inde terra Permſca, biſſyllabè Permſca pronunciando: & fuit regio idola colens, quam Iuan dux Moſcorum citra annos uiginti baptiſma percipere coegit, more Rutenorum ſeu Græcorum: & poſuit eis Vladicam, id eſt epiſcopum, no-

mine Stephanum, quem barbari post discessum ducis uiuum excoriauerunt & necauerunt: reuersusque dux afflixit eos, & alium denuo præsulem constituit, sub quo tanquam noui Christicolæ, Rutenorum schisma & ritum profitētes permanent. Aliæ uero regiones præexpressæ in infidelitate & idololatria persistunt. Colunt solem, lunã, stellas, bestias syluarũ, & quod eis occurrit: habent propria linguagia & idiomata. In terra Permsca ꝓpriũ idioma, in terra Pasłzirdorũ proprium, in Iuhra proprium, & in Corela etiam proprium. In his regionibus non arant, nõ seminant, panes nõ habent nec pecunias: feris syluarum, quæ apud eos abundant, uescũtur, & non nisi aquã bibunt: morantur in densis syluis, in tuguriis ex uirgultis factis. Et quia syluæ illas terras cõtexerunt, homines syluestres & ferinos effecerũt. Sunt uelut bestiæ ratione nõ utentes: uestimenta de lana nõ habent: pellibus teguntur rude & grosse, consuentes uarias pelles in simul, ex lupo, ceruo, urso, sabellis & scismis & cæteris, prout sors obtulerit. Et quia ipsorũ terræ mineras non nouerunt, pro omagio duci Moscouiæ mineras non pendunt, sed pelles animalium syluestriũ quibus abundant. Proximiores oceano septētrionis, ut Iuhri & Coreli, piscantur & capiũt balenas seu uitulos & canes marinos, quos ipsi uor uol appellant: & ex cute eorũ parant redas, bursas & caletas: axungiã autem pro impinguatione seruãt & uendunt. In Iuhra & Corela sunt aliqui montes mediocris tumoris, nõ altissimæ eleuationis, prout quidam putauerunt & scripserunt. Supra montes autē oceani qui mediocres sunt per totam septentrionem oceano adiacentes, scandũt ex mari pisces morss nũcupati, dante sese supra montē continendo, fricando, & ascensum promouendo: dũmq; ad summitatē montis peruenerint, ad ulteriora gressum promouendo, ad alterã partem montium uolitando decidunt. Hos illæ gētes colligendo dentes eorũ satis magnos, latos & albos pondere grauissimos capiunt, & Moscouitis pendũt atq; uendũt: Moscouitæ uero his utuntur: ad Tartariã quoque & Turciã mittunt, ad parandũ manubria gladiorum, framearũ & cultrorum: quoniã grauitate sui maiorem ac fortiorē impressionem impingũt, & præbent impellentibus, laborãtibus, præliantibus, & occidentibus. Et memineris quod supra dixi, hanc esse illam Iuhrã regionem Scythiæ, de qua egressi sunt Iuhri, à posterioribus Huni & Hungari dicti, qui ad Gothiam ascendentes uehemēter multiplicati transierunt maxima flumina circa paludes Mæotidas, intrauerũntq; Pannoniã, & secundo regressu eam occupauerunt, possederũt, & in hanc diem tenuerunt, sũntque eiusdē sermonis & loquelæ præcisæ, nisi quod addiderũt nostri Hũgari aliqua uocabula ex Sclauonico idiomate, earum rerũ quæ in Scythia & Iuhra nõ reperiuntur. Verum in Pannonia Iuhri sunt Christicolæ: in Iuhra uero patres eorũ idololatræ, politioresque & cultiores sunt Hungari in Pannonia, omnibus deliciis pleni (quanuis in toto ferocitatem nondum deposuerunt) quàm Iuhri septentrionalissimi in Iuhra, qui in toto syluestres sunt, bestiales, & in frigidissima regione miserrime degentes. Insuper memineris in his regionibus Scythiæ ad oceanum septentrionis non esse magna flumina, sed esse quasdam rupes & mõtes mediocris molis, & nõ excellentissimæ celsitudinis inaccessibilesque, uelut aliqui historici antiquiores protulerunt & scripserunt. Potius itaque secundum experientiam dixissent, de nemoribus & densis syluis eos exiuisse, quàm de inaccessibilibus montibus.

Homines sine pane uiuunt.

PAVLI IOVII NOVOCOMENSIS DE LEGATIONE MOSCHOVITARVM LIBELLVS AD IOANNEM RVFVM ARCHIEPISCOPVM CONSENTINVM.

FFLAGITASTI amplissime antistes Rufe, ut ea quæ de Moschouitarum moribus à Demetrio eius gētis legato, qui ad Clementem VII Pontificem nuper uenit, quotidianis propè sermonibus didicissem, Latinarum literarum memoriæ commendarem, cum pro uetere tua pietate atque uirtute ad amplificandam Romani Pontificis dignitatem pertinere arbitrareris si homines intelligerent, nō fabulosi, aut omnino obscuri nominis regē, sed qui numerosissimis extremi Aquilonis populis imperet, in causa religionis omnibus nobiscum sensibus coiungi, fœdereque perpetuo colligari, opportunissimo tempore cupiuisse, quando nuper aliquæ Germaniæ gentes, quæ pietate cæteris omnibus præstare uideri uolebant, insana atque scelesta defectione non modo à nobis, sed ab ipsis etiam superis exitiabili errore desciuerint. Cæterum id munus impositum quod certe grauioribus studiis occupatus iure optimo poteram recusare, egregia uoluntate celeritateque perfeci, ne nimia mora uel accuratiori castigatione gratiam nouitatis exueret, qua uel una re meæ erga te ueteris obseruantiæ studium, præstandique officii uoluntas manifeste declaratur, cum honoris iacturam facere, siquis ex hac ingenii tenuitate sperandus est, quàm desiderium tuum longe honestissimū diutius frustrari maluerim. Vale.

REGIONIS primo situs, quem Plinio Straboníque & Ptolemæo parum notū fuisse perspicimus, pressa breuitate describetur, & in tabula typis excussa figurabitur. Inde gentis mores, opes, religionem, militiæque instituta, Tacitum imitati, qui à perpetuis historiis libellum de Germanorum moribus seiunxit, perstrictiore stylo narrabimus, eadē ferè sermonis simplicitate utentes, qua nobis ab ipso Demetrio curiosa ac leni uestigatione lacessito, per otium exposita fuere, Demetrius enim haud inepte Latina utitur lingua, utpote qui in Liuonia à teneris annis in ludo prima literarum rudimēta didicerit, & insigni uariarum legationum munere functus, plures prouincias Christianorum adierit. Nam cum antea ob spectatam fidem ac industriam apud Suetiæ Daciæque reges & magnum Prussiæ magistrum, oratorem egisset, nouissime apud Maximilianum Cæsarem, dum in eius aula omnis generis hominum refertissima uersaretur, siquid barbarum quieto docilique ingenio inerat, elegantium morū obseruatione detersit. Causam uero huiusce suscipiendæ legationis præbuit Paulus Centurio Genuensis, qui cum acceptis à Leone decimo Pontifice commendatitiis literis, mercaturæ causa in Moschouiam peruenisset, cum Basilii principis familiaribus ultro de consociandis utriusque ecclesiæ ritibus agitauit. Quærebat enim Paulus insano uastóque animo, nouum & incredibile iter petendis ab India aromatibus: fama nanque cognouerat, cum in Syria AEgyptoque &

Demetrij laus.

Ponto negotiaretur, aromata ex ulteriore India aduerſo amne Indo ſubuehi poſſe, atque inde modico terreſtri itinere ſuperatis Paropaniſidis montium iugis, traduci in Oxum Bactrianorum amnem, qui iiſdem ferè montibus, quibus Indus oritur, aduerſo fonte in Hyrcanum mare raptis ſecum multis amnibus ad Strauam portum effunditur. Porrò ab ipſa Straua tutam facilémque nauigationem uideri uſque ad emporium Citracham oſtiúmq; Volgæ amnis, inde uero aduerſis ſemper amnibus, Volga ſcilicet & Occha & Moſcho, in urbem Moſcham: ab Moſcha autem terreſtri itinere Rigam, & in ipſum mare Sarmaticum, omnéſque occiduas regiones facile perueniri poſſe contendebat. Vehementer enim & ſupra æquum Luſithanorum iniuriis erat accenſus, qui India magna ex parte armis domita, occupatíſque omnibus emporiis, cuncta aromata coemerent, & in Hiſpaniam auerterent, atq; ea grauiore quàm antea pretio ac impotēti quæſtu omnibus Europæ populis uenditare conſueuiſſent: quin & diligenti adeo cura Indici maris littora perpetuis claſſibus cuſtodirent, ut eæ negotiationes penitus intermiſſæ atque deſertæ uideantur, quibus per ſinum Perſicum, ac aduerſum Eufratem, & per Arabici maris anguſtias, ſecundóque demum Nilo per mare noſtrum Aſia omnis atque Europa abunde & uiliore quidem pretio complebantur, deteriore etiam Luſithanorum mercimonio, cum remotiſſimæ nauigationis incommodo, ſentinæque uitiis aromata corrumpi, eorúmque uis & ſapor, odoratúſque ille ſpiritus multa demum mora in Olyſipponenſibus conditoriis promercalibus euaneſcere atque expirare uideatur, cum aſſeruatis ſemper recentioribus, uetera tantum, & multo quidem ſitu mucida uenundari quereretur. Cæterum Paulus quanquam de iis rebus acerbiſſime apud omnes diſſerendo, & Luſithanis ingentem conflando inuidiam, multo auctiora fore uectigalia regia, ſi id iter aperiretur, & aromata ab ipſis Moſchouitis, qui tantam eorum uim omnibus ferculis abſumerent, uilius emi poſſe perdoceret, nihil tamen quod ad eam negotiationem pertineret, impetrare potuit: quoniam Baſilius homini externo ac ignoto, eas regiones quæ ad Caſpium mare & Perſarum regna aditum præberent, minime aperiendas eſſe exiſtimabat. Itaque Paulus omnibus excluſus uotis, ex mercatore legatus factus, Baſilii literas Leone iam uita functo ad Adrianum Pontificem retulit, quibus ille cum multo uerborum honore egregiam uoluntatem erga Romanum Pontificem oſtendebat. Paucis enim ante annis Baſilius ardente cum Polonis bello, cum Lateranenſis conuentus haberetur, per Ioannem Daciæ regem, huius Chriſtierni qui nuper regno expulſus eſt, patrem poſtularat, ut iter tutum legatis Moſchouitis ad urbem Romam præberetur.

Aromatum caritas unde.

Verum cum eodem forte die & Ioannes rex & Iulius pontifex ab humanis exceſſiſſent, ſublato ad id ſequeſtro, conſilium mittendæ legationis omiſit. Exarſit ſubinde bellum inter ipſum & Sigiſmundum Poloniæ regē, quod cum inſigni ad Boryſthenem parta uictoria, à Polono feliciter confectū eſſet, Romæ ſupplicationes ſunt decretæ, ueluti deuictis cæſiſq; Chriſtiani nominis hoſtibus: quæ res & regem ipſum Baſilium, & uniuerſam gentem à Romano pontifice haud mediocriter abalienauit. At cum Hadrianus ſextus fato extinctus Paulum iam ſecundo itineri accinctum deſtituiſſet, ſuffectus ei Clemens ſeptimus illum

etiam

etiam tum orientis iter insano animo uolutantem cum literis in Moschouiam transmisit, quibus Basilium propensissimis adhortationibus inuitabat ad agnoscendam Romanæ ecclesiæ maiestatē, feriendúmq; communibus in religione sensibus perpetuum fœdus: quod illi maxime salutare atque honorificum fore testabatur, ita ut pōtifex polliceri uideretur, se ex sacrosancta audoritate pontificia eum regem collatis regalibus ornamentis appellaturum, si reiectis Græcorum dogmatibus ad audoritatem Romanæ ecclesiæ se cōferret. Cupiebat enim Basilius regii nominis titulum concessione pontificia promereri, cum id dare sacrosancti iuris esse, & pontificiæ maiestatis iudicaret, quando & ipsos quoque Cæsares à pontificibus maximis diadema aureum & sceptrum Romani imperii insignia accipere inueterata consuetudine cognouisset: quanquam & id pluribus à Cæsare Maximiliano legationibus postulasse ferebatur. Igitur Paulus, qui feliciore aliquanto cursu, quàm multo cum quæstu percurrere terrarum orbem ab ineunte ætate didicerat: quanquam senex & antiqua stranguria tentatus, prospero celeríque itinere Moscham peruenit, ubi à Basilio humaniter est susceptus. Fuit interea in eius aula menses duos, diffisúsque uiribus, & eius immensi itineris difficultate deterritus, cum Indicæ negotiationis spes omnes ac inexplicabiles cogitationes penitus abiecisset, cum Demetrio legato, prius quàm eum in Moschouiam peruenisse putaremus, Romam rediit. At pontifex magnificentissima Vaticanarum ædium parte, ubi laquearia aurata, ledi serici, auleáque eximii operis uisebantur, Demetrium suscipi, & togis sericis uestiri iussit, attribuítque ei comitem, ac rerum diuinarum pariter & urbanarum monstratorem, Franciscum Cheregatum episcopum Aprutinum, longinquis sæpe ac dignissimis legationibus fundum, qui ipsi Demetrio uel in Moschouia Pauli sermonibus erat notissimus. Porrò Demetrius ubi aliquot dierum quiete recreatus est, detersis elotísque sordibus, quas longo ac laborioso itinere cōtraxerat, assumptóque insigni patrio habitu ad pontificem dedudus, cum de more supplex adorauit, munúsque Zebellinarum pellium suo regísque nomine obtulit: tum uero Basilii literæ datæ, quas ipsi antea, & demū Illyricus interpres Nicolaus Siccensis in hanc sententiam latinis uerbis transtulerunt. Clementi Papæ, pastori ac dodori Romanæ ecclesiæ, magnus dominus Basilius, dei gratia imperator ac dominator totius Russiæ, necnon magnus dux Volodemariæ, Moschouiæ, Nouogrodiæ, Pleschouiæ, Smoleniæ, Isferiæ, Iugoriæ, Permniæ, Vetchæ, Bolgariæ &c. dominator & magnus princeps Nouogrodiæ inferioris terræ, Cernigouiæ, Razaniæ, Volotchiæ, Rezeuiæ, Belchiæ, Rostouiæ, Iaroslauiæ, Belozeriæ, Vdoriæ, Obdoriæ, Condiniǽque &c. Misistis ad nos Paulum Centurionem ciuem Genuensem cum literis, quibus nos adhortati estis, ut uobiscum cæterísque Christianorum principibus consilio ac uiribus coniundi esse uellemus, aduersus Christiani nominis hostes, ac nostris uestrísque legatis ultro citróque commeandi tutum ac expeditū iter pateret, ut mutuo amicitiæ officio de amborum salute & statu rerum cognosci possit. Nos autem deo bene ac feliciter adiuuante, sicut hadenus, aduersus impios Christianæ religionis hostes impigre constantérque stetimus, ita & in posterum stare decreuimus. Itémque cum cæteris Christianis principibus consentire, & pacata

Francisci Cheregati laus.

Basilii literæ

itinera præſtare parati ſumus. Quas ob res mittimus ad uos Demetrium Eraſmium noſtrum hominem cum hac noſtra epiſtola, Paulúmque Centurionem remittimus. Demetrium autem celeriter remittetis, eúmque incolumem & inuiolatū uſque ad fines noſtros eſſe iubebitis. Idem nos quoque præſtabimus, ſi cum Demetrio legatū ueſtrū mittetis, ut ſermone ac literis certiores de rebus adminiſtrandis reddamur, ſicut perſpectis Chriſtianorū omniuū uolūtatibus, nos etiam optima conſilia capere ualeamus. Datū in dominio noſtro in ciuitate noſtra Moſchouia, anno ab initio mundi ſeptimo milleſimo triceſimo, tertio Aprilis. Cæterum Demetrius, uti eſt humanarum rerum, & ſacrarum præſertim literarum ualde peritus, occultiora de magnis negotiis mādata habere uidetur, quæ mox eum priuatis congreſſibus expoſiturum ſperamus: nam à febre, in quam ex cœli mutatione inciderat, priſtinas uires, & natiuum uultus ruborem recuperauit, ita ut pontificiis ſacris, quæ in honorem diuorum Coſmæ & Damiani ſolenni apparatu, muſiciſque concentibus confecta ſunt, ſexagenarius ſenex & cū uoluptate quidem aſtiterit, & in ſenatum uenerit, cum Campegius Cardinalis à Pannonica legatione tum primum rediens, à pontifice omnibúſque aulæ ordinibus exciperetur: quin & ſacroſancta Vrbis templa, & Romanæ magnitudinis ruinas, priſcorúmq; operum deploranda cadauera mirabundus inuiſerit, ita ut credamus eum propediem explicatis mandatis, cum legato pontificio epiſcopo Scarenſi, digníſque acceptis à pontifice muneribus in Moſchouiam eſſe rediturum.

Demetri laus.

Deſcriptio Moſcouiæ

MOSCHOVITARVM nomen recēs eſt, quanquā de Moſchis Sarmatarū affinibus Lucanus poeta in Pharſal. meminerit, & Plinius Moſchos ad Phaſidis fontes ſupra Euxinum ad orientem conſtituat. Eorum regio latiſſimos habet fines, & ab aris Alexandri Magni circa Tanais fontes ad extrema terrarum, Borealémque oceanum ſub ipſis ferè ſeptentrionibus extenditur, campeſtris magna ex parte, & pabuli quidem ferax, ſed æſtate pluribus in locis admodum paluſtris: nam ea omnis terra magnis frequentibúſq; amnibus irrigatur: qui ubi niuibus hybernis multo ſolis uapore coliquatis, & reſoluta ubique glacie contumeſcunt, campi paſſim in paludes abeunt, cunctáque itinera continentibus aquis & cœnoſa illuuie defœdantur, donec nouæ hyæmis beneficio reſtagnantia flumina, ipſæq; paludes iterum cogantur, & uias ſolidiſſimo conſtratas gelu, uel tranſituris curribus præbeant. Hercynia ſylua quotam Moſchouiæ partem occupat, ipſáque paſſim poſitis ubique ædificiis incolitur, iámq; longo labore hominum rarior facta, non eam ſicuti plerique exiſtimant, horridam denſiſſimorum nemorum impenetrabiliúmque ſaltuum faciem oſtendit. Cæterum ea immanibus feris pleniſſima per Moſchouiam perpetuo tractu inter ortum ſolis & Boream ad Scythicum oceanum excurrere traditur, ita ut ſpes hominū eius finem curioſe ſcrutantium, infinita magnitudine ſua ſemper eluſerit. Ea in parte quæ uergit ad Pruſiā, uri ingentes & ferociſſimi taurorū ſpecie reperiūtur, quos biſontes uocāt. itémq; alces ceruina effigie, & cum carnea proboſcide altíſq; cruribus, & nullo ſuffraginū flexu, lozzi à Moſchouitis, à Germanis uero helenes appellati, quæ animalia C. Cæſari nota fuiſſe uidemus. Præterea urſi inuſitatæ magnitudinis, & prægrādes lupi atro colore formidabiles. Ab ortu

Hercynia ſylua

Feræ Hercyniæ

Moſcouia

Moſcouia finitimos habet Scythas, qui Tartari hodie nuncupantur, gentem uagam & bello omnibus ſeculis illuſtrem. Tartaris pro domibus ſunt carri centonibus coriiſque contecti: abs quo uitæ genere Hamaxobios antiquitas eos appellauit. Pro urbibus uero ac opidis immenſa caſtra, non foſſis aut materiæ clauſtris, ſed infinita ſagittariorum equitum multitudine uallata. Diuiduntur Tartari per hordas: ea eſt eorum lingua conſentientis in unum populi congregatio ad effigiem ciuitatis. Hordis ſinguli præſunt imperatores, quos genus aut bellica uirtus dedit, ſæpe enim cum finitimis bella gerunt, ac ambitioſe admodum & atrociter de imperio decertant. Hordarum infinitum propè numerũ eſſe conſtat: quippe Tartari ad Cathaium uſque celeberrimam in extremo ad orientem oceano ciuitatem, latiſſimas ſolitudines tenent. Porrò qui proximi ſunt Moſchouitis, mercaturæ commercio, & frequentibus eorum irruptionibus ſunt noti. In Europa ad Dromon Achillis Taurica in Cherſoneſo ſunt Præcopitæ, quorum principis filiam Selymus Turcarum imperator uxorem duxit. Ii Polonis maxime ſunt infeſti, latéque inter Boryſthenem & Tanaim cuncta populãtur. & cum Turcis ſicuti religione, ita & cæteris in rebus mirifice conſentiunt, qui in eadem Taurica Caffam Ligurũ coloniam obtinent, Theodoſiam antiquitus appellatã. Ii uero Tartari, qui inter Tanaim & Volgam amnem in Aſia latos campos inhabitant, Baſilio Moſcouitarum regi parent, & imperatorem aliquando eius iudicio deligunt. Inter eos Cremii inteſtinis ſeditionibus laborantes, cum antea opibus & belli gloria maxime ualuiſſent, paucis ante annis uires ſimul ac omnem dignitatem amiſerunt. Trans Volgam Caſanii Moſcouitarum amicitiam religioſe colunt, ac eorum ſe clientes eſſe profitentur. Vltra Caſanios ad Boream ſunt Sciabani, multitudine armentorum ac hominũ potentes. Poſt eos ſunt Nogai, qui ſummam hodie opum & bellicæ laudis obtinent auctoritatem. Eorum horda quamampliſſima nullum habet imperatorem, ſed reipublicæ Venetæ more multa ſeniorum prudentia, ſtrenuorúmque uirtute gubernatur. Vltra Nogaios haud magno ad meridiem deflexu uerſus Hyrcanum mare Zagathai Tartarorum nobiliſſimi oppida lapide conſtructa incolũt, regiámq; habent Samarcandam urbem eximiæ magnitudinis & claritatis, quam Iaxartes maximus Sogdianæ amnis interfluit, atque inde ad centum miliaria in mare Caſpium effunditur. Cum iis populis ætate noſtra Hyſmael Sophus rex Perſarum dubio ſæpe euentu bella geſſit, timoréque eorum adductus, dum uires omnes imminentibus opponuntur, Selymo una acie uictori Armeniam Tauriſiúmque regni caput prædæ reliquit. Samarcanda urbe ortus eſt Tamburlanes ſiue ut Demetrius dicendum monet, Themircuthlu, qui Baiazetem Ottomanũ huius Solymani tritauum, apud Ancyram Galatiæ urbẽ ingenti prælio ſuperatum cepit, & per omnem Aſiam ab ſe terribili maximi exercitus impetu deuictam ferrea incluſum cauea in triumphi pompa circunduxit. Ab hac regione ad Moſcouitas plurima ueſtis ſerica adducitur. Cæterum mediterranei Tartari nihil præter equorum pernicium greges, & nobiles nulla filorum textura, ſed coactis ex lanis candidos centones præbent, è quibus Feltriæ ueſtes penulæ ad perferendam omnem imbrium iniuriam idoneæ atque pulcherrimæ conficiuntur. A Moſchouitis autem laneas tunicas & argenteã monetam petunt, cũ

Scythæ nunc Tartari

Horda quid

Præcopitæ

Caffa

Nogai

Zagathai.

Samarcanda

Hyſmael Sophus.

Tamburlanes

ab iis omnis corporis cultus, superfluæque supellectilis apparatus contemnatur: solo etenim centone ad irati cœli contumeliam fortiter sustinendam contenti sunt, & solis confisi sagittis hostem arcent: quanquam dum in Europam excurrendum esse decreuissent, principes eorum ferreas galeas & loricas gladiósque falcatos à Persis nostra tempestate coemerint. A meridie Moschouitarum fines iisdem à Tartaris claudūtur, qui supra Mæotim paludem in Asia, & circa fluuios Boristhenem & Tanaim in parte Europæ planitiem ad Hercyniam uergẽtem tenent. Roxolani Getæ & Bastarnæ, antiquitus eam plagam incoluere, unde Russiæ nomen effluxisse crediderim: nam Lithuaniæ partem Russiam appellant inferiorem, cum ipsa Moschouia Russia alba nuncupetur. Lithuania itaq; à Cori uenti flatibus Moschouiā spectat: ab occasu uero mediterranea Prussiæ atque Liuoniæ ipsis Moschouiæ finibus inseruntur, ubi mare Sarmaticum ab Cimbricæ Chersonesi angustiis irrumpens, lunato sinu ad Aquilonem inflectitur. In extremo uero eius oceani littore, ubi Norbegia atque Suetia amplissima regna, Isthmo ueluti quodam continenti adhærent, Lapones existūt, gens supra quàm credibile sit agrestis, suspiciosa, & ad omne externi hominis uestigiū nauigiíque conspectum maxime fugax. Ea neque fruges, neque poma, neque ullam omnino uel terræ uel cœli benignitatem nouit: sola sagittandi peritia cibum parat, uariísque ferarum tergoribus uestitur: gentis cubilia, cauernulæ siccatis repletæ foliis, cauíque arborum stipites, quos uel intromissa flamma, uel ipsa uetustas inducta carie fabricarit. Aliqui ad mare, ubi ingens est captura piscium, ineptis sed felicibus artificiis piscantur, duratósque fumo pisces tanquam suas fruges recondunt. Laponibus exigua corporum statura, luridi contusique uultus, pedes uero uelocissimi. Ingenia eorū ne ipsi quidem proximi Moschouitæ nouerunt, cum eos parua manu aggredi, exitialis insaniæ esse dicant: magnis uero copiis inopem rerum omnium uitam ducentes lacessisse, neq; utile, neque omnino gloriosum unquam existimarint. Ii candidissimas pelles, quas Armelianas uocamus, cum uarii generis mercimoniis permutant, sic tamen ut omne mercatorum colloquium conspectúmque defugiāt, adeo ut mutua rerum uenalium collatione facta, & relictis medio in loco pellibus cum absentibus & ignotis syncerissima fide permutationes transigātur. Vltra Lapones in regione inter Corum & Aquilonem perpetua oppressa caligine, Pygmæos reperiri, aliqui eximiæ fidei testes retulerunt, qui postquā ad summum adoleuerint, nostratis pueri denum annorū mensuram uix excedant: meticulosum genus hominum, & garritu sermonẽ exprimẽs, adeo ut tam simiæ propinqui, quàm statura ac sensibus ab iustæ proceritatis homine remoti uideantur. Ab Aquilone uero innumerabiles populi Moschouitarum imperio parent, qui ad oceanum Scythycum itinere trium ferè mensium extenduntur. Proxima Moschouiæ regio est Colmogora, frugibus abundans, quam interluit Diuidna, fluuiorum totius septentrionis longe amplissimus, qui alteri fluuio minori in mare Baltheū erumpenti, nomen dedit. Is statis & Niloticis similibus incrementis, nec incertis anni temporibus circūiectos inundat campos, pinguíq; alluuie algẽtis cœli iniuriis, sæuísq; Aquilonis flatibus mirifice resistit, cum niuibus imbribúsq; auctus inflatur, adeo lato alueo in oceanū per incognitas gẽtes in speciem ingentis pelagi

Roxolani Russiæ.

Lapones populi.

Pygmæorū statura.

Diuidna fluuius ingens.

lagi defertur, ut expedito nauigio unius diei remigatione trãsire nequeat: ubi uero aquæ mox resederunt, uastæ passim insulæ fertilitate nobiles relinquũtur. Frumentum nanque terræ traditum nullo aratri beneficio prouenit, admirabilíque celeritate naturæ festinantis, ac nouam superbi amnis iniuriam timentis, oritur simul & adolescit, atque in aristas educitur. In Diuidnam influit Iuga amnis, in ipsóque confluentium angulo celebre est emporium, nomine Vstiuga, à Moscha regia urbe sexcentis miliaribus distans. In Vstiugam à Permiis, Pecerris, Inugris, Vgulicis, Pinnagísque ulterioribus populis pretiosæ pelles Martarum Zebellinorúmque, Luporum, Ceruariorum, & nigrarum albarúmque uulpium comportantur, & ab iis uario mercimonii genere permutantur. Zebellinos uero leuium pilorum tenui canicie probatissimos, quibus nunc principum uestis fulcitur, & delicata matronarum colla, expressa uiuæ animantis effigie conteguntur, Permii & Pecerri præbent, sed quos ipsi ab remotioribus etiam gentibus, quæ ad oceanum pertinent, per manus traditos accipiant. Permii & Pecerri paulo ante ætatem nostram more gentilium idolis sacrificabant, nunc uero Christum colunt. Ad Inugros, Vgolicósque per asperos montes peruenitur, qui fortasse Hyperborei antiquitus fuerunt. In eorum iugis nobilissimi falcones capiuntur: ex iis genus unum est candidum guttatis pennis, quod herodium dicunt. Sunt & hierosalchi ardearum hostes & sacri & peregrini, quos antiquorum principum luxus in aucupiis non agnouit. Vltra eos quos modo nominaui populos, Moschouitis regibus tributa pendentes, aliæ sunt nationes extremæ hominum, nulla certa Moschouitarum peregrinatione cognitæ, quando nemo ad oceanum peruenerit, sed fama tantum, ac ipsis plerunque fabulosis mercatorum narrationibus auditæ, satis tamen constat, Diuidnam innumerabiles trahentem amnes ingenti cursu ad Aquilonem deferri, maréque ibi esse longe uastissimum, ita ut illinc ad Cathayum legendo oram dextri litoris, nisi terra intersit, nauibus perueniri posse certissima coniectura credendum sit. Pertinent enim Cathayni ad extremam orientis plagam ad Thraciæ fermè parallelum, Lusitanis in India cogniti, cum proxime ad coemenda aromata per regionem Sinarum Melacham usque ad auream Chersonesum nauigarint, uestésque ex Zebellinis pellibus attulerint: quo uel uno argumento non longe ab Scythicis litoribus Cathaium urbem abesse putamus. Cæterum cum à Demetrio quæreremus, an apud ipsos ulla de Gothis populis uel fama per manus à maioribus tradita, uel ex ipsis literarum monumentis memoria superesset, qui ante mille annos & Cæsarum imperium & urbem Romam omnibus iniuriis deformatum euertissent, respondebat, & Gothicæ gentis, & Totilæ regis nomen clarum esse atque illustre, in eámque expeditionem coiuisse plures populos, & ante alios Moschouitas, creuisseq; eum exercitum ex colluuie Liuoniorum & circumuolganorum Tartarorum, sed propterea omnes Gathos fuisse appellatos, quoniam Gothi qui insulam Islandiam siue Scandauiam incolerent, auctores eius expeditionis extitissent. Iis maxime finibus Moschouitæ ex omni parte clauduntur, quos Modocas Ptolemæo fuisse credimus: hodie autem à Moscho amne haud dubie sic dicti, qui & regiæ urbi, quam interfluit, suum quoque nomen indiderit. Ea est omnium Moschouiæ urbium longe clarissima, tum situ ipso, qui regionis

Zebellinæ pelles præstãtiores.

Cathauium Gothi.

Moschus amnis Moscha

medius esse existimatur, tum insigni fluminũ opportunitate, domorúmque frequentia, & munitissimæ arcis celebritate. Oblongo etenim ædificiorum tractu, secundum Moschi fluminis ripam ad spatium quinque miliarium extenditur, domus in uniuersum sunt ligneæ, distinctæ in triclinia, coquinas & cubilia, capacitate amplæ, nec structuris enormes, aut nimium depressæ: trabes enim ingentis magnitudinis ab Hercynia sylua supportantur, quibus ad rubricæ lineã delibratis, & contrario ordine inter se ad rectos angulos coniunctis & consibulatis, exteriora domorum septa singulari firmitate, nec multa impensa, & summa celeritate constituũtur. Domus fermè omnes & ad usum olerum, & ad uoluptatem priuatos habent hortos, unde raræ urbis circuitus longe maximus apparet. Singulæ regiones singula habent sacella: sed conspicuo in loco templum est deiparæ uirgini dicatum celebri structura atque amplitudine, quod Aristoteles Bononiensis mirabilium rerum artifex & machinator insignis, ante sexaginta annos extruxit. Ad ipsum urbis caput Neglina fluuiolus, qui frumẽtarias agit molas, Moschum amnem ingreditur, peninsulámque efficit, in cuius extremitate arx ipsa cum turribus ac propugnaculis admirabili pulchritudine Italorum architectorum ingenio constructa est. In subiectis urbi campis capreolorum & leporum incredibilis multitudo reperitur, quos nemini plagis & canibus sectari licet, nisi princeps id ad uoluptatem intimis familiaribus uel peregrinis legatis indulserit. Tres fermè urbis partes duobus alluuntur fluminibus, reliqua uero latissima fossa, atque ea multa aqua ex ipsis amnibus corriuata præcingitur. Vrbs etiã ab aduerso latere alio flumine, quod Iausa dicitur, munita est, id pariter in Moschum paulo infra urbem euoluitur. Porrò Moschus ad meridiem excurrens in Ocham amnẽ multo maiorem apud oppidum Columnam sese effundit, nec magno inde itineris spatio Ocha ipse & suis & alienis undis magnus & tumens exoneratur in Volgam, ubi ad confluentes situm est oppidum Nouogrodia minor, de nomine maioris urbis, ex qua deducta est ea colonia, nuncupatũ. Oritur Volga, qui antiquitus Rha fuit, è magnis uastísque paludibus, qui candidi lacus appellantur. Sunt eæ supra Moscham inter Aquilonẽ & Corũ, emittũntque cunctos fermè amnes, qui diuersas in regiones diffunduntur, uti de alpibus uidemus, è quorũ iugis ac fontibus Rhenum, Padum ac Rhodanũ, innumerabilésque minores fluuios manare compertum est. Siquidem eæ paludes pro mõtibus perenni scaturigine humorem affatim præbent, cum nulli omnino montes ea in regione multa etiam hominum peregrinatione reperiantur, ita ut Ryphæos montes & Hyperboreos, toties ab antiquis celebratos, plerique cosmographiæ ueteris studiosi penitus fabulosos esse arbitrentur. Ex iis itaque paludibus Diuidna, Ocha, Moschus, Volga, Tanais atque Borysthenes oriuntur. Volgam Tartari Edilum, Tanaim uero Don appellant, ipse Borysthenes Neper hodie nũcupatur. Hic paulo infra Tauricam in pontum Euxinum decurrit. Tanais autẽ à Mæoti palude, ubi Azoum est nobile emporium, excipitur. Volga uero ad meridiem Moscham urbem relinquens, uasto circuitu ingentibúsque mæandris primo ad orientẽ, mox in occasum, ac demum ad Austrum magna aquarũ mole præcipitatus in Hyrcanum mare deuoluitur. Supra eius ostium urbs est Tartarorum nomine Cytracham, ubi à Medis, Armenísque & Persis mercatoribus nundinæ celebrantur. In ulteriore

Aristoteles architectus

Ocha flu.

Rha qui & Volga flu.

Cytracham emporium.

riore Volgæ ripa Tartarorum oppidum est Casanum, à quo Casaniorū horda nomen ducit, distat à Volgæ ostio Caspióque mari quingentis milibus passuum. Supra Casanum autē centesimo & quinquagesimo miliari ad ingressum amnis Suræ, Basilius qui nunc regnat, Surcicum oppidum condidit, ut in ea solitudine mercatoribus ac uiatoribus, qui de rebus Tartaricis ac eius inquietæ gentis motibus proximos finium præfectos certiores reddunt, certa & tuta mansio cum tabernis hospitalibus statueretur. Moschouitarum Imperatores uariis temporibus, uti ex usu præsentium rerū fuit uel libido, noua ac obscura loca nobilitandi, longius pertraxit, apud diuersas urbes imperii atque aulæ sedem habuere: siquidem Nouogrodia quæ Caurum & Solem, & ferè Occidentē spectat uersus Liuoniū mare nō multis ante annis totius Moschouiæ caput fuit, summámq; semper obtinuit dignitatem, propter incredibilem ædificiorum numerum latissimíque & piscosi lacus opportunitatem & uetustissimi ac uenerabilis templi famam, quod ante quadringentos annos Byzantiorum Cæsarum æmulatione, sanctæ Sophiæ dei filio Christo dicatū fuit. Nouogrodia perpetua quasi hyeme & tenebris longissimarum noctiū premitur: nam polum Arcticum ab horizonte sexagintaquatuor gradus eleuatum uidet, sex ferè gradibus ipsa Moscha ab æquatore remotior qua cœli ratione solstitii tempore propter exiguas noctes, continuatis ferè solis ardoribus æstuare perhibetur. Vrbs quoque Volodemaria regiæ nomē adepta est, quæ ad ortū solis ducentis amplius miliaribus à Moscha distat, eóque sedem imperii ab strenuis Imperatoribus necessaria ratione trānslatum ferunt, ut ex propinquo, cum tum bella continenter cum finitimis gererentur, paratiora præsidia aduersus Scytharum irruptiones opponerent: est enim citra Volgā in ripis Clesmæ amnis sita, qui in Volgam euoluitur. Cæterum Moscha, uel ob eas, quas diximus dotes, regiæ nomine dignissima iudicatur, quoniam medio quodam totius frequētioris regionis ac imperii loco sapientissime constituta, munitáque arce & fluminibus, consensu omnium, præcellentiæ meritam laudem honorémq; nulla ætate defuturum sibi uendicasse cæterarū urbium collatione uideatur. Distat Moscha ab urbe Nouogrodia quingentis milibus passuum, medióque fermè itinere Ottoferia Volgæ amni imposita occurrit. Is amnis ut fonti proximus, nondum receptis tot amnibus exiguus lenísque permeat. Inde per nemora & campestres solitudines Nouogrodiam peruenitur. Porrò à Nouogrodia ad Rigā proximum Sarmatici littoris portum paulominus quingētorum miliarium iter est, ísque tractus superiore commodior putatur, cum frequentes habeat uicos, urbémque Pleschouiam uiæ impositam, quam duo amnes complectuntur. Ab Riga autem quæ magni magistri militiæ Liuoniorū ditionis est, ad Lubeccā Germaniæ portum in sinu Cimbricæ Chersonesi miliaria paulo plus mille periculosæ nauigationis numerantur. Ab urbe Roma uero Moscham duobus millibus & sexcētis miliaribus distare compertum est, breuissimo scilicet itinere euntibus per Rauēnam, Taruisium, Carnicas alpes, Villacúmq; Noricum, & Viennam Pannonicam: atque inde superato Danubio, per Olmutium Morauorum usque ad Cracouiam Poloniæ regiam, mille & centum miliaria existūt. Ab ipsa uero Cracouia ad Vilnam Lithuaniæ caput quingēta: & totidem ab ea urbe ad Smolenchum ultra Borysthenē situm: & à Smolencho ad Moscham sexcenta

Surcicū oppidum.

Nouogrodiæ laus.

Altitudo polaris

Volodemaria urbs

Opportunitas & nobilitas Moschæ urbis

Riga Liuoniæ.

Vilna Lithuaniæ caput

computantur. Verum id iter quod est à Vilna per Smolenchum ad Moschám, hyeme per niues longo concretas gelu, lubricámque, sed multo attritu solidatam glaciem expeditis in curribus incredibili celeritate conficitur. AEstate uero nisi difficili laboriosóque itinere campestria superari nequeunt: nam ubi niues perpetuis solibus dissolui eleuaríque cœperint, in paludes cœnosásque uoragines abeunt, uiris pariter & equis inextricabiles, nisi ligneis pōtibus infinito propè labore consternantur. Terra Moschouia in uniuersum neque uitem, neque oleam, neque paulo suauioris pomi frugiferam arborem præter melopepones & cerasa producit, cum teneriora quæque gelidissimis Boreæ flatibus exurantur: campi tamen tritici, siliginis, milii, panicique, & omnis generis leguminum segetes ferunt, sed certissima messis in cera & melle consistit. Regio enim tota fœcundissimis apibus plena est: quæ non in manufactis agrestium aluearibus, sed in ipsis arborum cauis probatissima mella conficiunt. Hinc per syluas & opacissimos saltus, frequentia ac nobilia apum examina ramis arborum pendentia uidere est, quæ nullo æris crepitu colligere sit necesse. Reperiuntur sæpe fauorum ingentes massæ arboribus conditæ, ueteráque mella deserta ab apibus, cum singulas arbores in uastis nemoribus rari agrestes minime perscrutentur, ita ut in admirandæ crassitudinis arborum stipitibus, per magnos mellis lacus aliquando reperiant. Retulit & cum multo omnium risu Demetrius legatus, ut est ingenio comi & faceto, proximis annis uiciniæ suæ agricolam, quærendi mellis causa in prægrandem cauam arborem supernè desiliisse, eúmque profundo mellis gurgite pectore tenus fuisse haustum, ac biduo uitam solo melle sustinuisse: cum uox opem implorantis in ea syluarum solitudine, ad uiatorum aures penetrare nequiuisset, ad extremum uero desperata salute mirabili casu, ingentis ursæ beneficio inde extractum euasisse, cum forte eius beluæ ad edenda mella more humano, se demittētis auersos renes manibus comprehendisset, & eam subito timore exterritam ad exiliendum tum tractatu ipso, tum multo clamore concitasset. Nobile quoque linum, & canabum in restes, multáque item boum tergora & massas ceræ ingentes, Moschouitæ in omnem Europæ partem mittunt. Nulla auri argentiue uel ignobilioris metalli, ferro excepto, apud eos uena, secturáue reperitur, nullúmque est tota regione, uel gemmarum, uel pretiosi lapilli uestigium. Ea omnia ab externis populis petunt: naturæ tamen iniuria, quæ tot bona prorsus inuiderit, uno pellium nobilissimarum mercimonio resarcitur, quarum pretium incredibili hominum cupiditate & luxu adeo creuit, ut in singulas uestes suffulturæ millenis aureis nummis ueneant. Fuit autem tempus quo hæc uilius emebantur, cum remotissimæ Septētrionis nationes politioris cultus, nostræq; adeo anhelantis luxuriæ penitus ignaræ, summa simplicitate, eas uilibus ac ridiculis sæpe rebus permutarēt, ita ut uulgo Permii atque Pecerri, tantum pellium zebellinarum pro ferrea securi rependerent, quantum earum simul connexarum ipso securis foramine, quo manubrium inducitur, Moschouitæ mercatores extrahere poterant. Ante quingentos annos Moschouitæ gētilium deos coluere, Iouem scilicet, Martem & Saturnum & plerósque alios quos sibi insano errore hominibus ex industriis, aut regibus antiquitas finxit. Tunc uero primum Christianis sacris initiati, cum Græci antistites

Itinera difficilia.

Mella nobilia

Casus facete relatus.

Vrsæ miraculum.

Metallo caret Moschouia

Simplicitas mercatorum

Moschouitæ olim gentiles.

ſtites haud ſatis conſtantibus ingeniis, à Latinorum eccleſia diſſentire cœperunt, factúmque eſt, ut Moſchouitæ eos religionis ritus, quos à Græcis doctoribus acce piſſent, iiſdem ſenſibus, & ſynceriſſima quidem fide ſequerentur. Spiritum enim ſanctum tertiam in diuina trinitate perſonam, à patre deo ſolum produci perſua ſum habent, cum rectiſſima ueritate à patre ſimul Chriſtóque filio proficiſci credendum ſit. Verum ea controuerſia apud conuentum Florentinum, præſidente Eugenio quarto pontifice, magna partium contentione agitata, eum exitum habuit, ut pertinacia Græcorum in ſermone potius quàm in ſenſu caſtiganda uideretur, cum Græci antiſtites euidentiſſimis conuicti rationibus, ſpiritum ſanctum à patre per filium produci faterentur. Sacramentum quoque non ex azymo, uti iure debemus, ſed ex fermentato pane conficiunt, ídque ſub utraque ſpecie, ſicuti ſoli apud nos ſacerdotes, panis ſcilicet diuiníque ſanguinis, ab eorum preſbyteris uniuerſo populo communicatur: quo maxime errore imbuti Bohemi, paulo ante patrum noſtrorum memoriam à latinorum eccleſia deſciuerunt. Cæterum quod ualde alienum à Chriſtiana religione eſſe uidemus, nullis ſacerdotũ ſuffragiis, nulláque propinquorum aut amicorum pietate iuuari mortuorum manes arbitrantur, fabuloſúmque eſſe purgatorii locum putant, è quo tandem piorum animæ, cum diuturna ignis pœna, tum multis parentationibus, indulgentiáque ſummorum pontificum expiatæ, immortalium felicitatem beata in cœli ſede conſequantur. Cæteris in rebus eaſdem ferè ceremonias tenent, quæ à Græcis uſurpatæ ſunt, Romanámque eccleſiam cæterarum omnium principatum obtinere, ſuperbè & pertinaciter negant, ſed ante alia, Iudæorum genus, uel memo ria quidem horrent, nec eos intra fines admittunt ueluti peſſimos atque maleficos homines, qui etiam nouiſſime Turcas ænea tormenta conflare docuerint. Chriſti uitæ miraculorúmque omnium hiſtoria ab euangeliſtis quatuor conſcripta, itémque Pauli epiſtolæ, dum ſacra fiunt, è ſuggeſtu clariore uoce recitantur, probatæq; uitæ ſacerdotes homelias eccleſiæ doctorum publicè legunt, etiam iis horis quibus ſacra minime conficiuntur, non enim oratores cucullatos qui aduo cato populo concionari, & ambitioſe nimis atque ſubtiliter de diuinis diſſerere ſoliti ſunt, admittere fas putant, quoniam rudes imperitorum animos ſimplici potius doctrina: quàm altiſſimis arcanorum interpretationibus ad ſanctiorem morum frugem euadere, uiri ſolidæ religionis arbitrantur. Hos quos modo diximus, ſacros libros, itémque noui ac ueteris inſtrumenti enarratores, præterea Ambroſium, Auguſtinum, Hieronymum atque Gregorium, in linguam Illyricam traductos habent, religioſéque cuſtodiunt. Antiſtites, principéſque minorũ ſacerdotum ſingulis urbibus, pagíſque præfecti ſacra curant, controuerſias dirimunt, & moribus deprauatos ſumma quadam uindicandi poteſtate perſequuntur. Regem ſacrorum quem ipſi metropolitam uocant, à Conſtantinopolitano patriarcha petunt. Archimandritæ autem & epiſcopi, coniectis in urnam meliorum nominibus, ſorte ducuntur. Eorum uero hominum qui humanis cupiditatibus ultro renuntiarunt, diuinarúmque rerum contemplationi & ſacrorum miniſterio ſeſe dedicarunt, duplex eſt genus, utrunque cœnobia incolit: ſed alterum eſt uagum & paulo ſolutioris uitæ, ſicuti apud nos diuorum Franciſci atque Dominici ſectam profitẽtes: alterum conſtat ex ſanctioribus monachis,

Dogmata Moſchouitarum in religione.

Purgatoriũ nõ admittũt.

Euangelia Pauli epiſtolæ

Homeliæ doctorum.

Cõcionatores non admittunt.

Libri ſacri tranſlati

Metropolita Archimandritæ. Epiſcopi

Sanctioris uitæ profeſſores

quorum ordinem diuus Basilius instituit, iis ne limine quidem uel in suprema uitæ necessitate, pedem efferre fas est. Procul enim ab oculis prophanorum singulari duritie uitam in occultioribus aditis degunt, summámque subactæ carnis & confirmati in religione animi opinionem præbent. Vniuersus populus quater in anno & pluribus semper diebus ieiunare consueuit, abstinétque ab esu carnium, ouorum, & lactis. In uere primum, more latino post diem cinerum: mox adulta æstate in honorem diuorum Petri & Pauli: & initio autumni demũ, cum assumptæ in cœlum Mariæ uirginis memoriã celebramus: postremo sub ipsam hyemem, cum aduentus domini pronunciatur. Per hebdomadam uero, diem Mercurii sine carnibus, diem autem Veneris sine ouis lactéque traducunt, sed Saturni dies mensa omnibus obsoniis oppipare referta hilariter excolitur. Cæterum secus ac nos solemus, nullas festorum dierum uigilias obseruant. Religiosissimè templa uenerantur, adeo ut ea neque uiros neque fœminas uenereis pollutos cõplexibus intrare fas sit, nisi prius priuatis balneis abluantur. Sæpéque accidit, ut complures utriusque sexus sacra audientes extra limen consistant, & propterea à petulcis iuuenibus recentis incontinentiæ notati, facetis aliquando nutibus salutentur. In ipso natali die Ioannis baptistæ, & in paschate, trium magorũ, presbyteri sacratos panes paruos populo largiuntur, quorũ esu febribus conflictatos alleuari existimant. Alia quoque sacra certo anni tempore apud flumina gelu cõcreta celebrantur. In ripa tabernaculum constituunt, & aduocata nobilitate, hymnos numeroso concentu pronuntiant, sacræquè lymphæ multa aspergine profluentẽ purificant, & solenni ceremonia stratum & consecratum circũcisa & reuulsa glacie protinus aperiunt. His rebus rite confectis, siqui adsunt languentes uel morbosi, in flumen desiliunt, & sacris aquis abluuntur, cum ob id elui morborũ sordes persuasum habeant. Defuncti uti apud nos, mediocri funeris pompa comitantibus presbyteris efferuntur, capite mappa uelato. Cæterum non in templis, uti apud nos impia propè, uel abominabili certe corruptela usurpatum est, sed in septis ac exterioribus templorum uestibulis sepulturæ traduntur: iis quoque more nostro quadragenis diebus parentant: quod certe mirum uidetur, cum in purgatorio loco expiari animas & criminum pœnam ullis amicorum suppliciis, ullóque pietatis officio mitigari penitus negent. In cæteris eadem quæ à nobis de religione sentiuntur, constantissime credunt. Moschouitæ Illyrica lingua, Illyricísque literis utuntur, sicuti & Sclaui, Dalmatæ, Bohemi, Poloni, & Lithuani. Ea lingua omnium longè latissima esse perhibetur, nam Constantinopoli Ottomanorum in aula familiaris est, & nuper in AEgypto apud Memphiticum Sultanum & equites Mamaluchos haud ingratis auribus audiebatur. In hanc linguã ingens multitudo sacrorum librorum, industria maximè diui Hieronymi & Cyrilli translata est. Præter quoque patrios annales, Alexandri etiã Magni, Romanorúmque Cæsarum, itémque M. Antonii & Cleopatræ memoriã iisdem literis cõmendatam tenent. Philosophiam uero & sideralem scientiam, cæterásque disciplinas, & rationalem medicinam nunquã attigere, iique pro medicis se gerunt, qui alicuius paulo ignotioris herbæ uires, se pluries obseruasse profitentur. Anni apud eos non à natali Christi, sed ab ipso mundi initio numerantur, qui non à mense Ianuario, sed à Septembri incipiunt. Leges toto regno habent simplice

Ieiunia gẽtis quatuor.

Mercuriidies sine carnibus Veneris sine ouis & lacte Saturni dies genialis.

Sacra apud flumina.

Funera.

Sepulturæ

Illyrica lingua omnium latissima.

Historias callent.

Leges simplices.

plices, summa principum & iustissimorum hominum æquitate conditas, & propterea populis ualde salutares: quoniam eas ullis causidicorum cauillationibus interpretari atque peruertere non licet. De furibus, sicariis, & latronibus supplicium sumunt: cum de maleficiis quæstionem habent, reos multa gelida aqua superne demissa profundunt, quod intolerandum tormenti genus esse perhibent. Nonnunquam obduratis & contumacibus, ut confessio criminis exprimatur, lineis cuneolis digitorum ungues conuelluntur. Iuuentus omnis uariis ludis, sed militiæ proximis sese exercet: in stadio cursu contendit, in palæstra colluctatur, pernicitati equorum studet, omnibúsq; præmia, & præsertim sagittariorũ peritissimis præponuntur. In uniuersum Moschouitæ statura sunt mediocri, sed quadrata & ualde torosa, cæsii omnibus oculi, prolixæ barbæ, crura breuia, & uetres extenti: equitant contractis admodum cruribus, & peritissime uel auersi & fugientes sagittas emittunt: domi opipare potius quàm laute uiuunt, namque omnium fermè cibariorum quæ uel à luxuriosissimis desiderari possunt, mensę eorum & paruo quidem pretio passim instruuntur. Gallinæ siquidẽ, & anates singulis sæpe argenteolis tenuibus nummis ueneunt: maioris minorísque pecoris incredibilis est copia, & occisæ media hyeme iuuencæ, concretis gelu carnibus duorum ferè mensium spatio non putrescunt. Venatione & aucupio uti apud nos, nobiliora obsonia parantur, nam uenaticis canibus & plagis omnis generis feras capiunt, & asturibus atque falconibus, quos mirificos regio Pecerra præbet, non modo phasianos, & anates, sed cygnos & grues consectantur. Astures ex genere infimo aquilarum uel miluorum, falcones uero accipitrum nobile genus antiquis fuisse putamus. Capitur quoque auis subnigra, puniceis superciliis, magnitudine anseris, quæ pulparum sapore phasianorum superat dignitatem, Moschouitica lingua Tetrao nuncupata, quæ Plinio Erythratao uocatur, Alpinis populis cognita, & maxime Rhetis, qui saltus ad Abduæ amnis fontes incolunt. Ingentes etiam sapidissimósque pisces, & ante alios sturiones, quos Siluros antiquitus fuisse putamus, Volga præbet, & hi quidem hyeme multa inclusi glacie, recentes pluribus diebus asseruantur. Aliorum uero piscium multitudinem ferme incredibilem, ex candidis, quos diximus, lacubus expiscantur. Vino natiuo cum penitus careant, aduectitio uti solent, sed in festis conuiuiis tantum, & sacrificiis. Ante alia Creticum subdulce, maximo in honore habetur, sed in usum medicinæ tantum, uel principalis luxuriæ ostẽtationem: cum miraculi loco sit, eductum Creta per Gaditanas fauces, & tantis conclusi maris oceaníque fluctibus agitatum incorrupta suauitatis ac odoris dignitate, inter Scythicas niues ebibisse. Populus uero medonem bibit ex melle lupulísque decoctum, quod picatis in cadis ueterascit, & ex antiquitate nobilitatẽ assequitur. In usu quoque sunt birra atque ceruisia, sicuti apud Germanos Polonósque uidemus, quæ ex tritico zeáque, uel ordeo decoctis, omni conuiuio circumferuntur. Hanc quadam cognata cum uino potestate, largius compotantibus ebrietatem inducere affirmant. Medonem ac birram per æstatem infrigidare infusa poculis glacie, uoluptatis gratia solent: nam ingentia glaciei frusta nobilium in cellis subterraneis singulari studio reconduntur. Sunt & qui in deliciis habeant succum ex subausteris cerasis expressum, qui perspicui & purpurisſ

Supplicia.

Exercitatio gentis.

Victus qualis

Mira de carnibus asseruatis.

Tetrao auis lingua Moschouitica. Plinio Erythratao.

Vino carent

Medonẽ, birram & ceruisiam bibunt.

Succus ex cerasis.

fantis uini colorem, & saporem iucundissimum refert. Vxores & fœminas non in eo honore sunt apud eos uti apud cæteras gentes, nam propè ancillarum loco habentur. Viri insignes earum uestigia mirum in modum obseruant, & pudicitiæ diligentissime cauent: non enim adhibentur conuiuiis, neque sacrorum causa remotiora templa petere, aut temere in publicum egredi permittuntur. Cæterum uel ab externis hominibus, & exiguo quidem pretio ad Venerem omne uulgus fœminarum facile pellicitur, adeo ut parum earum amoribus studere uiri nobiles existimentur. Basilius ante uiginti annos Ioannem patrē amisit. Is Sophiā Thomæ Palæologi, qui late in Pelopōneso imperabat, Constātinopolitaniq; Imperatoris erat frater, uxorem duxit. Ea tum Romæ erat, Thoma patre Turcarum armis Græcia pulso. Ex hac quinque liberi felici fœcunditate suscepti, ipse Basilius, Georgius, Demetrius, Simeon & Andreas. Demetrio & Simone iampridem morbo absumptis, Basilius Salomoniam Georgii Soborouii, eximiæ fidei atque prudentiæ consiliarii filiam, in matrimonium sibi collocauit, cuius fœminæ singulares uirtutes una sterilitas obscurat. Solent autē Moschouitæ cum de uxore ducenda deliberant, omnium toto regno puellarum uirginum delectum habere, ac formā, uirtuteque animi præstantiores ad se perduci iubere, quas demum per idoneos homines, fideléisque matronas inspiciunt ita diligenter, ut secretiora quoque ab iis contrectari explorarique fas sit. Ex iis uero magna atque solicita parentum expectatione, quæ ad principis animum responderit, regiis nuptiis digna pronuntiatur. Cæteræ uero, quæ de formæ pudicitiæque, & morum dignitate contenderant, sæpe eadem die in gratiam principum, proceribus atque militibus nubunt: sic ut mediocri loco natæ plerunque, dum principes regiæ stirpis clara stemmata contemnunt, ad summum regalis thori fastigium, uti & Turcas Ottomanos solitos esse uidemus, pulchritudinis auspiciis euehantur. Basilius quadragesimum septimum ætatis annum non attingit, specie corporis eximia, animi uirtute singulari, suorumque studio ac beneuolentia, & rebus gestis, progenitoribus suis anteferendus. Nam cum per sex annos cum Liuoniis, qui septuaginta duas urbes fœderatas in eius belli causam trahebant, armis contendisset, paucis legibus datis potius quàm acceptis, uictor discessit. Polonos quoq; initio statim ipsius imperii, acie profligauit, Constantinúmq; Ruthenū copiarum ducem captum & catenis uinctum Moscham perduxit. Sed ipse aliquanto post ad Borysthenem supra Orsam urbem, ab eodem Constantino quem dimiserat, magno prælio est superatus: ita tamen ut Smolēchum oppidum, quod antea Moschouitæ occuparant, post tantam etiam uictoriam à Polonis partam, in ditione Basilii relinqueretur. Sed aduersus Tartaros, & maxime Europeos Præcopitas, sæpius secundo prælio à Moschouitis est dimicatum, ulciscendis fortiter iniuriis, quas illi repetinis incursionibus intulissent. Supra enim centum & quinquaginta milia equitum Basilius ad bellum ducere consueuit, distinctis per uexilla turmis, quæ suos duces sequuntur. Regiæ alæ uexillo inscripta est Iosue Hebræi imago illius, qui, ut sacræ referunt historiæ, à deo maximo longissimum diem, retardato solis cursu piis precibus impetrauit. Pedestres copiæ nullo propè usui sunt in illis uastis solitudinibus, tum ex ipsa ueste quæ fluxa talarísque est, tum ex hostium consue-

Pudicitiam fœminarum obseruant

Sophia uxor Ioannis

Salomonia, Vxor Basilii.

Delectus uirginum

Basilii ætas

Basilii laus

Incredibilis equitatus Insigne regii uexilli

consuetudine, qui cursu potius & equitandi celeritate, quàm ui statariæ pugnæ, uel ipso congressu militiam exercent. Equi eorum statura infra mediam existunt, sed robusti & uelocissimi habentur. Equites præpilatis hastis, clauísq; ferreis & sagittis rem gerunt. Paucis falcati sunt gladii: corpora uero clypeis rotundis, ut Asiatici Turcæ, uel inflexis & angularibus parmis, more Græcorum, itémque lorica & galea pyramidali proteguntur. Basilius etiam Sclopettariorum equitum manum instituit, multáque ænea tormenta Italorum fabrorum artificio conflata, suísque imposita curribus in arce Moschæ uisuntur. Ipse insigni apparatu & singulari comitate, qua tamē regia maiestas nulla ex parte corrumpitur, publice cum proceribus atque legatis epulari solet, magnúmque inaurati argenti pondus duobus abacis expositū eodem triclinio conspicitur. Nullam prætoriani militis cohortem, præter ipsam familiam, corporis custodiæ causa circum se habere uel alibi alere consueuit: ab urbana enim fideli multitudine stationes habentur, nam unaquæque urbis regio foribus, cancellísque sepitur, nec temere per noctem, aut sine lumine in urbe uagari licet. Aula omnis constat ex regulis & ex ipso militum delectu, qui per statos mensium circuitus, frequentandæ nobilitandæque regiæ causa per uices ad implenda comitatus officia è singulis regionibus accersuntur. Porrò exercitus omnis cum bellum ingruit, uel hostibus indicitur, ex euocatis ueteranis, nouísque prouinciarū delectibus cogitur: nam cunctis in urbibus præfecti militiæ iuuentutem inspiciūt idoneósque in ordines militum transcribunt, quibus ex ærario prouinciarum, certa pacis tempore, sed ea quidem exigua stipendia persoluuntur. Verum qui militant, immunitate uectigalium gaudent, & cæteris paganis præstant, regiáq; gratia omnibus in rebus potentes existunt: patescit nanque ueræ uirtuti nobilis locus, cum bellum geritur, siquidem egregio & in omni rerum administratione salutari instituto, ad suum quisque spectatum facinus, uel perpetui præmii uel ignominiæ sempiternæ fortunam assequitur.

Arma gentis

Apparatus regiæ mensæ

Exercitus regius.

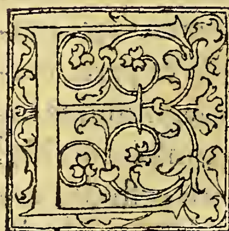
Immunitas militaris.

Optimum institutum.

BENEDICTI LAMPRIDII.

Hos dono Iouius mittit tibi Rufe labores
 Anfractus longos, & spatia ampla maris.
Hæc quoniam nemo melius te iudicet, unum
 Vllæ, nec terræ, nec maria ulla latent.
Magna quidem Iouius donat tibi Rufe, sed ipse
 Longe maiori munere dignus eras.

PETRVS MARTYR DE INSVLIS NVPER REPERTIS, ET DE MORIBVS INCOLARVM EARVNDEM.

Darienes fluuius.

X MEARVM decadum libellis in uulgus emissis colligere licet, fugitiuos quosdam ad uicina Darienis appulsos nostrorum libellos admirantes dixisse, terras se aliquando incoluisse, quorum habitatores instrumētis uterentur eiuscemodi, ac politice legibus parentes uiuerent, atriáque ac templa lapidibus constructa magnifice, plateas etiam, stratásque uias ordine composito, ubi negotientur, haberent. Eas nunc terras nostri reperere: qui auctores fuerint, quomodo res processerit, attente audiat quisquis peregrinorum regionum conditiones & populi mores scire desiderat. De insula Cuba, quam Fernandinam placuit appellari, Hispaniolæ occidentali proxima, Septentrionalis tamen adeo, ut Cancri tropicus mediam secet Cubam, Hispaniola uero à tropico distet ad æquatorem gradus aliquot, pauca tetigimus hactenus. In hac insula sex iam sunt oppida erecta, primarium à diuo Iacobo Hispaniarum patrono nomen sumit. Natiuum est ibi aurum, & montanum, & fluuiale: auro suffodiendo inuigilatur. Quo anno libelli mei portas clauserunt, tres Hispani ex antiquioribus Cubæ ciuibus, Franciscus Fernandes Cordubensis, Lupus Ocho, Caicedus & Christophorus Morantes, nouas quærere terras instituunt. Est inquietus & semper magna moliens Hispanorum animus: tria instruunt eius generis nauigia, quæ appellat Hispanus Carauellas, propriis impensis, habita à gubernatore Dieco Velasquem nauigandi potestate ex angulo Cubæ occidentali, qui sancti Antonii nomen adeptus est, altum capiunt cum centum & decem uiris. Est hic angulus ad reficiendas naues, ac aquationi, ac signationi aptissimus: cœlo tantum & aqua contenti sex adnauigant inter Zephyrum & Austrum dies ac dimidium, quo tempore sex tantum & sexaginta se miliaria percurrisse arbitrantur. Stabant autem in ancoris ubicunque sol cadens illos deprehendebat, ne per ignotum pelagus errātes, scopulis illiderentur, aut harenosis uadis impliciti mergerentur. In insulam incidunt ingentem, nomine Iucatanam, cuius initium incolæ Eccampi uocant. Oppidum in littore situm adeunt magnum adeo, ut Cayrum illud nostri dixerint: hospitaliter ab incolis nostri suscipiuntur: ingressi summa sunt repleti admiratione, turritas domos, templa magnifica, uias ordine stratas ac plateas, ac nundinaria ibi agi commercia reperiunt: lapideæ sunt domus, aut ex lateribus & calce, arte & industria confectæ, ad prima domorum impluuia, & primas habitationes per duodecim aut decem gradus ascenditur, non tegulis tantum, sed culmis aut herbarum fruticibus copertæ sunt. Mutuis se muneribus afficiunt, bullas aureas & ex auro fabrefacta monilia perpulchre formata barbari nostris, nostri autem illis sericeas ac

In Cuba oppida excitata

Iucatana insula.

ceas ac

ceas ac laneas uestes, uitreos etiam calculos, & aurichalcea tintinnabula munera illis grata, quia peregrina, sunt impartiti. Specula floccifaciebant nostra, quia illi lucidiora ex quibusdam lapillis assequuntur. Vestita est hæc gens non lana, quia pecudes non habent, sed gossapio mille modis & uariis fucato coloribus. Fœminæ à cingulo ad talum induuntur, uelaminibúsque diuersis caput & pectora tegunt, & pudice cauent, ne pes aut crus illis uisatur. Templa frequentant, ad quæ primarii uias ex propriis domibus sternunt lapidibus idolorũ culturæ indulgẽt, sunt recutiti, legibus uiuũt & summa fide cõmerciãtur, permutãdo sine pecuniis: Cruces uiderũt, Vnde id habuerint interrogati per interpretes dicunt aliqui, transiisse aliquando uirum quendam formosissimum per eos tractus, qui eis id insigne in sui memoriam reliquerit. Alii, obiisse lucidiorem sole hominem in eo opificio, certi nil habetur. Aliquot ibi dies commorati, iam uidebantur incolis esse molesti: nullius enim hospitis est grata mora longa, commeatum capiunt, recta tendunt ad occidentem per prouinciam Comi & Maiã dictas ab accolis: præterlapsi sunt, aquam tantum & signa ex itinere capientes, barbari littorales nostras admirabantur naues mari innatantes, ad quas uisendas & fœminæ permixtæ uiris cum infantibus passim prodibant. Nam ex mari nõ sine stupore illorum ædificia, sed præcipue templa littoribus proxima, in modũ arcium erecta prospectabant. Iacere tandem ancoras placuit ad miliaria centum decem, in prouincia, cui nomen Campechium, cuius oppidum est domorum trium milium, amice seinuicem complectuntur, nauticam nostrorum artem, nauigiorum magnitudinem, uela, amplustra, résque cæteras barbari attoniti admirabantur. Vbi excussorum tormentorum tonitrua, fumosum ac sulphureum odorémque ignitum senserunt, à deo mitti fulmina arbitrabantur. In atrio regulus nostros benigne magnificéque hospitatus est. Post sumptas more illorũ epulas, in quibus pauones habent & altilia, uolucres etiã montanas & nemorales, ac aquatiles, perdices, coturnices, turtures, anates & anseres, cuniculos: ultra hæc lupos, leones, tygres, uulpes, & quadrupedes agrestes, ut apros, ceruos & lepores. Ducti sunt nostri cum regio comitatu ad latum compitum in oppidi latere situm, ostendunt nostris quadratum quatuor graduum erectum marmoreum, partim ex tenaci bitumine, partim ex lapillis pulpitũ, cui hominis inhærebat simulacrum superscalptum, adhærentibus illi duobus quadrupedibus ignotis, qui marmorei hominis uterum, uti canes rabidi uidebantur uelle dilacerare. Serpens bitumine ac lapillis compacta, pedum longa septẽ & XL, grassa uti bos magnus marmoreum leonem uorans, recenti cruore irrorata simulacro astabat: proximi solo affixi erant tres tigni, quos tres alii lapidibus suffulti transuersabãt. In eo loco reos puniunt, in cuius rei argumentũ, stratas uiderunt innumeras cruore illitas & confractas sagittas, & mortuorum ossa in uicinã cortẽ proiecta. Domus & hic sunt ex calce & lapidibus ædificatæ. Regulo Lazari nomen indiderunt, quia Lazari die, terrã ceperunt. Abeunt ad milia inde, ad occidentẽ semper, quindecim. Prouinciam captant nomine Aquanil, cuius oppidũ Moscobo dicitur. Regulus Chiapotón, ultima acuta. Hostiliter inspectat nostros hic regulus, insidias stratagemate nostris struit, petẽtibus aquã, tras collem proximum fontes esse innuunt, quà iter erat per angustas semitas.

Campechia

Aquanil.

Ex mutatis in fronte coloribus, & arcuum & telorum gestamine, fraudem sensere, tendere ulterius nostri recusant. Palantes & imparatos adoriuntur nostros barbari, mille amplius sternunt fugientes nostros, cœnoso in littore (erat enim ibi mare cœnosum) implicantur, duos & uiginti sagittis transuerberatos perimunt, reliquos maiori ex parte uulnerant. Tribus & triginta inquiunt classis ipsum prætorē Franciscum Fernanden uulneribus percussum. Ferè nullus euasit incolumis, Si ad monstratos colles processissent, perempti fuissent ad unum. Mœsti ergo redeunt, qui superfuere ad Fernandinam insulam unde uenerant, ac cum fletu & gemitibus ob relictos & præsentes uulneratos à sociis recipiũtur. His intellectis Cubæ Fernandinæ gubernator Diecus, Velasquem quatuor Carauellarum classem instruit cum hominibus circiter trecentis. Huic classiculæ præfecit nepotem suum Ioannem Grisaluam, additis sub prætoribus Alfonso Auila, Francisco Montegio, & commendatario Petro Aluarado, Nauclero autem eodem Antonio Alamino prioris classiculæ rectore. Idem iter capiunt, sed australius aliquanto ad milia forte septuaginta, turrim ex alto uident, terrā minime. Ea turri duce, insulam apprehendunt nomine Cozumellā, à qua suaues se olfecisse odores spatio trium miliariorum uento inde perflante, inquiũt. Ambitu reperiunt esse miliariorum quinque ac quadraginta: plana est, gleba fortunatissima: aurum habet, sed peregrinum aliunde allatum: melle abundat & fruticibus ac hortensibus, uolucribus etiam & quadrupedibus. Est horum incolarum, ut breuibus absoluam, ea œconomia & politica, quæ de Iucatana: domus, templa, uiæ, commercia, uirorum ac fœminarum gestamina ex gosipino, non laneo uel serico: domus lapideæ, culmo contectæ, ubi sit lapidum penuria, sed ubi sit lapicidinarum copia, laminis lapideis conteguntur, marmoreos postes in plerisque, ueluti apud nos pleræque domus habent. Turres ibi uetustas dirutarum uestigia redolentes repererunt, unam præ cæteris graduũ octodecim, ut ad illustria templa conscenditur. Nostras sunt admirati naues, & nauticam artem, noluerunt hospites primo impetu, benigne eos tandem admiserunt: turrim conscendunt duce primario, quem sacerdotem credunt: uexillum in cacumine sistunt, regi Castellæ imperium adiudicant, Sanctæ crucis nomen insulæ assignant, quia ad nonas Maii Sanctæ crucis festo sunt insulam ingressi. Cozumellam uero, inquiunt, appellari à regulo Cozumellao, cuius maiores ipse iactat fuisse huius insulæ habitatores. Cameras in turri reperere, statuis tum marmoreis, tum fictilibus ursorum simulacris instructas, quos unisono cantu elato inuocant, suauibus adolent odoribus, uti penates eos colunt: res ibi diuina celebrata est, sunt recutiti. Regulus hic eleganter ex gosipino uelamine indutus, pedis unius digitos abscissos habebat: natanti, piscis uorax qui Tuberon dicitur, uno morsu digitos raptauerat, laute copioseque nostros aluit. Post triduum abeunt ad occidentem semper, uident procul montes, Iucatana erat insula, quæ à Coxumella quinque tantum milibus passuum distat, Iucatanæ latus meridionale capiunt, putato continenti proximum circumeunt, illam nequeunt uniuersam, ob frequentes scopulos, & ob harenosa uada. Ad iam notum latus boreale Alaminus nauclerus naues reducit. Ad idem oppidum Campechium & Lazarum regulum, ad quem priores superiori anno proficiscuntur, placide su-

Cozumella insula.

ſcepti ad oppidum inuitantur: inuitaſſe pœnituit: ad lapidis iactum ab oppido nostros ſiſtere iubent: accolæ abire imperant, aquandi petunt copiam prius quàm diſcedant noſtri, puteum à tergo relictum monſtrant, licere inde aquam haurire, aliunde minime inquiunt: pernoctatum eſt in uicino putei campo: diffidunt barbari, armatorum tria circiter milia caſtra locant non longe à noſtris: pars utraque noctem duxit inſomnem: illi noſtrorum eruptionem in pagum, noſtri barbarorum impetum repentinum ueriti, tubarum clangoribus, & tympanorũ boatu ſomnolentos excitabant: ubi illuxit, accedunt barbari appellant interpretes Cubenſes noſtros, quorum idioma, ſi non idem, conſanguineum tamen: face thurea inter utrunque agmen accenſa, minantur internecionem, ni prius abire properauerint quàm fax extinguatur: nolle ſe hoſpites proteſtantur: fax conſumitur, deuenitur ad manus, perimunt è noſtris unum, quem ſagitta male ſcutatum reperit, multi feriuntur: ad tormenta quæ apud puteum erant locata, ſe reducunt noſtri, ut inde globos iaculentur in barbaros: retrocedunt ad oppidum barbari, milites feruenti animo cupiebant illos perſequi, uetuit Griſalua prætor. Inde procedunt ad Iucatanæ calcem ultimum, ducentorum reperiunt eſſe miliarium, amplius productam ab oriente in occidentem: portum petunt egregium, cui nomen dedere Portus deſideratus. Ad terras deinde tranſfretant alias, & terram prehendunt Iucatanæ uicinã ab occidente: dubitant ſit inſula nec ne, continenti eſſe annexam arbitrantur. Eſt ibi ſinus quem ſuſpicantur ambitum utraque terra, nil certi, Caluacam, aliàs Oloan ab accolis hæc tellus appellatur. Flumen ingens ibi repertum, dat ſuo furore in pelagus potabiles aquas, duorum milium ſpatio à prætore Griſalua appellarunt flumen. Admirati noſtras moles mari natantes barbari accolæ utranque fluminis ripam ad ſex milia armatorum, ſcutis aureis, arcubus & ſagittis, enſibus etiam latis, & haſtis aduſtis armati obſident, prohibituri deſcenſum & littus tutaturi. Stat ea nocte pars utraque in alis, prima luce ecce Canoas circiter centum armatis plenas: diximus aliàs Canoas eſſe lembos uniligneos: & hic ſe Cubenſes interpretes, & hi ſat commode conueniebant in lingua: pax oblata per interpretes admittitur, accedit una Canoa, reliquæ ſiſtunt. Canoæ rector quid noſtri quæritẽt per alienas terras percontatur: aurum cupere reſpondetur, permutatione tamen, non gratuito aut uiolenter. Redit Canoa, quid actum ſit regulo referunt nautæ: accerſitus regulus uenit libens: narratu dignum, cubicularium ad ſe uocat regulus, cubicularia iubet afferre ornamenta, ut prætorem noſtrum Griſaluã ornet imperat, à calceo incipit aureo illum induere, ocreas, thoracem, & quicquid armorum ex ferro aut calybe ſolet cataphractus noſter aliquis proditurus ad pugnã ſibi ſumere, uniuerſum id ex auro miris modis formato regulus Griſaluæ impartitur. Compenſat Griſalua ſericeis, laneis ac lineis ueſtibus, rebúſque aliis noſtratibus. In huius Iucatanæ initio, quando in Cozumellam traiecerunt, in Canoam piſcatoriam inciderunt: nouem inerant hamis aureis piſcantes incolæ inermes, capiunt omnes nil timentes. Ex illis unum agnouit hic regulus, ſe tantundem auri miſſurum in craſtinũ pollicetur ad Griſaluam, quanti ponderis uir ille reperiretur: negauit redemptionẽ ſociis inuitis prætor, illum retinuit ac diſceſſit, quid ultra faciat recogniturus, ad milia centum circiter, ad zephyrum ſemper, ſinum ingentem reperiunt, in quo

tres paruæ insulæ sitæ erant, adeunt grandiorem: proh crudele facinus, pater sancte proh truculentas hominum mentes, stomacho claudat portas quisque pius ne perturbetur, pueros puellásque ibi suis diis immolant passim, sunt recutiti, simulacra quæ colunt, sunt marmorea quædam, alia fictilia, marmoreus inter imagines stat leo pertusa ceruice, in quem miserorum sanguinem proiiciunt, ut inde fluat in lacunam marmoream. Quibus ceremoniis miserorum sanguinem litēt referamus, non iugulis, sed pectoribus apertis ex infausta uictima cor eruunt, ex cuius calido cruore idolorum labia illinunt, reliquum fluere patiuntur in lacunā inde in apertum, cor & exta comburunt, gratum fumum diis fore arbitrantur. Ex idolis unum est uirile, quod inflexo capite lacunā sanguinariam superinspectat, tanquam acceptans sacrificium hostiarum. Torulos brachiorum & femorum, ac surarum pulpas edunt, præcipue si hostem bello uictum sacrificauerint. Riuum concreti sanguinis, ueluti ex carnificina exeuntem repererunt. Ex insulis uicinis ad id facinoris miseros transportant, capita cadaueráque truncata ibi uiderunt innumera, integra etiam pleraque uelaminibus contecta. Vniuersi tractus illi auro gemmísque abundant. Pererrans insulam unus è nostris in duos semisuffusos urceos alabastrinos perpulchre laboratos lapillis incidit, diuersorum colorum plenos. Aiunt lapillum se reperisse, qui missus est ad gubernatorem, ualoris duorum milium Castellanorum auri. Sacrificii hanc insulam appellarunt. Extant & in huius Coluacanæ lateribus aliæ sitæ insulæ, in quibus solæ mulieres habitant sine uirorum commercio, Putant aliqui Amazonico uiuere more, qui prudentius rem ponderant, cœnobitas esse uirgines, secessu gaudentes, uti apud nos, & multis in locis apud ueteres Vestales, aut Bonæ deæ sacræ. Certis anni tēporibus traiiciunt ad eas uiri, non coitus causa, sed moti pietate, campos & hortos illis compositurí, quo cultu queant uitam ducere. Fama tamē uiget, esse alias insulas fœminarum sedes, sed corruptarum, quæ mammillam à teneris scindunt quo agilius queant sagittariam artem exercere: ad eásque traiicere coitus causa uiros, nec retinere mares. Fabulam puto. Ad littus ergo Coluacanæ terræ se applicant nostri, placide negotiantur, aureum regulus cacabum, armillas, torques, bullas, multáq; præterea diuersorum generū monilia nostris impartitus est: nostri cōtra nostratibus illum alacrem reddunt. Figere hic pedem, & coloniam deducere socii cupiebant: prohibuit Grisalua prætor, desperatis animis uixerūt eo tempore cōmilitones in prætorē. Turritis constat ædificiis hæc prouincia, oppidis amplissimis quindecim, & alicubi uiginti miliū domorum se oppida uidisse attestantur. Sunt nō ubiq; connexæ domus, hortis & cortibus intersecantibus, multæ distant à seipsis, plateas habent mœnibus circunseptas, in quibus fora nundinásq; exercent, uias ordine stratas, furnos, fornacésque, calcem ac lateres coctos habent, figulos, lignariósque fabros, & artifices, mœchanicarúmque artium omnium opifices assequuntur egregios. Tanascus hic regulus dicitur, regio Palmaria, eius oppidum regium nomine Pontachianum aiunt, esse domorū quindecim milium. Quando nouos hospites suscipiunt, qui pacem in illis terris admittunt, in amicitiæ fœdus sibiipsis nouacula uel gladio lapideo sanguinis parūper ex lingua uel manu, aut lacerto, uel alia quauis corporis parte, hospite inspectante eruunt. Sacerdotes uiuunt cœlibes & incorrupti. Quid sit coire nemo intelligit, donec nubat.

Sacrificii insula.

Amicitiæ fœdus.

bat. Nephas & morte piandum est aliter accidere. In fœminis mira castitas. Licet unicuique potenti, postquam unam duxerit uxorē, habere pellices quotquot uoluerit: sed nupta adulterio comprehensa uenditur à marito, primario tamen principi, à quo licet mulieris propinquis illam redimere. Nemini non coniugato fas est iungi in mensa, uel eadem lance uesci, aut poculo bibere, parémque coniugato se præbere. Augusto Septembríque mense quinque ac triginta dies abstinent, non à carnibus modo, quas assequuntur optimas, sed neque piscibus uescuntur, aut re aliqua, quæ sanguinem nutriat: hortensibus ac leguminibus illos dies peragunt. Menses uiginti dierum numero claudunt: annum uero mensibus uiginti: aliquot ibi dies lautos egere. Abeunt, littus idem sequuti, regulum conueniunt alium, cui nomen dedere Ouandus: regulus ubi nostros aurum cupere intellexit, laminas conflatas attulit aureas, se copiam eius metalli desiderare prætor significauit per interpretes. Postero die aureum hominis simulacrum, pigmeum flabellúmque aureum, & artificio uario laruam iubet afferri, calculorúmque serta, pectoralium, & bullarum copiam, & diuersorum generum ornamenta & uariorum colorum lapillos nostris est impertitus, dapibus quoque lautissimis persapide conditis saturauit. In littore inuitatos properanti cursu, frondentibus ramis ex reguli mandato erectis, ilico scænis contegebant, inertes in ramis ferendis: familiares regulus percutiebat sceptro, quod manu gestabat: serui demisso uultu quæcunq; uerbera patienter sustinebant. Interrogatus, ubi nam auri tanta colligeretur copia, proximos digito monstrauit montes, & flumina ab illis decurrentia. Sunt hi fluminibus ac lacubus adeo assueti, ut idem illis sit natare, quod terra incedere. Merguntur flumine quando aurum placet colligere, manúsque arenis efferunt plenas, demum de manu in manum cribrantes arenā, aurum deligunt. Spatio duarum horarum dicunt auro implere cannulam digitalem. De suffumigiis & harum terrarum odoribus dulcia molliáque dici queunt, quæ prætermittimus, quia magis ad effœminandos animos faciunt, quàm ad bonos mores. Puerum annorū duodecim oblatum à regulo recusauit prætor, puellam admisit pulchre ornatam, sociis inuitis puerum abiecit. Ex lapillis ab hoc regulo habitis, unū scribunt esse ualoris duorum milium castellanorum auri. Discedunt tandem ab hoc regulo auro & gemmis onusti. Grisalua prætor unā è Carauellis ad patruū gubernatorem destinat ad Fernandinā cum nuntiis & habitibus auro & gēmis. Littus interea secant, reliqui occidentem uersus, una uero propius fere littus abradebat, qua Franciscus Montegius subprætor uehebatur: duæ per altū tendebant in prospectu: admirati accolæ, rem nouam miraculo ascribunt. Duodecim ad Montegium ueniunt Canoæ, per interpretes colloquuntur, benigne se inuicem salutant, supplices orant incolæ ut descendant, magna pollicentur si regulum patriæ adierint: precibus eorum negat Mōtegius se posse annuere, quia socii nimis à se distarent, contentos tamen dimisit, datis quibusdam nostratibus muneribus illis gratis, quia ignota sunt. Celebre oppidum aliud adeunt, ad littus sese applicant unà tres Camarellæ, prohibentur ab accolis descendere, scutis, arcubus plenis pharetris, & ligneis latis ensibus atq; hastis adustis armati, ad nostros prodeunt, sagittas iaculantur eminus illi, tormētorum globulos in barbaros nostri. Machinarum strepitum admirati, ac furore perterriti aufugiunt, pacem

optant. Iam commeatus noſtris deficiebãt, iam quaſſatæ longis itineribus naues erant. Ad inſulam igitur Fernandinam factis & repertis antedictis, cõtẽtus Griſalua, ſocii haudquaquam reuertũtur. Nunc diuertendum eſt parumper, & alia nauigatio pertractanda. Hinc ad has regrediemur terras, quas noſtri reperierũt. Diecus idem Velaſquen gubernator eodem ferè tẽpore, quo claſſem eam quatuor Carauellarum parauerat, aliam deſtinauit unius Carauellæ tantum, & uno Bergentino comite, cum uiris quinque ac quadraginta. Violentas hi manus in accolas exercuerũt. Idolorum ſectatores ſunt & recutiti, propterea licere illos trahere ad aurum ſuffodiendum putauerunt. Sunt littori continentis in modum proximæ paruæ inſulæ multæ, ubertate ſoli, & fortunatiſſima gleba beatæ, Guanapan, Ganguan, Quitilla: ex una iſtarum trecẽtum rapiũt utriuſq; ſexus accolas (huic inſulæ poſuere nomẽ Sanctæ Marinæ) in Carauellam hos inculcant, & ad Fernandinam tendunt, Bergantinum cum ſociis quinq; ac uiginti relinquũt, qui dent operam uenationi hominum ulteriori. Portus quẽ prehendit Carauella, Carenas dicitur: diſtat is ab angulo Cubæ primario diui Iacobi milia ducenta quinquaginta. Hæc inſula eſt longiſſima, porrecta ab oriente in occidentem, quam Cancri tropicus interſecat. Miſerorum uindictã quærẽte fortuna, è custodibus in terram deſcendunt quidam, pauci remanẽt. Nacti occaſionẽ recuperandæ libertatis inſulares, raptis noſtrorum telis ruunt in cuſtodes: perimũt ſex, deſiliunt in mare reliqui: Carauella potiuntur inſulares, regere illam didicerant, redeunt in patriam: ſed primo in eandẽ inſulam uicinam deſcendunt, Carauellam exurunt, tela ſecum aſportant, lembis traiiciunt ad ſuos, relictos noſtros cum Bergantino adoriuntur, proſtrant, perimunt: qui euaſere, infelices ad Bergantinum profugiunt. Arbor eſt littori proxima, crucẽ in eius arboris cacumine locant, & ſuperiorem arboris corticem his uerbis inſcribunt, Vannuis Aldarieci. Eſt Daciẽ fluuius, in cuius ripa ſitum eſt oppidum putati continentis primarium. Re intellecta gubernator, in relictorum auxilium propere mittit naues duas bellatoribus onuſtas, ſero ſapiunt: res iam acta erat, crucẽ ſequuti littus adeunt: literas legunt arbori inſculptas, non auſi ſunt fortunam tentare, cum deſperatis egregie armatis præcipue recedunt: ex inſula proxima iſti tanquam lepores abducunt utriuſq; ſexus quingentos, eadẽ cauſa arbitrati iure merito poſſe id efficere, quia recutiti. Idem his euenit ad Fernandinam applicatis, unum è nauibus ferociter aggrediuntur, acriter dimicando, cuſtodes Hiſpanos perimunt quoſdam, cæteri ſeſe in mare proiiciunt, & ad ſociam, quæ proxima erat, Carauellam adnatant, unà omnes cum ſuperſtite Carauella raptatam adoriuntur. Dubia fuit quatuor horarum ſpatio uictoria, pro libertate recuperanda tam uiri quàm fœminæ rabide pugnabant, ne adeptam amitterẽt prædam, Hiſpani acrius dimicabant: uicerunt Hiſpani tandem, quia pertractandis eſſent agiliores: in mare ſeſe proiiciunt uicti barbari, cum lintribus recolligũtur, tum ferro perempti in certamine, tum aquis ſuffocati circiter centum: defuere ex Hiſpanis pauci, ad diui Iacobi oppidum & aurifodinas trahuntur: Ad aliam dehinc tendunt è uicinis inſulis, quæ ſunt ibi frequentiores, quàm in noſtro Ionio ſymplegades, quarum congeriẽ Archipelagus uulgus appellat: hoſtiliter ſuſcipiuntur, quotquot è nauibus deſcenderunt, peremti aut percuſſi ſunt. Putant hanc eſſe inſulam, Ioannes quidam Pontius, unius

claſſiculæ

classiculæ præfectus adiuit,& perturbatos reliquit:fugatur ab accolis, floridámq; appellauerat,quia resurrectionis die eam insulam repererint,uocat Hispanus pascha floridum resurrectionis die. Sex & uiginti, inquiunt, se uidisse insulas,sed à colono prius præterlapsas,tanquã Hispaniæ Cubǽq; custodes,in quibus uenientes oceani procellæ illiduntur. Natiuum in plærisque Granatũ aurum reperiunt monilia & isti uaria gestant,& laruis utuntur,tum ligneis deauratis, tum aureis perpulchre ornatis. Opifices sunt ubique argutissimi. Ex laruis unam secum attulit Franciscus Chieregattus,ex ea colligere licebit,quali polleant ingenio. Nouacularum structurã mirũ est uidere, ex lapidibus flauis quibusdam diaphonis uti crystallinis eas formant,& cum eis radunt haud secus ac si ex egregio calybe factæ essent:sed,quod spectatu dignum est,quando obtusam iam habent ex exercitatione aciem,non cote,non lapide,neq; puluere illas acuunt,sed tantũ aqua imposita temperantur. Sunt & apud hos instrumentorum & elegantiũ rerum mille genera,quæ longum esset narrare. Redeamus ergo unde sumus digressi,ad Cozumellam, Iucatanam,ac Colluacanam siue Olloam,terras dites ac elysias recenter repertas,à quibus diuerteram reuertor:ubi quanti sint momenti tractus illi, cognitum est. Cubæ insulæ habitatores Hispani, gubernatore Annuncte, nouã classem instruunt Carauellarum decem,cum uiris quingentis,additis,uti leuis armaturæ,equis duobus bergantinis,quorum opera utuntur ad uadosa littora,frequentium scopulorum discrimina tentanda. Equos nauibus imponunt,quinque mares, fœmellas uero sedecim bello aptas. Fernandum Corchesium,qui tunc erat prætor urbanus,generalem eligunt classis gubernatorem & prætorem, subprætores uero Alfonsum Fernandem Portucarerium,Franciscum Montegium, Alfonsum Auilam,Alueradum commendatarium Spatensem, Ioannem Velasquem,Diecum Ordassum:uentum sequuntur eundem,ab angulo Cubæ ultimo,ad occidentem. Quamprimum Franciscus Fernandes Cordubensis,mox Ioannes Grisalua,ad prospectum insulæ sacrificiorum,de qua mentionem fecimus, deueniunt,insperatus acer turbo captare terram uetuit,uersis illos uestigiis ad Cozumellam Iucatanæ orientalem fera tempestas transportauit. Portum habet unicum hæc insula,cui nomen Sancti Ioannis porta, latine indiderunt, sex oppidis tantum contenta est,& aqua puteali, aut cisternali, fluminibus caret & fontibus,quia plana,quinque tantum ac quadraginta mille passuum spatio ambitur. Aufugiunt incolæ ad syluas nemorosas,oppida deserũt præ timore: uacuas domos ingrediuntur nostri,patriis fruuntur cibis,domorum ornatus uariorum colorum, aulæa, uestésque, ac lodices, amaccas appellant, ex gonsapio natiuo reperiunt. Habent etiam innumeros libros. De his cum cæteris ad nouum Cæsarem nostrum aduectis late dicemus. Perlustrant uniuersam nostri milites,compositis tamen agminibus, ne quauis ingrueret: paucos repererunt accolas,una fœmina comite,per interpretem Cubensem, Iucatanos tres alios abductos à primis Hispanis, fœminam hortantur,ut absentes accersat regulos. Fœminæ familiares erant accolæ cum ea ducti, à fœmina uocati per nuntios ueniunt reguli, fidem amicitiæ præstant, domos patrias alacres repetunt, multa ex raptis suppellectilibus restituuntur,idololatras & recutitos esse reperiunt:pueros puellásq; Zemibus immolant. Sũt Zemes nocturnorũ nostrorũ lemurum

Nouaculæ ex lapidibus.

ſimulacra quæ colunt. Interrogati à me Alaminus Nauclerus, Franciſcus Montegius, & Portucarerius nuntii, qui regi munera attulerũt, unde immolandos habeant puerospuellásq;. Ab inſulis collateralibus, inquiunt uenũ ducuntur permutatione auri aut aliarũ mercium. Nuſquam enim feralis monetæ dira ſolicitudo in tam uaſto terrarum ſpatio habitatores premit. Idem aiunt de reliquis nuper inuentis inſulis, è quibus duas nominant inſulas, Biã & Seſtam, ubi nudi degunt, puerorum puellarúmque inopia canibus litant. Canes alunt comedendos, uti cuniculos alit gens noſtra, non ſunt latrabiles, roſtro uulpino, quos ad eſum deſtinant, pullos caſtrãt, ad ſobolem procreandam fœminarum copiam, marium numerum exiguum ſeruant, uti de ouibus paſtores noſtri: pingueſcunt caſtrati uſq; ad quadrimeſtre mirũ in modũ. Ab humanis ſacrificiis noſtri illos deterrẽt, nefas eſſe oſtendunt, legẽ petunt barbari quam ſequantur, eſſe deũ unicũ qui cœlum creauit ac terras, bonorum omnium datorẽ, ſub triplici perſona unitum in ſubſtantia, facile perſuadent: Zemes perfringi patiuntur: Beatæ uirginis imaginẽ depictam à noſtris præbitam in ſacro ſui templi loco ſiſtunt, templum ac eius pauimenta uerrunt & abradunt, crucem in ipſius dei atque hominis laudem, ob ſalutem humani generis ſuperimpoſitam recordatione adorandam receperunt, in templi cacumine unam ingentem ligneam locant. Conueniunt omnes deiparæ uirginis cum tremore reuerenti figuram ſuppliciter ueneraturi. Per interpretes ſignificarunt hi accolæ eſſe in Iucatana uicina inſula Chriſtianos captiuos ſeptem, qui ad eam, tempeſtatibus raptati, appulerant, quinque tantum miliorum ſpatio dirimitur à Iucatana hæc inſula. Quinquaginta uiros cum duabus carauellis prætor Corteſius ad id negotii deſtinat perquiſitores, Cozumellanos tres ſecũ aduehũt cũ literis à prætore ad Chriſtianos, ſi qui reperiãtur: quàm egregiũ facinus ſint acturi, ſi aliquem adduxerint, oſtendit, rem ardenter cõmendat, ab illis nanque ſperat lucidiorem ſole ſe tractuum illorum omnium notitiam habiturum. Abeũnt bonis auibus, ſex dies eis aſſignantur ad reditũ, octo expectarunt: demiſſos in terrã Cozumellanos nuntios trucidatos aut detẽtos ſuſpicati ſunt: illis relictis, redeũt ad Cozumellã noſtri. De diſceſſu ex Cozumella cogitabat uniuerſa claſſis; oppoſita illã uis maris detinuit. Dum morantur ecce ab occidẽte Canoã inſpectãt ueniẽtẽ ab Iucatana, Cozumellanos & Chriſtianũ unũ è captiuis aduehit, ſeptẽnio is uitã degerat apud Iucatanos, Hieronymũ Aquillarẽ nomine, uirũ Aſtigitanum Vandalum: quo gaudio ſeinuicem fuerint complexi, caſus loquatur: infelicem ſortem ſuam, & ſociorum unà amiſſorum enarrat, auditur attentis mentibus: nec diſſonum fore arbitror, nec tuæ beatitudini moleſtum, ſi rem, ut accidit, recenſuero. In meis decadibus mentio facta eſt de nobili quodam Valdiuia ab Darianenſibus miſſo. Sinus Vrabæ in putato continenti habitatoribus, ad Hiſpaniolam, Admiranti Colono, proregi & ſenatui regio (ad quos pertinet putati continentis remedium) ſignificatum qua rerum omniũ penuria urgerentur: ſiniſtris auibus miſer Valdiuia prouinciam ſuſcepit: in Iamaicæ inſulæ Hiſpaniolæ Cubæque laterali à meridie proſpectu repentinus uortex in arenoſas detulit ſyrtes. Ea uoraca cæcáque uada Hiſpani uocant Viperas & quadranter uiperas, quia ibi multæ naues implicantur, uti uiperina cauda lacerti: diſcinditur Carauella, uix Valdiuiæ & è ſociis triginta licuit in Carauellæ ſcapham deſcendere, ſine

remis,

remis, sine uelis misere raptantur à pelago defluenti: diximus nanque in Decadibus, esse ibi maria perpetuo meatu labentia in occidentem: tredecim errarunt dies inscii quò tenderent, nil esui aptum repererunt unquam, septem ex eis consumpsit fames, fuerunt ipsi marinis piscibus esca, in Iucatanam transportantur. Superstites iam inedia deficientes in crudelis reguli potestatem inciderunt. Valdiuiam prætorem unà & socios quosdam trucidauit, mox immolauit Zemibus demum inuitatis amicis comedit. Hostes tantum, aut aduentãtes hospites hi depascunt, de reliquo, à carne humana abstinent. Hic Hieronymus Aquillaris, & socii sex in tertium diem immolandi seruabantur, noctu ruptis uinculis truculẽti manus tyranni euasere: ad regulum huic infensum, supplices confugiunt, admittuntur, sed in seruitutem. Miserandum auditu est de huius Aquillaris genitrice: ubi rem intellexit, ilico insaniuit præ dolore, licet in nube tantum filium audiuerit, in potestatem carnes humanas edentium incidisse. Hæc si quando carnes assatas inspectat, aut uerubus affixas, clamoribus domum replet, inquiens, En matrem omnium fœminarum miserrimam, en filii mei frusta. Habita igitur epistola prætoris Aquillaris per Cozumellanos nuntios, coram regulo Hero, qui Taxmarus dicitur, quid Cozumellani afferant enarrat, de potentia regis eorum, qui ad eas partes appulerunt, déque uirorum fortitudine, de illorum beneficentia in amicos, de sæuitia in detractantes, uel eorum postulata respuentes, multa edisserit: trementem reddidit Taxmarum. Det operam, ne hostes suam ditionẽ ingrediantur, seruum rogat, sed pacato ueniant animo. Pollicetur Aquillaris pacem, &, si opus fuerit, contra reguli hostes auxilium & fauorem. Aquillarem dimittit, trésque illi dat familiares comites. His ita prospere actis, Cortesius obseruatum Aquillarẽ lætus cuius opera ut interpretis commodissimi erat usurus discedit ex Cozumella. Nunc ergo quò tenderit ea classis quídue illi successerit referamus. Ad fluuium Alamino naucleto regente, alias repertum sub Grisalua primum labuntur, fauces eius arenis erant conclusæ, uti de Nilo AEgyptio legitur, flantibus Etesiis, propterea maioribus non licuit nauibus quàm Bergantinis aduerso flumine procedere, quanuis sit aliàs huiusmodi nauibus aptus suscipiendis. In Bergantinos ac nauium lintres ducentos uiros in littus exponit prætor. Per Aquillarem pax offertur. Quid sibi uelint percontantur accolæ, Dapes inquit Hieronymus Aquillaris. Spatium erat arenosum ingens ad latus oppidi, illuc tendant, insinuant accolæ. Eunt postero die afferunt gallinas octo eorum more, quæ sunt pauonibus neque minores, neque insipidiores, suffusci coloris, & Maiicii, quantum uix sufficeret decem famelicis. Est autem Maiicium frumenti granum quo ipsi panem conficiunt, nostro panico non multum dissimile. Protestantur unà ut inde discedant propere, ingẽs armatorum ad nostros discedere renuentes multitudo concurrit, iterum, quid sibi uelint per alienas terras uagantes interrogant barbari, pacem se cupere, per Aquillarem respondent nostri, & rerum permutatione dapes, aurúmque, si aurum possident: nolle se pacem aut bellum cum eis, respondent: abeant iterum, ni malint usque ad unum trucidari, nolle se abire, nostri inquiunt, non habita ciborum copia, quæ alendis militibus præsentibus sufficiat, repetẽt, crastinum adferenda cibaria signant barbari: mentiti sunt, in tertium diem nostris, qui castra locarent in harena, & fue- Maiicium.

tant pernoctati, tantundem afferunt epularũ, & sui reguli nomine iubent abire. Cupere se oppidũ uidere, & potiores dapes, nostri dicunt. Recusant illi, & terga uertunt submurmurãtes: inedia nostri urgebantur, uictũ quærere coguntur. In terrã mittit subprætores prætor cum uiris centũ quinquaginta: Per diuersa tendunt ad oppidana rura: è turmis unam, obuii barbari male tractabant: non longe aberant socii, audito strepitu, laborantibus sociis opem ferunt. Alia ex parte prætor tormenta in Bergantinos & scaphas locat, ad littus se applicat cum reliquis militibus & equis sedecim littus tutaturi, & prohibituri descensum properanti cursu ad pugnã parati, occurrunt barbari, sagittis & iaculis eminus nostros impetunt, feriunt imparatos, uiginti circiter tormẽta in hostes prætor exonerat: strage globorũ & stridore, ac flammarũ eruptione perturbãtur, in palentes crurumtenus, in aquas se proiiciunt nostri, & hostes insequuntur fugientes, unà cũ perterritis oppidum ingrediuntur: continuo cursu barbari transeunt oppidum, & domos deserunt. Ad fluminis ripam protentũ dicunt esse oppidum, quantũ non ausim dicere, mille quingentorũ passuum, ait Alaminus nauclerus, & domorum quinque ac uiginti milium: stringunt alii magnitudinem & numerum ingens tamen fatentur & celebre: hortis interfecãtur domus, quæ sunt egregie lapidibus & calce fabrefactæ, maxima industria & architectorũ arte. Ad quarum sedes habitabiles per decem & duodecim gradus ascenditur, & spatiis interiectis secantur. Nemini quippe licet uicini murũ trabibus aut tignis onerare, sunt domus omnes trium passuũ intercapedine separatæ culmis tamẽ & paleis coopertæ maiori ex parte, lapideis laminis pleræq;. Quadraginta hominum milia barbari professi sunt eo die pugnæ interfuisse, uictos tamen à paucis ob nouũ equestre genus cum tormentis, & quia prætor in terram equites sedecim exposuerat, qui pugnæ interfuerunt, à tergo barbaros adorti, turmas findebant celeri cursu, non aliter quàm si greges ouiũ interficerent, perimendo, feriendo à dextris & à sinistris uti greges miraculo perculsi miseri hæsitabãt, neq; exercendi tela locus dabatur, idem animal arbitrabantur hominẽ equo annexũ, uti de centauris nata est fabula. Duos & XX dies sunt potiti oppido, laute sub tecto nostri, sub dio barbari esurientes degunt, neq; sunt ausi nostros adoriri: munitiorẽ oppidi partem, ueluti arcẽ elegerunt, nocturnísq; freti custodiis, suspecti semper eruptionẽ timentes, somno uacabãt sub regulo Tanosco: Pontanchianum dicitur ab accolis oppidum, & à uictoria ibi adepta, Victoriam nostri appellarunt. Mira etiam de atriorum ruralium ad delicias in prædiis ædificatorũ magnificentia, magnitudine atque elegantia, cum solariis, impluuiis, & tabulatis egregiis more nostro: ut quatuor Hispani rurale quoddam ingressi, per horas quattuor in eo uagati fuerint, antequã ipsius exitum ob magnitudinem comperire potuerint. Per interpretes tandem & captos in prælio, regulũ & eius primarios accersunt, ut inermes & supplices ueniant: datur opera, parent dicto, domos quisq; suas repetit, pacem illis præstant lege proposita, ut ab horrendis humanorum corporum ceremoniis erga manes & perniciosos dæmones, quorum simulacra uenerãtur, abstinerent, nostróq; deo Christo cœli terrarúmq; satori, ex uirgine munda præstito, & ad humani generis leuamẽ crucifixo, dirigãt mentis oculos & statuas diruant ut quæ regi Hispaniæ se subditos fore profiteantur. Pollicentur utrunque quantum breuitas temporis passa est instruuntur, restitutos nostratibus mu-

neribus contentos reddunt. E cœlo missos arbitrantur uiros, qui adeo pauci numero ausi sint contra ingentem multitudinem manum conserere: nostros & illi quibusdam aureis donis affecerunt, seruas etiam fœminas uiginti donarunt. His ita relictis, alias eorundam littorum terras quæsituri abeunt, sinum repetũt sub Grisalua repertum ab Alamino, cui nomen dedere Baiam sancti Ioannis: Baiam uocat Hispanus sinum, pacatis animis ueniunt accolæ. Ab littore oppidum erat distans miliare, domorum, ut isti aiunt, mille quingẽtarum, super tumulũ erectum: ad oppidi hospitia inuitant nostros, dimidiam oppidi partẽ offerunt, si perpetuí uelint esse habitatores secum: putant nostri uel Potanchianensium exemplo perterritos, ad quos iam forte fama peruenerat, uel sub talium uirorum umbra sperasse in uicinos hostes fauorem & auxilium habituros. Perpetuo nanque & isti naturalique morbo laborãt, ut reliquum genus humanum in rabiem ambitionem imperii mutuis se bellis conficiunt imperii cupiditate. Recusant æternam sedem nostri, annuunt temporaneam. Redeuntes ad littus nostros sequitur populus, scenas illis & ramata mapalia summa cum diligentia erigunt, & tutissimis tegminibus à pluuia cooperiunt: castra ibi locant, ne marcescant socii. Prætor Alamino nauclero & Francisco Montegio dat negotium, ut illius terræ occidentem uestigare intendant, fessos interea ipse recreaturus, & curaturus saucios. In Potanchiano manet ergo prætor cum reliquis, Bergantinos præbet ituris duos, homines quinquaginta. Ad hunc usque sinum lenis erat decursus aquarum: ubi paulo inferius ad occidentem adnauigarunt, ac si ex montibus altis à torrente raptarentur, ita impetus illos æquoris breui spatio ad quinquaginta à sociis transportauit miliaria: in aquarum concursum incidũt. A læua uasta maris planicies sese ostendit, quæ descendẽtibus ad occidentem undis obuiabat, uti duo ingentia flumina, quando conueniunt ex aduerso, ita uidebãtur à meridie uenientes aquæ, tanquam hostibus in ius alienum pedem inferentibus, primis possessoribus uelle obsistere. Ex opposito terram uiderunt à longe, & à læua dextráq; minime fluctuabant, inter eos conflictus uorticibus agitabantur in diuersa, qui fere illos deglutierãt, sine spe uitæ diu hæsitarũt, flectunt proras, aduerso torrente quàm uenerant, luctantur remis uelísque innixi, superare uix potuerant impetum, quando se processisse putarunt ad minus passuum duo milia, una nocte quatuor se fuisse retractos inuenerunt. Vicerunt tandem illud graue certamen deo fauente. Duos & uiginti dies in eo paruo maris spatio consumpserũt, ad socios tandem redeunt, rem aperiunt, finem eum esse terræ Coluacanæ, putatíque continentis adiudicarunt. Terram uero procul uisam à fronte, uel continẽti nostro annexam, uel Septẽtrionalibus coniungi plagis ad Bachalaos, de quibus late in decadibus. Restat adhuc res hæc in dubio, detegetur aliquando. Dum Alaminus & Franciscus Montegius hæc secreta inuestigarent à rege prouinciæ, qui Multeczma dicitur, per unum ex eius proceribus prædicto imperantem oppido, nomine Quitalbitor, multis pretiosis mirísque modis laboratis muneribus aureis, argenteísque & lapillis ornatis nostri donantur: ea statuunt ad nouũ Cæsarem nostrũ mittere de colonia deducenda, progubernatore Cubæ. Dieco Velasquez incõsulto, qui eos cum mandatis miserat, ut prouinciis peragratis, & redempto auro, regrederentur. Consiliũ ineunt, in diuersa tendũt,

errorem fore proponunt aliqui: pars maior astu à Cortesio seducta. Hic multa contra Cortesium feruntur de insidia, quæ aliquando apertius intelligentur, missa nũc fiant. Non esse de progubernatore curandum, aiunt, quandoquidem res ad maius tribunal, ad regẽ scilicet deduceretur: uincit populus. A Quitablitor rege commeatum petunt. Ad milia inde duodecim in gleba fortunatissima cõdendæ coloniæ locum assignant, generalem eligunt gubernatorem, prætorem ipsum Cortesium: non desunt qui putent eo inuito. Is magistratus alios creat, ad condendæ urbis regionem. Portucarerium & Montegium, de quibus satis, nuntios ad regem mittendos eligunt eodem Alamino nauclero duce, quatuor sponte sua primarii, nostras uisum terras ueniunt, regémque adeo potentem, ut eius auctoritas tam in infinitum protendatur: ducuntur & fœminæ duæ, quæ nostris more patrio pareant & obsequantur. Suffusca gens est auricalarũ torulos uterq; sexus perforat, gemmatósque aureos perpendiculos circunferunt. Sed uiri quicquid spatii est inter inferioris labii marginem extremum, & dentium inferiorũ radices perturant (uti nos auro digitos gestando circunligamus) in eo labiorum foramine, illi ampliori, lamina subtili retinente interius prodeuntem, argenteum Carolenum æquat eius morulis rotunditas, crassitudo digitũ. Fœdius nihil unquam me uidisse recordor. Putant tamen illi elegantius nihil esse sub orbe lunæ. Quo exemplo quàm fatue ruat gens humana in sui cæcitatem, quámq; fallamur omnes edocemur. Existimat AEthiops nigrum colorem candido pulchriorem, putat & candidus aliter: detonsus capillato, barbatus imberbi se credit esse spectabiliorem. Appetitu ergo urgente, non ratione suadente tendit gens humana ad ineptias huiusmodi, regitúrque suo sensu quæque prouincia, ut inquit diuus Hieronymus, Vana eligimus, à certis & commodis abhorremus. Vnde habeant aurum satis dictum est, sed unde argentum nostri sunt admirati Montes altos ostendunt, horum cacumina perpetuis canescunt niuibus, & paucis anni temporibus uerticem ostendunt, ob nubium aut nebularum densitatem. Plana ergo uel mitia montana, aurum procreare uidentur, asperi uero montes & gelidæ eorum ualles argentum: aurichalcum etiam assequuntur. Secures bellicas nanque ac ligones fossorios apud hos inueniunt, ferrum aut chalybem minime. Ad munera ergo regi allata deueniamus, & à libris ordiamur. Diximus libros habere gentes has, libros attulerũt unà cum cæteris muneribus, hi Colluacanæ noui coloni, procuratores, nuntii multos. Scriptibilia sunt eorum folia ex interiore arborum tenui cortice, sub libro superiore creato, Puto dici philira uti uidemus, non in saliceo aut ulmeo, sed uti cernere fas est in palmularum esui aptarum, tela dura folia exteriora intersecante, ueluti retia foraminibus & maculis angustis contexta, bitumine tenaci retiacula compingunt. Ad optatam hinc formam mollefacta conuertunt, & extendunt ad libitum, duréq; facta liniũt gipso. Putandum est autẽ eos aliqua gipso consanguinea materia tabellas uidisse. Credendum est gipso in farinam cribrato superfultas, in quibus quicquid uenit in mentem, scribi potest, dehinc spõgia uel pannulo deleri, ut denuo reiteretur. Ex ficuum tabellis fiunt libelli, quos magnarum domorum dispensatores per fora secum deferunt, stilóque metallico merces emptas coaptãt, delendas quãdo iam in cõputatorios codices traduxerint. Non foliatim libros concinnãt, sed in longum distendunt, ad plures cubitos: materias in quadratas

dratas

dratas reducunt partes, non solutas, sed tenaci bitumine, flexibili adeo coniunctas, ut ligneis cōpactæ tabellis, arguti compaginatoris uideantur manus subiisse. Quacunque pateat liber apertus, duæ sese facies inscriptæ offerunt, duæ paginæ apparent, totidem sub illis latent, nisi protendatur in longum. Sub uno nanque folio multa coniuncta folia consistunt. Sunt characteres à nostris ualde dissimiles, taxilis, hamis, laqueis, limis, stellisque ac formis eiusmodi, lineatim exarati nostro more, AEgyptias ferè formas æmulantur: interlineatim hominum, animaliúmque species, regum præcipue ac procerum depingunt, quare credendum est gesta esse ibi maiorum cuiusque regis conscripta, quemadmodum nostra fit tempestate. Videmus sæpenumero eos generalibus historiis, fabulosis etiam codicibus, ipsius rei, quæ narratur, ad alliciendos emere cupientium animos aucto rum figuras interserere, arte quoque grata superiores tabulas ligneas confingunt nil differre à nostris libris clausi uidentur: legū quoque & sacrificiorum, cæremoniarúmque ritus, astronomicásque annotationes, & computationes quasdā, seminandíque rationes & tempora, libris cōmendāt. Annum ab occasu heliaco Vergiliarum incipiunt, & mensibus claudunt lunaribus. Mensem autem à luna nominant, hinc cum menses signare intendunt, lunas inquiunt: lunam eorum lingua tona dicūt. Dies autē à sole, unde tot soles tot dies: eorū idiomate sol tonaticus dicitur, alicubi tamē aliter: sed nulla ratione moti, annū distribuūt in menses uiginti, menses autem etiā diebus uiginti concludunt. Templa ingentia quæ frequentant, aureis ornant auleis, & supellectilibus gemmis admixtis, die illucescente thurificant templa, piásque spargunt preces ante rerum initia. Horrendum facinus in sacrificiis, & istorum tractuum habitatores omnes pro uictimis pueros puellásque sacrificant, eo modo quo supra dictū est. Quo tempore semina iaciuntur in terrā, & quando iā spicāt segetes, populus pueris deficiētibus seruos pretio emptos, laute depastos, & pretiosis uestibus ornatos suis Zemibus destinat sacrificandos: per dies uiginti immolandos circumcidunt, transeuntes per uicos oppidani suppliciter salutant, ueluti inter cœlites propediem annumerandos. Acri alia pietate Zemes uenerantur, suum proprium sanguinem offerunt, è lingua, hic è labiis, ille ex auribus, aliqui à pectore uel femore, aut cruribus, multi acutis nouaculis uulneratim emungunt sanguinem, quem manu receptum roratim proiectum cœlum uersus, per templi pauimenta conspergunt, ita placatos reddi deos arbitrantur. A uilla Ricca, id est, noua colonia, distat ab oriente miliaria nouem, oppidum domorum quindecim milium, ueteri incolarum nomine Cempoal, nouo Sibylla: regulum reperiunt clausos habentem immolandos seruos quinque: abductos regulus supplex repetiuit, inquiens, perniciem mihi regnóque huic meo uniuerso astruitis, si seruos immolandos mihi auferetis. Irati nostri Zemes fata omnia à gurgulionibus corrodi, uel grandinibus deturbari, aut siccitate consumi, uel torrentibus imbribus uastari permittēt cessantibus sacrificiis. Ne desperati desciscerent Cempoalani, minus malum elegerunt, in præsentia rati non esse tempus eis inuitis prohibere, quin ueteres ritus exerceant, seruos restituerunt. Licet illis sacerdotes gloriam æternam, & perpetuas delicias polliceantur, deorúmque familiaritatem post huius seculi procellosos dies: mœsti tamen hæc promissa auscultabant, maluissentque liberari quàm

Tona.

Quines. cædi. Sacerdotes Quines appellant, singulari numero Quin, cœlibes uiuunt & incorrupti. Cum timore reuerenti sacerdotes uenerantur: hostium & in bello captorum ossa carnibus exesis in fasciculos ligata, ad Zemium pedes suspendunt ueluti uictoriæ trophæa, uictorum titulis superpositis. Notandum aliud, Referunt, anniculos iam pueros puellásque cum piis ceremoniis, sacerdotes in templis aqua in crucem cum urceolo capiti superiniecta baptizare uidentur, uerba non percipiunt, actus & murmura licet animaduertere: neque illi, uti Mahumetici aut Iudæi, putant eorum templa uiolari, si alienigenæ legis quisquam eorum sacris intersit. De libris, templis, ac sacrorum ritibus satis dictum putamus, ad alia regi allata munera deueniamus. Duas attulerunt molas, uti trusatiles, unam auream, argenteam alteram, solidas, tenues tamen: circunferentia ferè pari spitanarum octo & uiginti ponderis Castellanorum, est aurea trium miliū octingētorum. Diximus castellanum esse monetam auream quæ ducatum triente superat, Eius centrum occupat ueluti regis in throno sedenti cubitalis imago dimidia, ad genu usque uestita; Genii similis, eo uultu quo nocturnos lemures pictores nostri pingere sunt soliti, campus ramis, floribus effigiatus: eadem est argenteæ facies. Ferè idem pondus utrumque metallum purum. Aurea etiã grana rudia, non cõflata, in argumentum auri natiui, uti ciceres aut lentes attulerunt. Torques quoque aureos duos, quorum alter cõstat catenulis octo quibus inserti sunt rubri lapilli, non pyropi tamen, duo & triginta supra ducentum: uirides autem tres & octoginta supra centum, non smaragdi tamen. Eiusdem sunt existimationis illi, qua hi apud nostros nobiles. Ab eius torquis fimbria tintinnabula pendēt aurea septem & uiginti, figuris quatuor gemmeis auro ligatis intersecta. Dependēt à singulis aurei perpendiculi. Torquis alter est quatuor catenularum aurearum, per gyros rubris ornatarum lapillis centum duobus, uiridibus autem centum septuaginta duobus, sex & uiginti aureorum tintinnabulorum elegãter comptorum. In ipsius torquis medio decem sunt insertæ magnæ gemmæ auro circunligatæ: à quibus centum perpendiculi suspensi egregie laborati. Coriaceos cothurnos diuersorum colorū afferunt, forte duodecim, hos auro, argento illos, gemmis alios fultos, coloribus tum glaucis, tum uiridibus, à singulis tintinnabula pendent aurea. Tiaras mitras, uariis gemmis insutas, glaucis sapphyros æmulantibus refertas portant. De cristis, zonis, & flabellis plumeis quid referre queam non sentio. Siquid unquam honoris humana ingenia in huiusmodi artibus sunt adepta, principatum iure merito ista consequentur. Aurum gemmásque non admiror quidem: qua industria, quóue studio superet opus, materiam stupeo: mille figuras, & facies mille perspexi, quas scribere nequeo. Quid oculos hominum sua pulchritudine æque possit allicere, meo iudicio uidi nunquam. Notarum nobis uolucrum sunt pennæ lucidissimæ, uti pauonum aut phasianorum caudas uisas admiraretur: ita & nos illorum pennas, quibus & flabella & cristas conficiunt, & elegantia ornant cuncta. Glaucos, uirides, flauósque ac rubros, ac candidos, suffuscos etiam colores pennis inesse natiuos inspeximus: auro cuncta illa instrumēta confingunt. Galeas attulere duas gemmis glaucis coopertas: nnam tintinnabulis aureis fimbriatam, & aureis pluribus laminis, duobus aureis calculis tintinnabula sustinen-

ſuſtinentibus: altera gemmis eiſdem, ſed quinque ac uiginti fimbriata eſt tintinnabulis aureis, criſtata uiridi uolucre conum occupante, cuius pedes, roſtrum, & oculi, aurea. Singula uero tintinnabula ſinguli ſuſtinēt aurei calculi fuſcinas quatuor tridentes pennatas uariis coloribus intextas, quarum dentes ſunt gemmei, filis aureis colligati. Eodem ordine ſceptrum ingens gemmatum cum duobus aureis tintinnabulis. Aureum etiam brachiale, calceos ex corio ceruino, aureo filo conſutos, ſolea candida ſubiecta: ex lucido lapillo ſemiglauco, unà & candido circumſeptum auro ſpeculum, ſphingem, forte lapidem diaphonium auro circumligatum: magni lacerti caput, & cochleas ingentes duas, anates aureas duas, & uariarum uolucrum ſpecies aureas. Quatuor & piſces cephalos aureos: & ex aurichalco uirgam: pennis miris modis inſuta omnia. Portarunt bellicas peltas, & ancylia. Scuta quatuor & uiginti aurea, & argentea quinque. Mitram plumis uariis contextam, in cuius fronte media lamina inſculpta eſt aurea, effigiata Zemi idolo. Eiguram quatuor aliæ ſepiunt in modum crucis aureæ laminæ, uariorum animalium, leonum puta, tygrium, & luporum capita, uirgis & tabellis formata animalia, ipſorum coriis ſuperinſutis, aurichalceis tintinnabulis ornata, & diuerſorum animalium coriis integra, & egregie confecta. Lodices uarias goſſapinas, candido, nigro & flauo coloribus intextas, duas auro & gemmis dites, treſque alias pennis & goſſapino intextas ſcacorum ludo: quod argumentum eſt & ſcacorum fritillos habere eos in uſu. Aliam à fronte nigro, candido, rubróque coloribus intrinſecus raſam ſine uarietate. Aliam eodem modo intextam, aliorum colorum, rota nigra medium tenente, radiata pennis lucentibus intermixtis: candidas & alias lodices duas, periſtromata, aulæa, & ſagulum patrio more uiri geſtamen, & textas interiores, & capitis uelamina uaria tenuiſſima, & pleraque alia pulchra uiſu magis quàm pretioſa, quæ arbitror iam plurimorum lectorum ingeniis, quod harum rerum cognitio parum ſit frugifera, tædioſa potius fore, quàm delectabilia narratu. Prætermitto & innumeras nauigantium particulas, de laboribus, egeſtate, & periculis, & de monſtris, & aduerſis multis, quibus interdum non abſque uitæ diſcrimine exerciti fuerunt, quæ in ſuis annotationibus quiſq; ediſſerit, in noſtróque regio rerum Indicarum ſenatu leguntur, ex uariis & multis eorum indicibus & priuatis literis hæc pauca collegi. Munerum tamen latores & Ferdinandus Corteſius, claſſis ipſius præfectus, & condendæ Coloniæ nouæ in extremis terris auctor, à regio Indico ſenatu contra rectum iuſtúmque feciſſe iudicantur, qui inconſulto Cubæ gubernatore, qui eos auctoritate regia miſerat, prouinciam ſuſceperint ab eius mandato alienam, quíque uenerint, licet ad regem, ſe inſalutato. Per procuratorem fugitiuos latrones, & læſæ maieſtatis reos Cubæ gubernator appellat, ac in ius uocat. Illi autem ſe maius multo præſtitiſſe regi obſequium, ueniſſéque ad maius tribunal arguunt. Petit capite puniantur gubernator. Petunt magiſtratus iſti, & ſumptorum tot laborum & periculorum præmium. Præmium & mulcta differtur: ut pars utraque audiatur, ſtatutum & ſancitū eſt. Iam ad Darianenſes Vrabæ ſinus in putato conti nenti habitatores ueniamus. Darienē diximus eſſe fluuium in occidentale Vrabæ ſinus cadentem latus. In huius ripa Hiſpani coloniam, regulo Cemato ui

armorum pulſo, poſuerunt. Coloniæ nomen ex uoto pugnæ tempore promiſſo, dixere Sanctã Mariã antiquã. Ad hos diximus in calce decadum fuiſſe miſſos eo anno quo ſcribere deſiimus, duce Petro Aria Abulenſi, uiros mille ducentos, id petente Vaſco Mugnoe Balboa, qui primus auſtrale pelagus latens adhuc detexe rat, & Darienenſibus præerat. Appulſo ad Darienem Petro Aria gubernatore cum ampla regia poteſtate, diximus fuiſſe deſtinatos per diuerſa cum uariis pedi tum turmis diuerſos centuriones. Breuibus abſoluam, quia horrida omnia, ſua-uia nulla: ex quo noſtræ decades deſierunt, nil aliud actum eſt, niſi perimere ac perimi, trucidare ac trucidari. Ad uoluntatem creauerat rex Vaſcum: nequiuit diu ferre Petri Ariæ imperium: diſſiderunt animis: confuderunt omnia: inter-ceſſit epiſcopus Ioannes Caicedus Franciſcanæ religionis pulpitarius. Vaſco pro-miſit filiam in uxorem Petrus Aries. Ars inter rerum duces, qua conueniant, nul la reperitur, Diſſident multo acrius, & res ad talem caſum deducta eſt, ut occa-ſionem nactus in Vaſcum Petrus Aries, proceſſu per prætores urbanos formato, iugulari Vaſcum mandauerit, & unà primarios quinque alios: inquiens Vaſcum ſocioſque defectioni ſtuduiſſe in mari auſtrali, ubi claſſiculam nauigiorum qua-tuor Vaſcus ipſe conſtruxerat, ad auſtralia putati continentis littora inueſtigan-da, dixiſſe ait Vaſcum cõmilitonibus trecentis, quos ſecum habebat: En qu d uiri tot laborum & periculorum mecum participes, alieno ſemper ſubiecti imperio erimus? Quis ferre poſſit iam huius gubernatoris inſolentiam? litora hæc ſequa-mur quò ſors dederit & inter tot Elyſias prouincias tam uaſtæ telluris unam eli-gamus, in qua nobis ipſis quod uitæ ſupereſt, liberi iam tandem uiuere poſſimus. Quis hominum nos reperire poterit, aut repertis uim inferre? Res ad gubernato rem delata eſt: Vaſcum ab Auſtro accerſit Petrus Aries paret dicto Vaſcus: in ca tenas coniicitur: negat Vaſcus tale conſilium cogitaſſe: teſtes quæruntur malefa-ctorum quæ patrauerat: ab initio dicta colliguntur: morte dignus cenſetur, peri mitur. Ita laboribus & periculis, quæ ſubiuit innumera miſer Vaſcus, quando maiores ſe titulos adepturum ſperabat, finem impoſuit. Claſſiculam Petrus Aries ipſe, uxore in Dariene relicta, conſcendit, ſcrutaturus litora, nondum an redierit intelligimus, neque ipſi deeſt fortuna. Iam alius eſt deſignatus gubernator, dictus Lupus Soſa, ex fortunatis inſulis, ubi extitit diu prorex, reuocatur ab Dariene, quid ſtomachi ſit habiturus ſi redierit Petrus Aries, boni iudicent; nil unquã glo-ria dignum ſub eo actum eſt, nimium remiſſus ab initio fuiſſe hinc arguitur, hinc illinc autem nimis indulgẽs, & parum ſeuerus in corrigendis erroribus. De hoc ſatis. Omiſſa quædam repetamus de flumine ingenti Dabaida profundiſſi-mo, quem noſtri ob latitudinem ac magnitudinem eius immenſam Grandem uocitarunt, qui labitur in ultimum Vrabæ ſinus angulum, per portas uti Nilus in AEgyptium mare) ſeptem. Cuius copioſam deſcriptionem reperies in deca-dibus noſtris. Quod eius montana ſint auro ditiſſima, ex accolarum quos ſuper iis rebus accurate interrogauimus, relatu dixi. Dabaidæ arcana ſcrutaturi Vaſcus & prætores alii compoſitis agminibus aduerſo flumine cum nauibus diuerſarum ſpecierum, quater conſcenderunt, quadraginta milia paſſuum primo, mox quin quaginta, demum octuaginta, ex tranſuerſo aliàs. O ingẽs facinus, ò noſtram de-teſtandam ignauiam, gens nuda ueſtitam, inermis armatã in omni ferè conflictu

profligauit

profligauit ſemper, trucidauit ad unum, aliquando uulneribus confecit omnes. Sagittis bella gerẽtes uenenatis hoſtem laceſſentem impetunt: & quà uiſu hoſtiũ carnes aſſequuntur detectas, ictum figunt certiſſimũ. Habent & iacula, quæ pugnæ tempore tam crebra iaculantur eminus, ut more nubis ſolem hoſtibus eripiant. Habent & ligneos durefactos enſes latos, quibus cominus certãt ferociter, ſi ad manus deueniatur, & Vaſcum ipſum multis uulneribus confecerunt aliquando. Ita flumen Debaida propulſantium accolarum rabie inexploratum relinquitur. Reſtat ut de Hiſpaniola reliquarum inſularũ genitrice ac ceu primaria earum, de quibus narrare inſtituimus, pauca dicamus. Reſarcitus eſt in ea ſenatus, quinque ſunt additi iudices, qui uniuerſis illis tractibus leges præbeãt. Sed propediem in ea colligere aurum, licet ſit auro prægnans, deſinent, quia foſſores deerunt: ad exiguum miſeri accolæ redacti ſunt numerum, quorum opera auro legendo uſi ſunt. Abſumpti ſunt ab initio bellis acribus, fame multo plures: quo anno radicem, qua panem nobilium conficiebant, eruerunt, & à maiicio grano ſeminando pane populari abſtinuerunt: reliquos uarii morbi, ignoti hactenus, anno milleſimo quingenteſimo decimo octauo, qui tanquã morboſas pecudes contagioſo halitu eos inuaſerant, & unà, ne mentiamur, auri cupiditas: in quo effodiendo, cribrando ac legendo miſeros poſt iacta ſemina, ocioſis ludis ac tripudiis, & piſcationi, aut parui cuniculi uenationi aſſuetos inhumane nimis exagitarunt. Iam per regium uniuerſum ſenatum ſancitum eſt, ut liberi reducantur in populos & agriculturæ generationíque indulgeant. Serui autẽ & aliunde empti, ad id aurifodinarum opificium trahantur. De auri mortifera fame ſatis dictum. Auditu eſt mirandum, quantũ in hac inſula coaleſcant omnia. Octo & uiginti in ea ſunt torcularia erecta, quibus magna ſaccari copia extorquetur. Saccareas aiunt cannas altiores craſſioréſq; in hac inſula creari quàm alibi uſquã reperiantur, ad craſſitudinem lacertalem aiunt & uirilis ſtaturæ, ac ſemis altitudinẽ nutriri & quod maius, Valentiæ Hiſpanæ, ubi ingens ſaccari copia quotannis elicitur, ubicunq; ſaccareis cannis inuigilatur, quinq; uel ſex, aut quando copioſius, ſeptẽ phialas cannas quæq; radix parturit: in Hiſpaniola uiginti aut triginta interdum. Quadrupedum eſt in ea copia immenſa. Auri rabida ſitis à cultura Hiſpanos hactenus diuertit. Triticum augetur in immenſum, ut centeſimum aliquando reddidiſſe dicatur: ubi cura ſit, in collibus aut montanis iugis, ad Boream præcipue uerſis, tritico ſerendo intendere. Coaleſcunt & uites in eiſdem partibus. De arboribus uero caſſiam fiſtulam gignentibus, ex inſulis putato continenti uicinis aſportatis (de quibus mẽtionem fecimus in decadum libellis) quid dicemus? Tanta eſt iam copia, ut poſt paucos annos libram ſimus unciæ loco à pharmacopolis habituri. De ſyluis coccineis, déque reliquis huius beatæ inſulæ prærogatiuis, & naturæ in illam porrecta beneficentia, ſatis multa in decadibus. Placuit tamen pleraque repetere, quia à grandium negotiorum mole arbitror ab huiuſcemodi rerum recordationem multorum lectorum ingenia diuertiſſe: nec labia detorquent, quæ ſunt ſapida, modo materia pretioſa pretioſis ueſtibus induatur.

Hiſpaniola

Saccari copia.

AD ILLVSTRISSIMVM PRINCIPEM Federicum ſacroſanctæ militiæ ordinis diuæ uirginis Teutonicorum protomagiſtrum, Saxoniæ ducem, Thuringiæ Lantgrauium, ac Marchionem miſniæ, Eraſmi Stellæ Libonothani in antiquitates Boruſſiæ præfatio.

ETSI VEREOR Federice princeps, res Boruſſicas altius & à prima origine repetiturus, antiquitatem in his quæ uſque eò latuit, ueluti ex cauea in ſcenam theatrúmque producturus, multorum riſus, ronchos & cachinnos, demúmque exploſionem magis quàm applauſum legentis turbæ me incurſurum, tum quod id ſecum ferat antiquitas, ceu Ariſtoteles in problematis perhibet, ut res anilibus fabulis ſimillimas narrare uideatur, tum quod res Boruſſiæ diuturna barbariæ, ſine ullis literarum monumentis quaſi perpetuis tenebris mancipatæ, & in ipſo lethæo demerſæ penè obriguiſſe extimantur, adeóque concretæ, ut etiam phœbeo calore agitatæ uix incaleſcere poſſint, quo iterum lucem ſólémque admittant. Verum dum hi blaterones tuam celſitudinem iſtius ludi agonothetam in orcheſtra conſpexerint, ſub cuius umbraculis me in hanc ſcenam prodiiſſe pernoſcant, forte ne lingulaces infreníque ore à te ſapientiſſimo principe iudicentur, maledictis temperabunt, ſimul & naſum continebunt. Quod ſi nec reueriti tuam maieſtatem, effrenatáque lingua uerbis non æquis defluant, malignitatis quoque aculeos haud recondere uelint, imò blaterare malint, nihil eſt quo perhorreſcere oppidò poſſim, ut cœptam ſcenam interturbem. Ronchiſent hi naſutuli, obſtrepant, clament, arguant, criminentur, exibilent denique, dummodo tibi plauſibilis, lepida ac iucunda noſtra actitatio uiſa fuerit. Antigonidas olim muſicæ artis peritiſſimus, cum diſcipulo in arte probe inſtituto, populo tamen non admodum grato, in ſcenam progreſſus cunctis audientibus dixiſſe fertur, Mihi cane &. Muſis: quia uidelicet ars bene cœpta, quanquam populi lenocinio deſtituatur, iuſta tamen comprobatione non exuitur. Sed ut tandem his reſpondeam, qui longe petitas hiſtorias calumniantur, ceu minus fidei illis inſit: cæcutientibus id forſan euenit & noctuinis oculis, ſed penes clare cernentes plus dignitatis antiquitati ineſſe, nemo ſanæ mentis ambigit. Ne quoque res Boruſſicas ceu ſempiternis tenebris obnoxias, & minime ad ſolem lucémque ex caliginoſo uetuſtatis receſſu redituras, poſſint argumentari, meminerint ſaltem quæ de Hercule feruntur, qui Cerberum tricipitem ab inferis, ſolémque hunc noſtrum ac calorem ferre coegiſſe dicitur, Threicium & uatem raptam ſibi Eurydicen ex tartareis ſedibus diuina ſua ſuauiloquentia eduxiſſe. Ob id nec inficias eant locutulei, res Boruſſicas quantumcunque umbra uetuſtatis contectas ac rubigine obductas, imò in abditiſſimos receſſus actas, curioſa indagatione nō poſſe nō reſtitui, ex noctíſq; caliganti nebula eximi, ac claritate dei illuſtrari ornaríq;: cum hæc ipſa indagatio, puta induſtria, unica ab omnibus eſſe aſſeritur, cui nihil occluſum nihil inacceſſum relictū ſit. Hæc res quomodolibet obſtruſas, & in penetralibus reconditas elicit, exprimit & promit. Hæc cœlū petit, & ſubterranea regna ſubintrat, maria ſcrutatur, oculis ſubiicit, quicquid uſquam latet ſepultúmque eſt. Illa ipſa Homerum cæcum plus Argo mille

Induſtriæ uis

mille oculos habente uidere dedit. Hæc Zeusim Helenam nunquam à se uisam tanta uenustate depingere docuit, ut eius forma digna iudicaretur, propter quam tantum laboris subiisset Græcia, & alta Pergama ruerent. Hæc Phidiam statuarium dignissimum, simulacrum Iouis exprimentem eò usque euexit, ut diuinitatis effigiem è cœlo mutuatus diceretur. Hæc eadem fores antiquitatum Borussiæ uectibus è cardine semotis, ut paterent effecit, extráque latebras quicquid de his obuallatum fuerat produxit. Hac adminiculatrice eximo lethæi fluminis cœno hæ ipsæ conquisitæ erutæque sunt, & utcunque à sordibus detersæ, sese ceu postliminio reuersæ, tuis luminibus conspectuíque illustrissime princeps, primum ostentantes, te ut felicem moderatorem suum salutant, ut patrem patriæ uenerantur: & quicquid usquam in secundiorem sortē, faciémque splendidiorem commutatum, ceu fermè singula aspexerint, id totum tibi sacróque sanctæ militiæ, cuius tu magister, imò dictator perpetuus extas, tribuunt. Quod si sunt qui te circunstant, & has ineffigiatas rudésq; Borussiæ imagines toruis luminibus respexerint, abigendásque duxerint, quod sine cultu ornatiori, & penè inuestes in hunc augustissimum concessum productæ sunt, his responsum sit: Fœminam probam pigmenta fucúmque non decere, nec orationē fidem habituram unguenta usqueadeo redolere. Logographis id tribuimus, ut quodcunque suauius quàm uerius narrent. Nos in his commentariolis sine fraude, omni apparatu orationis seposito. Borussiæ antiquitates exposuimus: ut siqui futuri sint, cultiori sermone res Borussicas describere uolentes, hinc sumere possint, quod ornatum iri tantopere uelint. Nuda nanque hæc oratio facile quem quis imponet cultum perferet. Vt autem fidem sine scoria habituri sint hi nostri commentarioli uetustate & carie oppleti, ipsos ex præclarissimis rerum scriptoribus elucubratos esse fidem facio, Plinio scilicet, Solino, Pōponio Mela, Cornelio Tacito, Strabone, Ptolemæo: ex neotericis Gordano, qui primus res Gothorū literis mandauit, nostro Alberto Magno, qui has inuisit & peragrauit, Othone Freisingensi episcopo, qui quinque Imperatorum Romanorū res gestas luculenter scripsit, Helmodo Lubecensi presbytero, qui res Sclauorum haud ineleganter prosequutus est, Borussicásque simul attigit, Blondo Foroliuiensi, AEnea Syluio, & præter hos quicquid annales Borussiæ usquam uetustatis habuere, pleraque etiam per acceptionem. Nam apud Valerium Maximum locus est, quo res suo seculo cognitas, & absque literarum monumentis conseruatas manare ad posteros indicantur, sola scilicet traditione patrum. Id genus disciplinæ Hebræis etiam usitatissimum est. Huiuscemodi innixus fulcimentis, commentariolos nostros non temere edi posse arbitratus. Ne autē manus nostras excedentes absque patrocinio uagabundi errent, ipsos nomini tuo illustrissimo dedicandos duxi, tum quod neminē magis rerū Borussiæ cognitio deceat, quàm Borussiæ principem, tum quod pari tutela hac nostra ætate ac prisca Borussia fruatur. Cum igitur princeps illustrissime simul & in uictissime à curis publicis feriatus fueris, frequenti quoque ueterū, quibus inhias, lectitatione satiatus magis quàm lassatus, etiā domestica peculiariáq; inuisas legásq;: subinde agnosces in his Borussiæ præter ueteres eius limites, uarios ipsius cultores: crebro enim illinc magratum est, aliquorū maiore numero cogente, moresque uetustiores: quos si adpræ-

ſentes accommodabis, non obſcure lucebit quanta ſunt quæ ſacroſancta militia Teutonicorum in Boruſſia egerit. Optimo enim iure gloriari poteris, eam quam patres regionem barbaram, incultam, aſperam, idololatrã, fœdam, ac rerum omnium inopem acceperant, illam ipſam ſplendidam, cultam, ciuilem, opulentã, humanam, & quod maximum eſt, Chriſtianam reddiderunt & reliquerunt. O felix nimium Boruſſia, ſi ſua norit bona illo principatu. Facile demũ illuſtriſſime princeps deprehendes, quàm iuſto dei iudicio Boruſſia ad Germanorum redierit incolatum: cum Germaniæ & pars ſit, & Germanis à rerum exordio debita, inhabitata, luculentiſſimorum ſcriptorũ teſtimonio. Cur, me iudice, indigne iterum à quibuſcunque aliis gentibus inhabitatur adminiſtratúrue? Ego autem hanc ſcribendi prouinciam non tam mea ſponte quàm iuſſu uenerandi antiſtitis Iacobi Pomeſamiẽſis, à nullo antea tentatã accepi, ut meo Marte aduerſus quoſcunque aliter de Boruſſiæ finibus & populo ſentientibus, ceu pro aris & focis dimicaturus ſim, ultima potius perpeti certus, quàm ignauiter ceſſurus. Te igitur principem inuictiſſimum, & ad arma progenitum, pro tua uirtute rogo, ne deſiſtas auxilia ferre tam pio ac iuſto bello, ut iunctis uiribus omnem colluuiem barbarorum ex his tuis finibus eliminemus. Nullum enim apud me dubium uertitur, ſi tuo Marte agendum erit, facile hanc oram ex manibus iniuſte occupantium uindicabimus. Quod breui futurum, modo fata ſinant, tuæ auitǽque uirtutes, ac genitoris tui præclara facinora admonent. Nunc ad inſtitutum pergamus.

ERASMI STELLAE LIBONOTANI DE BORVSSIAE ANTIQVITATIBVS LIB. I.

Boruſſiæ ſitus

ORVSSIA ultimæ Germaniæ ora, à Viſtula amne, quem ad occidentem terminum habet, incipiens, ſinúſque Baltici maris, qui ſeptentrionale latus eius ambiunt, percurrens, orientalem ſolem ab Alanis excipiens montibus Hamaxobiis auſtrale latus eius obtegentibus, à quibus continuis ſyluarum iugis diſterminatur. Fuit hæc terra diuerſis habitata cultoribus. Nam ut Gordianus Gothus ſcribit, nuper Hulmigeri Germani eam tenuere, à quibus aliquandiu Hulmigeria dicta, hodiéque ea pars quæ Viſtulæ accolit Culmigeria pro Hulmigeria uocitatur. Sed hi per Gothos quamprimum ex Scandania in continẽtem deſcendiſſent, inde pulſi eam, ut is ait, occupauere. Ptolemæus autem uetuſtiores incolas recenſens, Gothones, Venedos, Stagnanos, & Sargatios Sudinóſque his locis inſediſſe ſcribit, quibus Gelidanos ſimúlque Gillones, Vacinos & Charinos, quos ipſe Charionas nominat, addit, finéſque ad Hamaxobios uſque protendiſſe indicat. Ad Viſtulam uero pauciores ſediſſe commonſtrat: nam Finnos cum Venedis & Sulones duntaxat hanc oram habitaſſe ait. Hos autem populos nullo alio quodam communi nomine dignatur: forte quia non unus populus, nec in unum conceſſit nomen. Verum Cornelius Tacitus diligentius hæc loca conquirens, ipſa Germaniæ prorſus aſſcribit: quanquam promiſcue

Hulmigeri

miscue Sarmatis Germanisque populis habitata asseueret. Venedos enim Germanis cōnumerandos censet, quod & domos fingunt & scuta gestant, peditū usu ac pernicitate gaudent. Quæ omnia diuersa Sarmatis extitere, in plaustris solūmodo ac equis uiuentibus: quanquā & ipsi ex Sarmatarum moribus traxerant, quod uicinos latrocinio infestaret. Quicquid enim inter Peucinos, quos quidam Basternas dixere, syluarū ac montiū erigitur, latrocinio pererrauere. Erant autē Peucini & Basternæ, ut Plinius testatur, cōtermini Dacis, sermone, cultu, sede ac domicilio Germanos referentes, multa tamē fœditate Sarmatarum contacti: nā & cōnubiis promiscuis utebantur, & proceres eorū pari sorde ac plebs torpebant. In dubiū Tacitus uertit. Sarmatisne an Germanis ascribantur: uerūhæc loca hodie Poloniæ ascribuntur. Plinius tamē ipsos Germanis cōnumerat: cui & Varini & Gothones Germani sunt, ex Vindelicorū genere. Vltimo autem regionē Borussii intrauerūt, populi qui Ptholemæo teste ad Riphæos mōtes, ubi in septentrionem fusius excurrūt, nec longe quā Tanais ex eis erumpit, sedes habuere, qui infelicitate sua conciti (perpetuis nanque niuibus algoribúsque illic terra riget, ad omnéque naturæ ministeriū damnata est) ad nouas sedes capessendas patriā egressi in hæc loca delapsi sunt: quæ tū soli fertilitate, tum pascuorū lacuúmque amœnitate ipsis cum primū placuere, necnon ultra progressi sunt, hic sedes unanimi consensu sibi desumentes, útque sibi ac posteris perpetuò essent duraturæ, terram uocabulo gentilio Borussiam appellauere, quæ usque hodie unius literæ suppressione Brussia uulgò dicitur. Hæc est uera huius gentis origo. Et cæterū quicquid dicitur, perinde ac anilem fabulam habendum esse censeo. Facit istius rei fidem permaximam, quod usque hodie populi ad Riphæos habitantes eodem pariq; sermone quo hi utuntur. Borussii uero sedibus formatis, terram cultoribus uacuam (Gothi enim populariter eam excessere) nullo repugnante facile occupauerunt, citra eam portionē quæ ad Vistulam est. Hæc adhuc à paucissimis Germanis tenebatur. Propagantes igitur sese à Chrono flumine usque in contingētiam Hulmigerorum: quæ nuncupatio post pulsos per Gothos ueteres colonos è medio oræ huic regioni accommodari cœperat, nomine suo breui cæterorum hic habitantium nomina obfuscauere: quod forte euenit, quia Borussii conterminis gentibus, puta Germanis, notiores extitere, uel quod multitudine suorum ampláque ac spatiosa oræ occupatione, ipsos etiam indigenas superarunt. Terrarum nanque limites pro nutu potentiorum sæpenumero nomina sortiuntur: durátque hodie ea nūcupatio, quod qui ex Germanis uel Vistulam, uel illic maris tractum accolunt, Borussii uocentur, qui tamen cum illisipsis præter cœlum commune habeant nihil, iustiúsque Borussienses nuncupandi forent. Terram hanc Borussii undiquaque fœcundam longe láteque incolentes, ipsam tamen minime excoluere, uel ob ignorationem rei rusticæ, uel nè bonitate soli deprehensa, & ipsi finitimorum metui obnoxii fierent, indéque eliminarentur, uel quod uictum è terrænascētibus nondum nouere: carnibus nanq; ferinis, & quidem crudis pro cibo, lactéque pro potu uescebantur: quandoque etiā sanguine equino mixto, & eo usque ad ebrietatem. Domos non fingebant, sed specubus & arborum subere (unde etiam Subaria dicta comperitur) ab imbribus & algoribus sese hac infantes protexere. Nulla eis sacra aliquandiu fuere: tandem in

Peucini Basternæ.

Borussia.

eam deducti insaniam, ut serpentes ferásque & arbores religiose colerent, ceu de his in subsequentibus dicemus. Non leges, non magistratus nouere: tantũ cuique licuit, quantum audebat: nihil à feris uita illorum distabat. Erga tamẽ naufragos, & maris tempestate iactatos, humaniores & illis ipsis undequaque auxilio fuere: in reliquis mira fœditas ac fœda paupertas: nam eis nec arma, nec ferrum fuerant. Si quando ad prælia inter se concurrerẽt, sudibus præustis & perticis utebantur, Non autem multi effluxere anni, cum Germani Hulmigeriam incolentes resumptis uiribus (nam per Gothos multum attriti fuerant) accitísque trans Vistulam sociis, qui amne lintribus transmisso eis consedentes, & iunctis uiribus contra Borussios bella parant: penitiora quoque regionis ingressi, quotquot Borussiorum offenderant aut in seruitutem acceperant, aut retrocedere coegerant, breuíque sese suósque à metu barbarorum asseruere, Borussii uero quo à Germanis finitimis tutiores forent, se cum Sudinis, qui ultra Chroni fluenta sedes habent, eiúsq; regionis aborigines credũtur, societatem iniere qui tum uirtute & potentia plurimum pollebant. Est autem Chronus, fluuius qui hodie Pergulus dicitur, quem in finibus Borussiæ ortum brumalẽ uersus, multi lacus eodem fermè loco se mutuo influentes efficiunt, qui Borussios à Samiis primum, ut Strabonis nomine utar, deinde à Sudinis disterminat, populis etiam Ro. armis tentatis magis quàm uictis. A Druso enim Germanico, testante Plinio, classibus oppugnati sunt: qui primus Ro. ducum septentrionalem oceanum ingressus est, & post eum, Domitianũ Cæsarem in expeditione quã contra Sarmatas, quod legionem cum legato necarant, instituit, ob succinum quod abundantius barbari illic inter maris eiectitia, soli omnium gentium excepere, bello petiti sunt, sed se magna eius rei propter quam peti se senserant copia, succini scilicet, redimentes, illacessiti remansere. Sed hic de succino obiter dicamus: abundat enim eo hæc ora, quæ quasi peninsula est ob sinuosos flexus maris, terrámq; spatiose in freta excurrẽtem, in quam ui tempestatũ idipsum aduehitur: id olim à Germanis Glessum dictum est, ut eruditi scriptũ reliquere. Inde Glessaria regio ipsa à Ro. milia nuncupata, & ab aliis Subaria à subere, cum patrio nomine Sudinia uocetur: ab eruditis uero Austrasia. Succinum etiam sualternicum Scythico uocabulo barbari appellant. Vbiuis autem loci succinũ gignatur, scriptores non conueniunt. Præter enim ea quæ fabulose de ipso in Phaethontis fabula prodita sunt, Pitheas Gothonibus Germaniæ gentis accolis æstuariũ Mentonomon nomine esse ait, ab oceano stadiorum sex milium: ab hoc diei nauigatione insulã abesse Abalum, ex illa uernis fluctibus succinum aduehi, & esse cõcreti maris purgamentum: incolásque pro lignis eo uti dicit, proximísque Teuthonis uendere: huic & Timæus assentit: sed insulam Basiliam uocauit. Nitias autem solis radiorum succum esse uoluit, hósque circa occasum, ut ipse credit, uehemẽtiores in terram actos, sudorem pinguem in eam partem oceani relinquere: deinde æstuante mari in Germaniæ littora eiici. Mithridates in Germaniæ littoribus insulam esse asserit, uocaríq; eam Cedron, cedri genere syluosam inde & in petras defluere. Cornelius Tacitus Effluorum gentẽ, qui dextro Suionici maris alluuntur, núncque Lissom uulgo nominantur, ipsum legere inter uada, ac cætera maris eiectitia ipso littore asserit, quod & hodie fieri cernimus.

Anarchia.

Sudini

Chronus flu.

Succini descriptio.

Quidam

Quidam nostri temporis experti, ipsum è limo quorundam montium sole excalescente fluitare existimant, in herbidóque solo atque algido, quod his montibus subest, indurari: oceano illic efferuescente inde rapi, in proximáque littora expelli. Indiciū istius esse, quod ipsum aliquando ex solido eruitur, quod & ipsi uidimus: quanquam cerea molitie, & pene lentum fit, ob idipsum mari denuo immergunt, cuius rigore lapidescit. Hanc uero opinionem neque omnino adstruere, neque refellere in animo est. Quod autem hos montes nominatim non edunt, mihi suspicionem incertitudinis facit. Plinius uero naturæ fidissimus interpres, Germanicis Cæsaris classibus bellum, ut dictum est, in septentrionali oceano, gerentis experiētia innixus, tradit succinum gigni in insulis septentrionalis oceani, ipsúmque nasci defluente medulla ex pinei generis arboribus (ceu enim resina in cerasis, ita & in pinis humoris abundantia erumpit) densárique rigore maris, eo intumescente ex insulis rapi, certóque littore expelli: ita inuolutum herbis, ut ex his pendere uideatur, salo expui: succum uero arboris esse, ipsúmque primum liquidum distillare, argumento sunt quædam intus lucentia, ut formicæ, aut apes, etiam lacertæ, cæteráque id genus, quæ adhæsisse musteo non est dubium, indurescente uero humore inclusas remanere. Pineæ autem arboris indicium est pineus in attritu odor, & quod accensum tædæ modo fragrat. Rude est informéque ac glebæ simillimum, dum ex aquis excipitur, corticibus ac aliis rebus sibi inhærētibus: ob id diu incognitum barbaris, inter maris quisquilias iacebat. Germani idipsum primum nouisse traduntur, in Pannoniámq; ad Carnuntum oppidum aduexisse: inde Veneti ipsum accipientes, primum rei famam fecere, mox proximi Pannoniæ circa Adriaticum mare Transpadaníque, quorum agrestes fœminæ monilium uice, & decoris gratia succinum gestauere. Hinc natam fabulam de Pado omnibus notam credimus. Eius esse genera quamplurima constat: candida, sed odoris præstantissimi sunt, quibus diu minus pretium erat: hac uero tempestate & fulua & cerea mercede præstant: ex fuluis etiā translucētibus amplior erat auctoritas, præterquam si nimio ardore flagrent: imaginem enim igneam non ignem inesse placet. Summa laus Phalernis tum fuit, à uini colore dictis, molli fulgore conspicuis: id ab aliquibus Chrysolectrum dici comperimus, quasi coloris aurei: rapacissimum id est ignium, & si iuxta fuerit celerrime ardescens. Sunt in quibus decocti mellis lenitas placet. Domitius Nero Romanus imperator, capillos coniugis suæ Poppeæ in hoc nomen adoptauerat, ipsos quodam carmine succinos appellando. Ex eo tertius hic colos à matronis expeti cœpit in capillis. Dum quoq; is gladiatorum munus Popul. Roman. exhibiturus esset, Iuliano quodā equite Roma. id curante, ad ipsum comparandum misso, qui hæc littora peragrauit, uidit, ac commercia tentauit, tantámque copiam Romam inuexit, ut retia in uenatione publice edita eo nodarētur, armáque & librilla, totúsque simul diei unius apparatus è succino esset, uisa tunc fuit gleba tredecim librarum. Solinus tamen refert id succinum à rege Germaniæ Neroni dono datum, cui sententiæ magis accedo. Tanta fuit eius, ut eruditi scriptum reliquere, in deliciis taxatio, ut hominis quanuis parua effigies uiuorum hominū uigentiúmque pretia superaret. Cúmque in aliis ad luxuriam quæsitis ostentatio & usus placeret,

Succini prouentus.

Fuluum succinum.

Succini pretium.

ceu in Corinthiis æs auro argentóque mixtum, in cælatis ars & ingenium: uniones quod capite, gemmæ quod digitis circunferuntur. In ſuccino, ut Plinius inquit, tantum deliciarum conſcientia luxuriáque expetita eſt. Eſt uſus eius multiplex in medicina: nam ab infantibus pro amuleto geſtatur: contra lymphationes & noctis metus cuicunque ætati prodeſt: urinæ difficultatibus potũ alligatúmq;, quod Chryſolectrum uocant, collo alligatum mederi febribus Calliſtratus prodidit. Tritum cum melle ac roſaceo auriũ uitiis, & ſi cum Attico teratur, oculorum caliginem remouet. Stomachi etiam uitiis uel per ſe farina eius ſumpta, uel cum maſtice ex aqua pota, quod de candidis maxime crediderim. Tonſillis quoque reſiſtere creditur, & faucium uitiis: ob id mulieres Padanæ ipſum circa colla longo ſeculo geſtauere: uario genere aquarum iuxta illos infeſtante guttura ac carnes uicinas: quod hodie Turcarum equeſtres copiæ in equis ſuis obſeruant. Neotericorum pariter experienta ad citandos partus candida operari depromit: notiſſimum id Germaniæ mulieribus. Calculos quoque ueſicæ & renum eo poto elidi euocaríque quamplurimi teſtantur. Venena peſtilentémque aerem eius nidore fugari compertum eſt. Diſtillationes quoque ſiſti, uulneratis ſi in potu ſumpſerint, prodeſt: malagmatis ob id etiam aſſumuntur. Verum & hoc notum fieri oportet. Succinum quocunque libeat colore tingi hœdórum ſeuo & anchuſæ radice: quippe etiam ipſum cõchylio infici tradunt. Quæ uero tranſlucida ſunt, ad gemmas adulterandas magnam habent uicinitatem, & maxime ad amethyſtos. Politur ſuccinum adipe ſuis lactantis incoctum. Ramenta eius oleo addito dilucidius ac diutius flagrant quàm lini medulla. Notiſſimum cuíque eſt quod attritu digitorum caloris ui accepta, attrahunt ad ſe paleas & folia arida, ut magnes ferrum. Viſum eſſe quidam retulere, quod æris etiã ferri laminas attraxerit. Ego glebam uidi cui ferrum quaſi adnatum inhæſerat, quod ui ſua forte attraxerat. Multi tentauerunt ſuccinum flexile ac ductile reddere, ſed nequicquam ceſſit, mirum, cum nimia humida & ſucculenta prodeant, uti indicauimus. Hæc tumultuarie de ſuccino, Sudinorum opibus dicta ſint, propter quas ſæpenumero ab exteris gentibus bello petiti. Senſere nanque præter Ro. arma & Saxonum Angliam occupantium oppugnationem, à quibus ſe terra & mari impigre defenſarunt. Habuere enimuero hi populi, ut de moribus eorum aliquid tranſeunter dicam, regulos ſuos, quorũ legibus obtemperabant: agróſque coluere & commercia nouere. Veſtium cultus apud eos fuit, ut mares lanea, fœminæ linea tunica uterentur, circulóque ex ære uel orichalco colla circundabant. Auribus etiam crotalia ſuſpenderunt, rem friuolam, quod tamen neque hodie deſitũ. Domos in uillarum modum extructas inhabitauere uicóſque, ac ſine muro & uallo omnia, quod forte ab externis, ipſos commercii gratia adeuntibus didicere: alioquin alienum à Sarmatis. Sed ut ad Boruſſios repedemus, ſocietatẽ cum Sudinis eos iniiſſe diximus ob Germanorum finitimorum metum. Nec à Sudinis aſpernati ſunt: uerum eorum potentia adiuti, & contra quoſuis conterminos populos tutiores facti, aliquandiu in ſua fœditate degerunt: de qua poſthac. Nunc de cæteris Boruſſiæ rebus editis proſequamur. Generat & terra hæc, feras multiiugas, eas etiam nec alibi cognitas. Præter enim urſos, apros, ceruos, quibus abundat, Vros excellenti ui & uelocitate profert, qui

Succini pharmaca. *Sudinorum mores.* *Beſtiæ Boruſſiorum.* *Vri.*

uaſtitate

uaſtitate corporis parum infra elephantum ſunt, eáque ferocitate, ut neque homini neque feræ ſi quam conſpicati fuerint, parcant. Cornutúmque id animal eſt, eius cornuum magnitudo tãta uiſa eſt, ut urnas binas unius capitis cornua, ut, Plinius teſtatur, impleuerint. Barbari ex his potant, argenteo circulo parte qua labris admouetur circundućto. Sunt enim caua & in mucronem demum concreta. Alii pila his præfixa cuſpidant, Romani in laminas ea ſecabant, ut lumen quod his includebant latius funderent, ipſiſque pro lichnuchis ac laternis uſi ſunt. Qui ſeſe uenatione eorum exercẽt, ſi plurimos interfecere, relatis in publicum cornibus, quæ teſtimonio ſunt, magnam laudem adipiſcuntur. Soliti erant antiquitus caueis ad hoc ex opera factis eos capere, captóſque iugulare, forte quòd ea tempeſtate ferro caruere: ſed eo mortis genere, feram tam inſignem poſteriores ætatis iuuenes præcipuæ uirtutis & audaciæ, interire dignum cenſentes, ob id canibus ipſos inſequi placuit, uenabuliſque cominus ac eminus petere, arboribus ſeſe robuſtioribus ſemper condentes, ne & ipſi à fera rurſus impeterentur; quæ cornibus arbori inſertis, uindictæ auida, inhæret, donec inſequentium telis ſaucia concidat: tali morte feram dignantur atrociſſimam. Fera hæc ſub mento uillos longiuſculos habet in arunci ſpeciem, cæteris tauro perſimilis exiſtit. C. Caligula Romanus imperator primus Romæ Vros in arena oſtendit, quos tum imperitum uulgus bubalos falſo credidit. Gignit hæc terra & bizontes iubatos, qui è boum ſylueſtrium genere ſunt, ſed noſtra ætate admodum infrequentes. Aiunt hos ſolipedes, maribúſque ac fœminis iuxta iubas cornua, eadem utrique forma & magnitudo, colore quoque & ſpecie haud diſſimiles tauro ſunt. Aliqui ex horum genere unicornes perhibẽtur: quod uerum ſit, nec ne, incompertum habeo. Plinius tamen Indicos boues ſylueſtres unicornes tricornéſque eſſe ſcripſit: ob id non incongruens uidetur eos & alio loco naſci, uerum eſſe alterius generis à bizonte ſuſpicandum eſt. Tale forte eſt cornu quod hodie in Archiuo protomagiſtri integrum cuſtoditur, ac Monocerotis aſſeritur cum nigrum illud ſit, hoc uero luteum conſpicitur. Sunt & in ea regione greges ferorum equorum, quos Græcia non uidit, nec Romanus, quapropter alio uocabulo nominari non poſſunt. Hi cicuribus equis omnino ſimiles extãt, præterquam quòd dorſo molliori ſunt, ob id nec uſui apti. Dicúntque ipſos nequaquam manſueſcere poſſe. Carnibus eius incolæ etiam hodie ueſcuntur, quas nõ inſuaues aſſerunt. Gignit & alces (quos falſo ſylueſtres aſinos quidam autumant, cum hos Aſia tantum ac Africa procreet) ſpecie media inter ceruinam & iumẽti, niſi quantum aurium proceritas, ipſáque ceruix diſtinguit, magnitudine inter camelum & ceruum: maribus in ſuperciliis cornua naſcuntur, quæ quotannis amittunt, latiora quàm ceruis, ramoſa tamen & per totum concreta ac ſolida: ungulæ bifidæ, coloréque ceruum imitatur, uenatorem è longinquo ſentit: animal certe ſimplex, & quod plus latebris quàm fugæ fidat. Si ui canum urgetur magis in canes ſe calce quàm cornibus tueatur, in locis paluſtribus ſeſe plurimũ condit, illic & partus edit ſuos: formidinis eius argumentum eſſe aiunt, quòd raro enter ſolitarius, in armento multum appareat. Vngulis eius comitialem morbum, & iam ſpumantem abigi creditum eſt, ſi cute attingitur. Hallucinati ſunt qui alcem nullo ſuffraginum flexu dixerunt, neq; quietis cauſa procumbentem,

Bizontes

Equiferi

Alces

uerum accliuem arbori somnum capere, quæ ad insidias à uenatore incisa feram unà affligit ac concidit. Quod & pascendo retrograditur ob superius labrum prægrande, quasi progrediendo pasci nequeat: quæ singula non de alce, sed de machlin fera, illi haud dissimili, quam Scandaniam mittere aliqui prodidere, dicta sunt. Habet & syluas incæduas, unde uis ingens lignorum & ad naualem usum & domesticum conuehitur: teretúmque arborum ad malos nauium accommodam, quæ inde in remotissimas oras deferuntur: habent & syluæ præter id suas diuitias, unde quasi spōte compendium non modicum incolis prouenit, apum scilicet ingentem multitudinem, quarum alueos ceu natiuos intra arbores ad hoc cauas cernere est: ex quibus tanta mellis & ceræ copia prouenit, ut Germaniæ Britaniæque, ac cæteris adiacentibus insulis, commode harum rerum usum suppeditet. Nec apiarii arte uel industria examina illic curant: nullis enim satorum floribus, aut herbis ipsa inuitant, nec si longius euolent reuocant: è frondibus & syluestribus floribus succum contrahunt, quo opera conficiunt sua, quæ compendii ingentis argumento sunt. Præter illa & pelles quasdam nō ignobiles mittunt hæ syluæ, quæ uestium ambitis principum hominum subdūtur. Lectorum etiam stragula ex his consuunt, pretióque ingenti uendunt: has olim pelles ouini uelleris commutatione mercatores ab incolis receperūt. Gaynos barbari uocant ea animalia, Germani martes, è mustelarum syluestrium genere, ab aliquibus historiam naturalem commentantibus, esse scribuntur. Piscationes quoque diuersis in locis non incommodas exhibet: nam pisces omnis generis tum ex lacubus, tum ex æstuente mari illic prendunt, ceu psittas, soleas, lingulas, rumbos, trossullas, mullos, asellos, salmones, marinos canes, & id genus alios, anguillas præter cæteros numerosiores: nec de his incolæ uescuntur, nisi quod sole aeréque siccatum tostúmque sit. Sed ad alia pergamus. Hæc ad loci situm, ac terrarum prouentum, uti antiquitas possedit, tradita sint.

ERASMI STELLAE LIBANOTHANI DE ANTQVITATIBVS BORVSSIAE LIBER SECVNDVS.

Tempore quo Valentinianus Romanis imperauit, Alani populi septentrionales Borussiis contermini, contra Rom. imperium arma sumētes, post diutinas in imperii fines excursiones à Sicambris cōpressi sunt, quo bello Sicambri sibi & posteris libertatē pepererūt. Alani qui cædi supererant, pars per imperii terminos delapsa Hispanias usq; peruenit, ubi se Gothis illic belligerantibus iunxerant, qui tandē sedibus ibidem sumptis, se confusaneo duarū gentiū uocabulo Gothialanias appellauere, quasi Gothorū & Alanorū sedes, Pars uero imbecillior, quæ domi remanserat, ac cæde patrata patriā repedauerat, exuta præcipue iuuētutis manu, sibi nō satis in sedibus propriis, fidēs, cum uxoribus

uxoribus & filiis, omníque seruitiorum multitudine, ad Borussios conterminos secessit: supellectilem tum omnem secum in carris ac plaustris trahens, tum etiã pecora, quorum prouentu hæc gens plurimum uictitat: uniuersa ac sese Borussiorum fidei & tutelæ commiserant. Nec ipsi à Borussiis repulsi, quod eorum multitudine adaucti, facilius quibusuis populis resistere posse crederent, etiam tum magis Germanos formidabant, qui penitiorem Vistulæ ripam accolebant, ipsósque sæpiusculе à suis quæ possederant locis, disturbarunt. Cõcesserunt itaque Alanis cohabitandi ius, qui rursus Borussiis mulierum suarum coitus permiscuere: connubia enim nulla habuere, sed ut quisque in mulierem incidit, ea ad Venerem uti licebat: quare breui in eam multitudinem coaluere, ut quoscunque contingentes populos superarent. Ex ea tandem multitudine cœperunt inter sese angustia finium premi: utcunque enim placuerat, ác commodum quisque ratus, tantũ terræ sibi equísque desumserat: unde rixis uariis inter se diffidere cœperant, quæ plerunque cædibus transigebantur: id populum hunc agrestẽ intra se discordem, in eo concordem fecit, ut de rege sibi constituendo conuentus agere cœperint, ubi pro ruditate populi uaria undiquaque ea de re dicta agitatáque sunt. Viduutus Alanus, qui cæteris & dignitate & uigore animi præstabat (magna enim seruitiorum classe abundabat, unde etiã sibi in alienis terris auctoritatem non modicam acquisiuit) inquit, Ni ò Borussii apibus uestris hebetiores essetis, de hoc quod inter uos agitatis, diffidiũ nullum esset: has enim regem habere uidetis, cuius imperatis obtemperant, qui opera eorũ dirigit, singulas ad labores idoneos deputando, qui & inobedientes castigat, inertésque foris aluearia propelli iubet, cuius hortatu omnes in labore perdurant, operáq; sua perficiũt, uos qui hæc indies uidetis, illas sequamini duces, & regẽ uobis constituite, eiúsq; uolũtati obsequimini. Ille rixas inter uos dirimat, cædes ulciscatur, furta puniat, innocentiam tueatur: is solus in omnes sine ulla exceptione ius dicendi potestatémque habeat. Eius dictis cuncti ingenti sublato clamore assensere. An ergo nobis eris Biotterus? quod ipsorum lingua apum regem significat. Is nec uocẽ aspernatus, omnium ore rex salutatus est. Miranda mortalibus gloriæ cupiditas, qua humilis quisque se dignum fastigio regio existimat. Is usque in eum diem pari fœditate qua cæteri humi uitã trahens, unica populi exclamatione tam rudis & inculti, regem agere cœpit. Nec ei regius animus defuit. Nã quamprimũ à plebe maiestate regia seccretus fuerat, non aliò animum applicuit, quàm ut apum ducem imitaretur. Quare in primis palantem populum certis finibus instar examinum inclusit, quæ peculiaribus aluеariis labores suos perficiunt. Operáque agrestia exercenda monuit, & prout loci situs admittebat peragenda, puta ut hi terram colerent, sementáque spargerent, ac arbores consererẽt, illi uero apum compendio insisterent: alios pecori, alios piscationi deputans: legésque condidit, quibus futuris finiũ angustiis prouidere se credidit. In primis, ne quispiam paterfamilias plures partus aleret, nec etiam seruitia quàm pro laboribus suis explendis sibi sufficerent, cæteros aut uenundaret, aut necaret: ne quis paterfamilias partus inutiles mancósque, seu ad labores inefficaces educaret, utque filio parentẽ senecta oppressum, uel imbecillitate uiriũ labores non ferentẽ, impune strangulare fas esset: utque pueri nõ adeo incerto patre nascerentur, coitũ

Primus Borussiorũ rex.

Leges.

promiscuum prohibuit,& sub connubii specie instituit,ut quotquot & quamcunque paterfamilias puellam suscipiendam prolis gratia iniret, siue ex seruitiis peculiaribus uel alienis foret,siue ex liberis,eam secum suo detineret tugurio, aleretque. Alieni tamen iuris puellam non nisi pretio,quasi ære emptam,à quocunque deduci pro prole procreanda inhibuit. Adulteria tamen non usqueadeo prohibuit,sed abigendos mœchos potestate castigauit. Quo autem popu lum hunc ferocem ad uitam produceret mansuetiorẽ,comesationes frequentes, & publicas instituit,quibus feros hominũ animos demulctos iri credidit:nec in eo hallucinatus est. Nam breui ad eam deuenere molliciem,ut eos quocunque uellet perduceret:hinc hospitalitatem maxime colendam esse statuit, quia ipsa amicitiæ firmissime glutinarentur. Potum ex aqua & melle concinnare docuit, qui latine mulsum dici potest,quo in comesationibus & publicis & priuatis uti concessit: cuius dulcore mirum in modum barbari delectati,facile ad eneruationem peruenere. Ad religionem autem se uertens,sacerdotes à Sudinis sociis populis accersiuit,qui insana supestitione contaminati, eos immunda quæque animalia,ut serpentes colubros perinde ac deorum famulos nuntiósq; religiose colere docuerunt, quos intra domos nutriebant,eísque ut diis penatibus litabant. Deos in syluis ac lucis habitare dixerunt,illis uictimis ibidem ut placarentur,immolandum esse:ab his solem pluuiásque expetendas fore. Sacra eorũ aditu aduenarum pollui,nec aliter quàm humana uictima expiari constanter crediderunt. Feras omnes,alcem præcipue,has syluas incolentes,ut deorum sernos uenerandas esse monuerunt,ideóque ab eis abstinendum. Solem & Lunam deos omnium primos crediderunt,Tonitrua fulgetrásque ex consensu gentium adorabant:tempestates aduertendas citandásque precationibus dixerunt. Hirco in sacrificiis usi sunt,ob fœcundam animalis istius naturam:nam ad coniũctionem sexuum maxime defertur,sine qua generatio est nulla in animãtibus. Præcellentes arbores,ut robora,quercus,deos inhabitare dixerunt,ex quibus sciscitã tibus responsa reddi audiebantur:ob id nec huiuscemodi arbores cædebant, sed religiose ut numinum domos colebant. In eo numero & sambucũ, & plerasq; alias habuere. Statuit & dies natalitios & funera pari modo celebranda, mutuis scilicet comesationibus & compotationibus,tum lusu & cantu,absque mœrore cum summa hilaritate & gaudio,utq; alterius uitæ spem præ se ferrent,illo saltẽ ostenderunt,quòd exutos spiritu,armatos uestitósq; ac magna supellectilis parte circunposita humarunt. Quo more usque nunc sepeliuntur,addito etiã potu melleo,aut ex frumentis facto in testaceis uasis. In funebri epulo partẽ obsonii potúsque uita defuncti manibus libarunt,hodiéq; libant,pudẽdo illic Christianorum præsulum dedecore. His & cæteris populo illo instituto, religionéq; firmata, Viduutus hanc orã prudenter & quietissime rexit, nullis excursionibus in uicinos populos permissis,nec aliqua rursus ab eis perpessus incõmoda. Eo ui ta defuncto filios quatuor sibi superstites reliquit,qui inter se de imperio diffidẽtes,gentem iam paci diutinæ assuetam,ad prælia mutua suscitabant. Concurrebant ergo inter se multis præliis:sed senior natu quia ex matre Alana progenitus solus Alanorũ suffultus auxiliis,Borussisq; exosus,fratribus qui multitudine abũdabant,cedere cogitur. Post multas igitur cædes ex utraque parte cõmissas,eum statuere

Idoiolatria.

ftatuere diffenfionis finem, ut fenior natu Viduuti filius, ex matre Alana progna tus, cum fuis Alanis retrogrederetur, auitáq; loca repeteret, his ut poffet dominaretur. Terram uero Boruffiæ fratribus tribus ex matre Boruffica, ac in folo Boruffico natis relinqueret. Accepit conditionẽ hanc Litalalanus, ita enim fenior natu iuuenis nuncupabatur, Boruffiam egreffus magno fuorũ numero. Et cum fupra modum aucti effent, priftinas fedes quas uacuas inuenerunt, facile implerũt. Ab hoc quoq; eorum duce in pofterum, qui prius Alani dicebantur, Litalalani dicti funt, nunc hodie uulgo Litfani nuncupantur. Qui in Boruffia remanfere, terram fecundum capita diuiferunt. Pomefamus, qui ex his ætate præcellebat, forte eam occupauit oræ portionem, quæ Hulmigeriæ propinquior eft, tum à Germanis habitata, à quibus Boruffii magis formidabant. Sed quoniã Pomefamus ftrenuus manu uideretur ac animo feroci, multitudinífque admodum ftudiofus, hanc magis tutari eum poffe confidebant, & ex ipfo hæc portio pofthac Pomefãnia dicta. Alter Viduuti filius Galingus nominatus: huic terra quæ nunc Galingilia nuncupatur obuenit, à quo & terra nomen fortita eft. Tertius uero Natangius, Natangiam terram à fe nominauit & obtinuit. Hæ funt tres primæuæ terræ Boruffiæ portiones. Nati uero eorũ & nati natorum, iterum paternas diuidentes poffeffiones aliam atq; aliam uarietatem nominum induxere, ut hi Barti, alii Naoderitæ dicerentur: & qui hodie uetuftatis ueftigium retinentes Varnienfes à Varintis dicuntur. Eo pacto Viduuti filii inter fe imperio diuifo, pro fua quifque libidine depofito regio nomine, quam tenuit portionem adminiftrauit, fubinde inter fe diffidentes: in hoc tamẽ concordes fuere, ut aduerfus quofq; fuos uicinos, præcipue Polonos & Germanos excurfiones facerent, ac eos latrociniis infeftarent. Sæpe prædam ingentem hominum pecudúmque ab eis agentes: & dum ipfi rurfus infequerentur, fefe & prædam in intimis fyluarũ latibulis occuluerũt, quod infequentes, ne infidiis circumuenirentur retinuit. Ex huiufcemodi deprædatione, quia ducibus non tenuis quæftus, plebi etiã uictus obtigit, agriculturam & alia agreftia opera, quæ fub Viduuto exercenda fumpferant, breui intermifere, aut eatenus exercebant, quatenus neceffe uifum eft. Ducti lucri cupiditate ad priftinos mores latrociniáq; quambreui reuertentes, Germani tandem confulentes in medium, uocatis in auxilium Suetiæ regulis: ii in oceano Germanico fiti funt, à Latinis Sitiones dicti, qui Ganipoti cognominabantur, quod & ipfi Germani effent, & re bellica tum terra tum mari plurimũ pollerent: qui eis auxiliares copias claffibus traduxere, pluribus annis cum Boruffiis belligerãtes: quo multis trucidatis atque cæfis, eos ad deditionem compulere. Eft ufque hodie oppidulum ad Viftulam cum arce fitũ, quod Suetza uocatur, ubi hi qui ex Suedia uenerant, caftra fua pofuerunt, quod poftea in eam munitionem quam uidemus, per Teutonicos fratres extructum eft, ex quo Boruffios rebellantes identidem impugnarunt. Nouem regulos id confeciffe bellum annales habent: fed qua tempeftate, aut quandiu durauerat, nec an fimul, an fibi inuicem fuccedentes id bellum geffere: an etiam Boruffios ad tributũ pendendum coegere, nihil reliqui eft, donec ad tempora Henrici primi patris magni Othonis uentum eft. Ea tempeftate barbara gens iterum latrocinio finitimos impetens, per Hugonem cognomine Botyrum, aliàs Bructerum, ex Saxonia natum: tum principem Germanorũ,

Litfani

Sitiones qui & Suedi.

Vistulam ex utraque ripa accolentium, quos aliqui Bructeros fuisse autumat, seditionibus ex natali solo pulsos, in hæc loca deuenisse: ab eius gentis principe, qui illic, ut dictum est, imperitabat, Borussii compressi sunt, adeóque uiribus exuti, ut pacem longissimam seruarint: permansere nanque quieti ad tempus Othonis tertii Imperatoris Romani. Sub id tempus Borussiorum ferocia retusa est, uiribúsque adeo contrita, ut omnino ab incursionibus cessarent. S. Adelbertus natione Bohemus, sed in Saxonia enutritus, ac episcopus Pragensis, in Borussiam commigrauit, ac gentem hanc à suis erroribus reuocare conatus est: sed à Sudinis dum sacra perageret interficitur, corpúsque dissectũ ante uolatilia proiicitur: quod eius hospes colligẽs, mox redintegrauit, & ipsum cophino trans amnẽ ad Polonos detulit, ac pro auro tanti ponderis (sed quoniam exiguum diuina ordinatione pendebat) uendidit. Boleslaus Poloniæ princeps ipsum in insigni loco ac tumulo conseruauit. Qui multis clarens miraculis, à Dato pontifice maximo consecratur. Dies eius martyrii octauo Calendas Maias ab ecclesia celebratur. Tempore quo Conradus secundus Romano præfuit imperio, Borussii cum Polonis conspirarunt, qui tunc ab imperio Romano, cui iam diu subiecti erant desciuerant, ducémque eorum Bilislaum cum coniuge sua Gertrude Leopoldi Austriæ Marchionis filia pepulere. Tributum quoque quingentarum librarum argenti ærario publico quotannis debito inferre recusantes, rati Borussii Polonorum auxilio facilius Germanos finitimos ad internecionem cæsuros. Durante autem hac Polonorum rebellione, usque ad Federici, cognomento Barbarossi tempora, qui copiis per Oderum fluuium traiectis, Poloniam ingressus, urbes quas repugnantes inuenit, expugnat & diripit: arcem Glogam eum subuertisse annales habent: singula igne ferróque deuastans: copias quas obuiã habuit ex Borussiis, Bossallanis, Tartaris ac Polonis ingentis multitudinis, minimo negotio fudit. Poloni in sola deditione præsidium esse arbitrati, Borussii in fuga salutẽ quæsierunt, quos imperator insequutus, multis cæsis, multis captis, ultra Vistulam compulit. Coacti tum fuissent Cæsaris ferre iugum, ni aliótenus imperii negotiis auocatus fuisset. Huic expeditioni Ludouicus Thuringorum princeps, Ferrei cognomentum sortitus, non solum interfuit, sed & præfuit: quippe qui duobus milibus equitum, & magno peditum numero sese Cæsari iunxerat. Polonis siquidem ad deditionem coactis, Bilislaóque restituto, ac tributo duorum miliũ librarum argenti fisco imperiali, & quatuor ab ærario publice pendendũ imposito, Germanos qui ultra citráque Vistulam habitabant, ut tuti ab incursionibus barbarorũ permanerent, Massobiorum ducem, qui Cæsari consanguinitate iunctus fuerat, in tutelam contulit, quod fidelis Romano imperio semper fuisset, & ex antiquissima Germanorum Saxonum domo duceret originem. Non multum temporis effluxit, ubi Borussii infesto agmine finitimos petiere. Primum Massobios, sic quoque hac ætate uocitantur, qui sese pecunia uestibúsque multoties redemerant, subinde Germanos uicinos, qui se diu armis, quanuis ægre defenderant. Tandem inuocantes fidem Conradi ducis, cui à Cæsare commissi erant, Conradus quoties Borussiis acie occurrit, fugatur, cæditur, ac castris exuitur. Ob id domestica potentia desperãs, auxilium Celestini Pontificis Romani (quod imperator Henricus, qui Federico successerat, cum magnis copiis in

Asiam profectus fuerat) implorat. Celestinus ergo Pont. ut rebus afflictis succurreret, Christianum ordinis Cistertiensis monachum in episcopum Borussiæ designat. Qui ad Conradum primum ueniens, communicato cum eo consilio, quo gentem tam ferocem ab incursionibus in Christianos prohibere, simúlque ad fidei ueritatem inducere posset. Acciti tum fuere ex Litsonia fratres, milites Christi cognominati, qui unà cum Christiano præsule Borussios aggressi sunt: is in uirtute uerbi domini: hi bello & armis, sed omnia nequicquam: nam semen sacratissimum, quod præsul spargeret, cecidit in terram sterilem, & absque fructu exaruit. Fratres, si quos ad deditionem receperant, cum primum opportunitate habita rebellarunt, quos in præsidiis collocarant obtruncantes, & quàm breui spatio sese à seruitute quam imposuerant, & præsul & fratres uendicarunt. Tandem Christiano præsule nihil proficiente, fratribus partim occisis, partim fugatis, cum & barbari longo tempore inquietissimi fuissent, è re fore arbitrati sunt, pacem quàm perpetuū bellum amplecti. Fit itaque pax ex utraque parte, necessaria magis quàm honesta. Interea catholici suasu præsulis, per Poloniam ac Hulmigeriam ædes sacras uicatim restituunt, cœnobia utriusque sexus extruunt, quæ pro sua pietate calicibus, libris, & aliis apparatibus ecclesiasticis ornant atque ditant: antistites undequaque, ut possunt, ecclesiis præficiunt. Fuit summum Christianis à barbarorum populationibus otium. Id populum fidelem in meliorem spem erexit: quare magis atque magis rem diuinam ampliandam duxit. Sed cūcta barbari rupto fœdere turbarunt: fœda enim populatione in fines Christianorum effunduntur, longe latéque per Poloniam & Massobiam grassantes, omnia prædari cœperant. Deinde incensis uillis, agrísque uastatis, sacrariis omnibus spoliatis atque dirutis: amplius enim ducentis ædibus sacris periisse igne legimus: oppida insuper & cœnobia: quibus singulis euersis & direptis, ingētem uim prædæ tum hominum tum pecudum, ac tantam omnis generis supellectilem, quantam nunquam ante abegerunt. Conradus cum se imparem contra hostem tam ferocem, ac multitudine superiorem uidisset, se ultra amnem in terram Coianorum, qui olim Onomani, hodie Cumani dicti, recepit: dum interim in Asiana expeditione Ptolemaida, uel ut alii dicunt, Acona oppugnatur, ordo militaris Teutonicorum fratrum domus hospitalis, beatæ Mariæ in Hierusalem humilibus initiis ortum sumpsit. Per cuius fortissima pectora demum omnis hæc pestis ex Christianorum finibus explosa est, Borussiáque ad fidei præcepta colla rigida submittere Christiano iugo coacta est. Atrox Borussiorum perfidia.

ERASMI STELLAE DE ANTIQVITATIBVS BORVSSIAE LIBRI SECVNDI FINIS.

AD INVICTISSIMVM PRINCIPEM FEDERICVM Erasmi Stellæ Libanothani distichon.

Da Federice tuo genio foueatur & aura
Hic liber,& rabido qui uolet ore latret.

AD EVNDEM FEDERICVM PRINCIPEM inuictissimum Erasmi Stellæ elegiacum.

Diuitias Federice tuas hic collige princeps,
Quas habet Arctoi Brussica terra poli,
Scilicet Heliadum lachrymas Phaethonta querentum,
Audax quod patrios flectere tentat equos,
Par nec erat loris,placuit tamen ire sub axe
AEtherea,atque genus testificare deum,
Nescius ipse uiæ perdit conamine uires,
Mox ruit è curru lapsus in alta freti.
Hunc iuuat æternis lachrymis fleuisse sorores,
Sed pius in lenta succina fletus abit.
Has fert undisonis Tethys tibi fluctibus,illum
Testantes casum,ruptáque lora ducis.
Munera clara deûm uariis quæ uultibus ornat
Mille gerens formas Proteus ille senex.
Hinc quædam radiant auróque simillima fuluo,
Et lunæ niueam sunt imitata bigam.
Lacteus est aliis candor,croceo igne coruscus,
Hyblæi retinent mellis & illa decus.
Indiæ opes superant hæc,& Gangetica dona,
Et quod mollis Arabs,Scythis habétue rapax.
Terra nutrit syluas,sunt hæc stabula alta ferarum,
Siue uelis uros,siue bizonta magis.
Hic nusquam notus,bene tornus nascitur alces,
Atque feri armenta conspiciuntur equi,
Quique sua pelle est gratus uestire gainus
Membra uirum,rigidum pellit & inde gelu.
Hæc ubi legisti,Stellæ Federice memento,
Brussica qui cunctis gesta legenda dedit.

REGESTVM OPERIS.

α β δ γ a b c d e f g h i lz l m n o p q r s t u x y z
A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V
Omnes ſunt terniones præter V, qui eſt quaternio

Impreſſum Pariſiis apud Antonium Augerellum, impenſis Ioannis Parui & Galeoti à Prato. Anno M. D. XXXII. VIII. Calen. Nouembris.

IVM INTER SPINA
COLLEGIVM GRASSIN